

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

PLATTNERI
CHIRURGIA
RATIONALIS

617

P 68 i
R

IO. ZACHARIÆ PLATNERI
DOCTORIS ET PROFESSORIS MED. LIPS.
INSTITUTIONES
CHIRURGICÆ RATIONALIS
TUM MEDICÆ TUM MANUALIS

IN USUS DISCENTIUM.

VARIIS NONNULLORUM FERRAMENTORUM
ALIARUMQUE RERUM QUÆ AD CHIRURGI
OFFICINAM PERTINENT,
ÆNEIS ICONIBUS ILLUSTRATÆ.

*Accedunt in hac Veneta editione Dissertationes duæ eiusdem
Auctoris, olim iam editæ, scilicet*

DE CHIRURGIA ARTIS MEDICÆ PARENTE,
ET
DE FISTULA LACRYMALI.

VENETIIS, MDCCXLVII.

EX TYPOGRAPHIA

JO: BAPTISTÆ ALBRITII HIERONYMI FILII.

617.
P 681
R

MARCOS
y
FRANCISCO VINALS
MADRID

FRANCISCO BERTIO

VIRO CLARISSIMO

JO: BAPTISTA ALBRITIUS HIER. FILIUS

S. D.

S*I nulla mihi tecum , præstantissime Vir , amoris atque observantia coniunctio esset , attamen res ipsa monebat , ut Opus hoc editurus tibi potissimum inscriberem , & a nomine tuo , inter Medicos & Chirurgos tam illustri , auspicia ducerem . Quid enim significat titulus hic , Chirurgiæ rationalis , tum medicæ , tum manualis , nisi illud ipsum quod tu tanta cum laude profiteris , iisque omnibus profutendum prædicas qui alterutra in parte excellere cupiunt ? Vel a te Platnerus , vel tu ab illo , vel uterque a veteribus Artis magistris , seu potius ab ipsa rei natura & veritate didicistis , externas internasque corporis partes sibi respondere , multisque similibus morbis tentari ; ut propterea nec Chirurgus Medica facultate , nec Chirurgica Medicus , modo*

explere munus suum velint, ex toto carere debeant. Sed id quidem satis dilucide Platnerus ipse in Operis præfatione explicuit. Illud vero non explicuit, quod tamen inter doctos abunde constat, nec Medicum, nec Chirurgum eminere in Arte posse, si se intra angustos patriæ fines tota vita contineat, nihilque cognoscere studeat nisi suum. Divino prorsus consilio & providentia factum est, ne regio omnis omnia ferret, ut homines qui aliorum salutem & felicitatem curandam susciperent, scirent orbem totum sibi patriam esse, & omnia undique colligerent, quæ, quum opus foret, pro suscepto instituto, suis civibus largirentur. Itaque tu, absoluto in Patavina Academia studiorum cursu, Bononiam convolasti, teque summis eius Gymnasii viris Albertino, Molinello, Stanchario, & illi ipsi qui nunc summi Pontificis valetudinem curat, Marco-Antonio de Laurentiis, in disciplinam tradidisti. Mox Galliam quoque tibi visendam existimasti, quod sermonibus apud nos increbuisse, in iis regionibus potissimum Chirurgicam industriam per nova inventa dominari. Ibi vero quot tibi ex utroque genere & magistros & amicos comparasti, nominis fama & operibus editis longe celeberrimos? Tum ad Anglos & Batavos migrasti, ut, Cheseldenos, Charpos, Albinos, Meyeros, qui provinciam Medicam & Chirurgicam scriptis illustrarunt, de studiorum tuorum ratione consuleres, tibi que reliquum vitæ

tempus familiaritate & litterarum commercio coniungeres .
Liceat Artes illas quæ in meditando positæ sunt , domestica
in umbra colere ; (quamquam veteres Philosophi ne medi-
tationes quidem suas edebant , nisi prius ad Philosophos alios
profecti , cum iis communicarent) sed liceat tamen : at quod
opera , coniectura , observatione exercendum est ad hominum
vitam & valetudinem tuendam , nec uno in loco addisci
potest , nec a magistro uno , quamvis sit ex illis , qui per
libelli sui formulas Doctores gignunt . Maius aliquid fortasse
mihi sumo , quam Bibliopole conveniat : sed consilii mei ra-
tionem constare volo , ne quis putet , quum librum hunc ad
te institui , tuoque nomine ornavi , quippiam mihi animo
proposuisse præter veritatem & officium . Perge , Vir doctis-
sime , in hoc veræ laudis curriculo ; mihi quædam ex penu
tuo para , quod aliis inscribam . Vale .

PRÆFATIO AUCTORIS.

IN ea opinione me semper fuisse profiteor, neminem ne illis quidem morbis, qui interiores corporis partes infestant, et quorum curatio a solis medicis requiritur, scienter ac perite mederi posse, nisi ea vitiorum genera quæ chirurgi sibi vindicant, habeat perspecta et pertractata. Quæ enim in variis corporis sedibus extrinsecus incidunt, et quæ oculis cernuntur, attrectatu sentiuntur, eadem fiunt in partium internarum viscerumque valetudinibus; non tam sensu in singulis morborum generibus, quam coniectura, ex collatis pluribus indiciis percipienda. Istorum autem morborum, quibus internæ partes afficiuntur, natura, mutatio, eventus omnisque curatio, quæ vel artis beneficio fieri solet, vix aliter in notitiam venire potest, quam diligenti observatione vitiorum quæ chirurgiæ auxilia desiderant, et omnium rerum quæ in horum decursu atque varia curatione, incidere consueverunt. Hoc vel severioribus disceptatoribus ex facili posset probari, si jam considerationem in inflammationem intendere et demonstrare vellem; illam, si in externis sedibus orta fuerit, febrem movere, qua vel discutiatur, vel suppuratione finiatur, eamque, si male cedat, in gangrænam, scirrhum, ulcus, fistulam, carcinoma degenerare. Morbi enim interiorum partium, qui ex iisdem conversionibus nascuntur, nomine ac sede magis, quam natura sua, ab his quæ extrinsecus fiunt, differunt. Quapropter omni tempore artem salutarem discantibus magnopere auctor fui, ut hanc vetustissimam ejus partem, chirurgiam, cujus ceteroquin profectus evidentissimus est, diligenter excolerent, atque per ejus notitiam ad recte medendi peritiam contenderent. Etiam inter ceteras artis disciplinas

illam sæpius discantibus, tum medicinæ cultoribus, tum aliis, in hac urbe chirurgiæ operam dantibus, exposui, in eaque doctrina semper cum aliqua voluptate sum versatus. Sed plures, fortasse existimabunt, mancā fuisse hanc doctrinam, propterea, quod in hac urbe satis idonea facultas experimentorum hujus efficacioris, quæ manu fit, medicinæ faciendorum in valetudinariis non detur: in omni autem disciplina, quæ non sola ratione atque intelligentia contineatur, sed usu discatur perficiaturque, vel maxime necessaria videantur experimenta. Per hæc enim illam medendi rationem in valetudinariis disci posse, quæ, cum ægrotantibus vario morbo conficiantibus affluentissima sint, magistros plerumque habeant peritiores, et qui multo usu atque fere quotidiana exercitatione majorem in secando dexteritatem sint consecuti, ut horum non solum institutione, sed etiam exemplo, proficere possint tirones. At enim vero, quamquam, si verum sine ambitione fatendum est, inficiari non possum, hæc efficacioris medicinæ experimenta apud nos non ita frequentia esse; haud tamen crediderim, ob id omnem harum rerum doctrinam supervacaneam esse et inutilem. Nam altera illa chirurgiæ pars, quam medicam vocamus, et quæ, impositis medicamentis, plurimum præstat, quæ etiam ad vulnera, a chirurgo facta, omnem victus et medicamentorum intus dandorum rationem dirigit, optime docetur ab iis, qui non solam anatomen norunt, sed qui omnia, quæ ad hominis, tum recte valentis, tum adversa valetudine oppressi, naturam attinent, habent perspecta, nec medicamentorum, tum simplicium, tum varia arte compositorum, facultates ignorant. Quam necessaria sit hæc chirurgiæ pars, illis obscurum non est, qui interdum ægros viderunt scalpello dextre et feliciter

curatos, sed postea, ubi inflammatio concitata fuerat, sanguinis missione vel neglecta, vel immoderatus facta, aut alienis a morbo medicamentis, aut cibo pleniori potioneque valentiori, ad mortem præcipitados. Nihil commemoro de varii generis tumoribus, qui nec scalpellum manumque, sed medicamenta postulant, quibus id quod intumescit, vel reprimendum, vel discutendum, vel, si ad suppurationem spectat, digerendum emolliendumque est. Nam, si hæc medicamenta, non diversis illorum generibus, et variis etiam quæ in his curationibus sunt, temporibus accommodantur, illa omnia exasperare, et sæpe immedicabile malum afferre possunt, cum et alii tumores sint, qui, quod in se ipsis aliquid corrupti habent, veluti cancer, omnibus auxiliis, tum scalpello, tum medicamentis, irritantur. Quid? quod inter illas curationes, quæ manu ferramentisque fiunt, magnum discrimen est. Sunt quædam, quæ, cum in iis multa genera atque tempora periculi sint, non nisi usu atque longa exercitatione perdiscuntur, inter quas fere prima est, qua calculus ex vesica, si huic innatus est, educitur. Inter ceteras autem plures sunt, quæ a quovis, cui partium quibus succurrendum est, natura, et reliqua aliunde cognita sunt, etiam nullo præeunte magistro, ad ægrotantes possunt adhiberi. Et nemo ignorat, etiam inter Parisienses chirurgos, qui, præ aliis omnibus, docti et rerum suarum experti sunt, admodum paucos esse, qui, incisa vesica, calculum protrahere audeant. Nec ad illas arduas curandi vias (operationes vocant) aditus fieri potest sola imitatione magistri atque exercitatione; sed etiam vel maxime necessaria est notitia ipsius noxæ, cui mederi volumus, et causarum tum evidentium tum abditarum, nec non

omnium quæ incidere possunt. Parum sæpe proficiunt tirones, qui hanc medicinæ partem a magistris accipiunt, qui, usu tantum edocti, aliquando intra paucas horas omnem chirurgiæ doctrinam exsequuntur. Plurimum autem ab his illi discere poterunt, si, dum eos accedunt, animum accuratiori omnium illarum rerum notitia habeant præparatum atque præculturum. Nihilominus tamen mihi, omnibusque qui artem salutarem in hac Academia vel profitentur vel discunt, in votis est, ut olim chirurgiæ major honos habeatur, et occasio nascatur, qua illa etiam apud nos in valetudinario per experimenta possit addisci. Sed vero, cur has Institutiones scripserim, easque in lucem ediderim, jam paucis, Lector benevole, accipies. Chirurgiam docenti defuit libellus, qui utramque chirurgiam, tum medicam, tum manulem, dilucide et in compendio exponeret. Ut igitur discentes dictorum memoriam brevi repetitione reficere possent, has theses conscripsi, quæ postmodum ab his multoties transcriptæ, et ob id etiam mendosiores factæ fuerunt. Has vero ita disposui, ut, ab inflammatione, quam cum plurimis noxis, et cum vulneribus etiam quæ a chirurgo fiunt, esse oportet, orsus, hac quasi manu ducente ad ejus supra commemoratos effectus et ea quæ hos consequuntur, fuerim progressus; qui deinceps vulnerum, tumorum, ulcerum, fistularum varia genera, ossium etiam morbos exsecutus sum; et alia quædam vitia addidi, quæ singularem quæ manu fit, curationem postulant. Reliquorum enim morborum expositioni mox efficaciorē medendī rationem subjunxi; id quod vel ideo magis opportunum visum fuit, quod, si illæ curationes, vel sic dictæ operationes seorsim traduntur, sæpe necesse est, tironum

animos ad memoriam jam alibi explicati morbi revocare. Et nemo ignorat, doctrinæ varietatem discipulorum animos quasi reficere, atque ad majorem attentionem cogitationemque excitare. Commemoravi etiam optimos auctores, præcipue eos, qui de morbis quibusdam, et variis eas curandi viis, singulari studio commentati sunt. Hoc autem velim omnes tenere et scire, me scripsisse tironibus, non excellentibus in arte Professoribus, nec peritis atque exercitatis Magistris, quibus in hoc libello plura leniora, et vix commemoratione digna, videbuntur; quæ tamen, discipulorum in gratiam, vel ex anatomæ, vel ex aliis disciplinis repetenda fuerunt. Hoc vel ex iis intelligi poterit, quæ sub finem de partu naturali proposita leguntur. Prima enim laus doctoris, qui rudes et omnium rerum ignaros bonas artes disciplinasque docet, mihi semper visa fuit perspicuitas, et adhibita diligentia, ne ea quæ levia et minora videri possint, omittantur. Cum vero jam ante plures annos hunc laborem his thesibus conscribendis impendissem, et harum Institutionum quasi primas lineas duxissem, jam tum plures me hortati sunt, ut illas in publicum ederem. Obtulit se etiam Nobilissimus Vir, mihiq[ue], dum viveret, amicissimus, **CASPARUS FRITSCHIUS**, qui necessarios sumptus se suppeditaturum promisit. Igitur statim ab illo tempore quædam plagulæ typis exscribi cœperunt. Sed, cum et ægrotantium curationes et alia negotia nimis me occupatum habent, interdum etiam adversa valetudo incidit, plurium sæpe mensum mora est illata. Tandem, cum laudatissimus Fritschius ante aliquot menses diem supremum obiisset, hæredes me de perficiendo hoc libello urgere non destiterunt; quæ postulatio tam æqua et honesta mihi visa est, ut

illi resistere haud potuerim. Sed vero eo ipso tempore in miserum diuturnumque morbum incideram, quo per plures menses adeo intabui, ut mihi, ad omnem rem omneque studium minus idoneo, magis de vitæ, quam de hujus libelli, exitu atque fine fuerit cogitandum. Cum vero tamen promissa exigerentur, iisque satisfacere cuperem, petii a Viro Excellentissimo et omni eleganti doctrina perpolito, **JUSTO GODOFREDO GUNTZIO**, in Academia nostra Anatomiz et Chirurgiz Professore Extraordinario, ut summam manum opusculo imponeret, idque sibi, si parente suo orbaretur, adoptaret; id quod ab eo, qui semper mei amantissimus fuit, et me singulari benevolentia profecutus est, facile impetravi. Huic debes, Lector, ea, quæ ad varias calculosos curandi vias, et ad omnem hujus curationis historiam, quam longam accuratamque præmisit, attinent. Hæc, magno labore ex optimis auctoribus composita, quam pulchra sint, ipse legendo deprehendere poteris. Interea, cum meæ valetudinis gravitas se paululum remitteret, et ego me aliquantum allevatum sentirem, ipse iterum hunc laborem suscepi, et pauca quæ post calculosorum curationem sequuntur, inter corporis ægritudines debilitatesque perfeci. Dum vero jam hoc opusculum in publicum emittitur, id abs te petitum impetratumque volo, ut omnia, et ea etiam quæ emendatione quadam egent, æqui et boni consulas. Multa enim corrigere possem, si, quæ ante aliquot annos typis expressa fuerunt, jam scribenda essent; id quod vel ex Dissertatione quam, si Deus vitam dederit, propediem de Hydrocele proponam, clarum erit. Sunt etiam, in quibus per errorem lapsus est, cujus rei exemplum legitur in §. 831. cum quo §. 848. conferri potest. Ani-

mus erat, quasdam correctiones emendationesque, sub finem libelli addere, et alia quoque adjicere quæ ab illo tempore, quo hæ theses literis mandatæ sunt, a præstantissimis auctoribus fuerunt prodita; sed, tum a festinante propter nundinas typographo, tum a gravi tenacique morbo, qui, dum hoc scribo, recrudescente videtur, prohibeor. De adjectis tabulis et ferramentorum, aliarumque rerum quæ ad chirurgi officinam pertinent, iconibus, illud moneo, eas in Celeb. HEISTERI et GARENGEOTI libris desiderari. Longe plura sunt ferramenta, a recentioribus reperta, quæ addi potuissent; sed cura habenda fuit, ut a discipulis minore sumptu libellus parari possit; quorum utilitatibus si ille inservire poterit, ego magnum laboris mei fructum tulisse mihi videbor. D. Lipsiæ d. XXII. Maji MDCCXLV.

NOI RIFORMATORI

dello Studio di Padova.

A Vendo veduto per la Fede di Revisione ed Approvazione del P. F. *Paolo Tommaso Manuelli* Inquisitore di Venezia, nel Libro intitolato: *Joannis Zachariae Platneri &c. Institutiones Chirurgiae Rationalis* non vi essere cosa alcuna contro alla santa Fede Cattolica; e parimente per Attestato del Segretario nostro, niente contra Principi e buoni costumi, concediamo Licenza a *Giambattista Albrizzi q. Gir.* Stampatore di Venezia, che possa essere stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle Pubbliche Librerie di Venezia e di Padova.

Dat. li 7. Gennaro 1745.

(Gio: Emo Proc. Riformator.

(Z. Alvise Mocenigo 2º. Riformator.

(Zuanne Querini Proc. Riformator.

Registrato in libro a carte 18. al numero 137.

Michiel Angelo Marino Seg.

Registrato al Magistrato Eccell. contro la Bestemia.

Francesco Gadaldini Seg.

FIGURARUM EXPLICATIO.

Tab. I.

- Fig. I.* Turundarum genus, quod Galli *les Meches* appellant, & quo in curationibus fistularum, quæ ad anum sunt, potissimum utuntur. §. 20, 1009.
- II. Pilæ, seu glomi minores, Galli *Pelottes*. In herniarum curationibus imponuntur vulnere. §. 21, 839.
- III. Glomus major, Galli le *Gaican*, imponitur, postquam membrum præcisum fuit. §. 21, 259.
- IV. Minores glomi, quibus, si calvaria modiolio excisa fuit, foramina implentur. §. 21, 563, 2, 571.
- V. Linteolum cæstitium, cujus ora in fila resoluta est, quod, loco turundæ, in pectoris vulnera demittitur. §. 22, 639.
- IX. Minora instrumenta, ex argento, quæ cuspides acutæ ex chalybe habent. Ea *WOOLHOUSIUS* scarificatoria vocabat, quæ extenuandis leucomatis, aliisque cicatricibus cornæ, adhiberi possunt. §. 319, 320.

Tab. II.

- X. Machina *SENFFII* pro comprimendo Aneurysmate. §. 432.
- a) Cochlea, qua mediante pila
- b) apprimitur tumori.
- cc) ferrei unci, quibus lora,
- dd) quæ brachium comprehendunt, innectuntur.

Tab. III.

- VI. N. 1, & 2. Lanceola, cujus cuspidis incurva est. Aptæ sunt aperientis in oculo pustulis ardentibus. §. 228, & 310.
- VII. Torcular, quod apud nos *B. HAGEMEYERUS* construxit. §. 237*.
- XI. Acus major ampliorque ex argento, arteriæ in Aneurysmatis curatione vincienda idonea, a *PETITO* inventa. §. 438.

Tab. IV.

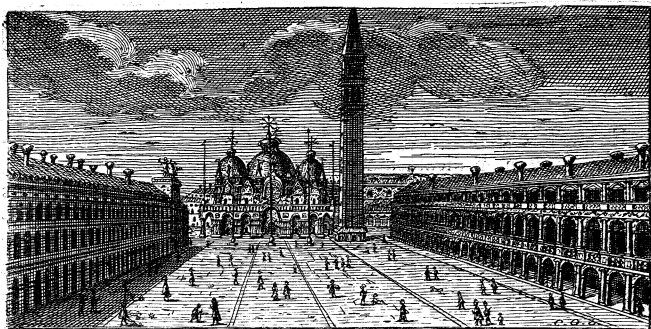
- XII. Forceps, qua officulum ejicitur, si calvaria modiolio excisa fuit, a *SHARPIO* delineata. §. 562*.
- VIII. Ferramentum, quo nonnulli utuntur ad oras foraminis modiolio facti circumradendas, loco scalpelli excisorii, qui retusus lenticulam habet. §. 562.
- XVII. Syringotomus *SENFFII*. §. 954.

Tab. V.

- XIV. Ferramentum extrema sua parte incisum, quo linguæ frenulum excipitur, ut tuto possit incidi. §. 607.
- XV. Aliud Instrumentum, eidem chirurgiæ aptatum, cui scalpellus minor, elatere movendus, affixus est. v. c. I. §. 607.
- XVI. Scalpellus anceps, in cuspide glebulam habens, ampliandis pectoris vulneribus idoneus. §. 637.

Tab. VI.

- XIII. Instrumentum, quo uterque oculus comprimitur. §. 589, 754.
- XVIII. Machina reponendo humero accommodata. §. 1175.

PROLEGOMENA

DE

CHIRURGIÆ DEFINITIONE.

EJUS CUM MEDICINA NEXU, ET MEDICI

ATQUE CHIRURGI IN CASIBUS

CHIRURGICIS OFFICIO.

§. 1.

Chirurgia proprie & ex etymo est illa Medicinæ pars, quæ manu curat. Seu quæ hominis sanitatem tuetur morbisque medetur manu ac medicamentis, quæ exterius corpori admoventur.

§. 2.

Sanitas consistit in integritate omnis actionis vitalis, naturalis, animalis, humanæ. Si hæ actiones non recte fiunt, varia morborum genera nascuntur. Omnibus medetur Chirurgia, frequentissime autem noxis partium solidarum externarum.

§. 3.

Chirurgi curant manu & nuda, & variis instrumentis ar-

A

2 CHIRURGIAE DIVISIO, CUM MEDICINA NEXUS.

marā. Illi vero sibi a longo tempore vindicant etiam tumorum, vulnerum, ulcerumque curationes ^a, quæ solis medicamentis fiunt. Dividitur igitur Chirurgia in medicam & manualementem.

^a Vid. CÆLSUS Lib. VII. Præf.

§. 4.

Et medica dividitur. Nam ad eam pertinet non solum cognitio omnium medicamentorum, quæ variis sedibus corporis, si vitio laborant, imponuntur, sed etiam eorum, quæ intus sumuntur, omnisque victus ratio, quem his curationibus accommodari oportet. His enim pericula, quæ ægris ex variis rebus imminet, propulsantur, & ipsa chirurgica curatio non parum juvatur.

§. 5.

Ea curandi ratio, quæ manu fit, medicamenta recte imponit ^b, & manu, ferro, igne, varioque ferramento & machinamento dimota jungit (*συνθεσις*) concreta dividit (*διαρρηξις*) quæ intus hærent educit (*ἐκδιεξις*) quæ vitata sunt vel abundant aufert (*ἀφαιεσις*) alia adponit (*ἐπιθεσις*) quæ loco suo non sunt & detorta reponit (*διόρθωσις*). *ΕΠΙΘΕΣΙΣ*

^b Exempli loco esse potest tempus, quo variae compositiones, quæ imponi solent, mutari debent. Cataplasmata & epithemata quarta vel quinta quæque hora mutari decet. Et, si æger non satis stragulis tectus est, atque in aere frigido decumbit, citius. Unguenta & Emplastra per XII. aliquando XXIV. horas superhaberi queunt. Infra de vulneribus dicitur sæpe multum ad eorum curationem conferre raram deligationem. Si vero illa alieno humore, pure, ichore, lotio, fecibus, bile, & similibus multum inquinantur, lintamina & medicamenta sæpius mutari oportet.

^c Vid. GOURMELENUS, qui vero *διόρθωσιν* & *ἐπιθεσιν* ad *συνθεσιν*, *ἀφαιεσιν* ad *διαρρησιν* retulit.

§. 6.

Chirurgia cum Medicina ita connexa est, ut ex toto separari non possint ^d. Neceffe itaque est, ut Medicus & Chirurgus, si ægrorum sanitas quærenda est, concorditer agant, ne in diversas curandi vias procedant ^e.

^d Vid. SCRIBONIUS LARGUS Compos. 200. p. 109. Herophilus & Erasistratus temporibus Medicina in tres partes diducta fuit, vide CÆLSUM Præf. Lib. I. conf. Præf. Lib. VII.

^e Optandum est, ut illa acerrima & ex inimicitiiis orta controversia, quæ in Gallia inter Medicos & Chirurgos agitur, tollatur. Fungantur utrique suo officio. Medici maiorem diligentiam adhibeant edicendis rebus Chirurgicis, sine quarum noticia nec Chirurgicis curationibus præesse, nec aliorum morborum causas, ut decet, nosse queunt. Chirurgi desistant ab

MEDICI OFFIC. IN CHIRURG. QUAE IN CHIRURGO REQUIRUNTUR. 3

illa arrogantia, qua omnium periculosissimorum morborum curationes, nec iis exceptis, quae in internis corporis partibus consistunt, sibi sumunt. Utrumque aegrotantibus saepe perniciosum & funestum est. Voluntatum Consiliorumque facilis consensio est inter expertum prudentemque Medicum & modestum rerumque suarum peritum Chirurgum. Intolerabilis Medico est Chirurgorum saepe ignorantissimorum inconsiderata temeritas, arrogantissima de rebus suis persuasio, & odiosa alienae doctrinae affectatio. Nec minus molesta est cordato Chirurgo Medici inurbani rudis ac indocti impetiosa dictatura.

§. 7.

Medicus, qui praesse vult curationibus chirurgicis, omnium rerum, quae ad hanc medendi rationem pertinent, gnarus sit, necesse est. Debet pharmaca intus sumenda, victusque rationem solus, reliqua auxilia, in consilium vocato Chirurgo praecipere. De ipsa efficaci medicina, num hac opus sit, & num illa sine majori aegrotantis discrimine adhiberi possit, & qua methodo utendum sit, praeterea de temporis etiam & loci opportunitate decernere, omnemque instrumentorum & fasciarum apparatus diligentius examinare. Praeter haec omnia debet aegro animum addere, & ei, ut Chirurgo confidat, persuadere, hunc, si opus est, officii sui admonere, consiliisque adjuvare, & semper cum hoc laborum socio amice ac fideliter vivere.

§. 8.

Qui Chirurgiae operam dare vult, Anatomen summo studio discat, & crebrius defunctorum cadavera incidat, manusque secando exerceat. Non solum vero oportet nosse singularum partium posituram, figuram, magnitudinem, ordinem, duritiem, mollietatem, laevorem, con fractum, processus denique singulorum & recessus, quae omnia patefiunt Anatome *a*, sed etiam singularum partium tum solidarum, tum fluidarum, naturam, mutationes, effectus & symptomata. Praeterea haud ignorare oportet rerum non naturalium, consuetudinis etiam ad morbos gignendos, alendos, tollendosque miram efficaciam.

a Laudabilem operam praestitit PALFINUS, qui Anatomen Chirurgiae accommodavit & Observationibus illustravit.

§. 9.

His praecognitis artem discat a magistro illam docente; legat optimos autores infra nominandos; studeat etiam medicamentaria. Oportet vero prius nosse simplicia, horumque proprias facultates, post vero progredi ad compositiones. Has, quia

saepe ex pluribus & sibi contrariis constant, mutare cuilibet, qui earum vires cognitās habet, facile est.

§. 10.

Non sola autem doctrina, sed exercitatio, facit Chirurgum. Tiro itaque magistros duces sequatur, qui artem cum laude in magna urbe, aut in valetudinario, in quo frequentes ægri decumbunt, exercent. Efficacem Chirurgiam primo crebrius in demortuorum cadaveribus imitetur, post præsentē magistro, veluti monitore, illam in viventium corporibus tentare poterit. Semper a curationibus, quæ ex facili fiunt, veniendum est ad arduas & periculorum plenas.

§. 11.

Chirurgum, qualis cæteroquin is esse debeat, CELSUS ^a descripsit. Cum in ægrotantium salutem saepe tristiora adhibenda sint remedia, ægrorum gratiam is sibi conciliare studeat honestate, modestia, omni animi moderatione & laborum tardiorumque patientia. Quamvis non raro oporteat cum immisericordem esse, caveat, ne immansuetus, crudelis, agrestis & moribus efferationibus aliis videatur. Nunquam in laude & gratia apud ægros sunt, qui se, histrionum more, gloriando efferunt. Medico, qui curationi præest, Chirurgus obediat, si is rerum satis intelligens est. Æquales sociosque æquo animo ferat, omnia ex optimæ mentis conscientia agat, nihil ex lullæ vel gloriolæ cupiditate.

^a Lib. VII. Præfat. Esse autem Chirurgus debet adolescens, aut certe adolescentiæ propior; manu strenua, stabili, nec unquam intremescente, eaque non minus sinistra, quam dextra promptus, acie oculorum acri, claraque, animo intrepidus, immisericors, sic ut sanari velit eum, quem accipit, non, ut clamore ejus motus, vel magis, quam res desiderat, proporet, vel minus, quam necesse est, secet: sed perinde faciat omnia, ac si nullus ex vagitibus alterius affectus oriatur.

DE VARIA CHIRURGI SUPELLECTILI,
INSTRUMENTORUM, FASCIARUM, ET
LINAMENTORUM APPARATU.

§. 12.

Opus etiam est vario instrumentorum apparatu, qui magis ad usum, quam gloriosam ostentationem compositus sit *a*. Semper enim præstat instrumentis paucioribus, iisque diligenter atque affabre factis, uti, quam nimia & cum theatri ostentatione ante ægri oculos exposita supellectili huic trepidationem injicere. Nosse etiam debet Chirurgus instrumentorum & machinamentorum fabricam, ut, quæ idonea sunt, possit artificibus imperare, alia corrigere.

a HIPPOCRATES de Articulis Textu XXVII. Edit. Charter. pag. 377. Turpe autem est in omni arte, nec minus etiam in Medicina, siue ullo profectu magnam adhibere turbam, magnum spectaculum polliceri, & multa verba facere.

§. 13.

Ex instrumentis, quæ semper & omni occasione ad manus esse debent, sunt hæc potiora: Scalpelli recti, falcati, alii ancipites, quos phlebotomos vocamus, (*Lancettes*) iique majores, minores. Forfices rectæ, incurvæ. Specilla varii generis variæque magnitudinis, quæ parantur ex argenteo, ferro, plumbo, balænarum virga, cereo. Alia specilla, quæ fulcum in longum ductum habent, super quæ inciduntur sinus ac fistulæ; vocantur nonnullis itineraria. Acus rectæ, incurvæ, variæ magnitudinis *b*. Novacula, volsellæ, hamuli, forcipes, spathulæ. De aliis instrumentis, quæ ad singulas corporis sedes earumque chirurgiam requiruntur, suo loco dicendum.

b Vid. SCULTETI Armamentarium. GARENGEOT des Instruments. HEISTERI Chirurg.

§. 14.

In promptu etiam Chirurgus habeat fascias. Aptissimæ sunt lineæ, quæ ex linteo parantur detricto, molli, satis tamen valente, eoque mundo & nullo alieno colore infecto. Linteum scindatur sectione ad stamen directâ, & videndum, quantum fieri potest, ne laciniam, oram vel futuram habeat. Quare jam

multis in usu sunt habenæ lineæ textoris arte paratæ. (*Zuoir-Baender*) Aliquando valentioribus ligulis opus est.

§. 15.

Fasciarum plura sunt genera. Sunt aliæ, quæ variis, aliæ, quæ certis saltem sedibus idoneæ sunt. Aliæ simplices, aliæ compositæ. Simplices sunt vel longiores habenæ, in unum aut duo capita glomeratæ, vel mantilia, quibus diversæ sedes varia ratione involvuntur. Compositæ fasciæ vel ex mantilibus diverso modo figuratis & incisus struuntur, vel ex illis longis habenis sibi afflatis. Nomen habent fasciæ a sedibus, quæ illis vinciuntur *a*, a figura *b*, ab effectu *c*, ab inventionione *d*.

a Capital magnum Gallis *le grand Couvre chef*. Capital minus, *le petit Couvre chef*. Capiti cum vinculo scisso suspendente *la Serviette avec le Scapulaire*. Capiti veteribus pectoralis tunica & thoracis genus fuit. Vide Varronem de L. L. Lib. IV. cap. 30. p. m. 22.

b Cancer Galeni dicitur linteum scissum, quo caput involvitur. Funda, Gallis *la fronde*, linteum scissum pro fronte, auribus, oculo, mento. Accipiter, Gallis *l'épervier*. Capistrum, *Chevestre*. Spica, *Chirotheca*.

c Fascia uniens s. glutinans, expellens.

d Fascia HELIODORI. Accipiter MENECRATIS. Vide VIDUUM VIDUUM Chirurg. L. III. p. 55.

§. 16.

Simplicioribus fasciis glomeratis, s. habenis, accedit differentia ex circumducendi ratione. Quæ circa membrum in orbem ita volvitur, ut nec sursum, nec deorsum feratur, sed alter circuitus priorem comprehendat, orbicularis, Gallis *le Circulaire* dicitur. *e* Quæ sursum versum, vel deorsum ita fertur, ut quasi in cochleam serpat, & duas tertias prioris comprehendat, Ascia, Gallis *le doloire* vocatur. Quæ vero in utramque partem ita ducitur, ut tertiam demum partem prioris amplectatur, Sima, Gallis *le mouffe* dicitur. Quæ tandem majori intervallo ita serpit, ut orbes sese haud contingant, Gallis *le rampant* audit. A veteribus hæc ad simam relata fuisse videtur. Quandoque, si membra inæqualis crassitudinis sunt, fasciæ in circuitu invertuntur, quo valentius contineant; & Gallis dicuntur *les renverses*. Hoc faciendi genus subjectas partes offendit.

e Vide has denominationes fasciarum in HIPPOCR. de Medici officina L. II. Text. 2. & GALENI in hunc Librum Comment. de fasciis vid. I. c. GALENUS, SORANUS, & HELIODORUS, HEISTERUS, VERDUC *des Bandages*, BASSIUS.

§. 17.

Diversam latitudinem habeant habenæ, melius vero attrahitur, quæ angusta est & sæpius circumdatur. Nunquam super vulnus, ulcus, aut tumorem incipere debet fascia, aut super fracturam. Extrema ejus pars inferioribus affluenda est. Nodus enim, vel futura, vel acus, qua finis sistitur, vulnus & fracturam offendit. Sic deliganda sunt membra, & circumdandæ fasciæ, ut contineant, nec tamen adstringant. Quod non recte continetur, elabitur, quod nimis adstrictum est, stupore, atrophia, gangræna, periclitatur. Satius est, fasciam sæpius circumire, quam adstringi. Fascia in duo capita glomerata sæpe media primum injicitur & duabus manibus in utramque partem ducitur. Aliquando tamen capita non æqualem longitudinem habent. Eo ordine, quo injecta fuit fascia, etiam solvi debet, & si membro agglutinata inhæret, non vi avelli, sed calida aliove liquore moliri. Fasciis, quæ pressius & adstrictius glomerata sunt, concinne vincitur.

§. 18.

Fasciarum ope curantur fracta, luxata, continentur elapsa, sustinentur tumores, adducuntur & glutinantur vulnera, coercetur sanguis, exprimitur pus & fæcies, a membris male affectis avertitur aeris aliarumque rerum, quæ nocere possent, injuria.

§. 19.

Veteres in deligandis vulneribus usi sunt lana bene carpta, quam imposuerunt. Hodie utuntur chirurgi linamentis. Horum enim, quæ detrita esse oportet, stamina singula digitis evelunt, ea ordinatim sibi apponunt, complicant, & in sic dictos pulvillos, Gallis *plumaceaux*, formant, quibus varia magnitudo ac figura est. Hos vulneribus, ulceribus, ossibus nudatis vitiatisque imponunt, superque ea medicamenta, quæ e re sunt. Pulvilli etiam ex variis liquoribus exprimuntur, & his tincti vulneribus & ulceribus superdantur. Linamenta carpta etiam obijciuntur ruenti sanguini, qui sæpe his solis & facta compressione cohibetur. Iisdem etiam purgantur madentia ulcera. Nam ea his imposita humorem, qui ex iisdem fertur, spongiæ in modum perforbent. Si, id quod in valetudinariis frequen-

rius incidit, lintei copia non habetur, uti solent stupa pectine diligenter deducta.

§. 20.

Si jam descripti pulvilli manu comprimuntur & convolvuntur, fiunt ellychnia, Gallis *Bourdonnets*, quæ plerumque ex filo suspensa in profundiora ulcera demittuntur. Ex iisdem vero lineis filis, seu staminibus, struuntur turundæ teretes, oblongæ, clavo similes, vel ex una vel ex utraque parte scissæ. Ab his, quæ figuram habent coni, differunt aliæ, quæ ad figuram cylindri accedunt, quas Galli *les Maiges* appellant. (Fig. I.) Aliæ turundæ fiunt ex linteolis in conum contortis, quarum extremum in fila resolutum est. Turundæ in vulnera & ulcera profundiora fistulasque demittuntur. Quia vero nec pus exire nec vulnera glutinari sinunt, orasque vulnærum graviter offendunt, iis non nisi minoribus mollibusque, præterea raro & tunc saltem utendum, quando satius est ulcera nondum curari. Sunt enim non pauci, qui omnem turundarum usum veluti noxium repudiarunt. Fiunt etiam turundæ, quæ, dum humorem ex ulceribus sorbent, intumescunt & ulcerum fistularumque sinus ampliant, (Germ. *Quell-Meißel*.) Harum materia est spongia cerata, radix siccata gentianæ, aristolochiæ, quæ radices etiam aliquam ulcera purgandi vim habent. * Rapa siccata satis inflatur & minime offendit.

* Vid. CAESAR MAGATUS L. I. C. 45. p. 42. BELLOSTE.

§. 21.

Ex linamentis etiam struuntur penicilli, Gall. *Faussees rentes*, quibus mediantibus ex ulcere pus & sanies extrahitur. Præterea pilæ seu glomi, Gall. *Pelottes*, qui vulnere, quod chirurgus in herniæ chirurgia facit, imponuntur. Nec non majores glomi paululum depressi, Gall. *Gâteaux*, quibus, si membra præcisa fuerunt, carniū ossiumque frons contegitur. (Fig. III.) Nec non minores depressioresque glomi, quibus foramen in calvaria modiolò factum impletur. (Fig. IV.)

§. 22.

Linteola etiam varie figurata adaptantur & imponuntur duræ matri, si calva effracta vel modiolò excisa est. Alia sunt linteola cæstria, seu quorum ora in fila resoluta est, quæ in pe-

Æoris vulnera, si chirurgus turundis uti non vult, conjiciuntur. (*Fig. V.*) Linteolis sanguinem ex vulneribus extergunt, si in varia chirurgia vulnus faciendum est, quæ opportunitiora habentur, quam spongiæ.

§. 23.

Emplastra in varios usus ex gummi, refina, cera, sevo, admixtis pulveribus vegetabilium, animalium, mineralium, absurde sæpe composita, inducuntur panno lineo & serico, nec non alutæ. Multis modis figurantur. Imponuntur cuti, pilis prius abradis, & continent imposita pharmaca, pulvillos, & turundas. Purgant, & curant vulnera, & ulcera. Tumores resolvunt, molliunt, digerunt, pus movent, & ab omnibus aera avertunt.

§. 24.

Ad hanc suppellectilem etiam pertinent panni, qui simplices duplices & multiplices ex linteo struuntur, variamque figuram accipiunt. Qui oblongi sunt, veteribus splenia dicta fuere^a. Iisdem partes læsæ involvuntur vel siccis, vel vino aliove liquore tinctis, & dicuntur Epithemata. Necessè est plerumque, si sic imponuntur, ut liquor quo madent & ex quo diligentius exprimendi sunt, caleat. Panni sicci comprehendunt fracta & luxata, aliasque sedes contra aera, & ea quæ incidere possunt, custodiunt. Madentes vero medentur inflammatis, alioque vitio laborantibus partibus. Densis gradatisque pannis membra crassitudine inæqualia æqualis crassitudinis fiunt, ut iis melius ferulæ accommodari possint. Gradatis etiam sanguis sistitur, & pus vel sanies ex profundiori vulnere vel ulcere exprimitur.

^a Vid. MARTIAL. L. II. Ep. 29. PLINII H. N. L. 29. T. II. p. 514. PLINIUS EPIST. L. II. Ep. 2.

§. 25.

Fistulis ex auro, argento, plumbo fabrefactis, rectis, incurvis, rigidis, flexilibus educitur sanguis; serum, pus ex thorace & abdomine, urina ex vesica. Debent esse recurvatis in exteriorem partem labris, vel circumcingente quadam remora, ne intus totæ delabi possint. Et hæ vulneribus infectæ sunt si in his relinquuntur, imo magis quam turundæ. Siphoni-

bus etiam quandoque dicti humores evocantur, frequentius variique liquores in vulnera ulcerumque sinus immittuntur.

§. 26.

Nec deesse debent Chirurgi ferulæ, loramenta, ligamenta, ligulæ, fila, quibus in fractis luxatisque membris extendendis, iisque in sedes compellendis, in tumoribus continendis, in sistendo sanguinis profluvio, vulnere suendo chirurgus utitur.

§. 27.

Auctores, qui de universa chirurgia optime scripserunt, & ideo legendi, sunt: HIPPOCRATES, CELSUS, GALENUS, ORIBASIIUS, AETIUS, PAULUS AEGINETA, ALBUCASIS, DE SALICETO, DE CAULIACO, DE VIGO, GOURMELENUS, PARAEUS, FEL. WÜRTZIUS, VESALIUS, FALLOPIUS, GUILLEMAEUS, HOLLERIUS, FABRICIUS AB AQUAPENDENTE, FABRICIUS HILDANUS, A CRUCE, M. A. SEVERINUS, SCULTETUS, GLANDORPIUS, DE MARCHETTIS, PECCETTIUS, SOLINGIUS, ROONHUSIUS, NUCKIUS, PURMANNUS, VERDUCCIUS, CLERICUS, DIONIS, HEISTERUS, BELLOSTIUS, GARENGEOTTUS, MARINUS, LE DRAN &c.

DE INFLAMMATIONE.

§. 28.

Chirurgiæ operam daturo valde necessaria est inflammationis notitia. Nam si externæ sedes inflammantur, requiri solet Chirurgorum opera. Ex inflammatione etiam variæ noxæ nascuntur, quarum plures ferramentorum operam desiderant. Nec vulnera, tum quæ Chirurgus accipit, tum quæ facit, sine illa esse queunt, quæ si increbrescit, magna pericula adfert. Sæpe ea quoque tumores, ulcera, luxata fractaque occupat.

§. 29.

Nomen habet a similitudine, quæ est inter partes igne ambustas & inflammatas. In utrisque differentia est, si variæ sedes leviter adfectæ sunt, aut graviter, & si vitium altius descendit.

I N F L A M M A T I O .

§. 30.

Inflammatiō est motus auctus sanguinis in corpore vivo, quo succus in minimis arteriis partium mollium quiescens majori vi agitur; ut is vel mobilis reddi vel in pus verti queat.

§. 31.

Sanguis movetur secundum naturam & per corpus dividitur actione potissimum cordis; cuius valentiori & celeriori motu etiam is celerius & valentius propellitur. Cordis tamen actio non sola ad movendum sanguinem sufficit; sed requiritur, præter naturale illud; etiam vitale robur; quod tum in vasis tum in omnibus aliis partibus est; qui nervos sensum motumque præstantes habent ^a: Nisi hoc; quod plura experimenta probant, concedas, intelligi vix poterit; cur sanguis majori vi per unam arteriam feratur; quam per alteram; & cur in inflammatione; v. g. ex infixa spina tumor circumcirca fiat; ut taceam; inflammationes vehementiores & periculosiores esse in nervosis partibus; quam in aliis sanguine abundantibus.

^a Vid. præter STAHLIUM, GORTERI Compend. Med. Tract. LXVI. num. 8. T. I. p. 234.

§. 32.

Motus hi vitales data obstructione in corpore vivo, seu quiescente in arteriis humore increbescunt. An propterea; quod sanguis; qui vasa quædam obstructa permanere nequit; copiosior per cætera fertur? An quia nervi tum partis laborantis; tum ab his cardiaci in vehementiorem motum cientur? An inflammationis motus debetur unice illi vitali vi; sive autocratia naturæ ^b; quæ corpus tuetur; & quæ multis morbis; interque hos vulneribus offibusque fractis sola medetur?

^b Ne ambiguitas in vocabulo sit; intelligo per naturam complexionem omnium causarum; quæ nobis vitam præstant. Harum causarum plures ex Physiologia; cui Physica; Mechanica; Chemia & Anatome prælucent; novimus; non paucas tamen ignoramus. Vide LANCISIUM de Corde p. 2.

§. 33.

In omni inflammatione humor quidam in aliqua parte quiescit. Plerumque sanguis; si vero verbum inflammationis pluribus valetudinum generibus accommodare; & erysipelas, rheu-

matissimum, arthritidem ad eam referre velimus *a*, etiam lymphæ, serum, alique succi. Prior vera, altera spuria inflammatio dici poterit.

a v. g. ex fero per tubulos, qui in cute sunt, exire solito erysipelas, ex lymphæ in ligamentis articularum arthritis, podagra, ex eadem in periostio & aponeurosi rheumatismus.

S. 34.

Quiescit humor inprimis in arteriis, quippe quæ conicam figuram habent & finem versus angustantur. Eum tamen etiam quandoque in venis hæere, si spasimis constringuntur, vel aliis rebus premuntur, varices & hæmorrhoides cœcæ, nec non cedema ex compressa majori vena sanguinea ortum probant. Non vero in solis arteriis, per quas sanguis in corpus diffunditur, inflammationis sedes est, sed etiam in aliis longe minoribus, quæ alium tenerioremque succum habent. Si enim in oscula harum arteriolarum, quæ ex latere majorum educuntur, humor qui cæteris succis crassior est, cogitur, ille per minores fistulas permeare nequit, in iis hæret & sic obstructionem atque excitata vitali virtute inflammationem parit. Hoc ita fieri, jam olim CELSUS *b* cognovit. Ad oculum res demonstratur in tunicarum corneæ atque adnatæ inflammatione.

b Præfat. L. I. Si sanguis in eas venas quæ spiritui accommodatæ sunt, transfunditur, & inflammationem quam Græci φλεγμονή nominant, excitat. Et mox: Si manantia corpuscula, per invisibilia foramina subsistendo, sterclaudunt.

S. 35.

Inflammatio igitur nascitur ex obstructione, quæ incidere potest in omni corporis parte quæ arterias habet. Itaque etiam obstructio in osse durissimo, non vero, ut infra dicitur, vera inflammatio. Cum autem plura arteriarum genera sint, in omnibus quidem obstructio oriri potest, genuinæ & sanguinæ tamen inflammationis sedes esse videtur in arteriis lymphaticis, si in has, non nisi tenuem & pellucidum humorem vehere solitas, rubicundus sanguis transfunditur.

S. 36.

In omni itaque parte molli, arterias sanguine & lymphæ plenas habente, oriri potest obstructio & inflammatio. Hoc au-

tem iacit frequentius in adipe, & tunica cellulosa. Nam mollis raraque ejus compago est, cujus cellulæ ita factæ sunt, ut ex una in alteram aditus sit, id quod vel statim immisso quilibet experiri potest. Sanguinis motus in ea multo tardior est, ac in aliis partibus quæ exquisitiorem sensum habent. Propterea a quiescente sanguine facile distenduntur rumpunturque arteriæ, quæ humorem in cellulas illas mittunt. Sanguis ibi quiescens miscetur oleo, quod quiete & calore rancidum fit. Uterque itaque humor putrescens motus inflammatorii necessitatem parit.

§. 37.

Fit verò obstructio & inflammatio in ipsis arteriis, quæ sanguinem vehunt, si illarum fines nimium arctantur. Hoc incidit, si a rebus externis, tumoribus varii generis *a*, fractis luxatisque, aliisque duris & ponderosis, corpus prægravantibus, etiam hujus pondere, in vario super duris cubitu, a telis aliisque corpori infixis, sanguine etiam qui in vexatis & vasis effluit & aliqua parte hæret, arteriæ premuntur. Arteriæ etiam quandoque nimium elongantur, vel spasmo constringuntur, quod ultimum incidit, quando acris, frigida, valde calida & adurentia corpori, inprimis nervosis ejus sedibus, admoventur. Rarius arteriarum tunica, quæ etiam & vasa & contextum cellulosum habent *b*, ita intumescunt, ut mananti humori iter claudant *c*.

a BOERHAAVE Aphor. 112.

b GORTER Comp. Tr. XIX, n. 41. p. 76.

c In vase majori s. aorta, vid. STENTZEL. de Steatom. in aorta.

§. 38.

Arteriæ etiam obturantur in omni vulnere. Ex fauciata enim arteria humor effluit, quod profluvium contracta obturataque arteria sistitur. In vexatis, collisis, ambustis vasa ita læsa sunt, ut defecta omni elastica & vitali virtute sanguinem promovere nequeant. Si vero in arteriarum finibus obstructio sit, premitur sanguis in minores laterales. Hoc etiam ex contraria causa incidit, si omnis in his renixus sublatus est. Recipiunt enim sic laxiora oscula humorem, quem trajicere nequeunt, & oritur in his etiam obstructio ac inflammatio.

§. 39.

Etiam humor densatur, & obstructionem ac inflammationem parit; id quod etiam a causis sibi contrariis fieri deprehendimus. Sanguis enim, si vel nimium calefcit, vel refrigescit, crassus fit; in quo ovorum albo similis est. Si is quiescit, mox cogitur; id quod in omni sanguine, qui ex bene valentis vena missus est, cognoscimus. Etiam quiescit in omni vulnere, quippe qui aere externo densatus inhærescit arteriarum fauciatarum extremis.

§. 40.

Ast is etiam cogitur valentiori & perniciosiori motu, quo calor in corpore vivo increfcit. Ideo, si inflammatoria febre laboranti sanguis mittitur, non solum rubicundus celerius in cruorem cogitur, sed huic etiam inhæret subalbidum, glutinosum, tenax coagulum, quod oritur a lymphâ nimio æstu densata. Quo major in inflammatione æstus vehementiorque febris, eo magis hæc *διὰ θεοῦ φλογιστὴν* extimescenda. Calore præterea aquosa diffillantur, relictis terrestribus, crassis & glutinosis.

§. 41.

Sanguinem etiam & lympham cogit alcohol exterius admodum, ipse etiam ignis, ut & frigus, nec non acetum aliaque quæ frigida dicuntur; inter quæ omnia, quæ ex plumbo parantur, Lithargyrium, Cerussa &c.

§. 42.

Nocet ob hanc causam etiam nimia sanguinis copia, quæ eum libere moveri haud finit. Crassus lentusque est in aliis morbis, scorbuto, cacochymia, & si multo sudore, alvi profluvio, urinæ excretionem, pyralismo &c. blandum aquosum evapouratur & educitur, crassum relinquitur: id quod aliquando ex morbo fit, aliquando ex medicatione & nimia exercitatione.

§. 43.

Nimio tamen & perniciosiori motu, siue hunc cieant externa, frictio, exercitatio, siue interna e. g. febris, sanguis in oscula lymphaticorum cogitur. Hoc etiam fit, si ejus particula ju-

sto minores sunt, & vel intestino aliquo motu v. g. in malignis, vel nimio attritu plus justo attenuatæ. In tali sanguine etiam plerumque acrimonia est vel alcalescens, vel alia maligna, ro-mentum minimorum vasculorum rodens. Quare in malignis, quamvis sanguis nec post mortem cogatur, frequens est inflammatio.

§. 44.

Inter inflammationis causas etiam non omitti debet robur partium solidarum, tum illud vitale, (31) tum alterum elasticum, quod ab elementorum mixture habent, & quod naturale dici potest. Si enim illa vitalis vis nimium intenditur, id quod in omni musculorum & fibrarum invita contractione seu in spasmo fieri nemo ignorat, & si partes nimis rigide sunt, etiam sistitur humorum motus. Quare facilis transitus est ex morbis spasticis in inflammatorios. Vulneribus itaque aliisque noxis partium nervosarum supervenire solet ut plurimum gravis inflammatio, maxime si illa nimia constrictio & quæ illam efficiunt, haud tolluntur. Acræ itaque, rancida venena, aliaque, quæ sive exterius admota fuerint, sive ingesta partes nervosas graviter afficiunt, inflammationem excitant. Corpora vero rigida ex omni inflammatione non parum periclitantur, quia ille rigor impedit, quo minus ea facile discuti possit ^a.

^a HIPPOCR. T. I. p. 560. in Coacis. Τῶν σωμάτων τὰ γεγυμνασμένα καὶ τὸν ἄλλον ὑπὸ τῶν πνευματικῶν καὶ περιπνευματικῶν ἀτόμων τῶν ἐγγυμνῶν.

§. 45.

Si vero in arteriis fibrisque partium nullus renixus est, & defecta vitalis & naturalis illa virtus, obstructio oritur, dum minora vascula æque ac oscula lateralium distenduntur: quare in confiniis læsionis oritur inflammatio, in media parte putredo. Propter hanc atoniam etiam illas sedes, quæ olim inflammata fuerunt, sæpe iterum occupat inflammatio.

§. 46.

Nec omitti debet, frequentius fieri metastases & varias sedes inflammari, in quas impetus morbi ejusque materia a natura convertitur. Hæ inflammationes quæ critica sunt, dili-

gentem animadversionem habent necessariam, quia in his omnia reprimentia aliena sunt.

§. 47.

Vel ex jam dictis intelligitur, inflammationis non unam & simplicem causam esse, sed eam plerumque a plurium consortio enasci. Potest enim aliquid esse in corpore vel aliqua hujus sede, quod per se tantum non est, ut inflammationes exciter, sed eam tamen huic magis obnoxiam reddat. Quare plerumque illud pro causa apprehenditur, quod vel prius accidisse, vel plurimum contulisse videtur.

§. 48.

Inflammationis notæ sunt quatuor: rubor & tumor cum calore & dolore. Ruborem facit sanguis, qui minora & lympham vehentia vasa implet. Tumor oritur, quia minores arteriæ ab intus hærente sanguine & ab impetu irruentis distenduntur. Calor ab attritu est. Quo major enim in corpore nostro est motus, & ex hoc attritus, eo major est æstus vel in universo corpore, vel in aliqua ejus sede. A quiete vero frigus. Si pars inflammata multum rubet, in illa multus calor est. Dolor oritur a nervis, qui a vasis sanguine confertis distenduntur. Accedit etiam spastica nervorum & fibrarum in parte inflammata contractio. Dolor *σφυγμῶδης* est, seu qui omni momento quo arteriæ in diastole sunt, exacerbatur, quia eo tempore major sanguinis vis ad partem inflammatam apprimitur, quo nervi magis intenduntur.

§. 49.

Omnes etiam qui inflammatione laborant, febricitant. Prout autem febrium plures corpori præsidio sunt, ita etiam febris in omni inflammatione necessaria est, quæ sine ea esse nequit. Certus vero ejus modus esse debet: quare illud curandum est medentibus, ut febris talis sit, quæ inflammationem haud pejorem faciat; nec minus videndum, ne illa prorsus definat. Si enim febris nimium urget, æger gangræna periclitatur; si illa nimium & sine integritate remittit, scirrhus & ulcere. Febris etiam valde renuata non raro in lentam & hecticam degenerat.

S. 50.

Febri vero huic, quam vulnerariam vel symptomaticam nominant, alia quoque mala accedunt, horror, & ex horrore calor, sitis, inquit. Febris cum inflammatione solvitur & plerumque multo sudore finitur. Urina etiam crassa est, & ex qua multa defidunt. Adversus tumorum, vulnerum, ulcerum inflammationem auxilium in suppuratione est. Si vero febris subito sine bonis signis conquiescit, inflammatio in alium morbum mutatur. (48. 50.)

S. 51.

Graviora vero febris pericula sunt, ubi illa (48. 50.) increscunt, & alia signa pejora accedunt. Si ultima aegro infirmitas est, nulla requies, sed vigilia, delirium, vel sopor noctu atque interdiu continuus, spirandi difficultas, aestus & sudor non per totum corpus aequalis, vel sudor frigidus, urina cruda, fulva & tenuis, alvus liquida, illaque nigra, & cui magna odoris foeditas accedit, nervorum distentio, quæ ultima, si incidunt, morris futuræ indicia sunt.

S. 52.

Inflammatio varium exitum habet. Nam quiescens humor vel resolvitur, vel orta suppuratione in pus vertitur, vel inflammatio degenerat in gangrænam & scirrhum. Ex gangræna facilis transitus est in sphacelum, ex scirrhus in cancrum. Si vulnus & abscessus male cedunt, aut non recte & negligenter curantur, ex iis ulcus oritur, ex ulcere fistula.

S. 53.

Sine ulla noxa inflammatio tollitur, si illa resolvitur. Hoc fieri potest, si quiescens & obstructionem efficiens humor, aucta illa vitali cordis & nervorum actione, & a sanguine a tergo veniente commotus, iterum abripitur, & mobilis redditus circumstantibus humoribus admiscetur. Hæc curatio locum habet, si parum humoris quiescit, inflammatio nec magna nec profunda est, si vasa nondum rupta sunt, si ipse humor malus putrisque non est, nec vasa erodit. Si sanguis aliquantum, aut non nimis vehementer agitur, nec febris ingentem fervorem habet. Si præterea ipsa pars inflammata, nec nimium rigida est & contracta, nec laxa & soluta.

S. 54.

Ad suppurationem spectat inflammatio, si sanguis qui malus non est, ex ruptis arteriis jam emissus coit. Is enim extra vasa quiescens vitali motu in pus vertitur, id quod fit, dum globuli illi rubicundi, qui in sanguine sunt, vario, externo & intestino motu, ipsoque calore rumpuntur, & in subalbidum humorem vertuntur. Pus ob hanc causam albidum est, crassum vero, quia calore densatur. Pus vero non ex solo quiescente humore oritur, sed etiam ex partibus solidis. Nam quæ juxta sunt, etiam suppuratione liquefcunt & puri miscentur.

S. 55.

Gangræna vero occupat, si humor quiescens malus est, & omnis corporis succus viriatus, qualis a venenato vulnere, vel a maligna febre esse solet. Si quiescens sanguis penitus infedit, obstructio magna & profunda est, febris autem & alia symptomata valde urgent. Si causa, ex qua obstructio orta fuit, tolli haud potest. Si inflammatio magna est & vehemens, si ea nervosas sedes occupat, & dolor acrior urensque ægrum vexat. Si accedunt quædam, five externa, five alia, quæ in ipso corpore fiunt, quibus pars, quam inflammatio tenet, graviter afficitur. Si sanguis nimium cietur, si ipsa pars aliqua re premitur, si superhabentur adstringentia, reprimentia, frigida, pingua, anodyna. Si febris nimium incenditur. Si humoris, qui ex ruptis vulneratque vasis exiit, major vis est, quam ut his vitalibus motibus digeri satis & in pus verti possit. Id quod etiam accidit, si cruor aliufve humor in cavum quoddam effluxit, & haud evocari potest. Humor enim quiescens, accedente corporis, eoque aucto, calore, putrescit; putredo vero in partes juxta sitas, quæ integræ sunt, transit: Inter quæ febris oritur, ex qua iterum gangræna increscit. Hoc etiam in majoribus abscessibus fit, si aliud malum est, nec pus per se aperitur, nec scalpelli opera evocatur. Vitiatur enim & corrumpitur illud, & ex eo vel gangræna, vel ulcus ac fistula oritur.

§. 56.

Ex quibus & supra dictis (36.) intelligitur, cur nulla pars gangrænæ adeo obnoxia sit, quam tunica adiposa, quæ frequentissima hujus vitii sedes est. Ruptis enim & exesis vasculis humor cum oleo remixtus corrumpitur, putredo serpit, & quia ex corrupta materia crassum desidit, fluidum sub epidermide coit, hæc in vesiculas illo humore plenas levatur. Quiescit in affecta parte omnis dolor, peritque sensus, tumor minuitur, color vero ex rubro in pallidum & lividum mutatur, putredine interea ultra procedente.

§. 57.

Ex gangræna sphacelus oritur, si membrum penitus ad os usque emortuum & sine omni sensu moruque est ^a. Putredinem aliquando sine inflammatione oriri, infra videbimus.

^a Morus intelligitur, quem præstant musculi sphacelo adfecti.

§. 58.

Si vero, id quod crebrius in glandulis fit, inflammatus locus parumper derumescit, & ex quiescente id, quod fluidum est ac mobile, evaporatur, vel per naturalia emissaria excernitur atque diffilatur, crassum vero & terrestre magis compingitur, concrefcit & penitus cohæret, manet tumor durus ac renitens, haud dolens, quem scirrhum vocamus.

§. 59.

Scirrhum itaque pariunt omnes humores, qui in variis glandulis partibusque & visceribus glandulosis sunt, lac in mammis, saliva & lympa in glandulis hos succos secernentibus, semen in testibus. Hi humores enim in duritiem coguntur ex variis & sibi contrariis causis. Nimirum quiete, si in tali inflammatione febris sine integritate conquiescit, vel, id quod crebrius fit, medicatione intempestive nimiumque tenuatur, tumor vero manet. Nimio etiam motu & aucta febre humores valde compinguntur; id quod incidit, si calidiora & æstum augmentia intus fumuntur, vel si exterius ipsa pars inflammata premittitur, fricatur, vexatur, vel nimio ficcoque calore adficiuntur. Idem accidit, superhabitis coagulantibus, spirituosius, refrigerantibus, quibus omnibus humores magis densantur. Si

vulnus in parte glandulosa est, his adhibitis, non pus melioris generis exit, sed humor tenuis, qui ipsum vulnus erodit, quod sic in ulcus mutatur.

§. 60.

Quæ vero spem vel periculum ostendunt in inflammatione, hæc sunt:

- 1) *Ætas*, vires, temperies ægri, morbus prægressus, & totius corporis habitus.
- 2) *Pars*, quam infestat inflammatio, si illa ad vitam necessaria est, ejusque natura, si vel nervosa est, vel glandulosa, vel carnosæ. Multum etiam interest, qualis humor ad inflammata permanet.
- 3) *Magnitudo inflammationis*, si illa intrus tendit, multum & subito procedit & vehementer urget, nec non ejus symptomata.
- 4) *Causæ*. Nam gravis morbi periculum est, si inflammatio a malo corporis habitu, vitioque humorum, nec non ex veneno vel dato, vel exterius corpori illato, nascitur.

§. 61.

Qui igitur inflammatis mederi vult, variam adhibere debet curationem. Nam non omnia auxilia omnibus conveniunt, & ea, quæ nascenti inflammationi opportuna sunt, aliena sunt, si illa jam adolevit. Inflammationis etiam minor impetus minus acrem curationem requirit. Aliam quoque postulant sedes nervosæ, & quibus exquisitior sensus est. Semper eo enitendum est Chirurgo, ut inflammationem reprimat atque resolvat, vel, si resolvendi nulla spes est, ut humorem digerat, molliat, & pus moveat, utque gangrænæ scirrhiq; periculum avertat.

§. 62.

Ab initio vero & ante omnia removeri oportet causas, ex quibus inflammatio coepit, si illæ in aperto sunt. Post avertendus nimis sanguinis aditus est; id quod fit sanguinis de tractione, eaque repetita. Hanc, si inflammationis timor est, quam primum fieri oportet. Mittendus vero sanguis est quam

longissime inde , ubi est inflammatio . Si vero humoris major vis jam in aliqua parte coit , mittendus est ex ea ipsa parte , aut ea , quæ proxima est , ut affectus locus exhauriatur . Quia vero usus ostendit , sanguinem , incisa vena , ex ulterioribus partibus sequi , confert , ne is in id ipsum , quod gravatum est , evocetur trahaturque , eum iterum , & quidem ex distanti vena , detrahare . Etiam remotis partibus imponi possunt cucurbitulæ , vel integræ , vel concisa ante scalpello cute . Nec minus frictione , non vehementi , sed leni , evocatur sanguis e partibus inflammatis , si , cum aliud dolet , aliud perfricatur . Id quod etiam efficitur , si super remotas partes imponuntur , quæ adurunt , sinapi , ranunculus , pyrethrum . Videndum tamen , ne , dum his sanguinem ab inflammatis evocare volumus , eum nimis vehementer agitemus , & febrem incitemus . Nec utendum cantharidibus . His enim impositis , virus additur humoribus , quod teneriora vascula lædere , atque inflammationem , maxime in nobilioribus partibus , augere potest .

§. 63.

Alvus etiam duci potest per data cathartica , quæ lenissima esse debent & ἀντιφλογιστικά , fatis tamen valentia . Aliena sunt resinosa , tutiora vero , quæ ex tamarindis , manna , uvis passis . Corinthiensibus , cremore tartari , sale cathartico , magnesia alba parantur . Optimæ etiam sunt lotiones mollientes in alvum immissæ .

§. 64.

Adhibenda sunt , quæ æstum infringunt , succi acidi fructuum horæorum , liquores ex aceto , melle , & aqua compositi , serum lactis dulce , vel acidulum , ptisana ex hordeo , nitro & succo citri , quæ copiosa præbenda est , ut æger etiam illam ultra satietatem bibat , quia & æstum infringit , & humores diluit . Miseri potest nitrum cum terrestribus . Cum aqua etiam contrundi possunt semen papaveris , semina sic dicta frigida , amygdalæ , pineæ , & liquori expresso nitrum adjici . Maximum vero præsidium a victus ratione petendum , & abstinentia utendum . Necessaria etiam est quies . Summum periculum oriri potest , si quidam mali affectus interveniunt , & æger animo laborat . Ejus itaque notitiæ omnia subtrahi debent , quæ

animum exasperatura sunt . Nocet & nimius calor & frigus .
Nimius æstus fere pestilentior est frigore .

§. 65.

Si vero inflammationis incrementum jam consistit , medentis consilium eo dirigi debet , ut tumor discutiatur . Eum itaque oportet febrem moderari , non nimium minuere , ne corpus exinaniatur , viresque convellantur . Solvi potest inflammatio , si ea nec gravis , nec profunda est , tumor non valde durus , sed æqualiter mollis , in latum diffusus , nec febris admodum vehemens , & si æger ab initio non valde inhorruit .
Conf. (60.)

§. 66.

Si vero ad resolutionem dirigenda est curatio , profunt diluentia , quibus novus humor quiescenti additur , isque mobilis redditur . Si coctionis signa apparent & cutis relaxatur , corpus madescit , quæ sudorem venturum esse testantur , utendum maxime sorbitionibus est , & aqua calida cum radicibus herbisque resolventibus . Eo tempore oportet ægrum continere , numquam vero illum multis stragulis vel vestimentis strangulare , sed admodum levibus tantum velare , & cavere , ne eum frigus adspiret . Si magis se inclinavit inflammatio , paulo efficaciora danda sunt , ubi nec sic dictæ Essentiæ resolventes alienæ sunt .

§. 67.

Optimum medicamentum est victus . Quamdiu inflammatio increfcit , cibus vel nullus dandus est , vel talis , qui non nutrit , sed sustinet . Omnis enim nocet , qui febrem incitat . Potioni vero aptissima est ptisana . Cibus sit ex imbecillissima materia , ex fructibus horæis siccatis , prunis Damascenis , pomis , cerasis , aliisque vegetabilibus , acidum succum habentibus . Ex aqua coqui possunt oryza , avena decorticata , hordeum , additis uvis Corinthiacis & adjecto succo acidi Punici mali . Aliena sunt valentiora , jurulenta , & quæ multum alimenti præstant . In decessione vero morbi , ne vis omnis corpori desit , cibus paulo plenior , & vini meracioris aliquid dari potest .

§. 68.

Sunt alia quædam observationes in inflammatione necessariae. Si inflammatio metuenda est, quamprimum, nisi magnopere res aliqua impediat, sanguis mittendus est. Demitur enim inflammationi materia, illaque sic sæpe avertitur. Si æger robustus est, læsio vero magna, multum sanguinis detrahendum, nec adeo metuenda imbecillitas est. Satius tamen est, sanguinis missionem dividere, quam simul omnem humorem atque vim effundere. Aptissimi autem sunt primus dies & secundus. Sera vero, &, quæ post tertium diem fit, sanguinis missio, vix umquam utilis est, qua æger imbecillus redditur & resolutio turbatur.

§. 69.

Quod ad medicamenta pertinet, juvenes sanguine pleni optime ferunt succos acidos vegetabiles, siccioribus vero melancholicorum senumque corporibus convenit nitrum. Si aliud vitium in corpore est, cacochymia, scorbutus, lues venerea, & his accommodanda medendi ratio est. Si morbus mutatur, & vel gravior, vel levior fit, mutanda sæpe sunt medicamenta, nunquam vero subito ab uno genere ad alterum transeundum est. Omnibus, maxime quibus nobiliores nervosæque partes inflammantur, venus perniciosissima est. Si post graviolem acutamque febrem, & in ipsa ejus decessione, facta *metastasis*, quædam per se intumescunt, & sanguinis missio, & alvi ductio, nimiaque abstinencia perniciofa sunt. Augenda potius est per contraria inflammatio, cum, si illa discutatur, recidivæ timor fit. Si igitur locus opportunus est, enitendum, ut coitus malæ materiæ fiat, illaque maturefcat.

§. 70.

Accidere potest, ut in majori malo major fit virium imbecillitas, si æger gravi sanguinis profluvio exhaustus, ætate, inedia, aliove morbo confectus est. Tunc cum febricula tenet, aut pro modo ipsius noxæ non satis valens. In hoc casu circumspiciti Medici est, vires revocare & febrem augere. Minime etiam in hoc casu utile, sanguinem mitti, alvum duci, vel inediam imperari; nec refrigerantia profunt. Danda sunt, quæ vires reficiunt, juscula carniū juniorum, vinum mera-

INFLAMMATIO. FLEGMONE.

cuius & ex hoc intrita cum saccharo & cinamomo. Ex medicamentis prima sunt cardiaca ex cinamomo, caryophyllis, nucce myristica, horumque olea, imprimis alcohol soluta, seu balsama vitæ, tincturæ bezoardicæ, alexipharmacæ.

S. 71.

Prævisis vero, quæ ad universam inflammationem & hujus curationem per victum & data medicamenta pertinent, veniendum est ad eam quæ externas sedes occupat, & ad medicamenta, quæ exterius superdari possunt. Duo vero inflammationis modi sunt, qui etiam diversam curationem requirunt, Phlegmone, & Abscessus. Addunt Erysipelas, de quo supra (33.)

P H L E G M O N E.

S. 72.

Phlegmone omnem inflammationem, sæpe tamen eam significat, quæ externas corporis sedes infestat. Est tumor cum inflammatione, latus, profundus, æqualis, & qui potissimum adipem occupat.

S. 73.

Differt ab erysipelate, quod sine altitudine latum est, & in sola cute consistit. Erysipelas etiam serpit cum calore & rubore, sanescente eo, quod primum vitiatum erat: Phlegmone autem magis nocenter adolefcit, altius descendit, & latus intumescit. Major in phlegmone symptomatum acerbitas est. Differt ab abscessu. Si enim inflammatio ad suppurationem spectat, tumor non ita æqualis est, sed profundus, & qui in medio majorem duritiem habet.

S. 74.

Oritur ab omnibus, quæ obstructionem inferunt, (35. ad 47.) Supervenire solet frequentius vulneribus, vexatis, fractis. Aliquando ex febre oritur, & concurrente post eam morbi materia. (46.)

S. 75.

In hoc inflammationis genere negotium periculumque majus est, quam in erysipellate & abscessu. Facile enim transit in gangrænam. Ex communibus signis & ægri proprietatibus (60.) colligitur, num is sine periculo evasurus sit.

S. 76.

Omni opera nitendum, ut inflammatio discutatur. (53.) Quare quam primum auxilium petendum est ab iis, quæ supra (62. ad 70.) præcepimus. Si vero ad ea veniendum, quæ exterius inflammatis imponi debent, & hæc variis temporibus accommodanda sunt. Concurrentis humoris aditum mox ab initio avertunt reprimentia. Remotis enim ante omnia, si fieri potest, causis, aliquando confert corpori vel per ictus, vel, ubi ex alto decidit, colliso, frigidum ferrum aliudve durum corpus apprimere. Filo etiam supra noxam injecto membrum deligari potest, non tamen nimis vehementer, ne torpeat, qua ipsa re impeditur, ne illud adeo intumescat; id quod maxime observari decet, si serpentium aliorumque venenatorum morsus non nimium distantem curationem desiderat. Sunt, qui membrum pellicula involvunt, quæ in ovo est, qua in aëre siccata, illud etiam valentius adstringitur. Superdari in majori malo possunt epithemata ex aceto & aqua expressa, in quibus alumen, sal marinus, sal ammoniacus sota fuere. Reprimunt etiam & his adjici possunt omnia ex plumbo parata, cerussa, lithargyrium, saccharum saturni: ex vegetabilibus adstringentia, radix bistortæ, tormentillæ, filipendulæ, acori adulterini, herba alchimillæ, equiseti, millefolii, herniariæ, hederæ terrestris, pentaphylli, faniculæ, virgæ aureæ; flor. rosarum rubr. balaustiorum, hyperici, gallæ, cupulæ glandium, malicorium, cortices quercus, fraxini, musci varii generis; quibus, ex aqua cum aceto vel vino austero decoctis, addi possunt dicti sales. Emplastra, quæ vulgo heic laudantur, defensiva minoris efficacia, & vix minori malo opportuna sunt. His admisceri potest camphora.

S. 77.

Hæc vero ita superdari oportet, ut nec calor, nec frigus locum irriter. Nec conveniunt, nisi a primis initiis, & antequam membrum prorsus intumuit. Si enim humor jam coit, illa nocent. Tunc enim commodius est, tumorem vel resolvi, vel maturari atque aperiri. Utrumque non finunt reprimentia, quæ in tali casu faciunt, ut indurescat locus & ut obstructio pertinacior fiat. Nec super glandularum tumores utendum est reprimentibus & refrigerantibus. Si vero glandularum inflammatio nimis nocenter & ita increfcit, ut gangrænæ timor sit, circa tumorem ea possunt membro superdari, non vero ipsi tumori imponi, id quod etiam in phlegmone & abscessus curatione fieri potest. Magis ista aliena sunt in inflammatione, quæ ex vulnere nascitur, quod virus habet. Maxime vero in tumoribus ex febre maligna per *μετάστασιν* ortis. Crebrius hæc medicamenta mutanda sunt. Nam si diutius superhabentur, eorum vis effæta redditur. Sanguinem mitti, alvumque lorionibus duci, ad hanc curationem, quæ per reprimentia fit, non tam commodum, quam necessarium est.

S. 78.

Membrum inflammatum continendum est, & ita collocandum, ut a nulla re offendatur, utque nec moveatur, nec dependeat. Sine quiete inflammata ægrius curantur. Si epithemata superhabentur, illa nocentissima esse possunt, si nimium madent, calor vero moderatus fit.

S. 79.

Ubi autem inflammatio adolevit, illaque plane membrum tenet, (65.) Chirurgi cura esse debet, ut illam resolvat. Præter ea, quæ supra (66. ad 70.) præcepimus, imponi debent medicamenta, quæ quiescentes tumores attenuant, & resolventia vel discutientia vocantur. Si inflammatio non magna, nec profunda est, opitulari possunt spirituosa, & ex his spiritus vini camphoratus, cui addi potest essentia croci, nec non sacculi ex resolventibus parati, vel sicci, vel ex calido vino expressi. Adversus vehementiorem vero inflammationem auxilium est in epithematis, quorum compositiones & mixturæ variæ sunt. Fiunt enim ex vegetabilibus amaris, ex quibus fere prima sunt: ra-

dix angelicæ, aristolochiæ, bryoniæ, imperatoriæ, ireos florentinæ, herba abrotani, absinthii, agrimonix, betonicæ, majoranæ, marrubii, menthæ, origani, pulegii, roris marini, rutæ, fabinæ, falviæ, scordii, ferpilli, tanaceti, fl. sambuci, chamomillæ, lavendulæ.

§. 80.

Hæc res vero eam prudentiam exigit, ut, si locus qui inflammatus est, valde rigidus fiat & durus, hæc epithemata ex aqua coquantur, iisque quædam ex mollientibus adjiciantur; id quod fere necessarium, si corpus valde adstrictum est. Si vero tumor justo mollior est, & nihilominus inflammatio vehemens, & in corporibus in quibus phlegma abundat, aliena sunt mollientia, necessaria vero, quæ adstringunt & roborant. (76.) Ob hanc causam, antequam epithemata imponuntur, lavari potest locus vino adusto, spiritu matricali, spiritu vini cum camphora. Epithemata coquantur ex vino austero, vel adjiciatur iis acetum, nitrum, sal ammoniacus. Hæc ultima etiam adversus putredinem sunt, quoniam vis multum augetur, si, priusquam superdantur, cutis paululum conciditur. Hoc necessarium est, si inflammatio jam ad gangrænam spectat, & locus justo mollior est.

§. 81.

Si inflammatio se inclinare coepit, tumor cum integritate refedit, isque nec durus est, nec mollis, & color etiam in naturalem convertitur, (66.) magis utendum est roborantibus, quæ fibrarum laxatarum imbecillitati opiculantur. Si, inflammatione prorsus levata, membro quædam imbecillitas manet, confert ei subinde infriktionem adhibere, illudque ex spiritu quodam perfricare. Aptissimus est spiritus serpilli, lavendulæ, juniperi, formicarum, & ex compositionibus matricalis. Alternis etiam vicibus imponi possunt emplastra, & inter hæc potissimum, nervinum & oxycroceum. Confert etiam, quando quies non ita necessaria est, (78.) ut membrum iterum ad suos usus promoveatur. Aliquando infirmis optime medetur fasciæ, qua fibræ modice adstringuntur.

§. 82.

Si vero inflammatio pro magnitudine noxæ minor est, confert locum perfricare & super illum injicere cataplasmata ex resolventibus & emollientibus, vel emplastra, quæ molliunt & digerunt, inter quæ diachylon compositum primum est. De his infra, ubi de gangræna agetur, dicendum.

§. 83.

Nocent, si inflammatis admoventur, olea destillata, unguenta, opiata. Si magnis vulneribus supervenit inflammatio, pus movendum est; si autem vulnus est in parte nervosa, incidendum est, donec fatis pateat, sine quo inflammatio curari nequit. Si ab emoto offe orta fuit, non prius, quam illo reposito, levatur. Medicamenta celerius imponenda sunt, cum frigus & aër non parum offendere possint inflammata.

A B S C E S S U S.

§. 84.

Ubi autem nimis valenter retenta materia est, illa in pus vertitur. (54.) Suppurationem vero futuram esse intelligitur, si inflammatio non ita valida est, ac esse solet, si illa ad gangrænam spectat, si febris quamvis tenuata, cum dolore, calore omnibusque symptomatis permanet, & si omnia illa auxilia, quæ supra præcepimus, (61. ad 81.) nihil proficiunt. Si decresciente febre ex urina nihil desidit. Si tumor rotundus profundusque ab initio cum duritie ac rubore adolescit. Si æger gravitatem tumoris sentit. Si etiam dolor cum siti, vigilia aliisque symptomatis increfcit.

§. 85.

Oriente vero pure, iterum inhorret æger, horroris tamen incerta tempora sunt. Summus tumor mollescit & rubor in album mutatur. Ubi jam in tumore humor subest, ille digito parumper cedit, circumfluensque id, quod non premitur, attollit; quo tempore etiam dolor se aliquantum remittit, gravitas vero augetur. Quamdiu enim humoris magna pars in vasis hæret, tumor durus est & renitens, quam primum ve-

ro is ex iis exiit coitque , levatur inflammatio & tumor mollescit .

§. 86.

Aliquando tamen in penitus condita suppuratione , & si altius pus movetur , nihil horum in cute deprehendi potest . Sentit tamen æger cum febre , siti , vigilia aliisque symptomatis intus aliquas punctiones , & locus prurit , tandemque sublividus aut subalbidus fit .

§. 87.

Hoc inflammationis genus , nisi valde magnum fit , & partem aliquam nobilem occupet , non ita periculosum est . Magnæ tamen & longæ suppurationes , quia mala materia aliis corporis succis admiscetur , sæpe cacochymiam , phthisin & hæcticam relinquant : id quod accidere etiam potest , si ex abscessu pus non justo tempore emititur , vel si ipsa suppuratio cohibetur . Hoc , impositis reprimentibus spirituosius fieri , & si sub curatione locus valentius fasciis adstringitur , pannisque premitur , infra , ubi de vulneribus agetur , docebo .

§. 88.

Aliquando , si in urina purulentum , leve ac album subfidit , abscessus solvitur , id quod tamen rarius fieri comperitur est .

§. 89.

Si jam tumor ita adolevit , ut pus alat , aliena sunt reprimentia , discutientia & spirituosia , quippe quæ cum in scirrhum vertunt . Si chirurgus non certa resolutionis spes est , ab initio imponere potest , quæ utramque facultatem habent , & resolvendi , & molliendi . Igitur ex remixtis inter se resolventibus ac emollientibus parari possunt cataplasmata , vel imponi supra commemorata emplastra mollientia .

§. 90.

Quod vero his non discutitur , necesse est , ut maturescar . Si autem , id quod crebrius incidit , pro tumoris magnitudine minus valida est inflammatio febrisque levior , majori vi opus est . Incitare itaque oportet febrem quo in casu fere optimum est , nulla medicamenta dare . Aliena est sanguinis missio , alvi ductio , & omne , quod æstum infringit . Adhibenda est exerci-

ratio, loci inflammati fricatio, cibus plenior, potio etiam liberalis, & quæ valentioris generis est.

S. 91.

Tumori imponenda sunt, quæ pus movent, in quibus aliquod discrimen est. Sunt enim quædam, quæ tantum molliunt, fibrasque laxant, & expirationem ex cure cohibent. Ex his prima sunt radix altheæ, malvæ, liliorum alborum, herba altheæ, malvæ, brancæ urfinæ, melilori, mercurialis, parietariæ, verbasçi, violarum, flores chamomillæ, melilori, verbasçi, semen lini, fœnu græci, psyllii, sesami, omnis generis farinæ. Præter hæc olea blanda, liliorum alborum, verbasçi, lini, axungia & butyrum, ovi vitellus, quæ ultima non rancida esse debent, sed recentia. Fiunt ex his cataplasmata. Expeditissimum etiam est, quod paratur ex simila, vel pane similagineo, femine lini, contusis, quibus ex lacte coctis oleum liliorum alborum adjicitur. Et cataplasmata nocent, si hument & frigescent. Emolliunt etiam emplastra, de meliloto, malacicum, de ammoniaco, diachylon simplex. Emplastra emollientis tumoribus valde idonea sunt.

S. 92.

Alterum genus medicamentorum est, quod maturationem juvat, dum puris concurrentis internum motum augeat, & facit ut colliquescat. Hæc vel emollientibus misceri possunt, vel summo tumori imponi, superdatis istis emollientibus. Ad movendum itaque concoquendumque pus maxime possunt cepæ ustulatæ, allium, caricæ pingues, sapo, mel, fermentum panis, panis domesticus mastigatus & saliva subactus, gummi ammoniacum, galbanum, sagapenum, bdellium, quæ potentiora sunt, si aceto solvantur, & aliis admiscantur ^a. Ex compositionibus præcipuum est emplastrum diachylon compositum.

^a Si gummi solvantur vitello ovi, ad mollienda quæ dura sunt, magis valent.

S. 93.

Hæc vero conveniunt in minori inflammatione, & si febris pauca & mediocris est. Si vero utriusque major impetus est, atque sanguis malus, qualis in malignis esse solet, ultimum

A B S C E S S U S .

37

genus medicamentorum , omniaque emplastra aliena sunt , & sola emollientia proficiunt , quibus acetum adjici potest , quo putredo avertitur . Circa tumorem imponantur (76. 77.) obfervatis . (78.)

§. 94.

Si tumor induruit , inflammatio vero & febris se plane remiserunt ; id quod accidit , si alius chirurgus refrigerantia , reprimentia , spirituosâ superhabuit , vel si evacuantibus omnem calorem motumque infregit , primum genus medicamentorum (91.) ad concoquendum pus magis valet : Quæ vero curatio sæpe longa esse solet . Pus ex his tandem victis plerumque pallidum , lividum , sero simile , ac fæculentum effunditur .

§. 95.

Pus maturuisse , ex notis (84. 85. 86.) colligitur . Illud , si altius non est , per se aperitur , vel impositis adurentibus , vel scalpelli opera evocatur .

§. 96.

Plerumque expectanda maturitas est , qua cutis extenuatur , omneque pus in abscessu jungitur . Si enim subcruda aperiuntur , pus multo sanguine remixtum , tenue , dilutum , esse solet , non vero crassum , albidum , leve , æquale & unius modi , quod optimum est . Oræ incisæ plagæ intumescunt & inflammantur , ulcus manet , quod ægrius , & non nisi impositis aliis concoquentibus & pus moventibus , sanescit . Aër enim , si hoc tempore adspirat , adstringit vasorum disruptorum oscula , quæ ideo humorem ægrius dimittunt . Nec tamen hoc perpetuum est . Nam interdum majus malum , quod timetur , requirit , ut ex crudo tumore pus evocetur . Id quod in abscessibus , qui juxta anum sunt , sæpe fieri oportet . Ast non sola festinatio nocet . Nam æque nocet pus , quod , si maturum est , non educitur . Nam & illud diutius subsidens in saniem vertitur renuem , lividam , acrem , & quæ proxima atque sana rodendo sinuat . Inde autem ulcera fiunt ac fistulæ , & sæpe , quia mala materia , si ejus major modus est , sanguini admiscetur , vitia-
tur totus corporis habitus .

§. 97.

Ubi chirurgus medicamentis , quæ adurunt atque exedunt , abscessum adaperire vult , ad hoc commodissimus est lapis infernalis , vel lapis causticus chirurgorum . Haud ita opportunum est buryrum antimonii , quod calore liquatur & diffunditur . Alienus est mercurius sublimatus . Si hæc admoventur , locus emplastro regitur , quod in medio foramen habet . Super cutem itaque inter emplastri oras ponitur medicamentum adurens , quod , alio emplastro superdato , pannis & fascia apprimitur . Priusquam imponuntur , cutis humidanda est . Intra aliquot horas adurens medicamentum cutim exest .

§. 98.

Expediitissima vero curatio est , si tumor inciditur , id quod fit scalpello ancipiti majori . Ubi scalpellus admovetur , altera manu tumor modice comprimendus & pus versus superiora urgendum , quo illud propius reperiatur . Major abscessus majorem plagam desiderat . Scalpellus ita demittitur , ut mucro prius etiam oppositam partem incidat , & post acies per summam cutem educatur . Aliquando nondum satis tenuata est adeps , quæ igitur profundiores sectionem postulat . Cavendum tamen , ne grandes arterias venasque præcidamus ^a . Hujus rei vero , si pus maturuit , minor metus est , quia illud inter cutem & vasa medium est . Minus aptum est , tumorem non in summa , sed inferiori parte , incidi ; id quod nonnulli eam ob causam præceperunt , ut puri exirus esset . Nam & hæc sectio cruda (96.) foret .

^a Vid. Exemplum in GALENO de Administrat. Anat. L. VIII. c. XIII.

§. 99.

Rupra itaque vel incisa suppuratione , pus exprimi debet . Nil vero magis alienum est , quam , si ea valentius premitur , si in eam immittuntur duriores turundæ , (20.) & si haud modice deligatur , sed adstringitur . His enim tumor durus fit & oræ callosæ .

§. 100.

Cetera quæ ad purgandum abscessum, eum implendum, & cicatricem inducendam, conveniunt, infra docenda sunt. (v. de vulneribus.) Jam etiam medicamenta, quæ sanguinem purgant, necessaria sunt. Omnis curatio ad corporis habitum, ætatem, vitæ genus, aliosque morbos quibus æger laborat, dirigenda est. Perniciosa esse possunt, quæ adversus humorum vitia dari solent, si sanguinem nimis cient. Aliena etiam sunt ab initio purgantia, quia puris exitum cohibent, quæ, quando ad inducendam cicatricem ventum est, requiruntur. Necessaria est abstinencia. Nam, si cruditas in corpore est, ea etiam in pure deprehenditur, quam facile dignoscit peritus chirurgus *a*.

a Si æger se vino vel alia valentiori potione ingurgitavit, vel si concitato animi motu perturbatus fuit, nova oritur inflammatio, siccantur oræ, pus tenue fit, acre, rodens. Si se carnibus implevit, pus lentum est & mucosum.

§. 101.

Si durities, postquam pus effusum est, manet, superhaberi debent emollientia & pus moventia, ex emplastris diachylon compositum.

F U R U N C U L U S.

§. 102.

Furunculus est abscessus quoddam genus, quod oritur, si sanguinis parum ex rupta aliqua minori arteria coit, & quia solvi ac mobilis reddi nequit, in pus vertitur. Nam, si plures arteriæ rumpuntur, major puris concurrentis modus est, & fit abscessus. Ex furunculo enim minime multum exit.

§. 103.

Ejus notæ sunt: tuberculum acutum, valde durum, cum inflammatione & pro modo tumoris vehementissime dolens. Furunculus enim ovi dimidii magnitudinem raro explet, numquam excedit. Manet durities & cum dolore increfcit. Tandem fumus tumor inalbefcit, & nascitur pustula, ex qua rupta parum puris crassi, sanguine remixti, exit. Nullum periculum

est, etiam si nulla curatio adhibeatur. Si vero tumor partes nervosas occupat, aut si plures idem corpus infestant, oportet dolorem levare. Non a cute, sed ab interioribus partibus incipit, & per se intumescit furunculus, vitio in sanguine orro, qui, si crassus vel glutinosus est, morbum facere videtur.

§. 104.

Si propter doloris vehementiam oportet furunculo curationem adhibere, efficiendum est emollientibus, ut celerius maturescat atque pus erumpat. Supervacua enim heic scalpelli opera est, cum pus curim rumpat & per se aperiatur. Superdari itaque possunt emollientia, & quæ puri movendo idonea sunt. (91. 92.) Ubi pus expressum est, superhaberi potest emplastrum diachylon compositum, quo duritia, quæ plerumque manet, solvitur, & quidquid materiæ in vasis hæret, evocatur. Nec aliis medicamentis opus est.

V A R I.

§. 105.

Furunculus fere similes sunt vari, quorum sedes est in glandulis sebaceis MORGAGNI. Nascuntur in facie, etiam, ut videtur, ex crasso, glutinoso & impuro sanguine. Si femina eo tempore, quo catamenia fluunt, vescuntur cibis qui mali fucci sunt, nec non, si illis cutis fordescit, quia neglecta munditie, faciem pinguioribus digitis contrectant.

§. 106.

Adversus eos, maxime si sanguis non tam impurus est, quam glutinosus, proficiunt cucurbitulæ concisa cute tergo admotæ, nec non aquæ minerales. Nocent plerumque cosmetica, præ aliis ea, quæ ex mercurio parantur.

CARBUNCULUS.

§. 107.

Majus periculum adfert *ἀνδραγ*, seu carbunculus, qui quasi malignus furunculus est. Nam tumor vehementissima inflammatione cingitur, quæ non tam in suppurationem, quam in gangrænam tendit. Plerumque nascitur ex maligna pestilentiæ febre. Ejus notæ sunt tumor valde durus, ex atro rubens & lividus, qui parum levatur, sed inferiori carni quasi affixus est. Dolor acerbissimus est, & qualis ab adurentibus esse solet.

§. 108.

Aridus durusque tumor, si superhabitis emollientibus curatur, non, ut furunculus, in pus vertitur, sed, superveniente gangræna, putrescit. Si vero res bene cedit, gangræna non serpit, sed id quod corruptum est, ab integro separatur, pure inter utrumque moto. (Vid. de Gangræna.)

§. 109.

Carbunculus semper magni & maligni morbi testimonium est, & summum periculum habet. Is tamen tolerabilior, qui levatur, rubet & musculosa loca occupat. Circa quem vero magna inflammatio est, & quæ subtractis quasi radicibus, serpit, qui nigrum lividumque colorem habet, qui non levatur, sed inferioribus quasi affixus manet, vel qui sine integritate iterum minuitur, qui loca nervosa, articulos atque tendines occupat, mortis periculum ostendit. Aeger etiam rapi potest, si plures, quamvis boni, idem corpus infestant, quia is nimio dolore conficitur.

§. 110.

Adversus carbunculos auxilium est in emollientibus, quibus pus movetur & vitiatum ab integro separatur. Imponenda itaque cataplasmata ex farina, quam ex lacte coqui optimum est. Adjici possunt oleum, mel, carica pinguis, & alia. (91. 92.)

§. III.

Sunt, qui festinare malunt, & crudum carbunculum protinus excidere vel adurere, & ad id, vel igne, vel medicamentis, quæ rodunt atque exedunt, uti. Ast sic vitium non tollitur, sed inflammatio, quæ oras novi ulceris occupat, periculosius procedit. (96.)

§. III2.

Commodum magis videtur, ferrum candens eminus admove-ri carbunculo, si is quasi imis affixus est, quo magis levetur. Nam cantharides non ita opportunæ sunt. (62.) Si omne corruptum undique a viva carne diductum est, ulcus curatur implentibus. (Vid. infra de Vulneribus.)

MAMMARUM INFLAMMATIO.

§. III3.

Aliter etiam curari debent glandulæ, si illæ cum inflammatione intumuerunt. In his enim reprimentia plerumque aliena sunt, cum nec sola discutientia ferant. Nam si earum tumor resolvi debet, necesse est plurimis emollientibus uti, vel harum non minimam partem aliis admiscere.

§. III4.

Nonnumquam mammae inflammantur, id quod iis frequentius evenire solet, quæ suo lacte prolem alere nolunt, vel dum eam delactant. Enitendum est, ut his lac, quod in mammis confertim hæret, reprimatur & sanguini admisceatur. (87.)

§. III5.

Expediitissimum est, fascia paulo adstrictiori mammas protinus comprehendere, & in altum levare. Sic enim, & hac obiecta, lacteus humor, ne in mammas concurrat, prohibetur & avertitur. Fascia vero non ita opportuna est, si mammae lacte jam rument & valde duræ sunt. Nam facile ex nimis valida pressione increfcit duritia & inflammatio. In hoc casu optimum est, si lac exitum habet, & sponte ex mammis effluit, hæ autem mollescunt & residunt. Circumdari cum fascia potest emplastrum, quod ex æquis portionibus emplastri de spermate ceti & diaphoretici Myrsichti miscetur, vel aliud, quod cre-

brius in usu est, emplastrum filii Zachariæ. Nihil vero majorem usum præstat, quam abstinencia, & si aqua calida, vel juscula, quæ minime pingua, sed quam dilutissima esse oportet, potioni dantur. Egregie etiam in puerperis proficit alvi dejectio, quæ vero medicamentis quam mitissimis, & minime acribus, iisque petenda est, quæ ἐλαφροτάτη dicuntur. Ex horum genere potiora sunt: manna, passulæ, cremor tartari, rhabarbarum. Iis, quæ prolem quam aluerunt, jam adultiorum rem ablegant, paulo validiora dari possunt.

§. 116.

Vim nocendi habet cibus potiusque valentior, calidus & sanguinem ciens, qui inflat, & in quo nimium alimenti est, qualia esse solent jurulenta. Malum etiam auget alvus contracta, & si in puerpera lochia non proveniunt. Has vero feminarum purgationes medicamentis calidis promovere pestiferum esse puto, maxime, si æstus pulsusque concitator febrem superventuram esse indicant, quam calidis incendi nemo ignorat. In hoc enim casu, ex medicamentis ore sumendis, quæ temperandi vim habent, habent etiam dissipandi. Nocent etiam extrinsecus spiritus vini cum camphora, & alia, (59. 77.) interque hæc facia iusto adstrictior.

§. 117.

Crebrius autem incidit, ut mulieri prolem alenti mammæ ex represso coactoque lacte intumescant atque inflammentur. Hoc autem fit, si inopina re territa fuit, vel si frigore horruit, vel si ipsas mammas aliquid offendit, id quod ex emplastris accidere potest in iis, quarum cutis omnium rerum impatiens est. Heic diligentem observationem adhibeat chirurgus, an talis sit inflammatio, quæ discuti possit. Si enim tumor non valde durus est, æqualis & ruber, qualis in erysipellate esse solet, satis est, mammas ficcis pulveribus conspergere, qui adversus erysipelas profunt, (vid. infra de Erysipelate) illasque contra frigus custodire.

§. 118.

Si autem jam magis adolevit & altius descendit inflammatio, & tumor durus est ac nodosus, ea observanda, quæ supra præcepimus. (93.) Dari possunt temperantia & diluentia.

Lac evocandum suctione catelli, vel alius mulieris. Conducitur etiam lenior mammæ fricatio, quæ fieri potest mediante molliori excuria. Si vero lac jam penitus coactum est, & tumor ad suppurationem spectat, (59. 84. 85. 93.) maturandus est, observatis omnibus, quæ supra præcepimus. (90. ad 101.)

PAROTIDUM INFLAMMATIO.

S. 119.

Parotides ex varia causa intumescunt, ex concurrente mala materia in scabie & venereo morbo, nec non illo ulcere, quod a favi similitudine veteres *κνίον* appellaverunt *a*, & si humor argento vivo solutus eo concurrat. In ardentibus & ipsa peste sæpe in parotides *μετάστασις* fit. (46.) Accidere etiam potest, ut in glandulæ emissario, seu ductu a *STENONE* invento, se aliquid opponat, & salivam efflui prohibeat.

a CELSUS Lib. V. cap. 28. PAULUS Lib. III. c. 3. p. 16. TRALLIANUS Lib. I. c. 9. p. 5.

S. 120.

Ut vero hæ causæ, sic etiam curationis ratio multum inter se distat. Quantum fieri potest, avertendus materiæ coitus est, & cavendum, ne aperiantur. Propter humorem enim, quem continent, pus boni generis haud fit, sed acre, & quod junctas partes erodit; inde ulcera fiunt, quæ difficiliter sanescunt. Si tamen acuti, gravioris malignique morbi materia eo conversa est, satius est, tumorem aperiri, quam reprimentibus curari. (46. 77.) Nec tamen hæ parotides omnes in pus vertuntur, sed sæpe vel iterum evanescunt *b*, vel alvo biliosa, crassaque urina solvuntur *c*.

b Vid. HIPPOCRATES Epidem. L. I. Sect. I. p. 653.

c C. I. Sect. II. p. 667.

S. 121.

In aliis morbis præsidium petendum est potissimum ab illorum curatione. In scabie malisque ulceribus alvus ducenda cathartica, quibus adjiciendus est mercurius dulcis, dandaque sunt, quæ sanguinem ac lympham purgant. In catarrho, & si salivæ ductus confertus est, prosunt præter ea, quæ ipsi mor-

bo atque feбри medentur, masticatoria, & ex his pimpinella alba. Leviter etiam pertractari fricarique locus potest. In omnibus vero his casibus tumor calidus servandus est, & superdandum emplastrum diaphoreticum, cui admisceri potest emplastrum de meliloto. Et in hac curatione cavendum, ne scirrhus oriatur. (58. 59. 93.)

§. 122.

Si vero felix hæc curatio non fuit, & tumor torus ad supurationem spectat, (84. 85.) superdari debent emollientia cataplasmata & emplastra, (91.) & deinde tumor aperiri, (96. 98. 99. 100.) ulcus curari. Hoc aliquando, quia nimium & perpetuo madescit, difficilius sanescit. Confert, si hoc incidit, linteamenta paulo spissiora ex spiritu vini exprimere, & ulceri imponere, eaque injecta adstrictiori fascia adprimere, fasciam vero ante sextum diem, nisi aliud quid hoc exigat, non solvere. His vero diebus silentium habendum, neque quidquam, quod mandi debet, edendum ^a, sed in jusculis, pulciculis & similibus perseverandum est ægro, donec ulcus fuit glutinatum.

^a le DRAN Obl. T. I. Obl. 2.

B U B O.

§. 123.

Fiunt etiam tumores sub axillis & inguinibus, quorum ultimos bubones appellant ^b. Hic tumor non absimilis ei est, quem in inguine faciunt epiploon & intestina, si ex abdomine descenderunt. Cum vero nullus error majus periculum habeat, & cum utrumque genus sæpe cum inflammatione sit, sedulo noscenda est differentia. Illud autem herniæ genus, quod super cruralibus vasis oritur, & quod herniam cruralem vocant, maxime, si non omentum, sed solum intestinum descendit, præ aliis minus perito opinionem bubonis facere potest. Nam bubonocèle, a pudendis propior est, quam bubo. Epiploocèle mollior plerumque est, & digitis plus cedit, quam enterocèle & bubo, inter quæ itaque major similitudo est. At enim

in hernia crurali tumor rotundus est, in bubone oblongus. Si utrumque vitium digito premitur, plus cedit intestinum, etiam si distentum sit, quam bubo, qui maiorem duritiem habet. In hernia, nisi id inflammatio prohibeat, tumor, si premitur, ad abdomen revertitur, haud vero bubo, qui pressus increfcit, indurefcit & magis inflammatur. Hernia repente oritur, si abdomen valde constringitur, premitur, concutitur, nec non sub clamore, vomitu, & si homo sub aliquo pondere nixus est. Bubo nascitur ex aliis causis, frequentissime ex impura venere, & pedetentim adolefcit. Si inflammatio movetur, ea, quæ herniam occupat, maxima est, cum summo dolore & vomitu, & per evolutum compressumque intestinum nec alvus, nec spiritus transmittitur; alvus sumptis purgantibus haud solvitur, quamvis frequens sit desidendi cupiditas. Tandem, nisi minime distans curatio adhibeatur, bilis & sub finem stercus per os redditur, inflammatio vero in gangrænam ruit. Bubo lenta plerumque inflammatione in pus vertitur, rumpitur, vel a chirurgo aperitur.

b Bubor, inguen & tumor inguinis. Vide SVIDAM T.I. p. 444.

§. 124.

Bubones non raro intumescunt, si gonorrhœa male curata fuit, & virulentus humor celerius suppressus. Hoc vitium, si recens est, tollitur, si retenta materia resolvi, & illud humoris profluvium revocari potest. Hoc vero efficiunt emulsiones, si amygdalæ, pineæ, papaveris & alia semina his idonea ex diureticis aquis in mortario conteruntur, & liquori per linæum transmissio pauciores guttulæ balsami Peruviani adjiciuntur. Si vero inflammationem adesse dolor & urinæ difficultas significant, fere alienum est balsamum, & utilius nitrum.

§. 125.

Attamen, ubi bubo jam adolevit, illum resolvere non ita tutum est, quia per suppurationem multum vitii virulentique humoris exit. Hoc vero, si febris non urget, fieri potest, superhabito emplastro molliente & diaphoretico, & datis simul catharticis paulo valentioribus, in primis ex mercurio dulci.

BUBO. TESTICULORUM INFLAMMATIO. 41

Postquam tumor resedit, dari oportet medicamenta efficaciora, sanguinem purgantia, & quæ adversus venereum morbum valent. Emplastrum Vigonis de ranis cum mercurio, nisi fere quadruplum mercurii adjicias, parum efficax videtur.

§. 126.

Optimum est, si pus movetur, (90. ad 99.) & post longam suppurationem, qua humores purgantur, ulcus glutinatur ^a. (100. 101.) Nec heic omittenda sunt medicamenta. (125.)

^a Est tamen quædam differentia. Si bubo mox post impurum coitum vel cohibitam gonorrhœam oritur, is fere criticus est, & quo virulenti humoris plurimum ex corpore ejicitur. Si autem ex inveterato morbo nascitur, is nec levamen adfert, nec adeo facilem curationem recipit.

§. 127.

Si pestilentis morbi materia in bubonem coit, observandum, quod (46. 69. 77.) præcepimus. Mollientibus cataplasmatibus (91. 92.) adjici potest, si dolor vehemens urget, parum croci atque theriacæ. Abscessus maturus factus scalpello aperiendus, (96.) & ulcus purgandum est.

§. 128.

Pueris sæpe bubones indurantur & intumescunt ex lymphæ bonique succi redundantia. Vocant vulgo *die VVachs-Beulen*. His medentur abstinentia, corporis exercitatio, purgatio, forbitio-nes ex superinfusa herbis discutientibus calida.

TESTICULORUM INFLAMMATIO.

§. 129.

In testiculis vero inflammatio ex variis causis oritur, ex impura venere, & si virulenta & venerea gonorrhœa cohibita est, nec non ex ictu, & si valentius re quapiam premuntur. Hæc inflammatio, & propter doloris acerbitatem, & propter ipsarum, quæ laborant, partium naturam, non sine periculo est. Testis enim scirrhus, (59.) scrotorum autem & ejus interior cellulosa tunica gangræna periclitatur. (36.) Si a retenta materia virium oritur, prima tumet epididymis.

§. 130.

In hoc casu, & si gonorrhœa haud ita pridem coërcita fuit, illa quandoque revocari potest. (124.) Si vero res non feliciter cessit, prospicienda duo sunt, ne tumor pus alat, & ne vitium contrarium oriarur, & duritia scirrhusque maneat. Si itaque inflammatio vehemens est, mox sanguis ex brachio mittendus, (62.) & omnia adhibenda, quæ (63. ad 68.) præcepimus.

§. 131.

Extrinfecus inflammationi opitulantur cataplasmata, quæ vero minime humida esse oportet. Panis candidi interior pars, adjecta herba hyoscyami & paucò croco, coqui potest ex aqua fluviali, donec habeant spissi cataplasmatidis temperaturam; & potest addi parum olei cujusdam mollientis, verbasci, liliorum alborum, althææ, hyoscyami. Etiam farinæ feminis lini, fabarum, addita pauca farina feminis cumini, ex aqua coquuntur, donec crassitudinem cataplasmatidis minime madentis habeant, quibus parum olei additur. Si durus testiculus emollientia postulat, scrotum vero inflammatum est, hoc, priusquam cataplasmata injiciuntur, lavari potest vino austero, vel aqua calcis vivæ, ex quibus decocta sunt roborantia & discutientia vegetabilia. (76.79.)

§. 132.

Quod si, omnibus his frustra adhibitis, pus oritur, illudque increfcit, aliter succurri ei non potest, quam, si inciso tumore (98.99.) emititur & ulcus purgatur. Si dissipata inflammatione tumor durus manet, diu superhabenda sunt mollientia, & ex his, nisi cutis emplastri impatiens sit, emplastrum, quod æquas portiones diachyli compositi & diaphoretici Mynsichti habet. Necessarium autem est, ut scroto vinctura subjiçatur, quæ illud & testiculos suspensos tenet: suspensorium vocant.

§. 133.

Si vero testiculus totus vitiatu est, isque servari non potest, necesse est, ut excidatur. Prius tamen spermaticis vasibus vinciendo prospiciendum. (Vid. infra de Sarcocèle.)

S. 134.

Si inflammatio scrotum tenet, illa celerius serpit (36. 129.) & in gangrænam degenerat, qua non raro totum scrotum corripitur. Huic vitio occurrendum est roborantibus. (76. 79. 131.) Si jam nigrities illud occupavit, protinus omne, quod corruptum est, excidendum. Videndum tamen, ne ex incisa arteria profusio sanguinis oriatur. Quare sæpe præstat crustas scalpello concidere & medicamentis resolvere. Digerentibus igitur & pus moventibus adjici possunt septica, & ex his unguentum VVÜRTZII, eaque observanda, quæ de gangræna infra docebimus. Non raro accidit, ut omne scrotum abscedat, quod adhibitis digredientibus & balsamicis renascitur.

S. 135.

Solent etiam TONSILLÆ UVÆQUE inflammari. Si malum vehementer adolescit, ab initio necessaria sunt. (62. 63. 64.) Aqua gargarizandum est, in qua decocta sunt reprimentia. Radix sigilli Salomonis, bistortæ, tormentillæ, herba pyrolæ, prunellæ, hyssopi, salviæ, origani, flores rosarum, sambuci, balaustiorum, malicorium. His adjiciendum est nitrum, lapis prunellæ, roob dianucum vel diamoron.

S. 136.

Si vero inflammatio ad suppurationem spectat, (84. 85.) ex aqua vel lacte coqui possunt mollientia. Radix althææ, malvæ, herba parietariæ, mercurialis, malvæ, flores malvæ, verbasci, semen foenu græci, lini. Ex utroque genere decoctum componi potest & varia proportionem misceri, prout res postulat.

S. 137.

Si vero faucium ardor ægrum male habet, illum levant cydoniorum psyllique femina, si adjecta paulatim aqua plantagininis teruntur, & sic cremor paratur, eoque fauces illinuntur. Melli, quod rosam exceptit, admisceri potest roob diamoron & nitrum, eoque perungi fauces. Hoc penicillo fit, aut specillo, quod linteo carpto involutum in medicamentum demittitur; quo etiam tenacior pituita, si fauces obsider, extergenda. Præstat enim, si inflammationis merus est, penicilli usus, quia, si liquores per siphonem expressi majori vi in

fauces immittuntur, hæ non parum offenduntur. Hæc etiam uvæ per cochlear commode illinuntur. Pituitam melius refolvit essentia pimpinellæ albæ, si pauciores guttulæ frustulo facchari exceptæ in ore continentur, quod remedium vero non nisi in minus valida inflammatione, opportunum, in majori alienum est. Cum his collum velandum est. Sal calidus & sambuci flores cum saccellis superponi extrinsecus possunt. Ubi autem inflammatio periculosior interiora occupat, illaque extrorsum evocanda videtur, utiliora sunt emplastra & cataplasmata emollientia. Non parum confert, si caput sublimius habetur.

§. 138.

Vehemens inflammatio in ANGINA terret, si ea fauces difficultate spirandi strangulat. Hæc tamen aliquando desiderat, ut sanguis ex ipsa parte, quæ laborat, vel ex proxima mittatur. Hoc vero auxilium non prius arripiendum, quam si nullum aliud apparet. Super faucibus itaque & tonsillis concidenda cutis scalpello est, idque altius, quo multum sanguinis exeat. Prius tamen sanguinis non parum detrahendum est ex incisa alia vena. Celerius inflammatae fauces exhauriuntur, si sanguis ex jugulari mittitur, id quod magis commodum est, quam si inciduntur venæ sub lingua. (Vid. infra de sanguinis missione.) (62. 68.) Si periturus est æger, is temerariæ via, secta nimirum trachea, adjuvandus. (vid. infra de bronchoromia.)

§. 139.

Ubi tonsillæ pus alunt, tumorque maturuit, is vero pure substante non rumpitur, incidendus est. Ad id aptum est anæeps scalpellus linteo carpto ad mucronem usque obvolutus, vel instrumentum, quod *φρυγότομον* appellant, cujus etiam varii modi sunt ^a. Ulcus purgat mel cum rosâ, cui tantillum essentiae succini & pimpinellæ admisceri potest. Etiam utilis est pimpinella cum saccharo. Ex male curata inflammatione non raro tonsillæ scirrhusæ fiunt. Si earum major tumor est, isque premit Eustachii tubam, ægri gravius audiunt.

^a Vid. VVIDEMANNI Dissert. de Tonsillis. GARENGEOT des Instr. T. I. p. 371.

P A R O N Y C H I A .

§. 140.

Propriam animadversionem etiam postulat illud abscessus genus, quod in extremis digitis oritur & veteribus *paronychia* vel *reduvia* ^a, recentioribus barbaro nomine panaritium dicitur. Adfert magnam inflammationem, acerbissimum dolorem, graviolemque febrem, non raro gangrænæ metum.

^a *Reduvia* proprie significat, si cutis e latere & ad radicem unguis solvitur.

§. 141.

Nascitur vitium, si humor aliqua parte in digiti extremo coit & quiescit, qui vel sanguis est, vel illud oleum, quo interius tendines inunguntur. Nam in paronychia non semper pus, sed sæpe ichor tenuis acris reperitur. Non raro ex punctura cum acu aut festuca fit. Sæpe ramen non tam a cute, quam ab interioribus partibus incipit. Cui rei occasio datur, si digitus calida mollior & æstuans repente in frigidam demittitur. Observatio docuit, ad id etiam valere lixivium ex cineribus, quod ad purganda coquinaria & alia vasa adhibetur.

§. 142.

Hoc inflammationis genus summum dolorem habet, quia locus quem infestat, nervis abundat. Illud sæpe sine notabili tumore, numquam sine majori inflammationis impetu est.

§. 143.

Variam autem sedem habet malum. 1. Aliquando enim tumor coit in tunica adiposa, sub cute, quæ hac parte & multum sensum habet, & exercitatis durior est; quod genus optimum esse solet. 2. Fere pejus est, si humor sub ungue hæret. 3. Longe difficilius, si humor sub periostio est. 4. Pessimum autem, si is hæret in vagina, qua tendines musculorum digitos moventium, sublimis & profundi, comprehenduntur. Neque enim alia importunior acutiorque inflammatio ea est, quam hæc ultima paronychiæ species mover. Alia etiam sedes esse potest, si materia sub vagina illa periostio inhæret.

§. 144.

Primum autem hujus mali genus tumorem habet elatiorem, cum aliquo rubore dolorem vero tolerabiliorem. In altero & tertio genere locus nec tumet, nec rubet, & colorem cutis haud excedit, dolor autem subest atrocior, qui vehementius crescit, ægro omnem somnum eripit, & summam febris intensiorem adfert, ex qua etiam delirium nascitur. Ex quarto autem genere tumor oritur, qui cum summo periculo totum brachium occupat, ut etiam magis intumescat manus, quam digitus, illeque locus, ubi prima mali sedes fuit. Mox a principio in hoc genere æger dolorem sentit eo loco, ubi ex condylo interno humeri, ulna & ligamento interosseo educitur musculus flexor digitorum sublimis seu perforatus.

§. 145.

Expediitissima curatio est illius, quod sub cute est. Si sub lingue vitium hæret, is abscedit. Si vero mala materia offi infidet, hoc vitium contrahit & totum vitiatum plerumque eximendum est. Quarto generi, nisi quam primum succurratur, proximus est gangrænæ metus, quæ in totum brachium tendere solet.

§. 146.

Raro hæc inflammatio, & non nisi ab initio, discutitur, ubi nondum penitus infedit. Ad id vero maxime possunt aqua, quantum tolerari potest, fervida, in quam digitus demittitur & per multum tempus in ea relinquitur. Alii magis idoneum esse volunt spiritum vini cum camphora. Imponi etiam potest emplastrum saponarum Barbette, addito croco & camphora, vel cataplasma ex allio, scordio, hyoscyamo, quibus, ex lacte coctis, adjicitur crocus & theriaca.

§. 147.

Quod vero his non solvitur, evocandum est. In primo genere humor in pus verti potest, id quod efficiunt cataplasmata mollientia & diachylon compositum. Tandem cutis supra pus exciditur, & plaga hoc exempto purgatur, atque ad cicatricem perducitur. Ad hanc curationem apta sunt, quæ locis nervosis conveniunt, essentia balsamica Stahlî, cum balsamo Arcæi. (vid. de Vulneribus.)

§. 148.

Ubi autem tumor sub ungue coit, & hic incidendus est, quo is possit effundi. Unguis abscedit, quo in casu super eum imponitur cera, ut is, qui renascitur, contra injurias custodiatur.

§. 149.

In tercio paronychiæ genere necesse est ad evocandum humorem etiam crudum festinare. Inciditur vero locus hoc modo: Digitus tabulæ, seu alii corpori duro, imponitur, ita, ut noxa chirurgo obversa sit: scalpellus in locum, qui maxime dolet, ad os usque demittitur, & usque ad extremum digitum plaga inciditur paucusque humor exprimitur. Si autem tumor prope articulum aperiendus est, incidi debet e latere, cum tendini flexoris parcendum sit. Sectionem recte factam esse, intelligitur, si dolor conquiescit. Adversus plagæ inflammationem auxilium est in ipso sanguinis cursu, quem haud suppressere oportet, sed pati fluere, donec sponte conquiescat. Si parum fluxit, mitti debet ex talo, vel altero brachio. Vulnus impletur linamentis, vel siccis, vel ex aqua vulneraria, quæ paucum theriacæ habet, expressis. Multum nocent linamenta, si nimium premunt. Hæc sectio etiam in eo casu, ubi inter vaginam & periostrium tumor coit, locum habere videtur.

§. 150.

Ubi periostrio injuria accessit, os vitiatum. Ex eo vero rarius squama secedit, dum id, quod vitiatum est, aridum sit, vel hoc adhibitis medicamentis pedetentim secedit, crebrius autem incidit, ut totum officulum, quia caries ad illud totum transit, eximendum sit. Quamdiu vitiatum nondum ejectum est, necesse est, ut plaga pateat. (vid. infra de ossium morbis.)

§. 151.

Ultimum paronychiæ genus requirit, ut vagina tendinum digitos seftenium, in qua materia hæret, incidatur. Nisi enim hoc fiat, illa nocenter increbrescit ac in vaginam diffunditur; qua re & vagina nervosa & ipse tendo, qui premittitur, multum intenditur. (44. 83.) Hæc vero res magnam

inflammationem, &, nisi efficacior curatio adhibeatur, gangrænam brachio adfert.

S. 152.

Protinus igitur scalpello recto digiti extremum, ipseque, qui ibi minimus est, tumor aperiri debet; post in plagam demitti specillum fulcatum, & super id vagina incidi, donec perveniatur ad purulenti humoris sedem; &, si res postulat, ad carpum, illudque ligamentum, quod hujus officulis innexum, annulare vulgo dicitur. Quia vero, si vitium jam adolevit, sæpe humor sub illo ligamento hæret, huic parcendum est, quia, si id secatur, tendines quos comprehendit, evolvuntur. Igitur sub ligamento in vaginam compellere oportet specillum, & in altera parte supra ligamentum istud paulo inclinatum cuti apprimere, quo hæc contra specilli principium incidatur, & exitus materiæ detur. Sæpe enim super musculo pronatore quadrato, ubi copiosa adeps est, multum puris hæret, quod omne evocandum est. Quo specillum melius eo usque compellatur, ægri manus ac digiti, quantum res permittit, debent inflecti. Si evocata materia fuit, ulcus purgandum est. Ne oræ celerius cocant, commode sub ligamento linum, vel habenula, trajicitur, cui medicamenta, purgando ulceri idonea, illinuntur.

S. 153.

Si hæc omnia non proficiunt, nec se remittit inflammatio, expeditissimum est supra carpi ligamentum, ipsum musculum, ubi is in tendinem degenerat, præcidere; quod auxilium magis commodum videtur, quam ligamenti annularis sectio, quod, nisi rodente materia violatum sit, integrum servandum est. Si vero illud dissectum fuit, oportet ægrum semper digitos inflexos habere, donec illud iterum fuit glutinatum. Quæcumque etiam curatio adhibeatur, minor, vel nullus usus illius digiti qui laboravit, relinquitur; cujus etiam sæpe parum superest in tota manu, quam rigidam manere necesse est.

§. 154.

Incisa vagina finire oportet sanguinem fluere, quo minor inflammatio oriatur. Si vero is cum impetu periculosius ruit, non medicamentis suppressendus est, sed arteriæ vinciendæ sunt. (Vid. de Vulnerum hæmorrhagia.)

§. 155.

His autem fauciatis compressisque nervosis partibus sæpe caro supercrefcit, quæ medicamentis leniter exedentibus & adurentibus tolli potest. Commodissimum vero est, forfice carunculam excidere, vulnus ampliare, & sic id quod contractum erat, laxare; plagæ vero eam curationem adhibere, quæ locis nervosis idonea est. Deligatur manus fascia, quæ duodeviginti capita habet.

Vide GLANDORPIUM de Paronychia. GARENGEOT Operat. T. III. C. VIII. p. 283.

ERYSIPELAS.

§. 156.

Nec omittenda erysipelatis curatio. Est illud quasi spurium inflammationis quoddam genus, quod in cute nascitur, si humor per hanc exire solitus in minoribus fistulis retinetur, & tumorem cum febre excitat.

§. 157.

Notæ erysipelatis sunt: tumor æqualis, fere sine altitudine latus, ex albo & livido splendens, subrubicundus, aut rubore & pallore mistus; aliquando, si eo corpora tentantur, quæ mali habitus sunt, ex rubro subniger. Membrum, quod erysipelas recepit, non tam dolet, quam prurit. Accedit febricula, quæ cum sat magno horrore incipit, sudore & urina, ex qua multa crassa defidunt, solvitur. Fit præcipue erysipelas in pedibus & cruribus, aliquando etiam in capite, cervice, facie, palpebris, aliisque sedibus. Non raro supervenit vulneribus & ulceribus. Oritur etiam ex *metastase*, si febris, vel alius morbi materia, in aliquem locum incumbit. (46.) Locum mutat, & sanescente eo quem prius occupaverat, in id quod integrum est, transit. (73.)

§. 158.

Et hoc vitium aliquod discrimen habet. Nam sæpe minor pruritus, qui ex quiescente & acri humore in cuti fit, veram inflammationem movet, & dicitur *έρυσίπelas φλεγμονώδες*. Si vero inflatio major est, quam rubor, tumor mollis, febris non magna, *έρυσίπelas οίδηματώδες* vocatur. *Σκίρρῶδες* autem, si tumor majorem duritiem habet. Incidere subinde ultimum solet ex mala curatione.

§. 159.

Erysipelas excitat animi gravior commotio, præcipue terror & ira, immoderata exercitatio, frictio, ignis vel solis ardor, & omne, quod expirationem in cure coercere potest. Ad id corpora, quæ mali habitus sunt, opportuniore esse compertum est. Subinde illud ex eadem causa revertitur.

§. 160.

Sedes ejus est in cure & hujus minimis fistulis, per quas tenuissimus halitus sudorque effertur. Si enim ille in his, ex variis causis, ex quibus obstructions fieri supra retulimus, (35. 37. ad 47.) subsistit hæretque, oritur tumor, incitantur vitales motus, cieturque febris. Humor autem, qui ex oleo tunicæ adiposæ & recrementis omnium corporis succorum ortus videtur, motu & calore acrior fit, urens, ac tandem putris. Oleum enim rancidum, & optimam lympham falsam fieri, & sic ex variis sibi contrariis causis putre, falsum ac volatile in corpore ceteroquin recte valente oriri, compertum est. (vid. de Gangræna.) Quare hic humor numquam, ut sanguis, inflammatione coquitur, & in pus bonæ notæ vertitur; sed, si haud diffilatur, in saniem mutatur, quæ cutim rodit & mala ulcera parit.

§. 161.

Si erysipelas sine inflammatione est, minus periculum habet. Pejus tamen, quod caput, palpebras, faciem infestat. Periculosum esse potest, quod cum mala febre oritur & in phlegmonem transit ^a. (conf. 60.)

^a Vid. Illustr. HOFFM. Med. Rat. System. T. IV. P. I. Sect. I. Cap. XIII.

§. 162.

Oportet itaque erysipelas discutere. Dari debent ægro, si valentior febris est, medicamenta, quæ æstum minuunt, (64.) & ex his præcipue pulveres absorbentes, bezoardici cum pauco nitro. Præter hæc etiam diluentia, præfana. Ubi morbus se inclinavit, sorbitiones calidæ, liquores bezoardici, alexipharmici opportuni sunt. Valde necessaria est abstinencia & quies. Nocet frigus, magis vero æstus. Si sudor venit, debet æger se sub stragulis continere, ut is se per totum corpus diffundat.

§. 163.

Si vero ad medicamenta veniendum, quæ exterius imponuntur, & usus & ratio docuerunt, adversus erysipelas in iis auxilium esse, quæ tenuem, acrem, in cutis fistulis hærentem humorem recte discutunt, dum solidas partes paululum adstringunt, & tetrum illum halitum bibunt atque absorbent. Profunt itaque pulveres ficci, farina secalis fabarum, lupinorum, quibus admiscuntur radix glycyrrhizæ, cortex medius sambuci, flores sambuci, adjecta etiam pauca camphora.

§. 164.

Ubi autem erysipelas cum magna inflatione, seu φλεγματώδες est, corpus vero molle, laxum, humidum & obesum, requiruntur efficaciora roborantia. Iis igitur admisceri possunt bolus Armena, cerussa, plumbum ustum. Ad id idonea est compositio Mynsichti. Pulveres subinde, & post sextam circiter horam, mutari debent, quos nec frigidos, nec valde calentes esse oportet.

§. 165.

Vitium vero, quod cum mala febre est, (161.) hanc curationem haud admittit. Tolerari debet, cum satius sit, summam cutem corrumpi & exulcerari, quam id quod nocet, impoficis reprimantibus, in interiores partes verti. Febre enim discussa, etiam huic succurritur.

§. 166.

Ad erysipelas referri posse videtur rarum illud morbi genus, quod veteribus Ζώνη, ZONA, vel ἔρπης dictum est. Nam ab umbilico ad genua usque cutis per pustulas lividas exasperatur, rubet & multum roditur. Habet etiam febrem, eamque subinde gravem, cum delirio aliisque symptomatis, & periculum adfert, præcipue, si imprudentia curantis irritatur. Nec huic vis, impositis externis, adhibenda, sed febris curanda est, qua quiescente, etiam hoc erysipelas sanatur.

Vide SCRIBONIUM LARGUM Comp. 52. p. 44. & Comment. RHODII p. 122. PLINIUM H. N. Lib. XXVI. Cap. XI. T. I. p. 409. & Exempla in IOH. LANGII L. I. Ep. 32. TULPII Obs. Lib. III. Cap. 44. HOFFMANNOC. I.

§. 167.

In omni erysipellate male plerumque mittitur sanguis, nisi illud plethora magnaue febris, & juncta inflammatio postulare videantur. Nec aliis nisi lotionibus mollientibus, alvus solvenda. Nec multus sudor eliciendus est. Quare aliena sunt omnia calida, externus etiam calor, & si quæ imponuntur, nimium concalescunt, quibus ardor atque pruritus augentur, inflammatio incitatur. At etiam frigus vitandum, quod, si locum laborantem ferit, metum adfert, ne mala materia repressa in partem magis necessariam incumbat. Alienus etiam cibus est, qui intus facile corrumpitur, jurulentus & calefaciens. (64. ad 67.) Nocere tamen aliquando potest nimia abstinentia. (70.) Emplastra pingua, humida, si superdantur, ulcera faciunt, quæ non facile sanescunt, quia acris illius humoris (160.) exhalationem impediunt. Nec proficit Spiritus vini cum camphora, quo fistulæ nimium arctantur.

§. 168.

Si, discussa febre omnique inflammatione, tumor durus manet, id quod sæpius observatum est, si erysipelas spiritu ardente curatum fuit, durities molliri potest emplastro de meliloto, nec non emplastro defensivo viridi; vel miscendus est par modus emplastri ultimi, vel diachyli simplicis, & emplastri diaphoretici. Ulcera enim, nisi duritia per hæc mollientia evicta fuerit, vix glutinantur. (vid. de Ulceribus.) Nec

hæc curationem recipiunt, nisi adhibeatur quies, & injiciatur fascia moderate adstringens. In cruribus ad id commodissima sunt tibialia, quæ per ligamen adstringuntur.

G A N G R Æ N A

E T

S P H A C E L U S.

S. 169.

Inflammatiō, si fatalem exitum habet, tendit in γαγγραινα. Dicitur autem quælibet pars solida mollis hac laborare, si in ea vitalis humorum circuitus tolli cœpit, & mors *a* atque putredo *b* imminet. (55.) Ubi vero membrum plane & ad os usque sine sensu ac motu est, atque emortuum, illud σφάκελος tenet. (57.)

a Pars corporis vivere dicitur, quamdiu humores in suis vasis actione cordis & solidarum [31] moventur & vitalem circuitum conficiunt. Si hic motus penitus cessat, pars emortua est.

b Putrescunt corpora, tum vegetabilia, tum animalia, si motu intestino & accedente calore externo convertuntur in liquamen fœtens, quod admotō igne salem dat volatilem valde attenuatum & oleum rancidum. Ex his sale & oleo attenuatis & inter se mixtis oritur sal volatilis. Terræ inhæret & manet aliud oleum crassum piceum. Humores enim corporis, ex his præcipue sanguis ex vena missus, calore in putre liquamen fœtidissimum acerrimum convertuntur; majori vero calore, si minor humoris quiescentis modus est, siccantur & coguntur in materiam solidam. Id quod etiam ovi albo, humori animali minime acri, accidere in vulgus notum est. In corpore vivo putrescunt humores ex variis & sibi contrariis causis. Hoc incidit 1) a quiete. Si sanguis hæret in tunica adiposa, & sub cute in phlegmone, *εγκυσσόμεν*, aneurismate spurio, in vexatis. Si his hæret in cavo quodam, sub calva, in pectore, abdomine &c. Sic etiam putrescunt pus in abscessu, & si hic ruptus fuit, in aliis locis, axungia in articulis, medulla in ossibus, id quod in *ἐξορώσει* maligna, carie & *πυλιδρομάχη* deprehenditur, lymphæ in hydropse, serum, quod per cutim exire solitum est, perpiratione cohibita in erysipelate, [160] analarce. 2) Putredo oritur a languido nimis motu, qui lentam corruptionem parit, v. g. in scorbuto a vita sedentaria orto, in gangræna senum, infirmorum. 3) A valentiori motu atque æstu, quo humores similem in modum attenuantur, solvantur, volatiles fiunt & acres. Hoc observatur in febribus acutis, valentiori corporis motu, aere fervido. Quamvis enim ab initio in febre acuta humores cogantur, [40] mox tamen illud coagulatum, per *διὰ θέρμης φλογισμῶν* ortum, motu intestino solvitur, & oritur attenuatio summa; atque, si hoc

liquamen non vi vitæ eicitur, putredo. 4) A cohibita excretionē feri, urinae, fecum. 5) A defectu novi chyli blandiorisque succi, qui sanguini admisceri debet, in diuturniori inedia, potus defectu, si viæ chylum ferentes obstructæ, e. g. in pueris, quibus indurantur mēterii glandulæ, oritur rhachitis, *τρυφροκακία*, nec non, si ductus thoracicus vulnere laceratus est. 6) Inter putredinis in corpore ortæ causæ est, si chylus nondum subactus & in sanguinem coactus iterum crudus ex corpore per varia loca expellitur, in cœliaca, diabete, sudore ac diarrhoea hecticorum. Quod vero ad ea attinet, quæ extrinsecus corpori hanc *δυσία* adferunt, ut humores celerrime putrescant, potiora sunt varia venenorum genera, maxime illud, quod morfu viperarum serpentiumque infertur, occulta etiam illa pestilentium ac malignorum morborum causa. Putredinem augent quoque sales volatiles, si intus sumuntur & extrinsecus admoventur, saponēs cum alcali parati, rancida, & omnia quæ ranceſcunt. Si vero aliqua parte putredo orta fuit, illa, nisi cohibeatur, pervadit proximas sedes, immo defecta vitali virtute omnes humores, quos tandem prorsus maligno fidere adflat & corrumpit. Id factum esse, humorum lixivium, urina, quæ putris, fetens, ipsumans, acris, obſcura exit, testatur, nec non putidissimæ & male olentes dejectiones.

S. 170.

Præcipua gangrænæ sedes in adipe est & tunica cellulosa, (36. 56.) quam & omnes, & singulos musculos, & musculorum fibras, membranas aliasque partes comprehendere constat. Hæc, si excisa est & putredine confumta, haud renascitur. Quæ res occasionem dat, ut, si hæc omnis per gangrænam corrupta fuerit, integris manentibus musculis nullus sit motus, quamvis ceteroquin hi omne illud habeant, quod motum præstat.

S. 171.

Cum vero hoc vitium & sua initia habeat, & in perniciem procedat, &, cum aliter medendum sit ei, si increſcit, aliter, si subsistit, aliter, si jam ad sanitatem revertitur; explicandæ sunt propriæ notæ, quæ hæc tempora & vel spem vel periculum ostendunt.

S. 172.

Protinus verò ex (55.) propositis signis scire licet, si inflammatio in gangrænam tendit. Ubi vero hæc incipit, dolor, æstus loci inflammati, intensio se remittunt, & æger de bonis suis gaudet, qui se meliusculum esse credit. Hæc enim, quæ suspecta & periculi plena est, levatio non fit ob aliam causam, quam, quod vasa, quæ cum nervis a quiescente humore tensa erant, jam rupta sunt. Dolorem enim fieri, si

nervi intenduntur , nemo ignorat . (48.) Hæc etiam sine bonis signis fiunt , mala crudaque est urina , æger ardentius sitit , viribus deficitur .

§. 173.

Ubi autem malum increvit , & gangræna penitus infedit , insolitus quidam torpor ac stupor membrum tenet , ita ut tactus is locus , etiam acu punctus vel incisus , paucum , vel nullum dolorem habeat . Tumor , qui durus erat renitensque , jam mollis est atque cedens , ut digiti impreffi sedes etiam maneat , cutis vero inflata est , turgida , pallida , livida , subnigra , pustulisque impletur , quæ vario humore , cruento , pallido , flavo , tenui , acri , male olente , plenæ sunt . Circa locus dolere , & inflammatus est , vitium vero alte lateque serpit . Pustulæ enim in eum locum , qui pallor & livor , pallor & livor in id , quod inflammatum est , inflammatio in id , quod integrum est , transit . Tandem in pustuloso corruptoque loco se crusta ostendit , quæ ex quiescentibus putribusque humoribus cum ruptis emortuisque vasculis ac fibris concrefcit .

§. 174.

Tumor enim mollis fit , quia humor non per arterias ad cutem fertur , sed ex his ruptis sub cute in adipem , etiam jam putrem atque exesum , emittitur , qui humor ipse valde tenuatus cutem inflat & turgidiorem reddit . Ab eo , qui gradatim in puditissimam saniem vertitur , etiam color in cute mutatur . Quia etiam humor tenuatus per cutis poros trajicitur , isque sub epidermide coit , pustulæ nascuntur simili humore plenæ .

§. 175.

Si vero , omnibus his adauctis , putredo totum membrum ad os usque occupat , & omnis etiam caro corrupta est , illud sphacelus tenet . (169.)

§. 176.

Inter hæc vero , & , dum membrum paulatim emoritur , magis decedunt vires , & æger intra verba desipit , vel , si mentis compos est , balburiendo vix sensus suos explicare potest : accedunt inordinati horrores , pulsus debilis & σκαληνίζων , seu

vermiculate arteriam attollens *a*. Urina est crassa, nigra foetidaque, & alvus liquida nigra, sanguini atro similis, pinguis, cum magna odoris foeditate, quæ ægrum in præcipiti jam esse denunciant, qui sub sudore frigido & sæpe nervorum distentione moritur.

a Vid. GALENUS de Præfagit. ex pulsibus Lib. II. Cap. 9. T. VIII. p. 270.

§. 177.

Vires autem franguntur, quia sanguis & omnis humor ita coactus est, ut is minores, tum corticis cerebri, tum reliqui corporis, arterias permanere haud possit. Supra enim (40.) retuli, in omni valida febre fieri illam sanguinis διαθεσιν φλογιστην, seu humores glutinosos, tenaces, coactos fieri. Hoc coagulum enim horrorem excitat, prout omnis cruda materia, quæ evacuationi inepta est, qua vires irritantur. Hi enim vagi & intempestivi horrores discernendi sunt ab illo, qui post materiæ in febribus concoctionem eo tempore incidit, quo natura morbi materiam emolitur. Is enim brevi definit, corpore protinus recalescente *b*. Pulsus autem naturaliter ordinatus esse, & arteria recte attolli haud potest, quia defectum viribus cor non satis contrahitur, & quia lenti coactique sanguinis parum ex vena cava in cor influit. Ex eadem causa cor etiam palpirat.

b De horrore illo mortifero vid. HIPPOCR. Lib. I. Epid. Sect. 3. de ægro IX. Critone, Lind. T. I. p. 680. & aliis locis. De horrore critico Epidem. III. Sect. 3. ægr. XII. c. I. p. 738. de Virgine in Larissa, quæ, quum inhorruisset, sudorem multum calidum per totum corpus effudit.

§. 178.

Magna tamen discrimina recipit gangræna, cum ex variis causis oriatur. Hæc enim, quæ jam exsecutus sum, ita fiunt, si valida corpori vis est, magna febris intensio, & si malum a cute incipit & serpendo penetrandoque ad ossa usque descendit. Potest autem incidere, ut inflammatio & gangræna aliqua parte intus moveatur. Quod si enim os frangitur, & fragmenta haud recte reposita sunt, etiam gravis inflammatio oritur & gangræna, quæ a periostio incipit, & plerumque sequitur vitæ periculum. Hujus vero, si id in femore accidit

GANGRÆNA ET SPHACELUS.

hominis habitioris atque obeſi, nullæ aliæ notæ ſunt, quam dolor ac febris. Curis enim non, niſi ſub finem, rubere incipit, ubi jam omnis caro corrupta, & ad ultima ventum eſt.

§. 179.

Genere etiam vitii & ratione curationis multum diſtat gangræna, quæ non a vi vitæ aucta, ſed a virium defectione in valde infirmis oritur. Hoc vero accidit ſenibus, nec non iis, quorum ſucci aliis, longiſque morbis, malo victu ^a, nimia venere, corrupti ſunt, in quorum vitioſis, invalidis, eſſeſque corporibus, ex parvula ſæpe cauſa, ira, terrore, frigore, malum oritur. Incipit vero hoc plerumque ab extremis artubus pedumque digitis. Æger ſibi recte valere viſus vix quicquam, præter inſolitum torporem ſentit, & tandem conſpicitur livida macula, quæ pedetentim increſcit. Hæc ſine ſenſu eſt, & totum membrum ſine notabili tumore & inflammatione; proxima tamen cutis, quæ vitium receptura eſt, paululum rubet, molliorque exiſtit, quam eſſe naturaliter ſolet. Interea vitium tarde ſerpat & vix intra aliquot hebdomadas ex pede ad tibiam pervenit. Ubi vero loca carnoſa occupat, quæ magis putrefcere poſſunt, celerius procedit. Putre ulcus ab initio humidum eſt, poſt nigrum & aridum, humor vero qui ex eo fertur, mali & cadaverofi odoris. Specillum vel ſcalpellus ſine dolore demittitur. Totum tandem membrum nigrum, aridum fit, carnes duræ, friabiles & infumatis ſimiles; æger vix de dolore conqueritur, ſed de debilitate, & crebrius animo linquitur. Nonnumquam tamen ſuperveniens febricula efficit, ut malum celerius ſerpat, vel, ut conſiſtat moto pure inter illud, quod vivum eſt, & quod emortuum.

^a Scæle cornutum, quod apud nos graviſſimas & funeſtas nervorum diſtentiones adfert, in Galliis lentam attulit gangrænam. Vid. H. A. R. Sc. Anno CIO IO CCX. p. 80.

§. 180.

Frigore autem ſi denſantur humores in aliqua corporis vivi parte, oriuntur tumores, ab initio albicantes, mox rubentes, non tam cum dolore, quam intolerabili pruritu. Hi ru-

mores ita dolentes dicuntur τὰ χιμῆσλα, perniones; in quibus, si cutis finditur ac exasperatur, mala ulcera fiunt. Si vero omnis humor in membro quodam frigore concrevit, & is admisso repente calore regelatus motu intestino solvitur, membrum fit rubicundum, putre, nigrum, & oritur verus sphacelus. De combustis vide infra.

§. 181.

Si major arteria ligata & compressa est, illudque quod sanguinis motum per hanc impedit, tolli nequit, perit cum calore omnis movendi potestas, membrum paulatim & lenta putredine emoritur. Quod vero emortuum est, non intumescit, sed aridum contractumque fit. Si ad membrum aliæ, quamvis minores, arteriæ sanguinem ferunt, illud non emoritur, sed tenuius fit, & imbecillum. (Vid. infra de Aneurismate.)

§. 182.

Majori vena compressa, ligata obstructaque, membrum extrema sua parte valde intumescit, tumor fit durus, renitens, cutis valde intenta majoribus pustulis impletur, cruentiori humore plenis, & æger gravitatem membri cum summo dolore sentit. Compressis enim sanguinem ferentibus venis, omnes lymphaticæ venæ distenduntur & partem tumidam reddunt, id quod etiam in œdemate accidit, cui hic tumor fere similis est. Tandem cutis a subjecta tunica adiposa diducitur & multum inflatur: quare tumor mollior fit, in quo digiti impressi sedes manet; & e cute, si inciditur, spiritus cum sono feritur, quem, ex rarefactis & putrescentibus humoribus nasci, a vero propius est.

§. 183.

Quod si membrum totum valentius premitur, id quod ab adstrictiori fasciâ, vel a ferulis nimis coarctatis incidere potest, oritur intolerabilis pruritus, in parte quæ sub vinctura est, tumor, ei similis de quo mox retuli; & tandem perit dolor omnisque sensus, & membrum ea parte qua compressum erat, fit nigrum, aridum & quasi fumo induratum.

§. 184.

Si autem post scorbutum gangræna accessit, illa ab extremis plerumque incipit. Nigrities cutim occupat, quæ fere non sentitur, sed serpit & altius penetrat, membrum aridum fit, nigrum, haud multum foetidum. Odorem enim foetidum continent sales sanguini in scorbuticorum corporibus admixti.

§. 185.

Perniciosissima gangræna est, quæ oritur ex morfu viperarum, serpentium, animaliumque quæ virus habent. Brevi enim, postquam vulnus illatum est, sequitur syncope & nervorum distensio, spiritus difficultas, & in omni corpore id quod album esse debet, fit luteum. Tumor magnus fit & magna inflammatio, quæ brevi in gangrænam transit, summa cum celeritate serpit & morte finitur. Si nervosus locus ictus fuit, celerius rapitur æger.

§. 186.

Quod si vero major nervus præcisus, aut spinæ medulla a vertebra fractis compressa est, oritur in membro putredo, quia vitalis humorum motus sistitur. Hæc nullum dolorem adfert, ab interioribus incipit, & ægrum occidit. Pars omnis, ad quam nervi illi qui læsi sunt, pertinuerunt, soluta est.

§. 187.

Sed ex his propositis signis & supra dictis (55.) scire licet, quæ sint, quibus gangræna excitatur. Dissimiles vero causæ sunt, quæ etiam dissimilem curationem requirunt. Nam multum distat illud gangrænae genus, quod valida vi excitatur, & ubi magnus febris impetus est graviorque & acerbior dolor, ab illo quod languescitibus viribus, ex vitiosis humoribus fere sine doloris sensu oritur. Gangræna itaque fit, ubi magna obstructio est, seu ubi quædam inflammatis superveniunt, quæ obstructionem augent. Inter hæc sunt ea, quæ arterias venasque premunt. Quare gangræna occupat epiploon atque intestinum, si hæc qua parte ex abdomine descendunt, & hernia orta fuit. Ob hanc causam etiam gangræna supervenire solet vulneribus collisis, nec non aliis partium nervosarum, (44) si fibræ haud laxantur, vel vulnera amplian-

tur . Etiam paraphimosis , nisi tollatur , gangrænam genitali membro adfert . Concitator etiam sanguinis motus auget obstructionem in inflammatis , (40. 43.) sive is internis , sive fricatione , exercitatione , immodico æstu externisque cieatur . Obstructio etiam increbescit , si humores frigore , (180.) & impositis frigidis , (39. 41. 55.) nec non nimio æstu (40.) coguntur .

§. 188.

Gangrænam etiam adfert omnis humor ex vasis suis missus & aliqua parte hærens , (169. **) vitiosus humor in hydrope & scorbuto , pus in abscessu . Virus etiam , quod morfu teloque venenato per totum corpus diffunditur , nec non illud , quod contagio pestilentium malignarumque febrium in corpus importat , humores ita corrumpit , ut brevi putrescant . (169. **) Quæ vero accidunt , si major arteria , (181.) vena , (182.) nervus , spinæque medulla (186.) læsa est , jam retuli .

§. 189.

Nulla gangræna leviter terrere debet , nisi illa ex re quadam enata sit , quam tollere facile est . Semper enim in sphacelum mortemque tendit . Majorem vero spem majusque periculum ostendunt ea , quæ supra de inflammatis relata sunt . (60.) Periculosissima omnium est ea , quæ intrus incipit , (178.) & quæ ex humorum aliquo vitio (184. 185.) defectaque vitali virtute (179.) oritur , vel , cui etiam , si aliunde orta fuerit , aliquid horum accessit . Nam ii quos hydrops , aut rabes , aut scorbutus , male habet , gangræna multum periclitantur . In ea , quæ ex inflammatione valentiori nascitur , (172. 173.) quo vehementius agitantur arteriæ , quo celerius procedit vitium , quo plura accedunt symptomata , eo majus subest periculum . Ex incisis etiam pustulis (173.) scire licet , quid sperandum metuendumque sit . Si enim humor effertur limpidus & pallidus , spes est ; si vero is cruentus , flavescens , malus est ; pessimus vero , si lividus , subniger , & in quo magna foeditas est . Difficilem , plerumque nullam , curationem recipit gangræna , quæ læsa spinæ medulla , nec non dissectis majoribus ner-

vis, arteriis venisque orta fuit. Mortis etiam indicium est, si circa ulcus omnia arida fiunt & nigra. (Confer. 176.)

§. 190.

Sphacelus vero aliquando loca carnosæ occupat, v. g. nates, femora. Hoc si incidit, & si non nimium alte & ad os usque vitium descendit, nec a causa mala ortum fuit, quandoque valentioribus auxiliis curari & mortuum a vivo resolvi potest. Ubi vero totum membrum emortuum est, hoc nullam curationem recipit. Superest miserum, sed unicum auxilium, illud, ut cetera pars corporis tuta sit, abscindere. Ubi jam sphacelus majora vasa tenet, is longe celerius procedit.

§. 191.

Quod si igitur magna vehemensque inflammatio ex magna obstructione orta, in gangrænam spectat, (55. 172. 173.) ab initio eadem fere curatio adhibenda est, quæ supra (61. 62. 63. 64. 69.) præcepta est. Sanguis etiam iterum mittendus, si pulsus magnus, æqualis, celer atque durus; urina rubra, spumæ, foetida; lingua arida, fissæ est; juvenilis præterea ætas: quæ omnia significant, corpus nimias habere vires. Alvus ducenta lotionibus paulo valentioribus, quæ fiunt, si cum mollioribus senu cremorque tartari ex lactis sero coquantur, & iterum ac sæpius in alvum immittuntur. Idonea etiam sunt apozemata ἀπιφλογισμὰ. (63.) Ratione vero & observatione compertum est, corpora quæ sanguine redundant, optime ferre sanguinis missionem, eamque repetitam; iis vero, quæ phlegmate abundant, alvi ductionem utiliore esse. Nec alia medicamenta sumi debent, quam, quæ calorem temperant. (64. 69.) Est tamen & hæc aliquod discrimen. Sanguine redundantibus optima sunt acida, corporibus siccis nitrum cum absorbentibus, & iis qui multum phlegma habent, decocta ex resolventibus, herba ruta, scordii, veronicæ, salviæ, fummitatibus centaurii minoris, floribus lavendulæ, rosarum rubrarum, radicis sassaparillæ, scorzonæræ, quibus herba acetosæ admisceri potest. Victus etiam non alius sit, quam, quem supra præcepi. (67.)

§. 192.

Extrinsècus superimponenda sunt, quæ discutunt, expirationem juvant, (79.80.) & quæ impediunt, quo minus putre penitus descendat, & venis forptum sanguini admisceatur. Quare aliena sunt reprimentia, (76.) sed opportuna fomenta, quæ putredini resistunt, & molliendo humorem corruptum evocant. Est vero & illa observatio jam supra proposita (80.) valde necessaria. Major enim emollientium necessitas est, si corpus adstrictum, locus nervosus, & major partis intensio est; quare etiam in his cataplasmata aliis fomentis fere opportuniora sunt. Ubi vero tumor mollis & ceteroquin corpus plenius & humidum, ibi & spiritus & sales epithematibus admisceri debent.

§. 193.

De omni genere medicamentorum, quæ in gangræna extolluntur, hæc tenenda sunt: Herbarum amararum, & quæ inter eas primæ sunt, herba absinthii, rutæ, scordii, alliarum, abrotani, cardui benedicti, centaurii minoris, salviæ, matricariæ, mentharum: si iis in fomentis calor accedit, illud efficiunt, ut locus qui gangræna laborare coepit, expiret, qua re prohibetur, ne humor quiescens tam celeriter putrescat, & ne vitium altius serpat. Herbarum vero mollientes & lini farina possunt quidem putredinem augere, aut juvant separationem putris atque mortui, & prohibent, quo minus cutis aliæque partes corruptique humores in duram & omnia stranguentem crustam concrecant. Præterea iis etiam humores ab interioribus evocantur. Nihil efficacius putre continet, quam sal & alcohol. Sales vero, si eorum nimium fomentis adjicitur, reddunt humores spissatos rigentesque; id quod præcipue efficiunt vitriolum, alumen, sal communis, & ex vegetabilibus gallæ. Optimus est sal ammoniacus, qui melius per vitiatum locum penetrat. Corruptionem, si celerius cum summo foetore increfcit, coërcet efficacius nitrum. Ad id vero maxime valet acrum acrius, quod etiam putrorem ultra serpere non sinit, humores vero non ita nocenter cogit spissatque. Nec vinum alienum est, si cum amaris coquitur, eique acetum & ammoniacus sal adjicitur.

§. 194.

Alcohol, seu sic dictos spiritus chemica arte paratos, carnes etiam a putrore vindicare, omnes norunt. Si vero soli, lique efficaciores, gangræna laborantibus imponuntur, nocent adhuc vivis & integris partibus, quia vascula contrahunt, adeoque rigida reddunt, ut illa facile rumpantur. Hoc vero si factum est, putrescentium sanies celerius in crustam concrefcit (173.) duram, quæ, nisi molliatur tollaturque, vitalem humorum motum in parte adhuc viva tollit, vasorum ora præcludit, sicque omnem resolutionem ac suppurationem cohibet. Diluere itaque & ex aqua coctis miscere oportet arduos spiritus. Gummi, & inter cetera aloë myrrhaque etiam contra putredinem valent, si aceto solvuntur & aliis adduntur. Ast motum etiam eo concitant: quare non tam discussione apta videntur, quam, si crusta jam emortua a vivo resolvenda, vel major motus ciendus est. Lixivia acriora & saponem in gangræna, ex valentiori motu orta, hujusque initis, aliena esse existimo. Sine gravi noxa adhiberi non possunt terebinthina aliaque balsama, quæ ad condienda cadavera, non vero ad vitalem humorum motum tuendum instaurandumque accommodata sunt, quippe quæ omnem expirationem penitus coërcent.

§. 195.

Chirurgus itaque, qui horum medicamentorum facultates exploratas habet & ægri etiam naturam, novitque, humidum magis, an siccum corpus sit, an validi nervi, an infirmi, an vires integræ, an fractæ, qui etiam non ignorat, unde morbus coeperit, gangræna nascenti occursurus est. Nec ei difficile erit, ex vario remediorum genere fomenta componere, quæ tamen mutari subinde necesse est. Nam quædam remedia incrementibus morbis, alia inclinatis conveniunt; & sæpe a variis mutationibus quæ incidere solent, novum consilium petendum, novaque curandi ratio ducenda est. Prudentem igitur chirurgum oportet non tanti putare compositiones, a summis etiam auctoribus propositas, quas illi, prout magis quid quisque sibi persuasit, & prout cuius curationes cesserunt, quasi

folas venditaverunt ; sed præsidia petere , tum ab iis quæ experientia in ipsis curationibus docuit , tum a ratione & a medicamentorum facultatibus exploratis . Profunt tamen frequentius fomenta , si herbæ illæ amaræ ex æquis portionibus aquæ atque aceti , vel ex vino coquuntur , illisque & sal ammoniacus , & , si locus valde humidus est , spiritus quidam additur , vel si scordium , absinthium , ruta in vase clauso & sic dicta cucurbita ex spiritu ardente coquuntur , & expresso liquori acetum & sal ammoniacus additur .

§. 196.

Calida vero hæc omnia admoveri oportet ; maxime enim prodest calor , nocet omne frigus . Quo tempore etiam fomenta mutanda , vel , si inaruerunt , iterum madefacienda sunt , avertendus aëris afflatus , (47.) illudque observandum est , quod (38.) præceptum est . Quo fomentis calor diutius maneat , illis minus adponi potest concalefactoria regula , non nimis tamen his membrum onerandum est . Quia etiam cutis , si putrescendo intenditur , medicamenta , quo minus descendant , prohibet ; ea prius , quam hæc admoventur , concidenda est . (80.)

§. 197.

His vero adhibitis non raro increfcens gangræna continetur . Si vero illa constitit & tumor se ad naturalem duritiem coloremque inclinat , (66.) ægro danda sunt resolventia , forbitiones ex herba scordii , salviæ , veronicæ , radice cichorii , saffaparillæ , nec non analeprica , & aliquid meracioris vini . Quæ , quibus temporibus , & quantum eorum dari possit , ex ratione vel adauctæ vel levatæ solutæque febris apparebit .

§. 198.

Quod si vero gangræna eo processit , ut super putri serpenteque ulcere arida & intenfioni cuidam proxima , vel corrupta foetidaque crusta sit , medentis consilium ad illud dirigi debet , ut hæc , moto inter id quod vivum , & quod mortuum est , pure , resolvatur . Cum vero pus moveri nequeat , si locus sine omni inflammatione est , hanc non prorsus cohiberi , sed potius ad suppurationem dirigi expedit . Nocere igitur & in hoc casu possunt sanguinis missiones , alvi ductiones , & alia ,

quæ omnem febrem tollunt, viralemque vim enervant. Viribus potius, datis analeptics, succurrendum & aliqua febricula accendenda vel toleranda est.

§. 199.

Protinus vero, quo corrupto humori exitus detur, & medicamenta melius penetrare possint, ad corpus sanum usque concidenda etiam crusta est. Plagæ faciendæ sunt, non solum rectæ & majores, sed & aliæ transversæ. Incidendæ enim sunt transversæ aponeuroses (44. 83.) v. g. musculi bicipitis in brachio, musculorum rectorum abdominis, fascia lata femoris, quo harum nervosarum membranarum intensio tollatur & plagæ fati pateant. Summopere vero cavendum est, ne præcendantur majores venæ, arteriæ atque nervi, qui sub adipe conduntur.

§. 200.

Extrinfecus aliena sunt reprimentia & ficcantia: omne enim auxilium petendum est ab emollientibus, & ab iis, quibus putrida curantur. Imponantur itaque crustæ incisæ cataplasmata ex mollientibus, (91.) additis etiam amaris, (193.) quæ ex lacte coquuntur. Si crusta valde putrida est, id quod ex odoris foeditate dignoscitur, acutum vel spiritus cataplasmatibus adjici potest. In hoc casu vero commodissimum est, crustam concidere, & prius, quam cataplasma injicitur, eam calido aceto vel spiritu fovere, hisque etiam salem ammoniacum addere. Semper enim medicamentis utendum, quæ corruptionem coërcent, at vero præcipue iis, quæ mitius hoc efficiunt, ne spissatis humoribus materia valentius retineatur & suppuratio cohibeatur. (193. 194.)

§. 201.

Gangrænam vero stare, & pus inter id quod emortuum & vivum est, moveri, significat crusta, quæ depressior fit ac contractior; oræ autem ulceris circa crustam, quæ intumescunt, rubent & pure madent. Tunc autem confert, crustam iterum concidere & per diductas lareque patentes plagas demittere linimenta, puri subter movendo & ulceri purgando idonea. Ad illud aprissimum est unguentum basilicum, cui unguentum Ægyptiacum, vel aliud Felicis Würtzii admisceri pot-

est. Mercurius etiam aqua forti solutus & aqua plantaginis dilutus, seu liquor Bellostii utilis est, in quem penicillum vel specillum linamento involutum, demittendum, & super crustam illumque locum, qui inter integrum vitiatumque est, teneri potest. Linteolum etiam his madefieri potest, & super id quod emortuum, injici, super linteolum vero cataplasma imponi. Non facile ad ea veniendum, quæ vehementius erodunt atque adurunt: his enim & illud quod vivum est, aduritur, & huic nova crusta inducitur, quam resolvi æque necesse est. Nec confert, crustam excidere, vel vi a vivo diducere: cruenta enim sectione nova subinde inflammatio cietur. Si tamen interea, dum crusta mollietur atque resolvitur, quæ partes emortuæ dependent, illæ forfice possunt præcidi. Nec spiritus aut balsama profunt, quæ esccharam siccant. Cuilibet vero usus ostendet, cur hoc vel illo auxiliorum genere potius utendum sit, & quamdiu in aliqua curatione perseverandum. Ex murationibus enim quæ incidunt, medendi vias trahere oportet. Inimicum est frigus: quare, si illud lædere potest, in eo conclavi in quo curatur æger, ignis continuus esse debet. Ast immodicus æstus corpus & febri, & corruptioni magis obnoxium efficit: quare non parum expedit, aëra & temperatum esse, & purum.

§. 202.

Quod si vero jam ulcus magis ad suppurationem spectat, ipsaque crusta vacillare videtur, nulla alia medicamenta imponenda sunt, quam quæ illam molliendo resolvunt. Sunt autem digerentia: unguentum ex melle, terebinthina quæ vitello ovi excipiuntur, seu digestivum: & ex aliis cognitis compositionibus; unguentum basilicum & unguentum aureum. Superdari etiam potest recens acetosæ herba, butyro non falo subacta, nec non farinæ, atque emollientia ex lacte cocta, donec cataplasmatibus temperaturam habeant. Si his tandem crusta resoluta fuerit, ulcus purgandum glutinandumque est. (Vid. infra de Vulnere colliso.)

§. 203.

Maximum interea præsidium a victus ratione petendum est, & omni cura enitendum, ut ægri vires alantur sustineanturque; quare omnia quæ eas minuere atque infringere possunt, studiose vitanda sunt. Victus vero non alius esse debet, quam qui ex gravissimo morbo convalescentibus necessarius est. Æger nec supervacua materia onerandus, nec fame perdendus est. Si vires supersunt, eo tempore quo ulcus glutinandum est, leniora dari possunt cathartica; id quod fere necessarium, si illud valde humidum est.

§. 204.

At, si ex senectute aliave imbecillitate, gangræna enata est, omnia quæ in aliis casibus detrahendo juvant, pestifera sunt. Nam in ea (179.) sanguinem mittere, alvum ducere, & vires jam invalidas convellere, hominem jugulare est. Danda sunt ægro, quæ boni succi sunt, & alendo corpori idonea, jura ferventia, aromate, mace vel nuce myristica condita, jura gelata, vinum dulce, idque fervens, aromate, cinnamomo, caryophyllis conditum; ex medicamentis autem cardiaca, balsama vitæ, sal volatilis oleosus Sylvii, & præ ceteris cinamomum ejusque oleum. Naribus etiam admoveantur, quæ grato odore vires reficiunt.

§. 205.

Adversus hanc potissimum gangrænam ex imbecillitate ortam summopere recentiores extollunt corticem Peruvianum cum analepticis dandum. Hoc enim solo quandoque desperatam gangrænam expugnatam coercitamque fuisse pluribus exemplis probant *a*.

a De eo peculiarem Tractatum scripsit DUGLASSIUS. Vid. CEL. VATERI Diss. de efficacia admiranda Chinchinæ ad gangrænam sistendam, Witteb. Anno MDCCXXXIV. & Conf. *The Medical Essays* Vol. II. Artic. XXXIV. p. 383. Vol. III. Obs. V. p. 35. & Art. VI. p. 43. Vol. IV. Obs. X. p. 47. Dari potest quarta quaque hora cortex ad drachmæ dimidium cum duplo confectiois alkermes, vel cum syrupo caryophyllo- rum. Æger quidam post uncias duodecim corticis devoratas convalescere dicitur l. c. Vol. III. p. 42.

§. 206.

Extrinfecus autem ad vitiatum locum convertendus incitandusque sanguinis impetus est. Membrum itaque crebrius perfricandum, ei aptandæ imprimendæque cucurbitulæ, imponendæ cantharides sunt. Super vitiatum vero locum superhaberi potest emplastrum molliens, quod acriori stillatio oleo conspergi potest. Proficiunt enim præ ceteris olea caryophyllorum & cinnamomi spiritu vini excipienda, quæ loco qui inter vitiatum & integrum est, & ipsi etiam crustæ, prius concisæ, illinuntur; & post cataplasma emolliens superdatur.

Vid. illustr. HOFFMANNI Dissert. de Sphacelo ex causa interna feliciter curato, Halæ, MDCCXVII.

§. 207.

Si acre & penetrabile frigus membra adurit, (180.) illud humores omnes cogit, eorumque figuram mutat, fibras vero adstringit coarctatque, quibus tandem omnis vitalis motus fititur. Ubi vero extremæ partes sic inalgescunt & congelantur, major sanguinis vis fertur ad cerebrum, in quo vasa distenduntur rumpunturque, unde sopor, & tandem lethalis apoplexia oriri potest.

§. 208.

Protinus opitulari debet chirurgus membris frigore rigentibus, illaque in vivum calorem revocare. Hoc vero fit admotis quibusdam, quæ paulo majorem calorem in se habent. Ufus enim docuit, si gelu præstrikti humores magno calore repente solvantur, eos rarefactos rumpere vasa, & sic membro immedicabilem noxam mortemque adferre. Calor paulo major, quam in glaciali frigore, rigentibus membris est in omni, etiam frigidissima, aqua, modo hæc nondum congelata sit, nec non in nive; quare membra gelata utiliter in frigidam demittuntur, vel nive aliisque gelidis operiuntur, quæ contractos densatosque humores pedetentim & ita solvunt, ut motu vitali iterum cieri possint. Nec multo igne percalefactum cubiculum sit, in quo æger curatur. Expedit etiam membris, postquam regelata sunt, frictionem adhibere, & sic cutim intensione infirmatam durare. Intus sumat æger vinum meracius fervens, vel cerevisiam valentiorum ferventem, quæ portiones aromate

condiri debent. His, quæ vires recreant & restituunt, addi possunt alexipharmaca, quorum salubris effectus est; si sudorem per omne corpus diffundunt. Hujus rei causa etiam æger continere se debet & stragulis contegere.

§. 209.

PERNIONES autem fiunt, si frigus non ita valenter infestavit membra, & vitium in cute consistit. Modico dolore, intolerabili pruritu & ardore vexantur ægri; id quod etiam accidit, si quædam membra quæ olim gelu riguerunt, iterum subito frigore excipiuntur. Hæc etiam graviter plerumque afficiuntur, si tempestates mutantur, illæque non æquales sunt, sed multum variant. In his enim non sanguis gelu densatur, sed alius humor, qui minoribus fistulis continetur, lymphæ, & quod per cutim excernitur, serum. Inde, si malum paulo altius infedit, pustulæ oriuntur, & post exulceratio, quæ difficiliter sanescit.

§. 210.

Averti potest hoc malum, si membro, quod olim gelu infestatum fuit, eo tempore quo hybernus frigus impendit, illinitur oleum petræ, vel oleum terebinthinæ, cui aliquid olei adjici potest, quod ex semine raparum exprimitur. Simile oleum etiam chartæ illitum super locum commode imponitur. Si autem frigus jam illud adussit, & pustulæ ortæ fuerint, *ἐνπρόσωπον* est, si rapæ congelatæ conteruntur & imponuntur. Rapæ etiam temperari possunt oleo lini, vel alio molliente, vel butyro non salito, quæ igne liquecant, donec habeant linimenti temperaturam. Ulcera si fiunt, illa curantur, ut mox de ambustis dicemus.

§. 211.

Si tanta frigoris vis fuit, ut membrum servari non possit, illud præcidi oportet. Non omittenda observatio est, aliquando maximum & penetrabile gelu etiam ossibus vitium attulisse, maxime, ubi illa juxta articulos rariora sunt. Difficiliter hæc sanescere dicuntur, nisi etiam ex osse illud, quod gelu adustum est, tollatur.

Illud crebrius observatum fuit in Suecia post reditum exercitus ex Norvegia, rei quæ ibi anno hujus sæculi decimo octavo minus feliciter gessas.

Magnus enim numerus militum frigore periit, plures alii truncos artus habuerunt. Vid. Laur. ROBERG Dissert. Chirurg. de Pernionibus, Upsaliæ, Anno MDCCCXII. Addita est tabula, qua ossa frigore adusta viriataque expressa sunt.

§. 212.

Gangrænæ, quæ a compressis dilaceratis arteriis, (181.) venis, (182.) nervisque (186.) enata fuit, vel nullam, vel non aliam curationem recipit, quam, si id, quo vitales humorum motus impediuntur, tollitur. Si vero gangræna membrum occupat, quod ferulis adstrictioribusque fasciis compressum & ferre aridum factum est, (183.) illud aliquando, nisi penitus emortuum fuerit, sanescit, si digerente unguento superinungitur & simul manibus leniter pertractatur, post vero adhibita eadem perunctione crebrius diuque perfricatur ^a. Si membrum ex hac occasione jam sphacelo occupatum est, non ita ad chirurgiam illam arduam qua membrum præciditur, festinandum, quia sæpe id quod emortuum est, ab integro sponte solvitur. Os etiam quod directum fuit & viriatum, ultro plerumque a parte sana recedit.

^a Vid. singulare hujus rei exemplum in C. A. R. Sc. MDCCII. p. 270.

§. 213.

Si scorbutus adeo invaluit, ut membra gangræna laborent, parum ad salutem proficiunt medicamenta, nisi adhibeatur victus conveniens, ad cuius rationem cura medentis potissimum transferenda est. Est ramen in hoc morbo etiam quædam diversitas. Si enim hominem, qui scorbutus æger est, febricula extorret, quæ sitim accendit & animam foetidam reddit, si ulcera etiam impura nigraque sunt, horumque caro corrupta est atque mali odoris, si urinam crassam mittit atque foetidam, conducunt juscula pullorum cohortalium, cum quibus miscetur acidus succus citrei mali, vel herbarum recentium acetosæ & acetosellæ. Præstari etiam copiosior ptisana debet, (64.) cui similis succus horæorum vel hydromel adjectum est. Alvus etiam, si per vires id licet, tamarindorum decocto (63.) crebrius ducenda. Ubi autem scorbutus sine febre est, ulcus vero sordidum & pallidum, cochleariæ recentis, vel nasturtii & fumariæ, trifolii fibrini, & aliarum herbarum, qui-

bus a scorbuto nomen est, decocta opportuniore sunt. Nihil vero salubrius, nihilque magis necessarium est, quam aëris mutatio: nam pessimum est ægro cælum, quod ægrum fecit. Extrinsecus fomentis & cataplasmatibus etiam addi possunt illæ herbæ, & adhibenda auxilia, quæ ad locum affectum humores evocant. Fomenta melius ex vino coquuntur. De gangræna ex morfu venenato (185.) vid. infra de vulneribus venenatis.

§. 214.

Quod si sphacelus sedes occupat carnosas, (190.) membrum autem præcidi nequit, aliquando vitiatum tolli potest, si major vis adhibetur. Hæc vero nihil interest, an satis tutum præsidium sit, quod unicum est. Major autem spes esse solet, si vitium a non ita mala causa ortum fuit. Concideri itaque oportet id, quod inter integrum atque vitiatum est, & ipsam etiam crustam ad vivum usque, per plagas vero demittere medicamentum, quod putrem carnem vehementius erodit atque exest. Inter hæc extollitur acre lixivium, quod paratur ex calce viva & cineribus clavellatis inter se in loco subterraneo liquatis. Etiam adhiberi potest spiritus salis ammoniaci cum calce viva, liquor Bellostii, (201.) butyrum Antimonii. Veteres admoto ferramento locum semel iterumque adusserunt, qua efficaciore chirurgia id quod vitiatum est, aridum fit. Si sphacelus constitit, ulcus purgandum, nutriendum, & ad sanitatem perducendum est.

A D U S T A .

§. 215.

Cum non magnum discrimen sit inter adusta & inflammata, & tum similis etiam curatio iis adhibeatur, sequi videtur, ut de his dicamus. Corpus vivum vero adurunt ignis, fulmen, pulvis pyrius si ignem concepit, metallum quodvis candens & liquarum, calx si illa aqua accenditur, omne fluidum fervidum atque liquatum, aqua, oleum, butyrum, sebum, cera, pix & similia. Omnia hæc corpora, tum fluida, tum

solida , quo majorem ignis vim habent , & quo magis solida sunt ac densa ; fluida vero , quo magis tenacia ac crassa , eo vehementius atque celerius corpus adurunt . Multum etiam interest , si membrum igni & corporibus quæ ignescunt , propius fuit admotum , & si injuriæ illi vel diu , vel parum fuit expositum .

§. 216.

• Ast & adustorum magna diversitas est . Si enim levior noxa est , pars rubet , non tam dolet , quam vehementer prurit , nec epidermis abscedit , quamvis fricatio adhibeatur . Quæ sic adusta sunt , ab inflammatis non differunt , & ea similis curatio ad sanitatem perducit .

§. 217.

Plus mali est , si in membro tumor est , intolerabilis ardensque dolor , cutis vero exasperata , pustulisque majoribus impleta . Hæc species difficilius , & non , nisi pure moto , sanescit .

§. 218.

Vehementior noxa est , si & cutis & adeps aridæ sunt , siccæ , & æger earum intensionem sentit , si pustulæ subnigræ sunt , & sub his ulcus nigrum vel lividum , cutis fere sine sensu est . Hæc eam curationem desiderant , quæ in gangræna necessaria est . Vitiatum enim ab integro resolvendum est .

§. 219.

Membrum , si igne ita perustum fuit , ut ei , si etiam ad os usque scalpellus demittitur , nullus sensus sit , sphacelo laborat .

§. 220.

Inter hæc tamen aliquod etiam discrimen est . Si noxa inferitur candente liquatoque metallo , vel igne atque fulmine , omnia densantur & crusta fit arida , contracta intentaque . Si vero illud fit aqua , vel alio fervido liquore , ulcus magis humidum fit , exulceratio mucosa .

§. 221.

Loca nervosa, membranæ, nervique majores, si aduruntur, propter summum dolorem majus periculum habent. In glandulis, multum humorem habentibus, mala ulcera sunt. Pueri, senes, & quibus malus corporis habitus est, difficilius ad sanitatem perveniunt. Si oculus, & præcipue tunica cornea, adurentibus læsa fuit, lumen amittitur. Si totum corpus, quamvis non ita vehementer, ambustum est, illud multum periclitatur, quia omnis perspiratio tollitur. Ubi adeps comburentibus exesa est, illa haud renascitur, (170.) & cicatrix concava fit atque foeda.

§. 222.

Adversus primam speciem, (216.) & si parum adusta & integra cutis saltem rubet pruritque, expedit, protinus membrum igni minus admovere, vel in fervidam demittere; quæ res efficit, ut humores qui concurrere coeperunt, solvantur. Proficiunt etiam reprimentia, (76. 77.) acetum acerrimum, atramentum & virriolum aqua solutum, nec non acetum, ex quo lithargyrium decoctum fuit, item sal cum aceto, vel vino austero, vel etiam spiritu vini. Fere optimum est, si vulneraria aqua admoveatur & linteolum ea madens imponitur. Si liquor talis deest, spiritus ardens cum multa aqua misceri & superhaberi potest. Spiritus enim ardentes valentiores densant contrahuntque curim, hujusque vascula. (194.) Si jam cutis pustulis minutis plena est, imponi possunt cataplasmata emollientia, ex aqua cocta, quibus parum spiritus ardentis adspersi potest. Si malum levius est & in parte exigua, illud vix intus sumenda medicamenta desiderat. (62. ad 70.)

§. 223.

Ubi vero majores pejoresque pustulæ sunt, vel cutis arida contractaque, (217.) pus moveri necesse est. Ad id valent unguenta. Inter notas compositiones est unguentum nutritum, quod ex aceto fit, quod lithargyrium exceperit, cui additur oleum. Est etiam alia compositio, quæ nomen ab auctore, Barbette, habet. Cepæ etiam, si cum butyro non salito fringuntur, vel, si illæ miscentur cum sale & sapone Veneto, atque hæc oleo quodam, ad id idoneo, v. g. raparum, lilio-

rum alborum , & adipe excoquuntur , imponi queunt . Super unguenta vero , vitiatō loco illita , vel mediante linteolo imposita , dari possunt cataplasmata , quæ emolliunt . Si omnia putrida fiunt , & majoris corruptionis metus est , adjici possunt , quæ corruptis medentur . (193. ad 196. 200.) His omnibus enim efficiendum est , ut pus moveatur , vitiatum emortuumque a sano resolvatur , & ut dolor leniatur .

§. 224.

Quod si vero ignis magna & penetrabilis vis penitus descendit , (218.) necesse est , ut crusta cadat , & ulcus purum fiat , ad quod eadem auxilia adhiberi possunt , quæ (198. ad 201.) præcepta sunt .

§. 225.

Ubi ulcera purgata sanescunt , necessaria sunt , quæ carnem alunt & ulcus implent , aliena vero , quæ ficcant & reprimunt . Enitendum enim est , decoris causa , maxime in facie , ut cicatrix , quantum fieri potest , excrescat , ut læsum membrum sanitatem , qualis esse potest , recipiat . Ulcus vero nutriunt balsama , & præ aliis myrrha cum albo ovi liquata .

§. 226.

Si digiti ambugi fuerint , illi aliquando , propter communem exulcerationem , nisi congrua adhibeatur fascia , coalescunt . Non alia vero fascia idonea est , quam , quæ figuram chirothecæ habet ; vix illa habena , quæ crebrioribus circumductionibus digitos comprehendit : hæc enim sine gravi exulceratarum partium offensione haud injicitur . Si concreti sunt digiti , oportet eos scalpello diducere . Crebrius etiam eos mala cicatrix curvos reddit ; id quod vel tendinum , vel cutis vitium est , in quo casu tentanda sunt mollientia . Confert itaque , quantum id dolor permittit , digitos movere atque extendere , & eos , etiam curatos , crebrius in tepidam aquam vel oleum demittere , illosque oleo , vel unguento , multum perfricare . Eadem curatio etiam cicatricibus concavis , nec non articulis , adhibenda est , si iis ex simili noxa rigor mansit .

§. 227.

Si ad ambusta vehemens inflammatio accedit, circa ipsum ulcus imponi possunt reprimentia, (76. 78.) & discutientia. (79. 80. 81.)

§. 228.

Oculum si materia quædam ignea læsit, in illum demitti debet cremor ex semine cydoniorum paratus, quod cum aqua rosarum terendum est. (137.) Si corneæ pustulæ insident, hæ incidendæ sunt vel acu, vel ferramento ad id aptato. *Fig. VI.* Si accedit gravis inflammatio, alia auxilia requiruntur. (Vid. de Ophthalmia.) Ulceribus, si in cornea manent, prodest unguentum de tutia.

AMPUTATIO MEMBRORUM.

§. 229.

Membrum, quod totum vitiarum est, & servari non potest, refecandum est, ne pars sincera trahatur.

Si os immedicabili carie, vel *πυλὸς σπονδύλῳ* exesum est; Si major arteria, vel vena, dissecta fuit; Si post subitam causam, ictum graviorem, os penitus collisum: magna inflammatio & gangræna metuenda est. Sæpe præstat, ad hanc chirurgiam protinus confugere, quam illam infraactis viribus suscipere.

§. 230.

At enim hæc chirurgia non prius experienda est, quam, si tantum mali subest, ut medicamentis vinci non possit. Neque tamen illa omni tempore, neque in omni vitio experienda est. Nam si gangræna, vel malignum ulcus, & ossis vitia adeo invaluerunt, ut omnes in corpore succi jam corrupti sint; si æger jam imbecillus factus est, (176.) vel, si ex longo morbo eum tabes male haber: nec hæc chirurgia eum ad salutem perducere potest, sed mortem maturat. Quandoque tamen satius videtur, anceps remedium experiri, quam nullum.

§. 231.

Si vero membrum præcidendum est, semper aliquid ex sana parte excidi oportet. Nonnulli veterum, qui vasa haud comprimere noverant, & qui metuerunt, ne æger sanguinis profusione sub ipso opere moreretur, aliquid ex ægra parte reliquerunt, & hanc post factam præcisionem vehementius adusserunt; id quod vero & periculosum est, & crudele.

Vid. de varia methodo membra amputandi Comm. A. R. Sc. MDCCXXXII. p. 285.

§. 232.

Digitus tollitur, si is scalpro excisorio submittitur, & hic malleo ligneo percutitur. Vel præciditur forcipe *a*, vel, id quod optimum est, scalpello, quo articulus exciditur. Excidendi ratio hæc est. Alius homo cutim a digito, quantum potest, reducit: nam expedit, hanc sub ejusmodi curatione laxam esse, ut post sectionem os nudatum quam maxime ea contegi queat. Incidenda sunt scalpello omnia, ad os usque, sic, ut haud contra os sanum ejusque cartilagosum capitulum id fiat, sed potius aliquid ex osse, quod demendum est, excidatur. Sectio incipit a supremo digito, qui prius inflectendus est, ubi vero scalpellum ad medium usque articulum venit, digitus sub ipsa sectione extenditur, & id quod superest, præciditur.

a GARENGEOT des Instrumens T. II. p. 237.

§. 233.

Si digitus torus demendus est, cutis & reliqua, quæ inter metacarpi ossa sunt, findi prius debent. Cutis, quantum fieri potest, servanda, quare sectio propinquior fiat digito vitiatæ, quam ei, qui servandus est. Contra quorundam digitorum articulos posita sunt officula, quibus nomen a sesami semine est. Illa etiam excidenda, non relinquenda sunt. Quia præcisi musculorum tendines vaginis suis, quibus comprehenduntur, constringuntur, (143.) quæ res magnam movere potest inflammationem; commodissimum est, vaginam secti tendinis forcice paululum findere.

§. 234.

Non ita periculose fluit sanguis, in cuius cursu adversus inflammationem auxilium est. Si tamen profusionem timer chirurgus, fatis ad sanguinem supprimendum valet alcohol vini: Arteriæ injectis pannis e latere comprimendæ sunt, ut ora præclusa habeant. Si necessitas postulat, illæ apprehendendæ & deligandæ sunt. Nocent alia, quibus vulgo sanguis sistitur. (Vid. de vulnerum hæmorrhagia.)

§. 235.

Supra frontem ossis integri cutis inducitur, ut ea quam maxime undique contegatur; reliquum linamentis, seu pulvillis, contegitur, superque hos ponitur pannus multiplex paulo densior, superdatis spleniis, quæ vulnus in speciem græcæ litteræ X. decussant. Super hæc autem injicitur fascia, quæ latitudinem digiti habet. Ea incipit a carpo, adscendit ad vulnus, idque decussatim contegit, & imposita linamenta atque splenia deligat. Sub finem fascia per brachium ad humerum adscendit. Amplectitur enim splenium, quod contra arteriam brachialem imponitur; quo nimius sanguinis aditus ad vulnus ipsaque inflammatio avertitur. Brachium mitella excipiendum est, quæ angustis capitibus collo injicitur, ut brachium ita commode ex cervice suspensum sit.

§. 236.

Si manus refecanda est, secatur ulna & radius ad duos latos digitos ab articulo, numquam metacarpus, vel carpus. Si gangræna jam ultra manum processit, præcidi potest medium brachium.

§. 237.

Ante omnia necesse est, ut apparatus, qui ad hanc chirurgiam requiritur, ordine dispositus in promptu sit. Sunt vero necessaria: 1) Fascia tortilis, quæ componitur α) ex habena glomerata, quæ arteriæ brachiali objicitur, β) ex splenio, quod & brachium & istam habenam comprehendit, γ) funiculo, vel fascia contorta, quæ bis circa brachium illudque splenium remissior volvitur, & post nodum accipit, δ) charta glutinata densiori, (Pappe) vel duriori corio, super quod intorquetur ε) bacillum. Quia hoc vincturæ genus non arte-

riam solam premit, sed totum membrum valentius constrin-
git, a PETITO^a machina inventa fuit, quæ nunc torcular
appellari consuevit, quod vero post ab aliis varia ratione im-
mutatum & emendatum fuit.

^a Vid. Comm. A. R. Scæ MDCCXVIII. p. 252. In ea machina de-
siderari posse videtur stabilitas. Ea enim membro imposita fere vacillat, &
leviter commota penitus inclinatur, id quod non sine periculo foret. Eam
immutavit MORANDUS. Vid. GARENGEOT *des Instr.* T. II. Cap. XI.
p. 351. Hæc vero machina nimium pondus habet. Vide alias figuras in Celeb.
HEISTERI *Instit. Chirurg.* P. I. L. I. Cap. II. Tab. V. fig. VI. &
Tab. VI. fig. I. His superaddo aliam, (Fig. VII.) quam apud nos Chirurgus
rerum suarum intelligens atque peritus, Mich. Arn. HAGEMEYER-
US, construxit, quæ reliquis fere aptior, & ad comprimendas arterias
accommodatior visa fuit.

§. 238.

Præter illam fasciam, vel machinam, (237.) requiritur 2) lorum, vel alia fascia, quæ arctius ea parte circumdatur, qua carnes præcidendæ sunt. Nam juxta ejus oram cutis, una linea, in orbem ducta totumque membrum circumeunte, inciditur. 3) Culter, sive scalpellus major falcatus *b*: 4) scalpellus anceps, vel alius rectus, quo carnes & membranæ quæ inter duo ossa sunt, inciduntur *c*. 5) Linteum ex una parte scissum, quo, dum ferrula trahitur, præcisæ carnes conteguntur. 6) Serrula. 7) Forceps tenacior, qua arteriæ vinciendæ apprehendi & adduci possunt. Gallis *Valet à Parin d*. 8) Acus incurvæ fila cerata trahentes pro iisdem vincendis *e*.

^b Quia hoc majus ferramentum ægrum terrere potest, ubi carnes non ita multæ sunt, prout in brachio, in ejus locum substitui potest culter rasorius, vel scalpellus rectus paulo major, qualis delineatur ab HEISTERO c. I. T. XIII. fig. I.

^c GARENGEOT c. I. p. 195. repudiât scalpellum anceps, quod eo facile findi possint ora præcisorum vasorum.

^d Vid. GARENGEOT T. II. p. 221.

^e Veteres usi sunt ferramentis candentibus, quibus arterias adusserunt. Nec opus est glebis ex vitriolo, quæ linamentis obvolutæ sectis arteriis obijciuntur, nec pulveribus, nec liquoribus, ad sistendum sanguinem valentioribus. Si arteriæ recte vinciuntur, & illarum prævinctæ ora paulo valentius, super ea fultis linamentis comprimuntur, major securitas est, & vulnus alienis non offenditur.

§. 239.

Ubi vero truncatum brachium deligandum est, necessaria sunt: 1) duo pulvilli, quibus ossium frons, quam ferrula exasperavit, contegenda est. 2) Tres panniculi minores densi, qui imponi debent arteriis filo vinctis. 3) Linamentorum manipulus, vel glomus pulchriori, ast nimis operosa arte, constructus, (*un gâteau*) v. Fig. III. 4) Pannus ex linteo simplici quadratus, cujus anguli lineis inter se transversis decussatim incisi sunt. (*Malteser-Creutz*) 5) Panniculus ex linteo complicato, densus, quadratus, qui non major esse debet, quam frons membri truncati, quæ eo contegitur. 6) Splenia tria oblonga, quæ super illud decussatim injiciuntur. 7) Habena in unum caput glomerata. 8) Mitella, qua brachium ex cervice suspendendum est. (235.)

§. 240.

His recte dispositis, oportet ægri animum, quantum potest, a solitudine abducere, & si quis ejus metus est, probabili sermone lenire, eique paucum meracioris vini dare, post eum in sedili humiliore ita collocare, ut a ministris, quorum plures adesse debent, possit contineri & immobilis præstari. Arteriæ brachiali, cujus ictus in superiori humero ejusque parte interna percipiuntur, objicitur habena glomerata, (237. α) quam, ut & humerum, comprehendit splenium. (β) Hoc splenium amplectitur funiculus, (γ) qui medius primum injicitur externæ humeri parti, & post duabus manibus in utramque partem ducitur, sicque supra humerum volvitur. Ubi vero capita iterum super externum humerum venerunt, ea nodum accipiunt; nodus tamen non penitus ex adverso arteriæ esse debet, sed paulo e latere. Intra splenium & funiculum vero e regione arteriæ immittitur corium, vel charta conglutinata densior, (δ) superque hanc trajicitur bacillum, (ε) quod a ministro contorquetur & manu tenetur: vel loco hujus fasciæ tortilis adcommodatur torcular. (237.) Alius minister cutim, quantum potest, reducit, brachiumque tenet, & chirurgus super eam partem quam incidere vult, injicit lorum vel fasciam, (238, 2) qua cutis paulo valentius adfringitur. Inter hæc brachium moderate extendendum est. Chirurgus, qui bra-

chii interiori parti obversus stat, primum scalpello recto vel falcato, (238, 3) circumsecat cutim & adipem, sectione in orbem ducta, jubetque, ut is qui brachium tenet, cutim magis, & quantum potest, reducat. Post, iterata sectione *a*, proxime a cute in membro relicta, fecat omnem carnem ad os usque, & ab hoc, mediante scalpello, subsecando rodendoque periostium versus, id quod vitiatum atque tollendum est, reducit, osque nudat. Superest inter utrumque os caro, quam etiam scalpello ancipiti, vel recto, (238, 4) dissecari ossaque etiam hac interiori parte nudari oportet.

a Iterata hac sectione illud efficitur, ut laxa maneat cutis, qua frons præcisi membri majorem partem contegitur, cujus ideo curatio longe expeditior esse solet.

§. 241.

His peractis, in vulnus demittitur linteum, (238, 5) ea parte, qua illud scissum est, quo carnes operiuntur. Post ossa ferrula (238, 6) ita præciduntur, ut hac primum ducatur super radium, qui plenior est, post vero una super utrumque os, ut utrumque eodem tempore confectum sit. Ubi sectio ad finem properat, membrum quod famulus tenet, paululum inclinari debet.

§. 242.

Præciso sic brachio, tollitur & linteum, (238, 5) & lorum, vel fascia. (238, 2) Fascia tortilis, vel torcular, (237) parum relaxantur, ut sanguis ex arteriis erumpat, & ostendat, quæ vinciendæ sint. Linum ceratum per acum (238, 8) admodum curvatam juxta arteriam ita ad imas carnes demittitur, ut illud non solum arteriam, sed etiam aliquid ex carne comprehendat, sicque valentius hæreat, & dum adstringitur, arteriam haud abrumpat. Linum bis trajicitur, quod sic quadrangulam quasi figuram repræsentat, & omnem arteriam comprehendit. Lini enim capita in nodum connectuntur & adstringuntur. Cavendum, ne, dum acus trajectatur, arteria intus plagam accipiat; quare illa sic demittenda, ut ejus pars excavata arteriæ obversa sit, non vero gibba. Arteriam recte devinctam esse cognoscitur, si, laxata fascia tortili, ex ea nullus sanguis prorumpit.

§. 243.

Quo arteriæ melius devinciri possint, nonnulli eas illa tenaciori forcipe (238, 7)prehendunt atque adducunt. Haud vero expedit, filum in nodum implexum super forcipem adductæ nudæque arteriæ injicere, eamque solam sine comprehensio carnibus deligare. Si enim filum valentius adstringitur, abrumpi potest arteria; si laxior vinctura fuerit, metus est, ne impetus moti sanguinis eam resolvat & filum deducat.

§. 244.

Si quæ arteria recte devinciri non potest, & sanguis ex ea periculosius fluit, ultimum auxilium est, eam paulo valentius comprimere. Imponenda itaque & super arteriam fulcienda sunt quam plurima linamenta panique, & omnia famulorum stationum vices permutantium manibus ita apprimenda, ut omni temporis momento æqualis pressio fiat. Confert vero, linamenta inordinata esse, non in pulvillos (19) digesta & complicata; quæ etiam ita adaptanda sunt, ut arteriam e latere potissimum premant. Præcluduntur enim arteriarum ora, ipso sanguine in his quiescente coacto atque durato, ex quo vulneribus quasi opercula fiunt. *a*

a Vid. Comm. A. R. Sc. MDCCXXXI., p. 122. PETITUS, Chirurgus celebris, eo loco machinam delineavit, quo arteriam cruralem in præciso femore, quæ, quod jam vitriolo exesa esset, iterum vinciri non poterat, ita compressit, ut hac sola impetus ruentis sanguinis fuerit cohibitus ægerque servatus. Hæc machina non solum frontem secti femoris, sed superius sub inguine etiam arteriam cruralem comprimit, & loco fasciæ tortilis adhiberi potest. Vid. fig. VII. VIII. Confer de sanguine, sola compressione sistendo, eundem Auctorem l. c. Anno MDCCXXXII. p. 535. MDCCXXXV. p. 591.

§. 245.

Tandem, quo brachium deligari possit, illud paululum inclinandum flectendumque; cutis vero adducenda est, quo ea carnes contendantur. Super arterias ita prævinctas injiciuntur minores panniculi, (239, 2) qui ex alcohol exprimi possunt. Super ossum frontem pulvilli ficci. (c. l. i.) His imponuntur

linamenta sicca *a*, (c. l. 3.) & hæc omnia involvuntur panno quadrato, (c. l. 4.) *b* qui ita adduci debet, ut omnia recte contineat, ipsumque membrum recte comprehendat *c*. Huic superimponitur panniculus quadratus, (239, 5) & tandem huic tria illa splenia oblonga. (c. l. 6.) Fascia autem ita injicitur, ut caput ejus primo bis comprehendat infimam partem membri truncati *d*, post in cochleam serpat, & sursum feratur super oleocranum. Fascia hac, quæ sic aliquoties super frontem præcisi offis & oleocranum fertur, vulnus decussatim obvolvitur & imposita linamenta valentius apprimuntur. Tandem illa per firmam descendit, & per asciam iterum sursum tendit atque revertitur ad humerum, in quo splenium arteriæ brachiali oppositum comprehendit.

a Plerumque linamenta conspergunt pulvere ad supprimendum sanguinem valentiori, quod supervacuum videtur. Necesse est esse potest, ubi femur sectum fuit, quia multus sanguis etiam ex minoribus arteriis ruit. (Vid. de Vulnere hæmorrhagia.)

b Sunt, qui loco hujus panni utuntur emplastro, eodem modo figurato, vel vesica, quam madidam admovent.

c Accepimus, CHESELDENUM, celebrem inter Britannos Chirurgum, loco hujus panni superinducere mitellam textilem, seu acu contextam, (eine gefrickte Schlaf-Mütze.)

d Sic enim non solum melius & e latere premuntur arteriæ, sed etiam prohibetur, quo minus adeps adeo inflari possit; id quod subinde accidere solet.

§. 246.

Membrum sic deligatum, per aliquot horas a ministro imposita manu comprimitur. Illud etiam ita collocandum est, ut erectum sit, haud vero dependeat. Si profusionem sanguinis timeret chirurgus, relinqui potest fascia tortilis, (237) aut relaxata; quæ, si res postulat, mox iterum a famulo adstringi potest. Eger curandus est, ut graviter vulneratus, & si pro modo vulneris parum sanguinis fluxisse videtur, vena incidenda est. (62, 68.)

§. 247.

Deligatum sic membrum, nisi sanguis cum impetu ruens, inflammatio, vel aliud quid, hoc exigant; in diem tertium, quartumve continendum est. Ubi vero fascia solvi debet, prospiciendum est, ne sanguis iterum fluat. Igitur oportet in promptu habere ipsique prius membro accommodare fasciam

tortilem, vel torcular. (237.) Propter eundem metum linamenta, quæ suppressendi sanguinis causa injecta fuerunt, ibi relinquenda sunt, numquam vi diducenda. Cetera ita facienda, ut infra de vulnere docebitur. Ab inferiore exasperatoque ossæ plerumque aliquid solvitur. In junioribus, quibus ossa multo succo abundant, & si illa a carnibus fatis continguntur, aliquando vulnus ita sanescit, ut nulla ab ossæ testa secedat. Ossibus omnia fere medicamenta, humida pinguique, aliena esse infra ostendam. Iis admoventi possunt olibanum, mastix, elemi, quæ contrita & molli pulvillo excepta imponuntur; post vero alia medicamenta curandis carnibus apta supra dantur. Nec in hac curatione illa longiori fascia opus est, (245.) sed breviori, qua membrum involvitur.

§. 248.

Si pes præcidendus est, sunt aliæ quædam observationes necessariæ. Fascia tortilis, seu, quod heic magis opportunum est, torcular (237.) admoventur popliti, vel etiam supremo femori, sub inguine; ubi arteria cruralis deorsum fertur. Dum popliti accommodatur, membrum inclinatum flexumque esse oportet: quo tempore vero carnes ossaque præciduntur, necesse est, illud extendi. Chirurgus stat inter utramque ægri tibiæ. Nam sic fibula melius ferra finditur. Incidenda scalpello falcato caro est sub tubere ossis tibiæ. Si enim præciduntur musculorum sartorii, gracilis, semimervosi, semimembranosi, tendines, magna movetur inflammatio, dolor & suppuratio, quæ curari vulnus prohibent. Si autem os inferius præciditur, periculum est, ne secetur arteria, quæ per tibiæ posteriorem partem ad ejus medullam fertur. Ex hac enim quandoque sanguis periculosius fluit; qui etiam, quod arteria ossi inhaerens nec contrahitur nec vinciri potest, vix conquiescit. ^a Ubi incidendæ carnes sunt, mucro scalpelli falcati adprimitur angulo interno tibiæ. Serra ita ducitur, ut prius incidatur tibia, post vero cum hac etiam sura ^b, vel fibula. Hæc enim, quæ hac parte tenuior est, prius, quam tibia, consecanda est. Arteriarum plures vinciendæ sunt: quare etiam frons præcisi membri, laxata fascia tortili, sedulo detergenda, ut arteriarum ora conspici queant. Membrum etiam inflectendum,

& pòst simili apparatu (239 , 245) deligandum est . Fascia enim super genu vulnusque sursum ac deorsum fertur . Etiam hoc manu comprimendum & membrum elatius , inflexo inguine , collocandum est .

^a Vid. Observat. PETITI in Comment. A. R. Sc. MDCCXXXII. p. 539. qui ostendit , sanguinem ex hac arteria profluentem etiam commode coerceri , si ei imponantur & super eam fulciantur linamenta .

^b Ita dicitur hoc os CELSO Lib. VIII. c. I.

§. 249.

Nec aliam animadversionem desiderat humerus , si is tolli debet . Si vitium ad medium humerum usque proceffit , arteria sub ala comprimi potest . Præstat tamen , hoc paulo inferiori , loco supra dicto , (240.) fieri . Fascia , quæ longior esse debet , ita involvitur , ut ejus caput semper per pectus ad alteram alam , ab eaque ad scapulas feratur , rursusque ad præcisi humeri caput revertatur , & ab hoc ad vulnus tendat , illudque sæpius per pectus & scapulas circumeundo contegat .

§. 250.

Maximum periculum ex sanguinis profusione oritur , si femur rescari oportet ; neque hoc , nisi in ejus inferiori parte , experiendum est , cum accidere possit , ut æger sub ipso opere moriatur . Fascia tortilis (237.) admoveatur supremo femori . (248.) Non solum vinciri arteriæ , sed imponi etiam possunt medicamenta , quæ ad supprimendum sanguinem valentiora sunt , (245 ^a) (Vid. infra de vulnerum hæmorrhagia.) Fascia , quæ & amplior & longior esse debet , circa extremam femoris truncati partem ter voluta in cochleam serpit , & sursum fertur ; pòst coxas comprehendit , & ab his iterum atque iterum ad vulnus revertitur , illudque eadem ratione (245.) contegit .

§. 251.

Experimento le DRAN , Chirurgi inter Gallos clari , cognitum est , humerum totum inciso articuli ligamento demi posse , si is totus vitiatum serra præcidi nequit . Acus maxima incurva , linum trahens ceratum , duplex triplexque , sic tortum ut unitas in eo facta sit , perforat cutim carnesque sub ala , & ita ab una in oppositam partem compellitur , ut quam proxime sub osse inter hoc & vasa , quæ sub alis deorsum fe-

runtur, trajiciatur. Summopere enim cavendum est, ne hæc vulnerentur acu. Linum adstringitur; id quod recte factum esse, significat arteria, si illa prorsus & per totum brachium quiescit. Præciditur post, reducta prius cute, musculus deltoïdes, ad latum circiter digitum ab articulo; & inciso etiam ligamento, humerus qui parum attollitur, ex articulo emovetur. Superest, ut inferius refecentur carnes; id quod infra istam vincturam fieri necesse est. Tandem minori acu etiam linum trajicitur & vinciuntur arteriæ ad latum circiter digitum supra linum, quod prius injectum fuerat, & quod nunc resolvitur. In cavitatem glenoideam, quæ, quantum fieri potest, relictis carnibus contegitur, & supra vulnus conjiciuntur multa linamenta, quibus, & pannis & fascia supra vulnus decussante, etiam sanguis sistitur. Ardua hæc & periculi plena est chirurgia, nec temere a quovis inexercitato suscipienda.

Vid. Le DRAN *Obs.* XLIII. T. I. p. 315. GARENGEOT *des Operations* T. III. p. 454. SAM. SHARP in *the Treatise on the Operations of Surgery* p. 221. historiam dedit de homine molis operam dante, cui rota & humerum & omoplatam extorierat & a corpore distraxerat. Is enim servatus fuit. Nam sanguis, cum hominem vires defecissent, fere ultro conquivit. Clariss. Vir Elias Frid. HEISTERUS testatur, brachium mulieris, quod igne torum combustum erat, sine adhibita fascia, aut simili machina, sed vinctis ea ratione sub ala vasis, fuisse amputatum. Ast os non ex articulo excisum, sed serrula præcisum fuit. Vid. *Diff. de Nova brachium amputandi ratione*, Helmst. MDCCXXXIX.

§. 252.

Aliam rationem crura amputandi proposuerunt duo Chirurghi, Petr. Adr. VERDUINUS & SABOURINUS; quæ vero, quia nec a gravioribus periculis ruta satis, nec sine summo dolore est, jam fere evluit.

V. *Nouvelle Methode pour amputer les membres* par P. A. VERDUIN, à Amst. MDCLXXXVII. Conf. RUYSCHII *Epist.* XIV. & Judicium I. SALTZMANNI in *Diff. de novo membra amputandi modo*, Argent. MDCCXXII.

§. 253.

Si junioribus membra præcisa fuerunt, iis vel victus detrahendus, vel crebrius sanguis mittendus est.

SCIRRHUS ET CANCER.

S. 254.

Ex inflammatione interdum scirrhum oriri, supra (58, 59) retuli. Est tumor durus, sine inflammatione, &, si non aliud vitium accessit, sine dolore. Sedes frequentissima, & fere propria, est glandula, vel pars quæ hujus naturam habet. Adeps etiam quandoque ex valenter retenta materia induratur, &, translata verbi significatione, scirrhus laborare dicitur.

S. 255.

In scirrhus tumor est a valenter retenta materia. Aliquando tamen incidere potest, ut aliqua pars tenuata sit atque minor, quam naturaliter esse debet, & tamen dura & scirrhusa, e. g. si subita evacuatione vasa collabuntur, & per σπινθηρίων concre-
sunt; id quod, in visceribus post gravem sanguinis profusionem fieri, observatione compertum est. Durus ceteroquin est tumor a coacta ficcataque materia, asperior a vasis tumen-
tibus. Nullus dolor est, quia nervi ab eadem materia comprimuntur.

S. 256.

In glandulis fiunt scirrhi ab omni causa, ex qua in iis obstructio nascitur. Si ex varia & sibi contraria causa coguntur humores, (39. ad 42.) si vasa ampliantur, (45.) vel si angustantur, (37, 44) & si ex his occasionibus orta inflammatio, curatur reprimentibus, frigidis, ficcantibus, discutientibus & humores cogentibus. His enim impositis, ex humidis diffpan-
tur aquosa & mobilia, adunantur compingunturque crassa & terrestria, quæ cum fistulis in quibus hærent, concre-
sunt. In abscessu & vulnere, quod ad suppurationem spectat, scirrh-
us manet, si impositis rebus, quæ fistularum ora præclu-
dunt, suppuratio cohibetur. Ubi enim tumor pus alit, vel
vulnus collisum est, omne præsidium ab hac petendum es-
se constat. Si pus exire nequit, & illud cum vasis con-
crescit.

§. 257.

Frequentius itaque scirrhi in mammis fiunt, quia nullius humoris tam facile coagulum est, quam lactis. Lac enim ex omnibus humoribus minime subactum & nondum in animale naturam conversum est, sed crudum, &, si ab assumptis vegetabilibus ortum habet, accescens. Mammæ etiam variis injuriis expositæ sunt. (114.) Non ita prompta, satis frequens tamen, coagulatio est salivæ, feminis, muci, aliorumque humorum. Quibus in omnibus totius corporis fluidis vitium est, quale esse solet in iis, qui rhachitide, hypochondriorum morbo, & scorbuto laborant, nec non viris, quibus hæmorrhoides sanguinem fundere solitæ suppressæ sunt, & feminis, quibus menstrua non proveniunt, sæpe vitio intus orto scirrhi fiunt. Non parum etiam confert malus victus, si pueri, & quibus corpus infirmum est, leguminibus, oleribus, falsamentis & panificiis aluntur, quæ valentissimi generis sunt & multum acorem faciunt. Si hæc aliaque cibaria ex vasis æneis, stanno non incrustatis, coquuntur, si potioni datur cerevisia tenuis coacescens. Et si ejusmodi teneriora infirmaque corpora nullo motu atque exercitatione recalescunt, sed mœrore quotidiano lacerantur conficiunturque. Ob hanc enim causam in orphanotrophiis pueris, & in monasteriis monialibus virginibus, quæ invitæ castitatem patiuntur ^a, scirrhi frequentiores sunt.

^a Vid. de his FORESTUS Obs. Lib. XVII. Obs. 26. p. 129.

§. 258.

Fiunt autem scirrhi in interioribus sedibus visceribusque, quorum curatio, si quæ datur, a medicis requirenda est. Chirurgus scirrhos curandos accipit in palpebris, glandula lacrymali, glandulis Meibomii, caruncula quæ in cantho interno sita est, in labris, lingua, parotidibus, maxillaribus, sublingualibus glandulis, in glandula thyreoidea in qua sedes strumarum est, in mammis, testibus, sub alis, in inguinibus, in utero, & ubique, ubi majores vel minores glandulæ sunt. Tunica adiposa & cellulosa in omnibus corporis sedibus indurescit.

§. 259.

Si scirrhus, qui exteriorem aliquam sedem occupat, non a subita causa ortus est, sed per se & intus orto vitio, incipit, metus est, ne viscera & interiores partes simili vitio laborent. Hic nec medicamentis facile curatur, nec tuto secatur. Tumor enim excisus, post inductam etiam cicatricem, vel priori vel alio loco revertitur.

§. 260.

In quibusdam tamen sedibus majus periculum esse solet. In mammis enim, si scirrhus irritatur, is protinus in cancrum degenerat. Quamvis etiam in muliere, cui ceteroquin integerrimum corpus est, tumor nulla imprudentia agitur; is tamen plerumque concitatur eo tempore, quo per ætatem menstrua sistuntur. In lingua labiisque etiam major metus est, quia hæ partes & multo humore redundant, & assiduis fere motibus agitantur.

§. 261.

In aliis vero corporis sedibus, parotidibus, tonsillis, glandulis maxillaribus, glandulis thyreoideis, sæpe tumor increfcit atque magis indurefcit, sine alio morbo, quam, quod propria glandulæ functio lædatur. Nimia tamen magnitudo & deformitatem adfert, & molestiam ^a. Si etiam talis scirrhus nimium extruberat & occallefcit, tandem junctas ei partes premit, quæ inflammata exulcerataque cum scirrho nonnumquam coalescunt. Læduntur etiam harum junctarum partium functiones. Si scirrhus majores arterias premit, adfert atrophiam; si venas, tumores oedematofos & inflammationem; si nervos, stuporem atque torporem cum atrophia.

^a Vid. magnos ejusmodi tumores delineatos in VERDUIN *Obs. Chirurg.*

§. 262.

Quamdiu vero in scirrho perfecta vasorum obstructio est, & vasa, quæ cum retenta ficcataque materia in unum quasi concretæ sunt, integra manent, humores vero boni sunt & sine acritudine; scirrhus benignus dicitur, qui, ut res quasi aliena & quæ sine vita est, aliis vitam habentibus adhærescit. Si autem ex quacumque causa humores, qui in vasis circa scirrhum sunt, citantur, hæc tandem rumpuntur. Humores

vero, qui sine noxa quieverant, jam hoc motu & attritu ciantur, calore putres fiunt & acres, qui proxima, adhuc sana, rodendo sinuant. Et sic tandem scirrhus in malignum verumque cancrum degenerat.

§. 263.

Sunt vero, quæ scirrhum irritant, omnia quæ eum nimis agitant. Inter hæc partis adfectæ motio *a*, pressio & fricatio, omneque fere, quod imponi solet, medicamentum, maxime si illud acre, rodens, pingue, rancidum, resinofum, spirituosum, vel aquosum & molliens est. Omnia calida, quæ intus fumuntur, victus etiam talis, & quæ inter cibos potusque valentioris generis malique succi sunt, aromata, balsamenta, vinum, vinum adustum; præterea vehementiores animi perturbationes, voluptates venereæ & illarum desideria; quæ, ut & omnia vehementia, ii remove debent, qui scirrhu laborant & cum hoc ad senectutem pervenire cupiunt.

a Nullum exercitationis genus mammarum tumores scirrhosque magis concitare potest, quam, quo brachia multum jactantur, quia pectoralis musculus sub mamma situs est.

§. 264.

Scirrhum malignum factum esse, ex notis quibusdam scire licet. Ab initio dolor modicus, prurigo major, & circa locum aliqua quasi puncta sentiuntur. Dolor indies increfcit fitque pungens, fodiens, pulsans, acris, urens, & sub finem fere intolerabilis, quo homo distinetur & multum excruciat. Duritia inter hæc & asperitudo augentur, color ab initio non alius est, mox ruber, lividus & nigricans, & venæ quæ etiam livent, circa tumorem multum inflantur, ac quasi recurvantur. Tandem humor vitiosus *a* velamentum, quo scirrhus comprehenditur, & quod a glandulæ tunica ortum videtur, nec non supremam cutem exest; ex ulcere humor fertur putridus malique odoris & verum factum est *καρκίωμα*, seu cancer apertus.

a In cancro occulto sæpe in medio tumore reperitur cavum acerrimo & fetido humore plenum. Vid. DEIDIER *des Tumeurs* Cap. VI. p. 103. & G. HARRIS *Differt.* X. p. 168.

§. 265.

Ubi vero malum eo usque processit, omnia exasperantur, ex ulcere fertur sanies, quæ mali odoris tamque acris est, ut ea etiam cutim impositaque linamenta arrodant *a*. In omni enim cancro humor ex putri, qualis in sphacelo emortuus esse solet, & rodente, qualis ex malis ulceribus exit, quasi compositus est; quare vitium, quod & putrefaciendo & rodendo ulterius serpit, insanabile est. Hoc humore etiam illud inferius velamentum, quo tumor comprehenditur, exeditur, vascula quæ lympham ferunt, indurantur, cum quibus hoc vitium altius in infra fitas carnes descendit & quasi altiores radices agit *b*. Ob hanc causam, si vitium mammas infestat, glandulæ quæ sub alis sunt, intumescunt, &, quia vasa premunt, brachio etiam tumorem doloremque acerbissimum cum stupore adferunt. Ora ulceris & proxima cutis tumida & dura scabraque fit & colorem habet ex rubro subnigrum, ulcus continuatur & odoris foeditas indies augetur. Putris etiam caro increfcit, quæ multum tumet eminetque. Acutissimus acerbissimusque dolor ægrum die nocteque fatigat. Febricula lenis oritur, quæ etiam, cum quievit, tamen repetit, ægrumque extorret, corpus extenuat & ad summam maciem perducit. Ad ultimum homo, qui per multum sæpe tempus miserum spiritum trahit, omni sentiendi facultate amissa, crebrius animo linquitur, quandoque convellitur, tandemque extinguitur. Subinde etiam hominem sanguinis profusio interimit, si is, ex qua arteria, venaque paulo majori, & ab acri humore erosa, cum impetu ruit & supprimi nequit.

a Teterrimus, quem corruptus humor exspirat, odor naribus eorum, qui ægri curam habent, adeo inhæret, ut quandoque nulla re elui & dissipari possit. Vid. G. HARRIS l. c. Hic in exemplum adducit medicum, cui, post uxoris ex cancro exulcerato obitum, virulentus odor semper in naribus ita mansit, ut tandem etiam is confectus obierit. Nec minus animadversione dignum est, quod de chirurgo proponit, qui, cum occultum cancerum extirpasset, pellucidum humorem, quo vesicula in mamma plena erat, degustare ausus est; sapor vero huius acerrimi foetidissimeque humoris adeo linguae inhæsit, ut tandem & is ex insuperabili nausea tabidus factus fuerit & extinctus.

b Hoc pluribus demonstrat GENDRON des Cancers.

§. 266.

Quid vero de his omnibus sperandum metuendumque sit, scire non difficile est. Scirrhus qui recens est & nondum occalluit, & qui non a mala causa ortus, non nimis magnus & scaber est, & ubi vasa nondum intumuerunt, qui etiam mobilis & sine dolore in corpore integro est, aliquando medicamentis vincitur. Scirrhus benignus, si ei nulla vis adhibetur, isque nec medicatione, nec aliis, (262. 263.) concitatur, sæpe ad vitæ finem sine noxa tolerari potest. (Confer. 261.) Scirrhus benignus, qui nec medicamentis vinci, nec tolerari potest, nec non omnis malignus, scalpelli operam desiderant; nec tamen ii tuto semper secantur. Si enim metus est, ne nervus, ne arteria major, ne vena incidatur; si tumor altiores egit radices, isque subjectis partibus valentius adhæret; si a vitio, quod intus in corpore est, ortum habet; vel, si corpus in quo hæret, mali habitus est, & viribus a senio aliave causa defectum; & ubi cancer mammas infestat, si jam glandula sub ala intumuit: *a* nec sectio prodest, & ii qui ferro malum tollere tentant, plerumque celerius hominem occidunt. Si etiam curatio ab initio satis feliciter cessasse videtur, malum tamen revertitur. Ubi semel scalpellum frustra admotum fuit, in ejus usu numquam certa fiducia est. In omni scirrho & cancro serum auxilium supervacuum est.

a Feminae, quæ mammarum scirrho, vel cancro laborant, si iis catamenia non recte procedunt, vel, si purulenta ex genitalibus cum menstribus feruntur, sæpe uterum habent, quem scirrhus, vel carcinoma, infestat; id quod etiam dolor, quem hac regione sentiunt, significat.

§. 267.

Ergo, ubi spes est, (266.) scirrhum qui externas corporis sedes infestat, tolli posse, super tumorem danda sunt, quæ aliquantum molliunt, retentam materiam mobilem reddunt, at simul putredini resistunt. Sedulo enim & in his curationibus tenendum est, quod supra, de glandularum tumoribus resolvendis (113.) præcepi. Inter emollientia prima sunt emplastra ex gummi parata & ex cognitis compositionibus malacticum & diachylon, tum simplex, tum compositum, adjecto diaphoretico Myrsichti nec non gummi galbanum, sagapenum,

opopanax, quæ gummi vitello ovi excipi & superdari possunt : Expediit vero, hæc faris crassa alutæ illinere, & cum hac superdare ; emplastra vero manibus in magnitudinem tumoris dilatare & imponere, subinde etiam calefactoriam tegulam super habere. Nec, si vitium recens est, aliena sunt cataplasmata, (131.) quæ tamen minime madere oportet. Ex his fere commodissimum est, quod paratur ex caricis pinguibus, conquassatis, ustulatisque, donec temperaturam puliculæ habeant. Profunt vapores ex aceto bene calido, si in illud igniti filices conjiciuntur, & super vaporem locus collocatur. Levis etiam frictio, maxime si alia quæ admota fuerunt, tumorem jam aliquantum immutaverunt, multum proficere solet. Plures extollunt emplastrum Vigonis cum mercurio, de quo supra (125.) dixi. Fere commodius est, unguentum Neapolitanum tumori illinere, vel imponere plumbeam laminam, quam argentum vivum permanavit. Argentum vivum prodesse potest, si vitium ex venereo morbo enatum est; raro proficit in mammis, si ex alia causa indurata sunt. Neceffe vero est, si eo uti velimus, ut subinde detur catharticum, ne mercurius ad salivæ glandulas convertatur & oriatur ptyalismus. Nam & hoc curationis genere, quod plures scirrhus adhibuerunt, hunc rarissime rolli, observatione cognitum est. Intus dari debent discutientia ex rad. sarsaparillæ, bardanæ, chinæ, graminis, & ex illis, quæ nomine radicum aperientium prostant. Nocent cathartica, quæ corpus nimium ficcant; resolventia, quæ humores nimium citant.

§. 268.

Ubi vero hæc tumorem nihil mutaverunt, isque nec desit, nec mollior factus fuit, ad scalpelli curationem veniendum est. Medio tumor una linea, vel duabus transversis, usque ad tunicam qua scirrhus inclusus est, inciditur, diducta parumper cute. Tumor vel forcipe HELVETII *a*, vel duabus linis transversim acu trajectis, vel, id quod fere optimum est, digitis, adducitur, & ab integro corpore digito separatur, totusque cum velamento suo ejicitur. Si enim sic glubendo eximitur, radices, seu durati nervi, vasaque lymphatica melius extrahuntur, nec adeo metuenda est sanguinis profusio. San-

guis enim ex sectis vasis majori cum impetu ruit, quam ex ruptis ac dilaceratis. Siccis linamentis vulnus implendum est, supraque imponendi panni injiciendaque fascia. Nec protinus sanguis, nisi majori impetu ruat, suppressendus est, in cujus cursu adversus inflammationem auxilium esse supra retuli. Raro valentioribus opus est, quibus sanguis sistitur. (vid. de vulnerum hæmorrhagia) Si quando autem tunica eximi non potuit, illa concidenda est & inspergenda superdandaque adurentia, & alia sunt, quæ pus movent. (vid. de ulceribus & fistulis.) Si enim ejus aliquid super ulcus relinquitur, omne id in pus verti debet, ne putris caro excrescat vitiumque re-vertatur.

^a Vid. Ejus Epist. ad REGIS de natura & curatione canceri p. 153.

§. 269.

Alia vero curatio est, si scirrhus malignus factus est, (260, 262 ad 265) & cancer, vel occultus, vel apertus, mammam occupat. Nam hæc vitia etiam raro ferro sanantur, maxime, si aliquid eorum in corpore est, quæ hæc, ut supra exposui, (266.) sanari prohibent. Si ulcus adhuc sub cute, (264.) tumor autem durus, at mobilis, is quandoque eadem ratione ex carne & cute, digitis, vel scalpelli manubrio, diduci, vel juxta radices excidi & inviolata tunica ejici potest. (268.) Si vero superior cutis jam sui coloris non est, sed alienata, inferius autem tumor mobilis, is æque a carne & aliis ei junctis separari potest; ita tamen, ut, quantum ex cute viriatum est, etiam forfice vel scalpello præcidatur.

§. 270.

Ubi vero cancer totam mammam infestat, illa tota præcidenda & a musculo pectorali ita separanda est, ut potius hujus aliquid excidatur, quam, ut aliquid viriati omittatur. Dum vero præciditur mamma, scalpelli acies ab inferioribus versus superiora procedere debet. Sanguis paulo valentioribus, prævinctis etiam pressisque arteriis, suppressitur, vulnusque curatur. Sub ipsa curatione, & post superatam inflammationem, intus danda sunt medicamenta, ad sanguinem aliosque corpo-

ris succos purgandos idonea, & inter hæc, leniora cathartica. Nec homo alium cibum, quam modicum & salubrem, capiat, vitatis omnibus acribus. Potui danda est ptisana ex far-saparilla, aliisque, quæ sanguinem purgant. In quo victu & abstinencia, etiam post curationem, per longum tempus perseverandum est, cum numquam metus non sit, ne vitium recrudescat.

Multum proficere victum ex solo lacte paneque candido, exemplis probavit DEIDIER l. c.

S. 271.

In labris si canceri fiunt, hi protinus ita excidendi sunt, ut semper aliquid ex sana parte tollatur. Quia vero hoc sine labrorum mutilatione fieri nequit, oræ adducendæ inter se, suendæque sunt, trajectis & ibi relictis acubus. (vid. inferius de labrorum vulneribus.)

S. 272.

Ubi autem vitium in quavis sede penitus descendit, & vel certa desperatio, vel gravior metus est, hominem sectione salvum præstari non posse, est prudentis chirurgi, hunc quem servare nequit, non attingere. Novum igitur petendum consilium est, & adhibenda sunt lenia auxilia, quæ quasi blandiuntur morbumque trahunt. Primum itaque ad victus rationem curatio transferenda est, & ab ea ordinandum, ut æger omnia vitet, quæ, quod aliena sint, supra proposui. (257, 263.) Carnes etiam, quæ nimis succosæ aut pingues sunt, v. g. suillæ, nocent. Si sanguis in corpore abundat, is subinde subtrahendus & alvus etiam, sed non nisi lenioribus, rhabbaro, tamarindis, cremore tartari, mercurio dulci, pilulis Becheri, numquam valentioribus, ducenda est *a*. Vitanda enim summopere omnia sunt, quæ humores citant. Portioni ptisana (270.) idonea est. In proxima parte foniculus excitari potest.

a Quantum noceant purgantia, vid. in DEIDIER c. l. p. 116.

§. 273.

Quamdiu vitium adhuc sub cute delitescit, fere omnia, quæ imponuntur, aliena sunt. Locus contra frigus omnemque injuriam, quæ exterius accidere potest, custodiendus. Et fere optimum est, illum plumbea lamina, aut tenuata minimeque gravi tegere. Si dolor nimis acerbus est, quandoque superhaberi possunt hyoscyami herba & papaveris flores, qui cetera excipiuntur, vel emplastrum saturninum Mynsichti. Pinguis enim & resinosa inimica sunt.

§. 274.

Ubi autem ulcus adaptum est, pauca etiam medicamenta inveniuntur, quæ sine noxa imponi possunt. Nam, si vis adhibetur, malum irritatur & increscit. Itaque contentus esse debet medicus lenioribus, quæ ulcus purgant, & prohibent, ne id nimium serpat, vel supercrescat. Ad id fere idonea est aqua phagadenica dilutior, quæ putrem carnem satis continet, nec ulcus nimium serpere patitur. Si vero major corruptio cum foetore est, ei adjici potest parum essentiae succini, quam tamen minime acrem & sine sale compositam esse oportet, vel admisceri potest aqua vulneraria. Subinde etiam linamenta sicca imponenda sunt, quæ tetros humores quasi bibunt, illaque sedulo mutanda. Si dolor urget, cremori, qui ex cydoniorum semine cum aqua plantaginis paratur, adjici potest plumbum ustum, & ulceri illini. Idonea etiam compositio est, quæ habet acetum, quod argenti spumam excipit, & oleum rosarum, quale vulgo linimentum nutritum appellant. Ex emplastris, quibus hæc continentur, fere optimum est Mynsichti. Ulcus quando deligatur, averendus est omni studio aeris afflatus, quo illud graviter afficitur.

OPHTHALMIA.

§. 275.

Variis & ingentibus casibus oculi parent, quorum plures ad inflammationes pertinent, vel ex iis nascuntur. Si enim oculorum tunica inflammantur, morbus ophthalmia, vel lippitudo dicitur, cujus & varia genera, variæ etiam causæ, atque tempora sunt, in quorum omnium cognitione curationis summa est. Ophthalmiæ enim plura communia sunt cum inflammatione, quare etiam ab hujus potissimum cognitione mendi ratio trahenda est. Præter hæc discrimen est, si exteriores tunicae *a* laborant, vel si aliæ, quæ intus in oculo sunt, inflammantur.

a Non omnino consentiunt auctores de harum externarum tunicarum numero & denominatione. Plures tunicae adnatæ, vel conjunctivæ, vel albugineæ, nomine omnes comprehendunt. PORTERFIELD in *Medical Essays Vol. III. Obs. XII. p. 161.* tunicam albugineam in duas dividit, quarum alteram, internam, deducit a perioestio orbitæ, per quod, ut notum est, dura cerebri membrana oculi tunicis jungitur, alteram ab illa membrana, qua interius palpebræ conteguntur. His superaddit aponeurosin vel epidermidem, (*Aponeurose or Surpeau*) quæ his omnibus, & corneæ, innata esse dicitur, id quod ex pustulis sæpe in cornea ortis probat. Nullam mentionem facit illius, quæ a musculorum tendinibus oria sub adnata sita est. Existimaverim, commodè has tunicas dividi posse in intimam, quæ aponeurotica & albuginea dici potest, & a musculorum tendinibus venit, in adnatam, quæ partim a perioestio orbitæ, partim a tunica palpebras interius contegente, educitur, superque hanc fertur, nec non in epidermidem, seu extimam tenerrimam, qua omnes, & etiam cornea, conteguntur. Inter has membranas tenerrimum & cellulosum contextum esse, & inter eas etiam arterias venasque omnis generis discurrere, ostendit quævis inflammatio, ipsaque chemosis. Non semel in tunica cornea, maxime si illa exulcerata fuit, cernere potui arterias minores rubicundo sanguine confertissimas. Operæ pretium videtur, has partes paulo accuratius distinguere.

§. 276.

Tapaçis dicitur, si tunica adnata parum rubet, sine tumore ac dolore; quod genus sæpe a rebus oritur, quæ extrinsecus oculum lædunt, solis æstu, fumo, pulvere *a*. Si vero non solum tunica adnata, sed etiam aponeurotica, seu albuginea, quæ a musculis oculum moventibus venit, valde in-

flammata est , & hæ tunica adeo intumescunt , ut super cor-
neam ferantur : *χήμωσις* nomen est *b* . Est vero hæ magna
cum inflammatione , acerbo dolore ac nocturna vigilia ; caput
etiam multum dolet , calet , & in eo gravitas sentitur . Et
hoc vitium quandoque oriri solet a subita externaque causa ;
non raro vero post febres aliosque morbos , si horum materia
in oculum convertitur & hanc periculosiorem inflammationem
mover .

a Inflammationis initium dicitur GALENO in Lib. VI. Epid. Hippocr.
Comm. V. Textu III. T. IX. p. 515. Vid. PAULUS AEGINETA
Lib. III. c. 22.

b Conf. PAULUS AEGINETA L. c.

§. 277.

Lippitudo , proprie sic dicta , seu ophthalmia humida , est ,
si ex oculo inflammato copiosior lacryma pellucida , calida &
acris profuit , quæ & corneam exulcerat , & quandoque ge-
nas per quas defluit , rodit . Caput calet , dolor qui a tem-
poribus ad oculos pervenit , magnus est , cum gravi prurigi-
ne , oculus omnis lucis impatientissimus . Nonnumquam etiam
palpebris & partibus , quæ circa oculum sunt , supervenire so-
let tumor , qualis fere in erysipelate esse solet , & sæpe omnis
cutis exasperatur exulceraturque . Tunc pituita lacrymæ misce-
tur , illaque crassior fit & palpebræ inter se glutinantur . Tan-
dem omnia siccantur & exterius palpebris inhæret crusta arida ,
quæ tandem contracta ex cute decidit .

§. 278.

Ξεροφθαλμία , seu arida lippitudo *c* , dicitur , si oculi neque
tument , neque fluunt , sed rubent tantum , & cum dolore quodam
fere levi ac prurigine graves sunt , & palpebræ citra duritiam ul-
lam noctu prægravi pituita inhaerescunt . Frequens esse solet iis ,
qui æstate anni flagrantissima vel apricantur , vel per pulve-
rulenta vias iter faciunt .

c Sunt verba CELSI Lib. VI. C. VI. §. 39. conf. PAULUS L. III.
C. 22. AETIUS L. VII. Cap. 75. & 77. p. 136. Edit. Ald. Gr.

§. 279.

Σκληροφθαλμία est , ubi oculus & palpebræ duriores sunt ,
nec sine molestia moventur aperiunturque . Dolent etiam ac ru-

bent; nullus vero pituitæ cursus est, sed angulis & palpebrarum cartilaginibus inhærescunt gramæ, seu *λήμαι* parvæ, siccæ & aridæ. Nec palpebræ inverri possunt. Sæpe hæc ophthalmia oritur in ardentibus febribus; aliquando, si oculo multa spirituosa fuere imposita, & si lacrymalis glandula scirrho laborat *a*.

a Vid. AETIUS c. l. Cap. 74. & 77.

§. 280.

Ψωροθαλίαι dicitur, si oculi scabri sunt, quod maxime in angulis & palpebris esse consuevit. Anguli cum multa prurigne rubent. Humor enim exit paucus, falsus, acer, qui omnia exasperat. Enascitur, si ex variis causis lacrymæ calidæ acres factæ sunt.

b AETIUS c. l. C. 76. 77.

§. 281.

Ubi autem inflammatio etiam interiores oculi membranas, & præcipue choroideam, occupat, phlegmone nomen est. Hoc malum pejus est; caput calet, & dolor est fere intolerabilis cum febre, nocturna vigilia & delirio. Hæc ingens inflammatio, maxime si a subita causa orta fuerit, sæpe tanto impetu erumpit, ut oculos e sua sede propellat: id quod, quia oculi procidunt, *πρόπτωσις* Græci appellant.

c CELSUS L. VI. C. 6. n. 8. PAULO vero L. III. c. 23. p. 36. dicitur *Εκτισημός*, qui *πρόπτωσης* retulit ad staphylomatis genera.

§. 282.

Est etiam magnum discrimen inter ophthalmiam acutam, quæ cum inflammatione est, & quæ ad summum per unum alterumve mensem durat, plerumque vero celerius finitur, & inter lippitudinem longam. Prior enim plerumque oritur, si mala materia ex corpore in oculum vertitur & in hoc inflammationem mover, vel si ex aliis, etiam subito enatis, causis hoc accidit. In chronica vero numquam siccescunt oculi, sed semper humore tenui madent, qui ex levibus momentis inflammationes excitat, & sæpe totam vitam hominis infestat.

§. 283.

Præter hæc, si in totius corporis humidis aliquod vitium est, aliquando diuturna lippitudo enascitur. Est enim frequens ophthalmia iis, quibus corpus scorbuto vitiatum est, nec non, quos venerea lues infestavit *a*. Nonnumquam ophthalmia plures invadit & epidemica est, aliquando periodica, quæ certo tempore revertitur.

a Certis observationibus compertum est, ophthalmiam ex gonorrhoea virulenta, repente cohibita, ortam fuisse, ubi pituita copiosior, crassior, flavens, humori purulento fere similis, qualis per urethram ferri consuevit, majori impetu erupit & ex oculo effluxit. Idem testatur St. YVES P. II, L. IV. Art. X. p. 187.

§. 284.

Ex supra dictis clarum est, oculos inflammari, si ruber sanguis in minores arterias, quæ aliis tenerioribus ac pellucidis humoribus accommodatæ sunt, transfunditur. (34.) Id vero etiam ex variis & sibi contrariis causis incidere solet. Extrinsecus interdum ictus oculum sic lædit, ut ejus membranae, quæ tenues sunt & nervosæ, inflammentur. Ei quoque, nec non junctis partibus, vulnera inferuntur, quandoque casu, quandoque manu chirurgi. Si etiam calvaria fracta est, & ejus exterior interiorve membrana læsa & inflammata fuit, etiam in oculo inflammatio se ostendit, quia adnata a perioestio orbitæ incipit; hoc autem cum membrana dura æque, ac perioestio externo, committitur. Etiam omnia acriora, ignis, externus & adventitius calor, fumus, oculum offendere & inflammationem movere solent. Pueri, quibus nares humentes non emunguntur, sæpe turpiter lippire solent. Quandoque sub partu obstetricia manus oculum graviter afficere potest.

§. 285.

Sunt vero aliæ quædam causæ, quæ oculis ophthalmiam adferunt. Ex his potiores sunt, si catarrhi & sudationes repente fuere cohibitæ, & si ad caput calens frigus adspiravit. Vel, si tempestates non æquales sunt, sed multum ac repente variant, & his insensibilis exspiratio coercetur. Si scabies, porrigio, seu squamulæ, quæ inter pilos surgunt, nec non vari, aliaque cutis vitia, ex toto medicatione prohibentur, non raro mala materia in oculos vertitur & movetur lippitudo.

Interdum etiam per ulcera exefæ sunt glandulæ Meibomii; id quod iis accidere solet, qui ex variolarum morbo convalescerunt. Si enim oculi variolis infestantur, palpebræ vero, inter se per purulentum humorem glutinatæ, diducuntur &, mendicantium imprudentia, impositis variis medicamentis agitantur, manent ulcera, & chronica lippitudo, quæ in quibusdam nulla ope sanari potest; utque sic, quod per se exiguum est, majus imprudentia curantis fiat. Huic valetudini etiam obnoxii sunt pleniores & sanguine abundantes, quibus hæmorrhoides fluere, foliæ & menstrua suppressa sunt, quibus alvus non respondet, & quibus in capite vel gravior dolor, vel longa imbecillitas est. Ubi oculus, vel crebrius, vel diutius, hac valetudine vexatus fuit, illa, si etiam admotis auxiliis cessit, sæpe ex levi occasione revertitur, quia oculorum membranæ multum infirmatæ sunt.

a Crebra animadversione cognitum est, oculos quos variolæ infestant, optime custodiri, si palpebræ inter se glutinantur. Sic enim lux & aer avertuntur, quæ nervosarum oculi membranarum inflammationem maxime concitare atque accendere solent. Non solum itaque supervacua, sed etiam nocentissima curatio est, si variis rebus palpebræ superinunguntur, vel vaporibus foveantur & fibræ laxantur, vel, si, diductis palpebris, multa medicamina in oculi angulos inferuntur, ut natis variolis medicamenta inducantur. Vix unquam hæc profuere, quæ, quod oculum agitant, variolas longe nocentiores reddunt. Nam hæc, si nulla adhibita medicatione tolerantur, finita suppuratione, sine noxa decidunt. Si enim variolæ malignæ sunt & rodenti humore plenæ, nec quidquam esse puto, quod noxam avertere possit.

§. 286.

Levior lippitudo & tunica exterioris inflammatio in phlegmonem (281.) verti potest, si oculo superdantur medicamenta, quæ refrigerant *b*, reprimunt, nec non spirituosæ, quæ & teneriores humores cogunt & nervosas tunicas graviter offendant.

b Vidi phlegmonem, & ex hac intus ruptum ac foras procedentem oculum, cum Empeiricus levi ophthalmia laboranti oculo candidi panis interiori partem ex gelidissima aqua subactam per aliquot dies superimposuisse.

§. 287.

Orta vero lippitudine, ex certis indicis scire licet, quid eventurum sit, quorum quædam omni lippitudini communia sunt, quædam vero propria. Inter communia nemo ignorat,

omnem inflammationem, quæ altius descendit & interiores oculi membranas occupat; id quod in phlegmone fieri supra (281.) retuli periculosiorem esse, quam illa est, quæ in exterioribus consistit, & cui non magnus dolor accedit. Major autem metus est, & cæcitaris periculum, si ophthalmia magis febrem adfert, vel, si hac superveniente ophthalmia exasperatur. Plerumque enim febre *a*, nec non alvi profluvio *b*, ophthalmia solvitur. Dejectiones autem, quæ medicamenti nimium valentibus petuntur, perniciosæ sunt & corneæ membranæ mucosam exulcerationem adferunt. Si lippitudinem præcedit cephalæa, aut, si hæc superveniens pertinaciter inhæret, sæpe lumen amittitur *c*. Si unus oculus ophthalmia infestatus est, is magis dolet, quam, si uterque laborat. Non raro tamen, si unus a causa etiam subita male adfectus est, & alter inflammatione corripitur. Citius sanescunt oculi adultorum, & quibus bonus corporis habitus est, quam infantum, senum, & alio morbo conflantium.

a HIPPOCR. Coac. Prænot. §. 130. T. I. Edit. Lind. p. 541. Conf. DURETUM in Coacas L. II. p. 129.

b HIPPOCRATES Sect. VI. Aphor. XV. περί υψίστου sub finem Ed. c. p. 447. in Coacis p. 542. Conf. DURETUM p. 130.

c In Coacis Edit. Lind. p. 542. DURETUS c. I. p. 130.

§. 288.

Inter ea vero, quæ certo lippitudinis generi propria sunt, de phlegmone (281.) & chemosi (276.) compertum est, ex iis sæpe luminis cæcitatem oriri. Phlegmone quandoque orto hypopio finitur, &, nisi maturius auxilium cum quadam temeritate rapiatur, oculus suppurat atque rumpitur, (vide de hypopio.) Ξροφθαλμία (278.) fere sine periculo est, Σκληροφθαλμία (279.) in gangrænam, suffusionem & amaurosin tendit, ac nonnumquam perpetuam caliginem adfert.

§. 289.

In humida ophthalmia (277.) calida, tenuis, falsa lacryma rodit corneam, quare magnum periculum ulcerum est; ubi vero pituita lacrymæ misceri coepit, nec longæ valetudinis, nec exulcerationis magnus metus est, certa autem fere fiducia, si crassa pituita molliorque esse incipit, eaque media, palpebræ inter se coalescunt, nec non, si palpebræ, & his juncta cu-

eis, multum intumescunt, exterius crusta oculo super incremente. (277.) Non sine summo periculo est ophthalmia venerea & scorbutica, (283.) præcipue, si in orbita os aliquod viriarum est. Chronica lippitudo, (282, 285.) si invaluit, difficulter eradicatur.

§. 290.

Diversam curationem desiderant hæ valetudines, prout ex variis occasionibus orræ sunt. Quædam autem in omni lippitudine fere necessaria & communia sunt. Quicumque enim ophthalmia laborat, eum oportet in obscuro esse, ut ab omni luce omnique oculorum usu abstineat. Alienum est, oculos lippientes deligari, tanto magis, si pituita, vel tenuioris & acrioris, vel crassioris, cursu oculum infestat. Periculum enim est, ne palpebræ inter se cicatrice glutinentur, vel oculo inhærescant. Acrior etiam humor, si non effluere potest, corneam magis rodit & exulcerat. Ubi vero, post adhibitam variam chirurgiam, magis e re videtur, oculum devinciri, etiam hoc sano oculo fieri necessarium est, quia is qui laborat, hujus motu sensuque concitatur. Aëris ventorumque afflatus, qui omnibus inflammatis officit, etiam oculos quos inflammatio occupat, concitare solet. In omni, tum acuta, tum chronica lippitudine vitanda omni modo causa, quæ lacrymas excitat; & acria medicamenta non alio magis nomine his nocent, quam, quod lacrymas movent. Infantum igitur frequens ploratus sæpe impedit, quo minus oculi sic affecti sanescant, in quibus omnium harum valetudinum difficillima curatio est. Nec enim satis est, solam oculorum valetudinem intueri, sed etiam totius corporis habitum, & ad eum, tum omnem curationem, tum victum etiam, a quo magnum præsidium petendum est, dirigere. In acuta & humida ophthalmia, & quæ cum erysipellate palpebrarum est, si febris accessit, non parum proficiet medicus, si febre ad remedium uti noverit, quo crudi, tenues, acres rodentesque humores digeruntur, cocti fiunt, crassi atque molles. Alvus, si adstricta est, semper valetudinem auget, numquam autem valentioribus (287.) illa, sed levissimis (63.) ducenda, vel potius lenienda est.

§. 291.

Si vero ad singulas species veniendum est, Taraxis (276.) sæpe sponte & celerius desinit, modo æger a luce & omnibus quæ oculum concitare possunt, abstineat. Si vitium a causa intus orta enatum est, confert, quod ex frequentissimis collyriis est. Hoc habet parum vitrioli calcinati & rutæ præparatæ, quæ per se teruntur, iterumque miscentur, adjecta post aqua fœniculi, vel rosarum. Si malum tempestatum vitio, & represso sudore, vel ex catarrho ortum fuit, ei recte succurritur, si æger horis matutinis insudat. Cavendum tamen, ne hoc, datis calidis medicamentis, & in cruditate, tentetur.

§. 292.

Extrinsècus si oculum ictus valentior læsit, mox sanguis ex brachio mittendus & avertendus est humorum ad oculum coitus. Ad quod etiam idoneum est, imponere medicamenta modice reprimentia. Oportet ovi album & aquam rosarum vel fœniculi in vas defundere & adjicere parum rutæ præparatæ atque sacchari Saturni, idque mediante rudicula, vel spatula, peragitare atque miscere. Ubi facta unitas est, demitti in id debet panniculus, qui hunc humorem excipiat, isque super oculum poni. Panniculus, cum inaruit, iterum madefaciendus est. Hæc res refrigerando inflammationem coercet, & aliena est, si illa jam oculum prorsus tener, quia eam in phlegmonem mutare potest. (286.) In hoc casu magis opportunum est, si herbæ absinthii, hyssopi, rutæ, majoranæ, ex vino austero rubro coquuntur, & spongia vel penicillo, quod ex tali decocto exprimitur, oculus fovetur. Nec aliena est aqua vulneraria, quam minimum spiritus habere oportet, cum aqua fœniculi mixta, nec non, si calidæ aquæ octava, vel decima circiter, pars spiritus ardentis admiscetur & oculo imponitur. Omnia spirituosa valde aliena sunt, oculumque durum ac scirrhum reddunt. Ubi autem oculus induruisse videtur, adjicienda sunt pauca emollientia. Vitandum vero, ne his fomentis intus pus moveatur. Noctu superdari potest pomum coctum, vel putre, calidum, cui minimum camphoræ cum saccharo contritæ adjicitur.

§. 293.

Si paucus sanguis in tunica adnata suffusus est, nihil commodius est, quam locum vel lacte muliebri, vel sanguine calido columbæ, inungere, qui ex evulsa vivo animali penna commode exprimitur.

CELSUS Lib. VI. C. VI. §. 39. PAULUS Lib. III. C. XXII. P. 33.

§. 294.

Si fumus, vel aliud acre, oculos læsit, utendum etiam calido lacte est, quo oculus, adhibito caliculo, seu vasculo ad id idoneo, (*le Bassin oculaire*) ^a elui potest. Lacti parum croci commode admiscetur, vel plumula in cremorem feminis cydoniorum (228.) demittitur, qui hac mediante super oculos inducitur. His medicamentis optime leniuntur intus in oculo latentia acria. Alii pauciora camphoræ grana cum amygdalis contrita aqua excipiunt & in oculum demittunt. Vapore emollientium herbarum oculus fovendus, noctu vero superdandum pomum coctum.

^a GARENGEOT *des Instr. Tit. XIV. Art. IV. p. 432.*

§. 295.

Plus negotii est, si lippitudo humida oculum tenet, (277.) quæ tamen etiam magnum discrimen recipit. Si enim vitium recens, ejusque major impetus est cum febre, & lacrymæ eunt falsæ calidæque, cum his vero palpebræ intumescunt; illud quod (287, 290.) proposui, tenendum, & febre ad remedium utendum est. Vix enim alio remedio opus est, quam quiete & abstinencia. Tenuata enim febricula, &, dum inflammatio, orto in palpebris tumore, externas partes occupat, & ipsa cutis, natis in ea pustulis, exasperatur; piritam mollem fieri deprehendimus, cujus, quo copiosior cursus est, & quo magis ea crassa, palpebræ glutinantur, eo plus detrahatur inflammationi. (289.) Si in hoc casu aliquid, præter abstinentiam & alia, quæ intus adversus febris impetum dari solent, tentandum est, foveri ab initio potest oculus vapore herbarum mollientium, quo ad externas partes evocetur inflammatio. Nocet vero quam maxime nimius humor. Nec palpebræ, si

coalescerunt , diducendæ , nec quidquam in oculum demittendum est .

S. 296.

Majus periculum esse solet in ea lippitudine humida , quæ non , ut prior , vetustate matura fit , & quam nulla febricula adjuvat . Humor enim , qui non ita copiosus , sed acrior effertur , cujus vero cursus diutius perseverat , rodit corneam . In hac igitur mala ulcera fiunt , ex quibus oculi per totam vitam caligant . Si huic vitio medendum est , necesse est , ut , quanta fieri potest diligentia , avertatur mali humoris aditus ad oculum . Corporibus itaque valentioribus , & quibus sanguis abundat , plenæque venæ rument , vena protinus in talo incidenda est . Vel , si vires & alia quædam id non patiuntur , copia tamen sanguinis ægrum male habet , tergo aliisque sedibus cucurbitulæ , concisa prius scalpello cute , imponendæ sunt . Vel cucurbitulæ integræ cuti aptandæ imprimendæque sunt , ut diu inhæreant . Utile etiam est , si pedes crebrius in calidam demittuntur , iisque frictio adhibetur , & si alvus ducitur lenioribus , satis tamen valentibus , medicamentis . Ubi vero aliquod in corpore vitium est , ubi scabies repressa fuit , porrigo prohibita , aut , ubi ulcus cacoetheum & chronicum curatum fuit , danda sunt medicamenta , quibus intus humida purgantur , & quæ faciunt , ut cutis vitia revertantur . Ob id etiam expedit , cutem quæ adfecta olim fuit , panno asperiore fricare . Vitandum vero , ne his nimium citentur humores , quæ res etiam humorem in oculo calidum nocentemque reddit .

S. 297.

Maximum vero adversus hanc lippitudinem auxilium est in cantharidibus , si illæ emplastro excipiuntur & cuti imponuntur . Parum vero proficiunt , si minora emplastra nuchæ injiciuntur , pustulæ vero incisæ mox effuso humore siccantur . Longe magis opportuna emplastro sedes est inter scapulas , cui loco illud , & quidem majus ac valentius , imponitur . Paulo enim asperiori dolore , quo cutis sic vellitur , malæ materiæ cursus ab oculo avertitur . Ulcera etiam , quæ sic adusta curricula sunt , haud protinus siccare , sed impositis pinguibus

mollientibusque diu, & quandoque per mensem, tolerare, pusque, quantum potest, movere oportet. Si etiam hæc ulcera nihilominus arida fiunt, expeditissimum est, linimento paucos cantharides adjicere & illud loco inducere. Si his malum levatum, non vero oculo ex toto sanitas restituta est, expedit quandoque, iterum ad hoc auxilium venire, priori etiam ulcere nondum percurato, cantharides suræ injicere, & in hac quoque pus commovere.

§. 298.

Solet tamen nonnumquam evenire, ut nec his auxiliis lipitudo cedat, sed ut pituitæ rodentis cursus nihilominus maneat, quæ res paulo acriorem curationem requirit. Veniendum enim est ad illam palpebrarum *ξέρσις*; quod chirurgiæ genus HIPPOCRATES ^a proposuit; nostris vero temporibus, per plura secula intermissum, Jo: Thomas de WOO LHOUSEN revocavit ^b. Raduntur cruentanturque palpebræ fasciculo glumarum, quæ ex spica fecalis evelluntur. Dorsum enim glumæ spinam habet exterius copiosissimis & minutissimis spiculis asperatam. Harum glumarum fasciculus filo constringitur, & eo raditur interior palpebrarum in exteriora versarum tunica. Sanguis, qui sic ex sauciatis vasculis elicitur, & qui plerumque mox aëre cogitur, tepida aqua eluendus; & post oculus diligentius vapore aquæ calidæ, ex qua spongia exprimitur, fovendus est. Si noctu oculum obligare velit chirurgus, necesse est, ut aliquid demittatur inter palpebras, ne illæ cum oculo glutinentur. Ad id fere idonea sunt homini semina, quippe quæ læviora inter diductas palpebras inferuntur, supraque imposito cocto, vel putrido pomo oculus devincitur. Hæc palpebrarum *ξέρσις* sæpe, & tamdiu, interpositis tamen semper aliquot diebus, repetenda est, donec se remittat inflammatio & pituita crassa, atque mollis esse incipiat. Hoc proxime futurum esse significat sanguis ex rasis palpebris fluens, si is non tam repente in tenax coagulum vertitur.

^a In Libello de Visu, edit. Lind. T. II. p. 353.

^b Vide BURCARDI DAV. MAUCHARTII *οφθαλμῶν nov-anti-quam*, seu Woolhusiano-Hippocraticam, Tubingæ, MDCCXXVI.

& meam Diff. de Scarificatione oculorum, Lipsiæ, MDCCCXXXVIII. nec non Programmæ, quo Anno MDCCCXXXV. sectionem publicam cadaveris indixi, & in quo hanc chirurgiam ab aliorum contemptu vindicavi, & quale ei pretium statuendum sit, expertus ostendi.

§. 299.

Interdum, discussa inflammatione, in albo oculi relinquuntur venæ sanguine turgidæ & quasi varicosæ, quæ, quia ad corneam etiam perveniunt, ei officiunt; immo, si in hac mala ulcera sunt, hæc quasi alunt & majora reddunt. Hoc potissimum accidit, si oculo super data fuere refrigerantia atque reprimentia. (286, 292.) Commodissimum est, his venulis acum, vel hamulum acutum paulum mucrone intus recurvato subjicere, illasque adductas minori scalpello præcidere, sanguinem vero pati fluere, donec conquiescit, interea vero oculo adhibere spongiam ex aqua calida expressam. Hoc chirurgiæ genus nonnulli *φλεβοτομία* oculi appellant.

§. 300.

Quod si hæc perodiosa lippitudo his tandem expugnata fuit & omnis pituitæ cursus constitit, reliquias discutiant collyria quæ supra (291.) proposui, seu aliud quod sit ex lapide, sic dicto, divino, cujus pauciora grana aqua rosarum excipiuntur. Opportunum etiam est malicorium & herba absinthii, si ex vino austero coquantur & ex horum decocto calido expressa spongia oculo subinde admovetur. De ulcerum curatione infra dicendum.

§. 301.

Ξυροφθαλμία laborantibus oculis succurritur etiam vapore ex herba meliloti, malvæ, floribus verbasci, chamomillæ, femine lini, additis absinthio ac ruta, qui vapores non alia ratione, ac mox (300.) retuli, admoventur. Inrus dari debent lenia, & quæ humida diluunt; prîsana, cui cornu cervi raspatum adjici potest, juscula, lac, amygdalæ ac papaveris semen cum aqua contusum, aquæ minerales Selteranæ, vel solæ, vel cum lacte.

§. 302.

Adversus σκληροφθαλμίαν (279 , 288 .) vix idonea auxilia inveniuntur , quam & cantharides & ξύσις (298 .) valde exasperant . Hæc timeri potest , si cum febre ardente est , vel cum glandulæ lacrymalis scirrhus . Si enim (297 .) primum incidit , metus est gangrænæ ; si posterius , carcinomatis . Ex utroque vero vitio lumen amittitur & oculus emoritur , immo quandoque hic morbus mortem maturat . Si febris est & major inflammatio , ei intrus datis congruis succurrendum est , & , si malum vehementius urget , multus sanguis ex arteria in temporibus incisa mitti potest , supra oculum vero imponenda mollientia ac resolventia .

§. 303.

Ubi autem glandula lacrymalis induruit , & fere scirrhusa est , propterque id , quod nullus humor ad oculum fertur , is dolet atque caligat , ei succurrendum est lenioribus mollientibusque remediis . His opportunum videtur , quod veteribus crebrius in usu fuit , œsypum , seu sordes , lanis pecudum adherentes ^a . Confert etiam radix liliorum alborum & herba acetosellæ cum butyro , sine sale , frixa & imposita . Intus ea danda sunt , quæ mox in ξυροφθαλμία commendavi . (301 .) Si morbus inveteravit & glandula prorsus induruit , supervacua curatio est .

^a Vid. DIOSCORIDEM Lib. II. Cap. 84. PLIN. Lib. XXIX. C. II. p. 409.

§. 304.

Υεροφθαλμία (280 .) vix aliam curationem desiderat , quam ξυροφθαλμία . (301 .) Adhibenda intus sunt , quæ leniunt , & humores diluunt , & extrinsecus in oculum demittenda , quæ supra (301 .) præcepi .

§. 305.

Si φλεγμονή oculum tenet , & symptomata urgent , mature rapienda cum aliqua temeritate sunt auxilia . Expedit , protinus sanguinem ex jugulari vena , & iterum ex talo , mittere , alvum ducere medicamentis idoneis , (63 .) fatis tamen valentibus , lotionibus etiam in alvum immixtis ; cucurbitulas occipitio atque tergo , concisa etiam cute , admovere , pedes crebrius

in calidam demittere & fricare, palpebras vero iterum atque iterum & multum scarificare, iisque vero imponere medicamenta discutientia, quæ adversus inflammationem sunt, & quæ diversis hujus temporibus accommodari debent. Si corpus plenum laxumque est, cantharides etiam utiliter adhibentur. Sedulo oculi contra aëra omnemque lucem custodiendi sunt. Sæpe tamen his omnibus averti nequit, quo minus oculus, orta supuratione, rumpatur.

§. 306.

Curationem, etiam difficillimam, requirit ophthalmia, si illa chronica facta fuit, (283.) maxime ea, quæ post variolas manet. (285.) Si aliquod vitium per totum corpus diffusum est, huic ante omnia congruis remediis succurrendum est. In omni fere malo proficiunt decocta sarsaparillæ, chinæ, parreiræ bravæ, feminis fœniculi. Alvus quoque ducenda est paulo valentioribus, ad quod idoneæ sunt pilulæ de succino Cratonis, vel si extracto panchymagogo Crollii mercurius dulcis & resina jalappæ adjiciuntur. In victu adhibendi lenes & glutinosi cibi, omnia vero acria atque acida, nec non & valentiora, removenda sunt. In hac valetudine inurenda sunt humeris, vel nuchæ, ulcera, quæ fonticulos appellamus. Nullum vero auxilium efficacius est, quam, si per cutim in nuchâ incisam lina xyлина plura ita torta trajiciuntur, ut in iis unitas sit. Hæc lina in ulcere relicta bis in die sic ducuntur, ut ulcus subeat pars, quæ superior fuit. Linum enim sic adductum mordet & exasperat ulcus magnamque suppurationem mover. Serum, vel setaceum, vocant chirurgi, de quo, & fonticulo, vide infra. Si his tandem evictum fuit malum, sub finem utendum est collyrio, quod habet pauciora grana lapidis divini & croci metallorum. Ocularius medicus inter Gallos, S. YVES, alio usus est, quod ipse composuit, & aquam ophthalmicam rubram (*Eau rouge*) nominavit, quod ad dissipandas reliquias opportunum esse existimo.

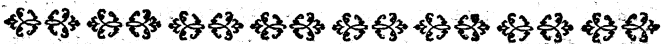
§. 307.

Si glandulæ Meibomii exulceratæ sunt, & propter id palpebrarum cartilagines rubent, cum levi prurigine graves sunt, & noctu pituita inhærescunt; id quod sæpe post variolarum

morbum fieri deprehenditur, supervacua omnis curatio est, nisi ulcuscula satis fuerint purgata. Id autem fieri potest, si his temperata manu admoveretur lapis infernalis, vel aliud medicamentum adurens. Ne hæc res oculum offendant, is prius alia re inungendus est. Non inutile est unguentum Woolhuftii. Hoc componitur ex flore aëris eloto & levissimo, quod butyro sine sale, vel teneriori axungia, excipitur & cum hac conteritur. Nam & hoc ad curanda ulcera idoneum est.

§. 308.

Nec ophthalmiæ, quæ ex scorbuto, vel venereo morbo enascitur, mederi licet, nisi expugnato vitio, quod in humidis & per totum corpus diffusum est. Animadversione crebra innouit, nec ejusmodi ophthalmiæ auxilium esse in pyralismo, qui argento vivo concitatur; sed, eo concitato, sæpius accidere, ut oculus inflammatus rumpatur, vel ut acrior humor corneam exedat, & in ea cicatrices, aciem corrumpentes, relinquat. Aliena & hic *Exuris* (298.) est. Si malum ex coërcita gonorrhœa ortum fuit, illudque recens est, omnia adhibenda sunt, quæ noxiam materiam in inferiora depellere & virulenti humoris profluvium ex genitalibus revocare possunt. (124.) Inter hæc etiam sunt alvi ductiones, frictiones, balnea & fomenta calida & mollientia genitalibus admota. Super oculum dari potest linteolum ex aqua vulneraria cum aqua fœniculi & plantaginis remixta expressum. Adjuvat etiam collyrium, quod rutiam habet, & quod malam materiam in oculos decurrentem aliquantum tenet. Si humor valde acris est & oculum morder, is cremore seminis cydoniorum superinungendus est, vel lacte calido eluendus. Nec alia curatio est, si ophthalmia a scorbuto cœpit.

VITIA OCULORUM

E X

INFLAMMATIONE ORTA.

ULCERA CORNEÆ.

S. 309.

Oculos infestant alia genera morborum, quæ fere ex inflammationibus nata, his quoque finitis manent, & diversam curationem desiderant. Ex humida ophthalmia, (277.) si salsa calidaque lacryma, vel acrior rodensque pituita effluit, in cornea ulcuscula fiunt, quæ etiam serpunt & aciem corrumpunt. Solent autem illa frequenter oriri, si humentibus oculis super data fuerunt reprimentia, frigida, spirituosa, & adhibita collyria aquosa, frigida, vel acria. Utrolibet enim modo si oculi curantur, vel, si illi devinciuntur comprimunturque, si non velantur, sed frigido aëri & largæ luci committuntur, vel si etiam purgationibus nimis valentibus alvus ducitur, mala materia acrior fit, quæ corneam adurit atque exest. **Ulcera in cornea oriri, intelligitur, si in ea aliquid de nigro albidum factum est.**

S. 310.

Corneæ ulcuscula etiam sæpe ex pustulis fiunt, quæ iis fere similes sunt, quæ igne inferuntur. (228.) Hæ, quas *φλυκταίνες* vocant, levata epidermide (275 a) corneæ, & frequentius hujus extremo, ubi adnata finitur, insident. Pustulæ cum apertæ sunt, reperitur intus exulceratio colore humori suo similis a. Ubi primum hoc vitium notatum est, oportet protinus & inter initia pustulam acu, vel instrumento, (228. fig. VI.) aperire, & humorem, qui subest, emittere, ulcuscula vero recentia lenibus medicamentis nutrire. Commodiſſimum est unguentum, quod paratur ex turia, quæ crebrius

candefacta in vinum demittitur & extinguitur, post autem re-
ritur, donec tenerescat, & axungia quapiam excipitur. Adiaci
potest aliquid gummi Arabici.

^a Vid. AETIUS L. VII. Cap. 31. p. 121. edit. Aldi.

§. 311.

Ulcus autem plura genera sunt, quibus etiam a veteri-
bus varia nomina imposita fuerunt ^b. Singularem animadver-
sionem meretur illud, quod ἀργεμον dixerunt. Hoc plerumque
ex pustula fit, (310.) quæ in aliqua parte extremæ corneæ,
ubi cum adnata committitur, nascitur. Ulcusculum vero in
circulo, ubi intus uvea, seu rhagoides, scleroticæ inhærescit,
serpit ^c. Hoc ulcus, si profundius descendit & corneam exest,
lædit fibras motum pupillæ præstantes, ex quibus, in humore
aqueo fluctuantibus, perpetuus tremor oritur.

^b Ulcus minime profundum & a mala pituita, epidermidem qua cornea
contegitur, rodente ortum, dicitur veteribus ἄλλος, seu caligo. Vid. AE-
TIUS L. VII. Cap. 27. p. 127. edit. Aldi. in Collect. H. STEPHANI
p. 308. conf. GALENO adscriptum librum, cui *Medicus* titulus est, Cap.
XVI. qui vero hunc affectum ad cicatrices referre videtur. HIPPOCRAT-
I in Coacis, edit. Lind. T. I. p. 578. τὰ ἄλλα δὲ etiam dicuntur caligi-
nes ex intus natis imbecillitatibus ortæ. conf. DURETUM p. 482. Ab
hoc ulcere non multum differt τὸ νεφέλιον. Vid. GALENI Definit. T. II.
p. 269. edit. Charter. & in *Medico* c. I. nec non AETIUM c. I. Βεθριον
est ulcus cavum, purum & rotundum. Κρίλασμα est latum, minus profun-
dum. Έγκυρμα, vel ἐπίκυρμα, [hæc duo distinguit etiam AETIUS] ul-
cus dictum fuit impurum, iordidum, & quasi adustum. Vide GALE-
NUM, AETIUM, PAULUM cc. II.

^c Sic describitur a GALENO in *Medico* c. I. & ab AETIO c. I. Cap.
XXVIII. edit. Ald. p. 127. ap. H. STEPHANUM Cap. 26. p. 308.
Aliam definitionem habent Auctor Definit. c. I. p. 265. & EROTIANUS
in Dist. T. II. Charter. p. 113.

§. 312.

Horum ulcerum curatio supervacua est, nisi prius inflamma-
tio levata, atque falsæ calidæque lacrymæ & acrioris pituitæ
cursus cohibitus fuerit. Nullam itaque novam curationem de-
siderant, sed facienda omnia sunt, ut mala materia, quæ in
oculos inclinata est, adhibitis communibus præfidiis, averta-
tur, utque ipse humor, si copiosior, vel acrior, ex oculo de-
fluat, utraque parte fiat moderatior. Ad id vero valent san-
guinis missiones, cucurbitulæ, & si pedes crebrius in calida
continentur, fricationes, (296.) cantharides, (297.) simul da-

tis medicamentis , quæ sanguinem purgant . (296 , 306 .) Adversus hæc ulcera vero non præsentius ullum auxilium esse opinor , quam palpebrarum ξύσιν , (298 .) quæ , nisi totus corporis habitus vitiatum sit , (283 , 308 .) oculo adhibenda iterandaque est . Hac enim acris humor ab oculi membranis avertitur & in palpebras evocatur . Nec minus necessaria est phlebotomia oculi , si turgida vasa ex adnatâ ad ulcera pertinent . (299 .)

§. 313.

Ubi vero his dissipata est inflammatio & oculi siccescere incipiunt , fere sponte ad sanitatem perveniunt ulcera . Multum tamen illa adjuvantur , si unguentum Woolhoufii (307 .) in oculum conjicitur *a* .

a Præstare certe arbitror , si collyria , seu medicamenta oculis idonea , unguento , non vero aqua , excipiuntur . Nemo enim ignorat , humida ac frigida omnibus inflammatis pestifera esse , tanto magis , si ulcera etiam , quæ curari debent , humida ac purulenta sunt . Ex his intelligitur , quantum noceant illæ aquosorum collyriorum compositiones , quæ ophthalmia laborantibus oculis , nullo observato discrimine , admoventur . Ubi vero unguentum quoddam in oculum conjiciendum est , id commodè fit , si eo vesica repletur , illaque lino confringitur , post vero ejus inferior pars acu pertunditur . Dum enim vesica medicamento plena oculo admovetur , digitique premitur , illud per foramen exprimitur & in oculum conjicitur .

§. 314.

Ad ulcera vero fordida purganda valent aliæ compositiones . Unguentum nobile est , quod rubrum vocant , & quod habet ceram albam tenuemque cum butyro sine sale liquatam , addito paucis mercurio præcipitato rubro . Vel ulceribus , mediante penicillo , quali pictores utuntur , illini potest sic dictus lapis divinus aqua solutus , vel aqua viridis Hartmanni . Necesse est , ut hoc temperata manu , nec crebrius , fiat , ne nova inflammatio novaque lacryma his acrioribus concitetur .

§. 315.

Est ulceris quoddam genus , quod Græci αἰγίδα , vel αἰγιάδα , appellant . Oritur , si crassa multaque pituita cum collyriis in oculum inditis concrevit & cornæ exulceratæ inhærescit . Hoc

ulcus sanescere nequit, nisi prius emollitis ac quovis ferramento, vel scalpelli manubrio, extritis sordibus.

a Ἀγίς inter corneæ sordes ab HIPPOCRATE refertur Prædict. L. II. §. 28. T. I. Lind. p. 508. & in Coacis c. l. p. 541. Aliæ HIPPOCRATIS editiones habent c. l. ἀγίδες, LINDENIUS scribit ἀγιδες. Ἀγιδες membranas, vel subalidas cicatrices, in oculis denotant. Vid. Etymologicum Magnum p. 28. & H. STEPHANI Thes. Gr. L. conf. Diff. meam de fistula lacrymali. Nam inde ἀγιδες nomen habet, quia oculus purulento humore, qui ex punctis lacrymalibus exit, foedatur.

§. 316.

Tunicam corneam quandoque non ulcera solum infestant, sed illam etiam mali humores emolliunt & turgidam efficiunt, quæ res etiam aciem minuit. In tali casu unguento de tutia adjici potest viperarum axungia. Utiles sunt suffusiones ex olibano, mastiche & benzoë, quæ tamen oculo, non, nisi eminus posito, excipiendæ sunt.

CICATRICES CORNEÆ.

§. 317.

Ex ulceribus necesse est cicatrices fieri, quæ, si in cornea, membrana perlucente, sunt, aciem hebetiorem reddunt, & si crassiores fiunt, omnem corrumpunt. Quare opera danda est, ut, quæ tolli nequeunt, extenuentur. Compertum vero est, minus altas levesque cicatrices, si infantibus obtigerunt, pedetentim, adolescente ætate, sponte extenuari, id quod in adultis, nec operosa arte, obtineri potest. Hæc curatio longa esse solet & anceps, nec adhiberi potest, nisi prius omnis inflammatio conquieverit.

§. 318.

Si cicatrix recens est & minime crassa, illam digerit tollitque medicamentum, quod paratur ex melle. Hoc necesse est, ut excipiat plurimas formicas, cum quibus, vel solis, vel clibanii calore coquitur.

S. 319.

Παράλαμψις *a*, vel λεύκωμα *b*, est cicatrix crassa & splendens, quæ ex variolis, vel ulceribus cavis, relinquitur. Numquam talis tolli potest, aliquando, præcipue in pueris, extenuari. Hoc potissimum fieri potest, si præter crassitudinem illa intus cava est; id quod fit, ubi minores tunicæ ex quibus cornea composita est, inter se recesserunt. Ubi illud deprehenditur, in locum qui subtrus cavus est, infigitur vel reëta, vel incurva minorque acus, vel aliud, quod magis opportunum & huic chirurgiæ accommodatum est, instrumentum. Fig. IX. Lamella sic perforata levatur, & quantum ejus fieri potest, ab inferioribus diducitur. In oculum vero utiliter demittitur & super cicatricem inducitur mel cum formicis. (318.) Subinde etiam, mediante penicillo, illini potest lapis divinus aqua solutus, vel aqua Hartmanni, & post mel super dari. Omnia hæc ea moderatione fieri oportet, ne nova concitetur inflammatio. Nec hæc, si non statim profuerunt, statim removenda sunt. Si enim paulum saltem juvant, spes est, profectum tempore expletum iri.

a GALENUS in Lingu. HIPPOCR. Explicat. T. II. p. 99.

b Idem in Def. c. l. p. 269. in Medico p. 592. AETIUS c. l. p. 130. in Coll. STEPHANI p. 315.

U N G U I S.

S. 320.

Ὠγξ, f. Unguis, morbus est, cui figura nomen dedisse videtur. Si enim inter minores, ex quibus cornea composita est, tunicas pus coit, illud unguem, vel unguium præfegmina representat *a*. Oritur id plerumque a subita causa, &, si gravior ictus oculum læsit. Esse solet cum vehementi inflammatione, quæ etiam omnia auxilia requirit, quæ adversus hanc potissimum possunt. (305.) Inter hæc utile est, si etiam arteria in temporibus inciditur, & sanguis detrahatur. Ad ipsam vero chirurgiam properandum est, & pus quamprimum ex se de qua hæret, evocandum. Illud itaque instrumentum, quod

mox in extenuanda cicatrice proposui, vel acus qua suffusio curatur, demittenda est recta per partem elatiorem & quæ in-
tus cava deprehenditur. Ubi ad pus ventum est, paulum in-
flecti debet acus, & pus evocari. Hoc vero ut commode exire
possit, cubitus pronus necessarius est. Metus enim est, ne ul-
cus altius & ad interiora serpat. Necessaria sunt etiam fomen-
ta, quæ adversus inflammationem sunt. Cetera in curatione
similia his esse debent, quæ in aliis inflammationum, (295.
ad 300.) ulcerum, (312. ad 315.) ac cicatricum (318, 319.)
generibus præcepi.

« Maxima ambiguitas in his vocabulis est, quæ apud varios auctores di-
versos intellectus habent. Nec veteres, a quibus omnis auctoritas peti so-
let, inter se consentiunt. CELSUS Lib. VII. Cap. VII. n. 4. Græcorum
πτερύγιον, quod membranulam nervosam, corneæ supercrescentem significat,
& ejus chirurgiam describit, *unguem* appellat, quem securus est AEGI-
NĒTAE interpretis. Nisi forte legendum sit *ungula*, id quod VVOOL-
HOUSIUM suspicatum esse invenio. Tā enim πτερύγιον fere idem color
est, ac ungulis animalium. PAULUS L. III. Cap. XXII. Edit. Gr. p. 34.
in Coll. STEPHANI p. 436. ὑπόπτερον ita describit, ut utrumque vitium,
& τὸ ὑπόπτερον & τὴν ὄνυχα comprehendisse videatur. Nec satis clara est defi-
nitio hypopyi in libro, qui GALENO adscribitur, ejus titulus *Medicus*
est, Cap. XVI. T. II. p. 592. nec illa, quæ sub titulo πτώσεως legitur in
GALENI Definit. c. l. p. 269. Ast vero in L. XIV. de methodo meden-
di Cap. XIX. T. X. p. 343. GALENUS τὸ ὑπόπτερον ita describit, ut vix
cum ungue, seu onyche possit confundi. Eo loco enim illud comparat cum
suffusione, seu cataracta, [μετὰ τὴν ὑποχύμασιν] & docet, fuisse ocularium
medicum, JUSTUM nomine, qui, ut hypopyo mederetur, caput succuf-
sit, & pus deorsum præcipitavit. Hoc vero in hypopyo fieri potuit, ubi
pus in aqueo humore natans grave, si haud adeo multum est, in illum lo-
cum descendere potest, qui sub pupilla est, non vero in onyche, ubi pus
inter corneæ laminas hæret. GALENUS etiam docet, τὸ ὑπόπτερον per chi-
rurgiam, & incisa cornea, curari posse. Nemo autem melius τὸ ὑπόπτερον καὶ
τὴν ὄνυχα distinxisse videtur, quam AETIUS, in Edit. Græca L. VII.
Cap. 30. p. 127. & in H. STEPHANI Collect. Tetrab. II. Serm. III.
C. XXVIII. p. 309. qui utrumque genus sub nomine πτώσεως comprehen-
dit. Legendus vero textus Græcus est, quem addere non dubito, quia Græ-
cus AETII codex præ aliis inventu rarus est: Ἀε γινώσκουσιν ἐν τούτῳ ἕκαστοι
πώσεως, διαφέρει προσηγορίας τετυχηκασιν. Ὅνυχια μὲν γὰρ λεγεται ὅταν ἀπὸ βεβουλέρας
ἔλθῃς τὸ πύον ἀπὸρρίψουν, καὶ μετὰ τὴν χειρῶν παρεμπόδιν καὶ σχηματισθὲν τῇ κύκλῳ
τῆς ἱεως, ὃ μὲν καὶ ὄνυχος ἀποτομῇ φαντασίαν ἀποτελείσει. πλώσιμος δὲ συζήτος πύον. καὶ
τὸ ὕμινον τὸ μέλανος ἀποκαθάρσιος. ἢ καὶ δι' ὅτι τὰ κερατοειδῆ διαυγασμένα, ὑπὸ πύον εἶναι
λέγονται τὸν σφραγισμένον. γίνετα δὲ πύον καὶ χωρὶς ἐλκώσεως κεφαλαλγίας προσηγορευ-
ται. ἢ ὀφθαλμίας. συμβαίνει δὲ καὶ φλεγμονῆς προσηγορευμένῃς, διὰ τὴν πλώσιν πληρωσιν
τῶν ὀφθῶν, φλεγμονέων πύον ἐγγείων. καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν παρεχόμενα αἵματος πύονα.
Est itaque ὄνυξ, ubi pus intra corneæ lamellas hæret. Πτερύγιον me-
branula est super corneam crescens, quæ, quia quasi expansam alam repræsentat,

ita dicta fuit. Ὡρότιον vero est, si pus hæret sub cornea, ubi secundum naturam humor aqueus est, & plerumque ex sanguine intrus in oculo ex venulis emissio, si in pus vertitur; oritur. Aliud est τὸ ὑπότιον quod significat suffusionem sub oculo ortam; & si sanguis sub oculis effusus, lividus fit, est species τῶ ἐκχυμώματος, ad quod hoc etiam retulerunt GALENUS de Compos. medicam. secund. locos L. V. c. 1. T. XIII. p. 457. & PAULUS Lib. IV. cap. 30. in Cod. Gr. p. 66. in STEPHANI Collect. p. 517. Ejus mentionem fecit HIPPOCRATES de morbis internis T. II. p. 211. Omnes vero Editiones HIPPOCRATIS hoc loco vitiatae sunt, si eam excipias, quam CHARTERIUS edidit T. VII. p. 647. Hic enim recte scribit: τὸ ὑπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὑπότιον ὀχρῶν. Nam Editio ALDI p. 84. MERCURIALIS in Classe III. p. 63. & FOESII Sect. V. p. 98. scribunt ὑπότιον. LINDENIUS vero recte habet τὸ ὑπότιον, aut omisit, nescio cur, verba: ὑπὸ τῶν ὀφθαλμῶν. FOESIUS tamen errorem emendasse videtur in Oeconomia p. 647.

H Y P O P Y O N.

§. 321.

Hypopyon (320. a) solet esse cum gravi febre, quæ concitata continuatur, donec oculus, vel ruptus, vel a chirurgo adaperitus, pusque effusum fuit. Dolor vehemens urget, ex quo etiam vigilia & delirium nascuntur. Easdem causas habet, quas oculi phlegmone. (281.) Nam ex hac plerumque hypopyum fieri, supra retuli. (288.) Frequens tamen occasio est in chirurgia suffusionis, seu cataractæ, si minor arteria, vel vena, in choroidea acu discinditur laceraturque, ex qua sanguis exit, qui, si ejus major modus est, necessario in pus vertitur.

§. 322.

Si parum sanguinis effluxit, isque transparente membrana conspicitur, non protinus ad scalpellum veniendum est, sed expedit ante experiri medicamenta. Is enim plerumque discutitur. Ad id vero juvat sanguinis missio, maxime, si ejus multum ex vena jugulari detrahatur. Eodem tempore superhabenda sunt fomenta, quæ ab initio ex reprimentibus, (76, 292.) post ex discutientibus, (79, 292.) componi possunt. Et in hoc casu nimius calor & nimium frigus nocere possunt.

§. 323.

Si vero his sanguis discussus non est, & si febris cum dolore increfcit, mature ad efficaciorē curationem deveniendum.

Eger in adverso fedili collocandus est, loco lucido, lumine averso, ut contra chirurgus paulo altius sedeat; a posteriore autem parte minister caput ejus qui curabitur, contineat & immobile præster. Tum admovendum est anceps & mucrone longo ac tenuato scalpellum, seu phlebotomus. Ne vero mucrone, dum cornea inciditur, intus aliquid lædatur, & novum oriatum periculum, mucroni subjiendum emplastrum est, quo scalpellum involvitur, & quod illud altius descendere haud finit *a*. Demittendum vero scalpellum recta est loco inferiori, ita, ut nec intus iridis fibræ, quæ ex choroidea ad extremam corneæ oram educuntur, lædantur, & ut etiam liberum maneat corneæ medium, quod e regione pupillæ est. Neceffe postea est, ut æger sit prono ac in anteriora flexo capite. Si pus propter crassitudinem exire commode nequit, plaga, demisso per eam specillo, paulum potest ampliari. Emisso pure, vulnere induci debet unguentum de tutia, cui parum balsami de Mecha adjici potest. Plerumque satis ad glutinandam plagam est ovi album. Ne vero oculus quem devincire oportet, palpebris adhærescat, expedit, in frustulum tenerioris vesicæ unguentum illinere, & hoc inter palpebras inferere *b*. Hæc curatio, si in tempore suscipitur, & mox omnem dolorem febremque tollit, & oculo aciem reddit. Si ex aliqua causa multum sanguinis in oculum effluxit, nec spes est, illum discuti ac resorberi posse, protinus, & antequam dolor arque inflammatio moventur, ad hanc chirurgiam & scalpelli operam confugiendum, & sanguis evocandus est *c*.

a VVOOLHOUSIUS utebatur acu triquetra, cujus mucro inflexus est. Vid. figura in Diss. mea de fistula lacrymali & in celeberrimi HESTERI Chirurgia T. I. Tab. XVIII. fig. 13. Magis commodum est scalpellum anceps.

b Neceffe est, ut vesica tenerrima sit & lavigata, qualis esse solet ea, quæ intersit bracteariis, qui aurum in bracteola teneant.

c Vid. Exemplum in H. A. R. Sc. MDCCIX. p. 16.

P T E R Y G I U M

E T

P A N N I C U L U S.

S. 324.

Extrinfecus quædam oculis supercrescunt, quæ, si ad corneam veniunt, ei officiunt, aciemque minuunt. Ex horum numero pterygium est, membranula tenuis, nervosa, quæ colore parum a cornea differt, etiam aliquantum perlucida est. Incipit plerumque a narium parte & caruncula lacrymali, rarius a parte temporum, crescendo vero pervenit ad corneam, quam etiam contegit.

S. 325.

Major crassitudo accedit panniculo, seu panno, qui multo crassior, etiam plura vasa habet sanguine rubro conferta. Nomen enim habere videtur, quia fere rubro panniculo similis est.

S. 326.

Utrumque vitium ex humoribus enascitur, qui ex erosione oculi membranæ exstillant, & a variis extrinfecus accedentibus causis concrefcunt. Frequens enim his occasio est, si oculi igne aliisque acerbis afficiuntur, vel, si illi lippientes, collyriis frigidis, rodentibus, acerbis, pulverulentis curantur.

S. 327.

Hæ membranæ penitus ad oculum hærent, & si inveteraverunt, medicamentis haud discutiuntur, scalpello difficiliter tolluntur. Experienda tamen prius sunt medicamenta, quæ non alia sunt, quam, quæ in extenuandis cicatricibus proposui. (319.) Quod si vero hæc vitia his non cesserunt, ea scalpelli operam postulant. Ad hanc vero non temere properandum est, cum res in ipsa curatione aliquod tormentum habeat, & raro ad sanitatem instaurandamque oculorum aciem satis proficiat. Supervenire etiam solet magna inflammatio: quare etiam nunquam hæc chirurgia satis rura est, nisi ophthalmia omnis prius

fuerit discussa. Ea etiam vere esse debet, aut medio autumno, fractis jam æstibus, nondum vero ortis frigoribus.

§. 328.

Ubi autem illam curationem experiri statutum est, ante, aliquot diebus, chirurgus sedulo oculum quī cūrandus est, contueri debet, ægrum vero jubere, ut is interea eum huc illuc volvat: Videndum enim est, num sub his motionibus in panniculo vel pterygio qua parte ruga fiat; quæ significat, eo loco id vitium oculo non ita adhærere. Nam ibi in ipsa curatione primum membranulæ apprehendendæ sunt.

§. 329.

Si vero illud quod supercrevit, excidendum est, æger supinus in lectulo debet collocari & a ministris contineri. Acus incurva minor linum cerarum trahens per illam panni & pterygii rugam trajicitur. Posita acu lini capita apprehenduntur, & per ea membranula erigitur, Oculus immobilis præstandus est instrumento, quod speculum oculi vocant, & quod alius minister admovere debet. Quia hoc, sic dictum, speculum impedimento esse potest, fere melius est, si minister diducit superiorem palpebram, chirurgus vero inferiorem, inter quæ æger monendus, ut stabili & irretorto oculo sit. Levanda post membrana est, vel lino, vel mediante hamulo acuto, vel alio composito, quem *vvoolhousius ἀραχνοτόδιον*, (*Patte d'Aragnee*,) vocare consueverat *a*. Necessè vero est, ut hoc temperata manu fiat, ne aliquid ex oculo fecerit. Præstat enim, aliquid relinquere, quod post medicamentis resolvi potest, quam oculi tunicas lædere, quæ difficilem curationem recipiunt. Cavendum est, ne ex angulo caruncula abscindatur, neve illa, dum vehementius id quod exciditur, ducitur, sequatur ac decidat. Si enim abscissa, vel avulsa est, patet in angulo foramen, per quod postea semper humor descendit, quod vitium *pūs* dicitur *b*.

a Vid. HEISTERI Tab. XV. fig. 30.

b Vide CELSUM Lib. VII. Cap. VII. §. 4. TRALLIANUM L. II. C. 7. p. 52.

§. 330.

Exciso vero panniculo, vel pterygio, sanguis satis multus fluere solet, maxime, si prior exsectus fuit. Eum vero neutiquam coercere oportet, sed interea oculum calida eluere ac fovere. Si vero, id quod plerumque accidit, majoris inflammationis timor est, ad illam avertendam omne medentis consilium dirigi debet, & adhiberi omne auxilium, quod vel maxime adversus ea potest. (292, 305) Nec ξύσις (298.) in majori malo aliena est, sed ad levandam inflammationem valde utilis. Noctu oculus devinciri potest, ita tamen, ut aliquid inter eum sit & palpebras, ne cum his cicatrice concrescar. Ab initio idonea sunt grana hormini, (298.) post vero unguentum Woolhouffii. (307.) Quo etiam cornea purior ac pellucidior fiat, conducit collyrium, cui crocus metallorum admixtus est. Nec inutile est saccharum in stanneo vase contritum.

ANCYLOBLEPHARUM.

§. 331.

Palpebræ quandoque inter se non solum pure glutinantur, sed etiam cicatrice coalescunt, ita, ut oculus non possit aperi-ri, quod vitium Græci ἀγκυλοβλέφαρον vocant. Cui etiam illud subinde accedit, ut palpebræ cum albo oculi, vel cum cornea cohærescant. Oritur, si oculi diutius, & sine intermissione, in ophthalmia fuere deligati, vel, si ulcera, tum in palpebrarum extremis, tum in illarum interiori tunica, tum in oculo ipso, negligenter fuere curata.

a) G. BARTISCH in ἰατρικὰ μυστήρια P. IX. C. VII. p. 185. adducit hominem, cui hoc ex aduisione acciderat. Palpebræ per tres annos cohærentes tandem diductæ fuere & alter oculus restitutus.

§. 332.

Si palpebræ in ophthalmia humida & erysipelatode, (277.) nec non in variolis, (285.) solo pure inter se cohærent, jam supra retuli, nocere in iis diducendis nimiam festinationem: si vero a vulnere, vel ulcere, media cicatrice inter se coalescunt, oportet eas protinus diducere. Hoc, si non nimis valenter sibi

inhærent, quandoque specillo fieri potest, quod inter eas & oculum inferitur. Experiri etiam oportet filum sericum unguento de tutia illitum, quod, mediante acu incurva, obrusa, vel averfa, eadem ratione demittitur. Hoc commode a parte narium fit, cum in majori & interno angulo plerumque relictum foramen sit, & palpebræ aliquantum inter se recedere soleant. Educitur illa lino sequente e parte temporum. Huic filo inferius gleba plumbea innectitur, quæ, sic appensa & subinde commota, adducit valentius filum, quo tandem palpebræ inter se dividuntur *a*.

a) Vide FABRICIUM HILDANUM, obs. Cent. V. Obs. VII. p. 502.

§. 333.

Ubi autem hac ratione oculus aperiri non potuit, inferendum est specillum minus fulcum in longum ductum habens, super quod demittitur scalpellum tenuatum parumque falcatum, quo sic palpebræ secantur & dividuntur. Id etiam minori forfice incurva fieri potest. Post hæc autem medicamentum inducatur idoneum. Optimum est unguentum de tutia, cui parum balsami de Mecha adjici potest. Ne vero, dum oculus devincitur, palpebræ fauciatae cum cornea vel albo oculi cohærescant, in oculum demitti debet vesica, (323.) eodem medicamento illita; inter palpebras vero poni possunt exigua linamenta, donec illarum exulceratio finita est.

§. 334.

Si vero palpebra qua parte cum albo oculi, vel cum cornea cohæret, etiam diduci debet. Fit hoc commode alio minori scalpello incurvo, cujus mucro obtusus est & globulo munitus *b*. Hoc, temperata manu, inter oculum & palpebras ita subsecatur, ut neque ex palpebra, neque ex oculo, quidquam abscindatur, atque, si necesse est, aliquid ex albo oculi potius, quam ex palpebra superiori; quippe per quam minores ductus lacrymas ferentes descendunt. Si autem palpebra superior cum cornea cohæret, huic ante omnia parcendum est. Diducta sic palpebra, curatio non alia sequitur, quam,

qualem mox præcepi. Vitandum enim semper est, ne iterum palpebræ inter se glutinentur, neque iterum oculo inhærescant.

6 Vid. HEISTERI Tab. XV. fig. 25.

V U L N E R A.

§. 335.

Inter genera, in quibus noxa corpori est, sunt etiam vulnera. Hæc vero sunt, ubi partes solidas, non duras, aliquid ita læsit, ut ex vasis exeat sanguis, vel alius succus.

§. 336.

Discrimen est inter vulnus & ulcus. Vulnus semper ad sanitatem tendit: in ulcere aliquid est, quod impedit curationem. In ulcere enim oscula sectorum vasorum ita immutata sunt, ut ex iis non bonus & ad novæ carnis incrementum idoneus succus efferri possit, sed tenuior, crassior, vel corrupta sanies aliusque humor. Quapropter omne vulnus facile in ulcus degenerat. Et ulcus sanari nequit, nisi prius ita mutatum fuerit, ut naturam vulneris habeat.

a Vetustissimis Auctoribus, HOMERO Iliad. L. XI. v. 811. & HIPPOCRATI, τοῖς ἔλκος quamvis continui solutionem significat, & sic & vulnus, & ulcus. Recentiores distinguunt inter τοῖς τραύμα & τοῖς ἔλκος.

§. 337.

Omnes corporis partes, si ossa excipias & cartilagines, vulnera accipiunt.

§. 338.

Hæc inferunt omnia dura, quæ vel in corpus aguntur, vel corpori moto resistunt.

Vulnus tamen etiam imprimere potest res non ita dura, v. g. filum tenue. Etiam vulnera fiunt a graviore nixu, si intus in corpore rumpuntur membranae, vel vasa, vel etiam, si membra ita adducuntur, ut rumpantur vasa.

S. 339.

Quia ad plurimas corporis partes arteriæ pertinent, sanguinem per eas dividentes, vix non omne vulnus cruentum est.

Esse tamen vulnus sine sanguine potest, v. g. si secta est cornea, si solus nervus, vel tendo, præcisus fuit. Minus cruenta sunt in infantibus.

S. 340.

Si vulnus non recens cruentumque est, sed jam purulentum, habet naturam vel abscessus aperti, vel ulceris.

S. 341.

Et genere & curatione inter se differunt vulnera. Aliud enim est, quod tantum discissum & a telo acuto pungente secanteque fuit illatum; aliud vero, quod etiam collisum & a telo, vel corpore quodam retuso, gravi, vehementius moto, vel multum renitente, fuit impressum. Alia, quæ quidem secando vulnerant, at simul partes lacerant, v. g. vitrum, ensis retusus, vulnera faciunt, quæ a collisis parum differunt, & eandem curationem requirunt.

S. 342.

Etiam alia magnaue discrimina recipiunt vulnera. Aliquid enim est in natura partis, quæ vulnerata fuit. Aliud igitur vulnus est in musculo, aliud in glandula, aliud in nervo, aut tendine atque aponeurosi; aliud ubi mucro ad grandes intusque conditas arterias, venas nervosque defecit. Nec parum confert locus: nam aliam animadversionem desiderat vulnus, quod in capite est; aliam, quod in pectore, abdomine, artubus, articulis. Quin etiam modo inter se discrepant: vulnus enim est vel magnum, vel tenue, vel in summa parte, vel altum, & quod penitius & ad interiora penetravit. Aliquando illud, linearæ modo, rectum, quandoque curvum, obliquum & rotundum est. Nonnumquam aliquid ex vulnere excisum, derafum detritumque est, vel ex eo caro aliqua parte abscissa dependet. Sæpe etiam vulnere aliquid infixum est.

S. 343.

Vulnera etiam inter se distant, tum propter tela ac corpora quibus illa sunt, tum propter ipsam vulnerationem & majorem ac minorem impetum. Ut enim omittam, quæ de di-

scissis & collisis retuli, (341.) alia sunt, quæ cæsim, alia, quæ punctim illata sunt, alia, quæ imprimuntur a glebis plumbeis, balista & pulvere pyrio fufis, alia venenata, & quæ ab animalibus venenatis ac rabidis morfu sunt.

S. 344.

Vulnus etiam aliud est, si illud recens est ac cruentum, aliud, cui jam vetustas, vel mala curatio, accessit, & quod his alienatum fuit.

S. 345.

Sunt etiam plura periculosa, quæ vulneribus supervenire confueverunt, & quibus illa etiam multum inter se differunt. Sanguinis profusio, tumor, erysipelas, phlegmone, gangræna, œdema, emphysema, febris, dolor, nervorum distentio, imbecillitas, syncope, vomitus, dejectio. Nec raro alia noxa accedit, ubi os cum vulnere vel fractum, vel e sede sua motum est.

S. 346.

Notæ vero vulneris simplicis discissi, & quod non aliam partem, quam cutim, adipem carnemque læsit, hæ sunt: Post illatam plagam ab initio nihil alienum conspicitur: Mox oræ vulneris inter se parum recedunt, quia fibræ illa insita vitali & elastica vi (31.) adducuntur, & quia sanguis ex fectis vasculis erumpit. Oræ igitur inter se diducuntur. Emicat quasi linea rubella, quæ latescit, & tandem ex vulnere patente atque hiantè disjunctisque oris sanguis effertur. Sanguis, si per aliquod tempus, pro modo vulneris, fluxit, sponte conquiescit, quia arteriæ præcisæ in se quasi coeunt, & quia ipse sanguis aëre cogitur. Utrumque facit, ut pedetentim arteriarum venarumque oscula præcludantur. Ob id etiam sub finem non crassior rubensque sanguis, sed humor magis tenuis, dilutus, subalbidus exit.

S. 347.

Altero, vel tertio die, pro modo vulneris, citius tardiusque, supervenire solet inflammatio. Accedit febricula, quæ a levi horrore incipit, post quem calor erumpit. Oræ vulneris intumescunt, cum majore pruritu, dolore ac calore. Ubi se remittit & inflammatio, & febris, oræ vulneris madescere incipiunt, & se ostendit suppuratio. Soluta & inflammatione,

& febre, pus exit, & modo, & magnitudinē vulneris conveniens.

§. 348.

At enim in illo humore, qui ex vulnere effertur, & qui puris nomine venit, maxima differentia est. Ab initio, & quamdiu oscula dissectorum vasorum adhuc per inflammationem contractiora sunt, illud tenue est, & non multum a sanie recedit. Sanies mala etiam ex vulnere provenit, si quædam in eo sunt, quæ humores exitu prohibent, vel, quæ illud irritant, nec non, si ei adstrictior fascia injecta fuit. Ubi autem ora vasculorum his liberata sicque aperta sunt, effertur pus. Illud bonum est, si crassum, albidum, læve, æquale & modo vulneris conveniens, nihil olet. Sanescente tandem vulnere, illud iterum tenuius & minus copiosum est.

§. 349.

Ex his autem discitur, & inflammationem, & febrem, ad omne vulnus necessariam esse, quibus concretus humor, qui glutinari vulnus prohibet, in pus vertitur. (38, 49.) Certus tamen modus utriusque esse debet.

§. 350.

Quia vero in colliso vulnere major modus concreti humoris est, & quia sæpe in eo solidæ partes hærent, quæ penitus conquassatæ sunt ac emortuæ, utrumque vero in pus verti, & a vivis integrisque partibus separari debet, ideo etiam major inflammatio majorque suppuratio in tali vulnere necessaria est.

§. 351.

Hoc puris genus per inflammationem fit ex quiescentibus, corruptis, fluidis, emortuisque solidis. Ubi vero vulnus purgatum, vel, ubi illud prorsus recens est, id exsudat humorem, quo per totum corpus diviso, omnes partes aluntur, & qui ex sanguine atque lymphâ constare videtur. Et hunc succum etiam ad pus referre plerumque solent chirurgi, cujus tamen alius ortus aliaque natura est. Ex eo enim carnes crescunt, quibus vulnus impletur.

§. 352.

Cicatrix quasi novum est, quod oritur, si epidermis cum tunica adiposa concrevit. Observatione enim compertum est, curim, si qua parte sublata fuit, haud renasci. Ex his intelligitur, cur cicatrix nullum, vel paucum sensum habeat, & cur per eam nulla fiat exspiratio.

§. 353.

Sunt præterea alia quædam, quæ ad vulnere notitiam pertinent. Si ex vulnere sanguis, præcipue rubens, majori impetu, & ita erumpit, ut is quasi per siphonem expressus alternis vicibus emicet, arteriam majorem vulneratam esse intelligitur. Nam ex vena etiam majori is æquali motu profuit. Minor arteria, si tota præcisa est, in se quasi coit & a carnibus comprimitur, ex majori autem, nisi auxilium præsens magna cum festinatione adhibeatur, una cum vita sanguis effluit. Quos vero sanguinis profusio ex majori arteria interimit, illi ante mortem animo linquuntur, superveniente nervorum distentione extinguuntur. Si autem major arteria venaque, v. g. brachialis, vel cruralis, vulnerata est, æger in tuto non est, quamvis sanguis supprimi potuerit. Membrum enim gangræna periclitatur, si in illud per eam solam arteriam, quæ vulnerata est, sanguis diffundi debet: quare, si locus opportunus est, membrum præcidi oportet. (181, 182, 229. a)

§. 354.

Alia vero ratio est, si arteria non tota præcisa, sed aliqua parte incisa est. Si ea exigua parte fissa est, atque ex plaga sanguis exit, oritur aneurisma spurium. Si plaga autem major est, sanguis cum majori periculo fluit, qui non facile supprimitur, nisi arteria tota dissecta in se ipsam coire potuerit. Melius etiam, quæ tota præcisa est, comprimitur.

§. 355.

Si major nervus præcisus fuit, in membro tollitur & sentiendi, & movendi potestas, illudque, vel gangræna, vel atrophia, periclitatur, vel ad minimum in eo magna manet debilitas. (186.) Nervus vero, si is ex toto abscissus non est, sed tamen vulneratus, aut, si eum scalpellus attigit, vulnere vehementior dolor, inflammatio, gangræna, nervorum per totum

corpus distentio supervenire solent. Idem fere accidit, si tendo, aponeurosis, membrana & alia pars, quæ nervosa, vulnerata est, præcipue, si in ultimis plaga non late patet, sed exigua est.

S. 356.

Ubi glandulæ vulnera accipiunt, oriri solet major inflammatio atque dolor, cum etiam ad glandulas plures nervi pertineant. Vulnus assiduo humore madescit, qui illud fordidum reddit & in ulcus vertit.

S. 357.

Articulis vulneratis non solum major inflammatio accidere solet, sed etiam aliquid, quod iis proprium est, cernitur. Effluit enim subinde copiosus humor, seu *ἰχρὸν* crassior, glutinosior, subalbidus, quem CELSUS *a* *μελίχραν*, PARACELSUS *b* barbaro nomine synoviam vocavit.

a) CELSUS Lib. V. Cap. 26. §. 20. Legunt alii *μελίχραν*. Aliud enim est *μελίχρην*, quod vocabulum significat tumorem, cui liquidior humor, melli fere similis, tunica sua inclusus subest. Vide CELSUM Lib. VII. cap. 6. Est vero etiam *μελίχρην* CELSO L. V. cap. 28. §. 13. ulceris quoddam genus, quod ita dictum fuit a favi similitudine, & quod etiam inter capitis morbos describitur & *ἀπὸ τῆς κρυψῆς* distinguitur ab AETIO Lib. VI. Cap. 60. p. 116. edit. Græcæ. Sic enim legitur in omnibus vetustissimis Editionibus CELSI. LINDENIUS vero textum mutasse videtur, qui legit *κρυψόν*.

b In Chirurgia minori Lib. I. cap. VI.

S. 358.

Pleraque ex vulneribus oculis subiecta sunt; quo vero illa melius pateant, protinus cutis, si illa pilis contegitur, radenda, cruor vero detergendus est. Post vero in plagam demitti digirus potest, vel specillum, & sic explorari, quo usque descendat, & quid, vel digito, vel specillo, occurrat. Hoc vero fieri nequit, quamdiu sanguinis profusio timeretur. Necesse etiam est, hæc temperata manu fieri, ne sanguis iterum fundatur, vel dolor atque inflammatio moveantur.

S. 359.

Ubi vulnus altius penetravit, illudque explorari debet, corporis quædam inclinatio valde necessaria est. Oportet enim ægrum non aliter collocari, vel ad eum fere modum decumbere, ac is fuit collocatus eo tempore, quo plagam accepit.

§. 360.

Num autem vulnus intra carnes defierit, num ad interiora ipsaque viscera pervenerit, & quid intus læsum sit, is scire potissimum potest, qui, incisis corporibus, internarum partium positum, magnitudinem atque ordinem perspecta habet. His cognitis alia quædam, si fieri potest, noscenda sunt: quomodo eo temporis momento, quo homo percussus fuit, uterque collocatus fuit, & is qui vulnus accepit, & alter qui illud impressit; qualis fuit gladius, vel quale telum, aut aliud quo homo percussus est; quanta vi & qua ratione illud adactum, immisum, vel projectum fuit. Quæ omnia ad vulneris naturam pernoscendam plurimum faciunt.

§. 361.

Quia etiam, si viscera internæque partes percussæ fuerunt, earum functio læditur, ex his etiam symptomatis, dolore, stupore, paralyfi, vomitu, singultu, convulsione, scire licet, quid intus vulneratum sit. Idem etiam significat humor, qui per vulnus effertur.

§. 362.

Quid vero de vulneribus metuendum sperandumque sit, & num vulnus mortiferum, num insanabile, num difficiliorem, num promptiorem curationem habeat, ante omnia scire medicum decet. Notæ vero ex tribus rebus potissimum peruntur, ex natura vulneris, ex natura percussæ partis, & num hæc ad vitam prorsus necessaria sit, & ex ipsa curatione, num hæc in vulnere locum invenire queat. Curationem etiam non admittunt læsiones, quæ dignosci nequeunt. His enim fere absolvitur illa a Medicinæ forensis pars, quæ de vulneribus lethaliibus pronunciat

a) In medicina forensi vulnere titulo plures aliæ læsiones, calvariæ ossisque fracturæ comprehenduntur.

§. 363.

Vulnus igitur lethale dicitur, quo corpus actionibus, quibus vita continetur, privatur. Si itaque percussus fuit cor, auriculæ, majores arteriæ, vel venæ, quarum vulnera exhausti hominem profusione sanguinis possunt, si trachea penitus abscissa est, vel diaphragmatis interior & tendinea pars vulne-

rata, si cerebri ac cerebelli vulnera altiora sunt & ad medullam usque penetraverunt, vel, si medulla, quæ in spina est, disrupta fuit, si majores, & ad vitales motus præstandos necessarii, nervi, a primo ortu præcisi sunt, mors matura sequitur.

§. 364.

Potest etiam vulnus esse mortiferum, quod natura sua minime magnum videtur, si illud interius & aliqua sede est, quæ curationem recipere non potest *a*. Si itaque intus aliqua arteriæ, etiam non ita magnæ, læsæ sunt, quæ sanguinem fundunt, vel, si non ita multus sanguis ex aliqua rupta vena in capite, vel alia sede, effluxit, isque nulla arte evocari potest, vulnus mortem adfert.

a) Propter ἀδυναμίαν curandi.

§. 365.

In præcipiti quoque sunt, quibus varia receptacula, ventriculus, intestina *b*, quæ humorem continent, ita sauciata sunt, ut ex iis humor effluat, qui post putrescit, & in aliis partibus gangrænam movet, quæ averti nulla arte potest.

b) Servari potest homo, si ventriculus non in fundo, sed in suprema parte, pertusus est, nec non, si intestinum plagam unicam, eamque minorem habet, & quæ Chirurgi oculis patet. Servati etiam nonnumquam fuere, quibus totum intestinum præcisum fuit. De his infra.

§. 366.

Inter hæc vero vulnera, quæ lethalia dicuntur, aliquod discrimen est. Sunt enim quædam, quæ hominem certissime & sine ulla exceptione ad mortem mittunt, & quæ in medicina forensi absolute lethalia dicuntur. Alia vero per se lethalia vocantur, per quæ etiam pereunt homines, non omnino quidem, sed maximam partem, ita, ut forte centesimus servari aliquando potuerit. Hæc vulnera, si sententia ferenda est, prioribus paria habentur.

§. 367.

Vulnera vero, quæ natura sua non ita mala sunt, quæ vero aliis causis adeo in pejus vertuntur, ut mortem inferant, dicuntur lethalia ex accidentibus. Hoc enim incidere potest, si adversus vulnus, ceteroquin non lethiferum, nulla, vel in-

valida, nimisque fera, aut prorsus aliena auxilia adhibita fuere. Si etiam ipse æger non obsequens fuit, & se haud continuit, nec rexit appetitiones animique commotiones, neque vitavit fatigationem, cruditatem, frigus, calorem, libidinem. Si corpus alio morbo jam infirmatum est, illud aliquando leviori noxa opprimitur.

S. 368.

Temporis ratio etiam heic habenda est. Si enim mox post acceptam plagam homo moritur, locus suspicioni datur, ea vitam ablatam, & vulnus lethale fuisse; secus vero, si æger post vulnus adhuc diu superstes est. Nihil tamen in his perpetuum esseprehenditur. Nonnumquam enim alia res, v. g. vehementior animi perturbatio, hominem ad exitium præcipitare potest, qui ceteroquin servari potuisset. Nec minus aliquando vulnera fiunt, quæ ex natura sua etiam post satis longum temporis intervallum lethifera sunt *a*.

a Vid. Abr. VATERI Dissert. de vulnere cerebri sclopetario septima demum hebdomade absolute lethali, Witteb. CIOIOCCXXII.

S. 369.

Homo etiam, si ei plures plagæ, quæ singulæ fanari facile potuissent, inflictæ sunt, earum numero conficitur & e medio tollitur.

S. 370.

Ubi autem medicus atque chirurgus post incisum demortui corpus de vulnere ad judicem referre debent, ut ad plura animum advertant, necesse est. Ante reliqua nominandus iudex, vel quisquis fuit, qui hoc officium iis delegavit. Significandum est occisi nomen ætasque, & qualem vitam is vixit, quo loco, quo tempore, quo telo, & a quo adversario is fuit ictus, quæ post acceptam plagam ei acciderunt, & quæ alia in eo observata fuerunt, quæ adhibita ab ægro moderatio atque abstinencia, quæ autem a medentibus curatio. Hæc enim omnia, quantum de his comperire potest, prius notare debet. Torum etiam corporis habitum describere oportet & indicare vulnorum numerum, magnitudinem, altitudinem, & quantum externæ, tum internæ sedes læsæ fuerunt. Inspicienda etiam sanguinis receptacula sunt, cor & arteriæ venæque majores.

res; id quod tunc maxime necessarium, ubi suspicio est, sanguinis profusionem hominem interemisisse. Nec omittendum est, si in aliis partibus, vel visceribus, aliud quid deprehensum fuit, vel morbidum, vel alienum. Superaddere solent de vulnere iudicium, quod vero aliquando in casibus arduis ad Medicorum Collegia deferunt secantes.

§. 371.

Ad omnia vero vulnera hæc pertinent. Semper pejus est vulnus, quod etiam collisum, quam quod tantum discissum est. Omne, quod in parte nervosa est, plura & majora pericula habet. Neque signa bona sunt, si gravior febris, acerbior dolor, singultus, nervorum distentio accedunt, si mens turbata, membrum aliquod resolutum est, si crebriores vomitus & dejectiones ægrum conquirere non patiuntur, si is sudores habet frigidos, aut non per totum corpus æquales. Multum etiam confert ær, corporis habitus, ætas, vitæ propositum & anni tempus. (60.) Quænam pericula in singulis vulnere generibus esse soleant, infra docebo.

§. 372.

Vulnus, si nihil ei præterea mali accessit, solius naturæ ope glutinatur. In omni curatione vulnere chirurgus haud quidquam confert, nisi, quod is ea, quæ curationi obesse possent, tollat.

§. 373.

Vulnus sanescere non potest, nisi illud fuerit purgatum. Quare ejici ante omnia debent aliena, quæ vulnere illata, vel ex eo ipso orta, intus hærent: Tela, gladii, sagittæ, horumque fragmenta, centunculi ex dilaceratis vestibus, cruor, partes collisæ atque emortuæ. Hæc vero protinus eximenda sunt, nisi aliquid sit, quod hoc impediatur. Impedire vero potest sanguis periculosius fluens, vehementior dolor, majorque inflammatio, magna ægri imbecillitas, si hæc vel adsunt, vel si magnus eorum timor est. Sæpe etiam id, quod intus infedit, & quod sic altius demersit, commode apprehendi atque extrahi nequit, quod finita inflammatione orta que suppuratione ex laxato vulnere sponte excidit; vel haud difficulter excutitur. Nonnumquam tamen fieri solet, ut ea, quæ vulnere inhærent,

inflammationem , sanguinis profusionem , dolorem & alia graviora symptomata moveant , quæ ideo , omnibus festinantius actis , etiam cum aliquo periculo extrahi debent .

§. 374.

Omne autem telum , vel aliud , quod , corpori illatum , intus hæret , ejicitur , vel digitis , vel variis ferramentis . Ad glandes plumbeas evellendas prostant varia ferramentorum genera . Si glans offi inhærescit & forcipe extrahi non potest , illa te- rebra foratur & excutitur . Nonnumquam amplianda plaga & vulneri vulnus adjiciendum est . Si telum ab ea parte , qua venit , revelli tuto nequit , & , si plus est , per quod telo revertendum , quam , quod perrumpendum est , commodius est aperire quod super est , hocque contra mucronem incidere & ea parte telum extrahere , quod sic & propius petitur , & tutius evellitur . Semper illud videndum est , ne quis nervus , aut arteria venaque , vel a telo lædatur , dum id extrahitur , vel scalpello incidatur , dum vulnus ampliatur . Etiam vulneratus inclinandus , & ita collocandus est , ac fuit eo tempore , quo plagam accepit .

§. 375.

Si vero vulnus collisum , alienatum impurumque est , illud purgandum , moto in eo pure , in quod concretus humor , & quidquid in ulcere impurum curationi obest , convertitur . Purgatum fit cruentum , quod naturam recentis ac simplicis vulneris habet .

§. 376.

Vulnus , quod telo enseque acuto illatum tantum discissum est , & quod recens non alienatum nec nimis altum est , & cui nihil præterea mali accedit , ubi etiam nihil derasum detritumque est , licet sine omni medicamento curare . Concretus sanguis spongia ex calida expressa detergitur , & oræ vulneris adducuntur . Hoc autem fit emplastro , impositis etiam utrimque pannis , vel fascia uniente . Ita adduci atque contrahi debent vulneris oræ , ut illæ sibi recta oppositæ sint , ne indecora cicatrix fiat . Multum ad id confert , & inclinatio positusque vulnerati membri , & quies , quæ omnibus vulneratis necessaria est . Nam oræ sic adductæ omni cura tuendæ & haud inter se

diducendæ sunt : quare etiam vulnus celerius glutinatur , si fascia vel prorsus non , vel rarissime , solvitur *a* .

a Vid. CAESAR MAGATUS de rara vulnerum medicatione & BEL-LOSTE *Chirurgien d'Hopital* .

§. 377.

Vulnus autem , quod hiat , & cujus oræ in unum adduci , nec fascia , nec emplastro glutinoso *b* , commode possunt , sui debet . Suturam requirit vulnus recens , cruentum , discissum , & quo muscoli transversim secti sunt , vel curvum , & quod angulosæ figuræ est , vel , quod alia parte dependet , alia inhaeret . Illam non admittit vulnus , ex quo sanguis copiosior effertur , collisum , purulentum , vel alia quapiam re , inflammatione , veneno , alienatum . Si vulnus tam altum est , ut nec acus in imam ejus partem descendere , nec linum omnem carnem comprehendere possit , futura aliena est , quia subtus cavum relinquendum foret .

b) Inter compositiones , quæ prostant , est Emplastrum a Cruce , quod valenti recentique linteo inducitur . Parari potest glutinosum ex aliis emplastris , si illis terebinthina vel resina adjicitur .

§. 378.

Ubi igitur vulnus suendum est , linum , quod , ne ex humore nimis in se coëat , prius humectandum est , conjicitur in acum incurvam , acutam , lævigatam , nulla rubigine exesam . Necessè est , ut acus plenior sit lino , quod illa trahit . Linum etiam , pro modo vulneris , satis valens esse debet , molle tamen & non nimis tortum , quo mitius corpori infideat , ast aliquantum inceratum . Quod enim tenue est tortumque , illud curim abrumpit . Comprehendi vero futura oportebit non cutim solum , sed etiam carnem , ut oræ etiam imæ adducantur . Non vero solum vulnus futura includendum est , sed utrimque etiam aliquid ex cure , ne illa rumpatur . Acus enim , quæ sic per unam oram ab exteriori parte ad interiorē vulneris immissa fuit , etiam sic per alteram oram ab interiori in exteriorē partem trajicitur . Melius trajectatur acus , si prius oræ vulneris impositis utrimque manibus adducuntur , & loca , per quæ illa demitti atque educi debet , atramento notantur . Quan-

do linum trajectum est, illud adducitur; id quod tuto fit, si interea iterum oræ vulneris utrimque digitis comprimuntur jungunturque. Linum in nodum connectitur, qui facile iterum solvi potest, interposito minori panniculo, qui commode fit ex panno serico incerato.

§. 379.

Si vulnus magnum est, illud iterum, imo tertio & quarto, suendum est. Acus vero semper ea parte primo trajectur, qua vulnus plurimum hiat, &, si illud ter suendum est, in medio. Si vero vulnus figuram angulosam habet, apprehendi prius & sui angulus debet. Vulneri obliquo obliqua etiam sutura injicienda est. Sutura non nimis rara esse debet, quippe quæ non continet, nec nimis crebra, quia, quo sæpius transivit injectum vinculum, eo magis illud mordet, & dolorem atque inflammationem mover. Si vulnus oblique & ita incisum est, ut altera ora plurimum cutis habeat, & quasi dependeat, in altera vero ora carnes nudæ sint, illud haud commode sui potest. Expediit quandoque, sutura totam plagam, si illa non latior est, lino, etiam infra vulnus trajecto, comprehendere, fila adducere & post cutim oblique incisam linamentis compri-
re, fila vero super linamenta in nodumnectere.

§. 380.

Nonnulli ferramento utuntur, quo mediante acus immittunt trajiciuntque. (*Porreeguille*) PETITUS ad id annuli quoddam genus invenit^a. Nec fere acus, si illæ bonæ sunt, hæc ferramenta desiderant, sed facile sequuntur.

^a Vid. GARENGEOT *des Instruments*. T. I. Cap. VI. Artic. II. p. 208.

§. 381.

Si vulnus latius est, quam, ut ejus oræ sutura satis jungi queant, & metus est, ne sutura cutem abrumpat, illa juvari potest emplastro glutinoso, quod supra vulnus, etiam surum, imponi potest. Emplastra ejusmodi etiam vulneris oris accom-
modare solent, & post illa linum trajicere hujusque capita in nodumnectere.

§. 382.

Nulla fere medicamenta desiderat vulnus, quod tantum discissum est & recens, & cujus oræ sic fuendo junctæ sunt. Nulla certe in ipsum vulnus ingerenda sunt, sed supra illud imponenda linamenta sicca. Vulnus post obligatur fascia, non vero ante tertium diem, nisi aliud quid hoc desideret, solvitur: quo tempore super illud dari potest medicamentum glutinans, (383.) quodque aëris noxam avertit. Nec tamen hoc in illud ingeri debet. Ubi cicatrix inducta est, educi lina possunt, id quod etiam impositis utrimque super oras glutinati vulneris digitis fieri necesse est.

§. 383.

Quandoque tamen vulnus, quod aliquantum collisum vel alienatum est, sui oportet. Maxime hoc fit, si aliquid ab eo dependet, quod mediante fascia non satis adduci & in sua sede contineri potest, & ubi metus est, ne nimis lata postea cicatrix fit. In hoc casu satuta oras ita jungere debet, ut illæ se ex toto haud contingant, utque sit, qua humor intus concretus emanet. Hoc etiam vulnus purgari debet, quare inter oras ingerenda sunt medicamenta ad id idonea. (387.)

§. 384.

Omne autem vulnus, quod tantum discissum est, non collisum, modo oræ ejus adductæ sint, & contra aëra custodiantur, vel per se sanescit, vel impositis medicamentis, quæ aëra avertunt. Illud enim generatim & ad omnia, etiam collisa, vulnera pertinens dictum erit, primo die optimum esse, si linamenta sicca iis imponuntur. Ad vulnus vero curandum, quod collisum non est, plurimum confert, si fascia rarissime solvitur & oræ non diducuntur. Si vero sequentibus diebus, ut aëris noxa avertatur, aliquid super tale vulnus imponendum est, superdari, non vero inter ipsas oras demitti, possunt pulvilli ex spiritu ardente expressi, vel linamenta in balsamo quodam, de Mecha, Peruviano, de Tolu, tincta. Commodum est, si hæc ultima primum vulnere imponuntur & superdantur alia linamenta, ex aqua vulneraria expressa. Super hæc tandem injici ceratum, vel emplastrum potest, quod ea

contineat; quo, ut & fascia, aër potissimum avertitur. Plerumque chirurgi emplastrum, sic dictum, sticticum his vulneribus superimponunt.

S. 385.

Vulnus vero collisum sanescere nequit, nisi prius fuerit purgatum. Hoc fit, si sanguis aliufve succus, qui in eo concreverat, & quo etiam fecta atque præclusa vascula conferta sunt, nec non collisæ & emortuæ partes solidæ, in pus vertuntur. (350, 351.) Ad id idonea sunt medicamenta, quæ pus movent & digerunt. Ex compositionibus notissimum est unguentum digestivum chirurgorum, quod habet terebinthinam cum vitello ovi subactam. Si vulnus in parte carnosa est, ei adjici potest mel, quod ad pus movendum valentius; in partium vero nervosarum, glandularum, tendinum atque articulorum, vulneribus alienum est. His magis opportuna sunt succinum, elemi, mastix, si digerentibus & terebinthinæ miscentur. Ex compositionibus autem præ aliis balsamum Arcæi.

S. 386.

Ad pus movendum maturandumque ac vulnus aperiendum non parum valent emplastra, si supra injiciuntur. Ex his prima sunt: malaëticum, diachylum simplex & compositum.

S. 387.

Sunt aliæ digestivorum compositiones, unguentum basilicum, majus & minus, quod ultimum etiam tetrapharmacon dicitur, unguentum de apio.

S. 388.

Ubi vulnus non admodum collisum est, haud vero tantum discissum, illud sine aliqua suppuratione glutinari nequit. Opus itaque est medicamentis, quæ non reprimunt, sed pus aliquantum non nimium movent. Ex his fere prima sunt: Balsamum Arcæi, Balsamum Lucatelli, balsamum Samaritanum, nec non illud, quod Stahlius composuit, & quod habet essentiam myrrhæ & succini, & quibus parum olei terebinthinæ adjicitur.

Ex præstantioribus est aqua vulneraria . (292.) Locis nervosis myrrha aliena est , quare ejus minimum adjici debet .

a Hæ sic dictæ essentia hæud parari debent mediante alcohol , quod saltem tartari habet , quo vulnera graviter offenduntur . Melius etiam est , si ex jam parata essentia alcohol majorem partem iterum diffilatur . Hæc essentia , ballamica dicta , commode aliis digerentibus admiscetur . Inter *virtuosi* est caseus albus recens sine sale . Vid. LANCISIUS de Corde p. 99.

§. 389.

De his medicamentis vero generatim illud scire oportet , olea , & quæ pingua sunt , pus evocare atque maturare posse ; si vero sola adhibentur , maxime si rancida sunt , oriri ex iis putredinem , & vulnera impura atque fordida fieri . Hæc causa est , cur terebinthina , & alia ex vegetabilibus , quibus acidus succus est , iis adjiciuntur . Spiritus ardens , & quidquid ex hoc paratum est , vulnus adstringit , cohibet putredinem & suppurationem . Quare in vulnere colliso , quod nondum purgatum est , is alienus est & novam inflammationem , immo graviora symptomata mover . Ubi vero vulnus , quod purgatum est , celerius sanescere debet , alcohol satis idoneum est , quod illud aridum reddit . Terebinthina , nec non balsama illa exotica , de Mecha , Peruvianum &c. aëra avertunt , & , si digerentibus adjiciuntur , & vulneri purgato superdantur , blande fibras stimulant & succum eliciunt , quare carnem alunt & vulnera atque ulcera , ubi aliquid excisum est , implent . Ubi vero vulnus purum non est , illa non solum supervacua sunt , sed aliena , quippe quæ faciunt , ut putris caro supercrescat , & ut ex vulnere malum ulcus fiat .

§. 390.

Omnia medicamenta , quæ vulneribus imponi debent , igne prius concalefacere oportet . Aër , quantum fieri potest , averteendus : quare semper , ubi vulnera obligantur , festinandum est . Juvat non parum ignitabulum , quod carbonibus candentibus plenum in promptu esse debet . Igne enim & aëris noxa avertitur , & medicamenta quibus vulnus curandum est , calefiunt . Si vulnus valde alienatum , & in eo plus est , quam ut digerentibus illud tolli possit , opus est vehementioribus , quæ exedunt .

S. 391.

Ad felicem promptamque curationem nihil magis facit, quam diligentior observatio inflammationis, quam in omni vulnere necessariam esse supra retuli. (38, 347, 349.) Huic itaque & diversis ejus temporibus accommodari debet & victus, & omne medicamentum, tum quod intus sumitur, tum quod extrinsecus admoveatur. Sedulo enim cavendum, ne inflammatio in gangranam tendat. Hæc timeri potest in vulnere colli-fo, & quod loca nervosa graviter offendit, si, pro modo vulneris, sanguis parum fluxit, si suppuratio fuit cohibita, & si, ex ægri intemperantia, febris calorque augentur. Non minus vero etiam nocet, si omnis inflammatio, quæ ad pus movendum necessaria est, tollitur. Itaque omnia, quæ superius de variis generibus inflammationis ejusque curatione præcepi, (28. ad 83, 100, 101, 156. ad 165.) adhibenda sunt. Magnum auxilium adversus eam in sanguinis fluxu est, de quo mox dicendum. Sæpe etiam, si locus nervosus & aponeurosis minori vulnere perforantur, oportet illud ampliare, sine quo se haud remittit inflammatio. (44, 83.)

S. 392.

Subinde etiam accidit, ut pus, quod ex vulnere efferendum erat, reprimatur, & venis resorptum reliquis corporis succis admisceatur; quæ res etiam gravis, & quandoque mortiferi morbi pericula adfert. Omnia quæ vulnus offendunt, & quæ, si id ad suppurationem spectat, pus exitu prohibent, hominem ejusmodi injuriis obnoxium reddere possunt. Hoc itaque quandoque incidere solet, si vulnus densioribus gravibusque pannis, turundis & adstrictiori fascia nimium premitur: Si alcohol & alii valentiores ardentesque liquores, nec non alia acriora, reprimantia & adstringentia superdantur: Si medicamenta, haud prius concalescentia, sed gelida, imponuntur, & vulnus ipsum frigore adstringitur, vel aëri, qui in omnibus maximam nocendi potestatem habet, crebrius ac diutius objicitur: Si vulnus non purgatur, nec pus extergitur, quod relictum acre rodensque fit: Si eo tempore, quo vulnus ad suppurationem spectat, alvus valentioribus ducitur; si eodem tempore, daris calidis, vel aliis, febris concitatur; vel, si evacuantibus, ni-

mium temperantibus & frigidis omnis febris tollitur. Nimiam vero nocentemque febrem movere etiam potest cibi, præcipue valentioris, abundantia, vini ac libidinis intemperantia, gravior animi perturbatio. Omnia præterea, quæ affectum viribusque infirmum corpus magis enervant, ad hæc plurimum conferre & ægrum sæpe præcipitare possunt.

S. 393.

Sunt vero quædam indicia, ex quibus colligere licet, pus fuisse resorptum. Si vulnus, superato jam inflammationis ac febris periculo, iterum intumescit, corpore etiam præter consuetudinem incalcescente, novaque febre superveniente: Vel, si vulnus aridum fit, & prorsus non intumescit, ac quasi emortuum videtur. Ubi autem vulnus humorem exsudat, si is paucus est & tenuis, si in vulnere malus color est, isque lividus, niger, vel pallidus, aut varius, si æger vagos horrores sentit, de cephalalgia nocturnaue vigilia conqueritur, vel, si febris iterum adeo ingravescit, ut homo vanas imagines accipiat, atque intra verba desipiat: nec non, si sine ratione alvus liquida, & sæpius quam ex consuetudine fertur, urina vero cruda, & ejus crebra cupiditas est.

S. 394.

Hæc vero duplicem exitum habent. Vel enim, si graviora illa sunt, maturior & cita mors subsequitur, ira, ut ægrum aut syncope, aut valida febris, tollat; vel eum rabies invadit, atque diutius & periculosius male habet. *a*

a Vid. FAUDACQ *Reflexion sur les Plaies*. Cap. VIII. pag. 16.

S. 395.

Averti vero hæc majora mala possunt, si diligentius observatur inflammatio, (390.) & si suppuratio non impeditur. Quod si vero hæc incidunt, ubi vulnus jam alienatum est, imponi protinus debent, quæ pus citant, & super dari fomenta & emplastra ex emollientibus, quibus humores ad ulcus revocantur. Ora quoque paululum concidendæ sunt. Intus autem dari debent, quæ vel adversus inflammationem sunt, (62. ad 69.) vel, si malum cum imbecillitate est, alia, quibus languidæ vires revocantur. (70.) In rebus causisque

multum inter se differentibus perpetuum præceptum esse non potest .

§. 396.

Vulnus autem ; cum rubet , ac nimium neque sicca est , neque humidum , & cum naturaliter sentit , purum est . Quod , si ex eo aliquid excisum , detritum derafumque fuit , implendum est . Ad id vero proficiunt medicamenta ; quæ carnem alunt ; ex quibus prima sunt balsama & cum his myrrha , quam ramen locis carnosius præ aliis opportunam esse jam retuli . (387 .) Hæc digerentibus adjici debent . Etiam vulnus raro deligandum , nec adeo frequenter pertergendum est . Jam enim ex vulnere exit alterum genus humoris , quo novum incrementum adfertur . (351 .)

§. 397.

Ubi autem in quolibet vulnere ventum est ad inducendam cicatricem , optime id faciunt linamenta sicca , si imponuntur , & si vulnus paulo adstrictiori fascia devincitur , qua supercrefcentes carnes aliquantum reprimuntur . Alii imponunt emplastra : sticticum Crollii , de lapide calaminari , de minio ; vel ex spiritu vini expressa linamenta pannosque ; vel inspergunt teneriores pulveres ex terebinthina cocta , mastiche , olibano .

§. 398.

Decoris causa curandum est , ut cicatrix sanæ cuti æquetur . Illa deformis fit , si oræ vulneris non rectæ fuerunt adductæ , si fascia frequentius fuit soluta . Concava manet ex vulnere colliso , vel cui aliquid excisum fuit , & si hoc , & impurum vulnus , aut ulcus , rodentibus adurentibusque , nec non nimium siccantibus & reprimentibus medicamentis fuit curatum . Multum etiam confert senilis ætas & siccior corporis habitus . Excrefcit cicatrix in corpore raro , pleno , humido ac juvenili , & quod pleno victu alitur , præcipue si vulnere superdata fuerit , quæ illud nimis laxum reddunt , digerentia , balsamica , & si his omnibus laxior yinctura accessit .

S. 399.

Si deformis jam inducta est cicatrix, & si æger, formæ causæ, rursus & dolorem & medicinam sustinere vult, res & excrescenti & concavæ cicatrici succurri patitur. Eminens scalpello præcidi, vel medicamenti tolli potest, quæ corpus exedunt, inter quæ lapis infernalis primo loco est. Concavam exulcerari scalpello oportet, superque eam dari implentia, & quæ carnem alunt, donec vulnus sanæ cuti æquetur. Postmodum vero ei nova cicatrix inducenda est. Ad cicatricem concavam æquandam etiam proficiunt fomenta, ex aqua & oleo calidis. (226.)

S. 400.

Quæ vero ad victus & medicamentorum ore sumendorum rationem attinent, ea non alia sunt, quam, quæ inflammationi opitulantur. Huic igitur soli, & febri, si illa accessit, omnia accommodari debent, & simul observari vulnerari ætas, corporis habitus, consuetudo victus, vitæque propositum. Si vulnus vehemens est, & pro modo ejus, parum sanguinis fluxit, metuenda est inflammatio: quare summe necessarium est, ut ejus non parum detrahatur. (62, 68.) Nec ideo etiam sanguis, nisi periculosus erumpat, protinus supprimendus est. Alvus, nisi id propter inflammationem necessarium videatur, (63.) numquam ab initio curationis, ubi pus movendum est, duci debet: at, si adstricta est, lotionibus mollientibus, in eam immixtis, levare evacuarique. Ubi autem ulcus purgatum ad cicatricem perducendum est, confert eam paulo valentioribus subtrahere.

S. 401.

Supervacua, immo & noxia, sunt illa decocta, sic dicta traumatica, quæ ex vegetabilibus multum adstringentibus componuntur. Prudentem medicum considerare oportebit corporis habitum, & dare medicamenta, quæ cuivis ad humida in corpore purganda opportuna sunt. Illa necessaria sunt, si cum vulnere aliud vitium in corpore est, cacochymia, scorbutus, venereus morbus.

§. 402.

In omni vulnere ab initio abſtinentia ſumme neceſſaria eſt : (67.) poſt autem , ſi vulnus implendum , victus paulo plenior convenit , quem vero boni ſucci eſſe oportet .

§. 403.

Multam etiam animadverſionem aër poſtulat , qui omnia vulnera infeſtat . Magis nocet gravis , gelidus , nimis calidus & noxiis atque impuris halitibus foetus , qualis in majoribus noſocomiis eſſe ſolet . In totum , ſi fieri poteſt , abſtinendum ab omnibus animi commotionibus . Circumcidendæ etiam ſunt omnes curæ & meditationes , quæ requirunt , ut animus intendatur . Corporis etiam , maxime partis vulneratæ , quies neceſſaria eſt . Venerem in gravioribus vulneribus numquam tutam eſſe , ſed ſæpe mortiferam , experientia docuit . ^a Sedulo comonendi ſunt ægri , ut obſequentes ſint , cum ad felicem vulnereſ curationem harum rerum paulo ſubrilior obſervatio plus valeat , quam peregrinorum , conquiſitorum & multa arte compoſitorum medicamentorum uſus .

^a Vid. HOFFMANNI diſſert. de Morbis ex nimia venere oriundis . Hal. MDCCXXV.

SANGUINIS PROFUSIO.

§. 404.

In vulneribus curandis , tum iis , quæ chirurgus accipit , tum aliis , quæ ipſe facit , ſæpe timor eſt , ne ſanguinis profuſio hominem interimar . Sanguis vero vel ex minoribus arteriis atque venis exit , vel ex grandioribus cum periculo ruit . Ubi primum incidit , id quod ex minori ejus impetu intelligitur , & ſi arteria cordi non ita propinqua eſt , expedit illum non protinus ſupprimere , ſed finire fluere , quo minor inflammatio oriatur . (234.)

§. 405.

Si vero is non per ſe deſiſtit , & metus eſt , ne vires intereant , ſupprimi debet . Hoc fit , vel compreſſo tantum vulnere , vel impoſitis etiam varii generis medicamentis , vel devinctis arteriis .

§. 406.

In vulneribus, quæ penitus penetraverunt, & quæ oculis non subjecta sunt, æger non semper in tuto est, quamvis sanguis conquiescere videatur. Observatum enim est, & cordis & majorum arteriarum vulnera quandoque præcludi, quia iis concretus sanguis insidet. Hic postmodum impetu ruentis sanguinis, & si æger vel corpus, vel vulneratum membrum movet, vincitur, & e sede pellitur, ita, ut iterum sanguinis profluvium oriat, quod hominem repente & inopinato exhaustire potest. Quare iis, quibus viscera & interiores partes, vel etiam in artubus arteriæ minores, non procul a trunco ex quo educuntur, percussæ sunt, numquam primis diebus ab hæmorrhagia securitas est. Et propter hunc metum oportet sanguinis impetum abstinencia atque quiete mitigare, & eum, si, pro modo vulneris, parum fluxit, incisa vena detrahare.

Vid. le DRAN tom. I. Obs. 49. 50. 51.

§. 407.

Optime sistitur sanguis impositis linamentis ficcis & adhibita æquali compressione. Vulnus itaque iis implendum, & super impositis, si res postulat, multiplicibus, densis ac gradatis pannis atque paulo adstrictiori fascia vincendum est. Cavendum tamen, ne vulnus nimis adstringatur comprimaturque, quippe quod gangrænæ opportunum reddi, vel multum inde alienari potest. (17, 37.)

§. 408.

Si autem sedes percussa nec satis commode fascia deligari atque comprimi, nec arteria devinciri potest, aut si injecta fascia non satis continet, & sanguis nihilominus sub ea fluit, ultimum auxilium est, ut vel arteria digitis, vel ipsa, si jam injecta est fascia, manibus impositis a ministro comprimat. Necessè vero est, ut, pro modo vulneris, arteria diutius, & sæpe per plures horas, & semper æqualiter prematur.

§. 409.

Aliæ vero observationes necessariae sunt . Melius præcluduntur vasorum ora , si e latere premuntur , quam si iis illud , quod comprimit , adversum objicitur . Arteriæ supra vulnus premendæ sunt , venæ autem infra illud , id quod vitalis humorum circuitus docet . Etiam in hac pressione modus fit , ne ea membrum alienetur . In artuum vulneribus non parum juvat , si arteriæ trunco objicitur fascia tortilis , vel torcular , (237.) vel splenium fascia adstringendum . (245.) His vero arteriam non ita premere oportet , ut membrum gangræna periclitetur , sed ut impetus saltem ruentis sanguinis mitigetur .

§. 410.

Ex medicamentorum , quæ adversus sanguinis profusionem possunt , magno numero pauca tuta sunt . Quædam enim parum valent ; alia vehementiora , si locis nervosis admoventur , nervos graviter afficiunt atque inflammationem magnamque febrem movent . Immo plura eorum vim veneni habent , quam in omne corpus diffundunt . Hæc sæpe causa est , cur vulneratis ex non ita magna plaga superveniunt graviora symptomata , vomitus , syncope , nervorum distentio , quæ eos quandoque celerius absument .

Vid. LANCISIUS de Corde p. 98.

§. 411.

Inter omnia genera medicamentorum fere optimum est alcohol vini , quo & ora vasorum constringuntur , & ipse humor cogitur . Illo etiam vulnus parum alienatur . Necesse vero est , ut illud sine sale paratum sit . Ex eo exprimuntur linamenta , quibus vulnus impletur , & , ut retuli , (406.) comprimitur . Idem valet oleum terebinthinæ . Mitius id efficit frigida aqua , vel ovi album .

§. 412.

Ora vasorum etiam præstringunt atque succos ex iis fluentes cogunt liquores , & , sic dicti , spiritus acidi , ex vitriolo , alumine potissimum , parati ; qui vero rodunt , adurunt & crustam inducunt : quare eorum usum modo commemorata mala (409.) sequuntur . Sunt plura compositionum ge-

nera a LEMERY *a*, VVEBERO *b*, & PURMANNO *c* proposita.

a Vid. Cours de Chimie p. 504.

b Vide ejus Anchoram fauciatorum p. 124.

c Vid. Ejus Obf. chirurg. p. 263.

§. 413.

Linamentis etiam insperguntur, vel cum aliquo liquido mixti illinuntur pulveres, qui stiprici dicuntur. Ex vegetabilibus sunt omnia, quæ adstringunt & reprimunt. Parum valent rad. symphyti, ireos nostrat. bistortæ, flores balaustiorum, malicorium, farina volatilis. Efficaciora sunt gummi arabicum, colophonium, tragacantha, sanguis draconis, terra Japonica, gallæ, opium ustum: ex mineralibus vitriolum, alumen, maxime, si hæc igne uruntur, caput mortuum vitrioli, terræ, quæ vitriolum habent, bolus Armena, lap. hæmatites, crocus martis, saccharum saturni, & alia, ex plumbo parata. Excipiuntur etiam hi pulveres vel alcohol, vel aliis liquoribus, sic dictis, stipricis. Nec ad hæc facile decurrendum est, cum & iis vulnus multum alienari soleat. (406.)

§. 414.

Sunt, qui arteriis obijciunt glebas ex vitriolo usto, illasque paulo valentius adprimunt. Alii ferro candente arterias adurunt. Utrumque auxilii genus crustam inducit, quæ arteriarum ora præcluduntur. Ea vero, etiamsi sanguis aliquando per aliquot dies conquieverit, non raro illius impetu vincitur. Ubi vero sic adustæ arteriæ iterum sanguinem fundunt, maximum discrimen est, quia illæ non parum recedunt, & nec comprimi, nec alio modo præcludi queunt.

§. 415.

Ad sanguinem itaque suppressum, si is ex qua arteria periculosus ruit, tutissimum auxilium est, arterias, si id res patitur, devincire; id quod fit, si sub iis linum, mediante incurva, vel minori, acu, trajicitur, & hujus capita in nodum neuntur. (confer. 242, 243, 244.)

§. 416.

Arteriam, si incisa est, præcidi debere, quo ea in se ipsam coire possit, supra relatum est. (354.)

§. 417.

Ubi arteria major brachialis vel cruralis præcisa est, si tempus id patitur, mox fascia tortilis admoveri & membrum præcidi debet. (229.)

§. 418.

Omni vero homini, cui sanguinis profusio timetur, valde necessaria est quies & abstinencia. Circumcidenda est omnis negotiosa actio omnisque cura. Potui danda est aqua, eaque, nisi aliud quid hoc prohibeat, paulo frigidior cum modico cibo, qui corpus non alit, sed sustinet. Ager conquiescere debet in conclavi obscuro & quod clausis fenestris ab omni strepitu remotum est. Dari potest nitrum, quod inprimis utile est, ubi arteriæ celeriores sunt. Proficiunt etiam lotiones ex lactis fero & nitro, si frigidiusculæ in alvum immittuntur. Aliæ sunt medicamenta adstringentia, si ore sumuntur. Nam ad sistendum sanguinis profluvium parum valent, & non raro, si imbecillis dantur, visceribus labem adferunt. (400.) Quandoque etiam averti potest sanguis, alia parte ex vulnere erumpens, si alia incisa vena, emittitur. Hæc vero res summam prudentiam exigit, ne, si is demitur, corpus nimium exhaustiatur, omnisque vitalis vis emoriatur. Magis tutum est, si adversa parte cucurbitula admoveretur & illuc sanguinis cursus revocatur.

§. 419.

Si autem sanguis conquievit, homo autem, vi omni effusa, prope intermortuus jacet, quod ad quietem attinet, eadem servari debent, quæ proxime scripta sunt. A somno tamen a primo initio prohibendus est æger, quamvis cum hac imbecillitate marcor & inexpugnabilis dormiendi necessitas esse soleat. Interea alendus is est jusculo pullorum cohortalium, vel aliarum juniorum carniū. Non vero subita multitudine corpus onerandum, sed crebrius & paulatim juscula danda sunt. Imbecilliora enim viscera, si gravantur, subigere nec hunc humorem possunt. Quare oritur cruditas, & sæpe, si alimentum ad imbecillum pulmonem delatum fuit, præfocationis periculum. Ubi metus est, ne sanguis iterum erumpat, nocere etiam calor potest, quare non nisi egelida dari debent. In

hoc casu etiam aliena sunt omnia calidiora, cardiaca, &, quod inter hæc primum est, meracius vinum. (204.) Hujus modicum dari potest, ubi omnis novæ profusionis metus penitus amarus est. Corpus etiam recuperatis aliquantum viribus numquam multo & valentiori cibo onerandum, sed modico & leviori alendum est.

A N E U R Y S M A.

§. 420.

Aneurysmata sæpe ex arteriarum vulneribus oriri constat. Duplex vero hujus tumoris genus est, quorum alterum verum vocatur, alterum nothum. Verum dicitur, ubi arteria non vulnerata est, nec disrupta, sed integra, & ubi illa, vel tota, vel ex aliqua parte, majorem in modum distenta est atque dilatata, & quæ sic etiam cutim aliasque partes, quibus illa subjecta est, in tumorem levat.

α Dilatata arteria aneurysma verum, dilatata vena varicem, dilatata vena lymphatica hydatidem efficit.

§. 421.

Aneurysma spurium est tumor, qui oritur a sanguine, qui ex vulnerata & pertusa arteria effluit & sub cute colit.

Si sanguis ex vena sic pertusa sub cute exit, oritur *εγκύμασις*.

§. 422.

Aneurysma verum frequentius in interioribus sedibus est, spurium frequentius in artubus.

§. 423.

Notæ aneurysmatis veri & nondum inveterati hæ sunt: Tumor rotundus est æqualis & elatior, qui digito parumper cedit, & cujus color mutatus non est. Tumor post acceptam aliquam plagam, vehementiorem nixum aliamque causam pedetentim confurgit, manente diutius obscuro aliquo dolore, ifque, dum adolefcit, vehementius pulsat. α Non ita facile dignoscuntur aneurysmata, quæ intus nascuntur. Suspicionem movere potest pulsus valde inæqualis, & si ille alia qua parte

in pectore sentitur, spirandi difficultas, sensus obscuri doloris, infusæ anxietatis.

^a Pulsus signum esse dicitur pathognomonicum aneurysmatis, inprimis veri. At tamen aliquando fiunt abscessus, qui, arteriis majoribus propinqui, fere similem in modum pulsan, ac aneurysmata. Idem accidere potest in *εκχυμώσεσσι*. Si enim v. g. sanguinis missio in brachio minus feliciter cessit, & tendo, vel aponeurosis bicipitis musculi læsa fuit, & sanguis sub cute coit, ac inflammationem movit, adducitur valentius aponeurosis & tendo, constringitur his subjecta arteria, qua mora elataque, etiam omnis tumor levatur, qui sic aneurysma mentiri potest. Vide LANCISIUM p. 101. Hic ideo errorem RIVERII in Obs. p. 685. notat, qui talem ecchymosin, tandem suppuratam, pro aneurysmate habuit. Accidere tamen etiam haud minus potest in tumore inveterato & obcallecente aneurysmatis veri, dum sanguis in tumore augetur, & ille, qui exterior est, tandem induratur, dumque etiam ipsa cutis indurescit & aliquando fere cornea fit, ut pulsus percipi distincte haud queat. Diligentior itaque animadversio omnium signorum adhibenda est, cum facile etiam peritiores decipi queant.

S. 424.

In aneurysmate spurio tumor est ab initio minor, post, dum increfcit, magis durus, depresso, & ad cutim latior ac inæqualis. Minus pulsat, quam verum, at tamen in eo quasi obscurior strepitus percipitur. Tumor tandem increfcit & citius ad gangranam spectat, quam futuram cutis livida atque nigricans significat. Si aneurysma spurium in brachio est, ubi illud frequentius ex minus feliciter administrata sanguinis missione incidit, tumor ad humerum adscendit. Nam inferius obstat illa bicipitis aponeurosis.

S. 425.

Verum ex variis causis oritur. Arteriæ enim distenduntur, tum in internis, tum externis sedibus, a vehementiori nixu atque motu; id quod accidere potest ex vomitu, partu difficili, aliaque virium contentione, vel valentiori artuum intentione atque quarundam partium pressione. Si enim os fractum luxatumque, exostosis aliusque tumor arteriam majorem premit, illa ante tumorem distenditur. Hoc etiam accidit, si arteriarum tunica a prope sito abscessu, vel ulcere, & ex his exeunte humore, lubricantur & laxantur. Sæpe aneurysma in aorta nascitur, si polypus in corde est, quo sanguinis motus impeditur redditur. Hoc etiam fieri, si arteria aliqua, præcipue eo articulo temporis, quo illa ab irruente sanguine di-

stenditur, gravem & subitaneum ictum passa fuit, exemplis probatum legimus. ^a Non parum confert malus corporis habitus, & si corpus longo morbo maloque victu vitiatum est. Humida enim, si in corpore corrupta sunt, fibras omnesque solidas partes, & igitur etiam arteriarum tunicas, imbecillas reddunt laxasque ^b.

^a Vid. LANCISIUS cit. loc. p. 108. & JOANNIS NICOLAI HOLTOREF Diff. de Aneurysmate in capite pueri xi. annorum, Argent. MDCCXII.

^b Hoc probat multis LANCISIUS c. I.

§. 426.

Hoc vero non tantum vitio illarum tunicarum accidit, ex quibus ipsæ arteriæ constant, sed anatome docet, plures arterias habere alia involucria & integumenta a prope sitis membranis, quæ illas ita comprehendunt atque constringunt, ut earum robur ac elastica vis non parum inde augeatur. In pectore majores arteriæ comprehenduntur membrana a pericardioeducta, aliæ pleura conteguntur, in abdomine peritoneo, in brachio & pede aponeurosi muscutorum. Ubi igitur istæ membranae ex varia causa resolvuntur atque laxantur, aneurysmati locus datur.

§. 427.

In brachio hoc accidere solet, si a scalpello, vel alia ratione, violata, pertusa, vel laxata est aponeurosis musculi bicipitis.

§. 428.

Est autem quædam diversitas. Aliquando enim tota arteria ampliata est ac distenta, aliquando, & si arteria ossibus aliisque partibus duris incumbit, ejus saltem exterior pars, ita, ut in hac tumor herniæ similis exciteretur.

§. 429.

Aneurysma spurium nascitur frequentius ex pertusa arteria, id quod crebrius accidit, si ex vena basilica, cui arteria brachialis subjecta est, sanguinem mittere volunt chirurgi. Numquam tota arteria dirumpitur. Id quod aliquando valentiori intentione cubiti & radii, qui luxati erant, accidisse constat.

S. 430.

Aneurysma verum non tam celeriter adolescit. Tandem, ubi tumor increvit, & arteriarum tunicae, & cum his juxta sitae partes alienatae sunt, exsudat ex eo saepe humor, qui acrior factus, ea quae prope sunt, rodit, & ossibus etiam vitium adfert. Quia tumore lymphatica vasa premuntur rumpunturque, praecipue in interioribus sedibus, multus humor effluit, qualis non raro in pectore repertus est. Tandem vero arteria rumpitur & homo sanguinis profusione exhaustus vel suffocatus repente absumitur. In arteriis, quae per artus dividuntur, tumor, si is recens & non ita magnus est, facta compressione tolli potest; si vero ille inveteravit & obcalluit, scalpelli operam postulat. Nec tamen sectio semper ruta est in arteria brachiali, nisi illa bifida fuerit. Quare propter aneurysma saepe totum membrum praecidendum est. In collo, pectore & interioribus aliisque sedibus, ubi nec compressio, nec sectio, locum habet, aneurysma verum increscit, donec tandem rumpitur & hominem repente occidit.

S. 431.

Celerius finitur spurium, in quo proximus gangraenae metus est. Cum illud comprimi nequeat, protinus ad scalpelli curationem decurrendum est, si illa locum habet. Ubi violatae sunt majores arteriae, v. g. truncus brachialis, cruralis, saepe & in hoc miserum, sed unicum auxilium est, membrum abscindere.

S. 432.

Aneurysma verum compressione curari, jam (429.) posui. Ergo, ubi illud nec valde magnum, nec inveteratum est, & nondum obcalluit, & ubi arteria non tota, sed aliqua parte dilatata est, (427.) in brachio aliisque sedibus, quae sine periculo premi possunt, tumor ante omnia digitis perfricandus premendusque est, donec omnis sanguis, qui in eo haeret, dissipatus & intus compulsus fuit. Post superdanda est charta bibula masticata & ex alcohol vini expressa, imponendi sunt panni multiplices ac gradati. Inter hos pannos nummus, vel aliud quidpiam, quod durum est, conjicitur, quo illis valentius prematur. Cerarum, vel emplastrum, quod nonnulli im-

nere solent, melius omittitur. Omnia adstringuntur fascia. Hæc, quæ in unicum finem glomerata est, orditur ab infimo humero, circa quem illa bis voluta fertur supra pannos gradatos, qui semper, ne tumor iterum confurgat, impositis duobus digitis, indice & medio alterius manus, continendi sunt. Ita vero tendit ad summum brachium, quod in orbem voluta comprehendit, rursusque super pannos gradatos ad humerum revertitur. Ad eam rationem ter circumagitur, & si ea super pannos fertur, digitorum impositorum vices leniter permutari debent. Ea etiam, dum humerum brachiumque amplectitur, semper sibi appropinquatur, & quasi in cochleam serpit, vel asciam describit. Tandem, ubi ea sic bene tenet comprimitque pannos, illa sursum versus tendit, & splenium, quod arteriæ brachiali obijciendum est, comprehendit. Necesse vero est, ut, dum aneurysma sic deligatur, brachium paulum ad latus adducatur flectaturque, quod post injectam fasciam, & dum id mitella excipiendum est, iterum parumper, & quantum fieri potest, extendi debet, quo panni, qui tumori impositi sunt, melius coarctentur.

S. 433.

Reperta fuerunt varia machinamentorum genera, ad comprimendum aneurysma, in brachio præcipue, idonea, quæ loco fasciæ adhiberi possunt.

Vide figuras in HEISTERI T. I. Tab. XI. p. 436. addo aliam, quam ab expertissimo Dn. SENFFIO, Berolinensi, accepi, Fig. X.

S. 434.

Sive fascia, sive machina, fuerit adhibita, illa non protinus resolvenda est, sed diu relinquenda. Oportet etiam fasciam, si illa laxior videtur, subinde adducere, & interea sanguinis impetum crebra missione, alvi ductione, abstinentia, tenui victu & aquæ potu mitigare.

S. 435.

Aliam curandi rationem recentiores proposuerunt, quam aneurysmati non solum vero, sed etiam spurio, adhiberi posse affirmant. Ea experienda videtur in illis desperatis, ubi nec vincitura locum habet, nec scalpelli opera tuta est, cum minimum interdum illa curatio proficere possit, ubi præstat ancipi-

ti auxilio uti, quam nullo. Opus vero est pluribus fasciis, quibus, cochleæ in modum sursum versum serpentibus, singuli digiti circumdantur. Alia postmodum fascia, eodem modo sursum tendente, comprehenditur totum brachium & humerus, ita ut in supremo humero finiat. Ita circumire debet fascia, ut illa valentius, & plus solito adstringatur, non vero tantum, ut membrum gangrænæ opportunum fiat. Ubi ad tumorem ventum est, plumbum imponitur, vel aliud quid, quod durum est & ad tumorem reprimendum aptatum, super impositis etiam multiplicibus pannis. Fascia vero circa tumorem, & ea quæ huic imposita sunt, aliquoties volvitur, quo magis ea coarctentur. Arteriæ etiam brachiali in summo humero objicitur splenium. Antequam vero brachium sic vincitur, illud ita flectendum est, & ad latus adducendum, ut commode mitella exceptum suspendi ex cervice possit, ne postea suspensum aliter atque cum deligabatur, inclinandum sit, utque illud minime moveatur. Frequentius postmodum instillandum ingerendumque in fasciam est alcohol vini, quod camphoram excepit, vel huic similis liquor. Fascia ante quadragesimum diem non solvenda, si vero laxior videtur, ita adducenda est, ut non quidem omnem vitalem sanguinis motum, sed omnem ejus nimium impetum cohibeat atque reprimat.

S. 436.

Ad id vero necessarium est, ut ægro quam plurimum sanguinis detrahatur, utque is quasi exsanguis & enervatus per plures dies jaceat. Sic enim in corpore ita exhausto & debilitato omnis sanguinis impetus frangitur, & efficitur, ut interea, accedente externa pressione, arteria ad pristinum robur reverti, & si in spurio pertusa est, cicatrice iterum glutinari queat. Cum his valde necessaria est abstinencia, & utendum est cibo exiguo, ac potione quam dilutissima, & quæ corpus minime incendit.

S. 437.

Aneurysma verum autem, quod sic vinctura & pressione curari non potuit, excindendum est. Hoc autem fieri nequit, si tum verum, tum spurium est in aliqua arteria, per quam so-

Iam sanguis in membrum insuit , quod ideo præcidendum esse supra retuli. (429.) In brachio tamen frequentius , si sanguis ex vena mitti debet , læditur arteria brachialis , antequam illa in radiæam & ulnarem dividitur ; id quod ex ejus positu clarum est : & nihilominus feliciter quandoque cessit curatio , si chirurgia adhibita , & arteria devincta atque præcisa fuit . Paulo accuratior enim Anatomicorum observatio docuit , arteriam brachialem subinde mox in summa humeri parte in duas dividi . Immo , si illa etiam indivisa ultra articulum cubiti procedit , id quod frequentissimum esse videtur , ex ea tamen priusquam dividitur , plures aliæ minores educuntur , quæ cum radiæa & ulnari committuntur . Nam & has duas arterias crebrius per alias minores inter se jungi , sine dubio est . Accidere itaque potest , ut , si supra cubiti articulum etiam truncus arteriæ brachialis præcidatur , servari nihilominus brachium possit , quia per alias arterias , & vel per alterum brachialis truncum , si hæc superius & jam in humero bifida fuit , vel per minores , quas VVINSLOVIUS collaterales vocat , a radiæa & ulnari junctas , sanguis in membrum insuere potest . Nam & illud non omittendum est , sanguinem , si is copiosior per minores arterias , prævinctis vel compressis majoribus , in aliquam partem diffundi debet , suo impetu arterias non parum ampliare . Ex his intelligitur , in brachio , minimum nisi certa sit desperatio , experiendam esse aneurysmatis chirurgiam . Nam , si illa etiam fallit , nihilominus ad ultimum auxilium , quo humerus præciditur , confugere potest chirurgus .

a V I D . VVINSLOVV *Expos. des arteres* §. 134, 135, 136, 138, 139, 140, 143, 145, 160. & ALEXANDRUM MONRO *in the medical Essays d'Edinburgh*. Vol. II. Obs. XVII. Tab. II.

§. 438.

Haud adeo multum veri aneurysmatis curatio ab ea differt , quæ spurio adhibenda est , de qua , cum hoc frequentius sit , prius dicam . Præparandum ad eam , si tempus id permittit , corpus ægrotantis est sanguinis missione , alvi ductione , victu modico & salubri , & aquæ vel ptisanæ potu . Oportet autem , antequam scalpellum adhibetur , fasciam tortilem , vel torcu-

lar, (237.) arteriæ (240, 249.) admove, ne sub chirurgia sanguinis profusio hominem exhaustiat. Scalpello recto, non accipiti, inciditur tumor, & ut plaga latius pateat, in eam demittitur specillum fulcatum, & super id forfex incurva, qua illa commode ampliatur. Plaga autem oblique facienda est, & quæ a radio incipit & ad condylum humeri internum spectat. Ex hac, quidquid cruoris coit, extrahendum est. Quia etiam sæpe cruor sub illa aponeurosi hæret, quæ ibi ex bicipite musculoeducta, musculos & vasa comprehendit, ea etiam incidenda est, ut omnis cruor eximi possit. Illa autem plagam transversam desiderat. Melius hæc fit, si brachium leniter inflectitur.

S. 439.

Prius vero, quo læsæ arteriæ vulnusculum oculis pateat, illaque a sectione tuta sit, necesse est, paululum resolvere tortilem fasciam, vel torcular, ut sanguis crumpens illud ostendat. Ubi id repertum est, oportet arteriam a prope sitis venis nervisque separare, summa adhibita diligentia, ne quid harum, & ne aliqua ex minoribus arteriis, quas supra collaterales vocavi, lædatur; quare etiam sanguis subinde linteolis (22.) extergi debet. Arteria vero sic deoperta & separata vinciri debet. Ob hanc causam tria lina cerata, satis valentia, coniunguntur in acum incurvam majorem, quæ averfa trajicitur sub arteria. Excogitaverunt alia ferramenta ad id idonea, & PERTUS acu lata ex argento fabrefacta utitur, qua & lina trajectantur & arteria ab aliis separari potest. Fig. XL.

S. 440.

Lina vero sic trajecta ita collocantur, ut duo eorum supra arteriæ vulnus, tertium infra illud, positum sit. Devincitur vero arteria, & primum adstringitur linum, quod proxime supra arteriæ vulnus est, & post etiam illud, quod infra istud hæret. Arteriæ enim etiam inferius linum injiciendum, quia ex dictis collateralibus arteriis sanguis in hanc influere & periculosam profusionem movere potest. Tertium linum non adstringitur, sed in vulnere relinquitur, ut, si forte alterum a sanguinis profluvio victum & e sede sua dimotum fuerit, il-

lud protinus adstringi possit . Ne etiam injecta lina arteriam mordeant vel abrumpant , inter duo eorum capita , antequam deligantur , ponendi sunt panniculi minores , quibus efficitur , ut lina mitius arteriæ infideant . Cognoscitur vero , arteriam recte devinctam esse , si , laxata fascia tortili ea nullum sanguinem fundit .

§. 441.

Quod si jam vulnus deligandum est , illud prius spongia alcohol madente extergitur . Brachium paululum inflectendum & ita inclinandum est , ut post commode ex cervice suspendi & humerus ad latus deligari possit . Cum ad vulnus ventum est , ad latus arteriæ collocanda sunt duo minora splenia , seu oblongi densique panniculi , super hos vero multa linamenta , & super hæc fulciendi sunt panni multiplices gradati . Hæc comprehenduntur alio panno , qui altera parte fissus est . Hujus vero , quod integrum est , vulneri imponitur , duobus autem capitibus membrum involvitur . Omnia hæc adstringuntur fascia , quæ non alia est , quam , qualem mox descripsi . (431 .) Arteriæ in suprema humeri parte objiciendum est splenium . Brachium ita collocandum est , ut erectum sit , non vero dependeat ; qua re etiam sanguinis impetus non parum cohibetur .

§. 442.

Brachium , quod sic deligatum est , plerumque non parum intumescit : quare , ne id gangrænæ opportunum fiat , petendum præsidium est , tum a sanguinis missione victusque ratione , tum etiam a medicamentis , quæ adversus inflammationem possunt . Sed varietas rerum quasdam etiam animadversiones desiderat . Si enim manus & inferius brachium multum calet , quæ res vehementiorem sanguinis motum indicat , opportuna funt reprimentia . (76 .) Sal ammoniacus & lithargyrium ex aceto cum aqua coqui possunt , & ex his fomenta superdari . Ubi vero manus fere emortua videtur & frigida , & nullus arteriarum motus in ea percipitur , id quod crebrius accidit , si arteria brachialis devincta fuit , oportet frictionem adhibere & exterius tepida aqua , cui spiritus vini adfunditur , membrum diligentius perfricare . Illud enim tenendum est , magnum ti-

morem quidem esse, si post sectionem in manu nullæ arteriæ agitantur, certam tamen desperationem ideo haud esse. Nam aliquando, post viginti quatuor & plures horas, & arterias iterum attolli, & membro colorem naturalem reddi, observatum est.

Vid. exemplum ab ALEX. MONRO adductum in *the medical Essays* Vol. IV. Obs. XVII. p. 299.

S. 443.

Fascia, nisi aliud quid hoc requirat, ante quartum diem resolvenda non est. Hoc ubi fit, in promptu esse debet fascia tortilis, vel torcular. Nec removeri vel diduci debent linamenta, quæ vulnere inhærent, si ea non sponte excidunt. Aliena sunt ab initio digerentia, & quæ nimis molliunt: quare superinfundenda est essentia balsamica, qua etiam linamenta, si quæ imponuntur, madefacienda sunt. Lina numquam præcidenda sunt, sed relinquenda, donec excidunt. Cadit vero plerumque post plures dies prius illud, quod supra vulnus arteriæ erat, & post etiam alterum. Ubi tandem nullum ex sanguinis profusione periculum imminere videtur, necesse est, ut brachium subinde moveatur, atque ad usum promoveatur, ne per nimiam quietem contractus articulus fiat. Cum etiam inflammationis magnus timor sit, succurrendum est abstinentia, modicis & tempestivis cibis, aquæ potu, & omnibus, quæ adversus inflammationem valere jam sæpius reruli.

S. 444.

Si verum aneurysma adeo increvit & obcalluit, ut scalpelli auxilium desideret, eadem fere chirurgia necessaria est. Arteriæ enim, quæ heic ipsa intumuit, etiam vinciendo prospiciendum est: quare oportet eam prius & supra & infra tumorem lino constringere, post eam incidere & eximere ex tumore omnem cruorem. Confert etiam excidere & circumcidere, si qua vitiosa sunt, & tum in dilatata arteria, tum in adipe & cute quæ alienata vel indurata sunt. Cetera in curatione similia his esse debent, quæ in altero genere aneurysmatis præcepi.

§. 445.

Sunt , qui in aneurysmatis spurii curatione vulneratæ arteriæ obijciunt glebam ex vitriolo , cum illis difficile videatur , arteriam a nervo aliisque partibus separare & lino vincire . Hoc vero auxilium non satis tutum esse , ex supra dictis clarum est . (413.)

§. 446.

Post hanc curationem plerumque manet membro debilitas . Confert , illi torpenti infriktionem adhibere , & illud nervino unguento perfricare , etiam calida & spiritu vini inter se mistis fovere , & præterea illud , si potest , per se , sin minus , per alium movere . Exasperanda etiam cutis est , vel urticis cæsa , vel admotis cantharidibus , vel sinapi & similibus .

§. 447.

Si vero sanguinem mittenti forte accidit , ut arteriam incidat , hoc ex notis supra datis (353.) cognoscere potest , & , si vas , quod sanguinem fundit , digito premit . Si enim , eo supra vulnus compresso , sanguis conquiescit , lacerata est arteria . Nam si ex vena sanguis fluit , illa infra vulnus premenda est . (408.) Ubi autem incisa arteria est , non protinus ad sanguinem suppressendum festinari oportet . Necessè enim est , multum sanguinem ex ea effundi , quo impetus mitigetur & vulnus melius præcludi possit . Nec in hoc casu extimescenda ægri imbecillitas est . Hanc tamen observationem adhibeat chirurgus , ut , si videat , super arteriæ vulnus cutim in tumorem levare , quam primum arteriæ vulneratæ impositis pannis & adhibita eadem fasciâ , quam aneurysmati vero idoneam descripsi , prospiciat . Prævidere enim potest , futurum esse aneurysma spurium . Necessarium itaque est , ut ex alia vena incisa non parum sanguinis detrahatur . Ubi vero vulnus deligandum est , & in omni curatione , ea observanda sunt , quæ in aneurysmatis chirurgia necessaria esse proposui .

D O L O R.

S. 448.

Vulnerum aliquando ingens dolor est, quem a nervis oriri, si ii valde intenduntur, vel ab acribus, rodentibus, siccantibus, pungentibus aliisque graviter afficiuntur, nemo ignorat. Tela, glandes plumbeæ, maxime compressæ & asperæ factæ, varii generis ferramenta, aliaque corpori illata, si intus hærent; cruor si in vulnere concretus remanet; pus si vel mora, vel ex corporis malo habitu, acre factum est, imposita medicamenta acria, & ex his etiam mel, quod nervosis locis alienum est, unguenta illita, si ea rancida fiunt, turundæ aliaque linamenta; si hæc super vulnus non leviter posita, sed fulta sunt, & alia dolorem faciunt, quem etiam adfert omnis inflammatio; si ex hac oræ vulneris intumescunt, & ob id nervi magis adducuntur atque tenduntur.

S. 449.

Acer vero acutusque dolor exoritur, si aliquis nervus, non præcisus, sed incisus, vel cuspe punctus est, qui oriri videtur, quia dissectæ fibræ recedunt ac crispantur, reliquæ autem, quæ integræ sunt, sic magis intenduntur.

S. 450.

Id autem non in nervis solum incidit, sed etiam in sedibus ac partibus nervosis, præcipue in muscutorum tendinibus, quibus etiam illæ membranæ, ἀπνευρώσεις dictæ, adnumerari debent, quæ ex musculis educuntur, vel has aliasque partes cingunt. Ob hanc causam minoribus vulneribus, si his aponeurosis musculi bicipitis in brachio, vagina, qua utrinque musculus rectus abdominis comprehenditur, nec non fascia lata in femore, læsæ sunt, & si forte teli, vel ensis obtusioris, mucro in his defedit, longe vehementior dolor majorque inflammatio subesse solet, quam vulneribus majoribus atque hiantibus, si hæc istæ partes acceperunt.

§. 451.

Vulnera, quæ gravi dolore urgentur, magna discrimina recipiunt. Doloze enim incenditur febris, illaque ex aliis causis, v. g. ex inflammatione, orta intenditur, eripitur somnus & sequitur tandem nervorum distentio, nonnumquam etiam vulnus, incremente inflammatione, gangrænæ opportunum fit.

§. 452.

Dolor itaque, a variis rebus ortus, variis etiam auxiliis levatur. Si cum aliena, quæ in vulnere hærent, inferunt, ea ejicienda sunt. Si vulnus linamentis pannisque, vel adstrictiore fascia nimium premitur, necesse est, hanc resolveri, & ea quæ premunt tolli. Quæ inflammatis medentur, supra retuli. Inter ea sanguinis missio primum est. Non parum etiam confert, si oræ vulneris, ex quo, pro ejus modo, parum sanguinis fluxit, conciduntur, & si iis imponuntur medicamenta, quæ molliunt atque digerunt.

§. 453.

Si prope vulnera sedes quædam intumescunt, illæque dolent, confert illis imponere cataplasmata, quæ duritiem emolliunt. Commodus etiam est usus olei, quod rosam exceptit, cui spiritus ardens adjicitur, quæ mixtura dolentes tumidæque partes perunguntur. Hæc res abdomini valde utilis est, si illud vulneratum fuit. Si acrior sanies vulnus erodit, vel huic imposita sunt medicamenta, quæ graviter offendent, illud spongia detergendum est ex calida expressa. Ubi rancida vulnus afficiunt, spongia spiritu vini madens adhibeatur. Adversus illum vero dolorem, quem rodentia intulerunt, valent linamenta, quæ digerunt, & ex horum numero unguentum album camphoratum. Superdari etiam possunt cataplasmata.

§. 454.

Si vero malus corporis habitus est, & vitiatum ejus succi vulnus corrumpunt & dolorem movent, quidquid medicamentorum imponitur, parum proficit, nisi humores purgentur. Oportet vero sedulo observari, quæ supra (400.) præcepi. Cavendum etiam, ne valentioribus medicamentis, ad purgandos succos datis, febris atque inflammatio intendatur, hisque dolor au-

geatur. Ubi dolor vehementius urget, danda sunt, sic dicta, paregorica, emulsiões ex semine papaveris, addito nitro. In alvum immitti possunt lotiones ex lacte cum herbis emollientibus coctæ, addito oleo. Non semper tutum est medicamentis validioribus, & ipso opio, somnum arcessere.

S. 455.

At, si nervus vel punctus vel incisus est, dolores conquiescunt, si is totus præciditur. Nervis etiam ita læsis, medicamenta sunt ea, quæ omnem sensum tollunt. Inter hæc optimum est oleum terebinthinæ, quod calidum frequentius infundendum est. Nec alienum est balsamum Peruvianum, si id alcohol excipitur. Cum his vulnere imponi possunt cataplasmata emollientia & digerentia. Membro vero ipsi adhiberi debent fomenta, & ab initio, quæ nimium sanguinis aditum ipsamque inflammationem avertunt ac reprimunt. (76, 77, 78.) Si vero hæc jam membrum tenet, alia, quæ discutiunt. (79, 80, 81.) Nec quidquam eorum auxiliorum, quæ maxime adversus inflammationem valent, negligi debet. (62. ad 70.) Eadem curatio est tendinibus, si illi vulnere læsi sunt. Si plaga, aponeurosi illata, non satis patet, illaque inflammatur, (449.) ea protinus amplianda est.

NERVORUM DISTENTIO.

S. 456.

Nec aliam curationem desiderat nervorum distentio, quæ sæpe vulneribus supervenire solet, & plerumque vehementiores dolores sequitur. Ubi vero illa ex magna sanguinis profusione oritur, ut plurimum ad ultima ventum est; si tamen curationi locus tempusque datur, non alia, quam, quæ supra retuli, (418.) proficiunt. Si quando autem homo convellitur, & vitium ex cerebro male adfecto proficiscitur, illud, si res id patitur, excisa protinus calvaria, tolli debet. Parum profunt, immo quandoque valde nocent, medicamenta, quæ adversus nervorum distentionem a nonnullis extolluntur.

TENDINIS SUTURA.

S. 457.

Tendo, qui præcisus est, si oræ non nimis inter se recedunt, sed commode in unum attrahi possunt, glutinatur. Ubi vero tendinis diffecti oræ, mediante fascia, commode adduci nequeunt, is, si nihil præterea mali accessit, & ille nec collisus est, nec ex eo quidquam derafum, vel detritum, sui debet. Oræ autem satis & ita jungendæ sunt, ut illæ inter se ex toto contingant. Nam semper aliquid ex iis sub reliqua curatione abscedit. Comprehendi futura non solum tendo, sed etiam cutis, debet, quam alii qui eam sic lino devincire nolunt, prius incidunt. Conjicitur vero unum filum in duas acus ad hanc futuram aptatas. Eæ enim, quæ incurvæ sunt, & non latæ, sed valde tenuatæ, non in latere aciem habent, sed habent acutam, tum partem gibbam, tum excavatam *a*. Acus ab interiori tendinis læsi parte in exteriorem immitti debet, & prius futura comprehendit superior ora, quæ a carne dependet. Utrisque vero aliquid ex tendine futura includendum est, ut ea valentius hæreat, & ne ora filo rumpatur. Ubi prior acus sic trajecta fuit, eodem modo per inferiorem oram altera acus, quæ idem linum trahit, ab interiore parte immittenda est. Linum vero adducitur & ejus capita super spleniolum ex panno serico cerato in nodum nectuntur; id quod facilius fieri potest, si & membrum, quantum fieri potest, inclinatur, & tendo, præcipue ea parte quæ a carne venit, comprimitur.

a Vid. GARENGEOT *des Instruments* p. 206. Fig. 4.

S. 458.

Alii futuram, mediante una acu duo fila ducente, faciunt. Filorum fines sic in nodum connectunt, ut ansa fiat. Post acum etiam, & quidem in altera exteriori in interiorem, in altera, ab interiori, ab ora in exteriorem, trajiciunt. In illam, quam dixi, ansulam panniculum ex panno serico incerato conjiciunt, deinceps in altera ora lina inter se juncta dividunt,

& etiam, postquam oræ adductæ sunt, super similem panniculum adstringunt.

§. 459.

Raro opus est illo ferramento, de quo alias (379.) retuli, cum acus plerumque facile sequantur. Illæ vero, dum trahuntur, excipi possunt alio ferramento, quod cannulæ incisæ figuram habet *a*. Melius vero acus trajectatæ excipiuntur digitis. Si plures tendines secti sunt, crebrior etiam futura injicienda est.

a Vid. GARENGEOT *des Instr.* p. 223.

§. 460.

Vulneri superdatur balsamum Peruvianum, quod spiritus vini exceperit, balsamum de Mecha, essentia succini cum oleo terebinthinæ, vel, quod fere optimum est, inspergitur terebinthina cocta. Brachio vero adhibenda sunt fomenta, quæ maxime adversus inflammationem possunt. Valde necessaria est quies: quare brachium canaliculo continendum est, qui ex lamina ferrea ita accommodari debet, ut ex cervice suspensus, partem anteriorem, quæ digitis subjicitur, elatiorem, aut mobilem, habeat, quo ii multum extendi & in posteriorem partem fere inclinari possint. Canaliculus enim, in quo foramina sunt, loris suis ad brachium deligatur *b*. Quamprimum tendinis oræ glutinatæ sunt, canaliculi anterior pars reclinatur, digiti pederentim flectuntur, furusque tendo iterum adducitur ac elongatur. Si tendo in pede furus est, membrum continetur in cistula, quæ ossibus fractis accommodata est, de qua infra dicendum.

b Vid. GARENGEOT I. c. T. I. p. 299.

§. 461.

Tendinem etiam Achillis, qui in corpore ex maximis est, huic curationi opportunum esse, quorundam observationibus compertum habemus *c*. Ubi vero hic tendo sine vulnere rumpitur, is, mediante fascia, attrahi & sic glutinari debet *d*.

c Vid. de futura, a GUIL. COVVERO administrata, Transact. Angl. No. 252. p. 153. & in LOVVTHORPS Compendio T. III. p. 298. Tab. V. fig. 78. Conf. GARENGEOT *des Operat.* T. III. p. 267. Illam jam olim in sectis cadaveribus observaverat VESLINGIUS in Obs. XV. p. 89.

ad Hunc tendinem rumpi posse, si homo valenter adductos musculos gastrocnemios atque solares præcipiti saltu repente deprimit, probaverat PETITUS *des Maladies des Os* T. II. Cap. XV. p. 289. & Comment. H. A. R. Sc. MDCCXXII. p. 68. Res in dubium vocata ab Auctore, qui contra PETITUM scripsit *Dissert. en forme des Lettres au sujet des Ouvrages de l'Auteur du Livre sur les Maladies des Os, Lettre V.* p. 261. Hanc observationem defendit PETITUS in libello, cui titulus: *Lettres de Mr. PETIT écrites à M. --- Auteur de l'Extraît du livre intitulé: Traité des Maladies des Os, inséré dans le Journal du 8. Mars 1724.* qui etiam novo exemplo rem confirmavit in H. A. R. Sc. MDCCXXVIII. p. 332. Aliam observationem prodidit JO: ADAMUS KULMUS in *Dissert. de tendine Achillis rupto & arteriis in osscam substantiam degeneratis*, Gedani, MDCCXXX.

§. 462.

Si tendo scalpelli acie punctus fuit, id quod sanguinem ex incisa vena mittentibus frequenter accidit, protinus imponi debent medicamenta, quæ nervis ita læsis idonea esse dixi. (454.) Quo vero avertatur sanguinis aditus a manu ad humerum, injicienda est fascia, cochleæ in modum sursum versum serpens. Ubi vero nihilominus inflammatio vulnere supervenit, lene digerens in vulnufculum conjiciendum est & super dandum cataplasma ex emollientibus, addito croco. Membro vero adhibenda sunt fomenta, quæ inflammatis medentur, & sedulo omnia observanda, quæ de hujus temporibus supra retuli.

VULNERA SCLOPETORUM.

§. 463.

Propria etiam quædam in vulneribus visenda sunt, quæ per glandes plumbeas & alia inferuntur, quæ ex sic dictis bombardis ac tormentis, mediante pyrio pulvere, jaciuntur. Hæc vulnera enim gravissima sunt & valde collisa. Nam oram habent, in qua carnes atque aliæ partes, quas glans illa penetravit, penitus conquassatæ & emortuæ sunt.

* Per glandes plumbeas aliaque, quæ ex sic dictis tormentis mittuntur, non semper vulnera fiunt, sed subinde colliduntur & quassantur sine his variæ sedes ipsaque ossa. De his vide, ubi de vexatis & fractis dicitur.

S. 464.

Colliduntur hæc vulnera perniciosissimo glandium aliarumque rerum ex tormentis missarum motu, non vero glandibus, si trahuntur, aduruntur. Olim falsam opinionem habuerunt, glandes accenso pulvere pyrio calidas fieri & igneas.

Vid. PARAEUS L. X. p. 330.

S. 465.

Quia vero tanta vi tantaque pernecitate glandes feruntur, valentius commoventur omnes partes, quibus illæ illiduntur. Hoc si locis nervosis incidit, gravissima symptomata, stupor, torpor, mox acutissimus dolor, syncope, nervorum distentio, inflammatio, gangræna, sequuntur. Nec parum confert animi perturbatio & terror, quo ictus homo plerumque percussus est.

S. 466.

Ex his vulneribus, nisi major, vel arteria, vel vena, fuerit dilacerata, nullus, vel paucus sanguis exit. Illa enim crusta, quæ ex collisis emortuisque carnibus enascitur, vasorum ora præcludit.

S. 467.

Ubi glans plumbea corpus, vel membrum, perrumpit, vulnus ea parte qua glans venit, paulo depressius est, magis collisum, & cum majori ecchymosi, aut minus. Nam in parte adversa, in quam glans tetendit, vulnus magis diductum est.

S. 468.

Quædam tamen discrimina recipiunt vulnera ab ea re, qua illa fuerint illata. Non parum enim confert figura. Glans plumbea, quæ rotunda est, si quam partem perrumpit, minus lædit, quam glans incisa, vel aliud ferramentum angulosum, scabrum & asperum, quo omnia lacerantur atque dilaniantur. Parum refert, ex quo metallo sint glandes, nisi in corpore relinquantur. Tunc enim minus offendit glans plumbea, quam ænea, vel quæ ex argento, quod multum æris habet, conflata est.

§. 469.

Non vero solæ glandes perrumpunt, sed cum his sæpe intus feruntur alia quædam, ex vestibulis lacinia, nummi, aliaque, quæ illæ secum arripiunt. Hæc aliæ in vulnera demersa intus valentius insident, quæ retenta magnam inflammationem aliaque symptomata movent.

§. 470.

Hæc vulnera solent esse cum magno tumore & multa *ἐκχυμώσις*. Sanguis enim ex ruptis valis effertur, quem vero ex vulnere exire illa crusta prohibet. In majori vero ecchymosi major gangrænæ timor est. Si autem supra vulnus repente major tumor fit, longe major metus esse potest, quia is plerumque nervum vel nerveam partem graviter læsam esse significat. Si infra vulnus membrum intumescit, venas obstructas esse intelligitur.

§. 471.

Si partes nervosæ percussæ sunt, æger vero non de acuto dolore, sed de sensu obscuro ac torpore conqueritur, membrum etiam gangræna periclitatur.

§. 472.

Non rarum est, in horum vulnerum curatione, post aliquot dies, & ubi sanguis jam dudum conquievissè videtur, periculosissimam & funestam profusionem oriri. (465.) Crusta enim, quæ laceratorum vasorum ora præcludit, vel aucta febre, vel corporis & membri motu, vel ipsa etiam suppuratione, quandoque resolvitur. Si igitur fauciata arteria nondum glutinata fuit, sanguis cum periculo ruit, qui etiam difficilius, quam in aliis vulneribus, prohiberi potest.

§. 473.

Si in ægro, & præcipue in vulnerato membro, præter solitum attolluntur moventurque arteria, metuenda est, vel nova sanguinis profusio, vel gravior inflammatio.

§. 474.

Si nova & ingens inflammatio post quartum diem ex improviso, & non apparente causa, majori impetu erumpit, vel aliquid in vulnere relictum est, (468.) vel læsa est pars nervo-

sa, muscoli tendo, aut aponeurosis, quæ res non sine periculo esse solet.

§. 475.

Propter nervosarum partium numerum gangrænæque metum membrum raro servari potest, si glans plumbea articulum perripit, vel sedem, quæ ab articulo propior est.

§. 476.

Quibus glans penitus & ad interiora viscera penetravit, ita, ut hæc percussa sint, eos in præcipiti esse, & raro sanescere, compertum est.

§. 477.

Ubi vero aliquis ictus fuit, qui servari potest, protinus prospiciendum est, ut glandes & alia, quæ, vulneri illata, intus hærent, (468.) ejiciantur. Ob id vero expedit, vulnus latius aperire, ut glebæ, & cetera, quæ ei insidunt, commode, qua venerunt, excidere, vel a chirurgo absque negotio revelli possint. Aliquando vero commodius est, id quod superest, aperire, eaque quæ inhærent, eximere. Observanda sunt omnia, quæ supra (372, 373.) præcepi. Forcipes & alia ferramenta, quæ excutiendis extrahendisquæ plumbeis glandibus adhibentur, cum & iis vulnera, si angustiora sunt, vel laniari, vel minimum non parum offendi soleant, sæpe parum utilia sunt, nisi illa prius incisa ampliataque fuerint. Præstat igitur, si aliud quid hoc non impedit, vulnus ampliare, vel vulnus vulneri adjicere, quo locus laxetur, & ea, quæ inhærent, detegantur, atque facilius digito, vel istis ferramentis, excutiantur.

§. 478.

Non vero ob id solum amplianda plaga est, sed etiam propter inflammationis metum. Si enim in his vulneribus sanguinis parum fluxit, quia illa crusta arteriarum venarumque ora præcludit, necessarium est, ut vulnus & latius aperiarur incidaturque, & ut ejus tota ora concidatur, quo sanguis melius exire possit. Vulnus etiam nova sectione ampliatum longe facilius sanescit. Ista autem habenda cura est, ne nervus, ne vena major, ne arteria lædatur. Nec tendo, nisi id valde necessarium, præcidi debet. Musculus vero haud timide incidendus

est. Atque aponeurosis majorem & transversam, vel obliquam, plagam desiderat.

S. 479.

Non raro, vulnera transversa sub cute feruntur. Expeditissimum est, in hæc specillum demitti, supraque eam incidi. Si vero vulnus transversum longumque non prorsus penetravit, sed intra carnes desiit, illud nihilominus specillo ferroque persequendum est. Si vero hoc satis tutum haud videtur, quia vulnus altius descendit, commodissimum est, specillum demitteri, & vulnus contra hujus caput altera parte incidi. Sic enim aliena melius excutuntur. Nam, quamvis glans per totum membrum perruperit, nihilominus his vulneribus sæpe inhaerent laciniae, aliaeque, (468.) quæ periculosissimam inflammationem movere possunt. Melius etiam in vulnus medicamenta demitti possunt. In id vero, quod transversum est, conjici potest linum, quod medicamento illinitur vulnere idoneo, & quod quotidie ducitur sic, ut vulnus subeat pars, quæ superior fuit. Hoc linum non prius adducendum est, quam soluta inflammatione. Finis vero esse potest, ubi vulnus purgatum est, & glutinari sine metu potest, in quo casu plurimum confert, si media vulneris pars paulo magis premitur.

S. 480.

Interdum tamen vulnus latius aperiri non potest, quia jam majores arteriae vulneratae sunt & sanguinem fundunt. Ejus enim profluvio crusta vincitur, id quod periculosissimum est, quia hæc vulnera pressum non ferunt, quo sanguinem optime prohiberi supra retuli. (406.) Si is itaque periculosus fluit, idque res permittit, arteriae vinciendae sunt. Eae vero, quia crusta occulantur, sæpe nova sectione prius detegendae sunt, quo melius apprehendi possint. Si vulnera in extremis partibus sunt, hæc tutius peraguntur, si protinus fascia tortilis, vel torticular, membro injicitur. Si alia parte in corpore vulnus est, & in hac arteria, sanguinem fundit, illa sic, ut in extremis, fascia tortili premi nequit, quare experiendum aliud vincituræ genus est. Acus incurva major linum satis valens ducens sub arteria trajicitur, & lini capita super hanc & ipsam cutim inter se adstringuntur. Sic tamdiu superior devincitur arteria,

donec illi in ipso vulnere, vel vinciendo, vel alia ratione, prospicere & sanguinem suppressere potuit chirurgus. (conf. 251.) Si vero arteria apprehendi & deligari haud potest, experienda sunt medicamenta, & quidem ea, quæ ad suppressendum sanguinem vehementissima sunt. (409. ad 414.) In desperatis enim casibus etiam ad ea præsidia decurrendum, quæ, quamvis rura non sint, tamen aliquando proficiunt, cum obscura & tenuis spes semper præferenda sit certæ desperationi. Si ex vulnere alto & tenui sanguis cum periculo fluit, longe optimum est, illud latius aperire, & post arteriæ admovere linamenta ex alcohol, vel alio liquore vehementiori ad sanguinem suppressendum expressa, eaque demisso in vulnus digito tamdiu apprimere, donec sanguis conquievit.

§. 481.

Ad reliquam vero curationem quod attinet, medenti scire necessarium est, hæc vulnera graviter collisa esse, & ideo glutinari non posse, nisi fuerint purgata, id quod medicamentis pus moventibus fieri constat. (343.) Cum vero in his vulneribus id, quod putre est, procedat serpatque, digerentibus adjicienda sunt alia, quibus purulenta curantur. Primo die imponenda sunt linamenta pura; quæ vero molliter & ita fascia comprehendenda sunt, ut vulnus minime adstringatur, vel prematur. In primis hæc optime conferunt, ubi vulnus latius apertum, & ejus oræ ad vivum usque concisæ (476, 477.) fuerunt: in hoc enim casu alienus est spiritus vini, quo plures utuntur. Si vero, vel propter sanguinis effluentis, vel aliud periculum, crusta concisa non fuit, sed integra relicta, & multum est quod putrescere potest, utendum mox ab initio medicamentis, quæ putre evincunt. Valentissimi generis sunt alcohol & alii sic dicti spiritus: quia vero hi nimium siccant, crustam duram reddunt & suppurationem cohibent, his præferri debent leviora. Inter hæc fere primo loco est aqua, sic dicta, vulneraria, quam vero minus valentem, vel spirituosam, esse oportet. Alcohol etiam, si illa deficit, potest cum aqua misceri & superdari. Ubi autem vulnus multam carnem corruptam habet, & metus est, ne id putrescendo intendatur, valentiora reprimentia & liquores spirituosos requirit.

§. 482.

Etiā , ubi sanguinis profusio timetur , illa quæ humectant & molliunt , & quibus crusta resolvi potest , aliena sunt . Itaque & in hoc casu imponi debent linamenta , vel ex alcohol expressa , vel terebinthina cocta conspersa .

§. 483.

Vulnus , cui nihil aliud , nec sanguinis profusio , nec major inflammatio , nec dolor , nec febris accessit , impositis linamentis puris sic per biduum haberi potest , & post demum resolvi , atque pus , quod moveri coepit , extergi . Illinenda hoc tempore imponendaque , atque in altiora vulnera demittenda sunt medicamenta , quæ concoquunt & pus movent (384. ad 394.) Si vero oræ putrescere videntur , & vitium serpere , his adjicienda sunt valentiora , quæ adversus gangrænam utilia esse supra retuli ; (192. ad 197.) nec non alia , quibus crusta putris resolvitur . (198. ad 203.) His , si vulnus purgatum est , illud debet impleri , & tandem glutinari ; quæ res non aliam curationem postulat , quam , qualem aliis vulneribus adhibenda esse proposui . Hæc vulnera alia esse in carnosissimis , nervosis , aliisque sedibus , in corpore raro vel adstricto , hieme & vere , in loco salubri vel gravi , compertum est , quibus omnibus accommodanda est curatio .

§. 484.

Sæpe accidit , ut a retenta mala materia , & , si hæc sibi in tunica cellulosa , quæ sub cute & inter musculos est , viam fecit , nova oriatur inflammatio . In hoc casu expeditissimum est , in hunc sinum demittere specillum & super id cutim incidere , vel si is longior est , altera parte ad specilli caput cutim incidere . Sic enim avertitur inflammatio , & vulnus citius sanescit . Ubi longior sinus altera parte incisus est , is trajecto lino purgari potest , & glutinari impositis pannis & paulo adstrictiori fascia . (478.)

§. 485.

Si glandis plumbeæ ictu os aliquod totum perfractum est , raro membrum ferveri potest , cum plurima fragmenta , eaque sæpe acuta , ex fracto osse recedant , quibus , velut aculeis , periosmium carnesque ita vexantur , ut magna moveatur inflammatio . Et , si etiam hæc solvi potuisset , æger nihilominus ex ma-

gna, quæ inflammationem sequi solet, suppuratione periclitaretur. (87.) Iraque, si vehemens vulnus & os juxta ipsum articulum ictum est, ossisque collisi fragmenta plura sunt, eaque multum inter se recesserunt, membrum præcidi fere necesse est. Hoc enim protinus fieri debet, antequam inflammatio, & ex hac febris incitatur. Non vero illud os, quod ictum est, præcidi debet, sed alterum os, quod supra articulum, & sanum est. Nam timor esse potest, ne tendinibus & ligamentis sub articulo graviter percussis magna superveniat inflammatio, ex qua plura majoraque pericula nascuntur. Nonnumquam etiam os ad articulum usque finditur, & vel ob id servari nequit. Hujus rei notæ sunt, si periostium alia parte, quam, quæ ipsum os ictum fuit, inflammatur. Pauca vero fragmenta, si ab osse recesserunt & eminent, in suas sedes reponenda sunt. Si vero parvula fragmenta recondi nequeunt, illaque nudata sunt, necesse est ea, si ex membranis dependent, abscindere. Nam, quia illa ex periostio hærent, ea abrumpere & vi diducere, periculosum foret. Quæ abscindi nequeunt, emoriuntur, & resolutis per medicamenta membranis per se excidunt. Ubi majora fragmenta eminent, quæ recondi nequeunt, illa ferrula, vel forcipe præcidi debent. Si vero membrum ictum osque fractum fuit, integra manente cute, curatio eadem est, quæ, ubi os alia ratione fractum fuit. Si enim fragmenta sub cute eminent, quæ carnes vulnerant, id quod ex dolore & punctio-nibus cognoscitur, illa iterum in suam sedem dari oportet. Nam, si hoc fieri potest, necessarium non est carnes contra incidi; sæpe vero necesse est, ut concidatur vexata collisique cutis, quo quiescens corruptusque sanguis exire possit, ne extrinsecus moveatur inflammatio. Periostium, si alienatum, vel inflammatum est, protinus etiam concidendum est, ne inflammatio pus alat. Cetera, quæ agenda sunt, exponam, ubi de ossium morbis dicitur.

Vid. LE DRAN *Traité des plaies d'armes à feu.*

ARTICULORUM VULNERA.

§. 486.

Vulnera etiam mala esse, si mucro ensis vel alius teli, usque ad articulum defecit, vel, si hunc glans plumbea perripit, jam alias retuli. (357, 474.) Periculum enim faciunt, & magnus tendinum numerus, ligamenta, glandulae mucum in articulum fecernentes, & ipse humor, qui, tum ex his glandulis, tum ex ligamentis, in articulum defluit. Crebrius etiam ossa & horum apophyses atque epiphyfes franguntur. Si grave atque collisum vulnus est, magnisque periculis expositum, membrum, antequam id per inflammationem intumuit, praecidi necesse est. (474. 484.) Difficillimam etiam curationem habent vulnera, quamvis minora, si penitus in articulum penetraverunt, cum haec vulnera ampliari haud commode possint. Fere tolerabiliora sunt majora latiora, & ex quibus etiam notabilis ligamentorum pars abscissa, vel telo atque glande lacerata fuit. Tutissimum omnium vulnus, quod in summa parte est, & per illud ligamentum, quo articulus continetur, capsulare vocant, non penetravit.

• ALE DRAN *des plaies d'armes à feu* pag. 199.

§. 487.

Ex his vero vulneribus, praeterquam quod in iis majores dolores inflammationesque maturius excitantur, humor effertur crassior, glutinosior & subalbidus, mellique albo subsimilis, *μελίχηρα*, vel synovia, dictus. (357.) Is vero humor vulnera sanari prohibet & difficilius supprimitur. Tandem, dum ille sic diu fertur, vetustas ulcus occupat; cui, si callus inducitur, ad fistulam transitus esse consuevit. Si etiam vulnus sanari potuit, manet plerumque articulus cicatrice contractus, ita, ut membrum extendi atque contrahi haud possit.

§. 488.

Si igitur, articulo percusso, spes est, membrum servari posse, plaga, quantum res permittit, incidenda est; &, si ecchymosis est, vulneris orae concidendae sunt, quo humori exitus detur. (477.) Membra adhibenda sunt fomenta, quae adversus inflammationem maxime possunt. Vulneri vero imponenda essen-

tia balsamica, ita, ut hæc plurimum succini habeat, (387.) essentia gummi elemi, mastichis. His vulneribus inimica sunt digerentia, quibus omnia, quæ intus in ligamento sunt, laxantur, ita, ut ille humor (486.) copiosior efferatur. Nocent fomenta humida, vel nimis mollientia, si extrinsecus articulo superdantur. Aliena quoque sunt acria. Oportet autem, præcipue in his articulorum curationibus, vitare & æra & frigus, quibus vel maxime eorum vulnera infestari solent. Nec medicamenta, quæ vel vulneri imponuntur, nec ea, quæ super id deligantur, alia esse convenit, quam calida.

VULNERA, QUÆ VIRUS HABENT.

§. 489.

Vehementissima vulnera sunt, per quæ virus quoddam, quod iis inhæret, corporibus inferitur, & celerius per hæc diffunditur. Aliquando enim hominem telum venenatum percussit, aliquando eum vipera, serpens, vel rabidum animal momordit, aliquando is a scorpione ictus est: quæ omnia vel maxime terrore possunt, & non nimium distantem curationem desiderant. Accidere etiam potest, ut vulneri, in quo nihil virulenti est, quædam imponantur, quæ naturam veneni habent.

§. 490.

Solet autem fere frequentius evenire, ut hominem vipera percutiat. Hoc animalis genus virus, quod in peculiari glandula secretum in aliquo receptaculo reconditum hæret, per dentes excavatos in os eo tempore exprimit, quo animal iisdem dentibus aliquid corripit. *a*

a Rerum naturalium investigatores probant, hunc succum, qui plurimis aliis animalibus exitiabilis est, his necessarium esse. Viperas enim docent, aliis animalibus, iisque pro modo eorum majoribus, ali ac sustineri: hæc morfu correpta celerius veneno debilitari & extinguī, quæ alias vel luctando vel fugiendo se eripere possent. Quia etiam vipera serpenteque ea, quæ deglutiunt, non prius mandunt & extenuant, hunc cibum veneno imbutum celerius in illorum visceribus emolliri atque solvi, ut melius per univrsum corpus dividi possit. Vid. MEAD de venenis p. 6. Succum illum innocentem esse, existimavit CHARRAS, in novis de vipera experimentis, qui venenum in efferatis spiritibus huius animalis querendum esse censuit; sed hanc sententiam novis experimentis confutavit FRANCISCUS REDI in *Osservazione*, ed in *Lettera sopra alcune Opposizioni fatte alle sue osservazioni intorno alle vipere*. Conf. ANTONII VALLISNERII *Osservazioni varie* No. 42. in *Opp.* T. III. p. 229.

§. 491.

Scorpio in extrema cauda aculeum habet intus cavum utrimque e latere perforatum, ex quo etiam venenatus succus in vulnera ista aculeo impressa destillat.^a

^a Vide varia experimenta cum scorpionibus facta & hunc aculeum delineatum in H. A. R. Sc. M D C C X X X I, p. 318.

§. 492.

Raro apud nos chirurgi operam desiderant vulnera, per alia animalia, terribiles angues etiam, insecta, corpori ictu morsuque illata. Nam ea nostræ terræ vel peregrina sunt, quæ æstuosius locis gignuntur, vel tantam vim nocendi non habent. Rarior etiam, nisi inter barbaros, telorum venenatorum usus esse solet.

§. 493.

Hominem autem, qui vulnus, quod virus habet, accepit, præcipue, quem vipera percussit, mox pallor decolorat: color vero, qui ab initio pallidus est, mox in luteum, & eum mutatur, quem habent, qui morbo regio ægri sunt. Arteriæ propterea languescunt & earum pulsus sunt debiles, inæquales, sæpe intermitteutes. Homo inhorret, partes membrorum extremæ inalgescunt, totumque corpus sudore frigido manat. Crebrius linquente animo, tandem supervenire solet nervorum distentio. Cum his omnibus etiam alvus, quæ vehementius fluit, & crebrior vomitus ægrum fatigant. Alii ardentibus siti faucibus horrore intremiscunt, inexpugnabili dormiendi necessitate urgentur, tandemque convulsi, repente jugulantur.

Vid. CHARRAS I. c. p. 155. *Description des Isles de l'Amérique* par le P. LABAT T. I. Cap. VII. p. 161. confer *the Philosophical Transactions*. Vol. XXXIX. No. 433. p. 313.

§. 494.

Quo magis vero ira & rabie percitum fuit animal, quod ictu læsit, eo vehementius vulnus esse consuevit. In propinquum etiam & extremum fere discrimen adducitur homo, cui nervus, vel tendo percussus est. Minus vero lædit animal, quod jam aliquoties momordit, & majorem illius succi partem expressit.

§. 495.

Illud vero ignorari non oportet, omnia venena non semper, nec omnibus hominibus nocere. Aliquando enim sine noxa &

viperæ serpentisque momorderunt. Raro virulentus est scorpionis ictus, nec rabidi animalis morsum semper hydrophobia sequitur. Hæc enim res plures decipisse videtur, qui varii generis vanisque medicamentis & aliis auxiliis, quibus in his casibus usi sunt, multum tribuerunt, & plures, qui ex inani persuasione eandem curandi rationem ingressi sunt, deceperunt. Sæpe enim sibi aliisque persuaferunt, se medicamentis adjutos fuisse, qui etiam sine his incorrupta sanitate fuissent.

^a Vid. H. A. R. Sc. c. I.

§. 496.

Festinantius agere oportet chirurgum, qui his opitulari debet. Ubi igitur quis ictus morsusque fuit, expedit, protinus & sine mora digitum, vel aliud membrum, supra vulnus, lino adstrictiori deligari, non tamen nimium, ne torpeat, vel gangræna periclitetur: post vero vulnus crebrioribus & altioribus plagis concidi, quo plurimum cruoris effluat, & virus post hæc extrahi.

§. 497.

Ad id vero homo adhiberi potest, qui vulnus exfugat, quod sine summo discrimine fieri nequit. Nam talem oportet os sanum, nullumque in gingivis, palatoque, aliave parte oris, ulcus habere. Virus enim non gustu, sed in vulnere nocet *b*. Ubi nemo hanc audaciam habet, ut vulnus exfugat, cucurbitula admoveri, & mediante hac, venenum cum sanguine ex conciso vulnere extrahi potest. Si vero locus cucurbitulæ opportunus haud est, expedit, vulnus, demisso in illud candente ferramento, vehementius adurere, & post crustam, impositis medicamentis, quæ digerunt, resolvere; diu etiam ulceri superdare, quæ pus movent, illudque iterum adurere, vel scalpello exasperare. Nam plagam diutius patere necesse est.

b Inter veteres Psylli, Lybiæ, & Maris, Italiæ populi, hominibus serpente ictis vulnus exfugendo mederi soliti sunt, qui, sibi hoc gentilitium esse, aliis persuaferunt. Sed de his recte iudicat CÆL S U S L. V. cap. 27. eos non præcipuam scientiam habuisse, sed audaciam usu ipso confirmatam. Vide de his PLINIUM L. VII. C. 2. p. 371. A. GELLIUM L. XVI. C. XI. In Hellefponto circa Parium fuerunt *ὀφιορυστοί*, de quibus opinio erat, eos serpentium ictus contactu levare, & manu imposita venena extrahere posse. Vide STRABONEM L. XIII. p. 880. PLINIUM L. c.

§. 498.

Ubi vero vulnus non adustum, sed concisum fuit, illud eluen-

dum est aqua, quæ salem, nitrum & theriacam exceptit; post vero imponenda sunt medicamenta, quæ molliunt & pus movent, (91. 92.) malamque materiam evocant. Ad hoc idonea sunt cataplasmata ex farina cum lacte cocta, additis caricis pinguibus fermentoque panis. Vulnus non nisi post longam suppurationem, glutinari debet; membro autem interea adhiberi fomenta, quæ adversus inflammationem valentiora sunt.

§. 499.

Medicamenta autem dari debent cardiaca & alexipharmaca, quorum salubris effectus est, si sudorem per omne corpus diffundunt. Quare necesse est, ut æger, stragulis bene opertus, se contineat, &, ubi sudor omnis finitus est, ut linteo repesto omnia sua membra detergat. Vulneri, quod vipera fecit, præcipuum medicamentum esse dicitur sal viperæ, cujus drachma ex jusculo calido sumitur. Theriaca, antidotum Mithridatis, aliaque, quæ corpus adversus venenorum pericula tutum reddere vulgo creduntur, sæpe fallere solent; nec aliis quæ vulgo laudantur, antidotis fides habenda est, quibus, cum a circulatoribus extollantur, vulgus suam credulitatem addicere haud veretur.

§. 500.

Haud ita pridem tamen adversus viperarum morsus antidotum inventum esse dicitur, cujus virtuti, cum ea claris experimentis cognita probataque videatur, vix omnis fides deroganda est. Homo enim, qui sibi ipsi viperam ad digitum admovit, hujus morfu ita vulneratus fuit, ut de vulnere sanguis stillaverit. Ictus homo acerbum acutumque in brachio dolorem sensit, & mox omnia ea passus est, quæ vipera morsus accidere solent. Oculorum fuit frequens motus & delacrymatio, in pectore atque præcordiis dolor & anxietas, spirandi difficultas, animi defectio, fudor frigidus. Brevi post abdomen intumuit, in eo tormina & in lumbis vehementior dolor, ac cum his crebrior vomitus atque dejectio fuerunt. Inter hæc oculi caligaverunt & convulsi sunt ita, ut ægro omnia, quæ ejus conspectui exposita erant, duplicata viderentur. Tandem post unius & quadrantis horæ spatium rotum brachium oleo olivarum super ignitabulum perunctum & bene manibus pertractatum fuit, ex quo & dolor, & reliqua de quibus conquestus est æger, se remisit; qui somno oppressus, ad alterum diem arcte & graviter dormivit atque con-

valuit *a*. Novo etiam experimento, Dresdæ factò, hujus antidoti salubritas comprobata fuit. *b*

a Hæc experimenta coram sociis Regiæ Britannicæ societatis Anno MDCCXXXIV. d. i. Julii facta sunt. Vid. the *Philosophical Transactions* Vol. XXXIX, l. f. c.

b Vid. Cel. ABR. VATERI Diss. de Antidoto novo adversus viperarum morbum præsentissimo in Angliâ haud ita pridem detecto, W. MDCCXXXVI. §. 501.

Ex morfu animalis rabiosi sequitur aquæ timor, ὕδροφοβία Græci appellant. In hoc simul homo & firi & aquæ metu cruciatur, qui ipse in rabiem efferatus tandem gravi & misera morte extinguitur. Virus hoc, si corpori infusum est, non statim tetros hos cruciatus ciet, sed sæpe per longum satis tempus ei sine noxa insidet & quasi compressum est. Tandem improvisè dirum illud valetudinis genus advenit atque ita increfcit, ut ægrum intra paucos dies rapiat. Non solo vero morfu nocent animalia rabida, sed, cum sanguis & omnis eorum humor, præcipue autem saliva, hoc veneno infecta sit, homo etiam sanissimus in hunc morbum præcipitatur, si ejus humoribus, præcipue salivæ & sanguini, vel minima pars corrupti succi admiscetur.

Canem ex devorato sanguine hominis hydrophobia laborantis rabiosum factum esse, testatur LEMERY in H. A. R. Sc. Anno MDCCVII. p. 31.

§. 502.

Ex variis vero occasionibus rabies animantibus venire potest. Si ea, & præcipue canes catenis vincti, flagrantissimo æstu & apricatione torrentur. Si his potui dantur aquæ graves & putres, fordibus ac vermibus scatentes. Si, denegato potu, diutius atque ardentius sitiunt. Si aluntur putribus carnibus ossibusque, lardo rancido. Si ex his & aliis causis vermes in renibus aliisque visceribus nascuntur.

§. 503.

Si verò in hominem labes data fuit, & ex ea jam morbus venit, ille incipit ab insueto molestoque dolore illius membri, quod morfu læsum fuerat. Cum his præcordia dolent atque intenta sunt, æger somno ultra debitum urgetur, qui torpor soporque interdiu noctuque continuat. Mens verò falsis & mendacibus visis lymphaticisque somniis concitatur. Æger, ubi mens consistit, difficulter fert morbum, summa animi ægritudine premitur & angoribus excruciat, nec sine difficultate & anhela-

tionem spirare potest. Ubi morbus incrementum accipit, oritur aquæ omniumque fluidorum metus, adeo, ut si oculi aquæ splendore, auresque ejus motu & strepitu, vel parum adficiuntur, homo convellatur. Interea fauces urit anhelosa sitis, quam, propter illam *ὑδρὸφοβία*, nulla potione luere vel extinguere potest. Vomit multa biliosa, genitale membrum tentigine laborat, & mens varias imagines accipit, insania tamen se per momenta temporis remittit. Tandem autem is violentius se gerit, furit, mordet, linguam humidam, nimia siccitate aridam, fissam, ex ore exferit, defluentem salivam devorare nequit; si loquitur, vox nihil significat. Sub finem, post frequentem nervorum distentionem spiritus frigidus vix trahitur, & prorsus intercluditur, atque æger strangulatus quarto circiter die extinguitur.

S. 504.

In corporibus post obitum incisæ fauces inflammatae, ventriculus biliosus glutinosusque plenus, fel copiosum & atrum, & viscera omnia quasi arida reperta fuere. Sanguis vero in toto corpore tenuis fuit, qui nec frigore cogi potuit *a*.

a Vid. H. A. R. Sc. MDCXCIX. p. 55. Negat tamen ROLFINGCIUS, in incisæ cadaveribus fauces inflammatas inveniri. Vid. ejus Diss. Anat. L. I. C. XIII. p. 179.

S. 505.

Omnibus hoc morbo oppressis spes in angusto est, certa vero desperatio, si is præsens invaluit. Malum eo vehementius, eoque certius periculum adfert, quo efferatiori rabie agitatum fuit animal, quod momordit. Multum ad hæc conferre anni tempus, ætatem, corporis habitum, victum & alia, jam aliquoties posui.

S. 506.

Si vulnus tale curandum accipit chirurgus, festinantius omnia agere debet, quæ de aliis venenatis vulneribus (495, 496, 497.) præcepi; in alienum vero & mortis periculum injiceretur homo, qui tale vulnus ore exfugere auderet. Sudor eliciendus est, non vero calidis medicamentis, quæ in hoc morbo pestifera sunt, sed dato aceto bezoardico & calida aqua. Æger vero stragulis bene opertus se in lectulo continere, vel corpus in balneum non nimium fervens demittere debet. Post sudationem non aliena sunt cathartica, quæ supra adversus inflammationem utilia proposui. (63.) Necessaria est abstinencia, victus dandus est modi-

cus, acidulus. Potioni idonea est, vel frigida aqua, vel prisa-
na ex hordeo cum succo citri. In alvum immitti debent lotio-
nes, quæ multum falem nitrumque habent. Vestimenta quibus
saliva adpersa fuit, protinus abjicienda sunt.

S. 507.

Vetustissimorum auctorum experimentis compertum est, opti-
mum remedium ad avertendam *υδροφοβία* esse, hominem in ma-
re, vel piscinam projicere, eumque modo mersum bibere pati,
modo, si habet, atrollere, interdum deprimere, ut invitus quo-
que aqua satietur ^a, qua re aquæ metus tollitur. Melius vero
erit, hominem, non opinantem, in aquam, etiam non provi-
sam, præcipitare. Qui vero sic in aqua frigida vexatus fuit,
eum post lectuli calore fovere oportet.

^a CELSUS L. V. C. 27.

S. 508.

Si morbus jam tenet, omnis fere spes præclusa est. Ubi ta-
men nullum aliud auxilium apparet, sanguis ita mittendus est,
ut detractio hominem imbecillum faciat, post vero is in aquam
demittendus, (505.) vel, palo alligatus, copiosissima aqua one-
randus est. Nec extimescenda est nervorum discentio, quæ his
vehementissima esse consuevit. Nam aliquando æger, omni vita-
li virtute fracta, animo linqui deprehensus est, qui, ubi ad se
rediiit, aquam sine horrore tolerare potuit. ^b

^b Vid. H. A. R. Sc. Anno MDCIC. c. l.

S. 509.

Et contra hoc virus plura a variis auctoribus proposita sunt
αντίδοτα, & ita laudata, ut magis, quid quisque persuaserit si-
bi, appareat, quam, quid evidenter compererit: de quibus vi-
dendi, qui alteram medicinæ partem persecuti sunt. Mihi tamen
imperare non possum, quin addam illud, quod non ita pridem
Celeberrimus Vir RICHARDUS MEAD publicavit. ^c

^c Hoc remedium jam olim descriptum in Transactionibus Anglicanis No.
237. vid. LOVVTHORPII Compendium Vol. III. p. 284. repertum fu-
erat a DAMPIERIO, nautico illo homine celebri, & ab illustri JOHAN-
NE SLOANIO publici juris factum, a MEADIO vero, ut fertur, va-
riis experimentis comprobatum. Ante omnia vero homini, quem canis ra-
biosus momordit, sanguinis uncia novem vel decem detrahendæ sunt.
Post componi debet pulvis, qui habet unciam semis herbarum lichenis terre-
stris aridæ & bene contritæ, piperis vero nigri drachmas duas. Hic pulvis
in quatuor dividendus est, & homo per quatuor dies, non capto ante cibo,

vel poru, pulverem fumat illumque majori lactis tepidi potione diluat. Devoratis his pulveribus, per mensem singulis diebus multo mane jejuno stomacho in balneum frigidum ire, eoque ita uti debet, ut is in aqua totus demergatur. Mox vero, si ita ei submersum etiam fuit caput, is protinus auferendus est, ne frigus capiti noceat. Per alios quindecim dies balneo utatur tertio quoque die. Vid. *la Bibliothèque Britannique T. VII. p. 205*. Ex aliis observationibus, quæ a Medico Lichfieldensi, ROBERTO JACOBO, factæ sunt, turperhum minerale non hominibus solum, sed etiam ipsis canibus, hac dira rabie inflammatis, medicamentum esse dicitur; quod non solum eos a periculo tutos præstare possit, sed etiam ipsi morbo, si is jam & hominem & bestiam tenet, mederi. Vide illius Epistolam ad JO. SLOANE in *Transact. N. 441. Anno MDCCLXXVI. p. 244*. Ulius experiendo edocebit, quale pretium his omnibus statuendum sit.

VULNERA CAPITIS.

§. 510.

Prævisis omnibus, quæ ad universa vulnerum genera pertinent, & in quamlibet partem corporis incidunt, ad ea veniendum est, quibus singulæ partes sedesque læduntur. Nulla vero horum, neque genere vitii, neque ratione curationis, adeo inter se distant, quam, quæ capiti inferuntur. Ad hæc enim referri etiam solent illæ plagæ, quibus calvaria colliditur, finditur, atque perfringitur, & quibus etiam cerebrum ejusque membranae læduntur, quas cum summo periculo esse nemo ignorat.

§. 511.

In capite vero vulnerari possunt cutis, adeps, musculi & horum aponeuroses atque tendines, pericranium, quod etiam musculos temporales comprehendit, & altera membrana, periostrium dicta, quæ proxime calvariam cingit & sub dictis musculis condita est. Præterea percutitur varia ratione calvaria, & læduntur etiam cerebrum, hujusque membranae. De vulneribus, quæ in facie, oculis, aliisque sedibus sunt, seorsim dicendum est.

§. 512.

Nonnumquam accidere potest, ut homo, cujus caput graviter percussum fuit, mox mortuus concidat, in cujus etiam corpore inciso nihil invenitur, quod tam subitam mortem adferre potuisset. Nam in his casibus nec ille locus, qui extrinsecus ictum excepit, intumescere solet. Tales enim momento temporis exanimantur, quia cerebrum & cerebellum ex ictu vehementius commotum fuit, & compressa sunt eorum nervorum initia, qui ad viscera pertinent, & in his vitalem motum præstant.

* Commotio cerebri dicitur, quando ab ictu, calvaria illato, vel casu ab alto, vehementius concutitur & commovetur *τὸ ἐγκέφαλον*. Jam id cognovit HIPPOCRATES Sect. VII. Aphor. 58. de morbis L. I. Sect. IV. T. II. p. 4. & Coac. prænot. n. 370. T. I. 572. Cerebrum etiam aliis occasionibus commoveri potest, e. g. si homo collectione spiritus plenus ita sternatur, ut totum corpus vehementius concutiat. Vid. DURETI Comment. in Coacas. p. 408. Ab hac cerebri commotione oriri videntur illa, quæ homini mox post acceptam plagam accidunt, si protinus ei omnia, quæ oculis obversantur, velut aliquo turbine, circumaguntur, si ipsi oculi obcæcantur, alique sensus obtunduntur. Sic ictus homo interrogatus non respondet, obmutescit, concidit, bilem vomit & sine sensu, quasi dormiens, jacet. Si enim talia post aliquod tempus contingunt, ea ab humore, ex ruptis venis emissio & cerebrum premente, proficiunt. Accidere vero etiam potest, ut vasa propter solam cerebri commotionem rupta sint. Id ex eo discitur, quod quandoque in calvaria nulla rima reperitur, sub ea vero multus humor concretus. Immo cerebrum longe valentius commoveri, si os vel totum integrum manet, vel parum finditur, minus, si hoc perfringitur, probabile est. Ultimatum enim si incidit, os, quod sic motum excipit, dum frangitur, hujus vehementiam solvit, quæ alias ad partes, quæ intrus sunt, transferretur. Vid. LE DRAN Obs. T. I. pag. III. At enim cerebri commotio, præcipue in casibus forensibus, tunc sæpe pro causa apprehenditur, quando in defunctis, qui protinus post ictum animam amiserunt, nec ossis fractura, nec concretus cruor, nec aliud quid repertum est, quod tam citam mortem inferre posuisset. Nam in his corporibus, nec quidem vulnus, quod in cute est, locufque, qui collisus fuit, ut in aliis, rubet & tumet, quia protinus enecta omni vitali virtute humor coire haud potuit. Vid. memorabile exemplum in H. A. R. Sc. M D C C V. p. 68. Hoc vero rarius accidere, opinor.

§. 513.

At longe frequentius evenire solet, ut aliquis graviter percussus sit, & ab initio mala indicia haud subsequantur, ita, ut homo ab omni periculo abesse videatur. Post aliquot vero, immo plures, dies, nec opinato, accedunt mali morbi & cerebri graviter affecti testimonia, quæ plerumque futuram mortem denunciant. Nec hoc humana imbecillitas in tanta corporum vulnerumque diversitate evitare potest. Ob id vero necessarium est, ut medicus de nullo, cui caput percussus fuit, securus sit, sed ut eum diligentius inspiciat, atque, si aliquid eorum deprehendit, ex quibus scire licet, hominem periclitari, ut protinus & sine mora occurrat. Hæc enim auxilia, etiam si nihil proficiant, & æger nihilominus extingatur, magis tamen ignoscendum medico est, qui considerate prudenterque egit. Accidere etiam potest, ut ictus, qui se tutum putat, & haud monitus, intemperanter agit, fiducia secundæ valetudinis opprimatur. *b*

b Vid. plura exempla vulnerum capitis, quæ ab initio leviora visa, post aliquot menses mortifera fuerunt, in BONETI Sepulchreto L. IV. Sect. II.

S. 414.

Nec illud ignorari oportet, fere incomprehensibilis naturæ hæc vulnera esse, & in nullo alio genere signa futuræ salutis atque mortis adeo incerta, ac in iis, quæ in capite sunt. Aliquando enim gravissima vulnera, quibus dura mater, & ipsum cerebrum, ita vulnerata fuerunt, ut major puris modus per fractam vel excisam calvariam effusus fuerit, & quamvis ictus nec frigus, nec æstus, nec libidinem, viraverit, sed immoderate & intemperanter vixerit, sine periculo, sineque iis malis, quæ hæc vulnera consequi solent, fuerunt ad sanitatem perducta *a*. Nec minus etiam accidit, ut homo graviter vulneratus, cum omnibus, quæ non solum terrere, sed omnem spem tollere & mortem præsentem in aliis denunciare solent, conflictatus, servatus fuerit & sanitati redditus *b*. Adeo in medicina etiam, ubi perpetuum est, quod fieri debet, non tamen perpetuum est id, quod consequi convenit *c*. Igitur in curandis capitis vulneribus utile est, scire unumquemque, quid, & quando maxime, caveat; ast vero, quæ futura sunt, nemini licet certo intelligere atque prædicere.

a Observatione perpetua digna est illa historia, quam ante paucos annos singulari studio exposuit LUDOVICUS FRANCISCUS MANNE, chirurgus Avenionensis. Homini triginta annorum lapide icta fuit calvaria, & quidem dexterior & superior pars ossis coronalis. Vulnus huic sedi illatum magnitudinem denarii habuit. Nihil vero post acceptam plagam secutum est, quod periculum ostendere potuisset. Homo, cum ad tertium a domestica sede lapidem abesset, sine noxa reversus est, & cum uxore, quam duxerat, rem habuit. Avenionem vero venit & a Pharmacopola balsamum Arcaei & emplastrum de betonica accepit, quod vulneri imposuit. Per viginti dies bene valuit, sine omni febre, capitis dolore, sopore, nervorumque distentione fuit. Semper cibi avidus, victu pleniori usus, accedente nocturno placidoque somno: Vario interea opere perfunctus est. Humeris onera portavit, agrum vertit atque subegit, vinum vindemiavit & torcularius uvas pressit. Interdum flagrantissimo solis æstu perustus, noctu sub dio & arboribus, omnibus aeris injuriis expositus, dormivit. Cum vero vulnus haud sanesceret, nostrum chirurgum adiit & in valetudinarium publicum deductus est. Chirurgus, cum deprehenderet, plagam sine malis & periculum ostendentibus notis esse, adurentia imposuit, ad putrem carnem, quæ ulceri supercreverat, exedendam. Cum autem animadverteret, ex ulcere majorem vim puris efferri, cutim incidit, & ossis fragmentum, supremæ laminæ partem eduxit. Quia vero, hæc sublata, interior lamina sine vitio esse videbatur, hæc ab initio relicta fuit. Increfcente vero indies puris modo, ulcus specillo exploravit, quod altius, & in ipsum cerebrum, demisit. Eduxit aliud lamina vitreæ fragmentum, multis aculeis exasperatum. Patefacto cerebro, maxima ejus suppuratio orta est, & quotidie, ubi vulnus deligatum fuit, puris magna vis ex ulcere effusa fuit. Finita tandem suppuratio-

ne, cerebrum, quod exesum erat, increvit, & omne, quod vacuum fuit, replevit. Tandem carnem a dura matre & ipso osse, ut fieri solet, incremente, foramen completum fuit, & homo convaluit. At, id quod vix non omnem fidem superat, per id tempus in ægro nihil eorum observatum est, quæ aliis, calvaria fracta, & cerebro læso, accidere solent.

b Vide talem historiam, quæ non minus, quam prior, admiratione digna est, cum & ipsa medulla cerebri graviter læsa fuerit, in prima a *BRISSO* scriptarum observationum.

c *CELSUS* L. VII. Cap. XII. §. 4.

§. 515.

Nec ea vulnera sine omni periculo sunt, quibus cutis, capillum gignens, eæque partes, quas sub cute esse dixi, (510.) percussæ sunt, quamvis totum os integrum manserit. Inflammari enim quandoque solent muscoli, horum tendines & aponeuroses; quæ res, quia istæ partes nervos habent ab ortu propinquiores, summos dolores nervorumque distentionem movere potest. Et membranula, quæ exterius calvariam cingit, seu periostium, committitur cum dura meninge. Nam & vasa sanguinem vehentia, & nervi ex una harum membranarum in alteram per futuras potissimum feruntur. Illam enim membranam, quæ cerebrum in pueris, horumque summis capitibus, contegitur, ubi, deficientibus ossibus, sinus rhomboideus est, ex his duabus conflaram esse constat. Vasa etiam, quæ in diploe inter utramque calvariæ laminam discurrent, & ossi alimentum subministrant, ex his membranis educuntur. Accidere ob id potest, ut, si exterior membrana percussa fuit, os integrum sit, & nihilominus intus in dura matre vehemens & periculosa exciteretur inflammatio. *a*

a Vid. *LE DRAN* Obs. XXVII. p. 179.

§. 516.

Quibus præcognitis, ad singulas species veniendum est. Vulnerus, quo cutis capillata ense acuto discissa est, non aliam curationem requirit, quam, qualem supra (375.) præcepi. Semper vero, & ubique, ubi cutis pilis contegitur, ea ante omnia radenda est. Si arteria præcisa fuit, ea vel comprimenda, (406. 408.) vel ad latum digitum ab ora vulneris trajecto lino devincienda est. (242. ad 244. 414. 415.) Et heic raram deligationem adhiberi confert. (381. 383.) Ex fasciis opportuna est ea, quæ uniens dicitur. Si vero hac oræ vulneris commode adduci nequeunt, debent his adponi panni, super quos injici potest alia fascia, quæ funda, vel alia, quæ capital minus, dicitur. (15.)

§. 517.

Si autem aponeurosis & pericranium vulnus acceperunt, oriri potest inflammatio, si vulnus in cute & externis membranis majus est, quam in pericranio. Illa avertitur, si hoc sectione latius aperitur.

§. 518.

Ubi cutis alia parte abscissa est, alia dependet, vulnus sui debet. (376.) At enim futura comprehendi potest omne, quod dependet, & per omnes membranas acus linumque immitti. In altera vero, nec per periostrium, nec per aponeurosin, sed per solam cutim, linum trajiciendum est, cum iis, si acu linove vexantur, gravis oriri soleat inflammatio. Si etiam id, quod dependet, non solum discissum, sed etiam collisum est, illud nihilominus sui potest. Observari vero oportet ea, quæ supra de his (382.) præcepi.

§. 519.

Vulnus, quod telo retuso illarum & collisum est, multum sæpe inflammari solet. Ne vero id fiat, expedit, plagam protinus ampliari, & si qua sanguis coit, illum evocare. Ubi latius aperitur vulnus, non minus incidendum est pericranium, quam cutis & exteriores membranæ. (516.) Vulneri imponi debent, quæ pus movent, non vero alia, quam, quæ locis nervosis idonea esse supra retuli. (384.) Superdari potest emplastrum de betonica, vel illud de cumino. Utiles sunt adversus inflammationem faccelli ex vino cocti atque expressi, qui componi possunt ex herba abrotani, absinthii, betonicæ, salviæ, origani, serpilli, pulegii, majoranæ, rorismarini, melissæ, rutæ, floribus lavendulæ, rosarum.

§. 520.

Non ita frequenter evenire solet, ut oræ vulneris intumescant, quia aer in adiposam tunicam ejusque cellulas contrahitur, quas multum distendit. *Εμφύσημα* hoc tumoris genus vocant, quod cognoscitur, si tumor frigidus vulnus obsidet, qui pressus cum aliquo strepitu digitis cedit. Hoc oriri solet, si vulnus aëre & frigore alienatum est. Tollitur, si oræ vulneris tumidæ leviter premuntur, & aer exprimitur, si superdantur modo commemorati faccelli, vel, si panni imponuntur olibano,

maftiche, benzoe, terebinthina cocta fuffiti, quibus pannis etiam oræ parumper perfricari poffunt.

S. 521.

Longe autem frequentius his vulneribus supervenire folet inflammatio & eryfipelas. Prior in aponeurofi & pericranio fedem habet, eryfipelas vero in fumma cute. Ultimum effe intelligitur, fi aures etiam infeftantur, quæ cute, non vero aliis membranis, conteguntur. Huic mederi facile eft, fi cuti, derafis ante capillis, fuperhabentur medicamenta arida, quæ, adverfus eryfipelas utilia effe, fupra propofui. (163. 164.) Adverfus inflammationem vero nihil magis proficit, quam, fi vulnus nova fectione aperitur. (516. 518.) Vulnus etiam molliter deligandum eft, cum fæpe periculofa inflammatio excitari folet, fi illæ nervofæ & fæpe commemoratæ partes, fultis fuper eas linamentis pannisque, & adftricta nimium fascia valentius premuntur. Imponi debent vulneri, quæ digerunt & pus movent. (384. 518.) Super ea vero, quæ inflammata funt, utendum eft illis faccellis. Vel ex iifdem herbis ex vino decoctis fieri poffunt epithemata & fuperdari. Reliqua curatio talis effe debet, qualis in magnis inflammationibus, & in vulneribus quæ in nervofis locis funt, adhibetur. Nec in ullo alio vulnere genere fanguinis miffio magis neceffaria eft, quam in iis, quæ in variis capitis fedibus & partibus fieri folent.

S. 522.

Si in capite nullum vulnus eft, illud autem lapide, ligno, alioque retufo telo, percuffum fuit, fcire licet, os reftitiffe & integrum manfiffe, fi nihil eorum fecutum eft, quæ, ut infra docebo, accidere confueverunt, ubi calvaria fracta, & ea, quæ intus funt, violata fuerunt. Vexata vero cutis, fi levior cafus eft, fine scalpello, impositis iifdem curari poteft, quæ adverfus inflammationem valere fcripsi. (318.) Si vero cum cute etiam alia partes, quæ ei fubjectæ funt, graviter affectæ fuerunt, expedit, quam primum illam fedem scalpello concidi, & profluentem fanguinem detergi; poftea autem eadem fuperdari, quæ inflammationis medentur. Nec aliud auxilium eft, fi tardius, & poftquam locus jam intumuit atque rubet, fubveniendum eft.

S. 523.

Hæc autem curatio magis neceffaria eft, fi multus fanguis

concretus sub cute, vel sub ipso pericranio hæret; qui vehementissimam movere potest inflammationem. Si is sub hac membrana calvariam cingente coit, tumor valde durus est & renitens, aut plerumque minor; si vero sub cute, mollior magisque diffusus. Hic tumor sine mora incidendus & sanguis evocandus est, ubi etiam confert, plagam parentiorem esse. Considerate vero secandum est, ne inopinato aneurysma incidatur, quod etiam in capite nasci potest.

a Vid. Dissertat. ad §. 424. citatam.

§. 524.

Quod si vero ex vulnere periostium diductum, derafum, vel detritum est, ossisque quædam pars nudata, illud ante omnia ignorari haud debet, os sine hac membrana sanum esse non posse, sed necesse esse, ut ejus minimum exterior summaque pars, utpote alimento amisso, emoriatur. Hoc celerius incidit, si aër accessit, vel, si imposita fuerunt varii generis medicamenta, præcipue pingua ac digerentia, quibus omnibus, ut & pure atque sanie quæ ex vulneribus exit, os pingue fit, nigrum atque cariosum.

§. 525.

Si igitur hoc in calvaria ex vulnere incidit, ab osse quod sic vitiatum fuit, squama abscedit, & post id quod relictum est & sanum, nova membrana contegitur. Ossi superdanda sunt linamenta pura, vel ex alcohol expressa. Hæc etiam respergi possunt pulvere, qui bene tritus ex mastiche, terebinthina cocta, succino, olibano, componitur. Nonnumquam, præcipue in junioribus, accidit ut nihil ab osse abscedat, utque id mox nova membrana contegatur. *b* Ubi vero vitium altius descendit, os scalpello radendum est, donec aliquid cruoris ostenditur; quam medendi rationem, ut & aliam, quæ ferro candente & varii generis medicamenti fieri solet, uberius exsequar, ubi de ossium morbis dicam.

b Vid. RUYSCHII Obs. V. p. II.

§. 526.

Os, quod sic patefactum, nec vero aëre, nec aliis, nondum valde alienatum est, forari debet crebris foraminibus, quæ altitudine primam calvariae tabulam æquant. Hoc autem fit terebra acutum mucronem habente, quæ circumagendo ad diploën uf-

que adigitur. Ne vero interea ossi injuria ex aëre accedat, omnia festinantius agenda sunt, &, dum os sic foraminibus urgetur, candentibus carbonibus aëris noxa avertenda est. (389.) Os vero, quod sic deopertum & per multa & exigua foramina terebratum est, respergi potest eodem pulvere bene trito, quem mox (524.) proposui, vel super id dari possunt linamenta ex spiritu ardente, nec non essentia mastichis, succini, elemi, expressa. Aliena sunt omnia, quæ os vel humectant, vel pingue faciunt. Os autem, postquam cum ea, qua fieri potest, celeritate sic multis linamentis pannisque rectum fuit, ante tertium quartumque diem, nisi aliud quid hoc requirat, deoperiendum non est, cum nihil magis proficiat, quam rara deligatio. Videndum etiam, ne sanies, quæ ex vulnere fertur, ad os descendat, quod siccum & purum esse oportet.

§. 527.

Subesse etiam quandoque solet caries in diploë. Hæc vero non a vitiatas tantum humoribus oritur, sed etiam a graviore ictu, a quo exterior lamina collidi potest, integra manente interna. Hoc vitium, quod in diploë incipit, se latius diffundit: quare non solum putres carnes & sarcomata extrinsecus superincrescunt, sed malus humor tandem etiam laminam vitream excutit; quam rem &, quia cerebri membrana, idque ipsum, graviter afficiuntur, horrenda mala sequuntur. ^a Protinus huic malo occurrendum & tota calvaria modiolis excidenda, omneque corruptum ejiciendum est.

^a Vide Historiam experientis. & mihi amicissimi JO: CHRISTOPHORI POHLII in Ephem. Nat. Cur. Vol. IV. Obs. 100. p. 384. Calvariam, quam Cl. Vir mihi dono dedit, cum apparatu aliarum rerum, quæ ad ossium pathologiam illustrandam facere possunt, asservo.

§. 528.

Tribus potissimum modis calvaria percussa violari solet. Ea enim, vel ense acuto inciditur, vel ex ictu desidit, vel finditur & rimas agit.

§. 529.

Si ea telo acuto percussa fuit, relinquatur ἔδρα, sedes. ^b Hæc, si linea modo recta est, dicitur ἑκκοπή; si obliqua, διακοπή; si vero ex calvaria aliquid excisum est, vel quasi dedolatum, ἀποσκηπαρισμός ε.

^b Vide Figuram in PETRI PAAVII Succent. Anat. p. 77. 80. 94. Ab HIPPOCRATE ita describitur de Vuln. Capitis ed. Lind. T. II. p. 692.

ἔστι δὲ καλὴ ἐστὶν, ὅταν μέρος τοῦ ὀστέου ἐν τῇ αὐτοῦ φύσει, καὶ βέλος σπρίξεν ἐς τὸ ὀστέον διόλου πορεύσῃ, ὅπου ἐσφραγίσεν. Aliquando etiam sedes in osse cum hujus fractura, præcipue laminæ internæ est. Ἐκκεῖναι talem describit LE DRAN T. I. Obs. 27. p. 179. & fig. vid. in PAAVIO p. 103.

c Vid. fig. c. l. p. 101. & Definit. in GALENI Definit. Med. edit. Charter. T. II. p. 268. & in PAULO L. VI. Cap. XC. p. 96. Confer Programma, quo Anno MDCCXXXVII. Anatomen publicam indixi, de curatione τῆ ἀποσπαστικῆς in calva, & additam figuram calvariae, in qua notabilis ossis pars ense abscissa, interior autem lamina fissa fuit; os vero, callo durissimo glutinatum, paululum, quia non recte in pristinam sedem commissum fuit, exstat atque prominet.

§. 530.

In pueris, quibus ossa mollia atque cerea sunt, nonnumquam defecit os ita, ut nec externa, nec interna parte fractum sit; exterius vero finum, intus gibbum habeat, prout in æneis plumbeisque vasis hoc accidere solet. Φλάση vel Θλάση vocant a. Frequentius autem os, quod defecit, etiam perfractum est, & dicitur ἐσφραγίς vel ἐνθλάσις, si totum os perfractum a calvaria recessit & defecit. b Hoc genere etiam comprehenditur ἐκπίεσμα, ubi plura fragmenta sunt, quæ defecerunt, & ubi hæc labant atque meningem ac cerebrum urgent. Ἐγγίστωμα est, si os fractum altera parte deorsum infecit, altera calvæ inhæret. Καμάρωσις vero dicitur, ubi ossa perfracta, elata, & quasi fornicata sunt. c

a Vide HILDANUM Cent. II. Obs. V. p. 87. figuram in PAAVIO p. 86.

b Vide fig. in PAAVIO p. 94.

c De hoc fracturæ genere, quod & GALENUS de methodo medendi Cap. VI. & PAULUS L. VI. c. 90. descripserunt, plures Auctores fatentur, se modum, quo os ita in altum tolli possit, haud intelligere. Vid. CORTESII Comm. in HIPPOCR. de Capitis Vulneribus p. 132. JOBUS A. MEEKREN Obs. I. p. 12. prodidit, se semel in puero vidisse τὴν καμάρωσιν, seu, ut vocat, camerationem. Nec tamen is, qui veteres refutat, rem recte explicat. Si enim per καμάρωσιν id intelligunt, ubi plura ossa fracta atque depressa extrinsecus finum relinquunt, intus vero, quasi gibba, duram matrem premunt. Conf. ROHAULT c. l. p. 16. MANNE l. c. p. 155. Res parum differt ab ἐνθλάσει. Vix vero os extrinsecus in altum efferri potest, nisi cum CAESARE MAGATO L. II. Cap. XI. p. 30. fingere velimus, hoc fieri a telo, si id, ossi infixum, extrahitur, quo ossis, præcipue fracti, pars in altum tolli posset. Nec tamen, hoc facile incidere, crediderim.

§. 531.

Os quoque vario modo finditur, ut in eo rima fiat, seu ρήγμα. Rima etiam quædam discrimina habet. Si ea majore est, ρωγή vocatur. a Si autem rimula parvula est, quæ visum effugit, & chirurgum, qui calvariam contuetur, fallere potest, illa vocatur τριχίτης, seu ρωγή τριχίδης. b Si autem homo

altera parte fuit ictus, os altera fiderit, *ἀπόχνημα* dicitur. Recentiores per Resonitum, vel Contrafissuram, expresserunt. *c*

a Vid. PAAVIUM p. 76.

b Vide PAULUM c. I. PAAVIUM p. 77.

c HIPPOCRATES de Vuln. Capitis T. II. p. 603. edit. Lind. appellat *ζυμφορία*, seu calamitatem, quia huic fissura, cum illa reperiri non queat, haud facile potest succurri. Plures eam fieri posse negaverunt, ut videtur, auctoritate GALENI decepti, qui L. IX. de meth. med. Cap. XVII. T. IV. p. 526. putat, omnem fracturam ossis in calvaria futuris cohiberi; rimam enim ex uno osse in alterum penetrare non posse, cum ea distincta sint, & in futuris quasi per unguis commissa. Contra eos, qui hanc, sic dictam, contrafissuram admittunt, multis ideo argumentis pugnat PAULUS c. I. Ex recentioribus, vero, ut alios omittam, DIEMERBROECK Anat. H. C. L. IX. C. IV. p. 529. MUNNICKS in Chirurg. L. II. Cap. XV. p. 264. & ROHAULT des Plâtes de la Tête Cap. VII. p. 49. At enim, prater HIPPOCRATEM & CELSUM, ex recentioribus plures, & inter hos H. F. AB AQUABENDENTE Opp. Chirurg. L. II. Cap. XIV. p. 94. os alia parte percuti, alia findi, posse probaverunt. Exempla vero adduxerunt NIC. FONTANUS in Comm. in VESALII Epitomen Cap. I. p. 3. VAN MEEKREN c. I. p. 20. & BOHNIIUS de ren. vuln. Sect. II. C. I. p. 194. Res etiam aliis & luculentioribus exemplis confirmata fuit in Dissert. HENR. SIGISM. STOSCHII de Resonitu experientia probato, Arg. MDCCXXII., quæ observavit clarus expertusque inter Argentoratenses Chirurgus LE MAIRE. Conf. PAULI AMMANNI Diss. Chirurg. de Resonitu, vel Contrafissura Cranii, L. MDCLXXIV. & GEO. VVOLFFG. VVEDELII Diss. de Contrafissura ex principiis mechanicis, physicis ac medicis deducta, Jenæ, MDCCVIII., in qua ultima etiam varia argumenta, ex motuum legibus ducta a JO: MARCO MARCI, LEIBNITIO aliisque proposita leguntur.

§. 532.

Hoc autem variis modis incidere, jam aliis observationibus compertum est. 1) Nonnumquam enim os, quod percutitur, etiam finditur; at cum hoc alia, etiam remotiora, ossa, per quæ rimæ ex priori quasi eductæ pertinent *a*. 2) Aliquando idem os alio loco percutitur, alio loco finditur *b*. 3) Accidere potest, ut, dum aliud os ictum excipit, aliud rimam faciat *c*. 4) Sæpe lamina exterior calvariæ integra manet, interior autem, & quæ huic subiecta est, frangitur *d*.

a Hoc genus frequentissimum est, & sæpe rima agitur, non solum per os quod propinquum est, sed etiam per alia, immo fere per totam calvariam. Vid. RUYSCHII Obs. Anat. XLVII. p. 60. Ephem. Nat. Cur. Cent. V. Obs. XXXII. & exemplum primum in STOSCHII Dissert.

b Vide alterum STOSCHII exemplum.

c In hoc genere quædam diversitas est. Nam aliquando vicinum, aliquando remotum, inter quod & illud, quod ictum excipit, aliud medium est, fissum esse dicitur. Prius non ita rarum est. Vide tertiam STOSCHII historiam & additam figuram; alias lege in eadem Dissert. C. IV. §. 3. Alterum genus rarius evenire videtur, & unicus casus ex FRID. LOSSII Obs. med. L. I. adducitur, ubi, icto fronte, os occipitis fuit fissum. A qua hi-

istoria non multum differt alia a PETRO DIONIS in Chirurgia p. 415. prodita, ubi os coronale percussum; ast non hoc solum, sed & os occipitis, fractum fuit. Accidere vero frequentius existimo, ut, si pluribus locis calvaria fracta est, ei etiam plures ictus fuerint illati.

d Hoc genus admodum frequens esse opinor, quod ipse aliquando in hujus urbis valetudinario vidi. Homo ante novem annos casu ab alto facto caput graviter offenderat, a quo tempore desipuerat ita, ut ejus audacia atque libido aliquando asperioribus coercionibus reprimenda esset. Levato tamen accessione impetu, variis domesticis operibus perfungi solitus, tandem, cum aquam haurire veller, in flumen immerfus periit. In hujus calvaria, cum pericranium cum cute avulsum, illaque tota deoperta esset, extrinsecus nihil violatum, vel alienatum, deprehendi potuit. Ablata vero calvaria, in dextri bregmatis suprema parte, hujusque lamina interna, rima habat satis ampla, cujus oræ, velut aculeis, exasperata erant. Ab his pungentibus & dura meninx & cerebrum graviter læsum & exulceratum erat. Haud ita pridem fere similis casus etiam Ordini nostro Medico fuit propositus. Vid. alia exempla in PARABO c. I. PETRO BORELLO Cent. II. Obs. 20. p. 121. SCULTETO Obs. XIV. p. 226.

§. 533.

Inter signa, quæ, calvariam fractam esse, ostendere dicuntur, plura sunt, quæ fallere possunt. Protinus considerandum est, quo lapide, telo, an mediocri, an vastiori, an vehementer, an leviter, caput percussum sit. Ubi vulnus est, demitti specillum oportet, quo mediante, percipi potest, num os integrum sit. Poteest vero esse, si specillo nihil, nisi læve & lubricum, occurrat, si quid asperi est, qua futuræ non sunt, fractum os esse testatur. Demittendum vero specillum temperata manu est, ne illud, si calvaria effracta fuit, in meninges, ipsumque cerebrum, incidat.

a HIPPOCRATES Epidem. L. V. Textu XIV. T. I. p. 778. fatetur, se aliquando a futuris deceptum fuisse; quæ simplex, magno Viro digna, erroris confessio multis laudibus extollitur a CELSO L. VIII. C. IV. & QUINTILIANO Instit. Orat. L. III. Cap. VI.

§. 534.

Si vero specillo nihil invenitur, considerandus est homo, & inquirendum, num is eo tempore quo vulneratus fuit, conciderit, num ei fuerint oculi obcæcati, num obmutuerit, & sine sensu per aliquod tempus jacuerit, num ei per nares auresque sanguis effluerit, num bilem vomuerit; quæ omnia eveniunt, si ab ictu cerebrum commotum fuit. Nam, hoc si accidit, etiam metus est, ne motu vena rupta sit, quæ sanguinem mittere possit.

§. 535.

Clariora vero indicia ostendunt, periculorumque signa patefaciunt ea, quæ post aliquod tempus consequuntur. Si ea parte,

qua caput ictum fuit, ejus dolor vehementer urget, ac pertinaciter manet, si torpor accedit, & cum hoc febricula, si mens non constet, & homo quasi dormiens jacet, si trux ejus vultus est, oculi, quasi resoluti, huc illuc moventur, si ii inflamman-
tur, si urina, vel alvi fex, sine voluntate excernitur, si nervi, vel resolvuntur, vel distenduntur. Inter notas etiam est, si se-
primo circiter die, pro modo vulneris, major vis puris, vel alius humoris ex eo effertur, & si locus mollior est, ac qua-
si tumet. Nam omnia hæc aliquando celerius, aliquando serius, & post plures dies, eveniunt, si sub calvaria arteria, vel vena rupta, sanguinem emisit, vel, si in osse noxa est. *a*

a Ex aliis etiam signis colligere volunt chirurgi, num os fractum fuerit. Dant homini filum, vel linteolum, quod, si is illud dentibus arreptum tenet, ii adducunt, & valentius concutiunt, videntque, num is stridorem ferre possit. Nucleum, vel aliud durum, dentibus submitunt, & id frangere jubent, quod si æger sine molesto sensu facere potest, securitatem pollicentur. Hæ vero conjecturæ leviores sunt. Nam, si calvaria sub crotaphite musculo fissa, vel fracta est, ex tremulo motu atque morsu molesta ori-
tur perceptio, non vero ita facile, si illa alia parte læsa fuit.

§. 536.

Scire etiam licet, multum humorem ex ruptis arteriis venis-
que sub calvaria effluxisse, si hæc, (533.) quidem non statim post ictum, ast, brevi interposito tempore, eveniunt. Mala enim indicia, quæ protinus ictum subsequuntur, a cerebri commotione fieri, supra retuli. (532.) Ubi sanguis concretus aliqua parte hæret, is vel mole sua cerebrum premit, vel corruptus, fe-
brem atque inflammationem incendit. Si vero alius humor in-
tus est, is aliquando in saniem vertitur, quæ duram matrem rodit, & non tam inflammationem, quam nervorum distentionem movet. Nervi etiam graviter distenduntur, si os fractum duram meningem pungit, vel si hæc aliis graviter adficitur & violatur; quæ res etiam periculosissimam movere solet inflammacionem. Si cerebrum aliquod ossis fragmentum comprimit, idem consequitur, quod solet, si illud a concreto sanguine premitur. (534.)

§. 537.

Frequentius incidit, ut, dum in uno latere nervi resolvun-
tur, illi in altero distendantur. Crebrius hoc non in eo latere fit, ubi plaga, & sub calvaria concretus humor est, sed in al-
tero. Inde conjectura enata fuit, nervorum initia, seu medulla-

res cerebri fibras, ex læva in dextram, ex dextra in lævam; descendere & decussare. Nihil tamen in his perpetuum est. ^a

^a Vid. BRISSEI Obs. f. c. p. 4. & p. 16. In alio, qui, post ictum capiti illatum, die quinquagesimo primo obiit, & qui frequentius maxillæ ac brachii distentionem in latere dextro passus fuerat, cerebrum finistrum totum in pus versum fuit repertum. Vid. H. A. R. Sc. MDCC. p. 56.

§. 538.

Si igitur hæc omnia, vel plura indicia ostendere videntur, os fractum esse, id certiori nota explorare licet, si plaga, ubi nulla ex vulnere est, manu fit, & cutis cum omnibus, & ipso periostio, subsecatur, osque deoperitur.

§. 539.

In patefacto sic osse rima patentior manifesta est. Os etiam, si eo loco, cute incisa, pallidum, vel alienatum reperitur, vitium subesse intelligitur. Si vero os rimulam parvulam, omnemque oculorum aciem effugientem, habet, inducendum super os atramentum scriptorium est, deinde id scalpro deradendum. Nigritiem enim continet, si quid fissum est.

§. 540.

Si etiam illa mala indicia chirurgum deceperunt, & ea parte, qua cutis discissa est, rima haud reperitur, id non inutile est, quia, si ex hac extrinsecus facta plaga sanguis emittitur, is, ne ad interiora descendat, aliquantum avertitur; vel, si forte ejus aliquid ex rupta minori vena missum fuit, illud, antequam concrescit, discuti & exhauriri potest. Nec etiam magno negotio cutis sanescit, si ea frustra secta fuit.

§. 541.

Ubi autem ea parte, quæ ictum excepit, & qua cutis subsecta fuit, os integrum repertum est, mala vero indicia significant, calvariam alia parte fissam esse, majori diligentia opus est. Caput ad curim tonderi oportet, & considerari, num quis locus mollior sit & tumeat, vel plus solito rubeat. Ad illum locum patefaciendum juvat emplastrum emolliens, quod per aliquot horas superdari potest. Cum homo cui mens constat, in parte aliqua dolorem percipit, cum alius, qui propter continenter somnum, appellatus ignorat, vel, qui inter verba desipit, manum alicui loco crebrius admover, conjectura perducimur ad eam sedem, in qua noxa est.

§. 542.

Neminem a periculo tutum esse, cui caput percussum fuit, alias (512.) retuli. Nec illud ignorari oportet, rationem omnium indiciorum atque conjecturarum talem esse, ut, cum sæpe aliquando responderunt, interdum tamen fallant. (413.) Evidentior vero hujus rei causa est in hominum capitibus. Quibusdam enim calvaria tenerior est, & quæ ideo a levi injuria frangitur. Nec parum ad id facere videtur dura meninx, quæ in quibusdam, præcipue junioribus, ita calvariæ intus adhærescit, ut ea ex levi ictu valentius concutiat; quæ res, vel periculofam inflammationem movet, vel efficit, ut arteriæ atque venæ, quæ per utramque meningem discurrunt, rumpantur & sanguinem mittant.

§. 543.

Maxime omnium infantes periclitantur, si iis calvaria fracta vel fissa est. Hæc enim modiolum, quo adultis exciditur, ferre non potest. Ossâ vero puerorum, quia tenera sunt atque cærea, mollesque commissuras habent, non ita facile franguntur.

§. 544.

Tempora si percussa sunt, gravis, ac sæpe lethalis vulneris periculum est. Ea enim parte & os admodum tenue est, & tum sub cute qua tempora conteguntur, tum intus sub osse, majores arteriæ assurgunt, quæ ruptæ sanguinem periculosius fundunt; præcipue illa arteria, quæ ex carotide externaeducta, per ossis sphenoidi foramen ad duram meningem fertur, & huic alimentum subministrat, sæpe in medio osse bregmatis hujusque anteriori ac inferiori angulo, quasi recondita & innata, hæret, quæ ossis fragmentis, vel ferramentis, si in curatione ad hæc deveniendum est, lædi potest.

§. 545.

Veteribus, & inter hos, HIPPOCRATI, æ omnis crotaphitis læsio valde terribilis fuit; qui existimaverunt, semper, vulnerato unius lateris musculo, alterum convelli. Sed sine nervorum distentione hos musculos incisos, b quin etiam collisos, c sanescere, his temporibus compertum est.

æ De Capitis vulneribus Text. XIX. T. II. p. 696. in Coac. no. 369. T. I. p. 572. & de ossium in temporibus fractura no. 57. p. 538. Nec PARÆUS ad ausus est. Vid. L. IX. Cap. XIX. p. 292.

^b Vid. GARENGEOT *des Operat.* T. III. Obs. XV. p. 131.

^c Vid. LA MOTTE *Chirurgie* T. II. p. 292.

§. 546.

Majori in periculo sunt, quibus futuræ percussæ fuerunt, & ex his præcipuæ ea, quæ ab occipite per medium caput ad frontem procedit, & sagittalis dicitur. Nam dura meninx futuris potissimum inhærescit, & sagittali septum ex dura matre, vel processus falciformis, qui cerebrum dividit. Etiam in hoc sinus major venosus reconditus est, ex quo, si rumpitur, funesta sanguinis profusio oritur. Sinus alii venosi in eo septo, quod cerebellum a cerebro discernit, & sub ea futura sunt, quæ Græcam literam Λ exprimit, qui laterales vocantur. Ob id non tutum est, futuram modiollo quo calvaria exciditur, comprehendere, quamvis id a nonnullis factum esse legamus. ^a

^a HIPPOCRATES hoc vetat de Vuln. Cap. Text. XVII. p. 698. Sed JACOBUS BERENGARIUS, alias CARPUS dictus, testatur, se sæpe excidisse commissuras, nec deprehendisse quidquam aliud, quam, quod in aliis calvaria sedibus excisis evenire solet, de Fractura Calvæ p. 83. VVERDENBERGIUS in literis ad HILDANUM se hoc in Italia vidisse asseverat. Obs. Cent. II. Obs. VIII. pag. 86. & GARENGEOTTUS in præfat. novæ Edit. Chirurgiæ p. 16. prodidit, se in puero sex annorum septem foramina modiollo fecisse, & ex his unum super futuram sagittalem, & aliud super coronalem. Haud vero is addit, num puer evaserit. Existimo, futuras, propter eas rationes, modiolli usum haud facile admittere, nec id a circumspetto chirurgo tentandum esse, quamvis forte nonnullos temeritas adjuverit. Si prope futuras noxa est, præstat, os utrimque perforari. Conf. ROHAULT l. c. pag. 89.

§. 547.

Eadem fere pericula iis sunt, quibus os frontis super supercilia fissum, vel fractum est. Notum enim est, ibi os duplex esse & intus sinus habere, qui membrana mucum secernente cinguntur. Si itaque interior ossis pars confracta est, vulnus vix ad sanitatem pervenire potest. Nec his sedibus modiolus accommodari potest, tum propter hos sinus, tum quia os interius inæquale est, & chirurgus periclitatur, ne modiollo cerebri membrana, illudque ipsum, lædatur.

§. 548.

Occipitium crassissimum est, sub eo vero conditum est cerebellum, ex quo nervi educuntur, qui ad ea organa pertinere videntur, quæ vitalem motum præstant. Quare, si illud, vel ab osse, vel a sanguine, premitur, cita mors sequi solet. Inferius

os pluribus musculis contegitur & in interna media parte illud inæquale est, ita, ut ex eo tuberculum exsurgat, quod ex duabus spinis, una oblonga, altera transversa, utraque prominentiori, coalescit. Nec ideo huic offi modiolus admoveri, nisi e latere summaque parte, potest. ^a

^a Plagæ, quæ occipiti inferuntur, quidem periculosiores sunt, haud tamen semper ex iis mors sequitur. Vide historiam, ubi os occipitis a lapidis ictu collisum defederat, & sanguis sub eo & sub dura matre ex ruptis arteriis effluerat, ubi nihilominus homo sine febre alioque malo signo convaleuit in LA MOTTE *Chirurgie* T. II. p. 322. De tumore duro in medio cerebello enato vid. Obs. III. BRISSEI. Mihi olim laudatus Argentoratensis Chirurgus LE MATRE retulit, se aliquando ægrum curasse, cui non minima occipitis pars cum notabili corticis cerebelli portione ense ablata fuerat.

§. 549.

Gravius ceteroquin vulnus est, si telo reruso calvaria fracta atque collisa, quam, si ea telo acuto discissa fuit. Pessima vero plaga est, quam plumbea glans injecit, quia, propter hujus perniciosissimum motum, & calvaria, & ipsum cerebrum, graviter percutiuntur commoventurque ^b. Latentes rimulæ, & quæ alia parte sunt, quam, qua ictus fuit, quia difficiliter reperiuntur, etiam non ita facile sanantur.

^b Vid. exemplum in PARÆO L. IX. Cap. VIII. p. 275.

§. 550.

Plurimum etiam in his vulneribus confert ætas, anni tempus, corporis habitus, victus. Alias retuli, nihil pestilentius esse his vulneribus, quam grave, palustre atque impurum cælum. (402.) Quare etiam in majoribus valetudinariis, ubi aer impuris halitibus foetus est, hæc vulnera ægre sanescunt. Ea etiam multum alienari, si haud protinus obligantur, sed aeris, maxime gelidi, injuriis diu exposita fuerunt, compertum est. Quantum fragores strepitusque iis noceant, ex PARÆO ^c discimus.

^c Lib. IX. Cap. XIV. p. 283.

§. 551.

Igitur, ubi vel certis indicibus cognoscitur, vel aliqua conjectura percipitur, caput fractum esse, & ubi mala signa periculum ostendunt, calvaria deoperienda, & rima, vel fractura patefacienda est. Plaga vero vel ex vulnere est, ubi talem, necesse est, habeamus, qualem accepimus, vel eam manu feri oportet, ubi ea fere commodissima est, quæ duabus transversis

lineis literæ X. figuram accipit, ut deinde a singulis procedentibus angulis cutis subsecetur. Nam sic sedes præstat modiolus, cujus usus necessarius esse potest. Videndum verò, dum cutis, & alia quæ supra calvariam sunt, subsecantur, ne quid ex ipsa membranula quæ sub cute calvariam cingit, super os relinquantur; siquidem hæc, terebris lacerata, vehementes febres cum inflammatione excitaret. Dissimilis vero casus dissimilem secandi modum requirit. Si os fissum est, non vero perfractum, valentius imprimi scalpellum potest, quo simul & cutis & periostium incidantur. Ubi vero os totum perfractum est atque labat, suspendenda magis manus est, ne ossis fragmentum intus deprimatur, neque illud cerebrum ejusque membranam urgeat. Si sanguis ex plaga fertur, is impositis linamentis puris, vel, si id res requirit, compressa vel devincta arteria, sistitur. Inter cutis subsectæ angulos & os imponi debent linamenta, ne iterum glutinentur.

S. 552.

Postquam sanguis conquievit, iterum deoperienda calvaria est, illaque spongia vino calido madente detergenda. Si os haud perfractum est, sed summum tantum collisum exasperatumque, illud radi & lavari satis est. Si quæ parvula ossis fragmenta eminent, eximi; & si ex membrana dependent, forfice abscindi; si vero cum ipso osse cohærent & retusa sunt, in sedem suam dari debent, ut glutinentur. Id, quod haud glutinatur, emovitur, & tandem a parte sana recedit.

S. 553.

Nam necesse non est, ut in omni fissa fractave calvaria ad ferramenta veniamus, quibus illa excidi solet. Quod si enim nulla mala indicia sunt, vel, si illa quæ adfuerunt, levantur; & si nulla sanies, nec ea, pro modo vulneris, nimis multa, ex ulcere effertur; & si ex nudato osse caruncula excrefcit, modiolus usus supervacuum est. Rimæ enim, si nulla alia noxa accessit, in calvaria æque ac in alio osse, callo implentur. Ad id vero non parum conferre existimo, si protinus post acceptam plagam sanguinis plurimum detrahatur, danturque medicamenta paulo valentiora alvum ducentia; (63.) quibus efficitur, ut, si forte intus arteria, vel vena aliqua in cerebri membranis ex ictu rupta, aliquid sanguinis miserit, illud discutatur. Igitur,

si mala signa haud accedunt, vel hæc leviora sunt, eaque nulla graviora sequuntur, experienda prius ea curandi ratio est per sanguinis missionem & imposita discutientia.

§. 554.

Si vero non nisi calvariae exterior pars percussa est, & rimæ ad diploën, non vero ad alteram & internam ejus partem, seu laminam vitream transeunt, metuenda caries est. (526.) Optimum est, modiolò vitium comprehendere & os totum excidere. Si etiam latius vitium est, quam, ut modiolò comprehendi queat, exitus datur humori, qui in diploë diffusus est, & id quod in osse corruptum est, aridum fit & a sano solvitur. Si ejus quod vitiatum fuit, ambitus major est, expedit, iterum modiolum adaptare. Sunt, qui os ferramentis radunt, donec integrum id fit, quod relinquitur: sed multo melius, id totum excidi, arbitror.

§. 555.

Si calvaria, exterius concisa, ἔδραν seu sedem (528.) habet; non alia curatio est, quam, quæ jam proposita fuit. (524. 525.) Ossis enim fragmento prospiciendum est, quo illud, vel cum alio glutinetur, utque super id membrana increſcat; vel, si hoc fieri nequit, ut aridum factum ab alio secedat.

§. 556.

At, si fragmentum, ense abscissum, undique resolutum est; quod genus ἀποσκηπαρισμός veteribus dictum fuit *a*; illud, si nondum alienatum est, servari potest, si cutis non prorsus abscissa fuit, sed cum osse dependet. Si enim, purgato vulnere, os in sedem suam datur, cutis vero fascia, vel futura, adducitur, raraque adhibetur deligatio, os iterum glutinatur.

a Exempla vide in PARÆO L. IX. Cap. VII. p. 274. LE DRAN T. I. Obs. 22. p. 146. Confer supra (528.) citatam scriptionem.

§. 557.

Experimentis cognitum est, in ῥάσσει, seu, ubi os in junioribus sine fractura defidit, supervacuam esse plerumque omnem curationem, ad quam non prius decurrendum est, quam, si ea eveniunt, quæ cerebrum premi testantur. Nonnumquam enim id quod depressum est, per se & sine medentis auxilio restituitur *a*, sæpe etiam ῥάσσει sine incommodo relinquitur *b*. Si curatio necessaria videtur, optimum est, os juxta eam partem quæ defecit, modiolò excidere, & illud ea ratione excitare, ac

mox dicam, cum ad ea pervenero, quæ fracta defederunt. Sunt, qui extrinsecus cuti emplastrum glutinosum imponunt, idque adducunt, ut cum cure etiam os attolliatur; id vero, quod non sine summo dolore fieri potest, parum proficit. Experiri licet cucurbitulam; quæ cum igne imprimitur *c*. Majus vero periculum oriri potest, si res terebra (*tirefond*) agitur; quia, si illa os perrumpit, gravis metus est, ne id findatur & cerebri membrana graviter lædatur *d*.

a Hoc a sanguinis motu fieri, & si valentius attolluntur arteriæ, quæ per teneriora calvariae ossa in pueris discurrant, a vero propius est. Vid. PARÆUS L. IX. Cap. V. p. 270. & Exemplum in Ephem. N. C. Dec. II. A. 3. Obs. 194. p. 377.

b Vide plures historias in MAGATO Lib. II. Cap. XIX. p. 41. Mihi aliquando accidit, ut ad hominem vocarer, qui ex tertia ædium contignatione delapsus, ab initio sine sensu quasi dormiens erat. Quia conjectura erat, caput offensum esse, Chirurgus, capillos deradens, monstravit profundiorē & majoris ambitus sinum & depressam calvariam. Dum miramur, cutim super eam colliam vexatamque haud esse, homo expergestus & sensationem metuens dixit: nihil ibi subesse alieni, sibi a teneris hunc sinum fuisse. Is etiam sine noxa convaleuit.

c Id, & cucurbitulam, proposuit HILDANUS Cent. II. Obs. V. p. 82.

d Vide SCULTETUM in Armament. Decl. Tab. XXIII. p. 117.

§. 558.

Si os, quod desedit, etiam perfractum est (*εὐθλαστος* 529.) illud non solum cerebrum ejusque membranam urget, sed interdum etiam ex fractura, quibusdam velut aculeis, pungit. Inter ea quæ accidere solent, si cerebrum premitur, (532. 533. 534.) in hoc casu gravis movetur inflammatio, quæ etiam ad suppurationem spectat. Quare, si curatio negligitur, ex cerebro per rimam patentiorē pus fertur. Si aer accedit, ulcus putrescendo intenditur, & caro intus corrupta nascitur, quæ, veluti fungus, celerius, etiam super calvariam increscit.

§. 559.

Oportet igitur protinus os, quod desedit, excitare. Plures hoc moliti sunt excogitatis variis ferramentis, terebra, (*tirefond*) nec non sic dictis elevatoriis, quorum alterum, quia tribus fulcris, seu pedibus, nititur, triploides vocatur *a*; alterum vero nomen ab inventore, HILDANO *b*, accepit. Sed hæc machinamenta cum terebra sunt: quare semper metus est, ne hac interior ossis pars perfringatur. (555.) Nec terebra in os, quod undique resolutum est & labat, sine periculo adigi potest. Longe

iraque melius est, os, quod deorsum infedit, recte *c* attolli. Si vero, nec rima satis paret, nec fragmentum ex facili removeri potest, vectis demitti nequit, nisi prius modiolò foramen in osse quod integrum est, fiat, juxta id quod defedit, quo vectis spatium & aditus sit. Ubi vero id quod fractum est, vecte attollitur, videndum, ne hoc foraminis oræ valentius premantur: quare semper inter os vectemque collocandus digitus est.

^a Vid. SCULTETUS Tab. III.

^b Vid. HILDANUS Cent. I. Obs. IV. p. 79.

^c Vid. GARENGEOT *des Instr.* T. II. Cap. III. Art. XI. p. 152. & XIII. p. 158.

§. 560.

Si vero os, quod deorsum infedit, excitatum fuit, etiam curæ habenda est, ut humor, qui sub calvaria effluxit, evocetur, utque fragmenta quæ labant, maxime ea quæ acuta membranam infestant, removeantur. Excidendum etiam, quidquid spinosum & intus eminet. Sæpe foramen non satis magnum est, ad extrahenda fragmenta: quare alia foramina, mediante modiolò, facienda sunt, & eorum septa excidenda, donec exitus datur intus lædentibus.

§. 561.

Quæ medicamenta duræ meningi & cerebro superdanda sint, infra docebo. Quia autem metus esse potest, ne os quod perfractum & vecte excitatum fuit, labet, ira caput deligandum est, ne illud iterum desidat. Ob id super oras ossis quod integrum mansit, fulcienda circumponendaque sunt linamenta panique multiplices; id autem, quod fractum est, saltem molli-ter contegendum, quo, dum caput fascia comprehenditur, ossis fragmentum minime prematur. Ea vero fascia opus est, quæ capital majus dicitur.

§. 562.

Tandem etiam calvaria finditur; (530.) ex quo sæpe incidit, ut intus arteria, vel vena rupta aliquid sanguinis mittat. Hoc autem si ex iis quæ ægro eveniunt, & quæ supra retuli, (532. 534. ad 539.) intelligitur, non protinus ad modiolì usum veniendum est. Si enim rima patentior est, incisa cute humor per hanc educi potest. Et, si sanguinis parum effluxit, illum aliis auxiliis discuti posse, supra retuli. (551.) In his itaque curationibus perseverandum erit, donec mala signa, calvariæ se-

tionem necessariam esse, ostendunt; maxime, si hæc non minuuntur, sed crescunt. Super fissam vero fractamque calvariam emplastra, vel supra propositos saccellos, (518.) imponere, supervacuum, immo noxium est, sine sanguinis detractione. Calor enim extrinsecus impositorum medicamentorum, humoris per rupta vasa exitum augere potest, & ipsum humorem citius in longe nocentiorum putrescentemque convertere. Necessaria etiam est abstinencia, quies, & potus diluens; quibus diligenter servatis, aliquando graviores noxæ, sine ferramentorum usu averti possunt.

§. 563.

Si vero incrementis morbi notæ adsunt, haud differri debet hæc efficacior medendi ratio; quam, ubi experiri statutum est, necesse est, ut is qui curare vult, omnem apparatus recte dispositum in promptu habeat. Sunt vero ex ferramentis: 1) Scalpellus, quo cutis inciditur & a calvaria deducitur; 2) Terebellum acuminatum, quo prius sinus exiguus fit, ut clavum recipiat; 3) Modiolus, seu ferramentum concavum, teres, imis oris ferratum, Trepanum recentioribus dicitur; 4) Per modiolum medium clavus, interiore orbe cinctus, demittitur, qui post, ubi iter modiole impressum est, educitur; 5) Ferramentum, quo clavus ex modiole educitur; 6) Terebra, quæ in sinum quem clavus fecit, adigitur, & qua officulum, ex calvaria excisum, ejicitur (*Tirefond a*); 7) Penna succisa, vel specillum, quo foraminis altitudo exploratur; 8) Peniculus ad scobem, quæ modiole inhæret, excutiendum; 9) Scalpellus excisorius, qui retusus infra lenticulam habet, ad oras foraminis circumradendas levandasque aptatus; 10) Vectes varii, majores minoresque, quibus ossis fragmenta, quæ desiderunt excitantur; 11) Membranæ custos, seu *μηνιγγόφυλαξ*, quo dura meninx deprimitur, ut humor qui sub calvaria est, exitum habeat *b*; 12) Penicilli plures, quibus humor qui sub calvaria vel cerebri membrana, concretus est, extrahi potest; 13) Volsera, qua ossis minora fragmenta educuntur; 14) Scalpellus anceps, quo alias vena inciditur, quem, quia eo dura mater aperitur, linamentis involvunt, ne hominem aliosque terreat.

^a Sunt quidam ex recentioribus, qui forcipe utuntur ad id aptata. Vide ejus figuram ex SHARPIO fig. XII.

^b Apud veteres hoc nomen erat laminæ æneæ firmæ paululum resimæ ab exteriori parte lævi. Hæc demitti sic solebat, ut exterior pars ejus cerebro

propior esset, & subinde ei subjiceretur, quod scalpello discutiendum erat, ut medicus scalpum excisum malleolo audacius ferire posset. Vid. CELsus Lib. VIII. Cap. III.

S. 564.

Si vero foramen vulnusque deligandum est, ad id necessaria sunt: 1) Linteolum ex sindone in orbem sectum, quod intus demittitur & calvariae subjicitur. Per hoc trajectum linum molle est, cujus capita inter se deligata extra plagam relinquuntur, ut illud commode tolli possit; 2) Pulvilli in orbem contorti, seu minores glomi, qui, in foramen injecti, cerebrum, ne ex eo vitiata caro increseat, continent ^a; 3) Ad id etiam idonea est lamina minor plumbea, crebris foraminibus pertusa, & utrimque ansulam habens, in exteriori parte, quae cerebro propior est, laevis, quae in foramen immissa etiam carnem, ne increseat, coercet ^b; 4) Pulvilli aliquot variae magnitudinis ad os contegendum; 5) Pannus multiplex, quibus haec omnia conteguntur; 6) Ceratum, vel emplastrum; 7) Mantile, quod, si circa caput vinciendo circumdatur, capital magnum dici consuevit.

^a Vid. fig. IV. ad §. 21.

^b Vid. BELLOSTE c. I. Cap. XIII. p. 102.

S. 565.

Locus etiam quaerendus est, cui commode aptari modiolus potest. Jam vero supra retuli, hoc tutum non esse, ubi intus in ipso osse majores arteriae sursum procedunt; id quod in anteriori & inferiori angulo bregmatis deprehenditur. (543.) Nec minus id periculosum est, ubi arteriae, venaeve, per foramina calvariae insculpta feruntur, qualia inveniuntur in parte summa & posteriori ossium bregmatis, juxta suturas, per quas haec ossa inter se & cum osse occipitis committuntur. Nec futurae excidi debent, nisi ultima necessitas medentem ad id cogat. Majus tamen periculum est, si exciditur futura sagittalis propter processum falcatum, &, qui hoc continetur, sinum venosum, quam, si exciditur futura coronalis, vel, quae a graeca litera Λ nomen habet. Quia & hic processus, & in eo sinus, etiam sub osse coronali ad os ethmoideum procedunt, nec frontis media, eaque pars, quae super id est, quod inter supercilia est, tuto perforari potest. In parte infima, supra orbitam, os duplex est, & sinus habet, qui illud perforari haud sinunt. Os

occipitis in media parte habet tuberculum, ubi & sinus ille, qui in septo cerebri, seu processu falcato est, dividitur in duos laterales, qui utrimque excurrunt, & illi septo inhaerent, quod cerebrum & cerebellum discernit. Sinus autem annexi sunt ossi, in quo eorum etiam vestigia impressa cernuntur. Inferius occipitium pluribus musculis contegitur. Igitur nec huic ossi modiolus aptari potest, nisi in summa, & non media, sed laterali parte, quæ futuræ proxima est. Nec hunc ferre potest os, quod perfractum est. Si vero calvaria fissa est & rimam habet angustam, expedit hanc modiolio comprehendere, ita tamen, ne clavus in rimam demittatur, sed aptetur loco ab ea propinquiori. Rima si latius patet, vel, si os ense incisum est, & modioli curatio necessaria videtur, hic aptari debet e latere plagæ & interposito exiguo spatio.

§. 566.

Oportet vero ante omnia os nudari. Jam supra præcepi, (549.) cutim, ubi nulla plaga ex vulnere est, ad os usque incidi debere, idque commodissime fieri duabus lineis inter se transversis ad similitudinem literæ X. Nec vero alienum est, cutim duabus lineis lunatis, quarum cornua sibi obversa sunt, incidere, & partem orbiculatam una secando excidere. Si juxta futuram foramen faciendum, magis opportunum est, cutim secare duabus lineis ad similitudinem literæ T. Si vero dividendus est musculus crataphites, præferenda est sectio, quæ literam V repræsentat, sic, ut vertex ejus in parte inferiori sit, basis vero in summa, & ad os bregmatis. Quæ moderatio adhibenda sit, si super ossibus fractis labantibusque cutis subsecari debet, alias retuli. (549.) Nimis durum videtur, mox angulos sectæ cutis forcice præcidere: præstat illos relinquere, & inter eos atque os linamenta ponere. Neceffe enim est, ut prius sanguis ex facta sic plaga fluens prorsus quiescat, quam modiolus ossi admoveri potest; quare vulnus impositis linamentis, vel puris, vel ex alcohol expressis, deligatur, & ipsa curatio in posterum differtur. Si vero mala indicia, ægrum in præcipiti esse denunciant, haud expectandus alius dies est, sed quam primum id sanguis ex facto vulnere erumpens, qui etiam aliis auxiliis suppressi debet, permittit, calvariæ sectio properanda est.

§. 567.

Vulnere sic per noctem habito, curatio loco calido, lucido, & si res id permittit, in conclavi, adhiberi debet amplo, cuius aer purus est & siccus, vel, si cælum grave & paludosum videtur, bonis odoribus & fuffitu correctus. Foribus etiam pessulum obdere expedit, ne perfaratus sit, qui offendere patefactam cerebri membranam possit. Curatio hoc modo ordinatur. Homo, cui aures gossypio obrurantur, collocandus est in lectulo, ita, ut capiti subjectus sit durus scorteusque pulvinus. Is etiam, si satis valens est, confidere potest in demissiori sedili. Caput minister contineat. Chirurgus digitis prehendit modiolus capulum, seu manubrium, cum terebello acuminato, (561. 562.) quo prius sinus exiguus sit, qui clavum recipiat, ut, eo infistente, circumactus modiolus delabi non possit. Sunt, qui hoc negligunt, & mox rem modiolus clavum habente agunt. Ubi vero modiolus circumagendus est, ejus clavus in illum sinum qui terebello impressus fuit, demittitur. Summo vero capulo is qui mederi vult, imponit lavam manum, & huic vel frontem, vel mentum. Qui exercitiores sunt, solam manum imponunt. Si circumagendus est modiolus, is semper ab initio paululum in adversam partem circumduci debet, & post ita agi, ut ora serrata ossi imprimantur. Est vero quidam premendi modus, ut & foretur & circumagatur, quia si leviter imprimitur, parum proficit, si graviter, non movetur. At, ubi jam iter modiolus impressum est, medius clavus educitur & modiolus per se agitur. Interea scobis, quæ huic inhæret, detergitur, & penna succisa, vel specillo, foraminis altitudo, num illa undique æqualis sit, exploratur. Si officulum excisum, terebra ejici debet, necesse est, ut hæc, quæ cochleæ in modum inorta est, illi sinui quem clavus fecit, adapteretur, ne officulum, si id terebra tollendum est, prematur & desidat. Scobis sanguinea significat ad diploën ventum esse, quo tempore etiam os mollius esse, ex modiolus motu, & ex strepitu quem is facit, intelligi potest. Sed tunc majori cura agendum, suspendendaque magis sinistra manus, & lentius ducendus modiolus est; subinde etiam foraminis altitudo, & num illa undique æqualis sit, examinanda. Si enim illud aliqua parte profundius est, in adversam partem inclinari & paulo magis premi potest modiolus, quo id,

quod relictum est, prius excidatur. Ubi scobis iterum albida, & si hæc, mediante penicillo, (*fausse rente* 562. 12.) excussa est, orbis modiolò impressus inferius obscurior esse coepit, & quasi cæruleus, intelligitur, os fere perforatum esse. Igitur modiolus sæpe attollendus omniaque diligentius exploranda sunt, ne os inopinato perrumpatur, & ora modiolì ferrata lædat cerebri membranam. Officulum vero tollitur, vel illa terebra, (561. 6.) vel forcipe ad id facta a (561. 6.)

S. 568.

Ubi sic calvaria perforata est, scalpello excisorio (561. 9.) foraminis oræ circumradendæ, & quidquid spinosum est & intus eminet, excidendum est. Illo vero ferramento, quod membranæ custodem vocavi, (561. 11.) deprimitur cerebri membrana, quæ exitus detur humori intus concreto. Qui non effluit, evocari potest penicillis, (561. 12.) donec nullum ejus vestigium appareat. Non parum etiam ad excutiendum humorem confert, si æger interea spiritum cohibet, & tussiens sternuensque cerebri membranam commover atque attollit. Quod si vero is sub dura meninge coit, necesse est, hanc scalpello (561. 14.) haud rimide & ita incidere, ut plaga latius pateat. Arteriis tamen, quæ per hanc membranam feruntur, parcendum est. Si quæ sunt ossis fragmenta, illa vel removeri debere, vel, si majora defederunt, excitari, jam supra præcepi.

S. 569.

Si parvulum ossis fragmentum intus inditum est, idque acutum, duram matrem vexat eique inhæret, id sæpe sine hujus graviori noxâ tolli nequit. Melius est in hoc casu, membranam incidi, quam valentius trahi atque vellicari. Immo, si necessarium videtur, aliud foramen modiolò faciendum est, quo calvariæ sinus latius pateat, & fragmentum commode tolli possit. Non raro id etiam fieri oportet, si majus fragmentum, quod rotum perfractum est & labat, duramque meningem infestat, per foramen extrahi nequit. Si plura foramina facienda sunt, aecessus est, ut prius alterius orbe comprehendatur. Sic enim septa haud relinquuntur, quæ scalpro excisorio & malleo excidenda forent. Illud enim, quod sic relinquitur & ex ora eminet, sine negotio scalpello excisorio tollitur.

S. 570.

Quod vero ad curationem attinet, quæ adhiberi debet cerebri membranæ, si illa patefacta, aut ceteroquin integra est, optimum esse duco, si linteolum (563.) purum, & super hoc etiam sicca linamenta imponantur, præcipue, si non omnis humor evocari potuit, quem sic linamenta bibere possunt. Alii thuris pollen inspergunt, atque id membranæ, si ea integra est, inducunt, illud vero linteolo & linamentis siccis contegunt. Expedita vero cognitio est, si dura meninx inflammata vel alienata fuit ex colore. Inflammata enim rubet, & alienata albidior apparet. Igitur, si illa inflammata est, linteolum, postquam per foramen demissum & cerebro inductum fuit, respergi debet aqua vulneraria, cui parum ess. succini, mastichis & croci adjici potest. Videndum vero, ne hæc medicamenta acria sint & cum sale tartari parata. Necesse est, omnia simul adhiberi, in quibus adversus inflammationem periculosiorem auxilium esse alias retuli.

S. 571.

Si vero non dura mater tantum, sed & ipsum cerebrum, aliqua parte corruptum est, & ex foramine pus, vel fanies, vel alius corruptus humor fertur, ingerenda sunt medicamenta ad ulcus purgandum idonea. Optimum est essentia succini, cui aliquot guttulæ olei terebinthinæ admixtæ sunt. Si vero ulcus valde impurum esse videtur, pauca essentia myrrhæ addi poterit. Si hæc valentiora videntur, dilui queunt aqua vulneraria. Commodus etiam est liquor, quo Galli crebrius utuntur, qui balsamum Fioravanti vocatur. Inimica sunt acria, aquosa, pingua & nimis digerentia. Optima sunt sic dicta spirituosa; nocere tamen possunt, si valentiora sunt, quia dura mater, quæ valde nervosa est, iis nimium adficitur. Spirituum usu etiam omnem suppurationem cohiberi, alias retuli.

S. 572.

Si vero ulcus in cerebro est, & si hoc aëre, vel medicamentis nimium mollientibus ac digerentibus alienatum, & si vulnere laxior vinctura adhibita fuit, per calvariae foramen, superque hanc ipsam, tumor excrescit rarus, mollis, putris carnis instar, qui, cum celerius in majorem molem augetur, fungus cerebri dicitur. Is avertitur evitatis his omnibus, ex quibus is nasci-

tur, & si in calvariæ foramen, quod vel ex vulnere est, vel a modiolò factum, demittuntur illi minores atque paulo duriores glomi ex linamentis formati, (563. 2. fig. IV.) & his imponuntur multiplices ac gradati panni. Multi etiam usus esse potest in hoc casu illa plumbea & crebris foraminibus pertusa lamina Bellostii: (563. 3.) quæ omnia, & si liquores illi spirituosius superhabentur & vulnus rarius ac celerius deligatur, cerebrum sic excrefcere haud patiuntur.

§. 573.

At, cum fungus jam increvit, is scalpello præcidi debet & respergi alcohol, quo etiam sanguinis profluvium supprimitur. Supra imponenda sunt linamenta ex spiritu mastiches & succini expressa. Neceffe vero est, ut, impositis linamentis pannisque, adhibeatur paulo adstrictior fascia, quo illud, quod iterum excrefcere potest, contineatur. Nonnulli medicamentis uti malunt ad carnem supercrefcentem exedendam idoneis. Ergo inspergunt pulverem ex aristolochia, sabina, caryophyllis, mastiche, olibano & vitriolo usto; quæ, quum acria sint, minus rura sunt. Nam cerebrum graviter afficiunt & magnam in eo suppurationem movent.

§. 574.

Quod si pura membrana, & æger, sine malis signis est, caput sic deligatum contineri debet, donec foraminis ora, seu os quod emortuum fuit, a parte sana recessit; id quod non protinus, sed interposito plurium dierum spatio, fieri solet. Interim ossi nudato imponi debent linamenta ex alcohol expressa. Ubi tempus processit, os labare incipit, tandemque caruncula excrefcit, quæ intra integram atque emortuam partem subit, & id quod inter ossa vacuum est, implet. Hæc caruncula in callum duratur, qui quasi ossis cicatrix est. Sub finem vero callus, processu temporis solidatus, in os degenerat.

§. 575.

Quamdiu callus adhuc tenerior est nondumque confirmatus, qualis in corporibus imbecillis diu quandoque esse solet, is contra ea quæ extrinsecus incidere possunt, tuendus est, imposita aurea, vel plumbea lamella, vel etiam panniculo denso crassoque.

§. 576.

Reliqua autem curatio eadem est, quæ in omnibus. Celerius,

& quantum res permittit, rarius vulnera resolvenda sunt. Id bis per diem fieri, tunc saltem necessarium est, ubi magnus puris modus ex vulnere, & præcipue ex cerebro fertur. Omnia, quæ vulnere superdantur, tanto magis ea, quæ per effractam, vel excisam calvariam demittuntur, prius calefieri oportet. Avertenda ubique aëris noxa est, evitandaque sunt omnia, quibus vulnera infestari (391. 402.) queunt. Nullibi magis necessaria est abstinencia, victus tenuis, porusque aquosior. Nec quidquam magis sanguinis missionem desiderat, quam si plaga capiti illata est. Quia vero metus est, ne sanguis ex rupta quadam vena missus sub calvaria coëat, expedit, illum protinus, & nulla interposita mora vel dubitatione, mitti, ejus etiam quam plurimum detrahi. Neminem medentium hanc occasionem, qua plures, qui in præcipiti sunt, servari possunt, decet omittere.

VULNERA FACIEI.

§. 577.

Vulnere, quæ in facie incidunt, non alia curatio est, quam, qualem supra præcepi. (375. ad 390.) Ea potissimum diligentia in his adhibenda est, ut cicatrix inducatur minime foeda, utque illa nec excrescat, nec concava sit, sed sanæ cuti æqualis.

PALPEBRÆ SUPERIORIS CASUS.

§. 578.

Ubi musculus qui in fronte sunt, plaga transversa illata fuit, & hæc cum oculo qui sub ea est, ita deligatur, ut cutis multum inter se diducatur laraque cicatrix fiat, accidere potest, ut palpebra superior attolli nequeat, quod vitium *πρόσις τῆ βλεφάρου* vocatur. Si vero illud accidit, ut pili, seu cilia, ad ipsum oculum obvertantur, *φαλάγγωσις* ^a, nomen est. Hoc vitium etiam oritur, si musculus ille quo superior palpebra tollitur, resolutus, vel transversa plaga dissectus est.

^a Vid. AETIUS Lib. VIII. Cap. 68. p. 135. edit. Ald.

§. 579. Jam a vetustissimis auctoribus *a* huic malo inventa curatio est, qua cutis quæ in palpebra abundare videtur, exciditur & vulnus glutinatur. Quo vero hæc curatio minus dubii habeat, recentiores instrumento utuntur ad id facto *b*. Compositum est ex duobus argenteis bacillis, quæ in altero extremo commissuram, per quam, velut per cardinem, clavus trajectus est, in altero vero cochleam habent. Hac ultima mediante, bacilla quæ crebris foraminibus pertusa sunt, coarctari possunt. Eum vero qui curaturus est, sedulo considerare oportet, quantulo cutis detracto futurum sit, ut naturaliter se habeat palpebra; longiorem vero cutim istis bacillis ita includere, ut id quod excidendum est, ex iis promineat. Prius vero transui laxior palpebra debet, & acus minor filum sericum inceratum ducens, per illa bacillorum foramina & cutim ita transmitti, ut in quoque foramine filum paulo longius relinquatur. His constitutis scalpellus adhibendus est, & eo omne id quod super bacilla palpebram continentia eminet, præcidendum. Ubi cutis secta fuit, ita tollenda bacilla sunt, ut fila per palpebram trajecta in hac relinquuntur. Filorum autem capita post inter se deligantur & oræ vulneris junguntur. Superdanda sunt medicamenta, quæ glutinant. Optimum est, imponere linamenta balsamo de Mecha illita. Summa cura id quod ita superum fuit, ruendum: quare etiam uterque oculus obligandus & per aliquot dies ita continendus est.

a Vide CELSUM Lib. VII. Cap. VII. No. 8. PAULUM & AETIUM l. c.

b Hoc primus delineavit GEO. BARTISCH in *Opusculum de oculis* P. IX. Lib. XIV. p. 178. Lites de eo agitatae fuere inter RUYSCHIIUM & RAVIUM. Vide RUYSCHII Epist. XIII. & RAVII Responsum ad defensionem RUYSCHII, ubi adjecta est figura.

§. 580.

Si vero oculus aperiri nequit, quia musculus resolutus est, expedit prius imponere medicamenta roborantia, linamenta ex spiritu (§. 81.) expressa, & his superdare faccellos ex herbis roborantibus. (§. 18.) Si hæc parum proficiunt, experiendæ cantharides sunt. Minimum enim emplastrum, quod ex iis compositum est, imponi potest mediæ palpebræ. Veteres in hoc casu feramentum candens admoverunt, id quod vero circumspicius fieri oportet, & demissa prius in oculum lamella plumbea.

Λ Α Γ Ο Φ Θ Α Λ Μ Ο Σ.

§. 581.

Aliud vitium superioris palpebræ est, si illa parum descendit, ideoque oculum non contegit. Atque id quoque evenit, si vulnera collisa, vel in ipsa palpebra, vel in musculis, qui in fronte sunt, non recte fuere curata. Huic vitio mederi haud licet, si id in corpore tenui est, & quod cutim macie adductam habet, nec etiam, si multum palpebræ deest. Si vero corpus plenum, & parum palpebræ deest, id curatio restituere potest.

§. 582.

In oculum, diductis palpebris, inferendum est cornu, (Gallis *emboitement*,) vel lamella plumbea. Necessè vero est, ut ante, quam hæc in oculum demittuntur, is axungia quadam superinungatur & ei tenerioris vesicæ (323.) frustulum inducatur. His constitutis, palpebra adducitur, & cutis cum adipe infra supercilium inciditur, lunata figura, cornibus ejus juxta utrumque oculi angulum deorsum spectantibus. Ea vero moderatio adhibenda est, ne & palpebræ cartilago, neque musculus quo ea attollitur, ladanatur. Ultimum enim si incidit, attolli palpebra non potest. Cutis vero sic incisa tantum diducitur, ut, hiantē plaga, ima palpebræ ora paululum descendat. In plagam vero conjiciuntur lamella plumbea prius ei aptata, vel linamenta sicca, quæ, diductam cutim conjungi, prohibent. Oculus, impositis pannis, fascia quæ paulo valentius adstringitur, comprehenditur. Est ferramenti quoddam genus, quo oculus multum comprimi potest. (*fig. XIII.*) Ubi tamen cavendum, ne ei, nimium his irritato, superveniat inflammatio. Si curatio bene cedit, cicatrix latior nascitur, quæ, si eum locum implevit, recte oculus operiri potest.

Ε C Τ Ρ Ο Ρ Ι Ο Υ Μ.

§. 583.

Nonnumquam inferioris palpebræ vitium est, quo parum sursum attollitur, sed pender & hiat, neque potest cum superiore committi. *Εκτροχιον* Græci vocant. Atque id evenit ex mala

curatione, si ex cicatrice cutis contractior est. Aliquando intrus sub palpebra tumores nascuntur. Nonnumquam infantes cum hoc vitio in lucem eduntur, quorum oculi digitis obstetricantium nimium vexati fuerunt. In senibus resolvitur quandoque musculus, quem orbicularem vocant. Si fistulæ lacrymali efficacior chirurgia adhibetur, quandoque, vel scalpello, vel ferro candente, cutis læditur, qua palpebræ in oculi angulo interno inter se committuntur, quæ res etiam *εκτροπίω* occasionem dare potest.

§. 584.

Si cutis contractior est, eadem ratio chirurgiæ est, quam supra (581.) posui. Plagæ tantum cornua ad maxillas, non ad oculum, convertenda sunt. Si vero intrus sub palpebra caro increvit, hanc ad imam radicem acu incurva perforare & post scalpello excidere commodissimum est. Excidenda est paulatim secando, & ita, ut scalpellus acui quæ trajecta fuit, & ipsi oculo obvertatur. Sic enim acus oculum lædi non finit. Expediit vero sanguinem fluere pati, & ubi is conquievit, plagam scalpello altius concidere, immo ei admovere lapidem infernalem. Major enim vis adhibenda est, ne tumor iterum increseat & revertatur. Summa etiam moderatione opus est, ne his adurentibus oculus irritetur: quare prius necesse est, illum axungia, vel balsamo de rutia superinungi, & vesicam inter eum ac palpebras inferi. Si musculus orbicularis resolutus esse videtur, experienda sunt ea, quæ supra (379.) posui. Nam, si ex aliis occasionibus vitium enatum est, illud nullam curationem recipit.

§. 585.

Εκτροπίον est, ubi palpebræ inferioris ora oculo obversa est. Huic rarius mederi licet, si interior palpebræ tunica inciditur, & plaga ea ratione qua posui, diducitur atque glutinatur.

S U T U R A P A L P E B R Æ .

§. 586.

Si tota palpebra vulnere dissecta est, ea sui potest. Necesse vero est, ut prius, quam acus transmittitur, inter eam atque oculum inferatur lamella plumbea. Hæc, postquam sura est pal-

pebra, tollitur, & in oculum conjicitur vesica, balsamo de turia, cui parum balsami de Mecha admixtum est, illita.

VULNERA OCULORUM.

§. 587.

Si vulnere pertusa est cornea, vel sclerotica, omnis humor ex oculo effluit, quem vero protinus iterum renasci jam veteres haud ignoraverunt ^a. Si nihil aliud vitii accessit, vulnus glutinatur, imposito albo ovi & inserta inter palpebras vesica. In oculum etiam conjici potest balsamum de turia, cui parum balsami de Mecha adjectum est. Neceffe vero est, ut oculus conquiescat: quare uterque oculus obligandus, & æger in lectulo continendus est.

^a Id GALENUS in puero viderat, qui vero hoc singulare esse putavit. Vid. L. I. de Sympt. causis Cap. II. T. VII. p. 48. Præterito sæculo plures ludificatus est BURRHUS, callidus arcanorum venditor, qui de medicamento gloriatus est, quo oculorum humores restitui possint. Vide ejus Epistolam a THOMA BARTHOLINO editam.

STAPHYLOMA.

§. 588.

Aliud vero sub ictu oculi periculum est, ne, dum aqueus humor ex plaga corneæ illata effluit, simul prolabatur tunica vœa, quod vitium, quia similis figura acino fit, *σάπιλωμα* dicitur. Hoc si accidit, quia cornea malo ulcere exesa est, lumen amittitur oculusque rumpitur, ideoque supervacua omnis curatio est. Si vero ex vulnere devolvitur tunica vœa, servari potest oculus, qui vero etiam non nimium distantem curationem desiderat.

§. 589.

Homo protinus resupinari debet, idque omne quod ex vulnere prolapsum fuit, condi. Hoc commode fieri potest specillo ex balœnaria virga secto. Quo melius vœa in sedem suam reducatur, oculus leniter premi potest. Si plaga angustior est, quam ut id quod prolapsum fuit, refundi possit, ea scalpello exiguo falcato incidenda est, donec satis pateat. Magna vero moderatio adhibenda est, ut, neque illa media corneæ pars

quæ pupillæ obversa est, neque prolapsa tunica, secando, premendove, lædantur. Prius enim si incidit, cicatrix quæ remanquitur, aciem hebetat, & si vœa premitur atque irritatur, periculosior sequitur inflammatio.

§. 590.

Postquam sic vœa restituta est, licet iis medicamentis non inutiliter uti, quæ glutinandis oculorum vulneribus idonea sunt. (586.) Oporteret etiam cum his inferi vesicam. Ad inflammationem vero averrendam ea curatio necessaria est, quam alias proposui. (292.) Quo vulnus citius coëat, oculus modice comprimendus est: quare super linamenta extrinsecus oculo imposta dari potest plumbea lamina, & mediante fascia adstringi, vel aptari machina ad id facta. *Fig. XIII.*

§. 591.

Ad hanc rem etiam pertinet, corpus recte jacere, ut superior semper pars ea sit, in qua vulnus est. Igitur, si hoc inferius est, collocari homo supinus debet, coxis elatioribus, capite demisso. Si in latere, in id, ubi oculus integer est; si vero in summa oculi parte plaga est, oportet hominem fere erecto capite esse. Æger continendus tamdiu est, donec vulnus glutinatum & in oculo renatus humor est.

§. 592.

Si enim id quod clapsum fuit, jam vetustate alienatum videtur, altera curatio est, illud hamulo, vel filo trajecto, attollere & ad ipsas radices excidere, ulcus autem sanare: qua curatione vero omnis oculi acies corrumpitur.

VULNERA NASI.

§. 593.

Naso subesse ossa atque cartilaginem, nemo ignorat. De ossibus fractis infra dicendum. Cartilago vero acu haud tuto trajectitur: quare, si sutura necessaria est, sola cutis ea comprehendenda debet. Inimica ob id etiam sunt omnia medicamenta pinguis & nimium digerentia. Magis opportuna est ess. balsamica. Si vero interior membrana quæ a piruita nomen habet, læsa fuit, intrus injici, vel naribus duci, debet aqua vulneraria, cui adjici essentia succini potest, vel alius liquor, ad hæc opportunus.

S. 594.

Nasum penitus præcisum iterum glutinari posse, nonnulli prodiderunt *a*. Alii annisi sunt, ut hunc, vel ex ipsius hominis, vel ex alius cute, ex brachio plerumque, excisa adductaque sarcirent *b*.

a Adducitur Historia ex HENR. MOINICHEN Observ. Med. c. LYSERI Cultro Anatomico editis Obs. 23. p. 212. Hic enim testatur, ANTONIUM MOLINETTUM in prælectionibus de patre suo, Chirurgo Veneto, prodidisse, eum, cuiusdam qui hanc scelorum poenam pertrulerat, nasum abscissum, calente pane per medium fisco excepisse, & injecta futura glutinasse. Sed MOLINETTUS in Dissert. Anat. Pathologicis L. IV, Cap. XII. p. 174. nullam hujus curationis mentionem facit; id autem affirmat, se anno MDCXXV. vidisse nares a parente nobili Polono elegantissime resarcitas. (hæc ejus verba sunt) Illa historia, quam GARENGEOTTUS *des Operations* T. III. Obs. VI. p. 55. proposuit, fidem auctoris non parum imminuisse videtur.

b De hac curtarum narium curatione legi meretur GASP. TALIACOTII Chirurgia curtorum per incisionem; liber, qui certe egregia & eleganti doctrina abundat. Sunt vero plures, qui putant, omnia quæ in eo proposita sunt, commentitia esse & jactandi ingenii causa a TALIACOTIO scripta. In horum numero fuit JOH. ANDR. A CRUCE in Chirurgia T. II. L. II. Cap. III. p. 82. Quo minus vero cum eo aliique sentiamus, vetant testimonia præstantissimorum & fide dignissimorum Scriptorum. Teste enim CORTESIO in Miscell. medicis Dec. III. p. 83. TALIACOTIUS hanc artem accepit a Turpiensibus medicis ex Boiana familia natis, in qua, ut olim medicina in familia Asclepiadarum, hæc ars a quodam PETRO BOIANO inventa tradita fuisse dicitur. Et ipse TALIACOTIUS, se hanc artem non invenisse, sed a medicis quibusdam in Calabria accepisse, faretur in præfat. Etiam acriter contra eos pugnat, qui, artem vanam esse, sibi aliique persuadent L. I. Cap. XVII. p. 44. Adducit auctores plures, qui de ejus veritate ante tempora quibus ille scripsit, testimonia gravia dederunt, ALEXANDRUM BENEDICTUM, VESALIUM, PARAEUM, GOURMELENUM, SCHENCKIUM Cap. XIX. p. 49. Immo rem experimentis a se factis confirmat L. I. Cap. XXIII. p. 69. Etiam in Epistola, quam ad MERCURIALEM dedit, & quæ in hujus Libro de Decoratione, Cap. XVIII. in edit. Francofurti Anno MDLXXXVII. impressa legitur, is plures nobiles viros nominat, quibus a se nares restitutas fuisse asseverat. Atque non solum MOLINETTUS c. l. sed etiam FIENUS in Chirurg. Lib. XII. Cap. I. & HILDANUS Cent. III. Obs. 31. p. 214. & in Epistola ad JOH. GRIFFONIUM in Epist. Cent. Ep. XXII. quem propter hanc curationem puellæ feliciter adhibitam laudat, testantur, se tales homines vidisse, quibus sciatæ fuerint & restitutæ nares. Conf. G. F. DE FRANKENAU Diss. med. de Restit. in integrum, Sat. Med. p. 501. SALTZMANNI Diss. de Chirurgia Curtorum Anno MDCCXII. & H. A. R. Sc. MDCCXIX. p. 36. TALIACOTIO in Theatro Anatomico Bononiensi statuarum positam esse dextra nasum tenentem, testatur reliquit VVAGENSEN in Exercit. varii argum. p. 67.

VULNERA MALARUM.

§. 595.

Malarum vulnera, si altiora sunt, sui debent. Aliquando accidere solet, ut parotidis canalis, cui nomen a Stenone est, vulnere discissus sit. Is enim ex dicta glandula eductus fertur super masseterem musculum, per musculum buccinatorem penetrat, & juxta alterum vel tertium dentem maxillarem superioris maxillæ ori inseritur. Cum hic salivæ ductus discissus est, humor multus, tenuis, dilutus ex vulnere exit & illud glutinari haud finit. Quare vulnus tandem in ulcus degenerat. Saliva eo tempore copiosior effertur, quo homo loquitur, vel cibos mandit & maxillam mover.

* Vide STAHLII Theor. medicam. p. 720.

§. 596.

Hoc si vel ex vulnere, vel ulcere incidit, salivæ nova via in os aperienda est. Ergo subula, vel aliud ferramentum acutum mucronem habens, in ipsum vulnus ita demittendum est, ut membranam quoque, qua os ab interiori parte finitur, transeat. Ne intus aliquid lædatur, necesse est, ut is qui mederi vult, digitum in os demittat & objiciat mucroni. Per plagam sic factam, mediante specillo, vel acu recta averfa, trajicitur filum ex serico paulo valentius & tortum, quod in ea relinquitur. Quia necesse est, ut interioris vulneris oræ occallescant, os crebrius spiritu ardente perluendum est. Callum satis durum esse, intelligitur, si in vulnere nullus sensus est. Quo vero saliva ad interiora feratur, educendum filum & lapide infernali non nisi exterioris ulceris callus erodendus est, relicto interno. Ubi vero sic ulcus exterius in mala purum factum est, necesse est, illud comprimere & superdare glutinantia, quo saliva in os defluat. Si vulnus mox penetravit, vel, si illud collisum est, filum non, nisi sub finem curationis, immitti debet. At vero, ubi cicatrix inducenda est, oportet ægrum nec loqui, nec cibos mandere, nec buccas inflare.

† Vid. CHESELDENS *Anatomy* Lib. III. Cap. III. p. 133. ALEXANDER MONRO *in the Medical Essays* Vol. II. Obs. XIII. p. 249. Mihi notum est exemplum, ubi vulnus recens scalpello tenui acuto illatum, & ex quo co-

piofior faliva exiit, impositis pannis & adstrictiori fascia brevi fuit curatum. Opinor, ductum falivalem, quamvis valde exiguus is fit, fuisse non difciffum, sed incifum.

AURIUM VULNERA.

§. 597.

Auris quandoque vulneratur, cujus major pars cartilaginosa est. Vulnus, si recens est, adduci potest, & protinus glutinari. Si futura opus est, ea sola cutis, non vero cartilago, comprehendit debet. Si vulnus jam alienatum fuit, necesse est, ut a cartilagine aliquid, velut ab osse, abscedat; quare superdari debet eff. mastichis, succini, elemi. Si tota auris abscissa fuit, homo gravius audit. Levamen adfert cochlea cava ex metallo confecta, qua aeris tremores colliguntur, augenturque, & ad interiora perferuntur.

LABRORUM VULNERA.

§. 598.

Labra, si vulnere difsecta sunt, difficiliter sanescunt, quod illa, dum cibus assumitur & sermo explicatur, multum commoventur. Experiendum est emplastrum glutinosum, & servanda quies atque abstinencia. Si vero plaga major est, vel aliquid mutilatum fuit, ad illud futuræ genus veniendum est, quod curtis labris, & sic dicto labro leporino, adhibetur.

LABRUM LEPORINUM.

§. 599.

Non raro enim pueri nascuntur, quorum mediis labris aliquid deest. Fere semper hoc vitium, si ex utero est, in supremo labro esse solet. Cum labro etiam quandoque maxilla ipsumque palatum fissum est & mutilatum, ex qua re magna deformitas oritur.

§. 600.

Curatio quæ huic vitio adhibenda est, impedit, quo minus infantes lactantes mammam fugere possint; quare ei hæc ætas haud idonea est. Differri minimum debet, donec pueri a lacte depulsi sunt. Vagitus etiam nocere multum potest.

§. 601.

Ratio curationis ejusmodi est. Oræ labri fissi utrimque forfice præciduntur. Illæ enim inter se junctæ coire nequeunt, nisi naturam recentis vulneris habeant. Magna vero cura cavendum est, ne nimium cutis præcidatur. Forfice etiam nullum cultrorum mucronem habente inciditur illa membrana, qua labri summa pars cum gingiva committitur. Si etiam in suprema parte aliquid ex ora relictum fuit, id vel forfice concidi, vel scalpello præcidi debet. His factis, cutis utrimque digitis premittitur & adducitur. Videndum vero est, ut recte inter se committantur oræ exasperatæ, ne deformis cicatrix fiat. Per has itaque, mediante ferramento ad id facto, (379.) trajiciuntur acus acutæ, & quidem in pueris duæ, in adultis quandoque tres, quæ in labro relinquuntur.

§. 602.

Acuum vero plura genera sunt. Ferreæ optime sequuntur. Sed cum in vulnere relinquuntur, rubigo ei nocere potest. Ideo præferri debent, quæ ex auro sunt crebrioribus mallei ictibus indurato. Dum trajiciuntur, expedit, inter labrum & gingivam demittere laminam plumbeam. Prima acus per supremam labri partem transmittitur, ultima per imam. Ita vero immittendæ sunt acus, ut oræ sibi æquales fiant. Melius autem cutis, quæ adducitur, sequi potest, si malæ manibus famuli premuntur. Ubi acus sic trajectæ in labro hærent, circumvolvitur linum, quo oræ, ne iterum diducantur, valentius continentur. Si acus longiores sunt, & metus est, ne illæ cutim offendant, forcipe præciduntur, & earum extremis emplastrum aut linamentum submittitur. Non alia vero imponuntur medicamenta, quam, quæ suto vulneri idonea alias præcepi. (381.)

§. 603.

Sed hæc curatio quasdam etiam animadversiones desiderat. Ubi ex præcisis oris sanguis fluit, is supprimi nullo medicamento debet. Sponte enim conquiescit, postquam oræ adductæ & sutæ fuerunt. Cavendum vero, ne is ab ægro deglutitus vomitum cieat, vel spiritum intercludat: quare caput sublime habendum, quo sanguis ex ore possit efferri; id quod præcipue observandum, si infans curatur.

§. 604.

Nonnumquam aliquis ex prioribus dentibus multum prominet, qui prohibere potest, quo minus oræ sanescere & glutinari possint. Igitur is, antequam curatio suscipitur, evellendus est: Ne etiam labrum & gingiva post curationem inter se cohæreant, intus dari & inter utramque partem demitti linamenta debent. Quia vero hæc varium humorem bibunt, quo vulnus alienari potest, necesse est, ea frequentius mutari. Minus hæc opportuna sunt infantibus, cum guttur obstruere & spiritum intercludere possint, vel ab his quandoque deglutiantur. His confert, plumulam, melle, vel alio medicamento ad id idoneo madentem, crebrius intus demittere, & sic prohibere, quo minus illæ partes inter se coalescant.

§. 605.

Si vero, præcisis oris, vulnus valde, & adeo hiat, ut illæ contrahi satis nequeant, alia experienda sunt. Emplastris glutinosi, quæ malis imponuntur, adsuuntur utrimque fibulæ, per quas transmittitur linum, quod, valentius adductum, oras vulneris ita jungit, ut se contingant. Per ea emplastra etiam plura fila acu transmitti & eorum capita inter se deligari atque adstringi queunt. Alii utrimque cutim figura vel linea lunata, & ad vulnus conversa incidunt, & hujus oras inter se multum diducunt, quo cutis, dum ad glutinandas prioris vulneris oras attrahitur, sequi possit. Super lineam illam incisam dant linamenta, vel lamellam plumbeam, ut caro increseat, eamque impleat, utque cicatricis latitudo aliquid cutis præstare possit.

§. 606.

Filum, quod circa acum volvitur, incratum esse oportet & satis valens. Necesse vero est, ut qualibet acus proprium filum habeat, quod illæ, glutinatis inter se oris, sine negotio possint educi. Fascia præ aliis idonea est, quæ fundæ figuram habet. Eam vero injectam ante quartum diem resolvi haud decet, nec prius futuras eximi, quam oræ fuerunt glutinatæ. Hoc fere quinto vel sexto die esse solet, quo acus labare incipiunt. Ubi educuntur, digitis comprimendæ oræ sunt, & summa moderatio adhibenda, ne id quod glutinatum fuit, diducatur. Nec expedit, uno die omnes acus extrahere, sed prius supremam, vel mediam, & post etiam inferiorem. Ubi illæ eximuntur, linum et-

iam commode tollitur. Postquam acus eductæ sunt, panni oblongi gradati superimponi possunt, & his injici habena medio in longitudinem incisa, quam fasciam unientem vocavi. (15. 375.)

LINGUÆ VULNERA.

§. 607.

Rarum non est, linguam vulnerari, id quod, vel telo & gleba plumbea, vel ipsius hominis dentibus, fieri solet. Hæc res cum dolore etiam hanc habet molestiam, quod sermo prohibetur & cibi mandi ac deglutiri vix queunt. Linguæ vulneratæ non alia superdanda sunt medicamenta, quam, quæ sine noxa deglutiri possunt. Essentia succini parvo sacchari frustulo excipienda linguæ imponitur. Si vero ardor atque dolor urgent, magis commodum est, oleum amygdalarum dulce cum saccharo miscere, & ei essentiam modo dictam adjicere. Nec, præcipue vulnere colliso, alienum est mel rosatum, cui etiam essentia balsamica commode admiscetur. Os crebrius elui potest decocto, quod & naturæ vulneris & tempori inflammationis accommodatum esse debet. Saliva, qua vulnera purgantur, non parum ad curationem confert. Si lingua inflammatur, ea altius concidenda est. Nec illud ignorari debet, non aliam fere partem in universo corpore cancro magis opportunam esse, quam linguam & utrumque labrum.

RESOLUTIO LINGUÆ.

§. 608.

Est chirurgiæ quoddam genus, quod adhiberi debet pueris, quibus a primo natali die lingua cum subjecta parte juncta est, & qui ob id nec sine molestia mammam fugere, nec, ubi adoleverunt, verba recte formare possunt. His membranam, qua lingua inhaeret, scalpello refecari oportet. Quo vero hoc sine periculo fiat, & ne majores venæ quæ sub lingua sunt, vulnerentur, linguæ submittitur ferramentum in extrema parte incisum. (Fig. XIV.) Hac incitura excipitur illa membranula, frenulum vocant, quam forfice incidunt. Est aliud ferramentum, (Fig. XV.) cui scalbellus minor affixus est, qui elatere move-

CALCULI SUB LINGUA.

219

tur. Hoc, si in os inferitur, & lingua attollitur, & venæ custodiuntur, & presso elatere membrana illa sine periculo inciditur.

^a CICERONI hæc chirurgia cognita fuit. Vid. L. II. de Divinat. Cap. XLVI. T. IV. p. 1120.

CALCULI SUB LINGUA.

§. 609.

Calculi sub lingua in ductibus salivam ferentibus nonnumquam concreverunt, qui, ubi grandiores sunt, summos dolores movent. Necesse est, eos, incisus scalpello membranis, excutere & vulnus glutinare. Nam & hujus vulneris curatio in prioribus posita est.

CERVICIS VULNERA.

§. 610.

Evenire potest, ut musculis, qui in cervicibus sunt, & quorum actione caput sublime habetur, ense altius incidantur. Hoc si incidit, caput in anteriora prolabitur, & attolli nequit. Nec illud contineri futura potest, sed opus est fascia, quam *Dividentem* appellant ^b.

^b Vid. HEISTERI Chirurg. P. III. C. III. p. 1197. Tab. XXXVII. BASSIUS Tab. IX. fig. I. a. Longe tamen melius hæc fascia caput continet, si ei additur alia habena duarum circiter ulnarum. Hæc prius capiti ita imponitur, ut fines utrimque a fronte & a cervice dependeant. Super hanc fronti injicitur alia longior fascia in duos fines, seu capita, glomerata, eaque media. Capita, quæ in utramque partem ducta in cervice decussant, illam dependentem habenam comprehendunt & sistunt. Procedunt fasciæ capita, & dexterius sinistra, sinistrum dextra sub alas fertur, a quibus iterum per pectus ad cervicem tendunt. Priusquam vero eo pervenerunt, retro dandum est id, quod ex habena a facie dependebat; quod etiam fascia, cujus iterum unum caput super alterum fertur, comprehenditur. Fasciæ capita ad hominis caput revertuntur, & circa hoc volvuntur, a quo per cervicem ad alas descendunt, tandemque ut diversâ ducta pectus amplectuntur & finiunt. In cervice illa habena decussanti fasciæ adhi, vel acu adfigi potest.

VULNERA COLLI.

§. 611.

Collum etiam multa periculi plena vulnera recipit. Nam in nulla corporis sede tot & tam variæ partes sunt ad vitæ usum

necessariæ, quam in collo *a*. Præter nota enim corporis tegumenta ac plures musculos, sunt variæ glandulæ, illa major thyroidea, & præter hanc, aliæ jugulares & cervicales, trachea cum larynge, stomachus cum pharynge, arteriæ carotides, quæ sub maxillis in internas externasque dividuntur, venæ jugulares, superius etiam in internas externasque divisæ, arteriæ & venæ vertebrales, quæ ab utroque latere per vertebrarum processus, in cervice tenuibus cavis pervios, feruntur. Nervi paris octavi, ab hoc recurrentes *b*, nervi intercostales *c*, cervicales, & ex his phrenici alique, os hyoides, vertebræ, & quæ per has medias feruntur, medulla.

a Vid. CONR. GRAFII Dissert. de Casu Autocheiriæ, Giesæ, MDCCXII. In hac historia vulneris legitur, quod sibi *αὐτοχρησ* intulerat, in quo collum ab auricula sinistra ad dextram incisum, & præcisâ fuit larynx, non totus præcisus, aut incisus stomachus, carotis externa, duæ jugulares externæ etiam affectæ. Nihilominus vero homo ad duodecimum usque diem superstes fuit. Similem fere casum retulit LA MOTTE Chir. T. II. Obs. 212. p. 519.

b Vid. de nervo recurrente vulnere dissecto GALENUS de Locis affectis L. I. Cap. VI. T. VII. p. 396. & LA MOTTE c. I. Homo verba quidem ore explicare potest, aut subiurda & suppressa voce. Experimenta in brutis facta vid. in GALENO de Prænot. ad Posthumum Cap. V. T. VIII. p. 837. Confer *the Medical Essays* Vol. II. Obs. VIII. p. 114.

c Vid. experimenta, quibus nervi paris vagi & intercostales in animalibus præcisii fuere in Com. A. R. Sc. MDCCXXVI. p. 96.

§. 612.

Hæc vulnera oculis subjecta sunt. Ipsæ vero sedes, quas ex Anatomia discimus, indices sunt partium percussarum. Scire etiam possumus ex iis proprietatibus, quas alibi proposui, (362. ad 368. 370.) ex quibus, vel spes, vel desperatio oriatur, & quæ promptiorem, quæ difficilem, quæ nullam curationem habeant.

§. 613.

¶ Homo, cui arteria carotis, vel, ubi ea divisâ est, hujus interior ramus, præcisus est, servari nequit. Exterior, nec non vena jugularis externa, devinciri possunt, vel comprimi. (405. ad 409.) Existimo etiam, nullam curationem superesse, si vena jugularis interna graviter vulnerata fuit. Utrum homo, devincta hac vena, superstes esse queat, in dubio relinquo. Minus in ea vulnus digito potest comprimi, donec illud glutinetur. Quibus ante divisionem, vel carotis, vel jugularis præcisâ fuit, eos plerumque mors. celerrime, & antequam chirurgus accipere possit, rapere solet.

§. 614.

Quibus aspera arteria rota præcisa fuit, iis nullo modo succurri potest. Si vero illa percussa non ita magnum vulnus habet, id potest glutinari. Magna diligentia adhibenda est, ne ex vulnere sanguis, vel medicamentum, vel aliud quid, in asperam arteriam delabatur. Nam, hoc si incidit, tussis vehemētissima hominem urget & strangulat. Oræ vulneris adduci debent, & injectis medicamentis glutinantibus curari. Ubi vero vulnus non tantum discissum, sed etiam collisum est, necessaria sunt digerentia, quæ locis nervosis idonea dixi. Ante omnia vero caput debet inclinari & ad pectus adduci, sicque inclinatum in lecto tamdiu haberi, donec vulnus ad sanitatem perductum fuit.

BRONCHOTOMIA.

§. 615.

Nonnumquam autem, si spiritus propter angustias, per quas is evadit, intercluditur & homo strangulatur, aspera arteria perforanda est. Hoc præcipue incidit in angina, & si per glottidem seu rimulam, quæ in larynge est, aliquid in asperam arteriam delapsum fuit, quod tussi excuti haud potest.

§. 616.

Homo collocari debet in demissiori sedili. A posteriore vero parte minister caput ejus multum reclinarum contineat & immobile præstet. Sub larynge & hujus cartilagine croicoide inciditur cutis cum aliqua glandulæ thyroidæ parte, & deoperitur aspera arteria. Sanguis, qui ex facta plaga fertur, spongia alcohol madefacta extergitur & supprimitur. Ubi vero glandula thyroidea inciditur, vulnerari haud debet vena illa, quæ antè super asperam arteriam fertur, ne ea sanguinem fundat. Nec lædendi sunt nervi recurrentes, qui e latere sursum ad laryngis musculos procedunt (610. a). Inciditur vero membrana, quæ inter tertium quartumque circum cartilaginofum media est. Etiam cartilaginofi circuiti sine majori periculo incidi possunt, quos tamen integros esse fatius est. Ea diligentia adhibenda, ne mucro scalpelli, vel specillum, vel aliud quid, illam membranam irritet, qua aspera arteria ab interiori parte finitur, neque per factam plagam

sanguis in eam feratur, cum hæc res vehementissimam ruffim movere possit.

§. 617.

In vulnus itaque, quod factum est, suspenfa manu demittitur specillum: super hoc injicitur argentea fistula, aut recta, aut incurva, quæ recurvatis in exteriorem partem labris, vel circumcingente quadam remora esse debet, ne tota intus delabi possit. Remora e latere debet utrimque forata esse, quo fistula commodè ad collum alligari queat. Alii per cutim, glandulam atque asperam arteriam, mox ferramentum trajiciunt, quod canulam habet. Id enim prorsus simile est ei, quo aqua hydro-picis emittitur (*troisquarts*). Hæc curatio promptior, minus vero tuta est. Imponitur protinus fistulæ spongia ex vino calido expressa, ne aër nimis frigidus, qui pulmonibus novus est, irruat, eosque offendat. Ob hanc causam etiam is, qui curabitur, in conclavi calido esse debet.

§. 618.

Fistula in vulnere relinquitur & ad collum adstringitur. Inter oram fistulæ & cutim ponuntur linamenta; super fistulam vero injicitur emplastrum pannusque, quorum media pars foramen habet. Foramini imponitur subtilissima sindon ex raris staminibus contexta. Simulatque fauces ad pristinum habitum reverterunt, vulnus glutinandum est ^a (613.).

^a Hæc chirurgia ab ASCLEPIADE inventa fuit, teste GALENO in Medico, Cap. XIII. T. II. p. 329. & CAELIO AURELIANO Lib. III. Acutar. Cap. IV. p. 195. Illa non semper feliciter cessit: quare ARETAEUS Acut. Lib. I. Cap. VII. p. 111. & CAELIUS I. c. illam, ut vanam & periculosam, prorsus repudiavit. AVINZOAR in Lib. I. Thez. Tr. X. Cap. XIV. experimentum in capra fecit. Exempla, ubi homines ea morti erepti fuerunt, lege in RENATI MOREAU Exerc. de Laryngotomia c. TH. BARTHOLINI Tr. de Angina puerorum edito p. 132. (prostat etiam in Epist. med. BARTHOLINI Cent. I. Ep. 81. p. 336.) qui eam bis feliciter adhibitam vidit, primo in hortulano, & deinde in milite, cui levis raucitas post curationem relicta fuit. Exempla vero recentiora vide in GARENGEOT Operat. T. II. p. 455. in Transact. Angl. No. 416. p. 448. in Compendiis JOH. MARTYNS Vol. VII. p. 496.

§. 619.

Num hæc chirurgia, si protinus adhibetur, eos, qui aquis submersi præfocati sunt, ad vitam revocare possit, usus & observatio experimentorum ostendet ^b.

^b Singulari studio hanc rem perfecutus est GEORGIUS DETHARDING in

Epistola ad SCHROECKIUM de methodo subveniendi submersis per Laryngotomiam, Rostochii, MDCCXIV. At enim, hanc curationem non omnibus submersis opitulari posse, ostendit Vir doctiss. JO: HENR. KESSELRING, in Dissert. de Morte submersorum in aquis, præfide CHR. LUDOV. CHARISIO, Regiom. MDCCXXXV, proposita.

VULNERA STOMACHI.

§. 620.

Communes vero asperæ arteriæ atque stomachi curationes sunt. Per prioris vulnus aër exit, per posterioris cibus & potus. Infanabile est vulnus, si totus stomachus discissus fuit. Egro levamentum præstari potest, si mediante infundibulo juscula in vulneratum stomachum immittuntur. Ubi vero in stomacho vulnus est, idque hiat, necessarium est, caput inclinari & fascia ad pectus adduci, (610.) quo oræ vulneris attrahantur. Cum autem vulnus, nisi purgatum sit, glutinari nequeat, illud famem sitimque desiderat. Ubi vero aliquid assumpsit homo, vulnus resolvendum & spongia ex calido vino expressa detergendum est. Ne etiam ægrum, qui nullum cibum accipit, fames perdat, is nutrirî potest jusculis, quæ in alvum immittuntur. Prius vero, quam illa intus dantur, alvus aliis lotionibus eam moventibus subducenda est.

^a Commemorabile experimentum est, quod a RAMAZZINI factum in ejus Operibus p. 173. legimus, de moniali virgine, quæ per LXVI. dies, cum nihil deglutire posset, solis jusculis in alvum immixtis servata fuit. Conf. HILDANUM Cent. IV. Obs. 30. p. 311. De Clysterum nutrientium usu disputatum olim fuit inter LITTRIUM & LEMERY. Vid. H. A. R. Sc. MDCCXVII. p. 25.

VULNERA PECTORIS.

§. 621.

Sequitur, ut de vulneribus dicam, quæ in pectore sunt. Hæc, vel ex acuto telo, vel ex retuso & gravi, atque ex glande plumbea esse solent. Evenire vero potest, ut vulnus ad interiora haud perveniat, sed intra carnes desinat; id quod scire licet, si id exploratur, observatis omnibus quæ alias præcepi. (358. ad 361.) Ad id vero explorandum specillo lævi retuso atque pleniori opus est, qualis est fistula argentea, qua urinam, si naturaliter non redditur, feminis emoliri solent chirurgi.

§. 622.

Sunt vero quædam, quæ eum qui curaturus est, decipere possunt. Si enim vulnus tenue, sed altum atque curvum, corpus vero plenum est ac obesum, incidere potest, ut quamvis nec specillum demitti, nec mediante siphone lotio per illud immitti queat, & quamvis nec spiritus nec multus sanguis ex vulnere feratur, nihilominus illud penitus penetret & intus condita viscera arteriæ venæque percussæ sint. Nam digito & specillo reniti potest adeps vel musculus, præcipue, si corpus interea, dum specillum demittitur, non, ut decet, inclinatur. Nonnumquam etiam ense tenui acuto discissa est una ex cartilaginibus, quibus costæ finiuntur. Hoc vulnus nec hiat, nec specillum admittit, nec ex eo sanguis vel spiritus exit, & nihilominus intus viscera majoresque arteriæ ac venæ violatæ esse possunt *a*. Illud igitur vulnus in summa carne & absque periculo est, in quod specillum demitti haud potest, ex quo nec spiritus nec sanguis effertur, & cum quo æger facile spirat *b*, si ceteroquin nullum emphysema *c* est, & in vulnerato nihil eorum quæ terrere possunt, deprehenditur.

a Vide Exemplum in FAUDACQ p. 429.

b Est etiam quædam spirandi difficultas, si muscoli externi, etiam illi qui ad respirationem nihil faciunt, vulnerati & inflammati sunt, v. g. pectoralis major. Hæc vero, quæ a dolore oritur, facile discernitur ab ea, quæ ab emissio in pectus cruore proficiscitur. Accidere tamen potest, ut primis diebus æger facile spiret, post vero nihilominus difficultate spirandi stranguletur, si forte minor arteria, vel vena, vel ductus thoracicus, vulnere dissectus fuit, & ex iis humor pedetentim effertur.

c Emphysema (519.) crebrius pectoris vulneribus, quæ ad interiora penetrarunt, supervenire solet, maxime, si ea curva sunt & per quæ aer libere transire nequit. At enim vero, etiam in pectore, ut in capite, illud oriri potest, si aer, præcipue gelidus, in adiposas cellulas extrinsecus irrumpit illasque distendit. Ergo nec emphysema certum indicium est, vulnus ad interiora pervenisse.

§. 623.

Vulnus, quod in carne est, non aliam curationem requirit, quam, quæ alias proposita fuit. Si vulnus altum est & curvum, expedit, illud protinus nova sectione ampliari (373. 476. 477.), quo cruor, aliaque quæ intus hærent, possint excuti, & quo ad interiora vulneris perveniri liceat. Si illud transversum est sub cute, hæc supra specillum inciditur (478.); vel, si vulnus nimis longum est, quam, ut hac ratione chirurgus illud

scalpello commode persequi possit, specillum demittitur, & eurtis supra hujus caput altera parte inciditur. (478.)

§. 624.

Quandoque, si vulnus quidem in carnibus est, at in his altius & ad pleuram usque penetravit, metus esse solet, ne pleura inflammetur, & ne pus illam perrumpat & in pectus destillet. Pus etiam quandoque serpit & tunicam adiposam, quæ sub musculis, præcipue sub pectorali & latissimo dorsi, est, rodit; quæ res magnis suppurationibus occasionem dare potest. Igitur vel ob hanc causam vulnus ampliandum est. Oportet vero ægrum in ipsum vulnus inclinatum cubare, quo omnis humor exeat. Nec in ejusmodi vulnus dari turunda debet, cum & hac puris exitus prohiberi possit. Imponuntur linamenta, vel pura, vel ex medicamento idoneo expressa. Injicitur fascia, quam mantile cum suspensorio vocant. Nec hanc nimis adstrictam esse oportet.

§. 625.

Vulnus etiam magnum, discissum, & quod multum hiat, suscipere potest. Minus tamen apta his vulneribus futura est, cum pectus propter spirandi necessitatem quiescere haud possit: Si vero ea utendum, oportet illam non nimis raram esse.

§. 626.

Pessimæ illorum vulnerum curationes sunt, quibus vertebræ costæque fractæ, & in tergo, prope vertebra, tendines, aponeuroses, aliæque nervosæ partes, collisæ sunt. In his sanguis mittendus & præter abstinentiam adhibenda omnia sunt, quæ adversus inflammationem maxime possunt.

§. 627.

Costam perfractam esse, intelligitur ex dolore pungente, qui eo tempore quo spiritus trahitur, increbrescit, & si locus tactu indolescit. Protinus huic malo occurrendum est, quia id graves pleuræ inflammationes, & febris & suppuratio, & sæpe vitæ periculum sequitur. Necesse itaque est, ut contra costam cutis & carnes incidantur, utque id quod fractum est, digitis in sedem suam excitetur. Fragmenta vero spinosa, quæ pleuram, vel carnes vulnerant, extrahi, & si inhaerent, præcidi debent. Reliqua, quæ ad hanc curationem pertinent, infra, ubi de ossibus fractis dicetur, uberius persequar. Costæ ossa sunt rara, & quæ facile vitium contrahunt. Ad vulnus curandum non aliis medi-

camentis opus est, quam, quæ alibi exposui. (523. 524.) Nec in his casibus melius succurritur ac inflammationis periculum avertitur, quam sanguinis missione & abstinencia.

§. 628.

Vulnus autem penitus & in ipsum pectus penetrasse, ex variis indiciis scire licet. Considerari debet telum, quo vulnus illarum fuit (360.) Digitus, vel specillum demitti, (358. 359. 621.) lotio mediante siphone immitti potest. Si extrinsecus vulneri emphysema accessit, conjicere licet, pleuram percussam esse (621.) Certior vero nota est, si ex vulnere spiritus & sanguis copiosior,isque aëre remixtus atque spumans exit, vel, si talem vulneratus expuit; id quod incidit, ubi pulmo latus est. Cur vero quandoque, nec aër, nec sanguis, quamvis ejus non parum intus coiverit, ex vulnere exeant, supra retuli (621.)

§. 629.

Est tamen quædam differentia. Sanguis si effluit rubens atque spumans, is ex pulmone fertur; si rubens nullo aëre remixtus, lassa arteria, v. g. intercostalis est. Si exit obscurus, vena icta est; si lacteus humor sanguini admixtus est, is, ductum thoracicum discissum esse, significat. Oportet vero cum his considerari & ictum, qualis is fuerit, & vulnus, & internarum partium sedes, quæ etiam indices sunt, quid intus latum sit.

§. 630.

Majorem vero arteriam venamque, vel ipsum cor percussum esse, cognoscitur, si magnus sanguinis modus ex vulnere fertur; præcipue, si id in summo pectore est, & si præcluso vulnere spiritus difficiliter trahitur, si artierarum motus elanguescunt, inæquales sunt, ac sæpe intermittunt. Si color pallidissimus, sudores frigidi, extremis partibus etiam frigidis, oriuntur, & æger animo linqvitur; quæ omnia, eum in præcipiti esse, significant. Si pulmo ictus est & sanguis ex ore copiose & sine ruffi fertur, signum est, majorem arteriam venamque in pulmone percussam esse. Si ruffis non, nisi parum sanguinis, extundit, arteriæ venæque minores vulneratæ sunt.

§. 631.

At, si sanguis in pectus confluit, is moto corpore ita movetur, ut vulneratus ejus impetum sentiat. Præter hanc vero etiam quædam aliæ notæ oriuntur, quarum commune est spiri-

tum difficilius trahi. Si enim sanguis diaphragma onerat, homo caput sublime habere sine molestia non potest, &, ubi illud ita habet, spiritus facilius trahitur, quam redditur. Egro vero in illud latus, in quo sanguis inclusus est, cubare jucundius est. At, si valde multus humor effusus fuit, isque pulmonem adeo premit, ut spiritum haurire nequeat, homo paulo liberius spirat, si erecto corpore est, quam si cubat. Nam sic sanguis qui coit, quidem septum transversum premit, non vero totum pulmonem strangulat; id quod fit, ubi homo, qui pectus sanguine plenum habet, supinus jacet. Si vero is in latus integrum inclinatus cubat, spiritus multum impeditur, at longe facilius redditur, quam trahitur. Humor enim mediastinum premit, & prohibet, quo minus diaphragma satis descendere possit.

S. 632.

Non raro autem pulmo pleuræ adhærescit. Si ea parte vulnus est, & ipse pulmo læsus est, sanguis qui in pectus confluere nequit, per vulnus fertur, & ex ore prorumpit, quare æger satis facile spirat.

S. 633.

Mediastinum autem percussum esse, scire licet ex ipso, qui illatus fuit, ictu; ex telo, si altius penetravit; ex hominis positu, & si in medio pectore dolor urget. Homo etiam, quem supinum jacere juvat, ægre spiritum trahit. Accidere potest, ut in utroque pectoris cavo sanguis confluat.

S. 634.

Præter notas, quæ pulmonem vulnerarum esse ostendunt (626. 627. (30.)), etiam hoc experiri licet. Lotio in vulnus immitti potest, quæ, si suo proprio genere saporis in ore sentitur, pulmonem læsum esse significat. Jam a veteribus proditum legimus, hominem cui pulmo graviter ictus est, si in ipsum vulnus inclinatus sit, loqui; si in aliam partem, obmutescere.^a

^a Vide CELSUM L. V. Cap. 26. §. 9. PARAEUM Lib. IX. Cap. XXX. p. 308. Causa forte hæc est: Spiritus pulmone haustus per huius vulnus, si id majus est, effertur; & ideo ejus tantum, quantum ad vocem formandam necessarium est, laryngi reddi nequit. Ubi vero vulnus costis adprimitur, spiritus illud permanere haud adeo facile potest. Rem aliter explicat GENGA in Comment. in HIPPOCR. Aphor. ad Chirurgiam spectantes Sect. VI. Aphor. XVIII. p. 259. qui putat compressio mediastini fermonem prohiberi, cum eo diaphragma nimis adducatur.

§. 635.

Non solum vero latentium, sed & futurarum rerum quasdam notas habemus, quæ ægrum vel consolari, vel terrere possunt. Protinus omne vulnus, quod in pectus penetravit, timendum est; minus tamen, quod ex gladii ictu, quam, quod etiam collisum, vel ex glande plumbea est. Raro & interdum eo tempore, quo pulmones adspirantes se contrahunt, accidere potest, ut pectus vulnere confodiatur & intus nihil violetur. Potest secunda valetudo ei contingere, qui nec magnum, nec altum vulnus in pulmonem habet, sed, quod in summa hujus parte est. Grave periculum habent vulnera, quæ penitus penetraverunt, præcipue, quæ glans plumbea impressit. Hos enim, qui sic vulnerati sunt, si nec sanguinis profusione exhauriuntur, nec inflammatione strangulantur, rabes invadit, cum iis pulmonum exulceratio accidere soleat. Sanabiliora sunt vulnera, quæ infimo pectori supra diaphragma illa sunt, quia his nec majores arteriæ venæque subesse solent, & quia ipsum vulnus præsidio est, ex quo humor qui intus confluit, exire potest. Magis ob id timeri debent ea, quæ in elatiori pectoris parte sunt. Si telum per utrumque pectus perripit, si cor, major, asperæ & sanguinem ferentis arteriæ ac venæ ramus percussus est, mors in propinquo esse solet. Si homini, qui gravi sanguinis profusione exhaustus, diu quasi inter-mortuus jacuit (626.) intra viginti quatuor horas calor atque arteriis vis redit, ei salus contingere potest.

§. 636.

Hæc vulnera glutinari non possunt, nisi evocato prius ex pectore, & aëre, & omni qui intus coit, humore. Aër cum sanguine, si plaga non magna est, edueitur ore hominis, qui vulnus exfugit. Si omnis humor omnisque aër sic extractus fuit, si post vulnus discissum protinus deligatur, idque per aliquot dies non detegitur, homo vero & sanguinis missione & abstinentia utitur, vulnus sæpe intra tam paucos dies sanescit, ut hæc curationes quibusdam minus sapientibus prodigiis visæ fuerint, & quasi a præcipua & magica arte profectæ. Oportet vero eum qui sic medetur, certum esse, nihil alieni in pectore fuisse relictum. Si nullus homo est, qui vulnus exfugat, aër sanguisque extrahi possunt siphonibus ad id idoneis 4.

* Vid. L' Art de sucer les plaies par ANEL.

S. 637.

Hæc curatio vero locum non habet, ubi major arteria venaque intus affecta sanguinem fundit. Numquam enim sanguinem ex pectore emitti decet, priusquam ille intus conquiescit. Interdum vero, cum presso pulmone omnis spiritus intercluditur, res cogit illum emoliri; id quod commode ex ipsa plaga fit. Necessè vero est, ut æger conquiescat & ut non nisi parum spiritus hauriat, quia metus est, ne sanguis, dum pulmo pectusque distenduntur, copiosior effluatur.

S. 638.

Sanguinem vero intus conquiescisse, conjicere licet, si spirandi difficultas haud intenditur: qua re explorata is evocandus est. Fieri hoc potest per ipsum vulnus, si illud in inferiori pectoris parte est. Si angustius vulnus est, illud incidendum est, donec satis pateat, habita cura, ne pulmo lædatur^a. Necessè vero est, si pulmo vulneratus non fuit, & si ex eo nulla sanguinis profusio timetur, ut æger, spiritus quantum potest, pulmone hauriat, dum interea vulnus imposito digito contegitur. Quando sic spiritu dilatati fuerint pulmones, tollitur digitus, & æger jubetur rursus. Tussi enim humor ex vulnere extunditur.

^a Ad id idoneus est scalpellus anceps, cujus mucro retusus est. Eum de beo claro Argentoratensium Chirurgo supra laudato LE MAIRE Vid. fig. XVI.

S. 639.

Si sanguis in pectore concretus nihilominus remansit, necessè est in vulnus lotionem compellere, ut cruenta quæ coiverunt, discutiantur. Opportunum decoctum est ex hordeo, rad. altheæ, fl. verbasci, malvæ. Si vero sanguis jam computruisse videtur, adjici potest mel, vel aqua vulneraria, & paucum salis ammoniaci. Humor, si per vulnus, quod in elatiori pectoris parte est, emitti nequit, novum vulnus faciendum est; de qua chirurgia protinus dicam, prius vero, quæ ad vulneris curationem attinent, exsequar.

S. 640.

Evocato omni humore, vulnus deligandum est. Imperandum est homini, ut, spiritus quantum potest, hauriat, cumque contineat. In vulnus, quamdiu satius videtur illud nondum glutinari, conjicitur linteolum cæstitium, cujus oræ in fila resolutæ sunt. (22.) Superimponuntur linamenta mollia alio linteolo in-

voluta *a*, & superdantur panni, injicitur mantile cum suspensorio. Summo pectori hoc fasciæ genus accommodari nequit, cui habena opportuna est, quæ sub ala sinistra obvoluta per pectus ad dextrum humerum tendit, ejusque caput comprehendit; deinde ab ala dextra iterum per pectus decussando ad humerum sinistrum fertur, quem etiam complectitur, ita ut aliquoties ad hanc rationem circumagatur. Si vero etiam vulnus in tergo est, fasciæ, postquam humeri caput comprehendit, etiam per scapulas dari debet, & sic utrumque vulnus contegi.

a Turundæ, si illæ majores durioresque sunt, vulnera multum alienare possunt & oras callosas reddere; ex qua re fistulæ nascuntur, quæ difficiliter sanescunt. Sanguinem etiam alia quæ intus sunt, exire prohibent. (20.) Si pulmo læsus est, illum rarum, & spongiæ assimilem, irritant & inflammationem excitant, vel certe multum augent. Ergo convenit, illas omitti, & si necesse est, plagam ampliari. Cannulæ, quibus alii utuntur, longe nocentiores sunt. Quidquid vero in vulnus conjicitur, illud lino vinciri debet, cujus lini capita extra plagam relinquenda sunt, ne id in pectus devolvatur.

§. 641.

Quamdiu aliquod humoris vestigium apparet, vulnus glutinandum haud est, sed inditum lintecolum (22.) relinquendum. Vulnerarum oportet semper in vulnus inclinatum esse, ut si quid humoris intus superest, emittatur. Ubi vero is omnis evacuatus fuit, sine mora vulnus glutinandum est. Multum confert, si vulnus raro resolvitur, & omnis aer magna adhibita cura avertitur. Quo tempore vulnus contegendum est, monendus æger, ut spiritum hauriat arque contineat, quo is qui per plagam introrupit, discutiatur. Si duo vulnera sunt, nunquam utrumque resolvendum est, sed interea, dum alterum curatur, alterum diligentius operiri debet. Periculum enim oritur, ne pulmo, aëre per utrumque vulnus irruente pressus, nimium contrahatur, quæ res exitiosa esse potest. Aër frigusque pestifera etiam his vulneribus sunt, quare ea celerius & admoto igne ableganda sunt. Reliqua curatio nullam peculiarem animadversionem desiderat.

§. 642.

Si pulmo percussus est, & sanguis ex eo periculosus ruit, nullum aliud auxilium esse potest, quam quies & abstinencia. Ubi videntur id sustinere ægri vires posse, sanguis ex talo mitti potest, ut alia parte emissus desinat fluere, quæ nolumus. Ubi vero parum sanguinis ex vulnere exiit, cum incisa vena detrahi

longe magis necessarium est, quod pulmones ex retenta in iis materia inflammationem atque mala ulcera accipiunt.

S. 643.

Si pulmo pleuræ ita adhæret, ut nullus sanguis in pectus defluere possit, is omnis ex vulnere fertur. Hoc autem oportet crebrius resolvi, & sanguinem aliumque humorem, evocari. Periculum enim est, ne humor, si coercetur, pulmonem & pleura diducat, sicque perrumpat, & in pectus descendat, ex quo non nisi majori negotio emitte potest.

S. 644.

Casus asperior est, si arteria, quæ sub quaque costa ad anteriora fertur, vulnere præcisa est & sanguinem fundit. Admoveri, & ad eam valentius apprimi debet pulvillus ex alcohol expressus. Sæpe res requirit, ut ob id vulnus nova sectione amplietur. Si periculum urget, vulnus vulnere adjici, & juxta illud, quod curandum est, aliud fieri sub costa debet, & aliud supra illam. Per has duas plagas demittitur acus curva, aversa, vel retusa, qualis in chirurgia aneurysmatis adhiberi solet, filum ducens, quod, extracta iterum acu, in vulneribus relinquatur. Linum adstringitur & arteria devincitur, inter quam atque linum demitti pulvillus potest. Repertum fuit aliud ferramentum ^a, quo linum mox sine facta prius plaga trajici potest, quod vero corpori pleno atque obeso vix idoneum esse arbitror.

^a Vid. GARENGEOT *des Operations*. T. II. p. 430.

S. 645.

Emphysema, si ex intus pertulsa pleura, & quia plaga curva est, enascitur, requirit, ut vulnus protinus sectione amplietur. Tumori adhibenda est lenis fricatio, & superdanda sunt discutientia, (519.) atque inter hæc etiam epithemata. Expediit, tumorem, si id res patitur, impositis pannis & arcte circumdata fascia paulo valentius comprimere ^b. Ecchymosis etiam scalpelli curationem requirit, quo vulneris oræ conciduntur.

^b Emphysema, ex quo fere totum corpus intumuit, vid. in C. A. R. Sc. MDCCXIII. p. 5. & aliud ex costarum fractura e. a. p. 154. Conf. LE DRAN Obs. T. I. Obs. XXXVII. p. 282. FAUDACQ p. 449. sq. præ ceteris doctiss. Viri JOH. HENR. SCHULZE Diss. de Emphysemate, Halæ, MDCCXXXIII.

S. 646.

Evenire potest, ut glans plumbea illata corpori sit, quæ vero ex longinquo missa in pectus penetrare non potuit, sed se

intra duas costas demersit, ibique hæret. Magna cura illa revellenda est. Si enim in pectus delabatur, diaphragmatis motum sistere & citam mortem adferre potest ^a. Igitur, si ea altius infidet & recipi commode non potest, quia labat, sub ea acus incurva trajicienda est, ligulam vel linteolum trahens, quo glans comprehenditur, ut retro recipi atque tuto extrahi possit.

^a Vide similem casum in FAUDACQ. p. 447.

E M P Y E M A.

§. 647.

Supereſt, ut de chirurgia dicam, qua pectus vulnere perforatur, ut humor qui intus confluxit, possit effundi. Illa vero non solum necessaria est, ubi vulnus in elatiori pectoris parte est (630.), sed etiam, si vel ex vulnere, vel ex inflammatione, *ἐμπύημα*, seu suppuratio, orta, vomica vero rupta est. Hujus enim humor subita multitudine septum medium onerat & spiritum intercludit. Raro hæc medendi ratio iis opitulatur, quibus hydrops, sive id morbi genus est, quo in pectus multa aqua contrahitur. Nec in vulnere eam admitti posse, nisi prius sanguis intus erumpens conquieverit, supra præcepi. (636.) Magnum tamen discrimen est, si vomica a costarum parte, vel, si a pulmone, nascitur. Ultimum enim si accidit, ex vomica rupta plerumque malum ulcus manet, quod pulmonem exest & phthisin adfert. Idem periculum esse solet, si casus vetustior est, & si sanguis, vel pus, quod intus ex vero etiam empyemate confluxit, jam computruit, ex quo etiam exulceratio accidere solet.

§. 648.

Suppurationem vero futuram esse, ex certis indicibus deprehendi potest. Si pleuritis vehemensque & acuta febris circa dies, quos *πρῆξις* Medici vocant, nec sudore per totum corpus diffusio, nec sanguine ex naribus & hæmorrhoidibus profluente, soluta fuit, si in urina nihil subsedit, nec ea purulenta processit, si neque per alvum biliosa purulentaque descenderunt, vel, si hæc exigua fuerunt, & quibus æger levatus haud fuit, empyema futurum est. Id etiam timeri potest, si ab initio morbi sanguis vel nullus detractus, vel id factum fuit serius, & cor-

pus malis medicamentis affectum est. Febris enim, quamvis se multum remittat, numquam prorsus quiescit, sed interdum intenditur, ut æger etiam inhorreat. Sentit ille cum his obscurum manentemque dolorem & gravitatem ea parte, quæ ab initio vehementius doluerat; Fastidio urgetur, & purulentus in ore sapor est, nec corpus refectionem accipit; Tussicula vexat, quæ tamen nihil emolitur; ex quibus omnibus præfagire licet, vomitum futuram esse, quæ circa vicesimum diem ut plurimum erumpere solet.

§. 649.

Aliæ vero notæ ostendunt, quo latere pus ex vomica rupta confluerit. Res enim plerumque manifesta est, si sanguis ex vulnere coit. Vomica vero nasci solet eo loco, qui ab initio acuto vehementique dolore affectus fuit. Homo, ea rupta, imperum intus circumfluentis humoris sentit, cui in latus in quo pus est, cubare jucundius est. Si enim in latus sanum cubat, id ex pondere aliquo onerari videtur. Multo etiam pure inrenum latus magis se attollit & aliquantum intumescit. (conf. 630.)

§. 650.

Si igitur res cogit, vel sanguinem vel pus emoliri, aperiendum pectus est. Eger cubare in ventrem debet, eoque sic collocato, ante omnia inveniendus locus est, quo pectus tuto perforari potest. Esse vero is solet inter nonam decimamque costam, juxta vertebrae, ad tertium circiter digitum ab horum processibus transversis, & ad quintum vel sextum, a media spina. Ubi locus repertus est, ex atramento linea super eum duci eaque incidi debet.

§. 651.

Prius vero incidenda cutis adepsque est, plaga recta, ad inferiora descendente, quam, ne strictior sit, longam esse oportet. Post vero hominis ventri submittendus pulvinus, & altera transversa plaga facienda est, qua & muscoli & pleura aperiuntur. Magna vero cura adhiberi debet, ne pulmo lædatur, & ne arteria intercostalis præcidatur: quare scalpellus ab hac longe esse, & ad summam inferioris costæ partem multum inclinari, ubique etiam levissima manu teneri debet.

§. 652.

Pectore sic perforato, pus vel cruor erumpit. Vulnus illo

incipiri scalpello (637. a) potest ampliari. Si magna vis puris intus confluit, non protinus omne, sed ejus major pars, effundi, & hæc curatio dividi debet. In vulnus conjiciendum, & in hoc relinquendum est linteolum cæsitium (22. 639.) Si ad detergendam malam materiam id necessarium videtur, intus infundi possunt supra commemoratæ lotiones (638.) Non raro illæ melius omittuntur, cum & humor, & ipse aër qui cum his intus fertur, sæpe plus noceant, quam illæ proficiunt.

§. 653.

Si, vulneris & sanguinis emittendi causa, novum vulnus factum fuit, prius, & quod casu inflictum est, glutinari; ex altero vero, id quod humoris superest, potest emitte. Quæ ad reliquam curationem, ægri etiam positum, pertinent, supra (639. 640.) comprehensa sunt.

§. 654.

Pus, quod in pectore coit, quandoque per alvum atque urinam efferri, observationibus compertum est^a. Hujus rei cognitio, cum securitatem ægro polliceatur, etiam ad hanc medendi rationem pertinet. Nam idonea auxilia haud inveniuntur, si salutaria a perniciosis non discernuntur.

^a Vide GALENUM de locis Affectis Lib. VI. Cap. V. T. VII. p. 517. HIPPOCRATES vero in Coacis No. 429. de purulentis pronunciavit, mortis signum esse, si iis pus per alvum fluat. Hoc vero intelligendum videtur de phthisicis, & quibus pulmo corruptus est, non vero de empyemate. Commemorabile exemplum legitur in Comm. A. R. Sc. Anno MDCCXXXI. p. 724.

§. 655.

Magnum etiam periculum adfert pus, si ejus coitus in mediastino factus est. Hujus rei cognitio difficilis esse solet. Conjecturam facit dolor, si in medio pectore sub sterno sentitur, & si ea indicia, quæ supra proposui (647.) adfuerunt, & si nihilominus ex perforato pectore nihil puris effluit. In hoc casu jam olim chirurgia proposita fuit, qua sternum modiolis exciditur^b; ad quod auxilium decurrendum, ubi ultima experiri statutum est.

^b Hanc chirurgiam olim adhibuit GALENUS de Administrat. Anat. Cap. XIII. T. IV. p. 262.

VULNERA ABDOMINIS.

§. 656.

De vulneribus, quæ abdomini inferuntur, etiam dubitari potest, num illa altius & intus penetraverint. Hoc ex iisdem notis, quas supra proposui (621.) cognoscitur, & si plaga non alium humorem, cibum, potum, chymum, chylum, lympham, bilem, stercus, urinam, vel horum odorem exhibet, si nec ea quæ per os vel alvum, redduntur, rubeo sanguine mixta sunt, si non alia mala signa, & quæ periculum ostendunt, rigor, horror atque febris, inflammatio, dolor, spiritus difficilis, singultus, nervorum distentio, animi defectio, sudor frigidus, vel qui non per totum corpus æqualis est, superveniunt.

§. 657.

Etiam in hoc vulnerum genere evenire potest, ut ex minori, aut alius penetrante, plaga nihil exeat. Igitur hæc (655.) sedulo consideranda sunt, & videndum, num spiritus facilis sit, & num, contrectato ventre, tumor vel durities sentiat. Nam, ubi sanguis in ventrem confluit, is indurefcit atque distenditur, præcordia sursum contrahuntur & dolent, spiritus ægre trahitur. Tandem, si homo non sanguinis profusione rapitur, accedere solent inflammationis internæ notæ.

§. 658.

Periculum habent vulnera, quibus muscutorum, qui in abdomine sunt, tendo (lineam albam vocant) percussus est. Solent enim graves inflammationes cum signis malis, & quæ valde terrere possunt, cum acuto dolore, vomitu, singultu, nervorum distensione, immo cum periculo mortis, oriri. Protinus ea necessaria sunt, quæ adversus inflammationem maxime valent.

§. 659.

Magnam etiam inflammationem accipere solent muscutorum rectorum aponeuroses, si in eas mucro gladii, vel alius teli, desedit, illaque exigua tantum parte fissæ sunt. Id vero cognoscitur, si circa levem plagam durus tumor permanet, isque cum inflammationis, aliisque malis signis increfcit. Quod ubi incidit, necesse est, vulnus scalpello latius aperiri (83. 187. 199.) quo illud satis pateat, & humori exitus detur. Super illud au-

tem utendum est medicamentis, quæ ad pus in locis nervosis movendum idonea sunt, superdatis aliis adhibitisque omnibus auxiliis, quæ adversus inflammationem possunt.

§. 660.

Vulnus magnum alterumque, quo & cutis & musculi discissi sunt, etiamsi illud haud ad interiora pervenerit, aliud, graveque, periculum facere potest. Nam peritonæum quo intrus abdomen inclusum est, molle illud onerantium viscerum ostenditur, ut intestina atque epiploon continere satis nequeat. Inde herniæ genus oritur, de quo infra dicam. Quo vero illud avertatur, vulnus protinus suendum est, non alia ratione, ac mox de aliis vulneribus dicam, in quibus hoc futuræ genus, quod gastroraphiam nominant, necessarium est. Ceteris vulneribus, quæ ad interiora haud pervenerunt, eadem curatio adhibenda, quam in pectoris vulneribus (622. 623.) exposui.

§. 661.

Vulnus vero ad interiora penetrasse, per notas scire possumus, quas alias (627. 628. 629. 655.) proposui. Si specillo utendum est, illud non nimis tenue, neque acutum esse, & quam levissima manu teneri debet, quoniam periculum est, ne eo id, quod occurrit, violetur. Frequentius, si abdomen ictu perforatum est, epiploon atque intestina evolvuntur, quæ oculis subiecta sunt.

§. 662.

Quid vero intus læsum sit, aliæ notæ significant. Ipsum enim telum considerari debet, ut scire possimus, quo, & quam alte, illud pervenerit. Specillum ostendit, num plaga recta sit, num curva, num flexa & tortuosa, qualis fieri potest, si vulneratus eo temporis articulo, quo is percussus fuit, corpus repente in aliquam partem inclinavit. Et viscerum sedes, quarum notitia ex Anatome petenda, indicant, quid intus percussum sit. Haud tamen illud debet ignorari, viscerum positum ex variis occasionibus non parum mutari. Nam ubi corpus erectum est, altius descendunt viscera, & ipsum, quod his innexum est, diaphragma. Multum etiam interest, an homo vulnus acceperit jejunos, vel, postquam se assumpto cibo potuque replevit. Nam & hæc res efficit, ut, aucto ventriculi pondere, viscera magis deprimantur. Constat etiam inter omnes, septum transversum cum

omnibus visceribus, quæ illi innexa sunt, eo tempore deorsum ferri, quo pulmones spiritum hauriunt; iterum vero adscendere alio tempore, quo illi adspirantes se contrahunt.

§. 663.

Ad singulas vero species si veniendum est, ubi septum transversum percussum fuit, præcordia vehementer dolent, accedit inflammatio, febris. Spiritus rarus est & ægre ducitur, homo crebrius singultit, nonnumquam vomit: Quæ omnia asperiora sunt, si percussum fuit medium septi transversi, quod nervosum esse constat.

§. 664.

Si ventriculus vulnus accepit, insequitur præcordiorum dolor, nausea, anxietas; crebriori vomitu cruenta & biliosa ejiciuntur. Si quid cibi vel portionis assumptum est, id cito redditur, vel ex vulnere effertur. Soler etiam & singultus & ructus frequens esse.

§. 665.

Eadem fere (663.) intestini vulnerati notæ sunt. Ex tenuiori intestino exit chylus, ex crassiori stercus, quorum odor ex vulnere ad nares fertur. Venter tumet & indurefcit, cruenta per alvum descendunt. Homo eundem dolorem patitur, quem is, qui colico morbo affligitur est. Frequens etiam est vomitus ac singultus.

§. 666.

Ubi jecur percussum est, vel sanguinis profusio hominem repente exhaurit, vel, si is superstes est, spiritus cum molestia ac dolore ducitur. Accedente inflammatione, seu hepatitis, totum corpus decoloratur & ictericum fit. Ubi vero bilis receptaculum, illaque itinera per quæ hæc emittitur, vulnerata sunt, bilis ex vulnere fertur.

§. 667.

Renibus percussis, urina in adipem, quo renes comprehenduntur, hujusque cellulas, fertur. In his vero mala ulcera, & quandoque gangræna, nasci solent. Dolor acrior cum prurigine ac calore est, quia humor serpendo penetrandoque adipem aliasque partes vorat. Pauca urina & cum difficultate redditur, in qua quædam cruenta concreta sunt, aut sanguis per urinæ iter editur. Ubi vulnere præcisus ureter est, dolor ad inguina

testiculosque descendit, quem dolorem alias patiuntur, quibus calculus ex renibus in ureteres prolapsus devolvitur.

§. 668.

Mesenterio autem vulnerato vehemens dolor esse solet, præcipue, si nervi præcisi fuerunt. Toto enim mesenterio crebros nervos intextos esse compertum est ^a.

^a Vid. RUYSCHII Advers. Dec. II. Cap. IV. p. 8.

§. 669.

Uterus si percussus est, sanguis per naturam descendit. Non attinet dicere, hoc ex alia occasione accidere posse.

§. 670.

Urina, si in viris per alvum excernitur, significat, vesicam ea parte vulneratam esse, qua cum intestino recto committitur.

§. 671.

Evenire potest, ut ex recenti vulnere pus cum sanguine profluat; id quod accidit, si qua parte fuit vomica, olim ex alia causa excitata, & jam telo percussa ruptaque.

§. 672.

Periculosa vulnera sunt, quæ altius in abdomen penetrant. Raro incidit, ut vulnus ad interiora & per medium abdomen ad oppositam partem ita perveniat, ut intus nihil subsit, quod ictum fuerit. Plerumque enim ex discissis vasibus sanguis profluit, vel discissis nervosis sedibus vehemens dolor & inflammatio movetur, vel humor ex percussis receptaculis effusus corrumpitur, quo integræ partes tandem afficiuntur vitianturque ita, ut hominem, vel gangræna, vel tabes tollat.

§. 673.

Vix ad sanitatem perveniunt, quibus septum transversum percussum fuit. Certior tamen desperatio esse solet, si media atque tendinea ejus pars icta fuit.

§. 674.

In præcipiti sunt, quibus ventriculus percussus fuit, præcipue, si duo tergora vulnerata sunt. Nulla vero spes superest, si icta fuit ima ventriculi, nec non ea pars, ubi pylorus est, & is in summum intestinum coarctatur. Servari quandoque possunt, quibus in suprema parte vulnus est ^a.

^a Id testatur cultrivorum exempla. Vide de cultrivoro Prussico scripta BECKHERI & LOTHII, & de femina relationem HUBNERI.

§. 675.

Idem fere periculum adferunt intestinorum vulnera. Glutinari possunt interdum minora & recta, præcipue si vulneratum intestinum ad peritonæum commode adduci potest. Intestinum, si utrimque perforatum est, plerumque mortem maturat. Facilius sanescit crassum, quam tenue. Nonnumquam homines fervari sunt, quibus intestinum totum discissum fuit *a*, immo alii, quibus major pars fuit corrupta & ablata *b*.

a Vide BLEGNY Zodiacum Med. Gall. anno MDCLXXX. mense Junio Obs. IV. pag. 123. Ephem. Nat. Curios. Dec. II. A. VIII. Obs. 229. & illum casum a Celeber. Viris ABR. VATERO in Dissert. de Vulnerum in intestinis lethaliitate, Witteb. MDCCXX. & POLYCARPO GOTTLIEB SCHACHERO in Dissert. de Intestinorum situ præternaturali, Lipsi. MDCCXXI. descriptum. Confer. *Transact. Angl.* No. 366. p. 89. & in Compendio Vol. VII. p. 515. Tab. XVII. fig. 81.

b RAVIUS in Orat. de Methodo Anatomien docendi & discendi p. 36. proficitur, se curasse intestinum ileum, quod ad longitudinem trium ulnarum per vulnus prolapsum, & per quatuordecim dies aeri expositum fuerat, magna cum suppuratione. MERIUS in Comm. A. R. Sc. MDCCII. p. 370. testatur, in femina cui hernia inflammata fuerat, corruptum fuisse intestinum ad longitudinem quatuor, vel quinque circiter, pedum; quæ vero convalescit, relicto etiam in inguine foramine, per quod ea, quæ per intestina descendere solent, emissa fuerunt. Similes fere historias habet CHESELDEN in the Anatomy p. 148. seq. Tab. XXIII. & XXIV. & Celeberr. HEISTERUS in Observ. Med. Misc. theoreticis & practicis Helmst. anno MDCCXXX. propositis. Conf. the Medical Essays Vol. I. Obs. XX. pag. 227. ubi tandem ulcus, quod in inguine relictum fuerat, iterum fuit glutinatum. FAUDACQ *Reflexions sur les plaies* p. 562. vulnus describit valde collisum, quippe pluribus minoribus plumbeis glebulis (*mit Schroot*) colo illatum, & quod ad sanitatem iterum perductum fuit. Vulnus coli, ex quo alvi etiam sæpe exierat, perfecte sanatum descripsit GAETANUS TACCONI. Vid. *Commerc. Literar.* anno MDCCXXXVIII. hebd. XLII. pag. 329. Ex his clarum est, intestinorum vulnera, etiam vehementiora, curationem recipere posse.

§. 676.

At, quibus jecinoris summa vel extrema pars leniter vulnerata est, ii conservari possunt. Ubi vero hoc viscus medium percussum est, & ubi læsa sunt majores arteriæ ac venæ & bilis itinera, vulnus mortiferum est.

§. 677.

Periculum etiam certum esse solet, si alia viscera, lien, pancreas, hujusque meatus, nec non receptaculum chyli, vulnus acceperunt. Mors etiam plerumque sequitur, si mesenterium percussum fuit. Id enim & multas majoresque arterias venasque, tum sanguinem, tum chylum ferentes, crebros etiam nervos,

habet, & adipem innatum, ob quem illud corruptioni & gangrænæ valde opportunum est. Omentum celerrime corrumpitur; sine noxa vero id quod corruptum est, abscinditur.

§. 678.

Uterus cum periculo summo vulneratur, maxime in gravida, in qua arteriæ venæque multum distentæ sunt. Plerumque enim femina brevi profusione sanguinis, vel inflammatione moriuntur ^a.

^a Gravidæ mulieris tumidus uterus facile vulnerari potest. Vid. Exemplum, ubi non solum is, sed & ipse partus, minori glande plumbea (*Schrot-Korn*) percussus fuit, in Dissert. de Utero gravidæ una cum fœtu vulnerato, quam JOHAN. MART. REICHARD Argentorati anno MDCCXXXV. proposuit.

§. 679.

Non ita mala sunt vulnera renum, quæ in summa & externa horum parte sunt; mortifera vero, quæ penitus penetraverunt. Si enim ex plaga, qua ren percussus, vel ureter præcisus est, urina exit, illa futuram mortem, vel maturiorem, vel feriozem, denunciat.

§. 680.

Non semper mortem sequi, si vesica vulnerata est, docet illa chirurgia, quæ calculosis adhibetur. Interdum etiam evenit, ut glans plumbea, quæ per abdomen in vesicam perrupit, in hac, glutinato exterius vulnere, relicta fuerit, cui postmodum accrevit calculus ^b. Nihilominus vero hæc vulnera pejora sunt, & quæ magnum periculum faciunt.

^b Vid. HILDANUS in Obs. Chirurg. Cent. III. Obs. 67. p. 250. & de Lithotomia Cap. III. p. 710. TH. BARTOLINUS in Epp. med. Cent. III. Ep. XXXV. pag. 128. aliud exemplum a MORANDO propositum in *Tr. de la Taille au haut Appareil* p. 224. Conf. H. A. R. Sc. anno MDCCXXXV. p. 30. & CHESELDENS *Treatise on the High Operation* Tab. X. Lit. D. TULPIUS in Obs. Med. Lib. III. Cap. IX. p. 195. habet historiam de homine, cui hypogastrium cornu tauri silvestris ictum fuit. Post curatum vulnus homo calculo laborare cepit, & tandem valde magnus fuit ex vesica extractus, in hujus autem medio reperiuntur turundam, sine dubio in vulnere olim relictam.

§. 681.

Quod si ex certis indiciis conjicitur, intus, quamvis vulnus penitus penetraverit, nihil esse violatum, protinus prospiciendum est, ne quid aëris, sanguinis, vel alius humoris, in ventre maneat. Nisi igitur aliud quid hoc prohibeat, (prohibere vero possunt intestinum ac epiploon, si hæc per vulnus prolabantur) æger, quamdiu aliquid profuit, certa ratione collocari, & in

vulnus inclinari debet, quo omne quod intus est, profluat. Melius etiam id expellitur, si æger subinde spiritum continere juberetur. Humor etiam ore alius hominis, vel mediante siphone, educi potest (635.) Si plaga nimis angusta est, illa nova sectione latius aperiri debet. Demitti etiam in vulnus potest lotio (638.), qua ea quæ intus sunt, eluuntur, donec purus humor per vulnus redditur. Tandem vulnus, ut in aliis, carne repletur, & cicatrix inducitur.

§. 682.

Sanguis vero non prius his auxiliis evocari potest, quam, si intus conquievit; cuius rei nota est, si abdomen haud magis intumescit. Si enim fluere non desinit, æger in præcipiti est (629.) Non satis tutum, quod vero unicum est præsidium, sanguinem alia parte emittere, quo is a vulnere avertatur, & quo ipsa hominis imbecillitas sanguinis profusionem prohibeat (636. 637. 641.)

§. 683.

In omnibus abdominis vulneribus nihil magis proficit, quam si alvus crebrius levi lotione ex emollientibus composita ducitur. Levatis enim sic intestinis, abdomen molle fit, & vulnus celerius glutinatur. At enim, si in crasso intestino vulnus est, clysteres sine pernicie adhiberi non possunt, quia id quod in alvum conjicitur, per vulnus in abdomen effertur.

§. 684.

Frequentius incidit, ut ex vulnere, si id paulo latius patet, & omentum, & intestina evolvantur. Omentum mox considerari debet, num illud, quod brevi corrumpitur ac emoritur, integrum sit. Solet enim esse, si rubet ac calet, ubi illud protinus super intestina reduci debet. Accidere vero potest, ut sub eo sit intestinum, quod, si ei immoratur & in ventrem compellitur, contortum manere potest & ἐλκὼν morbum afferre: quare illud, antequam conditur, diligentius, summa tamen cum moderatione, exfolvi debet. Id vero, quod ex omento lividum, nigrum & emortuum est, oportet protinus forfice abscindere. Sed vero ante quædam facienda sunt, ne ex sanguinis profusione periculum sit. Id quod prolapsum est, paulatim adducitur & explicatur, ne qua arteria, vel vena lædatur. Trajicitur per illud medium acus major, lino incerato sequente. Lini duo capi-

ra prius ex superiore parte, post ex inferiore, inter se adstrunguntur; quod vero infra vinculum est, forfice, vel scalpello præciditur. Post hæc, quod superest, iterum conditur; lini autem capita quo omentum vinctum fuit, debent extra vulnus dependere.

§. 685.

Non vero semper hæc curatio necessaria est. Si enim plaga angusta & omentum solum, non vero cum eo intestinum prolapsum est, illud, si ab oris vulneris arcte comprimitur, emoritur & sine noxa tollitur; reliquum, pure orto, cum vulnere coalescit ^a.

^a Vid. LE DRAN T. II. Obs. 90. p. 238.

§. 686.

Si vero omentum sic cum peritonæo coit, & æger inter curationem erecto capite supinus cubavit, accidere potest, ut eo adducatur ventriculus. His, percurato etiam vulnere, quam primum se, vel cibo, vel potione, paululum repleverunt, vomitus oritur, quia omentum distendi ventriculum non finit. Nec huic vitio auxilium est.

§. 687.

Si intestinum, vel solum, vel cum epiploo, evolutum fuit, & illud mox considerari debet, num integrum sit, num vulneratum. Quod integrum est, retento spiritu distenditur; perforatum autem confidit, & materiam quæ per id descendit, exhibet. Vulneratum etiam raro prolabitur. Si integrum est, refundi debet; id quod non semper ita facile est, maxime, si id diu aëri expositum fuit, & spiritu, vel stercore retento multum intumuit. Magna vero cum festinatione succurrendum est, ne intestina aëre circumdata alienentur. Ubi enim pallida, livida, nigra ac frigida facta sunt, ut plurimum omnis medicina inanis esse solet. Si jam sicciora sunt, aqua non nimis calida irrorari possunt, cui parum olei adjectum est. Imponi potest spongia, vel linteam, calida, vel calido etiam lacte, madefactum. Ad calorem naturalem tuendum etiam facere potest, si animal recens occisum & adhuc calens superhabetur. Illud vero ignorari non debet, nimium calorem fere nocere, cum eo spiritus qui inclusus est, rarior fiat, & intestinum magis distendatur.

§. 688.

Ubi autem id reponi debet, resupinandus homo est. Multum enim interest, hominem recte jacere, ut semper superior sit ea

pars, quæ vulnus habet. Si igitur supra umbilicum vulnus est, æger caput sublime habeat. Si infra umbilicum, ille demisso capite sit, & coxis elatioribus. Si plaga in latere est, is semper in id quod integrum est, debet inclinari. Oportet vero chirurgum ita condere intestina, ut, permutatis subinde digitorum vicibus, leniter premat, &, ut semper priora repellat, quæ posteriora, prolapsa sunt. Repositis omnibus, venter hominis leniter concuti potest, ut singula in suis sedibus confidant. Curiose etiam prospiciendum est, ut intestinum & omentum, quæ refuldi debent, in suas sedes & ventrem reducantur. Nam incidere potest, ut illa sub cute intra musculos & horum aponeuroses condantur; qua re mortifera inflammatio excitatur.

§. 689.

Quod si vero plaga angustior, & intestina, quia vastiora, rument, retro compelli nequeunt, experienda alia sunt. Expediit, illa digitis magis educere, quo retentus spiritus & eo delapsum stercus latius dissipentur. Sæpe etiam prodest sanguinis missio, quæ & inflammationi & spasms medetur & plagam strictiorem laxat. Multi intestina acu compungunt, quo retentus spiritus exire possit, id quod quia intestina non parum irritantur, ut in iis etiam inflammatio & suppuratio moveatur, sine perniciæ fieri haud posse existimo.

§. 690.

Interdum tamen hæc omnia parum proficiunt, sed vulnus nova sectione latius aperiendum est. Hæc res vero summam moderationem postulat, ne intestina lædantur, neque, qua arteria venave incidatur, & ne etiam omento, si id vexatum fuit, majus vitium accedat. Demitti in vulnus debet specillum, sulcum in longum ductum habens, cujus mucronem retusum esse, medium autem scutulum habere oportet ^a, quo reprimuntur intestina, ut illa a scalpello longe sint. Scalpelli enim super specillum etiam in vulnus demittitur, adhibita cura, ne illud aliquid lædat. Post vero, dum simul, & specillum, & scalpelli, educuntur, inciditur cutis cum subjectis musculis ac peritonæo, donec vulnus satis patere videtur.

^a Vid. GARENGEOT *des Instr.* T. I. Cap. VII. Art. I.

§. 691.

Multi aliis ferramentis utuntur. Adhiberi enim potest Syria-

gorotomus vulgo regius dictus (*bistoury-royal*)^a vel Herniotomus, seu scalpellum falcatum, quod ferramento absconditur & pressore elatere exsurgit (*bistoury-cache*)^b. Hoc, cum mucro facile lacerare intestina possit, haud ita pridem immutavit & huic chirurgiæ magis idoneum reddidit LE DRAN^c. PETITUS repertor fuit alius scalpelli, quod aciem habet, lima, non cote, acuram, & mucronem retusum ac rotundum. Hoc, nisi valentius impressum, scindere haud potest, neque ideo intestina adeo facile lacerare^d.

^a Vid. HEISTERI Chirurg. Tab. V. fig. 3.

^b Vid. GARENGEOT *des Operat.* Tom. I. Cap. VII. Art. III. p. 232.

^c Vid. LE DRAN *Obs.* T. II. p. 26.

^d GARENGEOT c. I. Art. II. p. 227.

§. 692.

Ubi autem plaga strictior est, & evolutum intestinum, accepto spiritu vel stercore, ita tumet, ut sine periculo, nec specillum, nec aliud ferramentum in plagam demitti possit, manu recludendum intestinum, & interposito digiti ungue, deorsum versus, scalpello circumspiciendus incidenda summa cutis est, magna adhibita moderatione, ne mucro usque ad intestinum deficiat, illudque vulneret. Monendus ob id æger est, ut se contineat, qui levi motu salutem in extremum pæne discrimen adducere potest. Ubi diducta cutis erit, etiam musculi sic, suspensa manu, semper altius impresso ungue, aperiri possunt, donec laxior sit plaga, eaque specillum admittat.

§. 693.

Sed hæc Chirurgia etiam alias quasdam animadversiones desiderat. Si vulnus nova sectione ampliari debet, cavendum, ne arteria epigastrica, quæ sub musculo abdominis recto sursum fertur, vulneretur, ex qua mortifera sanguinis profusio oriri possit. Si autem vulnus juxta umbilicum est, scalpellum ita inclinari debet, ne attingat ligamenta, quæ ex arteriis & vena manent, quas in infantibus ad umbilicum pertinere constat. Nam illas in junioribus aliquando adhuc cavas & pervias reperiri, ut sanguinem transmittere possint, observatione cognitum est. Neque etiam, nisi cum periculo, læditur linea alba (651.): quare, ubi vulnus vulnere adjiciendum est, oportet omnes has sedes evitare. Ubi intestina reposita sunt, curiose prospiciendum est, ne sanguis, vel alius humor in ventre relinquatur. Prohibetur, si æger in vulnus inclinator cubat, & eo tempore, quo vulnus ob-

ligari debet, spiritum retinet. Id vero sæpe prohibet metus, ne ea, quæ, ex vulnere prolapsa in suasque sedes reducta fuerunt, iterum evolvantur.

E N T E P O P A Φ H.

§. 694.

Intestina, si perforata sunt, aliquando fanescunt, si vulnus peritonæo, vel alii cuidam parti, alii etiam intestino jungitur, & cum eo glutinatur *a*. Difficiliorem tamen fere curationem habent tenuia, quam crassa, & tolerabiliora sunt vulnera recta oblonga, quam obliqua & transversa. Etiam de intestinis suendis cogitaverunt chirurgi, quæ sutura adhiberi potest, non, quod certa fiducia sit, sed, quod dubia spes certa desperatione sit potentior *b*. Ante omnia vero considerandum, an iis color sanus sit. Si enim livida, aut pallida, aut nigra sunt, aut sensu carent, supervacua & inanis hæc curatio est.

a Illud enim ante omnia tenendum est, intestinorum, ventriculi, aliorumque receptaculorum vulnera, si fanescunt, non ita glutinari, atque alta vulnera. Nam neque oræ ita adducuntur, ut se contingant, & inter se coeant, neque vulnera supercrecente carne implentur, sed pars vulnerata jungitur aliis quæ prope sunt, cum quibus media cicatrice concrevit. Vide sectionem hominis, qui olim abdomini plures plagas, etiam intestina penetrantes, intulerat, & iterum convaluerat, in C. A. R. Sc. MDCCV. p. 40.

b Judicium CELSI de hac chirurgia L. VIII. Cap. XVI.

§. 695.

Si itaque hanc futuram experiri statutum est, promittitur ex abdominis vulnere percussum intestinum, junguntur inter se oræ, & chirurgus digitis, pollice ac indice, lævæ manus,prehendit intestinum, minister vero illud etiam altera parte continet, ut vulneris oræ sibi recta oppositæ sint. Expediit vero, digitos quibus intestinumprehenditur, linteolo circumdatos esse, calidamadente, quo molliusprehendi queat. Trajicitur per oras acus minor lævis, cuspidem acutam triquetram habens (377.) quæ filo plenior esse debet, ut non necesse sit, illam vi cogi, sed, ut quasi sua sponte sequatur.

§. 696.

Solet vero vulgo ea futura intestinis adhiberi, qua pelliones utuntur, & qua filum super oras in orbem fertur, illasque comprehendit. Quia vero filum, fanescente vulnere, iterum educi

debet, futura, si quis ea uti velit, ita injicienda est, ut acus non uno ictu per utramque oram transmittatur, sed per unam post alteram, & non recta, sed oblique. Filum etiam nimis valenter adduci non debet, quo mitius infideat. Nec finis nodo sistendus, nec alia ratione innectendus est, sed capita fili longiora adduci debent, ut extra plagam propendeant.

§. 697.

Quia vero in hac futura acus intestinum sæpius transivit, & filum etiam crebrius trajectum id vehementius mordet, illa magnam ac periculosissimam inflammationem movere potest. Recentiores igitur hanc suendi rationem omittunt, & raram, illamque fere futuram adhibent, quæ aliis etiam vulneribus idonea est. Filum itaque per utramque oram transmittunt; hujus capita, nec deligant, nec in nodum nectunt, sed digitis parumper contorquent eaque adducunt & extra vulnus relinquunt. Nec crebriori futura utuntur. Nam cum vulneratum intestinum ad peritonæi vulnus adducitur, id cum hoc glutinatur (693. a).

§. 698.

Hæc vero suendi ratio proficere potest, si plaga intestino illata minor & oblonga est. Transversa vero plaga, & si intestinum totum divisum ac præcisum est, alio auxilio eger, quod non minus difficultatis habet. Oportet enim, si fieri potest, intestini discissi fines ex ventre promere, & illum qui ad alvum spectat, filo devincire; alterum vero qui superne labitur, externo vulnere ita adsuere, ut is ea quæ per intestina descendunt, transmittat, & ut hæc per novam quasi alvum excernantur. Quare etiam huic loco vasculum stanneum aptari, idque ventri alligari debet, quo illæ sordes excipiuntur. Miserum hoc auxilium tolerabile minus facit, cum nisi illud adhibeatur, necesse sit, ægrum perire. Id etiam non nisi iis convenit, quibus inferiora intestina, ileum, aut colon percussum fuit a.

a Conf. Observat. supra ad §. 674. citatas.

§. 699.

Intestina vero vulnerata numquam sanescere possunt, nisi fames adhibeatur, vel victus, qui a fame propior est. Satietas enim vulnera excitat, eaque diducit, & ægrum sæpe in summum, & mortis, periculum præcipitare potest. Dari possunt, partitis vicibus, pauca jurulenta juraque gelata, & quæ ægrum

non tam alunt, quam sustinent. Si vulnus in intestino tenui est, in alvum etiam jura immitti possunt (619.)

§. 700.

Nec alia medendi ratio est, si ventriculus vulnus habet. Illum autem eo tempore, quo is repletus est, vulnerari commodius esse videtur, quam eo, quo jejunus ac vacuus est. Nam expulsa, quæ intus est, materia, & ipse ventriculus & vulneris oræ contrahuntur. Nonnulli igitur præcipiunt, ut, si vulneris externi sedes ostendat plagam in superiori ventriculi parte esse, & si homo, qui ictus fuit, expletus sit, etiam vomitus inviteatur, eoque ventriculus citius vacuetur. Hoc vero non nisi lenissimis auxiliis, & irritatis digito faucibus, fieri debere existimo. Et his longum jejunium necessarium, omnis farietas mortifera est.

§. 701.

Repositis, & epiploo, & intestinis, evocatoque omni, qui intrus confluerat, humore, vulnus etiam quod in abdomine est, curari debet. Illud vero, si exiguum est, non prius glutinari debet, quam, donec, nec pus, nec alius humor, ex vulnere exir. Non vero facile immittenda turunda est, sed in vulnus conjiciendum linteolum, & si res postulat, vulnus larius aperiendum est. Si vero magis opportunum videtur, turunda uti, illam brevem, parvam, mollemque esse oportet. Ea plurimum nocere potest, si epiploon alienatum, vel intestinum percussum, ad peritonæi vulnus adducta sunt. Imponuntur exterius pulvilli panique, superdatur emplastrum, cujus tamen medium foratum esse convenit, injicitur mantile cum suspensorio. Nam hæc fascia pectori & ventri communis est.

§. 702.

Filum, quo intestinum sutum est, nec non aliud, quo onuentum devinctum fuit, si curatio bene cedit, pure orto, sponte excidit & sine negotio educitur; id quod quinto, vel sexto circiter die fieri consuevit, ubi æger in intestino velut quamdam pruriginem sentit. Filum si ex secto intestino extrahi debet, ejus alterum caput quam proxime ad vulnus præcidendum est, quo illud facilius sequatur. Dum filum educitur, digiti imponi debent vulnere, & in omnibus, ne aliquid diducatur lædaturque, magna moderatio adhibenda est.

Γ Α Σ Τ Ρ Ο Ρ Α Φ Ι Α :

§. 703.

Vulnus abdominis , quod magnum est & hiat , sui debet . Illa vero futura , quæ aliis vulneribus adhibetur , haud satis continet ; quare plures hæc vulnera ea futura comprehendunt , quæ pinnata dicitur . Fere magis idonea est , quæ ex communi & hac quæ cum pinnis fit , composita est .

§. 704.

Adductis oris , atramento notari potest cutis , qua perforari debet . Neceffe vero est , ut inter futuram & utramque oram digiti spatium sit . In duas acus curvas majores conjicitur filum , ex novem filis valentioribus ita compositum , ut quasi unitas sit . Lina vero hæc haud torta esse debent , sed sibi ad latus posita , & media cera ita agglutinata , ut quasi ligulam repræsentent . Tum acus ab interiori parte in exteriorem , per illam atramento factam notam , adhibito etiam ferramento (379.) trajectatur , ita , ut peritonæum , quod multum recedere solet , quoque perforetur . Eadem ratione etiam altera acus , idem filum ducens , per alteram oram transmittitur . Hoc vero permutatis manibus & ita fieri debet , ut dextra quæ mox acum trajecit , jam oras vulneris contineat . Summa etiam cura habenda , ut ea pars acuum , quæ acuta est , ab intestino longe sit ; quare cuspis digito imponi & cum hoc in ventrem demitti debet . Si vulnus majus est , id simili ratione , secundo , vel tercio sui oportet , semper acubus ab interiore parte venientibus . Trajectis sic linis , omnis humor ex abdomine exprimi , oræ vero vulneris , impositis utrimque manibus , adduci debent . His tandem peractis , lina quæ in vulnere hærent , in tres æquales partes dividuntur . Unius partis capita inter se devinciuntur , non alia ratione , quam in communi futura , interposito etiam inter ea panniculo minori , qui commode ex panno serico incerato fieri potest . Id quod vero filorum reliquum est , dividitur & utrimque super pinnam , vel aliud bacillum , devincitur . Cum vero hæc bacilla , si duriora sunt , premendo offendere soleant , illa fieri possunt ex cereo tenui , qui panno serico incerato comprehenditur , vel ex eodem panno convoluto , quibus sic adductæ oræ continentur .

§. 705.

Astequam vero vulnus, quod sutum est, deligatur, illis filis prospiciendum, quibus, vel omentum devinctum, vel intestinum sutum fuit. Hæc enim ad vulnus adducuntur, exterius super ventrem collocantur, ac mediante emplastro sistuntur. Si & omentum deligatum & intestinum sutum fuit, expedit, hæc fila varii coloris esse, quo melius distingui queant. Super vulnus non alia medicamenta dari debent, quam, quæ alias proposui. Si vero vulnus collisum est, vel, si devinctum fuit epiploon, pus impositis medicamentis movendum est. Ergo vulnus non nimis valenter futura intercludi debet, quo exitus sit humori, & quo etiam medicamenta pus moventia in illud conjici queant. De turunda, quam multi, in hoc casu necessariam esse, contendunt, aliquoties dixi, illam alienam esse, cum intestina & epiploon graviter irritare possit. Illa tamen cura etiam adhibenda est, ut humor qui intus coit, profluat, & ne pus quod ex vulnere fertur, descendat; ad quam rem plurimum facit, si homo frequentius in vulnus inclinatus cubat. Si inflammationis timor est, vulnus & totus venter circumliniendus est oleo, quod rosam exceperit, & cui parum vini, vel spiritus ardentis, admixtum fuit.

§. 706.

Ne oræ vulneris diducantur, necesse est, ut æger se contineat & in lectulo quiescat. Quia id etiam fieri potest, ubi desidendi necessitas est, & quia venter nixu inflari solet, crebrius lotiones in alvum immitti debent, ut hæc sine nisu respondeat. Vitari etiam oportet sternutamentum, quod lac, si naribus adducitur, prohibet, nec non tussis & anhelitus. Nec spiritus imis pulmonibus hauriendus est. Hæc etiam ei, qui convalescere videtur, diu ita servanda sunt, & adhibenda abstinencia est. Nam omnibus, qui sibi maturius indulgent, & in ejus, quod assumitur, vel tempore, vel modo, vel genere, peccant, plura & genera & tempora periculi esse solent. Diu etiam adhiberi & arcte circum ventrem dari vinctura debet, cui pila assuta est. Huic enim subicitur minus confirmata cicatrix, & intus compellitur intestinum atque omentum. Accidere enim potest, ut hæc laxatis carnibus ac cute, descendant, atque sic herniæ genus orietur, de cujus curatione alio loco dicitur. Nam peri-

tonæum, si id vulnere discissum est, aliis partibus jungitur & cum his concrefcit, oræ vero ejus haud coeunt, quare illi loco major infirmitas manere confuevit. Hæc vero propriè ad abdominis vulnera pertinent, cetera & in curatione & in victu similia iis esse debent, quæ in alio quoque vulnerum genere præcepi. Nec alia viscera, si intus læsa sunt, propriam curationem requirunt. In his enim præter ea, quæ in aliis vulneribus facienda sunt, nihil movendum est.

V E X A T A .

§. 707.

Hactenus vulnerum curationes propositæ fuerunt, nunc ad vexata veniendum est, de quibus etiam propria quædam noscenda sunt. Vexata, quæ aliis contusa, vel collisa, nominantur, sunt corporis vivi partes, quibus telum, vel aliud durum ac retusum, ita impressum fuit, ut interius & sub cute minores arteriæ venæque varium humorem ferentes laceratæ atque graviter adfectæ sint, quare ex iis humor quicquid permanat, vel effunditur, vel is in motu suo impeditur & sistitur.

§. 708.

Ergo etiam in vexatis corpuscula per minores arterias manantia subsistendo iter claudunt, & obstructionem efficiunt, quam sæpe inflammatio sequitur. Ex quibus manifestum est, vexata inflammatis proxima esse. In ossibus autem, quæ etiam frequentius colliduntur, veram inflammationem non esse, alias (35.) proposui.

§. 709.

Vexata itaque fiunt a rebus, quæ extrinsecus non alia ratione lædunt, quam, quæ vulnera inferri solent (338. a)

a Præcipue vexata a corporibus duris fiunt. Cum vero fluidum majori vi in corpus, v. g. per siphonem, agitur, vel, cum corpus ex alto in aquam præcipitatur, etiam partes graviter adficiuntur; id quod probat, non a solis duris, sed etiam a fluidis, vexata proficisci. Etiam oriuntur a fustu, vel, si cutis ore fugitur, vel, si ei mediante igne admovetur cucurbitula. Nam ex his partes fugillatæ & cruore suffusæ quoque relinquuntur. Tales vero maculæ etiam ex aliis internisque causis oriuntur, id quod præcipue in varii generis pustulis & in febribus, quæ cum *exanthematibus* sunt, deprehenditur. Sæpe in his, maxime in malignis, sanguis nimis tenuis ac solutus in exiguas arteriolas propellitur. Scorbuto ægris maculæ fiunt, quod a sanguine impuro crassoque & ideo subsistente arteriæ minores clauduntur, & is in

arterias lymphaticas urgetur . At enim in moribundis illæ majores maculæ lividæ ac obscuræ nascuntur , quia sanguis ruber in vitali virtute defectus , laxatasque minores cutis arteriolas & venulas ruit , in quibus is coactus postmodum hæret .

§. 710.

Id , quod lædit , retusum esse debet , telum enim acutum vulnus imprimit (341.) Si vexata cum vulnere sunt , vulnus collisum dicitur , de quo supra relatam est (341. 350. 370. 374. 384. ad 402. 462. ad 487.)

§. 711.

Non una vero ratione partes sic offenduntur . Nam eas aliquando ictus lædit , aliquando casus ab alto . Vexatorum etiam naturam habent partes , quæ valentius comprimuntur , intenduntur , distorquentur ; quare hoc vitii genus luxatis fractisque crebrius accidere solet .

§. 712.

Neque hæc sola discrimina sunt ; quæ a causa proficiscuntur , majora recipiunt sedes partesque , quæ vexatæ , vel contusæ , esse solent . Hæc vero in duas species commode dividuntur , externas nimirum internasque . Si de prioribus dicendum , ubi vexata est cutis , oritur fugillatio , quam Græci *ἐκχύμωσις* nominant .

§. 713.

Ἐκχύμωσις enim nomen est tumori , qui in summa cute est , qui rubet , post livorem contrahit , cui , nec magnus dolor , nec magna inflammatio accedit . Oritur , si sanguis ruber , vel in eas arterias , quæ lymphæ accommodatæ sunt , vel in cellulas adipis , transfusus est , & sub perluciente cute conspicitur : *a*

a Si alius humor , v. g. lymphæ , ab eadem causa in alium humorem venientes atque insensibiles arterias , vel in adipis cellulas , transfunditur , enascitur etiam tumor , sed alius generis , v. g. œdema , quod vero ex eadem causa , ex contusione nimirum , ortum esse potest . Ecchymosis vero etiam alia occasione ex vulnere oritur , si hoc curvum est & obliquum & sanguis , qui profuit , in adipis cellulas urgetur . Frequentius hoc incidit , si vena incisa & etiam altera parte pertusa fuit , vel , si ante sectionem cutis a chirurgo nimis adducta fuit , & minor plaga , quæ in cute est , vulneri , quod vena habet , non respondet .

§. 714.

At , cum gravior ictus fuit , & vehementer etiam percussæ carnes subjectæ sunt , aliæque partes , timenda est inflammatio , suppuratio , gangræna , ulcus , fistula .

§. 715.

Læso perioſtio, hoc inflammatur, & inſequitur exoſtoſis, caries. Si totum os ira percuffum fuit, id totum viciatur. De quibus omnibus ad oſſa attinentibus alio loco ſcribere operæ prærium erit. In glandula graviter iſta, vel pus oritur, vel ea ſcirrho occupatur, ex quo non raro cancer naſcitur. Si percuffa fuit arteria, aneurysma inſequitur (424.) Si nervus graviter iſtus eſt, is reſolvitur & ſenſus intercidit, & membrum cui debilitas oritur, emacreſcit. Si vero is parum offenditur, oritur vehemens dolor & diſtenſio. Articulo ita percuffo ſupervenire ſolet gravis inflammatio dolorque, iſque nonnumquam contractus fit, & manet ἀγυύλη.

§. 716.

Ab his, quæ intrinſecus & in prominentibus membris fiunt, ad ea pericula venio, quæ in interioribus partibus ac viſceribus, ſi illa iſta ac contuſa ſunt, incidere conſueverunt. Quæ vero eveniunt, ſi caput iſtum fuit, alias propoſui (511. ad 514. 518. ad 526. 529. 530.) De medulla, quæ in ſpina eſt, infra dicam. Oculus, iſtu læſus, inflammatur (284.), & in eo nonnumquam hypopyon (321.), aliquando etiam ſuffuſio, naſcitur, eique omnis videndi facultas eripitur. Si percuffa fuit glandula, ex qua lacrymæ in oculum feruntur, oritur ſcirrhus, & propter hunc, σκληροφθαλμία (271.) Si ea pars in cantho interno iſtum gravem exceperit, cui lacrymarum iter, ſeu ſic dictus ſaccus lacrymalis, ſubeſt, ἀγχιλῶψ & αἰγίλῶψ oriri poteſt, quarum noxarum expoſitio etiam in alium locum differenda eſt.

§. 717.

Contuſo vero ac compreſſo pectori atque abdomini graviora etiam pericula ſunt. Nonnumquam enim intus majores arteriæ venæque, immo viſcera, rumpuntur laceranturque, ita, ut effuſo omni ſanguine, cita mors ſequatur. In liene hoc frequentius evenire, obſervationibus compertum eſt ^a. Ex eadem occaſione intus etiam aneurysmata fieri, alias relatam eſt (422. 424.)

^a Vide Lienum diſruptorum obſervationes a JOH. VAL. SCHEID Argentorati MDCXXX. propoſitas & JOH. PHIL. FYSELII Diſſ. de Ruptura Lienis, Erſſ. MDCXCVI. Hepatis diſrupti exemplum adducit VILARS *Cours de Chirurgie*, Tom. I. p. 415.

§. 718.

Si vero iſtus paulo mirior fuit, & homo non tam cito tolli-

tur, alia quandoque insequuntur, quæ eum lenta morte confumunt. Læso enim pulmone, is sanguinem spuit, & relinquitur sæpe phthisis. Fractio sterni, costisque, gravem patitur inflammationem. Ossa hæc rara etiam vitium contrahunt & mala ulcera excitant. Hepate percusso, oritur inflammatio, seu hepatitis, scirrhus, icterus, abscessus, ulcus, fluxus hepaticus, hydrops, tabes. Etiam in aliis visceribus, pancreate potissimum, nec non liene, mesenterio, utero, scirrhos nasci, non ita rarum est.

§. 719.

Tandem etiam graviter percusso ac presso abdomine, valentius in variis sedibus peritonæum diducitur, & omentum ac intestina pondere devolvuntur. Horum vitiorum, quæ herniæ nomine comprehenduntur, discrimina atque curationes alio loco exequar. In testibus compressis atque graviter ictis oriuntur etiam inflammatio, suppuratio, gangræna, scirrhus, sarcocoele, hydrocele, de quibus etiam infra scribam.

§. 720.

Vexata oculis exposita sunt, siquidem curis color mutatur (712.) Accedit etiam duritia. Aliquando autem locus, qui percussus fuit, iusto mollior esse solet. Prius enim incidit, si concurrentes humores in minores & lymphæ idoneas arterias transfunduntur, si vero sanguis ex ruptis arteriis venisque in adipem emissus est, tumor plerumque mollior esse solet, atque digito cedens, nisi tumor sub valida nervosaque membrana sit.

§. 721.

Considerari etiam debet relum, quo homo percussus fuit, & num ictus, quocumque modo is illatus sit, fuerit mitior, vel vehementior (532.)

§. 722.

Internas sedes percussas & violatas esse, haud certiora indicia habemus, quam ex iis, quæ homini accidere solent (533. ad 536. 629. ad 632. 655. 656. 660. ad 669.) Illud vero ignorari haud debet, in capite (511.), pectore atque abdomine, non raro interiores partes atque viscera graviter affecta, commota, immo disrupta atque lacerata esse, quamvis extrinsecus, vel nulum vestigium, vel non nisi minor sugillatio, conspiciatur.

§. 723.

Quid vero de vexatis metuendum sperandumque sit, ex mo-

do dictis intelligitur (712. ad 719.) Majus periculum ostendunt, si partes graviter percussæ sunt, quæ, ad vitam necessariæ, haud facilem curationem recipiunt.

§. 724.

Nec vexatis sugillatisque alia ratione mederi licet, quam inflammationis. Si cutis percussa fuit & metuenda videtur *ἐκχύμωσις*, illa averti potest, adhibitis iis, quæ supra (62. ad 64. 76. ad 78.) præcepi. Ubi jam ecchymosis tenet, hæc aliena sunt, & adhiberi debent discurrentia (56. ad 70. 79. ad 83.) Ubi autem tumor valde durus est, vel justo mollior, medicamenta, quæ emolliunt, & alia, quæ discuriunt, varie misceantur (80.) Tumor, si jam ad suppurationem spectare & pus alere videtur, requirit emollientia (89. ad 101.) Quæ vexatis glandulis superhaberi debeant, etiam alibi (113. 89. ad 99.) relatum est.

§. 725.

Scalpelli autem operam desiderat ecchymosis altior majorque, præcipue, si cum vulnere est. Concidenda enim cutis, & quiescens sanguis evocandus est (477.) Ubi autem sub cute, vel etiam sub alia & nervosa membrana, sanguis concurrit, sectione tumor aperiendus & sanguis effundendus est (521. 522.)

§. 726.

Viscera, si intus violata sunt, non aliam curationem recipiunt, quam, quæ ad avertendam eandem inflammationem opportuna est. Sanguinis missio, quæ etiam iteranda est (62. ad 69.), & cum his abstinentia, a fame propior, primo loco sunt.

OE D E M A.

§. 727.

Sed, cum de variis tumoribus dictum sit, qui cum inflammatione sunt, jam etiam transibo ad alia genera, quæ a veteribus frigida dicta fuerunt. Incipiam autem ab Oedemate & tumoribus, qui iis oriuntur, quos aqua inter cutem male habet.

§. 728.

Οἰδημα nomen est tumori pallido, molli, frigido, & qui sine dolore atque sine inflammationis indicibus est. Si digito comprimitur, is cedit, ita, ut plerumque sinus per aliquod tempus in cute permaneat. Per se & ex parvulo incipere solet & diu paulatimque crescere.

S. 729.

Oritur, si lymphæ, vel serum, per invisibilia cutis foramina exire solitum, vel in lymphaticis, & his etiam minoribus, arteriis atque venis, vel in adipis-cellulis, vel, id quod in vario hydropis genere fit, in aliquo cavo subsistit. Nonnumquam enim ipsa cutis, in cujus arteriis, serum asserre solitis, humor etiam hæere videtur, intumescit. Quidquid igitur & sanguinis & lymphæ vitalem motum & feri excretionem impedit, potest oedemati occasionem dare *a*.

a Oedema ex iisdem causis oriri potest, ex quibus oriri solet inflammatio. Si enim corpuscula, per minores arterias sanguinem ferentes manantia; prorsus quiescunt, & si sanguis a corde motus majori vi ad hunc locum appellitur, is in minores & lymphæ accommodatas, e latereeductas arterias urgetur, oritur obstructio & vera atque sanguinea inflammatio (34.) Si vero manantia corpuscula in extremis arteriis, quæ sanguinis capaces sunt, non prorsus subsistunt, motu tamen multo tardiori ac impeditiori feruntur, lymphæ a sanguine recedit, & copiosior in illas minores arterias recipitur. Minores vero illæ arteriæ sic distentæ oedema faciunt.

S. 730.

Crebrius autem oedema nascitur, si sanguis non libere per venas refluere potest. Membrum enim quodvis intumescit, si major vena ita comprimitur, ut sanguis quidem haud omnino consistat & quiescat, at vero per eam difficulter atque ægre fluat. Eam ob causam gravidis, quarum iliacæ venæ ab uteri mole premuntur, pedes intumescunt, id quod etiam iis accidit, qui, in rheda sedentes, vel equo vecti, iter faciunt, quorum etiam venæ, quæ per femora descendunt, premuntur. Si ossibus fractis ferulæ pannique ita accommodati sunt, ut venæ comprimantur, idem tumoris genus oriri solet.

S. 731.

Ut autem hoc incidit, si venæ sanguini accommodatæ comprimuntur, sic etiam oedemata nascuntur, si venæ illæ exiguæ, quæ lympham recipiunt, a quacumque causa comprimuntur atque arctantur. Proinde, si qua parte glandulæ conglobatæ, vel etiam viscera glandulis affimilia, intumescunt, & scirrhus occupantur, corpus his tumoribus inæquale fit.

S. 732.

Neque tamen ex his solis causis oedema excitatur, sed fere frequentius id a vitatis in corpore fucis, ipsa præ ceteris lymphæ, proficiscitur. Quibus enim malus corporis habitus ex icte-

ro, empyemate, magna suppuratione, malis & chronicis ulceribus, ipsa etiam phthisi, est, iis hoc tumoris genus frequentius nasci solet. Id etiam fieri potest, si corpus longo morbo vitiatum est, vel malis ac intempestivis medicamentis, quæ adversus febres, scabiem, aliasque valetudines, quandoque adhibentur, affectum, vel nimia sanguinis profusione aliisque evacuantibus infirmatum & exhaustum, quod ultimum in febribus acutis accidit, si nimium sanguinis detrahatur, & ob id illa rubicundior sanguinis portio deficit, quæ ad præparandos perficiendosque omnes vitales succos adeo necessaria est. Etiam cacochymia, & tandem cachexia, cum œdemate oritur, ubi aliquis per longum tempus intemperantius, tum esca, tum potione, usus est, & inuitatos ac inutiles cibos assumpsit, se quotidie ardente spiritu, vel similibus liquoribus, quibus lympa cogitur, nec non multa crudaque aqua injurgitavit, & quem quotidianus mœror lacerauit atque confecit. Etiam his tumoribus præ ceteris obnoxius erit, qui corpus ignavia nimioque somno hebetat, nec non is, qui mox post cibum intemperanter lucubrare consuevit, cui nocturno humore ac palustri coelo gravato invisibilis exspiratio per cutim cohibetur, & cui urina naturaliter non redditur. Feminis, quibus sanguis per menstrua non responder, & viris, quibus hæmorrhoides, sanguinem fundere solitæ, subito suppressæ sunt, hæc inflatio contingere solet. Corpus etiam intumescere potest, si illud vim acriorum frigorum hiememque perfrigidam, qua humores coguntur vasæque rumpuntur, sustinuit.

S. 732.

Est vero quædam differentia. Tumor, qui, digito pressus, mox iterum confurgit, significat, humorem suis adhuc receptaculis vasisque lymphaticis contineri, si autem tumor mollior est, & qui digito pressus cedit, ita, ut circumfluens etiam humor id quod non premitur, attollat, & sinus impressus diu maneat, is ostendit, rupta esse illa receptacula, & humorem in adipis cellulas esse emissum, qui casus multo asperior est. Pessimum vero genus est, ubi, ruptis iisdem, aqua vel in caput, pectus, vel in abdomen contrahitur, in quibus ita movetur, ut ejus impetus sentiri possit.

S. 733.

Hi autem tumores, quorum omnium communis est nimia hu-

moris abundantia, variis nominibus discernuntur, quæ a diversis sedibus, quas infestant, trahere consueverunt. Intumescunt frequentius pedes, cum ab his sanguis per venas difficilius consurgat; quibus tumoribus verum, & quasi proprium nomen œdematum est. Si tumor per totum corpus enascitur λευκοφλεγματία, &, si magis adolevit, ἀνάσαρκα vocatur. Si caput intumescit, oritur ὑδροκέφαλον externum; si in caput interius aqua contracta est, ὑδροκέφαλον internum; si in oculum, ὑδροφθαλμία; si in pectus, hydrops pectoris; si in imum ventrem, ἀσκίτης. Si in umbilico humor consistit, ὑδρομυφαλον oritur; si autem is sub scroto confluit, & ei sedes est inter illas tunicas, quibus testes comprehenduntur, vitium ὑδροκήλην appellant. Ab hoc differt tumor, qui oritur, si ipsius scroti tunica cellulosa simili colluvie tumet.

§. 735.

Multum etiam interest inter œdema, quod per se incipit, & inter illud, quod alteri verusto ac gravi & ancipiti morbo supervenit. Oedema enim, quod per se incipit, & quod a causis variis accidentibus, non ita malis, ortum est, sæpe per se, & sine curatione, finitur. Ergo in iis, qui, gravem sanguinis profusionem passi, convalescunt, nec non in gravidis, postquam pepererunt, sine negotio id dissipatur. Difficilius autem tollitur, si cum alio gravi diuturnoque morbo, cacochymia, cachexia, phthisi, tabe, aliis hydropis generibus, longis & magnis supurationibus est. Nec enim tuto tolli potest hoc posterius œdematis genus, nisi curato prius eo morbo, e quo id enatum fuit. Si enim morbus depelli non potest, etiam hi tumores nullam curationem recipiunt, qui potius, si phthisis & tabes ægris superveniunt, mortis propinquæ indices esse solent. Oedema, quod ex febre quartana male curata relictum est, tollitur, si febris revertitur. Si scabies, medicamentis extrinsecus adhibitis prohibita, & ex hac curatione ortum fuit œdema, optimum etiam est, illam revocari. Qui arthritidi externis mederi volunt, iis crebrius tumor manet nulla arte discutendus. Facilius tollitur œdema in junioribus, quam senibus, & melius æstate, quam hyeme. Sæpe id, cujus inter initia non difficillima curatio est, si inveteravit, non sine magna mole discutitur. Si vulneribus accidit, pus prohibetur. Numquam enim œdema ad bonam sup-

purationem spectat, sed in eo, si id emollientibus curatur, fiunt mala ulcera & gangræna.

§. 736.

Curandi vero ratio ex cognitis præcipue causis ducenda est, ad quas is, qui curaturus est, semper respicere debet. Illud, quod a causis, quæ extrinsecus accidunt, excitatum fuit, non aliis auxiliis eget, quam, quæ ipsi tumori superdari solent. Ne pedes, compressis venis, intumescant, prohibetur fascia, vel illo tibialis genere, quod alias (168.) laudavi. Hoc etiam utilissimum & valde opportunum iis est, quibus pedes post magnam inflammationem, erysipelas, ulcera curata, intumuerunt. Necessæ enim est, laxiorem cutim hac fascia, non nimium, tamen vehementer, adstringere.

§. 737.

Iis, quos Anasarca male habet, si ea ex frigore orta fuit, incidenda cutis est, super talum, fatis altis plagis, quo per plures dies frequens humor feratur. Adjiciendæ vero sunt exercitationes, & præcipue, fricationes totius corporis cum pannis suffritis, idoneusque victus, quibus omnibus corpus, effusa aqua, duratur, donec id ad pristinum statum revertit.

§. 738.

Quibus aqua in pectus, vel abdomen, contracta est, & viscera adfecta sunt, iis hæc curandi ratio levamen sæpe adfert, ut morbus hominem, qui sine summa difficultate spirare non poterat, emissæ sic aqua, diu, & aliquando per unum alterumque annum, trahere possit. Sæpe humor eadem ratione per ulcera exit, quæ per se, etiam in pedibus, oriri solent. In his vero casibus ea diligentia adhibenda est, ne ulcera putrescendo intendantur; & ne iis gangræna superveniat. Igitur, si ulcera serpere videntur, imponi potest aqua vulneraria, addita, si id res postulat, essentia succinij. Si vero jam nigrities est, eaque serpendo increfcit, putre lenius exest aqua phagedænica. Solent vero hæc ulcera aliquando pura esse, aut cum intolerabili dolore ac pruritu. Tum vero omnia, quæ reprimunt & putrem carnem exedunt, aliena sunt, imponi debent linamenta sicca, quæ crebrius mutari oportet, ne iis, qui humorem bibunt, ulcera magis exasperentur. Urgente dolore, etiam quædam paregorica imponere licet.

S. 739.

Si os fractum est, & membro oedema accedit, ita superdandi accommodandique panni ac ferulæ sunt, ne vena prematur. Vulneris oedemate affecti oræ concidendæ sunt, imponenda vero, quæ efficaciora sunt ad pus movendum, superdatis etiam discutientibus ex vino meraciori coctis.

S. 740.

Oedema autem, quod a viriata lymphæ nascitur, tollitur aliis auxiliis, quæ, cum Medici doceant, ab iis requirenda sunt. Si viscera nondum affecta sunt, opem inter alia fert squilla, quæ, vel cum nitro trita, vel ex vino cocta, dari potest. In hoc etiam casu proficiunt thermæ Carolinæ, quibus humor attenuatur & ex corpore eliminatur. Si is in femina est, cui menstrua non proveniunt, vel in viro, cui hæmorrhoides suppressæ sunt, salutare illæ excretionem revocari debent. Si febrem, præcipue quartanam, medicamenta subito & intempestive data sustulerunt, illa reducenda est; id quod optime fit, si purgantibus, resolventibusque permixtis, superinfunditur vinum, & hujus quotidie cyathus sumitur. Utiles etiam sunt Becheri pilulæ per plures dies devorandæ.

S. 741.

Victus vero necessarius est siccus, sine jurulentis, panis candidus siccus, seu bis coctus, carnes assæ, aromate, zingibere potissimum, conditæ. Prohiberi debet æger ab omni potione, quæ sitim extinguit, & dari vinum paucum, aut meracius. Præcipue hæc vitia longam sitim longamque patientiam desiderant, & plures, qui sibi ex toto temperare nequeunt, se in exitium præcipitant, qui, si medentium imperio obtemperassent, servari potuissent.

S. 742.

Scabies medicamentis extrinsecus admotis prohibita, si oedema relinquit, hoc curari potest, datis decoctis aliisque medicamentis sanguinem purgantibus, & pulveribus ex stibio diaphoretico & sulphure, quibus efficitur, ut scabies revertatur.

S. 743.

Post gravem sanguinis profusionem oedema victu potissimum datisque jurulentis curatur, adhibita etiam fricatione, & quantum per vires licet, exercitatione.

§. 744.

Postquam vero ea medendi ratione illud vitium, ex quo œdema narum est, submotum fuit, veniendum etiam est ad ea, quæ extrinsecus admota, his tumoribus medentur. Adversus eos vero omnino necessarius est calor. Sudor evocari potest, si pedes in arenam calidam, vel furfures calidos, demittuntur. Furfuribus admisceri potest rad. bryoniæ, herba absinthii, fabinæ, rutæ, perficariæ. Superhaberi etiam debent cataplasmata, quæ vero sicciora esse oportet, quam alias cataplasmata solent. Parari possunt ex farina volatili herba rutæ, perficariæ, fabinæ, agrimoninæ, centauro minori, cum aqua calcis vivæ. Si tumor minui cœpit & cutis laxior est, frictio atque fascia prodest (168. 735.), & superdari possunt panni ex vino rubro fervido expressi, quo lithargyrium cum gummi myrrhæ, elemi, animæ, fuit decoctum. Humor, qui in œdemate hæret, si is non nimis coactus est, quandoque solvitur, si sudor accenso in laconico spiritu ardente evocatur. Valentius etiam reprimunt thermæ Carolinæ exterius admotæ. Vel, si lixivium illud, quod post illarum thermarum evaporationem cum sale relinquitur, pediluviiis admiscetur.

HYDROCEPHALUM.

§. 745.

Hydrocephali duo potiora genera sunt. Nonnumquam enim cutis, qua caput contegitur, aqua intenditur, & nascitur tumor, qui ad immanem magnitudinem increfcit, & in quo, tamquam in vitro cornuque, humor per cutem apparet ^a. Raro aquæ sedes est inter calvariam & pericranium: id quod si accidit, caput non ita intumescit, sed pressum, sicut uter repletus atque arcte adstrictus, renititur.

^a Hoc genus delineatum vide in RUYSEII Thef. II. Tab. III. conf. p. 23.

§. 746.

Si autem in ipsum caput aqua contrahitur, hoc etiam, sed cum aliqua duritia, intumescit, frons extuberat, oculi torvi sunt eminentes humentesque ^a. Nonnumquam caput tumoribus inæquale fit. Nam in mollibus ossium commissuris, præcipue in ea, quæ inter occiput & bregmata est, se attollunt tumores.

qui ita crescunt, ut tandem a capite dependant *b*. Crebrius autem aquæ in ipsos cerebri ventriculos confluere solent.

^a Vide figuram in M. A. SEVERINO de Abscessibus noviss. observ. Cap. IX. p. 210.

^b Vide RUYSCH Obs. Anat. Chir. Obs. LII. p. 69. fig. 45.

S. 747.

Si humor in interiora cerebri & hujus ventriculos contrahitur, etiam dura mater & cum ea pericranium intenduntur, immo ipsa etiam cutis attollitur, ut hydrocephalum plerumque ex utroque genere interno & externo quasi compositum sit.

S. 748.

Interno nonnumquam aliud vitium accedit, spina nimirum bifida. Si enim humor in anterioribus cerebri ventriculis increfcit, ille per aquæ ductum Sylvii in tertium ventriculum fertur, & ex hoc, si ei nullus exitus per infundibulum datur, per valvulam majorem cerebri perirumpens in quartum. Tandem ex hoc is sibi utcumque viam facit in eam vertebrarum fistulam, per quam medulla cerebro commissa descendit. Hoc in ipso partu incidere potest, in quo caput ab uteri ore valentius comprimitur ^a. In pueris singulæ vertebræ ex tribus officulis constant, quæ media cartilagine continentur. Cartilago vero etiam est in parte posteriori, ubi adultorum vertebræ processus exigunt, quibus a spina nomen est. Hæc tenerior cartilago in pueris, & ut videtur, etiam in nondum maturis ac in utero hærentibus partibus, ab increfcente humore ita premitur, ut illa teneriora ac cerea officula inter se diducantur, cutis vero ab humore, qui subest, attollatur. Hæc enim frequentior horum tumorum causa esse videtur ^b. Utrum spina etiam findi possit, si infans in arctiori utero ita compositus est, ut valentius, tum ejus coxæ, tum artus inferiores, comprimantur, dubium esse videtur ^c. Sæpe pueris, qui cum his tumoribus nati sunt, pedes resoluti sunt incurvi & in interiora obrorti. Hoc vero etiam ideo incidere potest, quia spinæ medulla, ubi ex ea nervi educuntur, qui per artus inferiores pertinent, ab humore pressa resolvitur. Membris vero resolutis, quia non æqualiter crescunt, figura manet, quam forte a situ, qui eis in utero fuit, traxerunt.

^a Vid. RUYSCH Epist. problem. XII. p. 24.

^b Ex hoc tumore, si is inciditur, plerumque multus & limpidus humor

exit, infantes vero, eo aperto, celerius extinguuntur. Hoc vero tumoris genus ex aquarum in caput contractarum redundantia oriri, ex eo discitur, quia crebrius cum hydrocephalo esse solet. Immo experimentis cognitum est, protinus multum ex capitis tumore minutum fuisse, si lumborum tumor scalpello divisis fuit & humor emissus. Glutinata vero iterum illa plaga, capitis tumor ad oculum increvit. Vid. JOH. CORN. BRUNNERI Obs. in Ephem. Nat. Cur. Dec. III. A. 1. Obs. 152. p. 149. sqq. Conf. etiam Dec. II. A. 2. Obs. 158. p. 363. ut plures alias, in iisdem voluminibus legendas, observationes omittam; ex quibus clarum est, hunc tumorem cum hydrocephalo esse. Icones dederunt TULPIUS Obs. L. III. Cap. 30. VAN DER VVIEL Cent. II. Obs. 34. RUYSCHIUS Obs. Anat. 34. 35. 36. fig. 36. 37. qui similes tumores, etiam in nucha & infima ossis sacri parte vidit. BIDLOO de offe cribroso & nervis olfactoriis laxis in Opp. p. 187. APINUS. in Ephem. N. C. Dec. III. A. IX. & X. Obs. 180. & qui eundem casum describit, CAR. FRIDER. HOECSTETERUS in Diss. de Spina bifida, Altdorfii, MDCCIII. Plures etiam & similibus tumorum & partuum monstroforum icones conspiciuntur in TITSINGHII & ULHORNII scriptis. Conf. JOH. SALZMANNI Diss. de tumoribus quibusdam serosis externis, Arg. MDCCXIX.

c Magnam de hac re controversiam inter se habuerunt duo Amstelodamenses chirurgi, ABR. TITSINGH & HENR. ULHORN. Aliquid conferre potest situs infantis in utero, frequentior vero huius vitii causa est aqua in caput vel in spinam contracta. Multi matris gravidæ phantasiam concitatam & visa in animis earum impressa, ut solam causam, amplectuntur. Obscurarum vero & incomprehensibilium causarum quæstio tunc minimum supervacua est, ubi evidentes, & quæ explorari possunt, apparent.

S. 749.

Caput vero inflatur, si sanguis per compressas jugulares venas libere reflucere nequit (729.), vel etiam, si interius infundibulum aliaque lymphæ itinera utcumque obturantur (728.) Hoc autem morbi genus non nisi in infantes incidit, in quibus, si cerebrum ab humore distenditur, calvariæ ossa, molles commissuras habentia, cedere possunt, & sic totius capitis inflatio oriri. In adultis vero ex eadem occasione oritur apoplexia, vel lethargus. Atque etiam venæ jugulares non raro in utero ab umbilico constringuntur. Id quod accidere quoque solet, si collum ab uteri ore partum non emittente comprimitur. Lympha vero viriatur, si matri malus corporis habitus est, si ea nimia aviditate plus, quam debet, & alimenta, quæ mali succi sunt, crassioresque pituitam faciunt, assumit a.

a Hydrocephalum in puella XIV. annorum ortum ex illito adversus capitis tinea unguento, quod & arsenicum & sulphur habuit, vid. in Ephem. N. C. Cent. I. & II. Obs. 157. p. 323. In puella IV. annorum, quæ ex cunis præceptis in pavimentum data fuerat, hydrocephalum ortum, & post obitum, incisio tumore, calvaria fracta inventa fuit. Vid. IDO VVOLFII Obs. XIV. p. 47. Tumorem etiam, qui hydrocephalum mentitur, excitare pueris solent scelesti mendiculi. Vide HILDANUM Cent. III. Obs. XVIII. p. 199.

§. 750.

Hydrocephali externi, & a causis, quæ extrinsecus accidere solent, orti, inter initia non difficillima curatio est. Si vero morbus inveteravit, & cum malo corporis habitu est, id nullam curationem recipit. Nec hydrocephalum internum medicinam admittit.

§. 751.

Curatio a Medicis potissimum requirenda est. Ubi vero res patitur, festinanter subveniendum erit. Infantibus dari potest oxymel squilliticum, quod profuturum est, si vomitu multa pituita rejicitur. Purgationis causa datur radix jalappæ, quæ commode puliculæ adjicitur, vel refina jalappæ cum amygdalis contrita, nec non syrupus de spina cervina, de scorzonera cum rhabarbaro, quibus crebrius non ita multis interpositis diebus utendum est. Mediis autem diebus cibo adjici potest radix ireos florentinæ. Omnia etiam urinam moventia, quia humores vitiatos extenuant, utilia sunt. Igitur dari potest aqua petroselini, fragorum, ut & succus millepedarum sylvestrium, qui cum vino diluitur.

§. 752.

Moderandum vero inter hæc est, ut vires conserventur. Cibum dare oportet sine pinguibus, glutinosis, instantibus & acescentibus. Optima sunt jura carniū cum pane sicco candido, & cerevisia, quæ multum lupuli habet. Porioni etiam idoneum est decoctum ligni sancti. Sitis vero ante reliqua necessaria est.

§. 753.

Ubi autem tumor minui cœpit, quotidie aliquoties utendum est fricatione cum linteis calidis suffrictis. Possunt etiam radix ireos, florentinæ, bryoniæ, herba absinthii, rutæ, majoranæ, serpilli, pulegii, roris marini ex vino rubro austero coqui & panni ex decocto expressi capiti superhaberi. Sub finem his adjici possunt alia, quæ reprimunt, & inter hæc radix tormentillæ, bistortæ, herba alchimillæ, millefolii. Multi hæc ex lixivio sulphuris coquunt, quod vero vix ita tutum esse videtur. Cum etiam flaccescentem optime adstringit & calvariæ ossa adducit illa fasciæ, quæ, in duos fines glomerata, caput arcūius comprehendit, *la Capeline*.

§. 754.

Quod si tumor his non discutitur, adhibenda etiam est scalpelli opera. Occipitium conciditur, vel ferro candente aduritur.

Magis fere opportunum est, per perforatam cutim, ne illa nimis celeriter coëat, linum multiplex, & ita tortum, ut unitas sit, trajicere, & bis per diem ducere, quo per plagam & aqua effluat & pus moveatur. Videndum vero, ne gangræna ulcus occupet, & ne ea cum periculo serpat.

HYDROPHTHALMIA.

§. 755.

Hydrophthalmia oritur, si in oculo venulæ limpidum humorem absorbentes obturatæ sunt. Oculus intumescit, cum aliquo etiam dolore, adeo, ut is palpebris operiri nequeat. Id vero ex variis causis fieri potest, plerumque vero ex graviore ictu, & si medicamenta reprimentia diu superhabita fuerunt. Perforandus est oculus acu, scalpello ancipiti, vel alio ferramento, quod fistulam habet ei similem, per quam hydropicis aqua ex ventre emittitur (*Troisquart's*). Illud vero ferramentum, quod scleroticam vucamque transire debet, ei loco admovendum demittendumque est, per quem acus trajicitur, si ea suffusio curatur. Est vero is inter corneam & angulum tempori propiorem fere medius, corneæ tamen paulo propinquior & aliquantum inferior. Aqua educitur, & ubi oculus defecit, inter palpebras demitti potest vesicæ frustulum cum quodam unguento (323.), cui axungiam viperarum adjicere licet. Exterius autem oportet oculum paulo valentius comprimere, vel impositis pluribus pannis & fascia, vel ferramento, quod alias proposui Fig. XIII. (589.) Necesse vero est, etiam percurato vulnere, oculum diu sic deligatum contineri, ne tumor revertatur. Cum his dari debent medicamenta urinam moventia, præcipue succus millepedarum sylvestrium cum meraciori vino, nec non potiones & juscula viperarum.

P A R A C E N T E S I S.

§. 756.

Quibus venter ex aqua intenditur, his ea nonnumquam inter peritonæum atque abdominis musculos hæret. Hoc genus plus doloris habet, non vero ita malus corporis habitus est, ac in ascite. Feminis sæpe intumescunt ovaria, cui vitio ascites su-

pervenire solet ^a. Crebrius autem multa aqua in ventre contrahitur, cui hydropis generi nomen ascites est. Huic quandoque mederi licet, si aqua emittitur. Non vero omnes in hoc morbo sic curari possunt, sed robusti, qui febre ex toto carent. Nam, quibus jecur & alia viscera affecta sunt, & malus corporis habitus corruptusque stomachus est, illi idonei huic curationi non sunt, quæ sæpe mortem maturare consuevit. Id quod præcipue accidit, si ulcus qua parte est, quod, accidente per factam plagam aëre, exasperatur. Nonnumquam tamen, si tumor adeo increvit, ut periculum sit, ne, cohibito omni diaphragmatis motu, æger ex toto stranguletur, ea aliquod levamen misero afferre potest. Neque enim in robustis ascites hac chirurgia sola evincitur: nam emissus humor non morbum tollit, sed medicinæ locum facit, quam is, intus inclusus, impedit.

^a Vide Diff. JUSTI THEODORI SCHORKOPFF de Hydrope Ovarii muliebri, *Basil. MDCLXXXV.* ADAMI RRENDELII de Hydrope ovariorum muliebrium, *Viteb. MDCCI.* JOH. HULDRICI PEYERI de Ovario hydropico in Cadavere Virgineo reperto, *Basil. MDCCXIX.* POLYCARPI GOTTLIEB SCHACHERI de Virgine ascitica post paracentesin purpura maligna extincta, *Lipsiæ, MDCCXXV.* & NICOLAI VVILLII de stupendo abdominis tumore, *Basil. MDCCXXXI.*

§. 757.

Hanc vero chirurgiam antecedere exercitatio debet. Imbecillis ambulatio, gestatio, clara lectio, pro exercitatione est. Omitti autem curatio debet, si homo crebrius ruffit. Metus enim est, ne, aqua emissa, sub tussi spiritus deficiat. Curatio ita ordinatur: æger supinus in lectulo cubat, ita, ut in illud latus quod perforandum est, inclinatus sit. Ferramentum, quod in ventrem demittitur, fistulam habet argenteam, ex qua illud, quod acutum est, educitur; hæc autem relinquitur, ut per eam humor effundatur. Præferri debet ferramentum, quod non nimis tenue, sed paulo plenius est. Perforari autem solet locus, qui medius est inter umbilicum & spinam supremam ossis ilei. Violari enim haud debent musculus rectus, cui subiecta arteria epigastrica est, & qui valida nervosæque aponeurosi continetur, nec etiam linea alba, nec ille tendo, qui inter obliquos rectosque conspicitur. Cura etiam habenda, ne ferramento qua vena incidatur, quæ plerumque obscuro sanguine refertæ satis conspicuæ sunt. Ferramentum, dum illud cuti admovetur, paululum superiora

versus inclinari debet, dum vero illud trajicitur, illud leniter verti & ita deduci debet, ut inferiori parti magis insidat.

§. 758.

Multi curationem dividunt & non omnem humorem effundunt, sed fistulam in vulnere relinquunt, quam demisso linteolo claudunt. Docuit enim experientia, eos, quibus omnis aqua effunditur, præcipue, si ejus major vis est, nonnumquam sub ipso opere animæ defectione mori. Hoc vero avertitur, si, dum aqua effluit, venter fascia adstringitur. Deficit enim æger, quia spiritum trahere non potest, cum effuso humore abdominis musculi multum laxari viscera premere non possint & diaphragmatis motum juvare. Arteriæ etiam & venæ majores, quæ per abdomen descendunt, aquis valentius pressæ, etiam dilatantur, quibus omnibus impeditur respiratio humorumque circuitus. Nihil vero merus est, si corpus circumdato vinculo constringitur^a. Si vero tamen ægri imbecillitas prohibet, quo minus omnis aqua evocari possit, protinus etiam fistula recipienda & super vulnus linamenta ex aqua vulneraria expressa deliganda sunt. Postero vero die iterum ferramentum per alium locum cum fistula demitti, & si quid humoris superest, evocari potest. Nihil enim magis pestiferum est, quam, si per fistulam ad interiora perlabitur aer, qui visceribus novus est & noxius. Fascia etiam diu post curationem utendum, & simul adhibenda frictio est, cum linteis suffutis. Quod curationis reliquum est, a medicis docetur.

^a Vid. JO: HENR. SCHULZE Diss. de Mechanismo muscutorum abdominalium, Halæ, MDCCXXXVI. §. 24. p. 20.

^b Peculiare ligamen descripsit & figura expressit ALEXANDER MONROO in the Medical Essays Vol. I. p. 214.

TUMORES, QUI TUNICA SUA INCLUDUNTUR.

§. 759.

In capite, palpebris, & qualibet fere sede corporis, oriuntur tubercula & tumores, qui a parvulo incipiunt & diu paulatim crescunt. Fere sine dolore sunt suæque tunica includuntur. Sedem habent in tunica adiposa & cellulosa: quare non rarum est, illos etiam in interioribus sedibus ac visceribus oriri.

§. 760.

Habent differentias, sed mediocres: quare variis vocabulis

discernuntur, non tamen diverso genere curantur. Tumorem enim mollem ac cedentem, in quo humor liquidior, ceræ ac melli similis, est, & qui pressu circumfluit, *μελικερή* nominant. Si tumori duro ac renitenti humor subest, magis concretus & puliculæ similis, immo aliquando durior, *ἀστέρωμα* vocatur. *Στεαλώματα* vero dicuntur, quibus pingue quiddam subest, ita, ut cutis etiam super eam materiam labare videatur.

§. 761.

Quandoque etiam in his tumoribus alia esse consueverunt. Reperiuntur in iis vesicæ humore liquidiori, qui igne cogitur, plenæ, quas *ὕδατιδες* nominare solent. Interdum in velamento vera pinguedo est. Nonnumquam idem tumor puliculæ similem ac concretum humorem & pinguem continet, seu ex duplici genere, atheromate & steatomate, compositus est *a*. Inventa etiam fuerunt quandoque quædam aliena, conferti pili, lapilli, crines, ossa & alia *b*.

a Insignem hujus generis tumorem aliquando vidi in juvene sedecim circiter annorum. Is in scapula ortus fuerat, quantum ego resciscere potui, ex tinea, quæ medicamentis extrinsecus admotis prohibita fuerat. Tumor quem ab initio varia medicatione tentaverant, cum ad pugni circiter magnitudinem increvissset, & sine negotio tolli potuisset, committitur curationi agrestis & temerarii empirici. Hic, tumorem, quem sine dubio pro abscessu habuit, emolliendum esse dixit, & per sat multum tempus lardum superimpoluit. Cum vero interea tumor ad immanem magnitudinem excrevisset, is monet, jam tempus esse tumorem aperiendi. Ergo in inferiorem tumoris partem demittit cultrum majorem, quo educto, magna sanguinis profusio orta est, quæ etiam ipsum illum nebulonem perterrituit. Sanguis tandem conquievit, & ego accersor. Invenio hominem sanguinis profusione infirmatum & tumorem immanis magnitudinis, qui non solum scapulam, sed totum fere tergum occupabat. Non difficile erat prædicere, omnem curationem supervacuum futuram esse, & miserum hominem, cum is ab initio perperam curatus fuisset, jam servari non posse. Aliorum curæ traditus post aliquod tempus exinanito corpore obiit. Cum vero locus, quem is incoluerat, aliquot millia passuum a nostra urbe abesset, missus mihi tumor fuit a corpore reiectus. Quamquam ex hoc omnis fere humor expressus erat, ille nihilominus pondus habuit undecim librarum. Inferius humor concretus erat verumque atheroma; supra hanc vero materiam, & sub cute, erat alia, ad crassitiem quatuor circiter digitorum, sevo duriori simillima.

b Vide inter alia RUYSCHIIUM de Atheromate ventriculi. Advers. Anat. Decad. III. p. 1. & POLYCARPI GOTTIEB SCHACHERI Programma de atheromate pilis referto in ovario, Anno MDCCXXXV.

§. 762.

Enascuntur hi tumores, si receptacula, lymphæ aliisque succis accommodata, intumescunt. Hoc vero accidit, si humor ex varia occasione in iis cogitur ac coacervatur, qui ideo venis

non potest resorberi. A vero propius est, atheromatis & hydatidis sedem esse potissimum in venis lymphaticis, quas valvulis suis distinctas esse novimus, nec non in glandulis, quæ sub cute sunt, & quas, ubi corpus frigore inhorret, oculis distinguere licet. Meliceris esse videtur in glandulis, quas Anatomici sebaceas nominant. Steatoma autem adipis cellulae occupantur. Nemo vero ignorat, cellularum oleo plenarum contextum in omnibus fere visceribus ac sedibus corporis esse, in quibus etiam hoc tumorum genus oriri quandoque solet. Venæ enim lymphaticæ & receptacula, glandularumque tunicae, si ab humore intus contento premuntur ac distenduntur, formant illud velamentum, quo concretus humor includitur. Et, quia compressas venas sanguis non permanere potest, illa materia indies augetur, & tunica, seu velamentum, crassescit, & ipsæ venæ quæ per interiora tumoris discurrunt, non parum ampliantur. Arteriæ autem, quæ sanguinem adferunt, quod in confiniis comprimuntur, plerumque exiles sunt.

§. 763.

Non difficile est hos tumores ab alio tumorum genere, aneurysmate, abscessu, scirrhus & œdemate, distinguere. Nec enim dolor calorque, nec arteriarum ictus, vel pulsus, in his percipiuntur. Nonnumquam tamen etiam ad suppurationem spectant, & rupta cute, humor qui intus coiverat, effluit. Nisi vero illa tunica a cute & subjecta carne separetur & tota ejiciatur, id quod, vel manu, vel medicamentis, fieri potest, ulcus haud sanescit, sed, putri carne excrescente, oritur sarcoma, seu fungus, totumque ulcus inæquale fit, & in verum carcinoma vertitur.

§. 764.

Steatoma interdum quasi loculamenta habet, in quibus, si id, vel per se, vel scalpello, apertum est, humor, accedente aëre putrescit, & tunicas exest. Quare non raro tumor intus & in medio cavus fit, sub cute vero & circum circa multum increfcit.

§. 765.

Oriri solent hi tumores, si vitales corporis succi vitii sunt. Quare sæpe nascuntur, si scabies, tinea, varia exulcerationum genera, reprimentibus fuere prohibita. Interdum autem oriri videntur, si illa receptacula violantur, comprimuntur, illatoque ictu læduntur. Etiam ex iisdem occasionibus, ex quibus

scirrhus fieri supra relatum est (256. 257.) quandoque hi tumores fiunt.

§. 766.

Tumor, qui recens est, nec durus, nec magnus, quandoque resolvitur. Superhaberi debet emplastrum, diachylon simplex; diachylon compositum, emplastro diaphoretico mixtum, nec non galbanum, quod, aceto solutum, super eum injicitur, & ei superdatur regula, vel pannus calidus. Sunt, qui vaporem ex aceto, urina & sale ammoniaco extollunt. Cataplasmata, cum fibras multum laxare soleant, hec aliena sunt. Numquam enim, neque his, neque aliis medicamentis efficiendum est, ut per se tumor aperiatur. Nam, quia illud velamentum non abscedit, metus subest, ne ex hac vitiata caro increseat & sarcoma oriatur (762.)

§. 767.

Si tamen tumor quacumque ratione apertus est, & humor effusus fuit, protinus etiam ejicienda illa tunica est. Optimum est, illam a cute & subjecta carne scalpello separari. Hoc vero cum saepe difficile sit, utendum est medicamentis, quibus velamentum illud eroditur. Validioribus vero opus est. Si enim non alia, quam pus moventia, intus in folliculum injiciuntur, timor est, ne hebes putrisque caro increseat (762.) Si aliquid ex tunica relinquitur, vel idem accidit, vel, si ulcus sanescit, tumor brevi tempore revertitur. Inter medicamenta vero præ ceteris idoneus est lapis infernalis, nec non spiritus salis ammoniaci cum calce viva. Hæc velamento illi admoventi debent, ad motus subinde etiam aliis digerentibus. Ubi consumptum omne alienum est, vulnus glutinatur. Si tunica durior est, expedit, illam prius scalpello concidere, & post superdare medicamenta. Spiritus salis ammoniaci admoventur vel penicillo, vel specillo, quod lana involutum in eum demittitur.

§. 768.

Expeditissimum vero est, hos tumores excindere. Plaga recta fit in cute, ita, ut velamentum, quo illa materia comprehenditur, haud violetur. Si tumor major est, plaga duabus transversis lineis, quæ literæ X figuram accipiunt, incidenda debet. Jam vero tumor, scalpelli manubrio, vel digitis, deducendus est a cute & integris partibus, & sic totus excutiendus. Ubi tamen nimium adhæret, scalpellum admoventi potest; semper vero vi-

dendum, ne aliquid ex tunica relinquatur, & ne, velamento inciso, concretus humor effluat. Si cutis jam affecta est & occalluit, illam etiam, si res postulat, latius præcidere oportet. Vulnus vero prius implendum, post glutinandum esse, apparere cuilibet ex prioribus potest.

§. 769.

Raro sanguis cum periculo fluit, si tumor ita vellendo excutitur, cum arteriæ, quæ tumori alimentum subministrant, ab hujus mole comprimantur arctenturque. Venæ autem plerumque majores esse solent. Si vero majores arteriæ atque venæ tumori subjectæ, vel glandulæ, prope sunt, & illæ jam intumuerunt, si ægrum, vel febris, vel tabes, male habet, & si fluens alvus cum exercet, hæc chirurgia, & præcipue scalpellum, sine perniciæ adhiberi nequit.

§. 770.

Ubi autem jam hebes putrisque caro cutim supercrevitæque cum exulceratione mucosa atque cum fœtore inæqualiter tumet, fungum appellare consueverunt, cujus facilis transitus in carcinoma est. Hoc vitium difficilem curationem habet. Plerumque enim, si etiam scalpello exciditur, post inductam cicatricem tamen revertit, & non raro causam mortis adfert. Si tamen spes est, illum excindi sine periculo posse, incidenda circum circa orbem cutis est, & tumor vellendo subsecandoque tollendus. Plerumque tamen is altiores quasi radices egit, & valentius inhaeret, vel tendini, vel alii nervosæ parti. Et hanc, alius etiam demisso scalpello, atque plaga majori transversa, incidi, tendines etiam præcidi, necessarium est. Nisi enim hoc fiat, tumorem reverti experientia docuit.

X A A A Z I O N.

§. 771.

Non rarum est, tumores his non abfimiles in palpebris nasci, qui, si major iis durities est, *χαλκίμα* vocantur. Nec alia ratione illi exciduntur, ea tamen adhibita differentia, ut, si sub cute sunt, ab exteriori; si sub interiori palpebræ membrana, ab interiori parte id fiat. Videndum, ne transversum incidatur ille musculus, quo superior palpebra attollitur: (581.)

quare hæc plagam rectam , a summa orbitæ parte cartilaginem versus descendente , deliderat . Si accidit , ut aliquid ex tunica relictum fuerit , admoveri debent adurentia ; (766 .) ubi tamen multa diligentia adhibenda est , ne acrioribus oculus offendatur , quem prius lenibus medicamentis inungere oportet .

Π Α Δ Α Ρ Ο Τ Η Σ .

§. 772.

Πλαδαρότης vocatur tumor mollis , fungo similis , qui in palpebra interiori nascitur ^a . Is forfice præciditur , sedes scalpello conciditur , & in oculum demittitur unguentum de rutia cum frustulo vesicæ tenerioris .

^a In Introductione , quæ vulgo tribuitur GALENO Cap. XVI. T. II. p. 390.

Γ Α Ν Γ Λ Ι Ο Ν .

§. 773.

Non adeo absimilis est alius tumor durus & renitens , qui etiam sine inflammatione ac dolore est , & præcipue muscutorum tendinibus insidet , quem γάγγλιον nominare solent . In tumore , qui recens est , humor esse solet ex coacta lymphæ albidus , immo pellucidus , ovi albo fere similis . Si vero ganglion malis medicamentis affectum adeo increvit , ut id rumpatur , humor , qui etiam quasi loculamenti continetur , accedente aëre corrumpitur & in acrem foetidamque saniem , minime autem in pus , convertitur .

§. 774.

Sedes est in tendinibus , præcipue in tendine musculi sublimis , s. perforati , digitorum , aliquando etiam in tendine extensoris communis . Oriri videtur , si humor , qui , axungiae instar , tendines horumque vaginas lubricat , super tendines , vel etiam inter hunc atque ejus vaginam concrevit . Id vero incidere solet , si musculi validiori actione & nixu multum adducuntur , vel nimium intenduntur ^b , & illa humorum pellucidorum receptacula rumpuntur .

^b Haud ita pridem ganglion insolitæ magnitudinis vidi , quod , cum curationem recipere non posset , bonum honestumque virum interemit . Is ante

plures annos, cum ex rheda defiliret, ea sede, quæ magnus & vulgo dictus Achilles tendo est, sentit acutum dolorem, qui tamen brevi se iterum remisit. Post unum alterumve annum tumor enascitur sub eo tendine inter hunc & duo cruris ossa. Tumor enim, quem medium tendo comprimebat, utrimque quasi extruberare cœpit, qui vero ab initio gressum haud prohibuit. Eo tempore is mihi tumorem ostendit, ubi ego, prævidens, eum adeo iacrevisse, ut medicamentis discuti haud possit, scalpellum vero his reconditis & nervosis locis sine periculo vix adhiberi posset, prohibui eum attingere. Interea cum eximius nostræ ætatis chirurgus opportune nostram urbem adveniret, & is in consilium vocatus fuit, qui vero scalpellum admovere ausus non est. Et igitur eo jam tempore nobis non difficile erat prospicere, aliquando necessarium futurum esse, ut crus præcideretur. Æger moræ impatiens varii generis emplastra aliaque medicamenta imposuit. Adiit etiam exteros & magni nominis viros, quorum nonnullis, ut mihi postea retulit, visum fuit, materiam concretam digerendam & ad maturitatem perducendam esse, id quod mox ab initio ego dissuaseram. Tandem, ut fieri solet, bonus vir ad omnis generis remedia decurrit, quorum non pauca etiam rudes & ignorantissimi empirici, inconsideratissimæ temeritatis pleni, subministrant. His vero omnibus tumor concitatus, adeo increvit, ut is non minor esset hominis capite. Tandem extenuata cutis madescere, & æger febrem habere cœpit, quæ eum fere semper tenuit. Cum hoc denique tempore iterum ad eum, amicorum rogatu accersituque, venissem, deprehendi, illud præsidium, quod mihi semper unicum visum fuerat, membri nimirum amputationem, jam etiam magno cum periculo esse, cum corpus jam tenuatum, immo malis succis ac febricula vitiatum esset. Illud tamen, ut unicum, quamvis anceps, proposui. Æger vero nunquam ad hæc extrema descendere voluit. Rupta in variis locis cute, per quatuor fere menses incredibilis vis humoris acrioris & foetidioris effluxit. Tumor, liquidus & putrescentibus iis, quæ intus erant, cavus factus est, ambitus vero ejus multum adauctus, ut parum abesset, quin etiam is anteriora tibiæ contereret. Febre interea aucta summaque macie orta, homo tandem, diutinis malis fatigatus, extinctus fuit. Ganglion fuisse nullus dubito, cujus vero & magnitudo & sedes mihi insolitæ visæ sunt.

S. 775.

Ganglion, si nec multum increvit, nec valde induruit, quandoque sine alio auxilio iterum discutitur, maxime, si id, vel digito valentius premitur, vel pugno, lignove, percutitur, & illa, qua comprehenditur, tunica rumpitur. Quo facto, oportet & locum multum fricare, & ei laminam plumbeam imponere, hancque valentius adstringere. Experiri etiam licet medicamenta, quæ multi extollunt. Emplastrum diaphoreticum Mynsichti c. diachylo composito, oleum lumbricorum terrestrium, scorpionum. Tentanda hæc sunt; ast vero etiam videndum, ne iis tumor, dum mollescit, multum augeatur.

S. 776.

Quod vero sic discuti haud potest, etiam oportet excindi. Et in hoc genere velamentum inviolatum servandum est, & ej-

ciendum cum eo, quod intus tenet. Si quando tamen illud ab inferiore parte tendini inhæsit, magna diligentia adhibenda, ne is scalpello lædatur, quæ res magnum dolorem arque inflammationem movere potest.

POLYPUS NARIUM.

§. 777.

Interdum in ea membrana, qua intus nares vestitæ sunt, & cui nomen a pituita est quæ in ea secernitur, nascuntur carunculæ, quæ majores tandem tumores fiunt, & polypi dicuntur. Hi tumores, qui plerumque imis narium partibus inhærent, modo ad labra tendunt, nares implent & magnam deformitatem adferunt, modo retro feruntur per illa foramina, quibus spiritus a naribus ad fauces descendit, ubi crescunt adeo, ut post uvam conspici possint & hominem tandem strangulare. Nisi aliud vitium accessit, ii fere sine dolore sunt.

§. 778.

Inter eos tamen discrimen est. Interdum enim tumor latissima radice nascitur & fit rotundus, muliebri mammæ similis, quod genus nonnulli a polypo distinguunt & sarcoma vocant^a. Polypus enim ab initio caruncula est infra ad membranam cui inhæret, tenuis; supra, latior; quæ, ubi crescit, plures quasi pediculos, sive radices membranæ inhærentes, format, a quibus nomen traxit.

^a Vide GLANDORPIUM de Polypo Cap. III. VILARS T. II. Art. VIII. p. 334.

§. 779.

Differunt etiam colore. Polypus enim modo albus est, modo subruber. Interdum tumor, præcipue, si is a resoluta laxataque membrana ortum habet, multum crescit, alio tempore iterum minuitur. Prius illo tempore accidere solet, quo copiosior mucus ad hanc membranam fertur.

§. 780.

Ex variis occasionibus hi tumores nascuntur. Si multus humor in nares destillat & per illam membranam (776.) copiosior pituita profluit, hæc laxatur, intumescit, & oritur primum illud tumoris genus, quod fere rotundum est. Accidere etiam

potest, ut in ea tunica, quæ plures glandulas habet, scirrhus fiat, ad quem piritia, quæ calore spissatur, opportuna est. Contingit hoc, si forte nimia sanguinis profusio per nares, ad moris reprimentibus, nec non adurentibus, vitriolo & similibus, repente fuit cohibita, & his nimis valenter materia retenta. Nonnumquam ex alio, præcipue ex venereo, morbo teneriora narium ossa ac cartilagine vitiantur, & mala ulcera fiunt, atque ozæna, quibus hebes putrisque caro increfcit.

§. 781.

Polypus, qui, tenuibus radiculis inhærens, mollis & sine dolore est, cui nullum aliud vitium subest, in homine ceteroquin sano tollitur. Qui vero scaber est & durus, & dolet, is fere *καρυώδης* esse solet, & attingi non debet. Si ex polypo, vel medicamentis, vel scalpello, curato, radícula relicta est, is renascitur. Si is ferramentis resolvitur, sanguis periculosius quandoque erumpit, cujus profusio hominem interimere potest.

§. 782.

Si tumor rotundus est & a relaxata tunica ortus, adhuc mollis; nec ita magnus; expeditissimum est, illum scalpello incidere. Dum enim vulnus curatur, membrana illa cicatrice contrahitur *a*.

a Vid. PALFIN *Anat. Chir. P. I. p. 406.*

§. 783.

Medicamentis adurentibus non nisi illud genus curari potest, quod molle est. Nam id, quod durum est, illorum usu carcinodes fieri consuevit. Admoveri possunt, temperata tamen manu, & demisso per fistulam medicamento, lapis infernalis, buryrum antimonii, aliaque adurentia; Ea enim diligentia adhibenda est, ne medicamentum os, vel cartilagine rodatur, in quibus difficilis curatio esse solet.

§. 784.

Sunt, qui circa polypum nares emplastro contegunt, & radiculæ supremæ, mediante penicillo, admovent adurens medicamentum, quod, si hoc radiculam perrodit, etiam tumor inarescit. Ne illud medicamentum diffundatur, protinus calida eluenda naris est.

§. 785.

Ubi vero ferramentis utendum, homo in adverso sedili collocandus est, loco lucido. Caput, quod in posteriora reclinandum

est, ab ea parte minister continet. Chirurgus ferramento, vel volsella, ad id idonea, per nares demissa, apprehendit tumorem a superiore parte, & ubi cum satis tenet, paulatim deducit, trahitque, ac permutatis digitorum vicibus, illum contorquet, ita, ut nulla propter festinationem vis adhibeatur, tandemque illum evellit. Si metus est, ne sanguis cum periculo erumpat, dividenda hæc curatio est, & tumor indies magis ac magis attrahendus. Si polypus post uvam hæret, volsella, qua is apprehenditur, esse debet oblonga, & quæ extremum incurvatum habet. Hæc enim per os demittitur. Sunt, qui, ut melius apprehendere possint polypum, prius incidunt velum palati, quæ res vero facit, ut homo non recte deglutire possit. Ad id idoneum est scalpellum anceps linamentis involutum.

§. 786.

Sanguis, nisi cum periculo fluat, non tam celeriter sistendus est. Si vero metus est, ne homo vehementiori profluvio exauriatur, cereus tenuior trajicitur per fauces in nares, qui linum trahit. Linum vero habet linamenta, seu pulvillos teretes contortos, aliquantum inter se distantes, eique innexos. Cereus prehenditur & adducitur filum, atque imis naribus adprimitur pulvillus prior, qui ex linamentis ficcis puris esse solet. Si vero sanguis nondum conquiescit, alter pulvillus exprimi debet ex liquore ad sanguinem supprimendum idoneo, qualis est alcohol, ut adducto magis lino, & priori etiam pulvillo, hic oris venarum sanguinem fundentium admoveatur. In nares etiam linamenta ficca, vel simili medicamento madentia, conjici possunt. Sunt, qui oras venarum ferro candente per fistulam demisso adurere jubent, id quod & difficile & minus tutum videtur. Ubi sanguis conquievit, ulcus curandum est medicamentis, quæ locis nervosis idonea sunt. Optima est aqua vulneraria, cui parum essentia succini adjectum fuit.

§. 787.

Interdum non omnis tumor tolli potest, sed, illo præciso, ejus radix relinquenda est. Huic admovenda sunt medicamenta, quæ eam leniter exedunt, additis aliis, quæ digerunt. Hæc medicamenta illinuntur lino, quod multiplex & ita tortum est, ut unitas in eo facta sit. Linum hoc etiam per nares trajicitur & in ore relinquitur. Quotidiè vero debet illud sic immutari, ut

subeat pars, quæ medicamento illita est. In hac medendi ratione, quæ ardua, & rædii ac molestiarum plena est, tamdiu perseverandum, donec nihil ex tumore reliquum sit ^a.

^a Vid. LE DRAN Obs. VI. VII.

§. 788.

Si digitus, ferraamenta, nec non medicamenta, per os demittuntur, videndum est, ne posterior linguæ pars prematur irritereturque. Sic enim vomitum cieri, nemo ignorat.

H E R N I A .

§. 789.

Herniæ nomen, quod olim in obscenis fuisse videtur ^b, hac nostra vero ætate honeste dicitur, commune est variis tumoribus, qui in abdomine fiunt, & qui ceteroquin, & sede, & natura, & ortu, non parum inter se discrepant.

^b CELSUS Lib. VII. Cap. XVIII.

§. 790.

Duæ arteriæ unaque vena, quæ ex foetu ortæ ad secundas pertinent, in hoc, quamdiu is succo materno alitur, sanguinem recipiunt, in adultis vero in ligamenta degenerant. Hæ arteriæ venæque conteguntur peritonæo, quod ibi plicatum est. Hæc vero ligamenta, quibus adhuc aliud ex uracho, e vesica educto, accedit, ad umbilicum inter se junguntur, & velantur comprehendunturque tunica, quam sibi a peritonæo adsciscunt. Cum hac trahuntur per circulum nervosum vel tendineum, qui in linea alba, communique abdominis musculorum tendine est. Ab hoc enim circulo umbilicus oritur, qui in foetu ad secundas fertur, post partum autem præciditur. In hac sede, si ille circulus, quem ex tendine esse dixi, ex varia causa se remittit & laxatur, viscera abdominis peritonæum premunt, quod etiam, quia id solum intestina non satis continere potest, gravatur, diducitur & ab irrupentibus, tum epiploo, tum intestino, distenditur. Si vero illud intentum cutim, ipsumque umbilicum, attollit, is indecore prominet, & vitium communi nomine *ἑξόμφαλος*, vel *ἑξόμφαλον πύθος*, vel *ὀμφαλοκήλη* dicitur. Si tumor solum omentum continet, vocatur *ἐπιπλοόμφαλος*, si solum intestinum, *ἐντεροόμφαλος*, si vero utrumque, *ἐντεροεπιπλοόμφαλος* appellari potest ^c.

^c Vid. GALENI Defin. Tom. II. p. 274.

§. 791.

Est aliud herniæ genus, quod in variis abdominis sedibus oriri potest, & de quo, propter raritatem, inter auctores parum constat, qui id quod non cognoverant, prætermiserunt. Vocant herniam ventralem, quæ oritur in iis locis, ubi in musculis transversis abdominis fibræ inter se diductæ sunt. Si in hæc loca, quibus adeps innascitur, pressum ex variis occasionibus peritonæum irrumpit, illudque etiam distenditur, viam quoque reperiunt, & omentum, & intestinum. Accidere etiam potest, ut hoc vitium ex vulnere abdominis, musculos ad peritonæum usque penetrante, enascatur, utque hæc membrana, quia musculis haud tegitur, ab iis, quæ intus sunt, diducatur. Atque aliter quoque id fieri solet, ubi patentiori plaga cum musculis etiam peritonæum discissum, &, curato vulnere, cicatrix minus confirmata relicta fuit, quæ ab intus prementibus distendi & diduci potest.

§. 792.

In utroque inguine super os, quod sub pube transversum, pectinem vocant, descendunt in viris vasa spermatica, quæ contextu celluloso comprehenduntur, quem sibi ab eo, qui sub peritonæo est, adsciscunt. Hunc, qui in alterum testis velamentum, seu tunicam vaginalem, vertitur, vulgo processum peritonæi appellant, quem tamen a vero peritonæo distinctum esse, ex his intelligitur. In feminis ad naturalium oras per eandem viam descendunt etiam minores arteriæ atque venæ, quæ simili contextu celluloso vestitæ, & alieno nomine ligamenta uteri rotunda vocantur. Hæc vasa, quæ in utroque sexu in abdomine sub vero peritonæo sunt, quo omnes partes, generationi inservientes, conteguntur, sub illa membrana ad foramen oblongum arcuatum feruntur, quod in eo tendine est, quem habet musculus obliquus externus, accedente etiam tendine obliqui interni. Nam ab hoc ultimo, & quandoque etiam a carnibus musculi transversi, in viris, incipit ille musculus cavus, cremaster dictus, qui tertium testis velamentum, vel tunicam erythroideam, constituit. Foramen vero illud, quod annulum vocant, arcum repræsentat, cujus crura pectini & hujus mediæ atque anteriori cartilagini oblique insistant. Et hoc foramen crebrius diducitur, atque per id descendit distentum peritonæum, in quod & omen-

tum & intestinum suo pondere devolvuntur. Quamdiu tumor in inguine est, & quasi bubonem mentitur, (127.) *βυβωνικήλη* nomen habet. Si vero illa, quæ subsunt, ad inferiores etiam partes nisa, viam inveniunt, ea in viris scrotum paulatim diducunt, quod vitium *όρχεκήλη* vocatur. In feminis ex eadem occasione vastius tument pudendorum labra, quod tamen herniæ genus in his peculiari denominatione haud distinguitur. Sed vero in utroque sexu omne genus herniæ a retento in tumore omento *έπιπλοοκήλη*, & ab intestino incluso *έντεροκήλη* vocatur. Si vero utrumque subest, illud *έντεροέπιπλοοκήλη* haud paucis dicitur.

§. 793.

Arteriæ atque venæ, quæ iliacæ dicuntur, ex abdomine ad femora pedesque descendunt & nomen habent cruralium. Ubi vero ex abdomine educuntur, illæ ab osse ileo sustinentur, quod hac sede cum osse pectinis committitur & sinuatum est. Arteriæ autem atque venæ super musculos psoas & iliacos feruntur, contegunturque ligamento quodam, quod ab inventoribus ligamentum FALLOPII *a*, vel POUFARTII *b*, appellatur. Istud formatur ex aponeurosi, vel tendine, musculi obliqui externi, qui & ossis ilei spinæ, tum superiori, tum inferiori, & tuberi ossis pectinis inhæret. Is tendo dum in interiora quasi inflectitur, & cum obliqui interni tendine committitur. crassescit & maiorem etiam duritiem habet. Sub hoc igitur ligamento, vel, ut alii volunt, musculorum tendine & aponeurosi validiori, quibus accedunt fibræ ex fascia lata, educuntur illæ majores arteriæ atque venæ. Et hac parte, si hoc sic dictum ligamentum premittitur, diduciturque vel laxatur, peritonæum intenditur, & omentum ac intestinum descendunt. Herniam cruralem, vel *μηροκήλην* recentiores appellant.

a FALLOPIUS in Obs. Anat. p. 91. & in Inst. Anat. ab initio.

b Vid. H. A. R. Sc. MDCCV. p. 64.

c Negatur a MORGAGNO Advers. III. Animadv. I. COVVERO in Myotomia p. 2. Tab. XIV. XV. HEISTERO in Compend. Anat. not. IV.

§. 794.

His adhuc addi potest rarum herniæ genus, si vesicæ pars per eum musculi obliqui arcum, (791.) vel, vulgo sic dictum, anaulum, irrupit, & vel in inguine prominet, vel testis tunicas diducit & in scrotum descendit *d*.

d Vid. Comm. A. R. Sc. MDCCXIII. p. 146. RUYSCH Obs. Anat.

Chirurg. XCVIII. JO: SALTZMANNI Diff. de Vesicæ urinariæ hernia , Arg. MDCCXXXII.

§. 795.

In omnibus his herniis frequentissimum est , peritonæum di-
duci, atque multum extendi ; rarum vero , illud rumpi . Hoc
ramen aliquando fieri potest , præcipue , si illa sedes , in qua
hernia est , vehementer percussa fuit.

a Cum veteres existimarent , hanc tunicam , seu peritonæum , frequentius
in herniis ruptum esse , ortum Germanis vocabulum , *der Bruch* . Negant ta-
men plures , & inter hos RUYSCHIUS , peritonæum umquam rumpi , Adv.
Dec. II. p. 9. Id vero fieri , observatione PETITI confirmat GARENGEOT
Oper. Tom. I. C. VII. Art. IV. Obi. XVI. p. 329. & , ut videtur , vel ea-
dem , vel fere simili , historia SALTZMANNUS in Diff. de hernia vesicæ
§. 21. p. 34. Homo , hernia laborans , percussus fuit a calcitrante equo , &
mox rupta herniæ tunica , seu peritonæum , magnaue moles intestinorum
devoluta fuit.

§. 796.

Si igitur herniæ vocabulum tumorem significat , qui oritur ,
si partes quadam molles situm præter naturam mutant , & in
varias sedes prolabuntur , his modo commemoratis speciebus
proprium herniæ nomen est . Hoc vero vocabulum etiam abusi-
ve & translatione facta aliis tumorum generibus accomodatam
fuit , qui herniis vulgo adnumerari solent .

§. 797.

Umbilicus interdum intumescit , si humore distenditur ; id quod
in ascite crebrius fieri solet , dum ille tendineus circulus , (789.)
mole aquarum pressus , se remittit . Crebrius etiam in ompha-
locele (789.) in dilatarum peritonæum humor contrahitur , &
eo loco cum epiploo & intestinis reperitur . Τρόμφαλον vocant
hoc tumoris genus , quod plerumque cum iis vitiis esse , non
vero facile per se oriri , videtur . Πνευμάτρωμφαλον oriri posse ,
seu solum spiritum in intentum peritonæum irrumpere , plures
dubitare videntur . *b* Crebrius umbilico carnes increscunt , mo-
do integræ , modo carcinomati similes , quod valetudinis genus
σαρκώμαλος appellatur .

b Exemplo , non tamen satis luculento , probavit REISTERUS Inst. Chir.
P. II. Sect. V. Cap. 114. §. 2. p. 784.

§. 798.

Humor contrahitur in cellulas alterius tunicæ , quæ testem
comprehendit , & quæ vaginalis dicitur . Plerumque humor in-

ter mediam & imam tunicam, seu inter albugineam & vaginalem, consistit, quandoque inter summam, quæ erythroidea dicitur, seu inter musculum cremasterem & mediam. Ubi humor increfcit & mediam tunicam perrumpit, in utraque sede circumfluere potest. Incidere solet, ut, si in bubonoccele, vel oscheoccele, intus compellitur omentum & intestinum, peritonæum vero distentum elongatumque & per annulum devolutum relinquitur, idque a vincitura extrinsecus admota comprimitur, etiam in hanc tunicam, vel, uti vulgo vocare solent, faccum, humor contrahatur, utque interdum tunica in summa parte arctetur & claudatur. Τδροκήλην hoc valetudinis genus appellant.

a Vid. le DRAN Obs. LXXV. Tom. II. p. 162.

§. 799.

Etiam ipse testiculus indurefcit, & in eo scirrhus fit. Vel inter tunicas ipsis etiam arteriis venisque, ex quibus testiculus dependet, carnes (796.) increfcunt. Σαρκοκήλην Græci vocant.

§. 800.

Præter hæc vitia, integris etiam tunicis atque testibus, illæ modo commemoratæ arteriæ venæque, quæ ad testiculum pertinent, intumescunt, quæ quasi intortæ ac conglomeratæ, & visui subjectæ sunt, & inæquales prementi digito renituntur, quod tumoris genus κερτοκήλην vocant.

§. 801.

Raro hæc tumorum genera sola sunt, sed sæpe alterum alteri accedit. Inde etiam plura nomina & curantibus majores difficultates oriri solent.

E X O M P H A L O S.

§. 802.

In hoc, si intestinum prolapsum est, tumor nec durus, nec mollis esse solet, qui tetento spiritu crescit: ubi vero homo resupinatus est, is vel sponte desidit, vel digito pressus sonat, & cum quodam quasi murmure retro compellitur. Ubi vero omentum est, cetera similia sunt, tumor autem mollior, in quo strepitus haud percipitur. Ubi utrumque est, indicia etiam mixta sunt.

§. 803.

Frequens hoc vitium infantibus esse solet, quibus umbilicus,

postquam is præcisus fuit, non recte curatus, aut fascia non satis adstrictus fuit. Si etiam his umbilicus inflammatur, ad eum confluit humor, quo ille circulus laxatur. Nec parum confert puerorum, quem sæpe ingentem edunt, vagitus. Feminis etiam hoc ex graviditate partuque incidit. In viris hoc herniæ genus rarum esse solet, in quibus tamen æque, ac in feminis, illud enasci potest, si abdomen valentius premitur, vel concutitur.

§. 804.

Non sine periculo est omphalocele. Nam, si intestinum prolapsum fuit, aliquando eo delabitur stercus, ex quo, ut & spiritu retento, illud vastius tumet inflammaturque. Adjiciuntur dolores, vomitus, febres, & tandem, incremente inflammatione, ac superveniente gangræna, homo, nisi minime distans curatio adhibeatur, præcipitatur. Rarius incidit, ut omentum, si id solum ejusque major modus per illum circulum perrupit, & ab hoc premitur, inflammetur.

§. 805.

Si ea, quæ proruperunt, non intus compelluntur, & arctius circumdata fascia continentur, etiam metus est, ne ille sæpe commemoratus circulus & intentum peritonæum, neque hoc, & intestinum ac epiploon, inter se glutinentur. Nam hæc res in omni hernia periculum auget, cum ea, quæ ita adhærent, sine scalpelli opera inter se diduci ac retro compelli nequeant.

§. 806.

De omni etiam herniarum genere, in quo per varias sedes intestinum atque epiploon devoluta sunt, illud tenendum, eas curari posse in infantibus, quorum corpora augefcunt, sola adhibita vinctura. In adultis vero vinctura morbum non tollit, sed levat, & si recte accommodata est, hominem sine periculo esse finit.

§. 807.

Igitur, si exomphalus in puero est, is resupinari debet, & quod prolapsum est, digito premi, ut id in ventrem relabatur. Umbilico autem & sinui, qui in eo est, imponitur cera, quæ fere pileolum repræsentat, ima parte, qua cuti imponitur, globosa, suprema parte latior. Huic imponi potest emplastrum, superfulciendi vero sunt panni gradati. Omnia comprehenduntur fascia, quæ abdomen circumit, & quæ paulo valentius adstringitur. Neccesse vero est, ut hæc per plures menses superhabeantur.

tur, &, ubi fasciam resolvere oportet, ea diligentia adhiberi debet, ne ea, quæ in suas sedes reducta fuerunt, iterum devolvantur.

§. 808.

Adultis vero necessarium est lorum, cui pila affuta est ex subere, panniculis, vel coactili, facta, & aluta contexta, quæ tumori, postquam is, repulsis omnibus, defecit, accommodatur. Cum hæc, quæ diutius superhabentur, sudore conspurcari, cutis vero exulcerari soleant, inter pilam & cutim linteolum mundum, vel panniculus quadratus conjiciendus est. Fascia, vel lorum, melius continet, si ei adjiciuntur duæ habenæ, quæ utrimque a scapulis descendunt, ita, ut dexterior sinistra, sinisterior dextera procedant, & quæ sic, tum in tergo, tum in ventre, illi loro adfluunt. In valde obesum quandoque necessarium est, ut alia habena a posteriori parte per peritonæum ad ventrem detur & priori adfluatur. Magis tamen opportunum est, si, loco fasciæ, semicirculus ex chalybe, cui pila affixa est, abdomini recte & curatius aptatur, & is, mediante loro, adstringitur.

§. 809.

Intestina vero & epiploon, quæ, nec intus compelluntur, nec tali vincitura continentur, inflammari nonnumquam solent. Hoc vero incidit post frigora, vel, si venter valde adstrictus est, si adsumpta fuere, quæ refrigerant & inflant, & aliena stomacho sunt. Hujus rei notæ sunt: dolor, tormina, vehemens inflatio, crebrior vomitus, &, si nec alvus, nec spiritus, infra transmittitur. Tandem adjicitur vomitus biliosus & mali odoris, immo ipsum stercus per os redditur, quod morbi genus *εἰλεὶς* medici vocare consueverunt.

§. 810.

Ut vero ea, quæ prolapsa, distenta ac inflammata sunt, intus cogi queant, plurimum confert, hominem recte jacere. Ei resupino tum caput, tum coxæ a ministris erigendæ sunt^a, ilia vero ab alio utrimque comprimenda. Tumor recta digitis deorsum premitur, ita, ut priora semper condantur, quæ posteriora prolapsa sunt. Situs subinde mutandus & venter parumper concutiendus est.

^a Necesse est, ut hoc ab aliis fiat, utque ægri musculi, præcipue recti, & alii abdominis se ab omni actione remittant.

§. 811.

Si vero ea in suas sedes reduci nequeunt, experienda medicamenta sunt. Super tumorem dari possunt cataplasmata ex pane candido, lacte & oleo. Vel ex lacte coquuntur radix althææ, malvæ, herba meliloti, flores sambuci, verbasci, semen lini, donec cataplasmatibus crassitudo sit, & additur oleum. Opportuna etiam est lana oleo madens & succida ^a. Hæc omnia calida esse oportet. Nocere potest & nimius humor & frigus. Nimiustamen calor etiam offendit, & fibras ad validiorem contractionem excitat.

^a Sunt, qui pellem leporis, vel lini fasciculum, ex lacte calido oleoque exprimunt & imponunt.

§. 812.

Interea venter superinungi potest oleo, quod rosam exceperit. In alvum vero infundi debent lotiones, tum mollientes, tum paulo acriores. Eas iterari oportet, quamvis venter nihil excernat, & ipsa etiam lotio intus maneat. Non raro opem fert fumus peti, si is simili ratione, vel per fistulam ad id accommodatam in alvum immittitur.

§. 813.

Cum his dari debet oleum amygdalarum dulcium recens, quod cum cerevisia misceri potest, adjecto semine cumini, bene trito. Multi vinum Malvaticum cum oleo miscent, & ejus cyathum ægro propinant. Interdum, ubi omnia frustra adhibita fuere, opem tulit sanguinis missio, qua vero ejus non parum detrahi debet. Ex jam dictis apparere potest, omnia, quæ, intus sumpta, calefaciunt, nec non, quæ refrigerant & inflant, & quæ ex spiritu vini parata proficiunt, aliena esse.

§. 814.

Si vero epiploon & intestinum, quæ inflammata sunt, his fomentis in sedes suas reduci nequeunt, ad incidendum tumorem festinare necesse est. Hæc tamen chirurgia inanis esse solet, si ea jam gangræna tenet. Cujus rei notæ sunt: tumor mollior, ita, ut finis digito impressus maneat, cutis livida, & dolor se multum sine levatione remittens, majorque imbecillitas (conf. 172. 173.)

§. 815.

Ubi omnia recte repulsa fuerunt, dolor, inflammatio, & alia mala signa, se mox remittunt. Interdum, quamvis omnia defecisse videantur, tamen inflammatio, dolor atque febris, quibus

homo urgetur, & quæ timeri possunt, (804.) haud conquiescunt, sed continuantur. Id quod non solum in hoc herniæ genere, sed in omnibus aliis evenire potest. Solet enim incidere, quia intestina jam gravis & magis diffusa inflammatio tenet, vel, quia intestinum, quod ex vehementiori commotione ac vomitu vertitur, implicitum, & quasi involutum est, recentiores volvulum vocant, vel etiam, quia illud peritonæi elongati tunica, cum qua intus compulsus fuit, arctius comprehenditur & strangulatur. (789. 791. 792.) Nec facile inveniuntur notæ, quæ ostendunt, ex qua occasione intestina laborent. Scire tamen licet, inflammationem non in ea parte intestinorum, quæ prolapsa fuerat, consistere, sed magis diffusam esse, si dolor totum ventrem infestat, & vehemens hujus inflatio est. Si intestinum implicitum fuit, inveniri potest manu imposita mali locus, qui vehementer dolet, & digito renititur. Ubi autem intestinum peritonæi tunica strangulatur, eo tempore, quo id manu coactum in ventrem relabitur, haud sonat, & in cute super umbilicum, nec non super musculi obliqui annulum & ligamentum Fallopii, quasi sinus quidam manet depressior, quem digito sentire non difficile est. Si primum est, homo servari nequit. In altero experienda sunt, quæ medici in ilei & volvuli curatione præcipiunt, & ex his etiam mercurius, cujus magnum pondus deglutire jubent, quo intestina explicentur. In ultimo casu necessaria scalpelli opera est.

* Vid. LE DRAN Obs. LVIII. T. II. p. 18.

§. 816.

Hominem autem, quem scalpello curari oportet, necesse est, resupinum, & super scortum pulvinum ita collocari, ut pectore & coxis demissioribus sit, umbilico vero erectiori. Eum etiam duo prævalentes ministri, pectori ac cruribus incumbentes, continere debent. Inciditur super tumorem intenta cutis, plaga recta, &, si tumor major est, etiam duabus lineis transversis. Magna vero moderatio adhibenda est, ut sola cutis aperiarur. Nam quandoque, quamvis rarius, si peritonæum ruptum est, protinus sub ea & adipe intestinum esse solet. Si vero peritonæum integrum est, secta cute conspicitur aliquod quasi reticulum, quod nihil aliud esse videtur, quam tunica cellulosa, qua peritonæum contegitur, alioquin tenerior, jam vero vexata,

inflata & tumida, in quam non raro etiam humor contractus est. Hæc tunica levissima manu secanda, & vulnus fedulo, objectis sanguini linamentis, vel spongia, detergendum est. Neque chirurgus periclitetur, ne intestinum, quod subest, lædatur.

§. 817.

Tandem vero, ubi ad imam unicam, ipsumque peritonæum, perventum est, illud etiam incidi debet. Summa itaque moderatione adhibita illa tunica digitis prehensa levanda, & facta prius minori plaga, pertundenda est, mox autem demisso specillo, sulcum habente, & scalpello, vel forfice incurva, quæ re-tusum mucronem habet, latius aperienda. Aperto sic tumore, ea, quæ proruperant, intus compelluntur. (687. 688.) Si vero quædam ex omento vitiosa sunt, vel induruerunt, illa præcidi debent. Quod si vel hoc, vel intestina peritonæi tunicæ, vel hæc circulo inhærescunt, & glutinata sunt, (804.) necesse est, illa inter se, non tam scalpello, quam digito, vel scalpelli manubrio, diducere. Hoc autem non raro incidit, si nondum reposito omento & intestino vincitura injicitur, illaque & elongatum peritonæum aliquantum comprimuntur. Si vero res cogit scalpello uti, illud semper quam maxime ab intestinis debet abduci. Opportunum esse potest scalpellum Petiti, quod aciem habet non admodum acutam. (698.)

§. 818.

Nonnumquam res postulat, ut, si eorum, quæ in contractio-rem circulum (789.) irruerunt, major modus est, is incidatur, quo magis pateat. Id fieri potest illis ferramentis, quæ supra (689. 690. 691.) proposui, observatis etiam omnibus, quæ in ventris vulneribus curandis alias præcepi. (692.)

§. 819.

Repositis omnibus, vulnere imponi potest glomus, seu pila, ex linamentis facta. (21. fig. 11.) Superdantur panni & injicitur fascia, quam mantile vocant cum suspensorio. (623. 639. 700.) Necesse est, ut ager se contineat atque resupinus decum-bar. Oportet etiam uti sanguinis missione, abstinentia & lotio-nibus in alvum immixtis. Pestifera sunt omnia, quæ inflant, opportuna autem, præ aliis, juscula ex avena, hordeo, & si-milibus cum præsana.

§. 820.

Observatione cognitum est, eos, quibus in hoc & aliis herniarum generibus magnus modus omenti & intestini descendit, raro fervari, quamvis curatio bene cessisse videatur, omniaque sine noxa fuerint retro coacta. Nam omnia abdominis viscera ab insolito pondere premuntur atque male afficiuntur ^a.

^a GARENGEOT Op. T. I. p. 359.

§. 821.

Quamvis vero omnis curatio finita, vulnusque ad cicatricem perductum fuerit, non omnis tamen metus sublatu est. Non raro enim ea, quæ repulsa sunt, diducta minus valida cicatrice, iterum in illum circulum irrumpunt, quare oportet umbilicum pilæ atque vincturæ subicere. Quandoque, & præcipue, si homo jam adolevit, (805.) illa vinctura per omnem ætatem necessaria est. (806. 807.) Id vero non ad exomphalum solum pertinet, sed commune est omnium herniarum, si omentum & intestina exceßerunt, & incisa cuse in suas sedes iterum reducta fuerunt.

H E R N I A V E N T R I S.

§. 822.

Minus peritos hoc herniæ genus fallere potest, iisque opinionem abscessus facere; sed vero, tum ortu, tum variis signis, quæ cum hernia esse solent, non parum discrepat. Ubi enim intestinum subest, illud vehementissimos abdominis dolores affert, & stomachum etiam afficit, ut, tum ea, quæ assumpta sunt, tum bilis, tandemque, ingravescente morbo, etiam stercus, per os reddantur. Tumor plerumque magnus non est, qui quandoque enascitur, si interior abdominis membrana ex ictu vehementiori, retento diutius spiritu, vel sub gravi etiam fascia, aliave occasione, diducitur. Hanc herniam in nonnullis sedibus & quandoque ex vulnere oriri, quod musculus abdominis, vel solis, vel cum his etiam peritonæo, illatum fuit, jam alias (790.) retuli.

§. 823.

Nec aliter curatur hoc vitium. Si tumor non cedit, & cum inflammatione est, necessaria sunt fomenta, (810.) & oportet resupinato recteque collocato corpore (687. 809.) tumorem digitis premere atque cogere.

§. 824.

Si vero is magis obnuitur, cutis incidenda est cum adipe & carnibus. Interior vero tunica, seu diductum peritonæum, quod intestinum & omentum continet, relinqui potest, &, resolutis ab eo adipe ac carnibus, cum iis, quæ continet, retro pelli. Vulnus glutinatur, eique aptatur vinctura. (805. 806.) Si tumor ea sede ortus est, qua olim vulnus fuit, illa interior tunica, si olim peritonæum vulnere læsum fuit, subjecta non est, (705.) sed carnibus mox subest intestinum, vel omentum. Igitur, si res postulat tumorem incidere, circumspectius illud faciendum, & manus suspendenda est, ne intestinum lædatur.

* GARENGEOT Op. T. I. Art. VI. p. 367.

BUBONOCÉE.

§. 825.

Hoc herniæ genus (791.) fere frequentissimum est, præcipue viris. Oritur, si homo sub clamore & sarietate, & sub aliquo pondere nititur, vel, si is totius corporis nixu graviores fascies tollit movetque, si labore ludoque contendit, luctaturque, tibia inflat, si is vomit, vel siccor, alvum duram reddit, & si femina partum enititur. Oriuntur etiam herniæ casu ab alto, & si per hunc femina valentius inter se diducuntur, & illæ musculorum aponeurosis atque peritonæum (791. 792.) laxantur. Nec non, si abdominis viscera, ictu extrinsecus illato, casu ab alto, præcipiti saltu, & quavis exercitatione, graviter commoven- tur, si pectus & abdomen fasciis, thoracibus arctioribusque vestibus comprimuntur. Rarum esse videtur, nonnumquam tamen observatum, herniam ex terrore repente fieri *b*. His vero offensis magis obnoxia est infirmitas, & hominibus imbecillis, obesis, humidis, hydropo laborantibus, iisque, qui quotidie copiosum lac, oleum atque butyrum assument, vel qui se calida ingurgitant, sæpe per hæc, aliaque in abdomine loca, intestinum ac epiploon, descendunt.

b RUYSCHII Obs. Anat. Chir. 98. p.

§. 826.

Plerumque autem hæc prius in inguina devolvuntur, in quibus etiam tumor buboni similis (123.) ab initio parvus con-

spicitur. Huic nomen esse bubonocèle, supra retuli. (791.) Ea vero, quæ sic descenderunt, nisi, illud iter, per quod irruerunt, magis & magis diducunt, tandemque etiam in scroti tunicas viam reperiunt. Incidere tamen potest, ut, si major vis fuerit adhibita, repente & potenter diducantur, illæ aponeuroses, membranæ atque peritonæum, utque mox intestinum in scrotum devolvatur.

§. 827.

Notas, quæ in omni herniarum genere communes esse solent, alias (601.) posui, nec non eas, quibus bubonocèle a bubone distinguitur *a*. (123.) Non ita expedita est distinctio bubonocèles ac herniæ cruralis. Bubonocèlem viris herniam cruralem feminis, frequentiore esse, observatione compertum est. Bubonocèle propius a pudendis est, & in inguine paulo inferiori. Hernia cruralis in parte superiori, & fere super femur, prominet. Quare etiam, ubi inflammatio accessit, hæc magis dolet, si tibia flectitur. Nam valentius adducitur fascia lata, cui *μυροκήλη* aliquantum subiectam esse constat. (501.)

a Inter alia indicia & hoc esse potest. Imperandum est homini, ut tussiat, interea vero manus admoveatur tumori. Si bubo est, fere nullus in tumore percipitur motus, longe major in hernia.

§. 828.

Subesse vero intestinum cognoscitur, si tumor paulo magis digito renititur. Etiam, ubi ei inflammatio accessit, longe acerbior dolor, crebrior vomitus & desidendi conatus esse solet; infra vero, nec alvus, nec spiritus, transmittitur.

§. 829.

Si vero omentum est, tumor mollior esse consuevit, & alvus etiam redditur. Vomitus tamen nihilominus urget, quia ab omento adducitur ventriculus.

§. 830.

Animadverterunt, interdum non totam intestini fistulam in tumorem descendere, sed unam & inferiorem ejus partem, quæ mole stercoris paulatim distenditur atque elongatur, ita, ut appendix quasi quædam & diverticulum fiat, quod, quia stercus, & cum hoc etiam spiritus, in eo hæret, &, quia id comprimitur, etiam inflammatur *a*. Oriuntur dolores crebrioresque vo-

mitus, aliaque mala signa, sed alvus responderet, cum stercus super eam appendicem ad inferiora descendere possit.

^a Vid. RUYSCHII Mus. Anat. p. 63. fig. 3. Ej. Thes. VII. p. 10. T. VII. fig. 2. & 3. H. A. R. Sc. MDCC. p. 384.

S. 831.

Si in bubonocèle, & in omni hernia, ea, quæ descenderunt, non retro compelluntur, tandem gangræna nascitur, quæ hominem brevi inter frigidos sudores nervorumque distentionem tollit. Majus vero periculum est, si solum intestinum subest, idque stercore accepto vastius tumet, quam, si cum intestino etiam epiploon devolutum fuit. Ubi enim utrumque est, intestinum facilius in ventrem relabi potest. Ubi vero solum omentum descendit, idque comprimitur, vomitus dolorque non ita urgent, nec inflammatio tam præceps est, sed magis lenta, quæ vero, nisi illud reducatur, etiam morte finitur.

S. 832.

Ergo omne consilium eo dirigendum est, ut ea, quæ prolapsa sunt, in ventrem reducantur. Est vero necessarium, ut cutis supra tumorem sollicitius detergatur. Nam si illa humectata & lubrica est, tumor digitis commode tractari nequit. Tum oportet, reddita prius urina, hominem resupinatum & coxis elatioribus esse, a ministro vero, non ab ipso ægro, (809.) aliquantum levare caput atque pectus. Femur etiam, supra quod tumor est, chirurgum flectere oportet, & alium ministrum ilia utrimque sursum versus premere. Tum digitis premendus est tumor, ut discutatur, si quis intus est, spiritus. Tandem vero supremus tumor oblique & sursum, lincamque albam versus, in illud musculi foramen, seu sic dictum annulum, cogendus est, ita, ut semper, quæ posteriora prolapsa sunt, priora condantur. Quæ sic condita sunt, imposito alterius manus digito deprimantur, donec omne, quod prominebat, revertat. Hoc, si intestinum est, cum murmure fit. (809.)

S. 833.

Si vero ea, quæ provoluta sunt, jam inflammationem acceperunt, &, quia nimium distenta sunt, haud revertuntur, id quod ex variis occasionibus fieri supra (808.) retuli; protinus confugiendum est ad medicamenta, quæ molliunt, & quæ ipsi tumori superhabentur, (810.) & alia, quæ in alvum immittuntur.

tuntur, (811.) atque ore fumuntur. (812.) Periculum enim est, ne, cum diu frustra per digitos tumor agitur, mortifera inflammatio exciteretur.

§. 834.

Quo vero repulsa ab inguine scrotoque excludantur & ventri immorentur, vinctura opus est. Fasciarum vero, quas *περιώματα* appellant, varia genera sunt, & cuique chirurgus suus fere modus est. Iis, quibus abdomen circumdatur, adfuenda pila est, & huic proxime subjiciendus ille musculi obliqui sic dictus annulus, sicque coercendum, tum intestinum, tum epiploon, tum etiam ea diducti atque elongati peritonæi tunica, sive faccus, quo ilia inclusa sunt. Pilæ suprema pars aliquantum inniti potest inferiori ossis ilei spinæ, nulla vero alia pars, neque os pectinis, ita valenter premi debet, quam eo modo descripta sedes. Huic etiam pila ita accommodari debet, ut eam non solum erecto corpore, sed sub ejus etiam & membrorum quocumque flexu æqualiter, & sine intermissione, premat. Periculum enim est, ubi inguina flectuntur, homoque sedet, vel equo, currusque, vehitur, ne, dato inter inguen & pilam spatio, intestinum iterum devolvatur. Igitur multi utuntur perizomate, quod ex ferro fabricantur, corioque obducunt, & cui pilam affigunt, quæ, vel elaterem habet, vel trochulum, ut, adducto etiam femore, pila altius in inguen deprimi possit. Fasciæ lineæ, vel ex corio factæ, vix satis continent, & quovis corporis nixu diducuntur. Accedit etiam lorum, vel habena, per femina trahenda, quæ omnibus, præcipue feminis, perincommoda esse solet. Nihil etiam nocentius periculosiusque est, quam, si sub vinctura non recte aptata, ea, quæ retro compulsæ erant, aliquantum revertuntur, & pila comprimuntur, non reprimuntur. Id enim movere potest inflammationem, vel efficere, ut illæ partes ea ratione, quæ supra (804.) proposui, inter se glutinentur, sibi inhaerescant, & post retro compelli nequeant. Ea curatione admota pueros ita restitui, ut vincturam tandem sine perniciæ omittere queant, non vero adultos senesque, alibi dictum est. (803.)

§. 835.

Ad icalpelli vero operam decurritur, si, quæ devoluta inflammataque sunt, reduci nequeunt, vel, quia stercore ac spiritu

accepto intestinum vastius tumet, vel, quia id & omentum atque peritonæi tunica, nec non hoc ac ipse annulus inter se glutinata sunt. Festinandum vero est, & hæc curatio recenti re adhibenda, neque, cum intestina jam gangrana tenet & summa imbecillitas, singultus, nervorum distentio, fudor frigidus, aliaque mala signa, ad ultima jam ventum esse, significant. (813.)

§. 836.

Prius autem oportet alvum lotione ducere, sanguinem ex incisa vena mittere, vesicam exonerare, & inguen, si pube contegitur, radere. Quod si vero inguen incidendum est, debet homo collocari supinus, ita, ut demisso capite sit, coxis vero elatioribus, isque a ministris contineri. Femur tamen, super quod tumor est, a quodam attolli debet. Chirurgus & minister digitisprehendunt super tumorem cutim, eam plicant, attollunt, atque per eam scalpellum rectum, cujus dorsum tumori obvertitur, trajiciunt, & eam sic aperiunt. Ubi cutis ex inflammatione valde intenta est, & plicari atque attolli nequit, ea ab exteriori parte deorsum versus incidi potest circumspectius. Plaga facta, adeps, quæ nonnumquam valde induruit, non tam fecanda, quam ferramento, scalpellove retuso, (*dechaussoir*) diducenda est, donec tandem ad herniæ tunicam, quæ ex peritonæo deorsum versus subest, pervenitur. Rarius enim hanc ruptam & mox sub ea intestinum esse, alias dixi. (794.) Inter quæ si sanguis fertur, oportet illum linamentis objectis, vel spongia, occupare atque detergere; si vero arteria secta fuit, illam vincire.

§. 837.

Tunica peritonæi, quam vulgo saccum vocant, scalpello, quod levissima manu teneri debet, ejusque mucrone, non tam fecanda, quam paulatim radenda, & ita aperienda est, ne intestinum, quod subest, lædatur. Ubi minima plaga scalpello facta fuit, illa demissa forfice debet latius super digitum aperiiri. Plerumque humor exit, qui, si bonus est, non sublividus, nec mali odoris, securitatem pollicetur. Nam, si omnia, quæ evoluta fuere, sicciora sunt, conjectura est, ea cum peritonæi tunica coaluisse. Quo vero commode possint reduci intestina, ea, si vastiora tument, adduci queunt, quo retentus spiritus & eo delapsus stercus latius dissipentur. (688.) Si vero ille sic dictus annulus strictior est, & ob id refundi intestina nequeunt, oportet

ret. cum incidi & latius aperiri. Igitur minister educta intestina attollat, quo ea semper a scalpello longe sint. Præ aliis huic chirurgiæ idoneum est illud scalpellum, quod LE DRAN invenit. Adhiberi tamen etiam alia scalpellorum & ferramentorum genera possunt. (690.) Incidendus vero sic dictus annulus est, lineam albam & sursum versus, ne arteria epigastrica vulneretur. (692.)

§. 838.

Epiploon vero, si id, vel solum, vel cum intestino, prolapsum, & sine noxa est, etiam reduci leviter suspensa manu potest. Si vero id induruit, vel jam inflammationem accepit, præstat, illud protinus lino devincire & præcidere, observatis iis, quæ supra præcepi. (683.) Si quæ peritonæo juncta sunt, vel si hoc annulo inhærescit, ea scalpello non abscindi, sed ejus manubrio, digito, vel scalpello PETITI, (690.) resolvi debent. (816.)

§. 839.

Sunt, qui jubent peritonæi tunicam, ubi ea patefacta est, integram relinquere, & eam, omniaque, quæ descenderant, retro compellere. Hæc vero curatio non semper tuta videtur. Minimum, si tumor major est, qualis in oscheocele frequentius esse solet, & si tunicæ vetustate frequentique inflammatione occalluerunt, vel, si peritonæum annulo, intestina & epiploon peritonæo, inhærescunt, & si vitiosa sanies, pus, aliudve alienum subest, illa prodesse non potest, sed semper nocere.

• Vid. GARENGEOT T. I. p. 311.

§. 840.

Reductis omnibus, ille tendineus sic dictus annulus, præcipue, si is remissus valde fuit, scalpello potest concidi, quo validior fiat cicatrix. Vulneri superdatur illa pila, (21. fig. 2.) prius in medicamentum ad id accommodatum demittenda. Plerumque solent ovum in vas defundere, idque affuso pauco spiritu ardente agitare, & hac mixtura pilam, vel linamenta, madefacere. Imponuntur panni plures gradati, & injicitur fascia, quæ, quod in inguine spicam describit, inde nomen habet. Videndum, ne vasa spermatica pila pannisque premantur.

§. 841.

Necessè est, ut æger supinus, in alterum latus inclinatus,

coxisque paulo elatioribus cubet . Adhibenda est abstinencia . Omnia sollicitius , velut in graviter vulneratis , agenda sunt . Peritiles sunt lotiones , si ea crebrius in alvum immittuntur . Ante tertium diem , nisi aliud quid hoc requirat , fascia resolvenda non est , & eo tempore multa diligentia adhibenda , ne ea , quæ retro compulsæ fuerunt , revertant . Curato etiam vulnere , vinctura (833 .) nihilo minus necessaria est .

§. 842 .

Incidere potest , ut aperto tumore & patefacta peritonæi tunica intestinum jam vitiatum sit & gangræna affectum ; id quod intelligitur ex colore , & si ex vulnere stercus cum odore malo effertur . Plerumque mors in propinquo esse solet . Servari quandoque homo potest , cui id , quod corruptum est , tollitur , & intestini finis , qui superne labitur , vulnere adfuitur . *a* (697 .)

a Vid. quæ ad §. 674. adductæ sunt . Adde LAUR. HEISTERI Diss. de Hernia incarcerata suppurata sæpe non lethali, Helmst. anno MDCCXXXIX. Qui etiam ostendit , ita curari posse herniam , a chirurgo , quem tumoris mollitudo & opinio bubonis decepit , incisam . Duo exempla etiam adducit SAMUEL SCHARP in the Treatise on the Operations of Surgery Cap. III. p. 16.

O S C H E O C E L E .

§. 843 .

At , si cui intestinum & epiploon in scrotum descenderunt , (791 .) hocque intumuit , id , ne opinionem sarco-vel hydroceles faciat , certiori nota explorari oportet . Magnum enim discrimen in ortu causisque positum est , quas supra (824 .) retuli , cum oscheoceles ex bubonocelis plerumque oriatur , (825 .) vel , id quod rarius incidit , ex vehementiori totius corporis nixu motuque , aut abdominis pressione . Sarcocelis ex testis inflammatione relinquitur , hydrocele vero plerumque , si valentius compressum fuit scrotum . Si sub tumore sunt intestina & epiploon , ea , homine resupinato , (831 .) in ventrem reduci queunt . Si etiam non omne id , quod devolutum fuerat , revertit , quia peritonæum annulo inhærescit , major tamen prolapsorum pars digitis repelli potest . In sarcocelis tumor duritiâ fere lapideam habet , in hydrocele vero is digito cedit , sublato vero digito mox iterum confurgit . (conf. 801. 827. 828 .)

§. 844.

Ratio curationis non alia est, quam, quæ bubonocèles. Sunt tamen quædam observationes necessariae. Non temere ad scalpelli operam decurrendum, si omne, id quod provolurum est, potest reduci, & admota fascia, cui pila adfuta est, (833.) contineri. Nec, ubi major modus intestinorum omentique descendit, atque ideo ingens tumor est, solet tam magnus metus inflammationis esse, quod plerumque annulus diductus atque multum remissus est. In quo casu etiam ipsam sectionem non satis tutam, sed anceps remedium, esse, compertum habemus. Nam quamvis incisa cute omnia in abdomen compulsa atque sine noxa condita fuerint, infuetum tamen illorum pondus graviter afficere videtur hominem, ita, ut is non raro brevi & subito rapiatur. (819.)

§. 845.

At, si annulus & peritonæum inter se glutinata sunt, atque ob id retro agi nequeunt, æger de salute periclitatur, cum ejusmodi tumor pilæ commode subjici nequeat. (804.) Nonnumquam tamen id fieri posse, observatio docuit, si utrumque, & intestinum atque epiploon, annulum perripit, & intestinum repelli potest; omentum autem, quod peritonæi tunica, sive sacco, inhærescit, inguini immoratur, & ex hoc tumor potissimum manet. Nam, si vinctura ita admovetur, ut a scroto excludatur intestinum, epiploon vero parum & minus valenter prematur, homo fere sine periculo esse potest.

• Vid. SHARP c. l. p. 15.

§. 846.

Si in oscheocele major epiploï modus & juncta intestina prolapsa sunt, eaque nec a scroto excludi atque repelli, nec admota pila & vinctura contineri possunt, multum levatur æger, si magno tumori subjicitur fascia, quam *suspensorium* vocant chirurgi, quo is commode excipitur. (132.)

§. 847.

At in eo, quem scalpello curari oportebit, incidendus tumor est, ab inguine vel annulo deorsum, ad extremum usque testem. Simul atque ad peritonæi tunicam, seu saccum, pervenit scalpellum, is aperiendus est, (836.) sic, ut intestinum, quod subesse solet, haud lædatur. Exire solet ex plaga humor,

qui intus in peritonæi tunicam ut plurimum contractus est, & qui, si melioris generis, haud lividus, aut mali odoris est, spem ostendit. (836.) Ceterum haud quidquam novi curatio requirit. (conf. 835. 836. 837.) Semper incidenda est peritonæi tunica. (838.) Fascia (839.) vero accommodanda, ut ea etiam scrotum suspensum contineatur. Quod si etiam feliciter cessit curatio, vincitura tamen (833.) per omnem vitam necessaria est.

§. 848.

Potest interdum evenire, ut præcidatur arteria epigastrica, (692. 836.) ex qua re magna sanguinis profusio & ingens mortis periculum sequitur. Ea enim devinciri commode nequit. Igitur linamenta ex liquore stiptico (411. 412.) expressa arteriæ admoveri eamque per plures horas ita æqualiter digito premi (407.) oportet.

§. 849.

Hernia cruralis (792.) frequens est feminis, in quibus graviditates partusque peritonæum multum diducere & præcipue ea sede laxare solent. (826.) Si intestinum, quod descendit, repelli debet, (831.) motus adhibendus est, ut id oblique, sursum lineamque albam versus, prematur. In bubonocèle enim reponenda, tumor compellendus est extrorsum & os ileum versus. (809. 831.)

§. 850.

Ubi vero tumorem inflammatio tenet, & quæ eo continentur, repelli nequeunt, eum etiam, id quod per omnia herniarum genera perpetuum est, oportet incidi. Plures, ut *plaga transversa* fiat, præcipiunt, alii vero eam commodissimam esse contendunt, quæ linea longa paulo exterius super tumorem deorsum descendat; qui addunt, metum esse, ne transversa plaga præcidatur arteria epigastrica, (692. 836. 847.) vel vena saphæna, quas juxta esse ex anatome discitur. Lædi etiam possunt glandulæ in inguine, & quæ ipsi herniæ subjectæ sunt, arteria venaque cruralis. Tumor, postquam apertus est, sedulo considerandus, num is novus sit, & num ei haud aliud vitium ex vetustate vel admoto prius perizomate accesserit. Si enim haud ita pridem ortus fuit, non semper necessarium est, peritonæi tunicam, vel saccum, (838.) incidi; id quod faciendum, si ille jam vetustate occalluit, vel, si is arctius comprehendit atque strangulat intestinum, (814.) vel, si in eum jam multus humor contractus est. (838.)

C Y S T O C E L E .

§. 851.

Vesicam, in bubonocèle, vel oscheocèle, tumori subesse, raro incidit. (793.) Id cognosci potest, si homo urinam reddere nequit, nisi presso exterius tumore. Nec alia hujus vitii curatio est. Summa cura atque moderatio adhibenda, ne, ubi tumor inciditur, vesica lædatur, quam non peritonæi tunica contineri, sed proxime cuti subjectam in tunica adiposa, vel cellulosa, hæere novimus.

§. 852.

Repudianda est illa vulgaris empiricorum medendi ratio, qui in omni bubonocèle & oscheocèle testem præcidunt atque tollunt. Nec aliæ curandi viæ, in quas diversas alii processerunt, securitatem ægris præstare possunt.

T Δ P O M Φ A Λ O Σ .

§. 853.

His verarum herniarum generibus in conspectum quemdam, quatenus scire medentibus necessarium est adductis, jam etiam ad alios tumores veniam, qui, cum proxime ad herniarum similitudinem accedant, his adnumerari consueverunt. (795.) Et quidem nonnumquam umbilicus prominet, quod in eum humor irrupit; id quod crebrius iis incidit, quos aqua inter curem male habet. Humorem etiam in peritonæi laxati diductique tunica crebrius reperiri, si in omphalocèle per umbilicum epiploon & intestina prolapsa sunt, alibi retuli. (796.) Cognoscitur sine opera, humorem intus esse, quia is, si tumor digito premitur, circumfluit. Huic vitio, si cum hydrope est, non alia ratione subveniri potest, quam eo percurato. Nam, si tumor perforatur, & humor effunditur, is brevi revertit.

• Vide figuram in PURMANNI Chirurgia curiosa, Cap. VII. p. 330.

Σ A P K O M Φ A Λ O Σ .

§. 854.

Umbilico interdum carnes crescunt, quæ sæpe, carcinomati similes, cum periculo tractantur. Accidere id solet pueris, quo-

rum umbilico-laxior viactura post partum injecta fuit. Nonnumquam corrupta caro oculis & latius patet, ac nocenter increfcit, aliquando vero ea sub cute est, quæ inæqualiter tumet. Interdum locus mollior, interdum asperior est, qui tactus aliis dolorem affert, in aliis vero non habet. Tumor vero, ubi homo resupinatus est, numquam relapso intestino defidit, nec prementi cedit, quam vitiata caro in eadem figura tenet. Nonnumquam plura vitia esse solent, ut & intestinum atque omentum prolapsa sint, utque cum his etiam humor peritonæi tunicam distendat, & quoque membranæ vitiata caro increfcatur. Si tumor cum malo ulcere est, valdeque durus, cum magno dolore, is omni curatione, præcipue admotis medicamentis adurentibus, irritatur. Nec is sine periculo scalpello exciditur. Si vero tumor malus non est, is utraque ratione rolly quandoque potest *a*. Caro etiam, quæ sub cute increvit, hac incisa, resolvenda eximendaque est.

a Vid. JOBI a MEEKREN Obf. Cap. XLVII. p. 200.

Σ Α Ρ Κ Ο Κ Η Α Η.

§. 855.

Hujus vitii duo genera esse, retuli. (798.) Utrumque nascitur, si, vel testiculus, vel, quæ ad eum pertinent, arteriæ venæque, & membranæ quibus hæ partes comprehenduntur, compressæ, vexatæ & inflammatæ fuerunt, præcipue, si testiculo, qui ex his & aliis causis, ex impura venere & gonorrhœa suppressa (129.) inflammatus est, non opportuna curatio fuit adhibita. (254. ad 258.) *b* Observatio docuit, testem tumere, & sarcocelen oriri posse etiam ex ea causâ, ex qua aliæ veræque herniæ nascuntur, si, retento spiritu, vel sub gravi fasce, vel aliâ occasione, homo valentius & diutius nititur, vel, si is præcipiti saltu in terram fertur *c*. Inter rariora est, testiculum offeum fieri *d*.

b Sarcocelen ex acu in testiculum infantis infixam describit SAVIARD Obf. LVI. p. 253.

c Vid. LE DRAN Obf. LXXI. T. II. p. 132. Inflato abdomine & sub fortiori nixu adducitur musculus obliquus externus abdominis, & contrahitur annulus, quo processus peritonæi, seu vasorum spermaticorum velamentum, quod ex tunica cellulosa peritonæi habent, comprimitur. Sub præcipiti saltu vero accidere potest, ut a colo, fecibus durioribus pleno ac tumido, perito-

nævum super annulum idem itaque inflammationem accipiat. Hæc vero, si incidunt, impediunt, quo minus sanguis per venas minores permanere queat, & intumescit ac inflammatur testiculus. Hæc res mihi haud ita pridem confirmata fuit, cum, ut hydrocele curari posset, longa magnaue plaga incisa esset tunica vaginalis. Ipsi enim testiculi gravior inflammatio orta fuit, cum tumore, non aliam ob causam, quam, quod ab inflammato illo vasorum spermaticorum velamento comprimerentur venæ, & quod per eas sanguis permanere haud posset.

d Vid. H. A. R. Sc. MDCC. p. 47.

§. 856.

Si testiculus occalluit, licet ante scalpellum prius experiri medicamenta, quæ glandularum tumoribus ac scirrhis resolvendis quandoque idonea esse retuli. (113. 267.) Necessaria vero cum his est fascia, quam suspensorium vocavi, (845.) qua testiculus excipiendus & semper sustinendus est. Parum valent medicamenta, quæ ore sumuntur. Victus sit tenuis & parvus, & alvus subinde ducatur.

§. 857.

Si his vero per plures dies admotis nihil ex tumore minuitur, & ægro, cui testiculus indecore, vel etiam cum dolore, dependet, ultima experiri statutum est: testiculus excidendus est. Protinus vero considerari & diligentius admoto digito explorari oportet arterias & venas spermaticas, ubi illæ ex sic dicto annulo educuntur & ad testiculum feruntur. Illæ enim si multum tument duræque sunt, chirurgia, in qua ceteroquin multa genera ac tempora periculi sunt, sine pernicie adhiberi non potest, cum eæ tuto, nec præcidi, nec devinciri queant. Nonnumquam aliud vitium accessit & per laxiorem annulum etiam omentum atque intestina descenderunt, quæ supra durum tumen-temque testiculum hærent. Id ex eo cognoscitur, si in inguine, ubi modo dictæ arteriæ venæque descendunt, tumor est, non vero ita durus, sed magis æqualis, & si resupinato homine pars quædam ad ventrem revertit, vel pressa retro pellitur. Et hæc res curationem recipere potest, si, repositis iis, quæ devoluta erant, arteriarum venarumque funiculus lino adstringitur, & testiculus exscinditur.

§. 858.

Quod si vero res scalpello agenda est, ante aliquot diebus corpus victu viniq; abstinentia præparari oportet, ut æger modicos salubresque cibos assumar & prisanam bibat. Sanguis præ-

terea mitti & alvus duci debet medicamentis fatis valentibus, minus autem acribus. (63.) Ipso autem die, inguen, si pube regitur, radendum; homo supinus collocandus, & plaga quæ recta deorsum fertur, inguen & scrotum aperiendum, donec ad scroti infimum perventum sit. Hoc enim nisi fiat, metus est, ne quid sanguinis concreti in scroto maneat. Rectus scalpellus ita admoventi debet, ut dorsum vasis spermaticis obversum sit, & is prius solam cutem digitis chirurgi ac ministri plicatam sublatamque cum pinguedine secet. (835.) Ubi autem ad tunicam, quæ vasa illa tegit, perventum fuit, inclinandus mucro est, ut & hanc secet. At enim scalpellus quam levissima manu teneri debet, summaque cura adhiberi, ne arteriæ, venæ nervique attingantur. (836.) Minor vero plaga facienda, ut intrare digitus possit. Super hunc enim in vulnus demissum hoc commode forfice ampliatur. Si etiam intestina descenderunt & super testem hærent, majori diligentia opus est, ne ea, quæ prolapsa sunt, violentur. Quæ, si patefacta fuerunt, protinus reponenda sunt. (836.) Omentum vero devinciri atque præcidi potest. Videndum tamen sedulo, ne omento, quod intestinum, præcipue cæci appendix, cui a vermiculo nomen est, comprehendatur, id quod fieri potest, si tumor ab inguine dextro dependet. (683. 837.)

§. 859.

Patefactis sic omnibus, modo commemoratus tunicæ cellulosæ processus, qui plerumque induruit & tumet, a vasorum spermaticorum funiculo resolvi, & lino incerato separatim a reliquis ad annulum deligari debet. Alio vero lino vinciri oportet vasorum spermaticorum funiculum, a quibus testiculus dependet. Linum ex quatuor filis debet esse compositum, non tortis, sed sibi ad latus positis, mediaque cera ita inter se glutinatis, ut ligulæ similes sint. Lini duo capita inter se connexo nodo adstringuntur, primum simplici; post, ubi linum iterum funiculum comprehendit, duplici, quali chirurgi plerumque utuntur. Inter lini etiam capita, antequam adstringuntur, ponendi sunt panniculi minores ex linteo incerato, quo id melius infideat, & ne arteriam venamque abrumpat. Capita vero extra plagam relinquenda sunt. His peractis, testiculus a tunicis suis digito, scalpelli manubrio, ferramentoque, resolvitur. Si tumor ingens est, etiam ex scroto aliquid excinditur. Tandem ille funiculus, ex

quo testiculus dependet, scalpello abscinditur, ad quantum circiter digitum, ab injecto vinculo. Præciditur quoque illud velamentum, quod alio lino adstrictum fuerat, ad alterum circiter ab hoc digitum, & totus testiculus demitur. Alia sectione vero ampliari debet annulus, ne, superveniente inflammatione, rumentes arteriæ, venæ nervique, cum illo velamento, quod hæc vasa ex tunica cellulosa habent, a minori & strictiori annulo strangulentur.

§. 860.

Super vulnus linamenta eatenus dari debent, donec id tegant atque impleant, ea vero non fulcienda, sed leviter tantum ponenda sunt. Cetera, quæ ad reliquam curationem pertinent, supra (834. 839. 840.) comprehensa sunt. Ubi metus est, ne hominis lorium fasciam conspurcet & vulnus irriter, accommodari potest scroto velamentum ex linteo incerato.

§. 861.

Ad hanc curationem festinare, cum præceps sit, nullo modo convenit. Ac neque in omni vitio illa experienda est. Si enim arteriæ venæque spermaticæ, a quibus testiculus dependet, occalluerunt, illa devinciri nequeunt. (856.) Nam si illæ lino altius & in ipso abdomine adstringuntur, sequi solet peritonæi, vel potius tunica cellulosa, quæ sub eo est, inflammatio, quæ hominem interimere solet. Ea quoque curatio esse debet, si testem ex ictu, aliave occasione, gravis inflammatio tenet, & hæc in gangrænam tendit. (133.) Supervacua est illa, si serius adhibetur, & ubi jam arteriæ venæque sæpe commemoratæ, ex quibus testiculus dependet, gangræna affectæ sunt. Interdum tamen etiam temeraria medicina profuit ^a.

^a Vid. LE DRAN T. II. Obs. LXXIV. p. 149.

T Δ P O K H A H.

§. 862.

Humor, qui fere semper inter mediam, vulgo vaginalem dictam, & imam testiculi tunicam, seu albugineam, consistit ^b, effertur ex ruptis lymphæ accommodatis venis. Etiam confuit, ut viderur, si humor, quo illæ partes, ne inter se coalescant humidantur, haud iterum suis venulis absorbetur.

6. Raro evenire arbitror, humorem inveniri inter erythroideam & vaginalem. Vid. qui optime de hydrocele scripſiſſe videtur, SHARP'S *Treatiſe on the Operations* Cap. XI. p. 32. Pluribus autem Auctoribus opinionem hujus hydroceles feciſſe videtur tumor, qui in tunica vaginali & dilatata per confluentem humorem cellula oritur, & ubi humor, velamento quaſi ſuo, & cyſtide incluiſus, inter vaginalem & erythroideam reperitur. Hoc vero ſi incidit, ut plurimum humor etiam eſt inter teſtem atque vaginalem tunicam. In entero- & epiplocele non raro etiam in peritonæi tunicam, ſeu ſaccum, humorem deſtillare, alibi retuli. (836.) Humor vero ſub ima vel albuginea teſticuli tunica eſſe non poteſt, niſi hic vitiatuſ ſit, induratuſque, qualis in ſarcocoele eſſe ſolet. Hydrocelem, in qua humor tribus locis deprehenſuſ fuit, deſcribit LE DRAN T. II. Obl. 75. p. 159.

§. 863.

Certis & ſupra poſitis indiſciis (842.) cognoscitur, humorem ſubeſſe. Si humor digito premitur, is, vel circumfluit, vel, ſi vehementer increvit, tumor renititur, ſicut uter repletuſ & arcte adſtriſtuſ, in quo tamen plerumque teſticuluſ, neque viſu, neque tactu, ſentitur. Tumor ſine omni dolore eſt, qui, ſi quandoque levior ſit, ſe numquam ex toto remittit, nec preſſuſ deſcendit. In inguine vero eaque fede, ubi arteria venaque, ex quibus teſticuluſ dependet, ex annulo educuntur, tumoris vel nihil eſt, vel parum, pro magnitudine illiuſ, quo inferiuſ ſcrotum intenditur. Si etiam humor, qui intuſ eſt, multum increvit, nullum vero vitium contraxit, is tamquam in vitro corruve per ſcrotum apparet: qui vero, ſi ſœculeptuſ eſt, percratſuſ, colore luriduſ & ater, ita haud diſtingui poteſt. Cauſas præterea, ex quibus varia herniarum ac tumorum genera naſcuntur, etiam indiſcia diverſarum ſpecierum oſtendere, ſupra retuli. (842.)

§. 864.

Sunt alia indiſcia, quæ ſedem humoris oſtendunt. Non parum enim hydrops ſcroti ab hydrocele diſcrepat. Nam ſi tunica illa cellulofa, quæ ſub ſcrotuſ eſt, & quæ illam membranam, quam *δαρλον* vocant, utrimque regit, humore intenditur, ſcrotum ſine rugis eſt æquale, albiduſ & magis omni ſua parte tumiduſ. Vitium autem plerumque cum hydrope per univerſum corpus oriente eſſe ſolet. Tumor molliſ eſt, qui prementi digito cedit, & ſe eo ſublato tardiuſ attollit. Intumeſcit etiam cutiſ, quæ ſuper glandem eſt, adeo, ut ea ſiſtulam quoque urinaſ intercludat. In hydrocele tumor prementi magis renititur, remoto digito, ſubito attollitur. Scrotum vero rugoſum, coles minor eſt

& contractior, qui fere sub tumore delitescit. Tumor etiam non nisi unum scroti latus plerumque occupat.

§. 865.

Hydrocele oritur, si venæ lymphæ accommodatæ rumpuntur, vel, si compressis arctatisque sanguinis itineribus humor libere reverti nequit. Igitur, si testis, id quod equum conscendentibus, vel effreno equo vestis, quandoque accidir, femoribus submittitur, & is hac aliave occasione illaroque ictu valentius premittitur; Si arteriæ venæque, ex quibus testiculus dependet, aliquid superimponitur, & illæ a devolutis intestinis atque indurato omento, a vestibus vel vinctura, bubonocèles causa admota, premuntur; Si alius tumor, ex oscheocele, vel farcocele, ortus, ex iis dependens, eas multum adducit & venas multum coarctat, hoc vitium nasci solet. Ex his etiam intelligitur, quandoque id per se oriri, quandoque id esse cum aliis herniarum generibus.

§. 866.

Hoc valetudinis genus sine dolore & fere sine periculo est. Si humor vehementer increfcit, quandoque is perrumpit per intentas membranas & effertur, glutinato autem vulnere is iterum circa testiculum increfcit; id quod etiam evenire solet, ubi is inciso tumore effunditur. Non ita timenda est hydrocele, quæ non facile ad gangrænam aliaque vitia, quæ majus periculum habent, spectat. Nec ea, si modo tumor fascia exceptus suspensus teneatur, prohibet, quo minus ad ultimam senectutem perveniant homines. In corpore, quod mali habitus est, & si humor intus ex admixto sanguine putris est, is testem curimque erodere potest, ita, ut mala ulcera fistulæque oriri quandoque possint.

§. 867.

Supervacua sunt plerumque medicamenta, quæ extrinsecus admoventur, si humor penitus insedit. Quo minus vero tumor ad majorem molem increfcit, prohibet fascia. (132. 845.) Scalpelli opera necessaria, humorque effundendus est, qua tamen curatione morbus non tollitur, sed ad tempus levatur, cum tumor post intervallum ut plurimum rursus assurgere soleat. Tumorem plures aperiunt illo ferramento, quo ascite laborantibus æqua ex abdomine emittitur. (756.) Præstat vero, scalpello uti

ancipiti, quo alias, si sanguis mittendus est, venæ inciduntur. Chirurgus sinistra prehendere debet tumorem, ita, ut humorem, quantum valet, a superioribus & teste ima versus propellar, & post audacter transversas membranas secare, donec perveniat ad humorem. Plaga facienda est in parte inferiori atque externa tumoris. Nisi cum periculo læditur illa membrana scroti, quæ testiculos diducit, & quam in scroto linea, quam *φαφίη* vocant, indicat, quippe arteriam comprehendit, ex qua sanguinis profusio timeri potest. Ubi omnis humor effusus est, linamenta ea-tenus imponi possunt, ut vulnus tegant, & id glutinari.

§. 868.

Si nihilominus vel scalpello præcisa vel rupta fuit arteria, & sanguis cum impetu ruit, quod vitium alii *αίμαλοχίλην* vocant, sine mora omnis humor evocandus, vulnus latius aperiendum, idque purgandum est, ut rupta arteria oculis pateat. Sanguis devincta compressaque arteria vel admotis medicamentis cohibendus, & vulnus percurandum est. Si vero is non conquiescit, vel, si testiculus ictu, aliave re, ita læsus est, ut servari non possit, id quod humor qui exit, significat, si is ater, sæculentus & mali odoris est, promendæ sunt arteriæ venæque, ex quibus is dependet, illæque lino deligandæ & præcidendæ, testiculufque tollendus est. (857. 858. 859.)

§. 869.

Si incisis superioribus membranis humor non omnis effluxit, & ejus major adhuc modus subesse deprehenditur, altius demittendum scalpellum est, quo is, qui inter mediam imamque tunicam concurrat, etiam exeat. Sedulo videndum, ne quod ex sectione periculum sit; quod esse potest, ubi cum liquore etiam intestinum subest, quod sine perniciæ vulnerari nequit.

§. 870.

Si vero effuso sic humore sanitas ex toto reddita haud fuit, & is iterum renascitur, & si vehementi malo vehementiori auxilio succurrendum est, medentes etiam in varias curandi vias processisse legimus. Quidam præcipiunt, ut acus linum trahens ex pluribus filis compositum tortumque per tumorem trajiciatur, utque id linum, quod in vulnere relinquitur, bis in die sic ducatur, ut tumorem subeat pars, quæ superior fuit. Linum vero aliquo medicamento illinendum esse addunt, ex iis, quæ cal-

lum exedunt atque aliis, quæ pus alunt. Moto enim pure testiculi membranas, quas callus obduxit, purgari, callum resolvi & illud humoris profluvium tandem vinci.

S. 871.

Alii, qui idem moliuntur, tumorem facta parentiori & ab inguine ad imum scrotum descendente plaga aperiunt, testiculi membranas, vel scalpello, vel, si aliquis medicamentum mavult, adurentibus exulcerant, atque etiam suppurationem excitant. Utrique vero ulcus, ubi per plures dies nihil humoris ex eo effluit, illudque penitus siccescit, ad cicatricem perducunt. Nec defunt, qui, tumorem non scalpello, sed impositis adurentibus aperiendum esse, existimant, cum iis protinus pus citari possit.

S. 872.

Curacionibus vero his difficultatem facit inflammationis vehementioris timor. Nam non solum incisis & exulceratis tunicis, sed ipsi etiam testiculo, inflammatio supervenire solet, quæ, si cum magno dolore atque febre est, ægrum in malis esse ostendunt. Testiculus enim cum inflammatione intumescit, ut videtur, eam ob causam, quam supra adduxi. (854.) Id vero significat lumborum dolor, si is ægrum etiam molliter cubantem affligit, qui, si increbrescit, pessimum signum est. Qua ratione his succurri possit, alibi proposui, (130. ad 133.) ubi etiam excutis sum, quæ scroto, si id inflammatum est, idonea sunt. (134.)

S. 873.

Ubi autem tumor majori plaga incisus, oræ etiam exulceratæ fuerunt, id quod sine inflammationis periculo haud fieri potest, & ubi nihilominus vulnus adhuc madet, multum proficiunt cataplasmata & emplastra, quæ plurimum emolliunt atque pus citant, (91. 92.) si ea diutius & sine intermissione superhabentur. Quandoque enim illa ea sede, ubi humoris exitus est, novum tumorem doloremque faciunt, & suppurationem excitant, atque licem curacionis exitum ostendunt ^a. In omnibus vero curacionum generibus linamenta leviter & ita imponi debent, ne iis arteriæ & vena spermatica premantur. (132. 854. 855.) Homo semper supinus in lectulo contineatur, & fasciæ, sive suspensorium, subjiciatur tumori.

^a Sectione & facta parentiori plaga, admotis etiam non solum propter inflammationem, sed etiam propter pus movendum, cataplasmatibus & emplastris.

flris haud ita pridem hydrocele curata fuit, ex qua jam liquor bis frustra emissus fuerat. Vitium ortum erat ex compresso valentius inguine per arcubalifam, qua sagittæ emittuntur.

H Y D R O P S S C R O T I.

§. 874.

Ad scroti vero tumorem, (733. 863.) si is cum hydrope in adulto est, utendum est iis, de quibus alibi dictum est, (739. ad 743.) & de quibus medici præcipiunt. Si tumor concidendus est, ut humor exeat, utendum est scalpello tenui atque bene cultellato. Post magna cura adhibenda, ne gangræna nascatur; id quod etiam accidere solet, si humor per se tenuatam cutim perumpit, vel erodit. (737.)

§. 875.

Quandoque pueri nascuntur, quibus scrotum intumuit; quæ res oriri videtur, si infans in utero ita compositus fuit, ut vena preffa fuerint. Tumor sæpe per se dissipatur, opitulantur vero vegetabilia, quæ resolvunt atque discutiunt, (79.) si ex vino rubro, vel aqua, cui acre acetum adjectum fuit, coquuntur, & panni ex liquore bene expressi calidique imponuntur. Nec inutilia sunt emplastra, de cumino, diaphoreticum, si ei aliquid ex emplastro de meliloto adjicitur. Tenerior vero cutis sæpe emplastrorum impatiens est, quæ, si id deprehenditur, protinus tolli oportet.

K I P Σ O K H Δ H.

§. 876.

Supereft, ut de genere vitii dicam, quod olim Græcis *κίρρο-κίλη*, Latinis *ramex*, dictum fuit. Interdum enim venæ crebrius commemoratæ, ubi per inguen ad testiculos descendunt, intumescunt, & quasi conglomeratæ, tum inguina, tum scrotum, implent. Vel oculis patent, vel, si magis conditæ non æque quidem cernuntur, habent aliquid tumoris pro venarum magnitudine & modo, qui prementi etiam renititur. Vitium nascitur, si sanguis in corpore malus est, crassus, ater atque concretus, qualis interdum esse solet literarum cupidis, quibus studii ratio omnem corporis curationem exercitationemque detrahit. Nec minus hoc aliis frequens est, quibus totus corporis habi-

rus ex scorbuto, cachexia, aliisque diuturnis gravibusque morbis, vitiatus est. Non raro etiam venæ iis tument, qui concubitum nimis concupiscunt, vel, qui inflammato animo venereis cogitationibus immorantur. Solent etiam interdum hæ sedes ex illato ictu intumescere, vel, si venæ perizomate, aliave vinctura, compressæ fuerunt.

« Vid. de hac voce JOH. BEVEROVICH Epistolicas quæstiones p. 99.

§. 877.

Hoc vitium inter initia facilius avertitur, quam, si id vetustate confirmatum est, tollitur. Illud causæ æstimatio solvere aliquando potest. Si vitium in toto corpore consistit & sanguis abundat, is mittendus est, & cum corporis exercitatione adhibenda dilutissima & frigida portio. Multum solent his prodesse aquæ minerales. Aliis cum his victus subtrahendus est, & cibus dandus, qui minus alimenti præstat. Hi etiam monendi sunt, ut animum a libidinosis cogitationibus abducant. Si vero venæ, vetustate jam occalluerunt, vitium haud facilem curationem recipit. Auctores multi sunt, incidendas esse tumidas induratasque venas, & sanguinem concretum ex iis educendum, vulnera vero iterum ad sanitatem perducenda. Sed hoc vix sine periculo fieri poterit, nisi remissiores laxioresque venæ fuerint. Nam in aliis, quæ occalluerunt, sectio non sine periculo est. Metuendum etiam, ne ex vulnere relicta cicatrix venas magis devinciatur prohibeatque, quo minus sanguis in eas permanere sine impedimento possit.

Φ Ι Μ Ω Σ Ι Σ.

§. 878.

Si glans ita contexta est, ut nudari non possit, *φίματος* dicitur. Quod vitium aliquando urinæ iter præcludit, crebrius etiam prohibet, quo minus medicamenta, si his opus est, inter glandem & cutim ingeri possint. Hoc pueris interdum naturale & a nativitate est. Ceteroquin hoc iis, quibus majus & spatiosius præputium est, crebrius ex aliis occasionibus incidit, præcipue, si vel hoc, vel glandem, illud malorum ulcerum atque verrucarum genus, quod ex tabo venereo nascitur, infestat. His enim verrucis subduris, & ulcerum, si illis callus in-

ductus fuit, oris callosis, premuntur venæ per cutim discurrentes, ut humor per eas revertere nequeat; id quod præcipue incidit, si ulcera frenum & glandis elatiorem circulum occupant. Acris præterea ac purulentus humor, qui gonorrhoea laborantibus ex urinæ itinere fertur, si inter glandem atque præputium confluit, has partes rodit, inflammationes movet & exulcerationes excitat. Neque dubium est, ex alio humore subpingui, qui ex glandulis in glandis circulo positus exit, & quo, & cutis, & ipsa glans, naturaliter circumliniuntur, si is, vel vetustate, vel ex venereo tabo, acrior fit, prurientem exulcerationem fieri, & interdum φίμωσιν nasci *a*. Etiam observatione notarum legimus, eadem fede, inter glandem atque ejus cutim concrevisse plures calculos, qui his partibus inhærentes etiam inflammationem moverunt & hoc vitium attulerunt *b*.

a Est peculiare gonorrhoeæ genus, si viciatus humor in rara & spongiosa affimili glande hæret, & hæc eum quasi exsudat. Vide BOERHAVII Præfat. in Aphrodisiacum, & Celeb. ASTRUCCIUM de Morbis venereis L. III. Cap. III. §. 2. p. 190.

b Vid. H. A. R. Sc. MDCCVI. p. 30.

§. 879.

Nonnumquam hoc vitium medicamentis removeri potest. Emollientes herbæ ex lacte coquantur & decocto ejusque vapore foveatur coles. Super hunc etiam panni collocari possunt bene calidi ex hoc liquore expressi. Is etiam mediante siphone crebrius inter cutim glandemque inferendus est. Homo desiderare debet in aqua cum mollientibus incocta. His enim efficitur, ut relaxata extenuataque cutis reducenti pareat, id quod vi quoque experiendum est. Tum superdari medicamenta possunt, quæ ulcera ad sanitatem perducunt, de quibus dicam, cum ad ulcera pervenero.

§. 880.

Si vero his parum profectum est, cutisque haud sequitur, malum, quod medicamentis non cedit, manu curandum; & glans scalpello aperienda est. Sunt, qui cutim, quæ super glandem est, adducunt atque extendunt, eamque protinus forfice præcidunt. Sed præstat, cutim ab inferiori parte recta linea glandis circulum versus incidere, & sic glandem nudare. Ad id idoneus est minor & admodum tenuatus scalpellus, isque aliquantum falcatus. Hujus mucroni adfigitur cera, quo is, sine

offensione inter cutim glandemque ad hujus circulum usque possit demitti. Hoc ubi factum est, mucro inclinatur, ut is per ceram compulsus transversam cutim a summo glandis circulo ad extremum usque fecer. Commode etiam res forfice agitur, cui alter mucro retusus est. Necessarium vero est, ut ante sectionem minister cutim super colem digito prehendam, & quantum potest, pubem versus trahat, quo glans tota hac sectione aperiatur.

§. 881.

Discindi vero solet cutis ea parte, qua occalluit. Nam duritia ostendit, eo loco potissimum ulcera subesse, quæ incidi commodissimum est. Si vero inferius cutis inciditur, glans non satis patefieri potest. Melius res succedit, si superior cutis secatur, ubi tamen metuenda est gravior sanguinis profusio, quam suppressimere non ita facile est. Commodius igitur cutis e latere inciditur. Si aliquæ membranulæ prohibent, quo minus cutis a glande diduci queat, illæ scalpello resolvantur, donec tota glans ante oculos sit. Ne etiam sanescente vulnere cutis cum glande cohærescat, interponenda sunt linamenta, quæ id prohibent.

OEDEMA PRÆPUTII.

§. 882.

Hoc vitium, quod alii tumorem, vel bullam crySTALLINAM, appellant, & quod frequentius priori vitio accedit, ex similibus causis oritur, si lymphæ per ei accommodatas venas in alias sanguini idoneas reverti nequit. Id, nisi ei minime distans curatio adhibeatur, ad gangrænam spectat. Adversus id vero etiam auxilium in emollientibus est, ex quibus fomenta, epirhemata atque cataplasmata fiunt & superhabentur. Si vero tumor jam gangræna affectus est, emollientia ex aqua, quæ calcem vivam exceptit, coqui, & iis adjici possunt alia, quæ ulcera purgando idonea sunt, radix ircos Florentinæ, aristolochiæ, herba rutæ, absinthii. Aliena sunt omnia, quæ lympham coagunt & inter hæc præcipue alcohol cum camphora.

* Vid. Celeber. ASTRUCIUS I. C. T. I. L. III. C. VIII. p. 362. Edit. nov.

Π Α Ρ Α Φ Ι Μ Ω Σ Ι Σ.

§. 883.

Contra, si glans, quæ naturaliter longiori, at nimis arcta, cute contexta fuit, ita nudata est, ut hæc rursus induci nequeat, παραφίμωσις vitium dicitur. Esse solet cum magna inflammatione, ex qua omnia magis intumescunt, præcipue, si inflammato freno, sive illa membranula, qua præputium coli inferius adstringitur, hic retrahitur, vel, si is inflatis corporibus cavernosis tentigine rumpitur.

§. 884.

Id. ex varia occasione nascitur, frequentius, si ex inflammatione coles intumuit, & præputium, quod quandoque in junioribus valde angustum est, vi adhibita fuit diductum. Inflammatio sæpe oritur, si ulcera, vel in glande, & ultra eam in cole, vel in præputii ulteriori parte, sunt, illaque latius altiusque serpunt.

§. 885.

Si coles ex tentigine intumuit, interdum expeditior curatio est, si ei frigida imponitur, vel, si hominis haud opinantis lumbis frigida affunditur. Cum his & glans & cutis oleo inungi & hæc circa glandem, vel digitis, vel fascia uniente, prehendi & rursus induci debet. Si vero ulcera, vel glandem, vel cutim, infestant, iisdem rationibus (878.) adhibendum lactis fomentum est, & acris humor eluendus. Nec alienus est cremor ex femine cydoniorum & psyllii. (173. 288.)

§. 886.

Si autem coles vehementer ex inflammatione intumuit, incidi potest vena, quæ superius per tergum colis fertur, & per quam sanguis ex corporibus cavernosis revertitur. Si autem nec hoc modo malum victum fuit, minime differendum, sed protinus incidenda est ipsa cutis ea parte, qua illa colem arctius comprehendit, & quasi strangulat, sic, ut prius cutis, quantum fieri potest, versus pubem reducat. Vulnus ita glutinandum, ut cutis increscar & latitudo cicatricis satis velamenti præster. Videndum etiam, ne cutis glandi agglutinetur. (880.) In omnibus his curationibus necessaria est potio dilutissima atque victus a fame propior. Coles etiam semper sursum & ad ventrem deligari debet.

V E R R U C A.

§. 887.

Super varias corporis sedes, præcipue super faciem atque manus, verrucæ interdum eminent, quorum diversa nomina sunt. *Ἀνθοχορδόνα* vocant, si tuberculum durum est & asperius, ad cutem tenue, supra latius. *Ἀνθοδίσκουον* vocatur, quod ad cutem latius, supra tenue, subdurum & in summo perasperum est, & in quo summum colorem floris thymi repræsentat. *Μυρμηκία* humiliora durioraque sunt, infra lata, supra tenuia ^a. Pessimæ verrucæ in obscœnis nascuntur ex venereo morbo. Quibusdam porri dicuntur. Sæpe finduntur, & aliquantum sanguinis fundunt.

^a Vid. CELSUS L. V. C. 26. §. 14.

§. 888.

Nascuntur ex papillis nerveis, quæ in cute, labris, penisque glande, sunt, si hæ intumuerunt atque induruerunt. Hoc accidere videtur, si illarum radices variâ occasione ita premuntur, ut humor, quo illæ aluntur, revertere nequeat. In hominibus lue venerea ægris hoc accidit crebrius in glande penis, in qua plures & exquisitum sensum habentes papillæ sunt, vel, quod tenerior & cellulosa tunica, quæ in glande penis sub curricula est, & qua papillæ conteguntur, ab acri humore exesa fuit ^b, vel, quod radices papillarum a virulento humore affectæ induruerunt ^c. Id quod etiam in cute fieri a vero propius est. Ex his intelligitur, cur excisæ etiam vel medicamentis adustæ verrucæ renascantur, nisi etiam tollantur radiculæ, quas quandoque altius exigunt.

^b Vid. BOERHAAVE Præf. in Aphrodisiacum.

^c Cel. ASTRUCCIUS l. c. L. III. C. IX. p. 280.

§. 889.

Nonnumquam per se finiuntur verrucæ, ex quo incidit, ut plures alia atque alia auxilia adversus eas proposuerint, ut magis appareat, quid quisque sibi persuaserit, quam, quod evidenter compererit. Tolluntur, si, adhibita prius frictione, scalpello raduntur, atque præciduntur, & radiculæ etiam conciduntur, super plagam vero dantur medicamenta adurentia. Ex horum numero reliquis præferri debet lapis infernalis. Adhiberi

etiam potest butyrum antimonii, spiritus vitrioli, nitri. Si verruca parum dura est, illa quandoque succo esulæ & chelidonii obedit. Ne, quæ circa sunt, exulcerentur, ea contegi possunt emplastro, quod in medio foramen habet, ut ex ea verruca emineat. Etiam cura habenda est, ne adurentia subjectas alias partes, præcipue tendines, lædant, & graves inflammationes moveant. Cujus rei major metus est in palpebris, quæ summam teneritatem habent *a*.

a Quamdiu hæc medicamenta palpebris admoventur, in oculum inferi debet axungia, quo ejus membranæ custodiantur. Hominem oportet primum cubare, ne acre medicamentum inter palpebras defluat. Vide historiam infelicis curationis in BIDLOO Exerc. Anat. & Chir. IX. in Opp. p. 114.

§. 890.

Quidam verrucam, si in cute est, multum & per plures dies perfricant, illique emplastrum imponunt, atque sic molliunt; post circum circa cutim incidunt & tuberculum vossellæprehendunt, atque ita evellunt, ut etiam radícula sequatur, nihilominus plagæ adurentia illinunt. Ἀκροχόρδον, si lino vehementius adstringitur, emoritur. Verrucæ, quæ ex venereo morbo enatæ sunt, si tolluntur, revertere solent, nisi vitium, quod in humidis est, idoneis medicamentis elidatur. In majori vero vetustoque malo major vis necessaria est. Percurato vero morbo venereo ad tollendas verrucas satis lenia medicamenta proficiunt.

C L A V U S .

§. 891.

Clavus in pedibus maxime nascitur, qui dolorem impatibilem ingredienti mover. Radiculam habet, quam etiam quandoque altius, & ad digitorum tendines, immo ad periostium usque exigit. Nascitur, si pedes horumque digiti arctioribus urentibusque calceis comprimuntur. In cute enim, vel etiam tendine ac ossis membrana, compressis ea ratione minoribus fistulis, humor per eas revertere nequit, sed effluit & inter minores fibras occalescit. Huic etiam, pressu, si manet, quotidie & incrementum & major duritia accedit, ita, ut tandem compressis etiam sanguini accommodatis arteriis venisque cutis atque tendo & membrana, qua os contegitur, inflammationem accipiant, vehementerque doleant. Ipse enim clavus sine dolore est, sed, quia

ejus radícula plerumque tendini vel perioſtio altius inhæret, is etiam ſcalpello non ſine metu tollitur.

§. 892.

Prohibentur clavi, ne in pedibus naſcantur, neque, ſi adſunt, dolorem moveant, ſi homo laxioribus calceamentis uritur, & ſi is tibialia ita induit, ne etiam hæc digitos pedis ſtringant. Ubi vero clavi jam eminent, commodiſſimum eſt, eos balneo, impoſitis idoneis emplaſtris, emplaſtro de cicuta, malaſtico, viridi, vel cera viridi, mollire, illoſque ſcalpello ita radere, ut callus diducatur, hoc vero diducto, iterum illa emplaſtra & imponere & diutius ſuperhabere. Cura adhibenda eſt, ne ſcalpello tendo vulneretur, cum ex minori etiam plaga quandoque graviſſima & funeſta inflammatio orta fuerit. Vetus clavus, quamvis ſic exciſus, sæpe revertitur, qui vero tandem ſub repetita curatione paulatim emoritur. De condylomate & aliis tuberculis, quæ ad anum oriuntur, dicam infra, ubi alia vitia, quæ anus recipit, exponam.

U L C U S.

§. 893.

Ulcus dicitur, ſi in qua corporis parte molli læſio, ſeu continuity ſolutio, eſt, ex qua, nec ſanguis, nec bonæ notæ pus, ſed alius humor corruptus, exit, & quo humore partes ſolidæ ulceri junctæ roduntur, tandem etiam fluida, quæ in corpore ſunt, vitiantur. Talis vero corruptus ſuccus prohibet, quo minus ulcus per ſe, ut vulnus, ſaneſcere poſſit, quod igitur aliam curationem requirit. Hoc apparere cuilibet ex prioribus (336.) poteſt.

§. 894.

Per omnes corporis partes ulcera oriuntur. In offibus vero illis alia nomina ſunt. Præcipue vero illa infeſtare ſolent adipem illamque cellulofam tunicam, qua non ſolum carnes, ſed carniū etiam fibræ, glandulæ, aliæque partes, continentur.

§. 895.

Ulceræ plerumque ſiunt, ſi corpus mali habitus eſt, & in eo humida corrupta ſunt. Itaque per ſe illa naſcantur in homine, quem ſcorbutus, venerea lues, cacochymia & cachexia varium genus, nec non aqua inter cutem, male habet. Sed vero etiam in ulceræ degenerant vulnera atque aperti abſceſſus. Hoc accide-

re potest in homine integro & sanissimo, si minora laceratarum arteriarum venarumque ora rebus extrinsecus admotis ita immutantur, ut ex iis, nec sanguis, nec pus bonæ notæ, exire possit, sed sanies, vel humor tenuis atque cutim aliasque huic junctas partes erodens, vel crassior atque glutinosior. Nam talis humor haud aptus est, ut ex eo vulnus, vel glutinari, vel impleri, vel ad cicatricem sanitatemque perducere possit. (348. 351.)

§. 896.

Negligentia igitur medentium hoc fieri potest, si impositis linamentis turundisque, fascia etiam adstrictiori, vulnera atque aperti abscessus valenter premuntur: si vulnere colliso nondum per digerentia purgato superdantur balsama, vel alcohol, nec non si super omne vulnus injiciuntur nimis acria atque rancida: si pus, quod corporis calore & aëre corrumpitur, non extergitur, sed in vulnere relinquitur; quibus omnibus & aliis arteriarum, per quas vitalis succus permanat, ora adstringuntur. Pus vero etiam crassius atque glutinosius fit, si medentes in usu medicamento- rum diutius persistunt, quæ materiam digerunt atque pus exci- tant, nec non in usu fomentorum, quibus partes, quæ junctæ sunt, & præcipue illarum arteriæ, remissiores sunt. In corpore vero corrupto vitiosoque etiam corruptum humorem ad vulnera permanare necesse est, qui naturaliter, tum corporis calore, tum aëre, multo acrior fit. (Conf. 336. 340. 348. 388. 389. 391. 392. 402.) Omnia, quæ in vulnere atque abscessu, si jam pus alunt, novam inflammationem movent, facere solent, ut in ulcera ser- pentia degenerare possint.

§. 897.

Genera vero nominaque ulcerum plura sunt. Multum enim inter se distant, ratione sedis quam infestant, si in cute quæ capillis contegitur, in adipe, glandulis, musculis, tendinibus, ligamentis, articulis, vel qua cava sede, fiunt; nec non, quæ circa oculos, nares, aures, fauces, tonsillas, linguam, palatum, gingivas, labra, mammas, alvum, genitalia, sunt. Aliquid etiam in figura & magnitudine est, si illa altius penetraverunt, vel breviter sunt. Etiam aliquid tempus confert, cujus ratione ul- cus vetus vel recens esse solet. Ulcera, quæ angusta sunt, & vel recta, vel flexa, & tortuosa, intus feruntur, & sæpe in plura dividuntur, sinus vel ulcera sinuosa vocantur, quibus si callus

accedit, nomen fistulæ est. Si vero ulcus rotundum oras duras, rumentes, crassas, habet, id callosum appellatur. Quin etiam ulceribus alia nomina imponuntur, si illa a quodam vitio, quod in corpore est, a malo venereo, scorbuto, cacoehymia, orta sunt. Aliquid confert humor, qui ex his exit, qui, si copiosus est, ulcus humidum, si exiguum & glutinosus, aridum & durum dicitur. Humor etiam tenuis glutinosus, crassus, subalbidus, muco similis, lividus, pallidus, aut niger, quasi unguinosus, atque cum malo odore esse solet. Interdum aliud vitium accersit, & ulceri os vitiarum subest. Nonnumquam ulcus inæquale est, & ei vitiosa caro superincrescit. Ulcus malum, & quod, quia humida in corpore corrupta sunt, vel quia fibræ, tum circa ulcus, tum in omni corpore, laxæ ac resolutæ sunt, difficilius sanescit, *κακονδὲς δυσανέλωλον* Chironium ^a ac Telephium ^b vocatur. Quod fere desperatum est, quale in senibus quandoque esse consuevit, malum mortuum nonnulli dicere solent. De carcinomate, quod pessimum ulcerum genus est, & glandulas in primis occupat, supra retuli. (264. ad 274.)

^a Vid. CELSUS L. V. C. XVIII. §. 5.

^b GALENUS de methodo medendi L. XIV. Cap. XVII. T. X. p. 339. conf. PLINIUS H. N. L. XXV. Cap. V. T. II. p. 365.

§. 898.

Genus etiam humoris, qui ex ulcere effertur, docet, quas corporis partes illud perferat. Humor ille tenuis & rodens esse solet, si is ex cute exulcerata exit. Ulcera vero, quæ in summa cute sunt, sine altitudine lata esse solent, & quæ, falso pruritu molesta, crebrius accedente inflammatione exasperantur. Ex locis, qui multa & pinguiori lymphæ abundant, velut in capillis, præcipue infantum, nec non in facie aliisque locis, ubi glandulæ sebaceæ copiosiores sunt, exulceratio mucosa esse solet, & humor percrassus in crustas subpingues concrevit, quæ surgunt, interdum madent, sæpius siccæ sunt. Si adeps ulcere tentatur, quam principem & frequentissimam sedem esse dixi, (893.) oleum rancidum fit & rodens, & quod tenue, subalbidum, quasi unguinosum, pinguitudine oleo albo non dissimile, ex ulcere provenit, hoc etiam ut plurimum in plures partes & altius penetrat ac non raro in sinus dividitur, qui, si vetustate callosi fiunt, in fistulas degenerant. Si saliva in glandulis ei secerndæ ac-

commodatis ulcere corrumpitur, humor copiosus, tenuis, valde rodens, cum multo pruritu ac dolore, exit, qui etiam glandulas & iis junctas partes vorat & ulcera profunda, *κακοὶ δὲ αἵματι*, callosa relinquit. In carnibus si ulcus fit, id putre esse solet & male olere. Sanguis enim, si corrumpitur, hunc odorem excitat. Si ulcus in articulo est, humor exit multus, subcrassus, subalbidus, albo ovi similis. (Conf. 357.) Intolerabilis odoris foetidas est in ulcere, cui os viriarum subest, quod etiam sentitur, si id specillo contingitur. Extracto etiam specillo id patet, quippe in quo, si ex argento est, corruptus humor nigrorem excitat. Caries quibus notis cognosci possit, infra docebo.

§. 899.

Ulcera, quæ in exterioribus sedibus fiunt, oculis subjecta sunt: in ea etiam demitti specillum potest, quod docet, quo tendant, & quam alte perveniant. Ex renifu etiam & ex ipsa sede patet, ad quam partem perventum sit.

§. 900.

Ulcerum omnium commune est, ea non facile per se sanescere; quin etiam longe difficilior, quam vulnera, curari. Si ea ex malo corporis habitu & vitio, quod in humidis est, ex morbo venereo, scorbuto, cachexia, nascuntur, ea numquam facile sanescunt, nisi corruptus humor, qui intus nocet, congruis auxiliis evocatus & corporis habitus mutatus fuerit. Nam si etiam in corpore vitioso vi adhibita cicatrix inducta fuit, illa vel iterum rumpitur, vel ulcus juxta eam renovatur. Multum etiam mali ulceribus accedit, si ea vetera sunt, & eorum jam confectio facta est, præcipue in corpore senili. Nam non solum illorum difficilior curatio est, sed etiam, si idoneis medicamentis eo perventum est, ut glutinari possint, id plerumque sine magno periculo fieri nequit. Nam esse etiam aliquam corporis therapiam per ulcera, id genus docet, quod arte, & data opera, fieri solet, de quo protinus dicam. Nec tutum est, ulceribus mederi, quæ in feminis fiunt, quibus menstrua non proveniunt. Usus enim ostendit, tales, quibus mala vetustaque ulcera ita curata fuerunt, aliis gravioribusque morbis, apoplexia, asthma, & catarrho suffocativo, inflammationibus viscerum, corripitur, & non raro subito rapi. Eadem mors, vel grave mortis periculum, senibus denuntiatur, si ulcus, quod, aut ante, aut in

ipſo morbo, natum eſt, ſubito aridum & aut pallidum, aut lividum, factum eſt *b*. Longe difficilius ulcera ſaneſcunt, quæ circa cutem, membranas tendineſque atque articuloſ fiunt, nec non, quæ in aliam ſedem cavam, veluti pectus, vel articulum penetrant. Nec ulcera vincuntur, niſi pars quæ laborat, contineatur atque quieſcat. In corporibus integris beneque valentibus, aſt aſſiduſ laboribus exercitatis, quandoque ulcera, etiam vetuſta, celerrime, & fere per ſe, ſaneſcunt, ſi ſola adhibeatur quieſ; id quod in cruribus maxime accidere ſolet, quæ præ aliis deſiderant, ut æger in lectulo contineatur. Ceterum humor, qui ex ulcere exit, docet, quid ſperandum ſit. Peſſimus eſt nimium aut tenuiſ & rodens aut craſſus & glutinoſus, colore lividus, niger, & qui male olet. Carcinoma nullam curationem recipere, niſi excidatur, ſupra dixi. Si ulcera offibus vitiatſ ſupernaſcuntur, nec ea curari poſſunt, niſi priuſ ſanitas offibus reddita fuerit. Et quæ jam ſana videntur, iterum exulcerantur. Hæc enim ulcera ſæpe non a cute, ſed ab interioribus partibus atque perioſtio incipiunt.

a Vide HILDANUM Cent. III. Obſ. 29. LE DRAN T. I. Obſ. 33.

b HIPPOCRATES Prognôſt. Sect. IV. T. I. p. 450. & in Coactis p. 571. CELSUS L. II. C. VI.

§. 901.

Ulcus haud ſaneſcit, niſi fuerit ita purgatum, ut a recenti vulnere haud diſcreper: quod ſi factum eſt, illud, ut cetera vulnera, impletur, atque ei tandem cicatrix inducitur. Purgatur vero ulcus, ſi, tum intuſ datſ, tum extrinſecus admotſ, medicamentiſ efficitur, ut bonuſ & ad vulnuſ implendum idoneuſ ſuccuſ ex diſruptiſ artériiſ in id fluat.

§. 902.

Si vero de prioribus incipiendum eſt, non omnibuſ ægriſ eadem medicamenta conveniat. Sedulo conſiderari debet homo & totiuſ corporiſ habituſ, præcipue, ſi ulcera a vitio intuſ orto nata fuerunt. Animadvertere enim oportet medentem, quidnam ſit, in quo laboratur. Si enim corpꝯ integrum eſt, & ulcuſ ex vulnere per impoſita aliena enatuſ fuit, medicamenta quæ ore ſumuntur, fere ſupervacua ſunt, & ſaltem abſtinentia utendum eſt atque quiete. Si vero aliud vitium, venerea lueſ, ſcorbutuſ, cachexia, in humidis eſt, ſi ſeminiſ menſtrua, viriſ hæmor-

rhoides, olim fluere solitæ, suppressæ sunt, danda sunt medicamenta, his morbis profigandis idonea. Nam iis levatis ulcera facilem curationem recipiunt. Diligenti etiam animadversione opus est, ne valentioribus medicamentis, quæ ad humida purganda dari consueverunt, sanguis nimium cieatur, & inflammatio moveatur, qua ulcus multum exasperari quandoque solet. Medicamenta, quæ nimis calida sunt, vel morbo, ex quo ulcera orta sunt, minus apta, illud efficere non raro solent. Purgantia non prius utilia sunt, quam, ubi necesse est, ut avertatur nimius humoris ad ulcus aditus. Nocere ea possunt eo tempore, quo digerentibus ulcus purgari debet. Sæpe igitur medicamenta, quæ ad discutiendum malum a medicis dantur, ulcera irritant, semper vero multumque prodest quies & abstinentia, atque si æger modico cibo utitur, sibi que omne acre, falsum, acescens, immo carnem omniaque jurulenta subtrahit, a vino etiam & omni valentiori portione abstinet atque aquam vel prisanam bibit. (Conf. 402.)

§. 903.

Hæc vero circa victum & medicamenta intrus danda observanda sunt. Propriam etiam & haud mediocrem animadversionem desiderant medicamenta, quæ extrinsecus super ulcera dantur. Usus enim ostendit, sæpe hæc superdatis medicamentis valentioribus ac conquistis agitari atque plurimum intendi, ita, ut altius latiusque serpent, quæ nulla vi adhibita, sed impositis nullis, vel lenibus tantum, medicamentis, quæ quasi blandiuntur, per se finita fuissent. Ulcera autem purganda esse, supra proposui. (900.) Id quod extrinsecus fit, si tollitur omne quod in ulcere impurum est, & quod ora minorum arteriarum præcludit; sicque impedit, quo minus bonus & ad carnes alendas idoneus succus possit ex iis exire. Pro modo vero illius humoris, qui ulceri inhæret, adhibenda medicamenta sunt. Si enim minori malo major vis adhibetur, & ulceri non adeo impuro super imponuntur ex rodentibus adurentibusque vehementiora, hæc altius & latius atque in id, quod integrum est, penetrant, immo novam non raro inflammationem concitant, qua ulcus semper plurimum intenditur, ita, ut ea, quæ circa sunt, intumescant. Nec vero etiam proficere possunt his contraria; Nam, si ulcus malum verustumque est, & valde impurum, ni-

mis lenia medicamenta, quæ, haud satis purgant, nec prohibere possunt, quo minus ulcus sub his continetur.

§. 904.

Etiam illud ante sciri necessarium est, non satis esse, ipsas medicamentorum facultates intueri, sed etiam, quomodo misceantur ea, quæ ex his fiunt. Multum enim interest, si acre, rodens, atque adurens medicamentum aridum, contusum, contritumque super ulcus inspergitur, vel, si madefactum per breve tempus super id teneretur, & ubi adussit, iterum submovetur; si ulcus aqua, aliove liquore, quo tale medicamentum dilutum fuit, eluitur, vel, si validum medicamentum cum aliis mixtum & oleo, axungia, cera exceptum illinitur.

§. 905.

Neque vero in medicamentorum misturarumque generibus tantummodo discrimen est, sed etiam in ipsis locis, quibus illæ admoventur. Si enim locus nervosus est, is agrius fert vehementiora, quibus si agitur ulcus multum intenditur. Si ulcus in cute est atque in glandulis, desiderantur exedentia, ast, quæ etiam reprimunt. Si locus musculosus est, imponi possunt cum exedentibus adurentibusque medicamenta, quæ pus movent, ut eum hac id, quo ulcus corruptum est, exeat. Sæpe, si omnia parum proficiunt, expeditissimum est, ulcera, quæ valde impura sunt, callosaque atque vetusta, usque ad sanam carnem excidere, & ulcere ablato, superdare medicamenta, quæ pus ciunt, & quæ implent. Si commode totum ulcus excidi nequit, concidendæ sunt oræ callosæ. Si in ulcere aliquid durum est, atque eminet, id etiam scalpello exulcerandum est & superdandum medicamentum digerens & quod pus mover. Præcipue ad id aptum est emplastrum diachylon compositum. Veteres etiam igne ulcera adusserunt, id quod crudele & a nostra ætate alienum videtur.

§. 906.

Ulcus igitur, quod in adipe, vel loco musculofo est, & quod nec valde impurum nec humidum in corpore integro est, non aliam curationem desiderat, quam, quæ vulneri colliso, vel abscessui aperto, necessaria est. Satis proficiunt medicamenta, quæ pus movent, digerunt, atque sic purgant, tandemque im-

plent. Omnia diligenter facienda sunt, quæ in vulcerum curationibus præcepi. (384. ad 402.)

§. 907.

Adversus ulcera autem magis sordida adhibenda sunt medicamenta, quæ ad purgandum paulo valentiora sunt. Quale est, si radix aristolochiæ, ari, ireos Florentinæ, herba agrimonix, scordii, absinthii, sabinæ, peti, ex aqua coquantur & ulcus hoc decocto, præcipue, si id profundum cavumque est, eluitur. Huic comode mel adjicitur, si ulcus in partibus musciosis, idque aridum est. Si ulcus humidum est, utendum est ad decoctum aqua, quæ calcem vivam excepir.

§. 908.

Si vero ulcus adeo impurum est, ut, nec tactum, nec medicamentum, ei admodum, sentiat, illud validiora desiderat. Apti sunt sales, vitriolum ustum, alumen, ærugo. Etiam non aliena sunt horum salium liquores, phlegma vitrioli, vel aluminis. Longe magis adurunt alii liquores, etiam chemica arte parati, oleum & spiritus vitrioli, nitri. Ad ulcera callosa ipsasque fistulas purgandas plurimum potest spiritus salis ammoniaci, qui, si admoveretur, dolorem subitum acerbumque adfert, se vero protinus remittentem, cum ex aliis medicamentis, præcipue ex illis unguentorum compositionibus, is diutius remaneat. In hos vero liquores, qui vehementer adurunt, demittendum specillum linamentis involutum, & super ulcus hujusque callum tenendum est. Ex frequentissimis compositionibus sunt unguentum Ægyptiacum & Apostolorum, quæ in locis nervosis glandulisque fere aliena sunt, & ulcera etiam, quia varia admixta habent, sordida reddere consueverunt. Proprie autem mala ulcera adurunt, iisque tamquam igne adustis crustas inducunt, lapis causticus chirurgorum, qui ex calce viva & cineribus clavellatis constat, &, qui maximi effectus est, lapis infernalis. Hæc vero ita admoventur, ut supra ulcera earumque oras callosas per breve tempus teneantur, non vero imponantur. Crusta, quæ ab adurentibus relinquitur, linimentis digerentibus impositis resolvitur, quæ trahit secum, quidquid corruptum erat, ita, ut puris sinus implentibus curari queat.

Novam ulcera callosa ipsosque scirrhus adurendi rationem proposuit EDUARDUS BARRY in *the Medical Essays of Edinburgh* Vol. IV. Obl. IV. p. 30.

Super locum jubet prius tenere lapidem infernalem, brevi autem, & post temporis minutum, id, quod illo medicamento adustum est, defricare mediante oleo vitrioli, quod adhibito bacillo ferreo in illud demisso admoveri debet. Sic enim locus satis aduri, mox vero omnem dolorem levare asseverat.

§. 909.

Ad ulcera autem mucosa, quæ ex venereo morbo nascuntur, majorem usum præstant, quæ ex hydrargyro parantur. Lenissimè exest mercurius dulcis, si is inspergitur. Generis vero vehementioris est & magis idoneus mercurius præcipitatus ruber, qui vero non inspergi, sed unguento, linimento, exceptus admoveri debet. Is aliquantum mitescit, si alcohol ei superinfusum admota flamma incenditur, & super eum deflagratur, idque aliquoties reperitur. Longe vehementius idem facit mercurius sublimatus, qui, cum inter acriora & præsentanea venena sit, non ita tuto ulceribus admovetur, cum etiam per hæc & vulnera corporibus nostris venena inferantur. Si igitur interdum necessarius videtur mercurius sublimatus, ejus tamen usum temperatum rarissimumque esse oportet. Arsenicum, quod magis virulentum est, numquam sine perniciæ corpori potest admoveri. (488.)

^a Vid. DEGNERI Relat. de casu singulari, quo per mercurium sublimatum in emplastro applicatum mors inducta fuit.

§. 910.

De his omnibus illud, quod supra præcepi, sedulo tenendum, vim pro magnitudine ulceris partisque corruptæ adhibendam, & non prius ad eas compositiones veniendum esse, quæ vehementius exedunt & adurant, quam, ubi validioribus opus est. Quamprimum etiam omne id, quod corruptum erat, resolutum & ulcus purum est, finis horum medicamentorum esse debet. Si quis nervus, vel tendo, nudatus est, is contegi linamentis vel superinungi linimentis debet, ne is sub iis medicamentis aduratur. Si his non protinus omne, quod impurum est, solvitur, & propter sensum doloris, vel metum inflammationis, validiora adhiberi nequeunt, dividi curatio potest in ea, quæ mediocriter exedunt atque etiam adurant, & ea, quæ pus movent, donec ulcus satis repurgatum sit. Ulceris vero puri eadem notæ sunt, quæ vulneris. (395.) Necessè vero est, ut æquale sit. Si enim ulcus, quod inæqualiter purgatum, & non undique rubet atque naturaliter sentit, implentibus curatur, putris caro superincrescit, sub qua ultra serpere ulcus solet.

§. 911.

Ad putrem vero carnem supercrescentem continendam eamque exedendam plurimum valent illi sales, (907.) maxime vitriolum ustum, nec non adurentia, &, qui primo loco est, lapis infernalis. Idonea etiam est compositio, quæ lapis divinus dicitur. (314.) Quandoque tanta vis necessaria non est, sed id quod excrevit, tollitur aqua phagadænica chirurgorum. A victus ratione ordinandum est, ut æger a cibo valentiori, præcipue a carnibus, omnibusque jurulentis, abstineat. Ulceri etiam obijciendi sunt densiores panni, & vinctura adhibenda, quæ quidem nihil offendit, ast tamen satis continet, &, quantum res permittit, adstringit. Omnia medicamenta, quæ digerunt, nec non ea, quæ carnem alunt, in hoc casu aliena esse, ex prioribus intelligitur.

§. 912.

Præter hæc, quæ intus in ulcera infunduntur indunturque, sunt alia quædam, super illum locum ponenda, quæ ad felicem curationem plurimum facere possunt. Si enim ea, quæ circa ulcus sunt, aliquid inflammationis habent, hæc levanda & eo concurrentis materia avertenda est super injectis medicamentis, quæ discutiant. Locus duplicibus triplicibusque pannis, in spiritu vini, qui camphoram exceperit, tinctis, contegendus est, vel admoveri possunt epithemata ex vegetabilibus amaris. (79.) Emplastra, quibus plures utuntur, non ita opportuna sunt, etiam si iis camphora admisceatur. (76.) Cum his abstinencia & quies inprimis necessariae sunt. Si pus movendum est, humor vero ex ulcere fertur tenuior, plurimum valent emplastra, (385.) quæ & pus citant & aëra avertunt. (402.) Sedulo considerandus, tum totius corporis, tum nervorum & loci, in quo ulcus est, habitus. Nam, si locus rarus est, remissus & fere resolutus, cutis etiam relaxa est (id quod, & oculis patet, & digito, si pars contingitur, sentitur) præter medicamenta, quæ roborant atque reprimunt, fascia injicienda est, quæ non ulcus tantum, sed utrimque totum membrum amplexa paulo magis adstringitur, qua, si ulcus in cruribus est, præ ceteris opus esse solet. (168.735.) Si vero circa locum aliqua duriora sunt, quam esse naturaliter debent, superdanda sunt emollientia, (91.) & præcipue illa emplastra. (168.385.) Fascia vero ita injici de-

bet, ut ea, quæ imposita sunt, contineat, minime vero adstringat. Cetera, quæ pertinent ad implendum, ad cicatricem inducendam, conveniunt vulneribus, & supra exposita sunt. His omnibus diligenter observatis, plerumque feliciter cedit curatio. Nonnumquam tamen ulcera fatigare medentes solent, & cum difficultate curantur, atque etiam quædam insanabilia reperiuntur.

§. 913.

Sed hæc communia sunt, propria vero quædam in cruribus videnda sunt, in quibus frequentius ulcera nasci compertum est. Illa præcipue in cute latius serpunt, & igitur desiderant medicamenta non pingua, sed, quæ leniter purgant, atque simul modice reprimunt. Nobilissima compositio est aqua phagadænica chirurgorum, si parum mercurii sublimati, adjecta paulatim aqua calcis, teritur, & post hujus aquæ major modus ei adjicitur. Hæc linamentis excepta imponitur, cui etiam essentia succini, vel myrrhæ, paululum adjici potest. Pastillum etiam quidam componunt ex lapide calaminari & lithargyrio, quæ in oleo olivarum coquunt & post olibanum & mastichen adjiciunt. Hunc pastillum, quem alii ad emplastra referunt, oportet affusa calida prius liquare atque mollire, & sic super ulcus dare, qui reprimat & satis adversus humida ulcera potest. Ante omnia vero sciri oportet, hominem, cujus crura ulcus habent, ita continendum esse, ut is in lectulo jaceat, utque crura, neque moveantur, neque dependant. Magnum enim ex quiete præsidium esse solent. (899.)

§. 914.

Si vero ulcera qua parte sunt *κακονδία*, &, quæ vel nullam curationem recipiunt, (896.) vel, quæ sanari tutum non est, (899.) illa tamen quotidie purganda sunt. His superdari debent leniora, ex quorum numero aqua ista phagadænica fere prima est. (912.) Huic etiam, si ulcus putre fit, & ex eo humor exit mali odoris, vel aqua vulneraria, vel essentia myrrhæ atque succini, commode adjicitur. Ulcus ejusmodi, si aridum fit, id quod quandoque accidere solet, si corpori ultima infirmitas imminet, (899.) concitari debet atque exasperari, quo iterum humor ex eo exeat. Id præstant radix ellebori albi, ireos Florentinæ, aristolochiæ rotundæ, additis etiam cantharidibus, quæ omnia, vel arida insperguntur, vel melle & digerente medica-

mento excepta, illinuntur. Utilia etiam sunt emplastra, (385.) nec non epithemata, si injiciuntur. Hæc vero fieri debent ex amaris discutientibus, quæ comode in vino decoquuntur. Si ex gravibus ulceribus, quæ vel vetustas occupat, vel quæ negligenter curata fuere, vel in corpore mali habitus sunt, humor fertur male olens, utendum est alcohol & medicamentis, quibus putredo cohibetur.

§. 915.

Non raro exulcerantur tonsillæ, id quod frequentius iis accidit, quibus humida ex venereo morbo corrupta sunt. His præter ea, quæ ad humida purganda mutandumque corporis habitum idonea sunt, parari debet ad gargarizandum decoctum ex herba agrimonie, salviæ, floribus chamomillæ, hyperici, ligno sassafras, radice pimpinellæ albæ. Prodest etiam mel cum rosâ, cui, si exulceratio mucosa est, adjici potest aliquid ex vehementioribus, ex alumine usto, ex phlegmate aluminis, aqua viridi Hartmanni. Specillum linamento molli involutum in ejusmodi medicamentum demittendum & super ulcus tenendum est. Cum vero pura ulcera esse coeperunt, adjici his potest balsami Peruviani paululum, quo tempore etiam proficit essentia succini & pimpinellæ, si frustulo sacchari exceptæ ore continentur.

§. 916.

Iisdem fere medicamentis ulcera linguæ curantur. Vitari tamen oportet acria, cum non raro in hac parte ulcera, si imprudentia medentis agitantur, periculum carcinomatis adferant, (260.) quod nullam curationem recipere potest. Si in latere linguæ ulcera nascuntur, eaque diutius durant, videndum, num contra dens aliquis acutior sit, qui sanescere sæpe ulcus eo loco non finit, ideoque limandus vel eximendus est.

§. 917.

Si vero malum ulcus palati membranam exest, & ossi etiam vitium adfert, id quod non raro venereo morbo ægris incidere solet, ad id purgandum proficiunt medicamenta, quæ ossi vitiatum opportuna sunt, essentia myrrhæ, cui addi potest essentia aristolochiæ & aliquid ex oleo caryophyllorum. In horum usu tamdiu perseverandum est, donec squama ab ossē secedat, & os integrum fiat. Si, id quod crebrius incidit, caries alte descendit, os quod vitiatum est, ab alio ossē quod integrum est,

solvitur sinusque relinquitur. Videndum, num sius, quo deglutitio multum impeditur, carne possit impleri; id quod quandoque fieri potest, si is exiguus est. Ob id oræ ejus crebrius conciduntur, iisque medicamenta illinuntur ex myrrha & aliis, quæ carnem alunt. (388.) Si vero, id quod multo maxima ex parte fieri solet, sinus manet, obturamentum, ex auro, plumbove, factum, in eum demittitur, quod & vocem & deglutionem adjuvat ^a.

^a Vid. GARENGEOT *des Instr.* T. I. p. 387. FAUCHARD *Chirurgien Dentiste* T. II. Cap. XX. Tab. XXXVIII. p. 298.

§. 918.

Genitalia utriusque sexus his temporibus mala ulcera ex venereo morbo recipiunt, quæ cancrofa dicuntur. Ab initio in glande, cute, qua ea contegitur, & verendis etiam mulierum, pustulæ oriuntur, una, vel plures, varis similes, subalbida, & quasi pingues, cum pruritu. Ubi hæ ruptæ sunt, infra quasi exulceratio mucosa apparet, quæ brevi latius serpit, & cui callosus inducitur, ut circum oræ crassæ atque callosæ liveant. Hoc vitium, vel mox post impuram venerem oritur, quod illa loca virulento humore respersa fuerunt, vel nascitur ex vitio, quod jam per totum corpus diffusum in humidis est. Ultimum genus difficiliter sanescit.

§. 919.

Si protinus post coitum pustula ardens in illis fedibus exurgit, averti quandoque exulceratio potest, si fomentum adhibeatur ex lacte, quod radici althææ mollientibusque herbis inferbuit. Si vero nihilominus ulcus oritur, illud exedentibus (907. 908.) adurentibusque curatur, quibus etiam oræ callosæ tolluntur. Hoc ulceris genus, etiamsi purum fuerit, diu medicamentis digerentibus & pus alentibus percurandum, non vero protinus glutinandum est. Curata etiam ulcera, præcipue, si ea ex vitio fuerint orta, quod per totum corpus diffusum & in humidis est, hominem in tuto esse a lue venerea haud sinunt, nisi is sumat medicamenta ad eam discutendam idonea satisque valentia.

E P II H Σ.

§. 920.

Cutis etiam frequentius variis pustularum generibus exasperatur. Varia & his nomina sunt, tum a priscis auctoribus, tum a recentibus, imposita, de quorum significatione etiam non omnes consentiunt. Commune fere nomen est *ἔρπης*, Gallis *le Dartre*, quod illa ulcera serpendo procedunt, ita, ut nonnumquam ea, quæ primum vitata erant, sanescant. Sed & hujus diversa genera sunt. Herpetem miliarem vocant, in quo exiguae, fereque continuæ, pustulæ in summa cute sunt cum aspritudine & pruritu, quarum nulla, nec altera, nec milii semine, major est. Interposito tempore pustulæ rumpuntur, & quasi squamulæ solvuntur, farinæ similes. Si vero bullulæ paulo majores sunt, quæ rumpuntur, etiam majores squamulæ, & quasi crustulæ, relinquuntur. Hoc genus mediocriter & in summa cute procedit. Proxima enim cutis, quæ vitium receptura est, semper tumidior est & rubra. Interdum medium sanescit extremis procedentibus, frequentius etiam id quod sanum videbatur, iterum exulceratur. Plus vero mali est in eo, quod *ἔρπητα ἐς στήθεσιν* Græci vocant, quia celeriter serpendo penetrandoque usque ad ossa corpus vorat. Demtis in hoc squamis, profluit humor albidus, quo cutis magis exulceratur. Ad *τὸ ἔρπητος* varias species a nonnullis quoque referri solet exulceratio, quæ cum inflammatione vehementiori ac febre est, atque abdomen comprehendit, & quæ ob id supra, ubi de erysipelate dictum est, descriptione explicata fuit. (166.) Herpes enim ab erysipelate in eo potissimum diferepat, quod in hoc major inflammatio est & febris, atque etiam celerius finitur. In herpete vero cutis magis exasperatur, quam in erysipelate.

§. 921.

Hæc vitia difficillime tolluntur. Sæpe enim, & ubi corporis habitus corruptus est, eum prius mutari oportet. Summa vero diligentia adhibenda est, ne exulceratio intus datis medicamentis intendatur; id quod frequentius accidit, si calidiora, quæ humidis purgandis idonea vulgo creduntur, ei opponuntur. Et usus docuit, non omnibus eadem auxilia proficere. Opus est

alvi ductione frequenti per medicamenta non acria, satis tamen valentia, inter quæ sunt rhabarbarum, tamarindi, mercurius dulcis, manna. Dari possunt decocta pro cuiusque hominis natura alia, atque alia, quæ adversus illud vitium sunt, quod in humidis esse ex certis signis intelligitur. Lenissimis vero opus est, & quæ pederentim noxium humorem absumunt. Interdum proficiunt juscula, si cum herbis ac radicibus ad id idoneis coquantur. Senili corpori juscula prodesse quandoque solent, quæ viperis inferbuerunt. Ab his curationibus vero & victus ratione interius ante non facile desistere oportet, quam, cutim in melius mutari, apparuerit, præcipue, si virium penitus insedit & ejus jam consuetudo facta est. Interdum in salutaribus fontibus, interdum in asinino lacte, præsidium est, quibus potis nonnulli, cum se quasi ex toto eluissent, hoc malum tandem evicerunt. Parum proficiunt medicamenta, nisi cum his adhibeatur abstinentia & modica corporis exercitatio, & in victu paulo subtilior observatio.

S. 922.

Ubi autem corporis habitus mutatus fuit, malum nonnumquam sine extrinsecus admotis medicamentis finitur. Leves pustulæ, si jejuna saliva quotidie defricantur, sanescunt. Ceterum imponenda sunt remedia non acria, sed quæ, quasi blandiendo, leniter reprimunt. Hanc facultatem habet cremor ex semine psyllii & cydoniorum paratus, cui parum mercurii dulcis atque cerussæ adjici potest. Cerussa etiam aqua rosarum excipitur, cui paulum mercurii dulcis additur & pustulis illinitur. Ad reprimendum sicandumque magis potest illa aqua, qua recens paratum stibium diaphoreticum elutum fuit. Etiam proficit compositio, quæ lapis medicamentosus Crollii dicitur, si ejus paulum multa aqua diluitur & imponitur. Sunt, qui decoctum radicis lapathi acuti & chelidonii extollunt, quo locum crebrius lavant. Alii succum cirri & acetum vini, quod plurimum lithargyrii exceperit, inter se æquis portionibus miscent, & coagulum quod ex his invicem mistis subsidit, protinus loco exulcerato admovent. Hoc per tempus superhabitu, ubi cadit, locus aqua abluendus, & novum coagulum recens paratum imponendum est. Plurimum etiam valet emplastrum, quod album costum dicitur, si id recte compositum fuit. Nonnullis hominibus cutis est re-

rum omnium impatientissima, & quæ fere ab omnibus, quæ imponuntur, exasperatur. In his per extrinsecus admota sanitas frustra quæritur, quæ sæpe sine his a solo medicamentorum intus sumendorum usu & victus ratione redditur. Nee ignorari oportet, in omnibus ejusmodi vitiis, quibus cutis infestatur, sedulo adhibendam esse munditiam.

• Vid. VILARS T. II. p. 47.

P O R R I G O.

§. 923.

Porrigo, alii tineam, favum, achores vocant, vitium est, ubi inter pilos quædam quasi squamulæ exsurgunt, quæ interdum madent, interdum siccæ sunt, aliquando sine ulcere, aliquando etiam exulcerato loco. Neque id bene integro corpore nascitur, quod ex toto inutile non est. Nam sæpe, si in humidis, præcipue in capite, alius morbus est, non incommodum est summam cutem potius corrumpi, quam, id quod nocet, in aliam partem magis necessariam verti. Præstat igitur subinde caput peccando repurgare, quam porriginem ex toto impositis variis ex sulphure & mercurio paratis prohibere. Danda sunt medicamenta, quibus vitium, quod in humidis est, discutitur & lymphæ tenuatur. Extrinsecus nihil utilius est, quam caput sæpius radere & squamulas etiam crassiores radendo ita tollere, ut etiam ulcera cruententur, & imponere medicamenta ab initio nulla; post, quæ leniter reprimunt. Parum ab initio hæc proficere videntur; si vero saltem paulum juvant, in eorum usu perseverandum est, quia & in his casibus profectus tempore expletur.

A P H T H A I.

§. 924.

Aphthæ dicuntur oris ulcera minora mucosa, quæ oriuntur, si minores fistulæ, per quas varius humor in os defluit, a lenito vitiatoque humore exulcerantur. Non solum os, sed quoque fauces, stomachum, ventriculum atque etiam intestina infestare solent. Sunt quandoque cum inflammatione malaque febre, præcipue, si ventriculus atque stomachus inflammantur, in quibus

casibus illæ mortem denunciant, maxime si aphthæ in elatiorem crustam degenerant, & hæc ab inferioribus faucibus quasi ascendit. Sæpe igitur etiam aliis febribus accedunt, & tabidos quoque ac phthisicos non parum excruciant. Si vero alienum obscurumque colorem accipiunt, plerumque gangræna subest, quæ mortis index esse solet. Nec sine periculo sunt, quæ resolutæ celerius renascuntur. Morbus in locis paludosis, maxime in Belgio, frequentior & quasi endemius esse solet. Infantes crebrius iis laborant, si lacte vitiato aluntur, & hoc in ventriculo coacuit.

§. 925.

Si aphthæ ex mala ardenteque febre nascuntur, huic ante omnia succurrendum est. Plurimum valent omnia, quæ corporis humida nimio æstu coacta diluunt atque tenuant. Dari & crebrius in ore contineri debent decocta ex emollientibus atque hordeo, cui adjiciuntur syrupi de althea, violarum & capillorum veneris, vel loco horum oxymel. Sunt, qui rapas contritas coquant, bene despumant atque ægro dant, quem monent, ut ea, antequam devoret, quam diutissime in ore contineat. Etiam radix glycyrrhizæ, farfaparillæ, herba capilli veneris, flores verbasci, malvæ, ex aqua vel lactis sero coquuntur. Profunt etiam cremores ex amygdalis & semine papaveris parati, ut & gelatina ex cornu cervi, cui quamplurimum succi acidi adjici debet. Gelatinas tamen ardentibus febribus non satis idoneas esse, medici non ignorant.

§. 926.

Hæc omnia vero, quæ emolliendi facultatem habent, profunt, si in ore diutius continentur. Ex iis etiam recte fiunt gargarizationes, nec non lotiones subter in alvum dandæ. Inter remedia etiam est nitrum & sal prunellæ, si multa aqua diluuntur. Præterea satis efficax ad mucum ex faucibus detergendum est medicamentum ex moris, vel ex nucibus, roob diamoron & dianucum nostratibus dictum, quod melle cum rosa excipi & mediante penicillo ulceribus illini potest. Et his commode pauciores guttulæ spiritus vitrioli adjiciuntur, ut ad purgandâ hæc ulcera & resolvendas mucosas crustulas medicamentum validius fit. Infantibus, si aphthæ sine febre sunt, proficit rhabarbarum, & si victus lactantis mutatur.

ULCERA, QUÆ ARTE FIUNT.

§. 927.

Cum observationibus cognitum esset, ulceribus in cruribus & aliis corporis sedibus ortis, multos atque fere desperatos morbos tolli, ars, naturam imitata, etiam ulcera excitare instituit. Quia autem veteres hoc frequentius ferramento candente cuti impresso executi sunt, hæc ulcera inde nomen traxerunt, quæ a recentioribus sæpe cauteria vocantur. Nec pauci inter nostrates ea fonticulos appellant, quod ex iis, veluti ex fonte, mala materia fluere creditur.

§. 928.

Non vero omnes corporis sedes his ulceribus, sive fonticulis, opportuna sunt. Virandæ enim sunt venæ atque arteriæ, nervi etiam & tendines. Optime ea recipit tunica adiposa, quæ inter musculorum carnes media est, & has inter se jungit. Si enim ulcus super ipsam carnem excitatur, illud frequentius, vel aridum fit, vel inflammatione cingitur. Sedes etiam eligi debet, cui homo manum admovere potest, quo is, si ulcus purgandum est & obligandum, aliorum auxilio haud indigeat. Locum vero inter musculos medium nosse licet ex diligenti horum in anatomicis exercitationibus contemplatione, & ex motu quem imposito digito chirurgus percipere potest, si membrum moveretur. Musculi enim cujuscvis, qui motu cietur, caro, sub impresso digito movetur & quasi gliscit, labatque; tunica vero adiposa, quæ inter musculos media est, cum haud moveatur, attractantis digitum haud afficit. Locus, si is repertus fuit, atramento notari potest.

§. 929.

Hæc ulcera vero non una ratione excitantur. Pauci reperiuntur, qui hac ætate cutim admo ferro ferramento adurunt. Plures medicamentum imponunt, quod adurendi facultatem habet, & illud tam diu relinquunt, donec super cutem quasi igne adustam crusta ostendatur, quam digerentibus, butyro recenti, unguento aureo, & similibus, resolvunt, in sinum vero pisum, aliumve ligneum globulum, demittunt, illumque impositis pannis injectaque fascia, vel vinculo ad id accommodato, valentius adstringunt. Ex adurentibus primo loco sunt lapis infernalis & la-

pis causticus chirurgorum. (97. 907.) Hæc ita cuti admovetur, ut prius huic imponatur emplastrum, quod in medio foramen habet. In hoc foramen super cutem, quam prius saliva humectari oportet, demittitur medicamentum, quod alio superimposito emplastro contegitur, & injectis pannis fasciaque, quæ arctius circumdari debet, continetur. Hoc per sex circiter horas relinquitur, donec crusta cuti, quasi igne adustæ, fuerit indurata. Hæc postea modo dictis medicamentis, quæ per aliquot dies ei superunguntur, resolvitur. Ea resoluta, in sinum pisum vel globulus demittitur.

§. 930.

Expediitissimum vero est, cutim protinus scalpello incidere, & in vulnus pisum conjicere atque super id sultis linamentis pannisque densioribus & fascia, quæ etiam arctius circumdari debet, continere, quo vulneris oræ comprimantur, & hoc in ulcus vertatur. (895.)

§. 931.

Hi vero sic dicti fonticuli nonnumquam in summo capite excitantur, eo loco, ubi futura, quæ ab occipite per medium caput procedit, in coronali futura finitur. Hic locus in pueris *fontanella* dicitur, quod ibi ossa deficiunt ita, ut cerebrum non nisi membrana contegatur. Eum inveniri difficile non est, cum is depressior sit, & tactu cognoscatur. Sunt tamen, qui, ut illum reperiant, duas lineas ducunt a media aure ad mediam alteram aurem, deinde a naribus ad verticem, & ubi lineæ committuntur, cutim incidunt, vel, quod majoris efficaciam est, candente ferramento adurunt, quod vehementer & ita infigunt, ut os etiam squamam remittat. Hoc valentius auxilii genus quandoque iis opitulatur, qui intolerabili & longa ac fere desperata cephalalgia laborant.

§. 932.

In nucha opportunior his ulceribus sedes est inter alteram tertiamque colli vertebam. Videndum, ne vel ferramentum, vel, quod adurendi vim habet, medicamentum, vertebrarum spinas adurat. Per ulcera in hac sede facta quandoque siccescunt oculi lippientes & semper tenui humore madentes, nec non, qui ceteroquin fici, ex levibus momentis inflammantur.

§. 933.

Crebrius in brachio excitari solet fonticulus, cui in hoc membro opportunior locus is esse videtur, qui est inter deltoideum musculum & bicipitem medius. Aliis magis placet locus super infimam deltoideis partem, ubi is in tendinem degenerat. In femore supra genu ad quartum circiter digitum locus est depressior inter musculum vastum internum atque gracilem, in crure vero ad quartum digitum infra genu inter musculum soleum & gasterocnemium externum.

§. 934.

Ulcus quotidie repurgandum atque pus extergendum, pisum etiam, quod in eo relinquitur, fascia adstringendum est & indies mutandum. Quod si super ulcus putris caro increvit, id respergendum est alumine, vel vitriolo usto bene trito. Si ulcus aridum est, videndum, num ei subiecta sit musculi caro, & si id repertum fuit, præstat, ulcus glutinari & aliud loco magis opportuno excitari. Si vero ex alia causa nullum pus ex ulcere arido effertur, quod homo febre laborat atque languore, illud idoneis medicamentis moveri oportet. Igitur in ulcus demitti potest globulus ex ligno sassafras tornatus, vel illud respergi pulvere ex radice aristolochiæ, gentianæ albæ, herba fabinæ, addito pauxillo euphorbii, vel cantharidum bene tritarum.

§. 935.

Nec de his ulceribus omittendum, ea, si vestitatem adepta sunt in corpore, non sine periculo sanari. (899.) Quare oportet ea, nec temere excitari, nec, si vetustas & consuetudo accessit, in qua magnam vim esse novimus, fiducia confirmatæ a vetere morbo valetudinis facile glutinari. Ea autem præ ceteris multum profunt, si a qua nobili parte, cerebro inprimis atque oculis, impetum materiæ, qua vexantur, evocari oportet. Præterea, si quam partem, v. g. crura, mala manantiaque ulcera diu infestant, his vero tandem cicatrix inducta fuit, per fonticulos, si ii in propinquo fiunt, malæ materiæ olim fluere solitæ exitus datur. Nec tamen iis noxia materia exauriri potest, si morbus, veluti pituitæ in oculis cursus, longior fuit & fere totam hominis vitam infestavit, cum jam partes, quæ laborant, resolutæ & infirmæ factæ sint; in quibus casibus, nec fonticuli, nec alia auxilia, plerumque proficere solent.

^a Vid. Ill. Frid. HOFFMANNI Diss. de Fonticulorum usu medico, Halac, MDCCXXVII. Conf. GLANDORPii Gazophylacium Polyplusium.

S. 936.

Veteres consueverunt varias corporis sedes semel iterumque admotis ferramentis adurere, id quod hac molliori ætate fere remedio esse desiit, cum pluribus nimis acerbum videatur, in vivum corpus igne sævire. In Chirurgorum vero armamentariis ejusmodi ferramenta, quæ variam figuram variamque magnitudinem habent, reperiuntur. Neminem securum esse, si arteriarum sanguinem periculosius fundentium ora impresso candente ferramento adusta fuerunt, alibi relatum est. (413.) Nec mala ulcera & sarcomata atque carcinomata igne tuto curantur, si altiores egerunt radices, quæ potius non parum eo concitari observatio docuit. Si vero hæc vitia non nimis alte in infra sitas carnes aliasque partes descenderunt, illa excidi commodius est. Non ita grave est, ossa, si illa supernatis malis ulceribus & fistulis vitata sunt atque cariota, candentibus ferramentis adurere, quoniam ea, si modo subsecta carne patefacta fuerint, minus sentiunt. De quibus satis alio loco dicam. Efficaciorē hanc medicinam veteres adhibuerunt aliis diuturno morbo laborantibus, præcipue hydropicis, quorum ventres atque pectora ferramentis candentibus pluribus locis exulceraverunt & ulcera diutius servaverunt ^a. Hoc auxilio & nostra ætate etiam veterinarii utuntur, si articulus e sede sua non prorsus excidit, parumper tamen motus injuriam accepit, ita, ut humor in eum conflueret, quo os pedetentim ex sede sua expellitur ^b. Si enim ex his ulceribus igne factis copiosum pus effertur, id etiam humorem, qui intus coiverat, quandoque secum trahere solet. In gravi apoplexia homini, qui sine sensu & quasi dormiens jacet, pedes horumque plantæ, ^c vel, id quod alii malunt, calvaria futuræ, aduri possunt ^d.

^a Vide HIPPOCRATEM de internis Affect. Sect. XXVII. T. II. Lind. p. 229. Conf. Sect. VI. Aphor. 27. p. 100.

^b Vid. de Articulo humeri & coxendicis PAULUM AEGINETAM L. VI. c. 114. p. 102. & Cap. 118. p. 103. Edit. Ald.

^c Vide MISTICHELLI Tractatum de Apoplexia, quem adducit HEISTERUS Chir. P. II. Sect. I. Cap. 22.

^d De eximio ustionis usu vid. M. AUR. SEVERINI Pyrotechniam Chirurgicam.

§. 937.

Jam olim veteres cutim varia materia, quam super ea accenderunt, adusserunt *a*. Orientales populi herbæ cujusdam lanuginem, quam *Moxam* appellant, digitis premunt, in conum torquent, & super cute incedunt, quam unctionem præcipue iis, qui articulari morbo laborant, opitulari asseverant *b*.

a HIPPOCRATES usus est spongia oleo madente, de Visu T. II. p. 332. Lino crudo, πρὶ τῆς ἰκθῦος sect. 30. & 32. T. II. p. 180. Fungis, πρὶ τῶν ἰσθίων sect. 26. p. 229. sect. 28. & passim. Confer. M. AUR. SEVERINUM c. l. *b* Vide TEN RHYNE de Anthritide p. 86.

§. 938.

Exulcerari etiam cutis solet impositis cantharidibus, quæ vel panis fermento, vel emplastro quodam, excipiuntur, quod super alutæ frustulum ducitur. Priusquam vero hoc, quod variam magnitudinem habet, imponitur, locus linteo asperiori fricandus, summaque cutis hac fricatione emollienda est, quo ea facilius capax materiæ ex emplastro fiat. Emplastrum sexta vel octava circiter hora tollitur, summa pellicula, vel epidermis, quæ in bullam levata est, forfice inciditur, ac humor, qui intus coit, emittitur. Imponitur super cutim sic exasperatam butyrum, vel oleum. Parum quandoque prodesse solent hæc ulcera, nisi per plures dies servantur: Hoc efficiunt cantharides, quarum si paululum butyro vel axungia adjicitur, quæ quotidie ulceri induci solet, pus movent, quod tandem etiam album crassumque nascitur, & ex ulcere fertur. (297.) In hac separatione tamdiu perseverandum est, donec morbus, cui per hanc curationem opitulamur, conquieverit.

§. 939.

Cantharides vero super varias corporis sedes dari solent. Crebrius super nucham, super utrumque processum mastoideum, super tergum inter homoplatas, (297.) in artubus, super carpum atque suram, quandoque etiam olecranon. Profunt vero adversus lippitudinem, præcipue illam, quam humidam vocavimus, (277. 297.) adversus lethargum, & si inexpugnabilis dormiendi necessitas hominem urget. Etiam si varii generis exanthemata, quæ cum febre acuta oriuntur, latent tardantque, vel subito fuerunt repressa. Nocent in phrenitide, ac si homo crescente intenteque febre desipit *a*. Renes atque vesicam offendunt: quare, si hæc urinæ itinera calculum, vel ulcus, habent,

alienæ sunt. Nam accidere solet, non tantum, si intus dantur, sed etiam, si extrinsecus diutius superhabentur, ut vesica ladeatur, adeo, ut urina cum summo dolore reddatur, & nonnumquam cum ea sanguis descendat. Adversus id vero auxilium est in lacte epoto, vel in amygdalis & papaveris semine, si ex his cum aqua contritis cremor, vel sic dicta emulsio, paratur. (124.4)

• Vide BAGLEVII *Praxin Med. Lib. I. in Operibus* p. 102.

S. 940.

Seraceum nomen traxit a fetis, quod olim chirurgi pilis ex equorum caudis ad id uterentur. Ulcus est, quod fit in cute, si per eam, quæ, vel digitis, vel forcipe, levatur, acus latior pleniorque incurva, vel scalpellum, aliudve ferramentum, trajicitur. Transmitti vero per ulcus debent lina plura xylina, ita torta, ut in iis unitas sit. Hoc linum ita tortum, vel protinus in acum conjicitur, qua cutis perforatur, vel, si vulnus mediante scalpello factum est, acus obrusa linum illud trahens per viam prius perfectam trajicitur. Veteres ad id ferramento candente usos esse legimus *b*. Hoc linum bis in die ducendum est, altera vero pars pure infecta præcidatur. Illud, quod in ulcus immittitur, etiam medicamento circumliniri potest, ad pus citandum, ulcus etiam exasperandum, idoneo. Ubi linum deficit, ad ultimum veteris caput alterum recens linum alligandum, vel hoc mediante acu rerusa iterum trajiciendum est.

b Fere ad HILDANI tempora. Vid. Cent. I. obs. 40. Conf. tamen GLANDORPII *Gazophylacium* p. 102.

S. 941.

In nucha plerumque hæc ulcera excitantur, raro in aliis sedibus. Nonnulli acum linumque per longum trajiciunt, id quod ægre ac difficulter fit, alii per transversum inter cervicem & alteram colli vertebam, alii oblique *c*. Priusquam ferramentum immittitur, cutis digito levare & locus atramento notari debet.

c Vide GLANDORPIUM *c. l.*

S. 942.

Hæc curatio, quamvis acrior sit, quandoque requiritur in longa, & quæ nullis aliis auxiliis expugnari potuit, lippitudine, nec non, si aliis vitiis, oriente suffusione, vel amaurosi, videndi facultas læditur, etiam in hydrocephalo, lethargo, & ubi humor noxiaque materia longa magnaue suppuratione exhaurienda est.

F I S T U L A.

S. 943.

Fistula, quæ ex abscessu atque ulcere fit, est ulcus altum, angustum, callosum. Nam ulcus, quod ab angusto ore orsum altius penetrat & intus cavum ampliatur, si sine callo est, quamvis a pluribus quoque ad fistulas referri consueverit, sinus, vel ulcus sinuosum, vocatur.

a Vide Diss. meam de Fistula lacrymali MDCCXXIV. Ulcus, quod magnum est, non vero profundum, oras tamen duras atque callosas habet, ulcus callosum vocatur. Sinus, qui sine callo est, Græcis *κέλες*, si vero ei callus inductus est, *κύστις* vocatur. Vide GORRAEUM. Confer. HENR. STEPHANI Expof. Vocab. Med. p. 377. & 478.

S. 944.

Callus tunica est alba, aut pallida, dura, quæ sine sensu est, ita, ut etiam specillo tacta, dolorem haud adferat. Ea nascitur ex vario humore, qui ex ulcere effertur, ex quo, si is non abstergitur & ulcus haud purgatur, quasi limus subâdit, qui ulceri adhærescit & tandem crassior duriorque factus in callum vertitur.

S. 945.

Fistularum æque, ac ulcerum, (893.) propria sedes in adipe est. Nihilominus solent si altius & ad alias partes, carnes, membranas, cartilagine, ossa penetrant, etiam eas violare. Plura ceteroquin earum genera sunt, quæ inter se non parum discrepant. Quædam sub cute transversæ feruntur, aliæ rectæ intus tendunt, aliæ breves sunt, aliæ longiores, quæ & altius penetrant. Aliæ simplices sunt, aliæ multiplices, quæ ab uno ore orsæ intus in plures sinus dividuntur. Aliæ rectæ sunt, aliæ flexæ & tortuosæ. Aliæ intra adipem, vel carnem desinunt; aliæ ad ossa, aut cartilagine penetrant. Interdum ad interiora, pectus, abdomen, intestinum, etiam articulum, perveniunt, & has cavas sedes perrumpunt.

S. 946.

Scire licet, quo fistula tendat, & quam alte, si specillum in eam demittitur. Necesse vero est, ut, si fistula intra adipem carnemque fertur, omnes muscoli, qui juxta sunt, quiescant, qui, si agunt, sinus premunt & prohibent, quo minus in hos specillum compelli possit. Quia etiam sæpe in tortuosis varii

flexus reperiuntur, quos chirurgus non omnes protinus specillo persequi atque invenire potest, necesse est, ut, dum hoc demittitur, æger aliter atque aliter collocetur. Scire etiam possumus ex modo puris, quænam sint fistulæ spatia, cujus, si plus fertur, quam, ut minori & simplici spatio conveniat, majores pluresque sinus esse, significat. Etiam in fistulam, mediante siphone, aqua, vel quævis lotio, immittitur, & ex modo aquæ, quem illa recipit, illud discitur. Si sinus sub cute feruntur, ii, si callum habent, tactu, admoto cuti digito, sentiuntur. Sæpe non nisi longa atque repetita inquisitione fistula recte explorari potest. Ubi jam fistula incisa & sinus apertus est, ex eo vero alii sinus, & quasi rivuli, procedunt, id ostendit minutus admodum & candidus pauloque elatior orbiculus, in quo exitus novi sinus est. Is vero nonnumquam tam angustus esse solet, ut nec tenuissimum specillum admittat.

S. 947.

Etiam, si specillum in fistulam demittitur, scire possumus, quo usque ea penetraverit, & quatenus nocuerit. Nam, si molle est, quod ultimo specillo contingitur, & æger dolorem sentit, vitium intra carnes est, & callus nondum induruit, qui magis renititur & sine sensu est. Major renifus est, si fistula ad os penetravit. Ibi, si specillum dilabitur, os adhuc peristio contegitur, & nondum carie vitiatum est: si vero specillum non dilabitur sede, qua innititur, & si inæquale atque asperum subest, os jam vitium contraxit, idque carie exesum est. Etiam sanies, quæ ex fistula fertur, docet, quænam partes perrosæ sint. (897.)

S. 948.

Quemadmodum ex abscessibus variis atque vulnerum generibus ulcera oriuntur, (894. 895.) sic profundiores sinus atque ulcera, præcipue in adipe sunt, in fistulas degenerant, id quod ex similibus fere causis accidit; Si ulcera non recte purgantur, & in ea, vel nulla, vel leniora, vel nimis acia medicamenta demittuntur, si ulceri impuro admoventur alia ex alcohol parata, si oræ ulceris linamentis, turundis, pannis atque fascia nimium comprimuntur, fistulæ nascuntur. Corruptiora etiam ulcera fieri & difficilius purgari, si in corpore mali habitus sunt,

ex supra dictis intelligitur, (894.) quorum etiam promptior transitus in fistulam est.

§. 949.

Facilem curationem recipit fistula recens, simplex, &, quæ sub cute fertur, quam plurimum adjuvat corpus, si juvenile, integrum & firmum est. Ubi vero fistula altius descendit, eaque os, cartilagineas atque membranas & tendines læsit, vel, si ad articulum, arteriam venamque majorem, stomachum, asperam arteriam, tendit, si in cavum, in pectus atque ventrem penetrat, difficilius sanescit, & sæpe insanabilis est. Nec facilem curationem admittit illud genus, quod, incisa propter calculum vesica, in peritonæo relinquitur. Pessimæ etiam sunt fistulæ, quæ intestina perruperunt. (§. 674. 841.)

§. 950.

Nec alia earum curatio est, quam ulcerum. (900.) Ubi vero purgari debent fistulæ & in vulnus recens verti, necesse est, ut callus tollatur. Is vel scalpello exciditur, vel validioribus medicamentis eroditur, donec ulcus purum sit & undique æquale. Nonnumquam etiam callus, si excidi non potest, vincitur, si is scalpello conciditur, & impositis, tum rodentibus, tum emollientibus ac digerentibus, liquatur.

§. 951.

Medicamenta, quæ callum vincunt, non alia sunt, quam valentiora ex iis, quibus ulcera purgari docui. (901. ad 910.) Ex primis fere est spiritus salis ammoniaci. (907.) Sunt etiam quædam aliæ medicamentorum mixturæ efficaces. Varii generis emplastris, v. g. diaphulphuris Rulandi, stictico Crollii, æruginem, alumen ustum, aliaque valentiora rodentia, adjiciunt, illaque calore cogunt, ut inarescant & pastilli crafitudinem habeant. Hos pastillos figurant, ut sint altera parte tenuiores, altera paulo pleniores; atque ea parte, qua tenuiores sunt, in fistulæ profundiores sinus conjiciunt, qui in his mollescent ac liquefiunt, tandemque callum exedunt. Cum vero hæc medicamenta, quamvis liquefiant, non semper ad ultimam fistulam & alios, qui altius procedunt, sinus ferantur, alii varios liquores componunt, & mediante siphone in fistulam immittunt. Nec defunt, qui variis unguen-

rorum compositionibus utuntur, quas turundis & linamentis superillinant & in fistulam conjiciunt.

§. 952.

Quod si autem fistula ad os aliquod penetravit, & hoc jam vitium contraxit, omnis curatio supervacua est, nisi omne, quod ex osse corruptum est, tolli possit. Hoc sæpe, si vitium latius, vel profundius est, ac satis patefieri nequit, perdifficile est, ac nonnumquam effici nulla ratione potest; quales etiam fistulæ sanari nequeunt.

§. 953.

Ubi vero fistula ad nervum, vel nervosum locum tendit, quem subesse, & anatome, & humor qui effertur, & ipse dolor docent, metus esse potest, ne ab his acrioribus medicamentis illæ partes gravem offensionem accipiant. In his casibus rodentia & exedentia aliena sunt, & magis proficiunt, quæ ulcus aridum reddunt, aqua calcis, aqua phagadænica, essentia succini, elemi, mastichis. Hæc gummi etiam cum terebenthina ac ovi vitello misceri & immitti possunt, quibus quandoque etiam callus, si is paucus est & tenuis, vincitur.

§. 954.

Si fistula sub cute transversa fertur, in illam, si longior est, & æger scalpelli operam reformidat, demitti potest specillum & fistula contra hujus caput altera parte incidi. Per fistulam trajici potest linum medicamento idoneo illitum, quod indies adducitur, donec purus fuerit sinus, qui, ut vulnus, glutinatur. (Conf. §. 478.) Ad quam rem idoneum est ferramentum Petiti, quo & sinus altera parte perfoditur, & linum commode trajicitur.

a Le Troisquarts à Contreouverture. V. GARENGEOT T. I. p. 391. f. 2.

§. 955.

Longe tamen majus certiusque in manu præsidium est, quam in medicamentis, quæ raro ad ultimas fistulas arctioresque earum sinus perveniunt. Fistula vero, si aliquid corruptum relinquitur, id quod, si ea solis medicamenti purgatur, crebrius incidit, vel glutinari nequit, vel cicatrix, si inducta fuit, brevi iterum rumpitur. Expeditissimum igitur est, specillum, quod sulcum habet, in fistulam demittere, & hanc super id recta incidere. Oportet vero omnes sinus persequi, & si illi intus tendunt altiusque descendunt, illos latius etiam duabus, aut plu-

ribus lineis incidere, ut imus sinus oculis digitisque pateat, ex quo callus minori negotio majori securitate auferri potest. Si fistula transversa est & altera parte exitum non habet, in eam conjicitur specillum, cujus extremum exacutum est. Hoc altera parte cutis perforatur, super id vero omnis caro cutisque, quæ super fistulam est, scalpello inciditur. Repererunt etiam alia genera scalpellorum, & inter hæc etiam id quod reconditum elatere movetur *a*.

a *Le Bistouri caché ou berniaire*. V. GARENGEOT T. I. Chap. VII. Art. 3. p. 232. & 243. Hunc scalpellum paulum mutavit Cl. SENFFIUS, vide fig. XVII.

§. 956.

Incisa vero fistula callum etiam tolli oportet, qui ex ea vel totus exciditur, vel scalpello, & id quod melius est, quia majorem inflammationem ac suppurationem movet, forfice conciditur, vel medicamentis, ad id validioribus aduritur, vel pedetentim eroditur. Expediit curatio est, quæ scalpelli opera fit. Ad medicamenta autem veniendum necessario est, si fistula intrus aliqua procedit, quo scalpellus tuto pervenire non potest. Callum veteres candente ferramento adusserunt.

§. 957.

Callus si vel excisus vel erosus est, & se purus sanguis ostendit, in sinum conjicienda arida linamenta sunt, ne per malam curationem oræ sanescendo jungantur. Sinus, ut alia vulnera, curatur, donec ad cicatricem perveniat. Nec etiam negligi debent medicamenta, quæ ad humida in corpore purganda valent. Hæc in primis necessaria sunt, si fistula a vitio, quod per omne corpus diffusum est, enata fuit, aut, si illa corpus, quod mali habitus est, occupat.

FISTULA LACRYMALIS.

§. 958.

Sunt etiam plura vitia circa illa itinera, per quæ humor ad nares destillat, quo oculi, ne arescant, naturaliter humidantur. Is humor ex variis fontibus in oculum lapsus, in eo sub palpebris confunditur. Tenuior halitus fertur e membrana, qua & palpebræ *a*, & oculi, & cornea etiam *b*, conteguntur. Limpi-

cus, sed longe copiosior, humor e glandula majori innominata permanat ad oculum per ductas, admodum vero angustas, vias, quæ palpebræ supremæ inhærent, & ad hujus cartilaginem usque pertinent *c*. Qui humor, si is redundans se per genas profundit, lacrymarum nomine vocatur. Accedit pinguitudo ex glandulis ad cartilaginofas palpebrarum oras positis, quibus nomen ab inventore, Meibomio, impositum est.

a V. WINSLOVV Anat. T. IV. P. II. §. 216.

b WINSLOVV c. I. & C. A. R. Sc. MDCCXXI. p. 417.

c WINSLOVV c. I. §. 176.

§. 959.

Id quod vero hujus humoris exhalatione haud diffunditur, per directas ad nares vias perlabitur. Ad oculi angulum internum prope palpebrarum cartilagines duo quasi puncta cernuntur; quæ sunt oscula viarum palpebris inhærentium, seu ductuum lacrymalium, qui ad oculi angulum coeuntes spatiosiori receptaculo, quod saccum lacrymalem vocant, inferuntur. Hoc receptaculum enim accipit humorem agitatione & motibus, tum palpebrarum, tum oculi ipsius, depulsum & quasi detrusum. Non parum hunc lacrymarum motum adjuvat caruncula, quæ inter ductus lacrymales in eodem oculi angulo posita est, & cui etiam antèrius tenerior membranula, quasi lunata, innectitur. Hac enim caruncula prohibentur lacrymæ, ne per oculi interiorum canthum efferantur, id quod incidit, si illa vel per morbum exesa, vel per malam curationem excisa fuit. Asperior est & hirsuta, pilis etiam munita, quibus, si quid sicca aridaque pituita in oculo est, inhæret, ne id se illis viarum osculis opponat & humorem destillare prohibeat. Saccus lacrymalis illigatur ossis lacrymalis parti anteriori, qua sede is exiguum musculum ab osse plano ortum habere dicitur, cujus actione lacrymarum motus ad nares adjuvari videtur *a*. Hoc enim officulum, quod tenue est & admodum rarum, in duas partes excessu quodam, seu linea prominente & deorsum spectante, dividitur. Pars officuli posterior, quæ cum osse plano ethmoidei committitur, ad orbitam pertinet; anterior vero, quæ sinuata est, lacrymalem saccum excipit, qui illi exstanti lineæ, quasi per vincula quædam, medio peristio innectitur. Hoc lacrymarum receptaculum, quod ea parte amplum est, iterum coarctatur &

recurvarum atque posteriora versus paulum inclinatum ad ima dirigitur. Vocatur ductus nasalis, qui per foramen, quod sub osse maxillari ab orbitæ inferiori parte est, ad narem tendit, in qua sub osse turbinato inferiori finitur *b*.

a Quem a du VERNEY chirurgo inventum, describit CORN. V. REVERHORST in diss. de Ægilope, Lugd. Bat. MDCCXXXVIII.

b Vid. ANEL *methode de guerir les fistules lacrymales*, BIANCHI Ductus lacrymales novos, & hujus censuram, in MORGAGNI Advers. VI. Confer. de Fistula lacrymali Dissertationes: LAUR. HEISTERI, de Methodo sanandi fistulas lacrymales, Altd. MDCCXVI. meam, Lipsiæ, MDCCXXIV. JO. CASP. SCHOBINGERI, Bas. MDCCXXX.

§. 960.

Ex varia occasione accidere potest, ut hæc itinera lacrymas non transmittant. Nonnumquam glutinosior humor iis inhærescit, vel polypus, qui narem implet, intus se humori defluenti opponit *c*.

c Vid. LE DRAN P. I. Obs. VI. p. 42.

§. 961.

Longe tamen frequentius evenire solet, ut hæc lacrymarum itinera per inflammationem intumescant, & lacrymas, quo minus delabantur, prohibeant. Nam illa, ex duabus veluti tunicis composita, inter has cellulosum contextum, interius autem glandulas habent; *d* quæ res non parum confert, ut hæc quoque partes inflammationibus pateant. Frequentius eam patiuntur homines, qui simis depressoque naribus sunt.

d Vid. WINSLOVV c. I. §. 349. Conf. REVERHORSTIUM c. I. C. I. p. 19.

§. 962.

Sunt autem varia, quæ inflammationem movere possunt. Observatione compertum est, hæc vitia crebrius post variolas atque lippitudines oriri. Variolis orientibus, & cutis, & non raro interior oculus, inflammatur exasperaturque. Atque deterioribus variolis subesse solet sanies acrior, quæ, ut alias sedes, sic etiam hæc itinera, rodit atque exulcerat. In lippitudine id quoque facit lacryma calida atque acrior, qua etiam nonnumquam densa in genis cutis roditur, & qua illæ teneriores tunicæ inflammari possunt. (289.) Interdum etiam, sed raro, ex his causis in iis itineribus exulceratis carunculæ nascuntur fungis similes, quibus illa coangustantur. Omnia hæc magis intenduntur, si corpus corrupti habitus est, & id venerea lues, aut scorbutus, occupat. Non raro enim noxa ab interioribus & ipsis

offibus incipit, si circa hæc fœda ulcera sunt, eaque vitiata, qualia esse solent, si nares ozæna infestat. In cute etiam super lacrymarum receptaculum occasio esse potest, si varii generis tubercula, furunculi, abscessus, tumores tunica sua inclusi, (758.) nascuntur, si erysipelas, vel per se, vel quandoque iter facientibus, ob æstus immodicos oritur. Si quacumque vi extripsacus allata hæ sedes vexantur inflammanturque, & iis lacrymarum receptaculum premitur atque coarctatur. Nam lacrymæ, quæ ad narem perlabi nequeunt, in sacco hærent, atque tandem natura sua corporisque calore corrumpuntur, acres fiunt & tunicas rodunt atque exulcerant.

§. 963.

Scire autem licet, hæc itinera ita affecta esse & per inflammationem, aliamve causam, coarctata atque compressa, si per puncta lacrymalia humor, cui pituita admixta est, in oculum, etiam perpetuo humore madentem, fertur, & quasi cum impetu erumpit. Per se id fieri solet, quando ejus major vis in lacrymarum receptaculum confluit, vel etiam, si is acrior factus, illud rodit. His enim inferior tunica, forte etiam ille minor ei inhærens musculus, (958.) convelluntur, quibus humor ille, qui huc defluxerat, excutitur. Crebrius etiam hoc incidit, si æger vel tussit, vel sternutat. Humor præterea ex lacrymarum receptaculo exprimitur digito, si eo cutis extrinsecus paulo valentius premitur. Nam, si vitium non ultra processit, illud oculis non patet, cum nec tumor sit, nec cutis alienata, nec æger dolorem sentiat.

§. 964.

Sedulo considerari oportet humorem, qui ex osculis, vel punctis, exprimitur. Is enim, si lacrymis similis, tenuis, pauciori albidaque pituita remistus, adparet, intelligitur, malum incipere, & lacrymarum itinera leviter affecta nondum graviter læsa esse. Si autem humor exit, qui omnia contraria habet, is malum jam altius lariusque processisse ostendit.

§. 965.

Neque difficillimum est, hoc vitium, si illud recens ac simplex est, sanari; quod vero, si singulis nozarum morborumque generibus verum atque proprium nomen dandum est, fistula vocari nondum potest. (941.) Nec, postquam ANELLUS specil-

lum & siphunculum reperit, quibus, id quod se his itineribus opposuit, promoveri potest, scalpelli opera necessaria est. Ubi vero inter initia huic non recte succurritur, & ulcus vetustas occupat, id saccum lacrymalem exest, latius serpit, atque tandem callo obducitur, & in veram fistulam degenerat. Os, quod subest, cariosum quandoque ex malo ulcere fieri solet. Oculorum etiam acies tandem illa sanie, quæ per puncta effluit, non parum offenditur.

§. 966.

Curatio igitur prima est, in alterum illorum osculorum, vel sic dictorum punctorum lacrymalium, specillum demittere, cujus repertorem ANELLUM fuisse, retuli. Specillum vero, quod in punctum lacrymale demittendum est, esse debet ex argento, paululum incurvum, læve, ab altera parte plenum, ab altera vero tenue, hac tamen exiguo globulo munitum, ne itinera illa lædat.

§. 967.

Homo super subsellium collocatur. Chirurgus pollice atque indice alterutrius manus palpebras diducit easque paululum tempora versus adducit, ita, ut illa puncta, vel oscula, oculis pateant. Per id, quod in superiori palpebra est, specillum minori negotio compellitur, cum iter, quod paulo longius est, minorem flexum habeat. Ergo per id non tam premendo, quam vertendo torquendoque, specillum demittitur. Ubi ad saccum lacrymale ventum est, illud paululum inclinari oportet, quo per compressiorem viam, quæ in narem pertinet, descendat. Si aliquid se intus opposuit, id paulo majori vi adhibita promovendum est, ut per narem excidat. Si via aperta est, plerumque aliquid humoris, quandoque etiam sanguinis, per nares defluit.

§. 968.

Perfecta igitur via specillum concuti debet, & iterum recipi, puncto lacrymali autem aptari & in id demitti exiguus siphunculi tubulus. Mediente siphunculo in lacrymarum receptaculum immittitur liquor, quo illa, quæ in eo est, exulceratio abstergitur. Alios atque alios liquores extollunt auctores, prout ea, quæ adhibuerunt, cuique cesserunt. Satis valet, si parum salis thermarum aqua verbenæ diluitur. Ubi ulcera sordida latitant, aqua calcis parum nitri & parum camphoræ cum saccharo tritæ

commode excipitur, & ad id adhibetur. Necesse est, ut liquor tenuis sit, quo is per minorem tubulum possit trajici; sub finem etiam parum aquæ vulnerariæ admisceri potest. Fere melius res succedit, si in inferioris palpebræ punctum liquor immittitur, ut is non deorsum sed fere per transversum, in punctum lacrymale feratur. Eo tempore, quo liquor ex siphunculo exprimitur, id quod digito indice fit, minimus & annularis offi malæ innituntur. Hæc curatio aliquoties per diem, & tamdiu adhibenda, donec ulcera siccata fuerint, & nullus humor ex lacrymarum viis digito pressis exeat.

§. 969.

Hanc curandi rationem, quam plures contemnunt, experiri in his casibus decet, cum ea raro, & vix, nisi minus peritos atque parum exercitatos, fallat. Nec tam acerbos dolores excitat, si provide & ea adhibita diligentia specillum demittitur, ne id itinera, per quæ fertur, convulneret. Si etiam quandoque res minus succedit, id quod in hominibus nasum finum ac valde depressum habentibus evenire potest, eam nulla pericula circumstant. Nec tamen hanc curationem experiri convenit, si corpus ægrum ac mali habitus est, & nisi prius ophthalmia, ozæna, aliufve morbus, ex quo hoc vitium enatum fuit, omnis fuit remotus. Supervacuum est, addere, & ad hæc necessarium esse victum tempestivum, modicum, &, qui omnibus acribus vacat.

§. 970.

At, ubi lacrymarum receptaculum, quod pervium non est, extrinsecus in tumorem levatur, alia curatione opus est. Certis vero notis cognoscitur, saccum lacrymalem, non vero solam cutim, intumuisse. Tumor enim plerumque sine inflammatione est, qui, si digito premitur, desidit, quod lacryma pauca pituita remixta ex punctis lacrymalibus effertur; brevi autem is iterum assurgit. Sunt, qui hoc valetudinis genus herniam, &, si itinere, quod ad nares tendit, se aliquid opposuit, & ex eo atque confluyente humore lacrymarum receptaculum intentum est, hydropem sacci lacrymalis appellant. Si ejusmodi tumor cum inflammatione est atque ad suppurationem spectat, ἀγχίλωψ nomen est, qui vero tumor durus esse, prementique digito reniti solet. Accidere etiam potest, ut in cute super lacrymarum sacculum tuberculum oriatur, quod, si inflammationem accipit, il-

lum intenta cute valentius premit, ita, ut per compressum iter lacrymæ destillare nequeant.

^a Vid. ANEL de l'hydropisie du conduit lacrymal.

§. 971.

Lacrymarum receptaculo, quamvis tument, se intus nihil opposuisse, idque pervium esse, scire licet, si lacrymis nihil obstat, quo minus in narem defluant. Res etiam specillo significatur, si hoc nihil invenit, quod ei oppositum renititur. Id vero indicio est, tunicas illius receptaculi, vel sacci, ictu extrinsecus illato, vel alia quacumque occasione, fuisse infirmatas. In hoc casu sedulo observari oportet ipsum tumorem, num is integer sit & cuti similis, num vero alienatus, vel durior, factus. Si præterea nihil vitii habet, is tolli quandoque potest pressione. Super eum charta bibula masticata, & super hanc densiores & multiplices panni imponuntur, superque injicitur fascia, vel ferramentum ad id excogitatum; ^b quæ omnia per plures dies ita relinquenda sunt. Certus vero modus necessarius est, ne nimia pressione lacrymæ prorsus prohibeantur, & ne, glutinatis inter se tunicis, excœcatisque, per quæ illæ ferebantur, itineribus, gravius malum accedat. Subinde cum his mediante siphunculo in has vias immitti potest aqua veronicæ, verbenæ, hyssopi, aliave, quæ paululum adstringit.

^b Vide Dissertationem meam de Fistula lacrymali, fig. 3.

§. 972.

Quod si vero parum sic profectum est, tumorem recta, sed exigua plaga, incidi oportet. Commode id fit super specillum minus, (965.) per lacrymale punctum demittendum, scalpello minori falcato. Etiam, dum scalpellus admovetur, super tumorem palpebris imponi potest digitus sinistræ manus, ne humor revertat, & omnis in oculum effluat sicque tumor desidat. Vulnus impositis idoneis medicamentis ad cicatricem perducitur, ita, ut tunicæ per hanc contrahantur, & receptaculum coarctetur. Cura tamen habenda est, ne nimis arctum fiat illud iter, & ne lacrymæ, quo minus destillare possint, prohibeantur. Plurimum juvat specillum, si id subinde demittitur, & si extrinsecus injicitur fascia, vel illud machinamentum, quod ad comprimendum saccum fuit repertum. (970.)

§. 973.

Nec alia curatio est, si lacrymarum receptaculum putris caro, vel caruncula implevit, (960.) vel, si se aliud quid apposuit, quod specillo renititur & eo promoveri nequit. Nam in hoc casu etiam saccus incidendus est, & specillum per factam plagam in viam, quæ ex sacco in narem tendit, demittendum. Remotis vero & exesis carunculis, vulnus curatur.

§. 974.

At, si jam lacrymarum itinera exesa sunt, proximas sedes ulcus, & accedente callo, vera fistula occupat. Arque hujus etiam plures species sunt. Nam quandoque ulcus sub cute adhuc integra est, aliquando id in angulo apertum oculis patet, quod ultimum genus ἀγλῶψ proprie dicitur. Aliquando etiam aliud, ossiumque præcipue vitium, seu caries, accessit. Ex modo autem & genere illius humoris, qui exit, digitoque exprimitur, & demisso etiam, vel per naturalia illa horum itinerum oscula, Anelli specillo, vel per apertum ulcus alio, scitur, quamlate pateat ulcus, an ei callus inductus sit, & an etiam os quod subest, exeso perioestio vitium contraxerit.

§. 975.

Veræ autem fistulæ lacrymali succurri nequit, nisi admota ad eam illi ardui operis & ancipiti curatione, qua lacrymarum receptaculum tolli, ulcus purgari, & perforata servataque nova ad narem via lacrymæ in hanc derivari oportet. Hanc vero curationem, nec puerilis, nec senilis, ætas, nec corpus recipit, quod ægrum & corrupti habitus est. Neque etiam ea experienda est, si æger vetustum, gravem, & vel acutum, vel fere continuum, capitis dolorem habet, & si oculus lippitudine vexatur. Etiam in omnibus ad eam festinare præceps videtur, cum utique non raro fallat, & post eam etiam oculus in nonnullis perpetuo humore madeat. Corpus etiam aliquot diebus ante victu, sanguinis missione, & alvi ductione præparandum esse ex alibi dictis intelligitur. Omnia ceteroquin necessaria sunt, quæ graviter vulneratis conveniunt. (389. 390. 399. ad 402.)

§. 976.

Curatio ipsa hoc modo ordinatur: Obtegatur oculus uterque imposito panno minori ex liquore expresso, qualem alibi præcepi, (292.) & super injecta fascia. Homo collocandus est in lo-

co lucido, lumine adverso, sic, ut medicus contra paulo altius sedeat. Caput a posteriori parte manibus ministri validioris contineri & immobile præstari debet. Inciditur cutis lunata figura, cornibus ejus ad oculum spectantibus. Incipit ea ad nasi radicem super illum locum, ubi tendo musculi orbicularis ossi, & quidem illi processui, qui ab ossæ maxillari ad nasi latera confurgit, inhæret; finitur plaga sub inferiori palpebra hujusque medio. Cutis melius secatur, si illa digitis alterius manus adducitur & intenditur. Magna vero cura habenda est, ut pars quædam cutis, qua in oculi angulo palpebræ inter se committuntur, integra relinquatur. Nam si illa præciditur, aduritur, vel medicamenti roditur, oritur *ἐκπόρευον*, (582.) quod nulla curatio restituere potest. Hujus vitii metus haud est, si tendo musculi orbicularis secatur. Vitari potest vena, quæ in angulo interno oculi ad nasi radicem discurrit. Si vero hæc læsa fuit, vel, si ceteroquin ex vulnere multus sanguis fertur, curatio commode dividitur, & sanguis impositis linamentis atque fasciâ cohibetur.

^a Vid. WINSLOVV de Venis §. 88.

§. 977.

Ubi autem is conquevit, omne lacrymarum receptaculum præcidendum, & ejus, quantum fieri potest, excidendum est. Nam, si id, quod vitiatum est, relinquitur, accidere potest, ut humor post curationem ad id defluat, in eo hæreat, & corruptus, partes quæ juxta sunt, iterum rodatur atque exulceret. Plurimum confert, si, cum is exciditur, Anelli specillum per lacrymalia puncta demittitur, ita, ut ejus ultimum caput per vulnus exeat. Lacrymarum etiam receptaculum potest admoto lapide infernali erodi: videndum tamen, ne aliæ partes, præcipue ipse oculus, eo offendantur, & ne illorum itinerum oscula sanescendo præcludantur.

§. 978.

Diducta tandem cute, & illa etiam membrana, qua os contegitur, os unguis, anteriori eaque parte, qua ei lacrymarum saccum innexum esse retuli, (958.) perforandum est, & via lacrymis facienda, per quam in narem derivari possunt. Quovis ferramento, quod, ad modum subulæ, cuspidem habet crassitudinis modicæ, non retusam, sed exacutam, os forari potest.

Idoneum est terebellum, quo alia ossa forari solent, (592.2.) nec non specillum, quod acuminatum sulcum habet. (953.) Ferramentis, quæ pleniora sunt, nec non retusis, & aliis, quæ ab quibusdam laudantur, si iis os urgetur, illud, quod tenue est atque rarum, totum diffringitur, ita, ut membrana etiam, quæ intrus nares cingit, valde laceretur. Vitandum enim est, ne magna in his sedibus, præcipue in orbita, quæ plurima pinguedine mollita est, inflammatio moveatur. Multo enim pure orto, humor intrus in orbita subsidit, in pinguedine serpit, & proxima adhuc sana rodendo sinuat, ut nonnumquam etiam oculus rumpatur. Quare aliena sunt illa ferramenta retusa, & alia noviter descripta, quibus totum os unguis non tam foratur, quam latius confringitur *a*.

a Inter hæc illud est, quod in Diss. de Fistula lacrymali olim delineandum curavi, fig. VI. Nec non forceps curva LAMORIERII. Vid. H. A. R. Sc. MDCCXXIX. p. 590.

§. 979.

Certum autem motum adhiberi oportet, ubi ferramentum adigitur, ne id antè ad ossis maxillæ processum, qui ad laqueum nasi adfurgit, neque post os lacrymale ad partem planam ossis ethmoidei perveniat. Illud etiam ita inclinandum est, ut id oblique deorsum & posteriora versus introrsum, compellatur, cum metus sit, ne id nasi septum & ossa, quæ in naribus sunt, spongiosa, tum superiora, tum inferiora, lædat. Si ferramentum recta deorsum fertur, illud in sinum maxillarem delabi potest *b*. Os pertusum esse scitur, si paucus sanguis ex nare destillat.

b Vid. quæ Vir doctissimus ALEXANDER MONRO proposuit & figura addita illustravit in *the Medical Essays* Vol. III. Obs. XV. p. 293. Is etiam cutim non tam magna plaga incidendam esse existimat, sed vel protinus eam cum subiecto osse illo ferramento aperire jubet, vel facta minori longe plaga. Supervacuum esse quoque putat os prius deducto ab eo perioestio nudari. Cum vero paulo latius aperiri, non inutile esse reor, quod vulnus diutius servari oportet, & quod omnia melius patefunt. Lacerato etiam perioestio, metus est, ne magna inflammatio excitetur.

§. 980.

Ubi os perforatum fuit, aculeos pungentes, si qui ab eo resoluti sunt, protinus eximi oportet, & vulnus linamentis atque spongia purgari. Etiam, cum sic ad narem via perfecta est, videndum, ut illa maneat, quam caro callusque increscens, nisi reprimantur, brevi replere solet. Etiam heic, medentes in diver-

fas curandi vias processisse, deprehendo. Sunt, qui minorem fistulam ex auro, plumbove, in illud foramen compellunt, ut ea ossi infideat. Videndum vero, ne ea, quæ in hac sede relinquenda est, prohibeat, quo minus vulnus ad cicatricem perducipossit, quare eam minime asperam, nec valde prominentem, esse oportet. Alii tamdiu turundam, cereum minorem, & id quod fere optimum, ligneum bacillum, ad modum coni, altera parte plenum, altera magis tenuem, in plagam demittunt, & tamdiu relinquunt, donec in osse foraminis ora circumcirca occalluit. Ulcus interea purgandum est, & sinus, si in plures partes diducuntur, aperiendi atque etiam purgandi sunt. Si plumbea, vel aurea fistula in foramen conjicitur, ulcus repurgatum celerius glutinari super eam potest. Magna vero adhibenda diligentia, ut per apertas illas naturales vias lacrymæ in hanc fistulam delabantur & in nares deriventur; quare frequentius demittendum specillum est. Ubi autem bacillum ligneum, vel cereum, adhibent chirurgi, vulnus tamdiu apertum servandum est, donec ora foraminis penitus occalluit. Si in oculum inflammatio evocatur, adhibenda sunt fomenta (292.) omniaque auxilia, quæ adversus inflammationem maxime possunt. Ossi nudato aëra & medicamenta pingua ac humida inimica esse, infra docebitur. Vel maxime necessarius est minorum specillorum usus, (964. 965.) ne oculum, excœcatis illis, per quæ lacrymæ ferebantur, itineribus, post finitam curationem lacrymarum perpetuus cursus male habeat; id quod, si incidit, nulla ope adjuvari potest.

§. 981.

Non alia curatio est ægilopis, ubi fistula in angulo aperta est. Si cutis inciditur, plaga per ipsum fistulæ os procedere debet, & callus etiam concidendus est.

§. 982.

Quod si vero os carie vexatum subest, quoniam vitium, vel ab ipso osse incepit, (961.) vel, quoniam a malo ulcere membrana, qua id contegitur, excisa fuit, casus asperior est. Id scire possumus, si foedi odoris sanies per ulcus exit, & si specillo, vel illo minori, per lacrymale punctum, vel majori, per fistulam apertam demisso, os occurrit inæquale atque asperum, & si specillum sede, qua innititur, non dilabitur, atque in eo nigror deprehenditur.

§. 983.

Intelligi potest, quantum aut sperari, aut timeri, debeat ex humoris, qui exit, modo, ex ipsius etiam fistulæ ortu, causa, ejusque magnitudine atque verustate. Nam, si vitium in angusto est, id curationem accipere potest. Si autem vitium latius altiusque processit, & caries non solum os lacrymale occupavit, sed etiam ad alia, quæ juxta sunt, præcipue ad ossis ethmoidici partem, quæ in orbita est, vel ad hujus cellulas, transit, curatio perdifficilis, & plerumque ei nullus locus esse solet. Immo, si in corpore corrupto hoc vitium carcinomatis naturam habet, ut venæ intentæ sint, cutis dura, & quæ levi tactu irritatur, id curare periculosum est, cum ea res mortem maturare possit.

§. 984.

Os vero omni vitio liberandum est. (899.) Oportet igitur carnes subsecare osque nudare, ut omne, quod vitiatum est, oculis pateat. Caries autem tollitur, si os, vel scalpello, vel medicamentis, raditur, vel, si id terebello foratur, aut aduritur. His enim omnibus corruptum vel tollitur, vel siccat, ita, ut aridum factum ab eo, quod integrum est, squamæ & testæ in modum, resolvatur. Si vitium non alte descendit, id non raro tollitur, si os ea ratione, quam supra (525.) præcepi, foratur. Nam id etiam impositis idoneis medicamentis squamam remittit. Tutius enim res ita tractatur, quam, si ustio adhibetur. Ubi enim os admoto candente ferramento aduritur, periculum est, ne etiam lacrymarum itinera offendantur, & si aduruntur, præcludantur.

§. 985.

Ustionem vero exigit ulcus, quod nigrities occupat, & caries, quæ totum os perrupit, & si multa foedi odoris sanies ex ulcere effertur. Hanc vero efficacem medendi rationem si experiri statutum est, ad manus esse debent ferramenta, & quidem: 1) lamina argentea intus excavata, qua oculus commode contegitur 2) ne cum ignis offendar: 2) specillum breve, æquale: 3) ferramentum, quod figuram infundibuli habet, b & quo commode excipi potest: 4) aliud ferramentum, quod candefactum per id demittitur. c Horum ferramentorum duo, & in vasculo etiam, frigida, ad manus esse debent.

- ^a Vid. Diff. meam, fig. 10. & alium ejus modum in GARENGEOT *des Instr.* T. II. p. 11. fig. 1.
^b In Diff. fig. 11. in GARENGEOT, fig. 3.
^c In Diff. fig. 12. in GARENGEOT c. l. p. 28., fig. 1.

§. 986.

Ratio vero curationis ejusmodi est. Oculus sanus deligatur, utrique vero oculo prius imponitur pannus ex medicamento expressus, quod reprimendi facultatem habet, & adversus inflammationem potissimum valet. (292.) Oculus, qui curandus est, a ministro contegitur illa excavata lamina, (984. 1.) quæ super alium madentem pannum admovetur. In os fistulæ, vel etiam in plagam scalpello factam, super os cariosum demittitur specillum, (984. 2.) quod quasi viam monstrat, & super hoc illud ferramentum, quod infundibulum appellavi. (984. 3.) Hoc super os tenetur, & per illud trajicitur aliud candens ferramentum, (984. 4.) quod ante prius aliquantum prominet. Eo itaque os paulo diutius aduritur iterum atque iterum: quare horum ferramentorum duo in promptu esse debent, quo, uno refrigerato, alterum interea ignitum possit inprimi. Ubi vero ferramentum tollitur, necesse est, ut recipiatur etiam infundibulum, quod, ne incalcescat, subinde in aquam frigidam demitti debet. Finis unctionis est, ubi ferramentum os perrupit & viam in nares aperuit, id quod scire licet, si compressis naribus & clauso ore spiritus per plagam effertur. Circumspectius vero os adurendum est, ne nasi septum, aliaque ossa, quæ juxta sunt, lædantur. (978.) Os sic adustum aridum fit, & ex eo id quod vitiatum est, secedit. Si vero non omne, quod corruptum est, resolvitur, os vel radendum, vel medicamentis, quæ adversus cariem valent, respergendum, vel iterum adurendum est, donec integrum sit, quod relinquitur.

§. 987.

Ubi omne vitiosum ab osse integro abscessit, caro increfcit & finum implet. Et heic modo, quem supra præcepi, (979.) via servanda est lacrymis, quo illæ, tum per minores palpebris inhærentes vias, tum per foramen in osse relictum, possint in nares perlabi. Subinde intus in nares immittenda sunt medicamenta, quæ ossibus curandis sunt. De his omnibus, cum venero ad morbos, quibus ossa patent, dicam.

§. 988.

Peculiarem etiam animadversionem desiderant illa horum sæpe commemoratorum itinerum suprema oscula, quæ in palpebris esse supra (959.) retuli. Illa habere videntur cartilagosum minorem annulum, quo efficitur, ut semper aperta sint & humorem recipiant. Quia vero etiam hæc oscula conteguntur tene-riori tunica, illa nonnumquam, si nullus humor ad hæc itinera destillat, ficcatur, & oscula illa excoecantur. Hoc crebrius accidit vitriariis, qui vitrum ad ignem spiritu in plurimos habitus formant, & aliis, qui varii generis metalla vehementiori igne urunt & excoquunt. Igne enim omnis humor per hæc itinera destillare solitus diffunditur, ita, ut oculis periculum sit, ne, præclusis illis osculis, per omnem vitam madeant. Proditum tamen legimus, & huic vitio curationem esse repertam ^a. Incidendum extrinsecus esse lacrymarum receptaculum, seu faccum; in hunc demittendum esse prius tenue specillum retusum & in globulo munitum; post vero aliud extrema parte exacutum. Id adigendum esse superiora & hæc oscula versus, donec illud per hæc exeat. Viam, si illa iterum perfecta fuerit, demisso per illam crebrius priori specillo, apertam servari debere. Videndum erit, num id, quod ratio docuit, experientia confirmet.

^a Vid. MONRO c. l.

FISTULA ANI.

§. 989.

Circa anum oriuntur abscessus, ulcera & veræ etiam callum-que habentes fistulæ, quæ viria omnia a non paucis auctoribus communi nomine fistulæ ani comprehenduntur. Ea vero, & genere, & ratione curationis, inter se differunt. (54. 892. 942.)

§. 990.

Intestinum rectum, in ima directum, finitur ano, qui musculos habet spincterem ^a & levatorem, quorum actione reliquæ cibi adstringentibus se, tum relaxantibus, intestinis huc usque depulsæ continentur & data opportunitate excernuntur. Spincteris pars posterior offi coccygis, vel proxime, vel medio ligamento, quod ex hoc osse educum in adipe finitur, jungitur ^b. Pars anterior in viro, musculis transversis penis, & horum tendini me-

dio; nec non acceleratoribus, in femina vaginæ ostio & cunni constrictoribus jungitur *c*. Levator ex pelvis inferiori parte ab ossibus pectinis & ischii ortus lateque fusus intestino recto jungitur *d*. Nec omitendum est, hoc intestinum intra suas tunicas, præcipue externam & carnosam, multum pinguedinis habere, cui etiam extrinsecus plurimum adipis innatum est, qua mollior intestino sedes & opportunitas præstatur, ut id commodè possit dispan-di. Hoc iis frequentius accidit, quibus alvus propter exigua portionem aliasque causas per plures dies compressa est, ut intestinum stercore plenum interdum majus receptaculum, & quasi saccum, repræsentare videatur. Ad id pertinent arteriæ, quæ duplicis generis sunt. Aliæ enim educuntur ex meferaica inferiori *e*, aliæ ex hypogastricis *f*. Venæ etiam vel ad hypogastricas feruntur *g*, & dicuntur externæ; vel ad meferaicam inferiorem, & dicuntur internæ *b*. Per priores sanguis ad venam cavam, per ultimas ad venam portæ permanat. Etiam in recto lacunæ quædam reperiuntur, ex quibus pinguior humor effertur, quo veluti axungia, intestinum interius perungitur *i*.

a Hic a WINSLOVIO in Expos. T. IV. P. I. §. 179. 180. 185. ad 188. im-
tres, ab ALBINO in Hist. Musculorum L. III. Cap. 51. & 97. in duos divi-
ditur. Confer figuras in SANTORINI Obs. Anat. Tab. II. fig. 1. Tab. III.
fig. 5. & COVVERI Myotomiam T. XIX.

b V. SANTORIN. c. I. T. III. fig. 5. O. Conf. WINSLOVIVM c. I. 182.

c V. SANTORIN. cit. fig. R. S.

d Vide Figuram EUSTACHII Tab. 37. COVVERI c. I.

e V. WINSLOVIVM in Expos. T. III. §. 213.

f Illæ etiam duplicis generis sunt. Aliæ educuntur ex glutæa v. WIN-
SLOV. c. I. §. 243. aliæ ex pudenda §. 247.

g c. I. de Venis §. 183.

h c. I. §. 262. 199.

i Vid. MORGAGNI Advers. II. Animadv. VI. p. 10. in Tab. fig. III.

S. 991.

Quoniam igitur sanguis in homine difficiliter per intestini in-
ima directi venas ascendere potest, accidit, ut sæpe ora vena-
rum turgentia sint, & sanguinem etiam funditur. Cujus proflu-
vium quandoque purgatio est, cum eo graves interdum morbi
tolluntur, quandoque vero morbus. Hæc ipsa res vero, & quia
venæ a stercore, si illud multum ac durum in recto est, pre-
muntur, occasionem dat inflammationi. Fiunt igitur minores abs-
cessus, furunculi (101.) similes. Si pus ex his non protinus

evocatur, illud acre fit, adipem rodit, & abscessus in ulcera, ulcera vero in fistulas convertit.

§. 992.

Suppuratio hæc pluribus modis excitatur. Id accidit si medicamentis, tum extrinsecus admotis, tum ore sumptis, ora hæmorrhoidum sanguinem fundentium subito suppressa sunt, si sanguis in corpore malus est, percrassus, colore niger, qualis esse solet hypocondriaco ac hysterico morbo & scorbuto ægris, nec non omnibus, qui exigua portione utuntur, & corpus parum exercent. His etiam suppurationibus obnoxii fiunt, quibus humida venereo morbo corrupta sunt, nec non ebriosi, qui frequentius se vino, præsertim novitio, ingurgitant, quibus alvus ficca atque per plures dies adstricta est, nec non alii, quibus alvus medicamentis ex aloë, elleboro, colocynthide compositis crebrius ducitur. Id etiam incidit post vehementiores nixus, si sub his a femina partus editur, vel ab utriusque sexus hominibus alvus dejicitur, nec non si illa loca extrinsecus valentius premuntur; quare hæc vitia recipiunt præ ceteris illi, qui equo, vel curru vecti multum succutiuntur. Nonnumquam hæc valetudo ex gonorrhæa maligna relinquitur, si malæ materiæ profluvium adstringentibus atque ex calidiori balsamo compositis medicamentis supprimitur, & post in perinæum atque intestinum inclinatur.

«Fistulam, quæ ab officulo deglutito & ad intestinum rectum depulso orta fuit, describit LE DRAN T. II. Obs. 86. Ego aliquando in fistula ani inveni minorem & rotundum calculum valde durum. Is intestino recto propior sinum formaverat duriori etiam callo obductum. Probabile visum, illum ortum fuisse a muco, quo naturaliter intestina inunguntur, qui forte in aliquo sinu, vel lacuna, duratus fuit.

§. 993.

Cum vero in his sedibus humor profundius coit, ac is in pus convertitur, id certæ notæ ostendunt. Dolor esse solet acutus ac vehemens, & major, quam pro magnitudine tumoris, ei similis, qualem supra ex furunculo, qui ad suppurationem spectat, oriri dixi. (103.) Extrinsecus cutis parum rubet, cum exiguo etiam calore. Accedit vero febris cum siti ac vigilia. Altius in pinguedine solet esse tuberculum, quod vix digito cognoscitur. Nam quandoque, si altius pus movetur, nihil horum in cute deprehendi potest. Hoc tuberculum plerumque ab intestino propius est, quod etiam digito contingitur, si is oleo inunctus

in alvum demittitur; id quod vero non sine magno hominis dolore fieri potest. Tandem, ubi pus maturuit, illud frequentius intestinum perrumpit & multo cum foetore per alvum effertur, æger autem protinus illo acerbissimo dolore levatur. Si vero profundius condita suppuratio est, & illa non aperitur, inflammatio se, manente humore, remittit, qui, acrior factus, adipem rodit. Fit igitur ulcus, quod in plures sinus dividitur & callo etiam inducitur.

§. 994.

Ne ergo pus intestinum perrumpat, festinandum, & tumor, etiam crudus, aperiendus est. In hoc enim casu, &, si pus altius movetur, non expectanda est maturitas, nec diu superhabenda sunt cataplasmata, ut abscessus per se aperiatur; sed is, quamvis nondum maturuisse videatur, subcrudus altiori plaga incidendus est, & humor evocandus. (conf. 96.)

§. 995.

Igitur ita æger collocari debet in lectulo, ut cruribus adductis, immo ventri ex latere incumbat, utque, porrectis natibus, morbi sedes in conspectu chirurgi sit. Id enim in omnibus his curationibus, quæ ani vitiis adhibentur, commodius est, quam, si æger pronus, transverso lecto, coxis elatioribus, demisso capite, jacet. Nam, si priori ratione collocatur, muscoli omnes quiescunt, (945.) atque etiam, si forte ex præcisâ arteria sanguis periculosius fluit, necesse non est, ægrum aliter collocari, sed protinus adhiberi possunt auxilia, quæ adversus sanguinis profusionem maxime possunt. (407. ad 417.) Nates vero impositis a ministro manibus diducuntur, & scalpellum anceps altius in tumorem demittitur, ex quo, quia is crudus inciditur, plerumque multus sanguis cum paucis pure fertur. (96.) Nec scalpellum protinus recipitur, sed vulnus latius, etiam tribus, vel pluribus, lineis inciditur, ut imus sinus pateat. Ne oræ celerius iterum coeant, convenit imum sinum lineamentis compressisque pulvillis, vel ellychniis, (20.) super se etiam fultis, usque aridis, impleri, quibus etiam sanguis supprimitur. Vulnus purgandum, deinde implendum esse, apparere cuilibet ex prioribus potest.

§. 996.

Si vero sanguis cum periculo fluit, adhibenda sunt auxilia, quæ supra præcepi. (406. ad 418.) Quia vero fascia his sedibus ita

accommodari non potest, ut satis contineat, sæpe necessitas posscit, ut linamenta pannosque super vulnus fulciendos minister manu sine intermissione vulneri apprimat.

§. 997.

Fascia his vtiis, quæ in ano sunt, hæc idonea est: Arcte circum imum ventrem dari debet mantile, huic autem affluenda est longior ampliorque habena, quæ a mediâ sua & posteriore parte, cui anus subjiciendus, integra, veluti pannus quadratus, hunc contegit. Inferius autem habena duo capita habet, quæ sub perinæo per femina antrorsum ad mantile feruntur, ac huic adfluuntur. Id quod habenæ reliquum est, per tergum adscendit & fissum ægri caput comprehendit, extremum vero etiam anteriùs mantili adsuitur. Sunt, qui habenam dividunt, ut alia sit, quæ per inguina, alia, quæ super axillas, fertur.

§. 998.

Nonnumquam ex ejusmodi abscessibus, si ii non protinus, ut primum apparent, etiam crudi inciduntur, & humor, qui intus confluit, evocatur, ulcera oriuntur, ex his etiam, si occalluerunt, fistulæ. (99.) Harum tria genera sunt. 1) Siquidem aliæ ab uno ore in cute orfæ nondum violato intestino intra adipem definunt. 2) Aliæ non ad cutim, sed ad intestinum tendunt, & in hoc patent. 3) Aliæ extrinsecus a cute orfæ etiam ad intestinum penetrant. Non vero solum in generibus discrimen est, sed etiam in multis aliis, prout hoc de fistulis, quæ etiam in aliis sedibus oriuntur, supra exsecutus sum. (944.)

§. 999.

Expedita cognitio est primi generis. Quo vero chirurgus certus sit, intestinum haud violatum esse, in sinum specillum, in alvum digitum, oleo prius inunctum, circumcisus etiam diligenter unguibus, demittere debet, ut, quo fistula tendat, & quam alte perveniat, scire possit. Nonnumquam necesse est, ut sinus amplietur, id quod, vel nova sectione fit, & si is pluribus lineis inciditur, vel coniecto in eum illo turandarum genere, quæ ex spongia cerata, rapa siccata, aliisque humorem ex ulcere bibentibus, parantur. (20.)

§. 1000.

Ulcus vero, vel fistulam, intus intestinum perrupisse, aliæ quædam indicia ostendunt. Si æger ea parte vehementi dolore cum

aliis inflammationis signis fuit vexatus, dolor autem se subito remittit, & eo, quo is conquievit, tempore major puris modus cum alvo ex intestino elatus fuit: (992.) Si etiam quandoque pus, vel sanies, ex intestino exit: Si æger ea parte dolorem, vel pruritus, sentit. Oportet etiam demisso in alvum, & digito, & specillo, violatum intestinum explorari. Extrinsecus admoto cuti digito tumor altius tactu sentitur, qui, si fistula callum habet, durior est, ac digito renititur.

§. 1001.

Tertium genus, & fistulam a cute orsam, ad intestinum penetrasse, significat liquor medio siphone in os fistulæ immisus, si is per alvum defluit: Si aliquid stercoreis per fistulas effertur; si ultimo specillo in fistulam coniecto digitus in alvum demissus contingitur. Non difficile est per fistulæ sinum in intestinum conjicere minorem tenuemque cereum, atque hujus caput digito in alvum demisso apprehendere atque extrahere. Hic cereus etiam, si ita in intestino relinquitur, sæpe cum alvo descendit, qui etiam ostendit, quam alte perveniat fistula.

§. 1002.

Magna diligentia in explorandis fistulis opus est. Ægrum ea ratione collocari, ac supra retuli, (994.) digitum autem alterius manus in anum, specillum in fistulam, demitti, omniaque servari oportet, quæ proxime (945.) scripta sunt. Ad id necesse est, ut a ministro nates, impositis utrimque manibus, diducantur. Confert etiam, ægrum mox aliter atque aliter collocari, & nates etiam aliquando a ministro eo tempore, quo specillum demittitur, diduci, aliquando laxari. Tactu etiam explorari oportet, si qua parte arteriæ ictus percipiuntur. Prius autem, quam specillum, vel digitus, demittitur, alvus, si ea naturaliter non reddita fuit, lorione ducenda est.

§. 1003.

Adversus omnes ani fistulas majus certiusque in manu, quam in medicamentis, præsidium est. Minus operæ esse solet, si illæ breves, simplices atque recentes, & in corpore etiam integro, sunt. Ubi autem his contraria sunt, & ubi fistulæ altius & aliquo, quo scalpellus tuto pervenire non potest, ad vesicam, urethram, abdomen, & hujus membranam, sive peritonæum, & in feminis ad vaginam, nec non ad ossa, sacrum & coccygis, eaque

viciata, perveniunt, si in plures partes diducuntur & inveteraverunt, etiam si corpus senile, ægrum & corruptum est; si intestinum altiori loco violatum est, quam, ut eo digitus ferri possit, illæ cum difficultate curantur, atque etiam insanabiles reperiuntur. In fistulis altioribus, si inciduntur, ingens periculum esse solet ex sanguinis profusione. Fistulæ, quæ, post malis curationibus suppressam gonorrhæam, in peritonæo oriuntur, plerumque ad prostatam, & corpora cavernosa penis, & in ipsam urethram, tendunt, & difficiliter sanescunt. Raro etiam fistulæ in iis, qui venereo morbo ægri sunt, prius vincuntur, quam illud vitium, quod in humidis est, fuit levatum. Nam, si tales solis medicamentis extrinsecus impositis curantur, illæ raro non ultra procedunt, ita, ut iis etiam putris caro superincrescat ^a. Quod vero ad illa fistularum tria genera attinet, (997.) primum & ultimum genus minori negotio curatur, quam secundum, in quo non cutis, sed solum intestinum violatum est.

^a Vid. LE DRAN T. II. Obs. 84. p. 216.

§. 1004.

Cum vero jam ad curationem veniendum est, prius de illo genere dicam, quod extrinsecus ab ore in cute orsum etiam ad intestinum penetrat. (997. 3.) Sanguis ex brachio mittendus & imperanda abstinencia est, alvus autem prius ducenda lotionibus. Etiam si fistulæ os nimis angustum est, id, vel sectione in duas lineas facta, vel demissa prius in illud turunda, quæ ex rapa siccata, vel spongia cerata, paratur, ampliari debet. Necesse quoque est, ut ægro, qui scalpello curandus est, vesica exoneretur, & is ea ratione, quam supra (994.) præcepi, collocetur.

§. 1005.

Si fistula callosa non altius penetravit, sed in extrema parte intestinum perrupit, expeditissima curatio est, specillum, quod acus majoris figuram habet, ex plumbo, argentove, flexile in fistulam conjicere, idque per anum educere. Duo vero specilli inflexi capita valentius adducere, & eorum utrumque super id duabus lineis incidere, atque omnem fistulam cum callo & cute, quæ super fistulam est, excidere.

§. 1006.

Si vero fistula altius penetrat, atque etiam intra intestinum desinit, in eam conjici potest specillum, quod sulcum habet,

quod vero non per interius fistulæ os, quo ea in intestinum patet, trajicitur, sed supra illud paulo altius per intestinum, qua parte id integrum est. Perforato sic intestino, specillum per anum educitur, & super id scalpello recto fistula inciditur. Post autem callus, si is rotus excidi non potest, scalpello, lineis in longum ductis, & forfice etiam incurva, transverse conciditur, & impositis medicamentis rodentibus atque pus alentibus tollitur, ulcus vero, si purgatum est, implentibus curatur. Si flexus & alii sinus reperiuntur, illi etiam specillo ferroque persequendi sunt. Præstat vero, id protinus fieri, nisi id ægri imbecillitas & sanguinis profusio impediatur. Nam, ubi ulcus pus alere cœpit, difficilius reperiuntur sinus & rivuli, qui ad latera tendunt, quippe quorum ora valde angusta sunt. (945.) Ulcus etiam, quamvis id linamentis impleatur, coarctari plerumque solet.

§. 1007.

Alia ferramentorum atque scalpellorum genera repperunt, quibus etiam has fistulas minori ægri dolore incidunt. Scalpelli genus est, cujus extremum mucronem obtusum habet, Gallis regium dictum *a*. Hoc in fistulam demittitur & inclinatur, ut mucro per anum exeat, id vero adducendo, fistula & intestinum, omneque, quod inter hæc est, secatur. Etiam scalpellum habent, cujus obtuso apici ferruminando specillum argenteum flexile junctum est, quod ultimum etiam per fistulam in intestinum conjicitur, & per anum educitur *b*. Hoc, quod syringotomum vocant, illis fistularum generibus opportunum est, quod altius & recta intrus ferrur atque intestinum superiori parte perrupit. Nec defunt alii, qui illo scalpelli genere, quod elatere movetur, (954.) utuntur: ne autem eo intestinum altera, & fistulæ opposita, parte vulneretur, prius in hoc conjiciunt ferramentum, canaliculi in modum excavatum *c*. His omnibus fistula minori dolore inciditur, callus vero haud exciditur, immo ulcus non satis ampliatur, quare illud medentem fallere potest. Si vero aliquis nihilominus his scalpellorum generibus uti velit, cum oportet protinus, incisa fistula, forfice concidere illam supremam intestini oram ea parte, qua illud mala materia proferat, quæ, cum vel callosa, vel alienata sit, nisi exasperetur, glutinari nequit. Omnia ferramenta, quæ in fistulam, vel anum, demittuntur, oleo inuncta esse oportet.

a Bistoury Royal. Vide HEISTERUM T. V. fig. 3.

b Hoc a LE MAIRE, Argentoratensium Chirurgo, inventum primus descripsit Cl. HENR. BASS in Dissert. de Fistula Ani feliciter curanda, Halæ, MDCCCXVIII. Frid. Hoffmanno præside, proposita. Hoc parum immutatum vid. in GARENGEOT T. I. Cap. IX. Art. V. p. 337.

c Quale est, quod delineavit HEISTERUS in Chirurg. Tab. XXXV. fig. II. qui etiam alia feramentorum ac scalpellorum genera habet. SHARPIUS iconem dedit forcicis, qua ani fistulam incidit. Vid. ejus Tab. II. p. 31. B.

§. 1008.

Alterum genus fistulæ, quod recta intrus tendit, quo vero intestinum violatum non est (997. 1.) ea ratione, qua de abscessu dixi, duabus & pluribus lineis incidendum est, ut imus sinus pateat. (994.) Ubi ad finem fistulæ ventum est, callus etiam vel torus excidi, vel concidi, & adurentibus exedi debet. Si quando fistula intestinum nondum perrupit, eo autem tendit, illaque propior est, celeritati multum adjicitur, si protinus demissum in fistulam acutum specillum per intestinum trajicitur, atque super id, & fistula, & intestinum, inciditur.

§. 1009.

Tertium genus, (997. 2.) quod integra cute in intestinum patet, hanc molestiam habet, ut illud prius extrinsecus aperiendum sit. Ubi enim tactu sub cute tumor, vel callus, sentitur, demittendum scalpellum & aperiendus sinus est. Hoc minori negotio fit, si conjectus in anum digitus ad fistulam flectitur & eo cutis exterrorsum urgetur, ita, ut hæc contra digitem incidatur. Si autem sinus in intestino arctior est, & digitum non recipit, specillum ex plumbo, vel argento, ita inflecti debet & per anum in fistulam demitti, ut contra hujus caput cutis incidi queat. Perforata autem cute, cetera in curatione similia his esse debent, quæ in illo fistulæ genere, quod & extrinsecus & in intestinum patet, præcepi. (1003. ad 1005.)

§. 1009.

Quo semper in his curationibus imus fistulæ incisæ sinus oculis pateat, ille cum linamentis impleri atque impositis pannis vinciri debet. Hæc tolli oportet, si alvum deijciendi necessitas est. Etiam post dejectionem ulcus spongia ex calida, vel vino, expressa, sedulo purgari atque iterum novis linamentis, quibus etiam medicamenta illinuntur, impleri debet. Quo primis diebus, quibus quandoque metus est, ne sanguis feratur, æger alvum cohibere possit, & illa ante curationem duci, & æger sorbitionibus sustineri debet. Nec ignorari oportet, homini, qui ita curatus

fuit, primis diebus frequentem desidendi cupiditatem esse, parum vero, vel nihil, ut plurimum excerni.

a Pulvilli atque linamenta ita demitti debent: In anum conjicitur digitus chirurgi, ita, ut is fistulæ incisæ sinum contegat: inter digitum & intestinum fistulæ oppositum altius demittuntur linamenta, quæ, vel in pulvillos, vel ellychnia varii generis, (*plumaceaux, bourdonnets, & maiges vel meches* 19. 20.) figurantur. Si hæc in intestino supra fistulæ sinem detrusa fuerunt, digitus tollitur, & eo linamenta in fistulam deprimuntur. Vid. LE DRAN Obs. 83, p. 214.

§. 1011.

Aliæ quædam animadversiones necessariae sunt. Si totus callus excisus non fuit, oportet adhiberi multam diligentiam, ne ejus quid maneat; quare, & demisso in ulcus digito, & specillo, omnia crebrius atque diligentius explorari debent. Sedulo etiam videndum, num ulcus, si illud purum videtur, siccum sit, an humidum. Nam, plures ac reconditos sinus subesse, manifestum est ex modo puris, si hujus plus fertur, quam, quod simplici spatio convenit. Ani spincter sine periculo, etiam reperitis vicibus, inciditur. Si vero ejus multum exciditur, adurentibus roditur, vel magna concitata suppuracione corrumpitur, is offenditur, ut quandoque angustetur, quandoque etiam resolvatur, ita ut alvum non recte continere possit.

§. 1012.

Interdum, si fistula altius descendit, evenire solet, ut, præcisa arteria, venave, sanguis cum impetu fluat, id quod non sine periculo est. Si igitur profusionem timemus, vulnus implendum est linamentis, quæ, si sicca parum valent, etiam alcohol, vel alio liquore stiprico, madefacienda sunt, & manu super comprimenda. Quandoque, si sanguis conquiescere videtur, alius metus subest, ne is, si ei exitus non datur, feratur in intestinum; id quod sciri potest, si ægrum ventris inflatio atque tormina afficiunt.

§. 1013.

Veteres linum in fistulam conjectum ligaverunt, quo paulatim, & curis, & fistula incisa fuit. Quæ ratio curationis longa atque tædii plena fuit.

b Vid. HIPPOCRATEM de Fistulis. T. XII. p. 680. CELSUM L. VII. c. 5.

§. 1014.

Si fistula intus aliqua procedit, quo scalpellum tuto pervenire non poterit, vel, si ætas, aliaque, illam curari prohibent, collyrio utendum est, quo illa pura sit. Ad id idonea sunt deco-

ctum herbarum, absinthii, rutæ, agrimonie, falviæ & similia, nec non aqua vulneraria, cui parum essentie succini adjici potest. (913.)

HÆMORRHOIDES.

§. 1015.

Raro evenire solet, ut ex hæmorrhoidibus sanguinis profusio oriatur, quæ manus auxilium desiderare possit. Si enim sanguis exitum per hæc venarum ora non habet, multa observatione compertum est, inclinata in viscera materia homines subitis & gravissimis morbis correptos esse. Si autem ora venarum, vel sæpius, vel periculosius, sanguinem fundunt, & homo ex ejus profluvio imbecillior fit, imperanda est abstinencia, quies & potio dilutissima, dandaque sunt alia, quæ adversus sanguinis profusionem alibi præcepi. (417. 418.) Neceffe etiam est, ut alvus, si ea coacta & adstrictior est, lotionem in eam immissa, quæ egelida, nitrum adjectum habet, solvatur. Parum tuto suppressitur profluvium, admotis extrinsecus adstringentibus, vel si ora venarum ferro candente aduruntur, aut filo constringuntur. Si ora venarum, tamquam capitulis quibusdam turgentia, sanguinem fundunt, alii præcipiunt, ut ea volsella, hamulove, apprehendantur, & forfice, vel scalpello, excidantur, quo profluvium melius possit suppressi. Ad omnia hæc auxilia non facile, & nisi necessitas cogat, decurrendum est. Ex his tuberculis sæpe mala ulcera & condylomata nascuntur.

§. 1016.

Multo autem frequentius evenire solet, ut illa venarum ora magna cum inflammatione & intolerabili dolore intumescant. Hæmorrhoides cæcas vocare solent. Accidere id solet, si sanguini exitus non datur, vel etiam, si æger sumsit ex purgantibus aciora, & quæ multam alvionem habent, nec non, si in humidis ex scorbuto & venerea lue vitium, & si sanguis percrassus est, qualis esse solet eis, qui corpus parum exercent. Hæc valetudo etiam ex aliis nascitur, quæ supra, ubi de abscessibus dixi, qui circa anum fiunt, exsecutus sum. (991.) Horum vitiorum curatio a medicis requirenda est. Alvus lotionem minime acri, ex emollientibus, lacte atque oleo, cienda; sanguis, si is

abundat, mittendus, & potio dilutissima & victus a fame propior imperandus est. Circumcidendum vitium est, & omne acre, & quod sanguinem mover, vel alvum adstringit, aut inflat, & adhibenda sunt alia, quæ adversus inflammationem valent. (62. 64. 66.)

§. 1017.

Extrinfecus autem emollientia (91.) ex lacte coqui debent, & ex decocto multiplices panni recte exprimi, (24.) atque calidi loco dolenti admoveri. In alvum immitti potest oleum verbasci, liliorum alborum, cui, si intestinum ab acri humore erosum atque exulceratum est, parum unguenti de linaria adjici potest. Hoc enim, si solum in intestinum demittitur, nimis valens ad reprimendum esse,prehenditur. Profuit etiam plurimum, si tubercula manu chirurgi, quæ oleo inuncta esse debet, intus promoventur; id quod necessarium est, si intestinum aliquantum resolutum fuit. Pestiferum est, si alcohol cum camphora, aqua calcis, & fumus ex ligno quernco, vel combustis muribus, sic dictis, marinis, his tuberculis admovetur.

§. 1018.

His etiam opitulatur hirudines, si tuberculis admoventur. Meliores ad id habentur, quæ ex aquis puris colliguntur, & quæ ex flavo viridescentem colorem habent. Confert etiam, eas, quæ sanguine aluntur, famelicas esse. Locus, cui admoveri debent, sedulo prius spongia extergi, & ei parum lactis, vel recentis sanguinis, illiniri debet. Chirurgus hirudinem, quam admove vult, manu prehendit linteolo obvoluta, vel eam collocat in arundinem in longum scissam. Illæ, postquam se sanguine impleverunt, decidunt, numquam enim vi diduci debent. Recedunt etiam, si cinere, vel sale, adsparguntur.

§. 1019.

Illa hæmorrhoidum tumentium capitula interdum scalpello inciduntur, & sanguis ex iis evocatur. Hoc vero non semper & in omni corpore, sed tantum in eo, quod integrum est, & cujus humida nullum vitium habent; atque non aliter experendum est, quam, si omnia auxilia, quæ mox proposita, parum proficiunt, & ubi dolor, cum gravioris morbi meru, vehementer urget.

C O N D Y L O M A T A .

§. 1020.

Sæpe enim ex hæmorrhoidum capitulis , si illa , vel incisa fuerunt , vel superdatis malis medicamentis , retentaque materia , induruerunt , tubercula multi generis nascuntur , quibus a figura , duritie , aliisque varia nomina imposita sunt . Condylomata sunt tubercula majora , ceteris duriora , quæ si extremum incisum & cristatum habent , cristæ nonnullis dicuntur . *Θύμωρ* vel *ἀποθύμωρ* , verrucæ genus esse , supra (886.) retuli , quod etiam in his sedibus quandoque nascitur . Ficus tumor rotundus est ad cutim tenuis , supra latior , rarus ac mollis , cum quo fere convenit marisca . Multum ad hæc tumorum genera confert , si corpus corrupti habitus & vitium ex venerea lue per id diffusum est , vel , si in his sedibus mala ulcera fiunt , & his nulla curatio adhibetur .

§. 1021.

Hæc tubercula non solum extrinsecus circum anum nascuntur , sed iis interdum intestinum altius etiam impletur , adeo , ut illa intus se opponant totumque intestinum intercludant & prohibeant , quo minus stercus descendere possit , quæ res etiam miseram mortem adferre potest . Nam si altius in intestino atque penitus infederunt , insanabilia sunt . Curationibus etiam sæpe ea , quæ sine dolore sunt , concitantur , & , excisa etiam , nonnumquam post inductam cicatricem revertunt . Hoc frequentius incidit , si corpus ægrum est , senile , atque mali habitus , & si vitium , per humida diffusum , non fuit idoneis medicamentis victuque discussum .

§. 1022.

Excidi ergo possunt hæc tubercula , quæ extrinsecus circa anum & in inferioribus intestini partibus sunt . Alvus ante omnia ducitur . Tum vossella , vel digiris etiam , tuberculum apprehenditur ac valentius adducitur , illudque ita exciditur , ut aliquid ex cute , ipsoque etiam ano , dematur . Nam præ aliis condylomata radices altius exigunt , quæ , si relinquuntur , illa renasci solent . Hac enim ratione radices minori negotio , minori etiam ægri periculo , tolluntur , quam , si id quod plures præcipiunt ,

adurentibus efficitur, ut illæ emoriantur. Si aliquid ex ano huiusque sphinctere demendum fuit, sub curatione in anum danda est major densiorque turunda, ne, glutinatis inter se vulneris oris, anus nimium coangustetur. Si multum sphincteris demtum fuit, manet quandoque imbecillitas, ut æger alvum vix continere possit. (1010.)

A N I P R O C I D E N T I A.

§. 1023.

Tædii etiam plenum vitium est, si anus, id quod interdum fit, procidit. Hoc enim evenire solet, si hominem cito alvus diu exercuit & per eam multa acria biliosa descenderunt, si acrioribus purgantibus illa crebrius ducitur, si in intestino ascarides, vel mala ulcera sunt, ex quibus, atque ex vesicæ calculo, oritur tenesmus, in quo frequens desidendi cupiditas est, atque dolor, ubi aliquid excernitur: Nam his omnibus, & si æger crebrius hæmorrhoidibus vexatus fuit, intestinum tandem infirmatur, quod sub levi nixu descendit & procidit. Accedere quandoque solet inflammatio, quæ oritur, si sphincter se valentius contrahit, &, id quod procidit, premit.

§. 1024.

Si causæ (1022.) patent, illas ante omnia tolli oportet. Si fanies acrior per alvum defluit, in hanc dari debent oleum & lotiones ex decocto avenæ, cremore, lacte, ex quo coqui possunt emollientia. Ascarides necantur, si oleum in alvum immittitur, idque, quamdiu potest, in ea relinquitur.

§. 1025.

Si vero, id quod procidit, inflammatum est, adhibenda sunt fomenta & alia, quæ supra (1016.) præcepi, & ubi intestinum paululum derumuit, illud digitis (1016.) debet promoveri atque intus compelli, post autem, pluribus multiplicibusque pannis impositis, injicienda fascia (996.) est. Admoveri etiam possunt, quæ leniter reprimunt, vinum austerrum, ex quo etiam coqui possunt radix tormentillæ bistortæque, malicorium. Convenit etiam, locum thure, mastiche, baccis juniperi, suffire.

§. 1026.

Si vero quædam infirmitas manet, alvus numquam vehementioribus duci, ita tamen lorionibus solvi, debet, ne illa coacta vi & majori nixu exprimenda sit. Post dejectionem etiam adhiberi possunt alia reprimenda. (1024.) Necesse est, ut æger adductis, devinctis etiam inter se, cruribus sedeat jaceatque. Nonnumquam malum nullam curationem recipit, id quod etiam fieri solet, si virium ex sectione, quam lateralem vocant, relinquitur, qua calculus ad Fratris Jacobi methodum extractus fuit, (989.) cum ea ani levator incidatur.

ANUS PRÆCLUSUS.

§. 1027.

Huic contrarium vitium est, si anus præclusus est, id quod plerumque protinus in utero materno evenit. Si intestino opposita membrana est, curatio facilis esse solet. Si vero intestinum altius atque penitius interclusum est, vitium plerumque morte finitur. Interdum stercus, reperta aliqua via, in puellis per vulvam, in pueris per vesicam, fertur.

§. 1028.

Si membrana se opposuit, oportet eam scalpello ancipiti duabus lineis transversis incidere. Postquam meconium descendit, plaga, si id necessarium videretur, vel nova sectione, vel demisso in eum digito, prius oleo inuncto, ampliari debet. Commodum etiam est, ut id, quod meconii superest, lorione immissa educatur. In anum vero dari debet turunda paulo plenior atque durior, ne vulneris oræ fanescendo inter se jungantur, & anus nimis coangustetur. Turunda medicamento, quod cicatricem inducere potest, (396.) illinenda est, quam tandiu intus dari convenit, donec plaga ad cicatricem perveniat.

OSSIIUM MORBI.

§. 1029.

DUriores corporis partes, ossa, ex tenuioribus lamellis, minoribus, & quæ angustiori orbe finiuntur, bracteolis, vel squamulis, nec non ex fibris, atque his omnibus certa ratione inter se concretis & coagmentatis, constant. Illæ, tum lamellæ, tum squamulæ, non solum ex fibris componuntur, sed etiam mediis aliis fibris transversis, vel, ut quibusdam videtur, reflexis, inter se junguntur copulanturque. Lamellæ in ossibus solidis & eorum etiam partibus, quæ majorem duritiem habent, majores & rectæ sunt, ac quasi lævigatæ, & quæ sibi junctæ arctius continentur, id quod v. g. in femoris tereti mediaque parte conspicitur. In ossibus autem mollibus ac raris minus frequentes sunt majores lamellæ, illæque etiam flexuosæ ac inæquales videntur, crebriores autem squamulæ atque fibræ reperiuntur. His efficitur, ut os tumidum sit molle, rarum ac cavernosum, quale femur est, ubi illud extremis suis partibus intumescit. Harum cavernularum varia figura & magnitudo est. Quo illæ autem majores sunt, eo rariora ac molliora ossa etiam esse solent. Nam in ossibus solidis durisque etiam cavernulas, quamvis minores, esse, medulla probat, quam illa exsudant. Tandem vero in ossibus fistulatis horumque interiori parte deficiunt, & lamellæ, & squamulæ, & plures in longum ductæ atque etiam transversæ & obliquæ fibræ sunt, quæ quasi reticulatum opus constituunt, sustinendæ pinguiori medullæ accommodatæ. Inter lamellas, bracteolas atque fibras, arteriæ venæque discurrent, quæ ossibus, ut ceteris partibus, alimentum subministrant.

* Vid. CLOPTON HAVERS *Osteologia nova*, GAGLIARDI *Anatome Ossium*, WINSLOVV *Expos. Anat.* T. I. §. 84. 1q.

§. 1030.

Ossa omnia, si dentes excipias, extrinsecus membrana includuntur, quam periostium vocant. Illa arctius ossibus inhaerescit & non sine negotio ab iis diducitur. Incipere dicitur a dura matre, cum qua in orbitis aliisque capitis sedibus committitur. Eam nervosam esse, dolor manifestat, qui, ubi injuriam acce-

pit, oritur. Sunt etiam arteriæ venæque admodum multæ, quæ a periostio in ossa pertinent. Inter os & membranam contextus esse videtur cellulosus, valde tener. Membrana hæc non æqualem crassitudinem habet, sed in aliis sedibus tenuior, in aliis plenior est. Fibræ enim ex muscûlorum tendinibus atque ossium ligamentis, quæ super ossa finiuntur, illi junguntur, ex quibus periostium crassescit. Ex periostio ad ossa pertinent iisque adhærent arteriæ, per quas succus, quo illa aluntur, permanat, quibus etiam accommodatæ venæ sunt. Super hanc membranam etiam, quæ lævis ac lubrica est, musculi celeriori mobilitate feruntur. Ea epiphyfes contineri, ex eo discitur, quod hæc decidunt, ubi periostium exesum fuit.

§. 1031.

Alia membrana est, qua ossa interius cinguntur. Hæc nascitur ex arteriis, venis nervisque, quæ per foramina feruntur, ab exteriori ad ossium intimas partes pervia. Hæc membrana non solum majora medullosaque cava includuntur, sed etiam illæ cavernulæ ossium cavorum ac mollium. A vero propius est, etiam hanc membranam, sive internum periostium, ex duabus tunicis constare, per alteram ad ossa permanare succum, quo illa aluntur, per alteram, & maxime illius interiores partes, in ossis cavum cavernasque medullam cadere, atque ad varios usus secerni. Ossa, si læduntur, nullo, periostium externum acerrimo, periostium internum, vel medullam ^a, aliquo, sensu doloris affici, experimentis cognitum est.

^a Vid. C. A. R. Sc. MDCC. p. 252.

§. 1032.

Medulla ex arteriis ad interius periostium pertinentibus a reliquo sanguine secernitur. In ea vero etiam discrimen est. Nam quædam pinguior atque oleosa, ut vera adeps, membranaceis folliculis continetur, qua majora cava ossium teretium implentur. Hæc illo fibrarum ossearum reticulato opere (1027.) quasi suspensa sustinetur. Alia medulla est tenerior, & lymphæ succoque similis, quo corpus alitur, in qua etiam, si illa arte coquinaria in jus vocatur, plurimum alimenti est. Ea in illis ossium rarorum molliumque cavernis secernitur. Hæc tamen multo tenerior esse videtur illa medulla, quam ossa etiam durissima, si soli exponantur, exsudent, & quam minimis & sensum effugientibus lo-

culamentis contineri jam retuli. Omnis medulla in corpore integro, & quod quiescit, pinguis est & oleosa; ubi vero corpus infirmum & mali habitus est, vel senile, post longam etiam incediam atque multam exercitationum defatigationem illa tenuis fit, faniosa, acris. In iis, quibus venereus morbus per humida diffusus est, ossa emedullata atque multo leviora fiunt. Nemini obscurum est, medulla, quæ ossibus insidet, effici, ut his quædam flexilis mollitia sit, & prohiberi, quo minus hæc facile findantur franganturque.

S. 1033.

Necessarium est, medentes hæc scire, cum omnes hæc ossium partes ex variis causis laborare & ex his multi ac pestiferi morbi oriri soleant. Nam, si periostium externum inflammatur, inflammatio vero ad suppurationem spectat, hæc membrana ab osse diducitur & corrumpitur. Ossis igitur exterior pars, quoniam a periostio nullum alimentum accipit, vitiatur atque emoritur, & os cariosum fit. Hoc etiam accidit, si ictu aliquo, vel alia causa, membrana ab osse diducitur. Si humida, quæ per ossa, etiam durissima, naturaliter feruntur, in his ex suis receptaculis effunduntur atque quiescunt, illis ossium fibræ diducuntur, & nascitur tumor, qui *ἔξωσις* vocatur. Si succus ille ex vasis suis emissus bonus est, qualis esse solet, quo medio fracta conservent, ille in callum duratur, qui tandem in os vertitur, & tumor benignus est *a*. Si vero aliud vitium subest, & humor ille acrior non solum ossium fibras inter se diducit, sed quoque exest atque corrumpit, exostosis dicitur maligna *b*. In his tumoribus nonnumquam putris caro reperitur, quæ nasci consuevit ex minoribus per ossa discurrentibus arteriis, quæ, exesa atque liquata per vitiatum humorem ossea materia, fungi in modum, increscunt *c*. Ex eadem causa & vitiatis humoribus nonnumquam ossa, non ex parte, sed rota, intumescunt, quod morbi genus *ὕπερσσις* a recentioribus vocatur *d*. Immo interdum ossa ita mollescunt, ut, quasi cerea, flecti queant, quæ, ut videtur, acido inprimis, humore emollita, tum musculorum actione, tum corporis pondere, incurvescunt *e*. In aliis oritur mira fragilitas, adeo, ut ex levi contactu, motuve, frangantur *f*. In his omnibus vitiis, cum ceteris per totum corpus diffusis humoribus, etiam medulla corrupta est. Quæ, si aliqua parte, frequentius ve-

ro in ossium partibus cavernosis rarisque, præcipue prope articulos & in epiphysibus, ex quacumque causa subsistit & corrumpitur, durum illud valetudinis genus efficit, quod *παιδαρσροακη*, vel spinam ventosam, vocamus g.

a Vid. PETIT *des maladies des Os* T. II. p. 380. sqq. Possideo calvariam, in qua talis exostosis est in osse coronali, & hujus parte sinistra. Ictum vehementiorem sine dubio homo acceperat, nam non solum exterior calvariae pars quasiata & confracta fuit, sed & intus lamina vitrea fissila est. Inter utramque vero laminam & fractas squamas callus durissimus deprehenditur, qui etiam hanc calvariae partem longe ponderosorem reddit. Ab illa parte coronalis incipit amplior fissura, quæ per medium os temporis ad futuram lambdoideam usque procedit. In parte posteriori bregmatis os modiolio excisum fuisse deprehenditur. Homo tam graviter vulneratus vixit & convaleuit. Nam & fissura & sinus modiolio factus callo completus fuit, qui majorem partem, & relicta minori fissura atque exiguo foramine, jam in verum os duratus fuit.

b Vide figuras in CHESELDENS *Osteographie* Tab. XLII. fig. 2. in maxilla inferiori & Tab. LIII.

c Hoc etiam ex ictu illato accidit. Vid. PETIT l. c. p. 389. conf. §. 526.

d Vid. Cel. ASTRUC c. I. L. IV. Cap. III. T. I. p. 416. conf. figuras in RUYSCII Thef. X. Tab. II. fig. 2. CHESELDEN Tab. XLIX. fig. 2. Tab. LV. fig. 1.

e Hoc in pueris rhachitide laborantibus frequens est. Vid. fig. in C. A. R. Sc. MDCCVI. p. 613. sq. CHESELDENS c. I. Tab. LII. fig. 3.

f Vid. HENR. MEIBOMII Exerc. de ossium constitutione naturali & præternaturali, Helmst. MDCLXVIII. & WILH. HULD. WALDTSCHMIEDT Diatribe de Fracturis ossium sine violenta causa externa, Kil. MDCCXI. SAVIARD. Obs. 62. PETIT in Comm. A. R. Sc. MDCCXXII. p. 311. sqq. qui hunc morbum novum esse opinatus est. Sed confutatus fuit ab Auctore libelli (FRANCISCO JOHANNES HUNAUDE) *Dissert. en forme des Lettres au sujet des Ouvrages de l'Auteur sur les maladies des Os*, & ab ASTRUCIO c. I. p. 418. qui Auctores plures Observationes olim proditas adduxerunt.

g Vide PANDOLPHINUM de Ventositate Spinæ & SEVERINUM de Pædarthrocace in Libro de Abscessuum natura, & vide figuram in CHESELDENS *Osteographie* Tab. XLV. fig. 3. Confer de omnibus his HEYNE de Ossium morbis.

S. 1034.

Ossa etiam emoriuntur, si succus, quo aluntur, non ad ea perlabitur. Hoc incidit, si arteriæ paulo majores, quæ ad intima ossa tendunt, præcisa læsaque fuerint, & periostium etiam corruptum est. Ossa hæc arida ex toto sunt, quæ levia, calci simillima, facile friantur. Alibi retuli, magnum periculum esse, si arteriæ, quæ a summis ossibus ad intima tendunt, in illis foraminibus præciduntur. Sanguis enim, quem illæ ossi innexæ arteriæ fundunt, vix cohibetur, quod comprimi haud satis possunt. (248. 543.)

§. 1035.

Sed cum omnium hæc ossium vitia parum ab iis differant, quæ in aliis mollioribus corporis partibus esse solent, illa fere similem curationem requirunt. Supra docui, (35.) in ossium arteriis ex varia occasione humores subsistere, iter claudere, atque fieri obstructionem, haud vero inflammationem, cum ossium fibræ nullum vitale robur habeant, quo humor, qui coit, discuti, vel magis cogi atque in pus verti possit. Igitur, si humor in ipso osse, non in hujus membranis, quiescit, isque corrumpitur, mala ulcera nascuntur, quæ, dum ab interioribus incipiunt, tandem per totum os, periostrium, atque etiam, supernatis gravibus ulceribus ac fistulis, per cutim perrumpunt. Caries igitur cum ulcere & gangræna, exostosis maligna & pædarthrocace cum cancro occulto (262.) & carcinomate, comparari potest.

§. 1036.

Neque id ignorandum est, in ossibus cariosis fere idem accidere, quod in gangræna fieri supra (198.) retuli. Quemadmodum enim in hac illa putrida & foetida crusta, moto inter eam, & inter id quod integrum est, pure, resolvitur; sic etiam, si ossium pars emortua est & vitiata, illa etiam ab integro resolvitur, dum inter integram ac emortuam partem caruncula nascitur, quæ, quod abscedit, expellit, ex qua caruncula novum periostrium nascitur. Exfoliationem vocant hanc emortui ossis resolutionem, quæ interdum sponte fit, interdum adhibitis ad id facientibus variis auxiliis ^a. Longe facilius enim vitiatum ab eo, quod integrum est, resolvitur, si illud siccum aridumque factum fuit. Quandoque tamen etiam os, quod vitiatum est, pedetentim & ita solvitur, ut cariosum, quasi liquatum, cum humore ex ulcere feratur. Ex his manifestum est, cur hæc squamæ resolutionis ægrius in ossibus raris ac cavernosis fiat.

^a HIPPOCRATI squama, quæ sic decedit, dicitur *κροσσηνός ὀστέον*. Vide Librum de Capitis vulneribus §. 23. T. II. p. 705.

§. 1037.

His propositis ad singulas species veniendum est: ac primo quidem super ossibus varia tumorum genera nascuntur. Interdum sola membrana extrinsecus intumescit, si sub ea humor coit. Id accidere potest, tum ex gravi ictu, (522.) tum si mala morbi ejusdem materia in ossa inclinata est; id quod sæpius, dece-

dentibus variolis morbillisque, fieri consuevit. Longe tamen frequentius ex venereo morbo periostrium intumescit, si ei corruptus humor subjicitur, qui, ut videtur, in illo teneriori celluloso contextu (1028.) confluit. Si ex gravi ictu percussum fuit periostrium, & sub eo sanguis confluit, tumor repente confurgit. Si mala materia ex alio morbo in os inclinata fuit, locus ab initio fere sine tumore est, ita ut, quo tempore extrinsecus tumor conspicitur ac digito premitur, intrus circumfluens humor cutem, quæ non premitur, attollat. Tertium genus post longos acerbosque, noctu etiam auctos, dolores sensim pedetentimque confurgit. Si tumor inciditur, humor plerumque flavus, & gelati instar coactus, reperitur. Aliis etiamnum vocabulis hos tumores ex venereo morbo ortos alii discernunt. Si enim illi digito prementi cedunt, gummata a recentioribus vocantur. Si duriores magis renitentur, tophi. Maxima durities est in exostosi.

§. 1038.

Quoniam os emoritur, si ab eo diductum, vel etiam corruptum fuit periostrium, (1028.) in primo casu, & ubi, capite vel alio membro, graviter percusso, metus est, ne periostrium injuriam accipiat, festinari oportet, & diligentiam adhiberi, quo humorum aditus avertatur. Sanguinem igitur protinus mitti, necessarium est, omniaque fieri, quæ adversus inflammationem valent. Extrinsecus superdari possunt fomenta, quæ emolliunt, (91.) quo humor, qui membranam gravare potest, evocetur. Utile etiam est, si curis carnesque, ubi illud turo fieri potest, ad periostrium usque inciduntur, vel etiam conciduntur, hoc vero ut integrum maneat, necesse est. (521. 724.)

§. 1039.

At, ubi sub periostrio jam sanguis confluit, expeditissima curatio est, tumorem ad os usque incidi, sanguinem evocari. (522.) Ossis nudati curatio talis esse debet, qualem supra (523. 524. 525.) proposui.

§. 1040.

Si vero ex decedente febre, vel ex venereo morbo, periostrium cum dolore intumescit, inflammatio raro averri potest. Nec proficit in his casibus sanguinis missio, nisi ejus copia ægrum male habeat. Non raro enim, si ejus multum detrahitur, vires ad curationem necessariæ effunduntur. Licet tamen illud experiri, &

cutim super tumorem incidere. Danda sunt homini medicamenta, quibus vitium, quod in humidis est, præcipue venereus morbus, si eo æger laborat, discutitur. Ubi autem, se remittente dolore, ex tumore nihil minuitur, is vero mollior fit, periostium corruptum, atque os nudatum, & cariosum esse intelligitur. Quare oportet os deoperire, & per alias curationes, de quibus protinus dicam, id quod vitiatum est, tollere. Qui carcinomate, vel scorbuto conflictantur, si eis morbus penitus & adeo insedit, ut periostium corruptum sit atque ab osse diductum, illi eo morbo brevi extinguuntur. Pueris, qui rhachitide ægri sunt, ossa, & præcipue epiphyfes, prius intumescunt, & tandem in his mediis vitium, seu *παύσησθαι* nascitur, quo ossa, & tandem etiam periostium, vorantur.

§. 1041.

Periostium exulcerationem habere, & os sub illis tumoribus (1036.) jam vitiatum esse, scire licet, si dolor, qui acerbior fuerat, cum omnibus inflammationis notis se subito remittit, æger vero gravitatem sentit. (85.) Etiam altius sub cute ac carnibus circumfluens humor digito sentitur, & quandoque cutis commutato colore aliquantum attollitur. Si autem, quod in ossibus vitiatum est, non protinus incisa cure, & si caries latius patet, subsectis etiam carnibus, tollitur, vel, si vitium aliud, & aliquo loco, quo ferrum tuto pervenire nequit, conditum est, gravia ulcera atque fistulæ supernascuntur, quæ multiplices inter musculos in eorum tunica cellulosa subtereunt, longius ab ortu procedunt, & tandem aliqua parte cutim perrumpunt. Alii retuli, (899. 931.) hæc ulcera & has fistulas, nisi percurato osse, haud sanescere.

§. 1042.

Exostosis benigna (1032.) vix oritur, nisi ab ictu, & si periostium laxatum læsumque fuit, & ipsum etiam os graviter percussum: quare frequentius in capite & in tibia nascitur, quod hæc ossa folis membranis contexta crebrius injuriam excipiunt. Veluti scirrhus benignus (262.) est hoc tumoris genus, cum in eo retenta materia sine metuenda noxa hæreat. Tumor tamen adferre potest molestiam, si is musculis subjectus est, quorum motum & actionem is impedire potest. Si tumor in interio-

ri calvariae parte increfcit, is cerebrum premit, & hujus functiones lædit *b*.

a V. PETIT l. c. T. II. p. 434.

b Vid. Obf. SALTZMANNI in Actis Petropolitans Anno MDCCXXVIII. p. 274. Exostofin benignam in offe bregmatis defcribit PETIT l. c. p. 385.

§. 1043.

Ex compertis caufis hujus benigni tumoris notas habere poffumus. Nafcitur enim, fi ictus aliquis, vel cafus, perioftium graviter offendit, præcipue, fi hoc incidit in corpore integro, & quod boni habitus eft, & fi, femel difcufla inflammatione, æger nullum dolorem ex tumore fentit. Nec hic, fi is adolevit, curationem recipere poteft.

§. 1044.

Exoftofis maligna quandoque etiam ab iis, quæ extrinsecus incidere poffunt, nafcitur; & fi os, vel minus, vel rarum ac cavernofum, graviter percuffum fuit *c*. (526.) Sed frequentius ab humidis, quæ aliquo morbo per totum corpus diffufo vitiata funt. Illa fæpius offa dura ac fistulata, aliquando etiam cavernofa, occupantur. Nam quoddam in morborum generibus difcrimen efle follet. Si corpus male habet feorbutus, ifque eo proceffit, ut offa, eorumque membranæ affectæ fint, plerumque fine tumore, diducto exefoque perioftio, vorantur & decidunt epiphyfes, & offa, quæ naturaliter rara ac cavernofa funt, cariola fiunt. Qui rhachitide ægri funt, his etiam epiphyfes, illaque rara atque cavernofa, ut & minora digitorum, offa tota circum circa intumefcunt. Exoftofis raro a decedentibus variolis relinquitur, frequentius vero ex morbo venereo nafcitur, & fi is imprudentiæ medentium, malifque curationibus, præcipue intempeftive datis medicamentis, ex mercurio compofitis, agitur fuit. Sæpe tamen unum valerudinis genus alteri jungitur, ut corpus, quod olim rhachitide laboravit, jam etiam feorbutus, vel venereus morbus teneat; in quo cafu illi tumores peffimi efle folent. Nec meliores funt in iis, qui aliqua corporis parte graves exulcerationes atque carcinomata habent.

c Vide commemorabilem cafum in Com. A. R. Sc. MDCCVI. p. 318. & PETITUM l. c. p. 388.

§. 1045.

Exoftofin malignam efle, denunciat ipfe morbus, ex quo ea

nata fuit. Crebrius etiam illa occupat ossa, quæ, non multis musculis, sed solis membranis conteguntur, atque aëris injuriis exposita sunt; quare in capite & tibia frequentius reperitur. Tumor ab initio parum, & minus etiam, quam tophus, dolo, dolor vero omni, & noctu etiam lectuli calore intenditur. Dolor talis est, qualis sentiri solet, si periostium affectum fuit. Postquam autem mala materia os totum voravit, dolor, exesa membrana, fere conquiescit. (1040.)

§. 1046.

Vera exostosis, etiam ex venereo morbo enata, raro medicamentis, nec etiam mercurio, obedit: quare, si illa dolorem non adfert, supervacuum, immo etiam noxium est, eam variis curationibus agitari. Ubi autem graves dolores veniunt, os, si id commodè fieri potest, oportet nudari, omnisque caro subsecari atque ossis tumor crebris foraminibus urgeri. Quatenus vero, & modiolus, & terebra agi debeat, vitiatum humor & scobis significant. Factis foraminibus, excisoriis scalper ab altero foramine ad alterum malleolo adigendus est, ut id quod inter urrumque medium est, excidat. Id quod reliquum est, scalpello radendum, & omne vitiatum tollendum est iis auxiliis, quæ protinus, ubi ad cariem venero, exponam ^a. Si autem vitium ad alteram etiam ossis partem penetravit, & totum corruptum, totum eximi non potest, vera sanitas haud reddi potest: sed, si tumor artus occupat, membrum, curato priori morbo, præcidendum est. Neque ulla spes est in aliis vitiis, scorbuto inveterato, & ubi ossa tota intumuerunt, (1032.) vel præter naturam fragilia facta sunt. (1032.) Victu & medicamentis nihil aliud efficitur, quam, ut morbi imperus trahatur.

^a Curationem talem proposuit PETITUS c. l. p. 388. & 518.

§. 1047.

Ab his vero ossium tumoribus proximus transitus est ad cariem. Hæc oritur, si membrana, qua os contegitur, ab osse inducitur, vel, si illa, pure orto, corrumpitur, id quod ex variis morbis causisque accidere ex supra (1032.) dictis constat. Morbi, quo æger laborat, ejusque & causæ æstimatio, cum aliis signis, ostendit, periostium vitiatum esse: inter quæ primum est, si locus, qui ante vehementem & continuum dolorem habuerat, jam sine dolore est. (1040.) Idem significat cutis, si tumida

est & plumbea atque mollior, & si sub ea humor pressus circumfluit, & si gravitas materiæ atque febricula, intrus vero aliquæ punctiones, sentiuntur.

S. 1048.

Ubi os, supernatis gravibus ulceribus, aut fistulis, vitiatum est, id cognoscitur ex putri carne, quæ increfcit, & per quam sine negotio ac sine dolore specillum demissum intrat. Nascitur hæc ex arteriis venisque, quæ naturaliter ex perioftio in os feruntur, & quæ, quod os vitiatum est, ab eo diductæ sunt. Propter hanc putrem carnem, & quia, hac increfcente, cutis adducitur, oræ ulceris recurvantur. Ex eo sanies fertur acris, livida, nigra, & quæ intolerabilem ac cadaverosum odorem excitat. (897.) Humor enim, veluti de ulceribus dictum est, (894.) ex immutatis arteriolarum disruptarum oris corruptus exit, cui malus odor ex corrupto rancidoque meduloso succo accedit. Propter hanc putidam saniem imposita emplastra & demissa in ulcus argentea specilla nigrescunt, (574.) in qua etiam excisi ossis frustilla sentiuntur. Specillo occurrit os asperum & inæquale, & quasi spongiæ simile. Hæc ulcera ac fistulas, nisi offi sanitas reddita fuerit, haud sanescere, alibi positum est. (899.) Quæ ulcera, si etiam sana videntur, rupta, quæ illis inducta fuerat, cicatrice, iterum renovantur. Hæc cicatrix, cui vitium subest, esse solet mollis, rara, & quæ super cutim fere excrevit. Ubi autem ea super os integrum inducta fuit, illa densa est & dura atque concava.

S. 1049.

Ossis vero corrupti expedita cognitio est, si illud nudatum oculis patet. Ossis integri ac vitam habentis color est ex albo cæruleus, qualem habet tunica exterior oculi, qui color in infantium ossibus paulo magis sanguinolentus est. Nam hunc colorem ossa recipiunt a sanguine per arterias venasque permanentes. Ossia vero quandoque candida fiunt, calci similia, si propter alimenti defectum emoriuntur. Hoc incidit, si illæ arteriæ, quæ per foramina majora in ossa feruntur, & his atque medullæ alimentum sanguinemque subministrant, præcisæ fuerunt, aut, id quod frequentius deprehenditur, a magno tumore pressæ. Ceteroquin vero, id quod in ossæ emortuum est, pingue fit & lutidum, a medulla, quam exsudat. Medulla, si magis corrup-

pitur, & , veluti omne oleosum, rancida fit, tandem nigritiem offi adfert, cum foedo & intolerabili odore. Caries etiam in offe serpit, quemadmodum supra de sphacelo dictum fuit. (55.) Os omne, quod sua membrana non contegitur, tum digito, tum specillo, asperum & inæquale occurrit, quippe quod a malo corruptoque humore exesum atque exasperatum est.

§. 1050.

Caries autem ex iis omnibus oritur, quibus periostrium, ipsaque ossa & illæ arteriæ venæque, quæ his alimentum subministrant, læduntur. (1032.1033.) Igitur, si locus, cui os subiectum est, graviter percussus, vel altiori & ad os usque penetrante vulnere, nec non abscessu, ulcere, fistula, læsus fuit & exulceratus, os cariosum fit. Id etiam accidit ex vitio per totum corpus diffuso, & præcipue per venereum morbum, quo omnia pinguiora atque oleosa in corpore corrumpuntur^a. Etiam cariem adfert scorbutus, si is adolevit, & alii vetusto ac venereo morbo supervenit, quandoque etiam carcinoma, si illud aliquam corporis partem, præcipue pectus, occupat, quo costæ vitiantur. Id etiam accidere solet, si ex variolis malignis mala materia in periostrium inclinata fuit. Rhachiticorum ossa, si vitiantur, non tam carie, quam spina ventosa, infestantur. (1039.)

^a Vid. BOERHAAVE Præf. in Aphrodisiacum.

§. 1051.

Facile tollitur caries, quæ a causis orta fuit, quæ extrinsecus accidere possunt, multo difficilius, si illa nata est ex vitiato corporis habitu. Tolerabilior est, quæ ossium partes duriores occupat, & quæ in summis est, quam, quæ ossa rara cavernosaque (1018.) infestat, & altius descendit. Nam in his ossibus eorumque cavernulis celerius procedit vitium, nec os tam facile sicum fieri potest; id quod necessarium, si vitiatum ab integro resolvi debet. (1035.) Etiam alius metus esse solet, ubi illud rariora ossa articulis propiora tenet, ne vitiatum humor in articulos defluat. Cum etiam prope articulos plures muscoli & tendines super ossa finiuntur, & articuli etiam ligamenti contineantur, ossa non sine difficultate deoperiuntur: quare in his quandoque caries, si profundius hæret, insanabilis est. Cartilagines etiam, si illæ corruptæ fuerunt, numquam renascuntur, ex qui-

bus ficcatis ceteroquin etiam, prout a ficcato osse, squama fecedit. (1035.)

§. 1052.

Peculiarem animadversionem infantium ossa requirunt. Hæc appendices, vel epiphyfes, habent, & præter eas tota copiosiori succo abundant, quare, si vel carie tentantur, vel vicio intus orto & pædarthrocace infestantur, longe celerius, quam adultorum, corrumpuntur. Si vero periostrum ipsumque os aliquam injuriam extrinsecus illatam accipit, corpus vero integrum est, interdum, si recta adhibetur curatio, nulla squama, ut in aliis, fecedit, sed os iterum suo periostrio protinus contegitur.

^a Rerum harum intelligentiores videant, num excusari possit CHESELDEN, qui tradidit, in puella novem annorum, cui os modiolio excisum fuerat, sinum decimo die fere callo impletum fuisse, in *Osteographia* Cap. I., quem Casum aliter proposuerat in *the Anatomy of the Human Body* Edit. quarta, p. 48. Eum enim acriter reprehendit DOUGLAS in *the Animadversions on the Cheseeldens Osteographia* p. 6.

§. 1053.

Si ossibus cariosis medendum, perpetuum est, ad quod omne consilium dirigi oportet, ut vitium, si quod in humidis est, idoneis medicamentis discutiatur, & ut omne, quod in osse corruptum est, tollatur, & ab integro resolvatur. Nam, si id quod relictum fuit, integrum est, os etiam nova membrana cingitur, & si sinus relictus fuit, is callo repletur.

§. 1054.

Non difficili ratione tollitur caries, quæ ab injuria extrinsecus illata orta fuit. In hoc casu, si corpus integrum est, fere supervacua sunt medicamenta, sed cibo utendum exiguo, sicco, minime jurulento, carne non elixa, sed assa. Etas vero considerari debet. Nam senibus & ficcioribus cibo, qui plus alit, uti convenit.

§. 1055.

Si autem caries a venereo morbo profecta fuit, huic ante omnia medendum est. Ignorari tamen haud oportet, nec mercurium semper in his ossium vitiis, si penitus insident, & iis vetustas accessit, prodesse. Immo observatione manifestum est, plura ex mercurio parata, quæ medendi causa reperta fuerunt, nonnumquam hos ossium morbos in pejus vertere. Quandoquidem, etsi nemo negaverit, intus dato, vel extrinsecus illito,

mercurio plerumque illos perioftii tumores (1036.) discuti, nonnumquam etiam per has curationes os vitiatum aridum fieri, & ab eo, quod integrum est, solvi; (1035.) nihilominus, ubi caries altius descendit, & cum malo odore est, raro curatio feliciter cedit, nisi etiam manus auxilium accedat. Quare ea frequentius fallit, si ossa illa rara, veluti palati, offis ethmoidei, lacrymalia, vitata sunt. In padarthrocace vero hæc medendi ratio longe minus prodest, immo nonnumquam pestifera esse solet. Nec tollit mercurius exostoses. Quandoque tamen & inter rariora observatum est, hos tumores, valde extenuato per pyralissimum corpore, mansisse, sed arida, & mala materia exhausta, sine dolore *a*. Ubi homo jam diu multumque medicamentis ex mercurio compositis vexatus fuit, præstare arbitror pyralissimum illitis unguentis, quam intus datis variis compositionibus, concitari, & hac curatione colliquato omni oleo corpus extenuari.

a Vid. PETITUS c. I.

§. 1056.

Solent etiam parum proficere potiones, quæ adversus venereum morbum vulgo sorbentur potanturque. In casibus tamen desperatis, & ubi etiam curatio cum mercurio non respondit, interdum profuisse dicitur decoctura meracior ligni guaiaci. Necesse vero est, ut ea valentissimi generis sit, & ut se æger ea sola, per plures etiam menses, impleat, servata simul, quanta maxima, abstinencia. Cibo enim idoneus est solus panis bis coctus, & hujus intrita ex eodem decocto. Poterit tamen æger interdum pauciores passulas cum his esse. Necessarium vero est, ut quotidie ficco & laconici calore sudor eliciatur quam plurimus. Hac enim curandi ratione omne medullosum & pingue, quod in corpore est, & in quo sedem morbi illius mali esse retuli, (1049.) digeritur & evocatur, atque totum corpus ad supremam usque maciem exhauritur. Extrinsecus panni ex eodem decocto expressi calidi admoveri possunt.

b V. DE HUTTEN de Ligno Sancto in Collect. LUISINI p. 275. sqq. & ROERHAAVE Præf. in eandem. His vero contradicit Cel. ASTRUC l. c. T. I. L. II. Cap. XI.

§. 1057.

Quod si autem homo jam venereo morbo tenetur, ad hunc vero etiam scorbutus accedit, majus negotium est. Id autem

scire licet, si, cum aliis malis signis, ulcera non crustas habent, muco similes, sed colorem lividum, vel nigrum, si ea exasperata sanguinem protinus fundunt, si, dentibus corruptis, in gingivis mala ulcera fiunt, parum pura, aut ex sanguine, qui ex illis fertur, rubicunda & nigra cum malo odore, & si per omne corpus maculae, etiam nigrae, dispersae sunt. In hoc casu prius oppugnandus est scorbutus, qui si evictus fuit, danda etiam sunt, quae adversus venream luem possunt. Ex mercurio composita medicamenta scorbuto ægris pestifera sunt.

§. 1058.

Manus vero curatio, quam caries desiderat, etiam discrepat. Si enim ab injuria, extrinsecus illata, periostium diductum fuit, non alia curationis ratio est, quam ea a BELLOSTIO *a* prodita, & supra proposita, qua efficitur, ut protinus os nova membrana ex ossis adhuc integro cingatur. (524. 525. 1038.) Nam, servata hac medendi ratione, non necesse est, ut ex ossis squama secedat.

a BELLOSTE *Chirurgien d'Hôpital Cap. XII.*

§. 1059.

Ubi autem hæc non protinus post illatam noxam facta sunt, & suprema ossis pars jam aëre, pure, medicamentis, alienata fuit, necesse est, ut illa abscedat. Squama igitur resolvi ac recipi debet, ad quam solvendam plurimum juvant siccantia. Primum est aeris omnis, (388.) nec non omnis aquosi ac pinguis, ipsius etiam puris, aditum magna adhibita diligentia ita avertere, ut os semper siccissimum sit. Respergi illud potest mastiche, colophonio, succino, olibano, galbano, iisque aridis atque diu multumque tritis. His superimponenda sunt linamenta arida. Nec alcohol ossi inimicum est, si illud sine aqua est, ex quo exprimi possunt linamenta, quae imponuntur. Communia sunt, quae alibi præcepi, quorum vero heic maxima necessitas est, os sic nudatum rarissime, (375.) & magna adhibita celeritate & festinatione, admoto etiam ignitabulo, deligandum esse, & omnia, quae imponuntur, igne prius calefieri debere. (384. 525.)

§. 1060.

Valentior medicina requiritur, si ossis quædam pars jam carie exesa est, & hoc vitium paulo altius descendit. Oportet enim

ante omnia os nudare, & si latius est ejus vitium quam ulcus, carnem subsecare, donec undique illud, & ossis etiam integri ora, patefiat, tum vero illud, quod vitiatum est, tolli. Id medicamenti idoneis, manu etiam atque ferramenti fit. In prioribus leniora sunt essentia aristolochiæ, myrrhæ, aloës, oleum ligni sancti, caryophyllorum. Commode essentiæ aristolochiæ oleum caryophyllorum adjicitur, quæ compositio etiam opportuna est, si palati ossa exesa sunt. (916.) Valentioris generis est euphorbium, quod, vel tritum inspergitur, vel alcohol exceptum, illinitur.

§. 1061.

Inter medicamenta vero fortissima sunt, quæ ex liquoribus, vel dictis spiritibus acidis, componuntur, spiritus vitrioli, vel sulphuris, phlegma vitrioli, & illa BELLOSTII compositio, qua argentum vivum aqua forti solvitur, aqua plantaginis diluitur, & mediante penicillo illinitur *a*. Circumspectius hæc omnia & ita admoveri oportet, ne his carnes tendinesque ac nervi, & id quod ex ossis membrana adhuc integrum est, violentur, cum hæc res, & dolorem, & gravem inflammationem, movere possit. Nec nimis diu in his perseverandum est. Finis enim esse debet, ubi ad solidum integrumque os ventum est.

a Vid. LE DRAN Obs. T. II. p. 201.

§. 1062.

Si vero manu res agenda est, oportet, id quod vitiatum est, scalpro, *b* ad id idoneo, radere, donec integrum id sit, quod relinquitur. Si caries profundior est, audacter imprimere ferramentum oportet, definere vero, ubi se cruor ostendit, & ubi os soliditatem habere incipit. Si os eatenus, quod corruptum est, derafum fuit, id respergi debet medicamenti siccantibus, mox propositis *b*.

b Vide GARENGEOT des Instr. T. II. p. 96. Diss. meam de Fistula lacrymali fig. XIII.

§. 1063.

Si os durum & fistulatum, veluti tibia, ita vitiatum est, ut caries ad alteram etiam partem & medullam transiverit, expeditissimum est, os modiolis, etiam, si necesse est, pluribus factis foraminibus, excidere, & deinde circumspectius radere, aliaque auxilia adhibere, quibus, id quod corruptum est, tollitur. Ubi

caries per totum os penetravit, vel, si vitium, quod vel latius est, vel sub carnibus reconditum, patefieri nequit, oportet membrum præcidere.

§. 1064.

Ossa cariosa etiam ferro candente aduruntur, quo celerius efficitur, ut vitiatum aridum fiat & solvatur. (1035.) Feliciter hoc cedit, si caries in osse duro ac fistulato altius descendit, illaque humida & cum malo odore est. Ossi sic adusto non alia imponenda sunt, quam linamenta sicca, vel ex alcohol, quod sine omni aqua est, expressa, quæ siccando squamam magis aridam reddunt.

§. 1065.

In his omnibus curationibus quædam observanda sunt. Si vel medicamentis, vel candentibus ferramentis, os aduritur, aut etiam scalpro raditur, major vis adhibenda est medio ulceri, quam extremis ejus oris, quo ubique vis extrinsecus adhibita vitium altitudine æquet. Plus igniri debent ferramenta, quibus ossa rara ac cavernosa aduruntur, quam, quibus duriora. Longe perniciosissimum cariei genus in his ossibus raris ac cavernosis, veluti in sterno, esse, supra (1050.) retuli: quare omnia hæc auxilia, etiamsi recte cessit curatio, raro veram sanitatem ossi reddunt. Ubi ab osse pars, vel squama, resolvi cœpit, illa labat, & æger etiam dolorem sentit. Expediit, id quod labat, suspensa manu, neque violenter, concutere, quo id facilius abscedat. Os omni vitio liberatum esse, scitur, si sinus carne integra ac dura repletur, & cicatrix ei inducitur densa atque concava. (1045.)

§. 1066.

Sequitur, ut etiam de Pædarthrocace, vel spina ventosa, dicam, quam ex corrupta medulla, præcipue in ossibus cavernosis, oriri (1032.) retuli. Quandoque accidit, ut hoc vitium ex injuria extrinsecus illata nascatur, si ictu vehementiori os rariorem ita offenditur, vel etiam finditur, ut ex ruptis minoribus arteriis venisque humor in ossum cavernulas effundatur, vel, ut in perioestio interno & membranis, quibus cellulae intus cinguntur, (1031.) inflammatio oriarur, quæ, si ad suppurationem spectat, hac mala ipsius ossis exulceratione finitur. Igitur hoc etiam adultis incidere potest in illo fracturæ genere, quo ossa, etiam duriora, non tam franguntur, quam ad medullam usque

finduntur. Nam hac fissura læduntur membranæ, quibus utraque medulla, tum illa pinguior, tum altera tenerior, continetur. (1031.) Crebrius autem spina ventosa ex corruptis humidis oritur. Raro hoc accidit in venereo morbo laborantibus, quibus illi supra descripti tumores (1036. 1043.) & caries (1046.) frequentiores esse solent. Sed præcipue hac ætate hoc vitium infestare solet ossa rariora puerorum, qui rhachitide consumuntur.

^a Vide casum, quem supra §. 526. adduxi. In sterno hoc rarum non est. (717.) In tibia etiam, quo pertinet historia ex PETITO adducta. (1042.) De illo fracturæ genere, quo etiam majora ossa finduntur, plura habet FELIX WURTZ *In der Bund-Arzney* Cap. XXVIII. p. 256. Etiam medulla vitari potest ossum, quæ transversa fracta multum inter se cesserunt & recte commissa haud fuerunt. Possideo tibiā viri adulti & robusti. Hæc olim cum fibula transversa fracta fuerat. Cum vero ossa fracta fuerat non recte in suas sedes collocata essent, illaque capita acuta haberent, & cum alia quedam fragmenta ab iis recessissent, supernatum est grave ulcus & fistula, quæ etiam per plures annos ad mortis usque diem mansit. Jam ossa, quæ non recta reposita fuerant, obliqua, non adversa, inter se juncta sunt & medio duriore callo conferbuerunt; foramen tamen relictum fuit, quod ad interiora & pinguiorem medullam tendit. Nam media tibia fracta est; medulla vero corrupta fuit: id quod etiam hoc tempore nigrities ostendit, quæ in tibiæ in longum sectæ inferiori ac cavernosa parte conspicitur, quo corruptus humor defluxerat.

§. 1067.

Jam supra retuli, in hoc valetudinis genere, præcipue, si a malo corporis habitu enatum est, affici ossa rara & cavernosa, non, ut in exostosi a lue venerea orta fieri solet, dura atque fistulata. A parvulo vero hæc vitia incipiunt, quorum initia & incrementa considerari oportet. Intumescunt igitur epiphyfes circa articulos & ossa alia, ubi ea naturaliter pleniora & intus cavernosa sunt, præcipue minora digitorum in pedibus manibusque. Dolor in ipsis ossum medullis incipit, ab initio lentus, qui mox, tumore etiam ossis aucto, crescit & fere continuus ægrum fatigat. Hoc tempore ossis membrana nondum vitata est, & muscoli cutisque sine noxa sunt. Plus mali vero subest, si dolor augefcir & fere intolerabilis fit, qui significat, malam materiam intus ortam periostium vorare. Subito, ut supra dictum est, (1040.) se remittit dolor, & tandem sine tumore ac sine inflammationis notis sub cute sentitur pus, quod pressu circumfluit. Hoc vero si increfcir, cutis parum levare solet. Incisa cur-

te, magna vis puris ac saniei foetidæ exit, quibus evocatis, demisso specillo, os nudarum vitiatumque occurrit (1047.)

§. 1068.

Cum vero his ossium vitiis crebrius hac ætate rhachitici obnoxii sint, necessarium videtur, hoc dirum valetudinis genus, ejusque proprietates, causas, initia, atque decessiones, nosse. Hoc vero infantes potissimum affligit, quibus id a sexto circiter post natiuitatem mense oriri solet. Raro enim id in eos, quorum ætas ultra alterum, tertiumve annum processit, incidere solet. Corpus non alitur, sed, summa macie orta, cutis carnesque deficient atque emacrescunt, venter multum intumescit, & digito renititur. Ossia augefcunt, & præcipue epiphyses, prope articulos, tumidæ fiunt. Pueri etiam adultiores facti gressus movere propter summam imbecillitatem non possunt, quibus etiam dentes serius nascuntur, mox nigri fiunt, labant, caduntque. His vero pueris, pro modo ætatis, major ingenii acies atque docilitas esse solet. Ubi procedente ætate adolefcunt, parum crescit corpus, multum autem caput; & calvariæ futuræ, multum inter se diductæ, sero committuntur. Pectus a latere depressum in priorem partem prominet, & quasi acuminatum carinatumque redditur. Etiam costarum extrema intumescunt, & iis tubercula dura innascuntur. Quod si autem plus mali est, & morbo non inter initia occurritur, oriuntur aliorum membrorum pravitates. Præcipue autem spina distorquetur, & in dorso gibbera fiunt, tibiæ incurvantur ac in anteriora projiciuntur. Tandem vitium, quod in ossibus est, intenditur, quæ malus humor vorat, & nascitur pædarthrocace. Accedit lenta febris, quæ sine intermissione corpus tenet, qua illud longo morbo vitiatum summaque macie extenuatum perimitur. Ubi autem morbus non morte finitur, is per ætatem levatur, & præcipue congruo victu & exercitatione, ejus indicia in adolescentibus pedetentim minuuntur. Ossium deformitates aliquantum etiam emendantur, si per ætatem nervis & musculis imbecillioribus ac fere deficientibus novum robur accessit.

§. 1069.

In corporibus rhachitide extinctorum inveniuntur glandulæ fere omnes, quæ lymphaticæ, vel conglobatæ vocantur, duræ atque ex concreta quadam materia scirrhosæ, præcipue in me-

fenterio. Offa præter consuetudinem mollia sunt ^a, muscoli extenuati, viscera autem, & præ ceteris cerebrum, mole auctum, in quibus etiam multus & muco similis humor reperitur.

^a Offa molliri, cum GRISSENO, plures negant: id vero ostendit RUYSCHIIUS Advers. Dec. II. Obs. 6. & BOERHAAVE in Chemia T. I. p. 737.

§. 1070.

Si hujus morbi curationem ab evidentibus causis, rejectis obscuris omnibus, instruere animus est, ei obnoxii fiunt infantes, qui geniti sunt ab imbecillis parentibus, nimis otiosa vita lautisque dapibus enervatis, & varia etiam longaue valetudine confectis. Eo etiam tentantur pueri, qui teneri lacte aluntur crudo vitiatoque, & quibus, dum lacte depellantur, dantur inter continuos vagitus, diu noctuque, portiones acescentes, vel etiam addito saccharo dulciculæ. Plurimum confert victus, si is crudus est & valentior, quam, ut ab infirmis visceribus confici ac in bonum succum converti possit, præsertim pinguiore ac glutinosiores puliculæ, nec non dulciaria & omnis generis pulmenta. Alimentum etiam corpori tenello idoneum haud conficitur, si dentes cum maximis cruciatibus nascuntur, & si varii generis vermes in intestinis hærent. Nec omittendum est, pueris nihil magis nocere, quam, si negligitur mundities, & sordes ventrisque proluvies, quibus cutis conspurcari solet, non tempestive summoventur. Hæc & plura alia, a medicis requirenda, si morbum non faciunt, corpus tamen tenellorum ei magis obnoxium reddunt, cum hæc valetudo raro ab una & simplici causa, sed plerumque a plurium consortio oriatur.

§. 1071.

Ex his omnibus autem manifestum fieri arbitror, succum illum, quo omne corpus, & ossa etiam, ali debent, in his ex crudo vitiatoque chylo confectum corrumpi. Offa igitur, quæ omni ceteroquin acido liquantur, molliora fiunt & intumescunt, & quia caput ex ossibus componitur, illud etiam, pro modo reliqui corporis, plurimum augefcit, ita ut ejus mole spina non parum prematur. Hujus vertebræ, quæ mediæ perforatæ sunt, si intumescunt, & a capite premuntur, medullam premunt cerebro commissam, nec non nervos, qui ab hac per tenuja cava utrimque inter duos processus pervia educuntur. Cum vero hi nervi ad musculos potissimum pertineant, hi naturali robore de-

fecti emacrescunt. Igitur, dum ossa increfcunt & tumidiora fiunt, ossium vero vincula, vel sic dicta ligamenta, etiam infirma fiunt, musculi breviores atque extenuati ossa adducunt & inflectunt. Hoc primum in spina incidit, quæ in variam partem inclinata gibberis non unam speciem ostendit. Etiam a pectoralibus musculis & ferrato antico majori pectus, ipsumque sternum, multum projicitur, ^a a musculis abdominis pectus inferiora versus adducitur, & in dorso gibber nascitur, vel *κύρσις*.

^a Spinæ & membrorum pravitates quomodo adductis variis musculis oriri soleant, curiosius exposuit Doctiss. JOANNES GODOFREDUS BRENDelius in Diff. de Rhachitide, Goettingæ, MDCCXXXIX. Confer GLISSONIUM, MAYOVIVM & MARTINI HERMANNI GEISVVEIT Diff. de causa Rhachitidis proxima, Lugd. Bat. MDCCXXXVI.

§. 1072.

Quoniam vero in his corporibus non oleosus confectusque succus ad ossa perlabitur, sed crudus, glutinosus & muco similis, ex eo, qui subsistendo ossium fibras diducit, & corruptus vitium etiam medullæ adfert, nascitur tandem hoc pessimum cariei genus, seu pædarthrocace, quod raro curationem recipere, sæpe etiam causam mortis adferre solet. Multum illud intenditur, si ad alias causas etiam morbus venereus accedit, quem infans vel a parentibus accepit, vel cum lacte nutricis suxit.

§. 1073.

Etiam hujus morbi curatio a medicis requirenda est. Scire vero licet, eos plerumque falli, qui adhibita festinatione & temeraria aliqua via morbum depellere conantur. Maximum præsidium in modico ac idoneo victu, qui facile concoquitur & aromate abundat, portione etiam meraca & corporis exercitatione esse solet. Extrinsecus salubres sunt multæ valentesque fricationes, quibus fluentia corpora adstringuntur. Commode etiam lanci asperioresque panni thure, mastiche, benzoë, baccis juniperi, suffiuntur, & his fricatur dorsî spina. Unguento nervino ungi & perractari musculi possunt tenues atque infirmi. Nec ad mutandum corporis habitum aliena sunt balnea, quæ tamen frigida potius, quam calida, esse oportet. De gibbere in dorso, & quomodo ei per thoraces medendum sit, scribam, ubi luxatorum curationem exsequar.

§. 1074.

Si in iis, quibus ossa rhachitide intumuerunt, decedente illo

morbo, cum aliis salutaribus signis, dolores in ossium medullis novi oriuntur, & aliquantum ingravescent; illi spem ostendunt, hominem sanum futurum esse. Si vero cum his, incrementibus doloribus, corpus magis emacrescit, & in malum habitum decidit, illi significant, os intus corrumpi. Si os vitium habet, illud non alia ratione curari potest, quam, qualem in carie proposui. Sæpe vitiatum non per squamam, sed pedetentim, resolvitur. (1035.) Cum his experienda est illa Guajaci decoctio, (1055.) quæ vero adultis magis accommodata est, quam pueris. Si in osse vitium est, quod nulla medendi ratione vinci potest, necesse est, ut membrum præcidatur. Et hoc tamen supervacuum est, immo quandoque mortem maturare potest, nisi vitium per humida & totum corpus diffusum prius aliis curationibus fuerit discussum.

DENTIIUM MORBI.

§. 1075.

Ossibus duriores dentes sunt, qui ossibus malarum & maxillæ inferiori hærent. In his gingivarum ossibus veluti cuneoli infixi sunt, quam rationem, qua ossa inter se committuntur, γόμφων Anatomi appellant. Pars dentium, quæ radix dicitur, in sinibus & alveolis hæret, atque, ut cetera ossa, etiam membrana cingitur. Hac dentes, qui media parte paulo exstantiores atque asperiores sunt, illis ossibus alligantur. Nam reliqua dentis pars, quæ corona appellari potest, sine membrana est.

§. 1076.

In omni dente duplex materia conspicitur. Altera non multum ab aliis durioribus ossibus discrepat, ex qua fere tota radix & coronæ interior pars componitur. Hæc colorem habet quasi corneum. Hac longe candidior est altera illa exterior coronæ pars, quæ eburneola ex fibris albidis, iisque durissimis, composita est, ita inter se concretis, ut ab interioribus exteriora versus procedant. Parum hujus eburneæ materiæ habent radices, plurimum corona. In utriusque vero, & coronæ, & radices, medio sinus est, membrana sua, ac veluti periostio, cinctus. Extremum radices foramen habet, per quod ex ossibus descendunt & denti inferuntur arteriæ, venæ, nervique. Hoc fo-

tamen in juniorum dentibus, in quibus radices nondum formatæ sunt, multum patet, quod post, incremente radice, coangustatur. Sinus ille, qui in radice valde angustus est, in corona multum ampliatur.

§. 1077.

Dentes quaterni primi, qui, quod secant, *τομῆδοι*, vel incisores, vocantur, & his ad latus positi duo canini, singulis, duo molares priores, vel singulis, vel binis, reliqui molares tertii quaternisque, radicibus nituntur. Dentes postremi & ferotini, qui plerumque, adolescente ætate, nascuntur, unam, sed plenior, radicem habent. In his tamen nihil perpetuum est. Radices quandoque curvæ & varium in modum flexæ sunt, ita, ut iis etiam ossis pars quasi irretita comprehendatur.

* Vide EUSTACHIUM de Dentibus, MALPIGHII Opera posth. p. 51. H. A. R. Sc. MDCCIX. p. 48. Obf. de la HIRE, GAGLIARDUM c. l. p. 57. & præ aliis FAUCHARD *Chirurgien dentiste*.

§. 1078.

Dolor, quo excruciantur, & pueri, & adulti, quibus dentes nascuntur, maximis tormentis adnumerari potest, ex quo alii etiam gravesque & sæpe perniciosi morbi nascuntur. Levamen adfertur, si gingivæ membrana extenuatur & molitur. Cujus rei causa radix althææ, non trita, sed integra, cum melle coquitur & infantibus datur, qui illam loco dolenti admovent & mordendo gingivam extenuant. Eum in finem etiam infantibus alia duriora, corallium, dens lupi, panis durior crusta, subministrantur, quibus morficatim ludunt. Etiam subinde specillum linamentis involutum in mel calidum demitti, eoque gingiva foveri potest. Cum his expedit, dari medicamenta lenientia, & rhabarbarum, quo alvus ducitur. Purgationes valentiores, nec non varii generis medicamenta, quæ adversus hos dolores & adversus nervorum distentionem extolluntur, & quibus non pauci fidem suam addixerunt, sæpe grave periculum adferunt.

§. 1079.

Incidere solet, ut dens, qui prominet, aut sub exteriori gingiva latet, maximos dolores & nervorum etiam distentionem adferat. Ergo, ne dens incrementum tam acerbos dolores moveat, gingiva incidi potest. Et super primores plaga fieri potest recta, super alios vero, & molares, ea duabus transversis lineis facien-

da est. Tota vero gingiva ad dentem usque aperienda est, donec dens totus pateat. Nam, si, sc̄tis ceteris, quædam fibræ integræ relinquuntur, acerbitas doloris & nervorum distentio increfcit. Nec nimis festinandum est. Nam, si gingiva super dentem nondum perfectum fecatur, is brevi vitium contrahit.

§. 1080.

Dentes naturaliter candiduli, extrinsecus scabri fiunt, atque arri, si asperioribus pulveribus, & quibus multi sales admixti sunt, & iis etiam crebrius, infricantur, vel, si peniculo asperiori ex seris rigidis composito abstergantur. Nam his eburnea illa pars tandem raditur: Eam etiam exest humor viscidus & acris, qualis est a saccharo, omnibus acidis & dulcibus, & qualis etiam, si stomachus ex coacescente cibo exæstuat, fauces dentefque infestat. Ex his cruditatibus & ciborum reliquiis coagulum denti inhærescit, quod tartarum recentiores vocant, & quod præcipue eam partem, qua alveoli membrana denti illigata est, infestat. Si hæc materia quotidie novis incrementis, & quandoque ad immensam molem, augefcit, membrana a dentis radice diducitur, ut tandem gingiva a dente prorsus recedat. Igitur ob id dentes non bene hærent, & labare incipiunt, quos præterea acris humor etiam exest.

* Vide figuram in FAUCHARD T. I. Tab. II. p. 136.

§. 1018.

Sed non raro vitium ab interioribus incipit. Nam, si in illa membrana, qua intus ille medius cingitur, (1075.) ex quacumque causa, inflammatio movetur, dens vehementer dolet. Si inflammatio ad suppurationem spectat, illaque membrana exulceratur, oritur caries, quæ tandem ad exteriorem partem transit. Dentes nonnumquam, si duriora iis submittuntur, finduntur, ex quo etiam corrumpuntur. Duobus vero modis, & vitio ab interioribus orto, & mala materia extrinsecus rodente, dentes infestantur, si torus corporis habitus vitiatuſ est, id quod in pueris rhachitide ægris, & iis quibus scorbutus, vel venerius morbus, per humida diffusus est, incidere solet. His enim omnibus dentes nigri fiunt, labant, caduntque. Nihil vero magis dentibus inimicum esse solet, quam argentum vivum, & omnia, quæ ex hoc chemica arte componuntur, sive ea ore fumanur,

five extrinsecus dentibus admoveantur. Dentibus etiam, & nimius calor, & frigus, non parum nocere solent.

§. 1082.

Cum vero dentes magnam partem, & ad sanitatem, & ad formæ dignitatem, conferant, illi summa cura tuendi sunt. Si illi integri sunt, confert, eos crebrius, quoque die, & mane, & post coenam, tepida colluere, & linteolo, vel spongia, tergere. Si vero jam dentes lividi sunt, interdum dentifricio utendum est, quo dentes splendidi fiunt atque confirmantur. Variæ hujus compositiones sunt, quæ plerumque corallia rubra, ostrearum testas, lapides cancrorum, os sepiæ, terram sigillatam, bolum Armenam, terram Japonicam, gummi laccæ, myrrham habent, quibus parum aluminis usti adjici potest. Oportet vero hos pulveres bene tritos esse, cum asperiores eburneam dentis partem abradant. Ii etiam commode melle excipiuntur, quod rosam habet, & mediante spongia admoventur. Necesse vero est, ut, & pulvis, & mel, quod dentibus adhæret, aqua diligentius eluantur. Alii radicem althææ coquunt ex melle, cui prius variis generis aromata & succum radices anchusæ adjiciunt. Radicem bene costam siccant, eamque dentibus fricandis emaculandisque adhibent. Tenacior pituita tollitur dentiscalpio, quod optime ex ligno fit. Illud vero coagulum, seu tartarus, quoque ferramenta desiderat. Cura adhibenda est, ne vel ipse dens, vel etiam gingiva & illa alveoli membrana, ea parte, qua illa denti innectitur, lædatur, & a dente resolvatur.

§. 1083.

In dentium autem dolore causam considerari oportet. Si copia sanguinis corpus male habet, oportet eum, vena incisa, vel concisa cute admotisque cucurbitulis, mitti. Alvus ducenda est lenioribus, quæ etiam in inflammatione utilia esse dixi. (63.) Cum his prodest abstinencia & potio dilutissima. Dari etiam potest nitrum. Ubi autem serum redundat, id quod incidit, si corpus, calore relaxatum, subito frigore excipitur, sudor eliciendus est. Commode etiam in hoc casu cantharides, vel nuchæ, vel processui mastoideo, superdantur, & ulcera per aliquot dies servantur. (937. 938.) Si dens, qui dolorem movet, excus est, expeditissimum est, eum eximi.

§. 1084.

Nigrities autem & caries, si ea nondum altius descendit, nec ad alteram partem penetravit, interdum tolli potest, si scalpro atque ferramenti raditur, donec dens integer sit, cui post essentia cinnamomi, caryophyllorum, myrrhæ, admoveretur. Valentioris generis est oleum caryophyllorum, quod etiam superdari potest. Nec inutilis est ustio, ad quam etiam ferramenta idonea habemus, quam tamen plures reformidant. Si autem dens exesus est, & nec commode, nec sine periculo, eximi potest, sinus bene accommodato auro, plumbove, replendus est, ne cibis & potio atque aër, quibus intus membrana nervusque offenduntur, dolorem moveant.

§. 1085.

Si omnia hæc nihil adjuvant, dens, qui servari nequit, debet evelli, cum corrupta ejus materia etiam reliquos, qui integri sunt, infestare soleat. Ducuntur variis ferramentis, forcipe potissimum, & alio, cui nomen Pelecani imposuerunt chirurgi. Si, exento dente, radix relicta est, ea alio ferramento, quod *πίσχυρα* vocari potest, eximenda est *a*.

a Sic vocat CELSUS Lib. VII. Cap. XII. Confer RHODIUM in SCRIBONIUM LARGUM p. 94. Nostratibus dicitur *ein Geisus*, Gallis *un pousseir*. Vid. FAUCHARD T. II. Tab. XVIII. fig. 3. In hoc omnia ad dentium curationes necessaria instrumenta delineata sunt.

§. 1086.

Dentium etiam radices quandoque vitiantur, integra manente corona. Scire id licet, si, dum specillo ferreo dens feritur, æger dolorem acutum sentit. Id quandoque uni, quandoque pluribus dentibus, accidit. Et hos, qui sic affecti sunt, educi oportet. Nam iis abscessus, ulcera atque fistulæ supernascuntur.

§. 1087.

Non sine periculo dentes, præcipue molares, posteriores evelluntur. Ossa enim rara gingivarum quandoque forcipeprehenduntur, vel a majore dente concutuntur, frangunturque; id quod etiam accidit, si inflexæ radices ossi inhaerent. (1076.) Ubi autem os fractum est, gravis dolor atque inflammatio moventur. Subinde etiam sanguinis profusio oritur, si arteria, quæ per gingivæ os discurrit, & dentibus alimentum subministrat, rupta fuit; quæ res quandoque mortem maturavit. Hoc si incidit, acetum frigidum ore continendum est, observatis omnibus, quæ adver-

fus sanguinis profusionem maxime possunt. In sinum etiam, vel alveolum avulsi dentis, demitti & mediante ferramento infulciri linamenta debent, ex alcohol expressa. Scire quandoque licet, dentem pluribus majoribusque radicibus niti, si ejus corona amplior ac pluribus tuberibus exasperata est. Expedit, ejusmodi dentem, de quo suspicio est, eum non sine majori periculo posse evelli, prius multum ac per plures dies concutere, donec bene moveatur, & tum eum, si fieri potest, digitis, si minus, forcipe excipere.

§. 1088.

Fit etiam interdum, ut in gingivis juxta dentes tubercula oriantur dolentia, quæ *παρελιδας* Græci appellant. Si illa cum inflammatione sunt, imponenda est ficus semiustulata. Ore etiam continendum erit lac, in quo radix altheæ decocta fuit. Fere supervacuum est, extrinsecus imponi emplastra. Si suppuratio se ostendit, pus celerrime evocandum est, ne id, si diutius permanserit, os lædat. Pure exempto, satis est, ore frustillum sacchari cum essentia pimpinellæ continere, & ceteroquin uti illis medicamentis, quibus ulcera oris curantur. (914. 916.)

§. 1089.

Nonnumquam ex ejusmodi abscessibus mala ulcera & fistulæ fiunt, ex quibus pus diutius fertur. Si pus ex his exitum non habet, gingivæ, & quæ juxta sunt, cum inflammatione iterum ac crebrius intumescunt. Hoc evenire consuevit, si, vel os gingivæ vitiatum, vel ipse dens, & hujus præcipue radix, corrupta est. Tales fistulæ nullam curationem recipiunt, nisi exempto dente. Si in osse quid vitiosi est, illud radendum, & idoneis medicamentis (916. 1059.) purgandum est, donec illud integrum sit. Nonnumquam etiam testa ossis decedit, quæ recipi debet. (1035.)

§. 1090.

Aliud tumoris genus in gingivis nascitur, quod sine inflammatione est, & *επσλιδας* dicitur *a*. Tumor quandoque durus est, veluti callus, quandoque rarus mollisque, & fungo, vel putri carni, similis. Etiam is plerumque vitiatum offi superincrescit. Si tumor durus est, confert illum circumcidere & carnem subsecare, quo os patefiat: tum id ea ratione, ac de ceteris offibus dictum est, curare. (1058. ad 1065.) Si tuberculum molle

est ac rarum, illud, vossella apprehensum, juxta radices exciditur. Ne quid iterum increseat, radix scalpello altioribus plagis concidenda & increscens caro alumine usto coërcenda est. Si vero os vitiatum subest, curatio talis esse debet, quæ ossibus alienatis adhibetur. In omnia his curationibus os crebrius idonea lotionem eluendum est.

* Differentiam περιελίδος καὶ ἐσωελίδος habet PAULUS Lib. III. C. XXVI. p. 38.

L U X A T A.

§. 1091.

Articuli, si sedibus suis excidunt, & ossa, quæ naturaliter juncta sunt, si inter se dehiscunt, luxata vocantur. Medentrem, qui his succurrere cupit, oportet non solum ossium positus figurasque nosse, quas scelerus ostendit, sed etiam compertos habere omnes articulos atque commissuras, & in his ligamenta, cartilagineas atque glandulas, quæ in articulo sunt, & quæ humorem fundunt, quo, veluti axungia, ossa, quæ super se moventur, illita sunt. Considerandi etiam sunt muscoli, quibus membra ad varios usus moventur. Nec ignorari oportet ætatum varietates, & illas, tum cartilaginosas, tum osseas appendices, seu epiphyses. Hæc, cum ad curationem plurimum conferant, discuntur ex diligenti & assidua ossium & articulorum, non tam in sceletro, quam in recenti cadavere contemplatione.

§. 1092.

Ut tirones has varias ossium commissuras melius scientia comprehenderent, eas anatomici in certa genera digesserunt. Magna vero illorum dissensio est, & alii alia vocabula iisdem ossium commissuris imposuerunt. Quoniam vero nullus articulus alteri tam similis tamque par est, ut non ab eo discerni debeat, non illorum nominum a variis auctoribus propositorum notitiam, sed diligentem & assiduam contemplationem, iis, qui curaturi sunt, necessariam esse reor.

§. 1093.

Proponam tamen illa genera nominaque, quæ, quamvis mendendi peritiam non faciant, eam tamen, excitando artificis ingenium, adjuvare possunt. Nam ex illorum generum cognitione certæ regulæ præceptaque proficiuntur, ad quæ curatio dirigi

potest. Ubicumque igitur os ossi junctum & unum contra alterum situm est, considerari possunt duo. Et utriusque, immo & plurium ossium figura structuraque, qua ea inter se committuntur, σύνδεξις, & illorum nexus, seu ratio, qua ea inter se continentur deliganturque. Primo τὸ ἄρθρον vocant, seu articulum, vel juncturam, posterius per σύμφωσιν exprimunt. In articulo mox discrimen est, ut ossa super se moveantur, vel motu, qui in sensus incurrit, & dicitur διάρθρωσις, vel motu minimo, & qui vix deprehendi potest, & vocatur συνάρθρωσις. Utriusque vero, & diarthrosis, & synarthrosis, tres modi sunt. Nam os, quod caput rotundum habet, in sinum profundum conjicitur, & vocatur ἐνάρθρωσις *a*; vel ossis extremum caput se inserit in sinum minus profundum, & vocatur ἀρθρωδία *b*; vel duo ossa inter se junguntur, ut utrumque & sinus habeat & processus, utque processus in sinus inserantur, his vero illi excipiantur, quod commissuræ genus, cardinis modo, quasi mutuum, vocatur γίγλυμος *c*.

a Enarthrosis diarthroses seu cum motu in sensus incurrente est, in articulo, ubi caput femoris sinui rotundo & altiori coxæ inseritur. Enarthrosis synarthroses, seu cum motu minimo est in palma manus, seu carpo. In hoc enim os maximum, seu capitatum in profundiorum sinum demittitur, qui ex junctis inter se ossiculis, lunato ac naviculari, formatus est.

b Arthrodia diarthroses est, ubi humeri rotundius caput sinui glenoidæ scapularum ossis inseritur. Arthrodia synarthroses deprehenditur in pede, ubi major calcanei processus in sinum ossis navicularis inseritur. Etiam ex mente horum anatomicorum ad arthrodiam referri debent illi articuli, ubi os fere planum super aliud, quod etiam planum est, movetur, v. g. ossa, quæ cunei figuram habent in tarso, super naviculare, processus obliqui vertebrarum dorso inter se, jugulum super acromium.

c Ginglymus varii generis est. Ginglymus diarthroses est in junctura humeri cum radio & ulna, femoris cum tibia. Ginglymus synarthroses est in commissura calcanei cum astragalo. Ginglymus angularem vocant, ubi duo pluraque ossa quasi angulum repræsentant, v. g. humerus & ulna cum radio, femur & tibia. Ginglymus lateralem, ubi ossa e latere inter se committuntur, v. g. radius & ulna, tibia & fibula. Nonnulli ad arthrodiam referunt, alii ab hac & ginglymo distinguunt τὸ ἄρθρον τοῦ γόμφου, qui articulus est inter primam & secundam cervicis vertebram, & hujus processum odontoidem. Vid. RIOLANUS in GALENUM de ossibus Cap. VI. in Oper. p. 454.

§. 1094.

Synarthrosin etiam nominant commissuram ossium sine omni motu. Hæc ratio etiam varios modos habet. Suturem, harmoniam, quam alii ad suturam referunt, γόμφωσιν (1074.) &

χινδύλησιν . In hoc ultimo commissuræ genere os ab alio osse , quod in longum fissum est , excipitur *a* .

a Talis commissura est , ubi ossis sphenoidei processus & septum nasi excipiuntur a vomere . Vid. KEILS *Anatomy* Cap. V. Sect. III. p. 237. qui primus hoc nomen dedisse videtur .

§. 1095.

Hæc omnia ad τὴν σύντηξιν attinent . Σύμφυσις vero etiam varia est . Nam vel os contra aliud situm est , ita , ut nulla media materia sit *b* . Vel ossa inter se continentur , media cartilagine , per συγχόνδρωσιν , vel deligantur ligamentis per συνδέσµωσιν , quam etiam συνένωσιν vocant , vel conjunguntur carne & musculis per συσπάρκωσιν .

b Aliter hanc rem proposuit WINSLOVIUS *Expos. Anat. T. I. §. 123.* τὸ ἐξάρθρον , five juncturam , dividit in διαρθρώσει , συνάρθρωσιν & ἀμφiarθρώσει . Diarthrosis est ei , ubi duo ossa , quorum extrema cartilagine mollita sunt , super se , vel manifesto , vel parum & obscure , moventur . Diarthrosin etiam in enarthrosin arthrodiam & ginglymum dividit . Synarthrosin appellat , si ossa inter se continentur , quorum extrema non in cartilaginem vertuntur , nec etiam super se moventur . Quo referri potest futura ἁρμύνη γόμφωσις , quibus adhuc addi potest χινδύλησις . Ἀμφiarθρώσει autem vocat , si inter duo ossa , media cartilago est , eaque mollior , quæ finit hæc ossa paululum moveri . Talis commissura est inter utrumque os pectinis & inter os sacrum atque innominata , inter costam primam atque os pectoris . Symphyisin , quæ sine media materia est , distinguit in eam , quæ per ætatem fit , dum quædam ossa in pueris divisa tandem nullo relicto vestigio concresecunt ; & in aliam , si ossa nulla cartilagine terminantur , sed sola figura , veluti ossa , quæ in basi calvariæ sunt , continentur . MONRO in the *Anatomy of the humane bones* , ad symphyisin refert solam futuram & γόμφωσιν . Ab hac distinguit τὸ ἐξάρθρον , i. articulum . Hunc iterum dividit in synarthrosin & diarthrosin . Ad diarthrosin refert & motum manifestum & obscurum . Synarthrosin vocat commissuram , ubi nullus motus est . Is etiam articulum humeri cum omoplate , quem plures ad arthrodiam referunt , revocavit ad enarthrosin . Quia ego tironibus scribo , permanere malui in veterum doctrina , cum ceteroquin magis commoda videatur divisio WINSLOVII & MONRO .

§. 1096.

Cum vero ossum commissuræ atque articuli ita discreti sint , de his quædam communia noscenda sunt . Siquidem frequentissime & facillime suis sedibus moventur articuli per arthrodiam , qui etiam penitus inter se dehiscunt , ut os prorsus ab altero osse , cui id junctum erat , recedat . Articuli vero per ginglymum , qui validioribus ligamentis adstringuntur , non nisi majori vi , & vix umquam penitus , & ita expelluntur , ut duo ossa inter se ex toto distrahantur . Nec hoc fieri potest sine violatis , disruptis , vel multum infirmatis ligamentis . Itaque illi articuli sal-

tem parum & aliqua parte suis sedibus promoventur. In arthrodia & enarthrosi est motus orbiculus, ita, ut membrum, quasi circa axin, volvatur, qui motus tamen perfectior est in priori, quam in altera. In ginglymo non alius motus est, quam, quo membrum adducitur flectiturque, & quo illud extenditur. Si artus consideramus, & humeri caput sinu scapulæ per arthrodiam, & femoris caput, sinu profundo coxæ per enarthrosin excipitur, in cubito & genu ginglymus est. Eriam, ubi manuum & pedum digiti incipiunt, arthrodia est. Nam digitorum suprema ossa in vertice sinuata sunt, & recipiunt ossium, ex quibus metacarpus & metatarsus componitur, pleniora capitula. Reliqui digitorum articuli per ginglymum committuntur.

§. 1097.

Veteres nervos appellaverunt illa dura, flexilia, elastica, cartilaginibus molliora, membranis rigidiora, vincula, quibus ossa inter se deligantur, & quæ recentioribus ligamenta vocantur. Horum varia figura est. Communia fere omnibus articulis sunt illa membranacea, pro modo ossium valida, vel tenuia, quibus ossium extrema in articulis comprehenduntur. His a Gallis nomen impositum fuit *les Capsulaires*, & cum latinum vocabulum deesse videatur, ea forte manticulas appellare posses *a*. Hoc genere ligamentorum interdum solo, *b* interdum accedentibus aliis, ossa inter se connectuntur. His vero etiam continetur axungia, qua ossium cartilagines illinuntur. Super has manticulas, membrana in modum dispanfas, feruntur, & ex uno osse in aliud, quod contra situm est, pertinent alia ligamenta valentiora plenioraque, magis vero contracta & teretia, quæ illis prioribus adhærescunt *c*. Sunt alia ligamenta, quæ intra illas manticulas ex uno osse educta alteri inseruntur *d*. Nec desunt, quæ prohibent, quo minus ossa sibi ad latus posita inter se dehiscant *e*. Omitto alia ligamentorum genera, quæ non tam ossibus jungendis, quam continendis aliis partibus, accommodata sunt.

a A WINSLOVIO v. Expof. T. II. de ossibus recentibus §. 36.

b Veluti in articulo humeri cum omoplata. Præter aponeuroses enim a tendinibus musculorum profectas vix alia ligamenta esse videntur, quæ hunc articulum comprehendunt.

c Præcipue in ginglymo, v. g. humeri cum radio & ulna, femoris cum tibia.

d In articulo coxæ cum femore, femore cum tibia.

e Quæ inter ulnam & radium, tibiam & fibulam, sunt. Illud transver-

sum, quod in prima vertebra colli est, & quod processum odontoideum secundæ vertebrae continet. Ligamenta, quæ inter processus vertebrarum spinosos sunt. Quo referri etiam potest illud, quod in scapula est, inter processum caracoidem & acromium, quod humeri caput, ne facile excidat, tuerur. V. MONRO l. c. p. 268. Confer de omnibus, præter VESALIUM & REALDUM COLUMBUM, WINSLOVIUM l. c.

§. 1098.

Articuli, qui brevioribus validisque ligamentis comprehenduntur, non, nisi majori vi, expelluntur. Si vero exciderunt, etiam non sine negotio in sedes suas compelluntur. Si ligamenta infirmata sunt, & horum vitio ossa emota fuerunt, hæc facile reponuntur, sed vero in suas sedes compulsæ iterum excidunt.

§. 1099.

Ossa in articulis cartilagine terminantur, & nullus articulus non sic finitur. Cartilagine duræ sunt, elasticæ, lubricæ, sine omni sensu. Præter eas cartilagine, in quas ipsa ossa desinunt, aliæ sunt, quæ mediæ, inter duo ossa, etiam cartilagine mollita, collocatæ sunt, super quæ quoque ligamenta, præcipue illæ membranæ manticulæ, (1096.) illigantur *a*. Sunt aliæ, in quas ossa quasi degenerant, & quibus mediis eæ continentur. Hæ etiam aliquam, quamvis minorem, mobilitatem præstant *b*.

a In articulo maxillæ inferioris cum osse temporum, in articulo sterni & juguli, femoris & tibiæ.

b Cartilagine, quibus mediis ossa coxarum inter se & cum sacro committuntur. Præcipue in costis & in ipso sterni.

§. 1100.

In articulos humor confluit, quo ad faciliorem motum cartilagine, veluti ad circumactum rotarum oleo pissino vehiculorum axes, perunguntur. Humor ille compositus esse videtur ex pituita, oleo & lymphæ. Glutinosus, pituitæ vel muco similis, humor effertur ex majoribus glandulis, quæ in articulis collocatæ sunt, quas mucosas vocare solent *c*. Illæ glandulæ molles sunt, & ex iis plures minores fistulæ educuntur, ex quibus ille humor destillat. Ita vero in articulis collocatæ sunt, ut motis agitatique ossibus aliquantum premantur, quare pro modo vehementioris exercitationis major humoris vis ex his glandulis exprimitur, qui ad lubricandos cartilagineos ossium fines necessarius est. Humor ille ovi albo similis, saporis falsi, igne non cogitur, sed per æræ in vaporem diffunditur, relicta aliqua quasi cuticula. Hæ glandulæ multa adipe circumdantur, quæ etiam

articulis ubique fere inhæret. Adipis oleum etiam pressu diffunditur & illi glutinoso humori admiscetur. Nec a vero alienum est, aliquid accedere ex tenuiori ossium cavernosorum medulla, (1031.) quæ forte per cartilagine penetrare potest. Præcipue vero humor lymphæ similis destillat ex illis ligamentis, seu manniculis, quibus articuli comprehenduntur, & vel ex earum minoribus glandulis, vel arteriarum minimarum finibus.

c Vide Cl. HAVERS Osteologiam novam Cap. IV. p. 187. WINSLOV. c. 1. §. 66. & Clar. FRIDERICI LEBEGOTT PITSCHEL Diss. de Axungia articulorum, Lipsiæ MDCCXL. Experimenta nonnulla cum axungia facta vide in Comm. Bononiensibus p. 148.

§. 1101.

Ob id vero axungia ex humoribus natura diversis mixta est, quo magis idonea lubricandis articulis esset. Illam quiete cogi, motu autem liquefcere, liquefactam venulis iterum absorberi, & cum humidis per universum corpus diffusis confundi, experimentis cognitum est. Aliibi retuli, (357. 485. 486. 487.) ex vulneratis articulis quandoque *μελίμπαν*, vel synoviam, exire, & hanc esse confluentem redundantemque axungiam. Quæ ad *τὰς ἀγκύλας* rigidosque articulos attinet, qui inter alias causas etiam ab hoc humore nascuntur, si is crassior evadit, proxinus dicam.

§. 1102.

Oportet vero cum his omnibus etiam considerare nervos & musculos, arterias venasque, earumque omnium sedes atque figuras, positus atque recessus, quæ omnia in anatomicis exercitationibus discuntur. Nam, si ab ossibus luxatis arteriæ venæque comprimuntur, graves inflammationes moventur, & non raro membra gangræna periclitantur. Nervi si premuntur, oritur stupor debilitasque & eorum resolutio. Musculi, si eorum nonnulli nimium, alii minus intenduntur, membrum reponi non sinunt.

§. 1103.

In pueris raro incidit, ut articuli aliqua vi ex suis sedibus expellantur, sed sæpe illæ appendices, seu epiphyfes, (1090.) prope articulos a reliquo osse diducuntur. Hoc vitium, quod quasi medium inter fracta luxataque est, difficilius sanescit. Quandoque caro in his membris emacrescit, & hæc minus, quam cetera, crescunt.

§. 1104.

Luxata vero varia discrimina recipiunt . Nam ossa quandoque penitus inter se recedunt, quandoque parum ex sedibus suis moventur, ita, ut, quod ab altero excidit, non prorsus recedat, sed aliqua parte subsistat. Prius in enarthrosi & arthrodia, alterum in ginglymo, frequentius evenire, jam supra retuli. (1095.) Nonnumquam ossa cum vulnere, contusis etiam vexatisque carnibus, loco moventur, vel, quæ exciderunt, etiam fracta collisæque sunt, ideoque magnus inflammationis, gangrænæ, & quandoque mortis metus oriri solet. Etiam discrimen est, si os, quod excidit, protinus & sine mora reponitur, & si illud relinquitur, atque tandem vetustas accedit. Multum etiam confert corporis, ligamentorum musculorumque habitus.

§. 1105.

Vix attinet dicere, articulos suis sedibus vi, ictu, casu, saltu, expelli, & si membra, vi facta, in diversa distrahuntur. Ossa vero etiam quandoque musculorum resolutorum & emacrescentium vitio prolabantur. Nam in his membris ligamenta, quamvis ab initio satis valida sint, tamen membrorum pondere infirmantur extenuanturque. Si vero muscoli integri sunt, & satis validi, ligamenti vero vis destituta est, ossa ipsa musculorum actione facile promoventur; id quod accidit, si major vis adhibita fuit, membraque ab eo, qui curaturus erat, nimium fuerat intenta. Interdum in articulos, præcipue in profundiores, vel etiam quandoque in exiguos sinus, quibus ossa contra sita excipiuntur, humor confluit, quo indices augefcente, os pedetentim e sede sua promoveretur. Hoc incidit, si ex febre, veluti ex variolis, mala materia in articulos inclinata est, vel, si, id quod crebrius evenire solet, graviore ictu, casuve, extrinsecus articulus ita læsus fuit, ut in eo etiam, vel ligamentum, vel supra commemoratæ glandulæ, (1099.) graviter percussæ sint. Si ossa puerorum, qui rhachitide ægri sunt, intumescunt, illa etiam tandem e sedibus suis elabuntur. In nullo articulo hæc vitia frequentius incidunt, quam in sinu coxæ, quo caput rotundum femoris recipitur.

§. 1106.

Sunt quædam communia luxatorum signa, quædam propria, Siquidem semper ea parte tumor est, in quam os prorupit, ea

finus, a qua recessit. Membrum in eam partem, in quam os excidit, porrigi non potest, paulo magis in contrariam, nunquam vero sine dolore. Pro variis casibus, membrum emotum brevius, quandoque longius, esse solet. Huic etiam, vel nullus, vel minor, usus relictus est. Dolor & inflammatio quandoque non tam ab osse, quod loco suo non est, oriuntur, (1100.) sed, quod muscoli nervique injuria extrinsecus illata vexati sunt, atque collisi, qui membrum, quamvis integrum & haud luxatum sit, moveri vix sinunt.

§. 1107.

Os non totum e sede sua motum esse, sed parum saltem excidisse, intelligitur, si articulus post ei illatam vim cum tumore dolorem habet vehementem atque continuum, qui etiam suo tempore, & adhibitis omnibus auxiliis, non levatur. Membrum non in omnem partem porrigi potest. Illud loco suo non esse, ipsa ejus figura ostendit. Quare, os luxatum esse, scitur, si membrum, quod noxam habet, cum altero, quod integrum est, diligentius confertur.

§. 1108.

Si articuli resolutorum musculorum vitio (1104.) elapsi sunt, id scire licet, si olim homo apoplexia attonitus fuit, si membrum resolutum est, & in eo carnes emacruerunt. In ejusmodi membris articulus sine omni negotio in sedem suam compellitur, sed mox iterum excidit. (1097.) Si brachium resolutum est, tandem etiam naturali ejus pondere extenuantur ligamenta, quibus humerus omoplatae adstringitur, quare membrum longius fit. (1104.) In articulo vero circum circa depressus digitus finum invenit, ubi duo ossa inter se recesserunt.

§. 1109.

Si ligamentis vis destituta est, (1104.) muscoli vero integri valentesque sunt, horum vel minori actione ossa emoveantur. Articulus tumidus est & dolorem habet. Si os, quod excidit, in sedem suam compelli nequit, quamvis omnia recte fiant, scire licet, in finum, quo os excipiendum est, confluisse humorem, qui se intus opponit, & ne os revertatur, prohibet.

§. 1110.

Varia etiam pericula ossibus luxatis oriuntur. Membrum nonnumquam inflammatione & gangraena periclitatur. Quandoque

abscessus fiunt, vel nascuntur tumores oedemati similes. (729.) Interdum carnes emacrescunt. Articuli tumidi rigidique, & in iis *αγκύλαι* fiunt, quæ efficiunt, ut minor usus (1104.) membri relinquatur. Majus periculum esse solet, si ginglymus excidit quam, si arthrodia, præcipue, si in illo ossa penitus inter se recesserunt. Hoc vero in ginglymo evenire nequit, nisi majori vi, & rupris, distractis infirmisque omnibus ligamentis. (1095. 1103.) Nullam curationem recipiunt articuli, qui ligamentorum muscutorumque vitio emoti sunt. (1104.) Nec perfecta sanitas, sed semper debilitas sequitur, si os quod, vi extrinsecus accedente, loco suo motum est, non protinus repositum fuit, sed neglectum. Articuli, qui validis ligamentis plenisque musculis continentur, non, nisi majori vi, e sedibus suis moventur, nec, nisi magna etiam vi adhibita, iterum in eas compelluntur. Qui vero articuli sine negotio & expeditius reponuntur, multo facilius iterum excidunt, & minus fideliter continentur: Frequentius adolescentibus, feminis & imbecillis ossa excidunt, quam adultis, robustioribus & viris. Si in sinum humor confluit, & hunc axungia quiete coacta crassaque implet, (1104. 1108.) vel, si os propterea excidit, quod id ipsum intumuit, (1087. 1104.) articulus sanus fieri, & vetustæ sedis adflescere non potest. Os etiam quod reponi non potuit, tandem cum sedibus in quibus residit, concrevit. Si, reposito osse, vehemens dolor manet, vel nervorum distentio sequitur, scire licet, id loco suo non esse, & ab eo ligamentum premi.

S. 1111.

Articulos, qui exciderunt, reponi oportet, & averri ea, quæ his superveniunt. Si vero os, quod e sede sua prolapsum est, compelli debet, necesse est, ut illud, quod semper muscutorum actione adducitur, fatis extendatur. Hoc vero a chirurgo solo fit, vel eum adjuvantibus ministris. Quandoque, id quod optimum est, res solis manibus agitur, quandoque injectis habenis, & adhibitis etiam variis machinamentis.

S. 1112.

Membrum, si illud tenerum est, intendere unus homo potest, eum dextra manu, id quod loco suo motum fuit; sinistra aliud, a quo hoc recessit, prehendit. Valentius autem membrum duobus eget, qui in diversa contendunt. Non major adhiberi debet

E c c

vis, qua membrum luxatum extenditur, quam ea est, qua alterum reducitur. Si id fieri potest, nec manus, nec lora, alii membro injici debent, quam ei, quod expulsum est, illique, a quo hoc recessit. Ubi membra sic in diversa ducuntur, considerandi sunt muscoli, ut omnes æquali modo intendantur. Extendendi debet membrum, quod excidit, pro modo ac ratione, qua illud longius a sua sede recessit, eo usque, ut illud paulo longius sit, quam naturaliter esse debet. Si vero nimium adducitur, vis ligamentis infertur, quibus imbecillitas manet. (1104. 1108.) Membrum, quod extendi debet, vi æquali sedataque paulatimque aucta adduci oportet, non vero per repentinos impetus rapi. Si vastum corpus fasciis, habenis, lorisve eget, illa mollia esse & ita extremis membris injici debent, ne curim carnesque offendant. Oportet tamen illa magis adstringi, si iis membra corporum vastorum obesorumque deliganda sunt.

§. 1113.

Ubi autem ossa fatis inter se diducta sunt, id quod scire licet ex articuli & musculorum habitu, & si membrum paulo longius videtur, quam id naturaliter esse solet, (1111.) os iterum in suam sedem compelli oportet. Ergo remitti debent vel manus, vel habenæ, quibus membrum emotum intenditur; aliud vero, a quo hoc recessit, reducitur. Cura habenda est, ut hoc etiam æquali lentoque motu fiat, ne, cum os cum impetu revertitur & reconditur, ejus cartilago vel aliquod ligamentum, lædatur. Os vero quandoque per se, musculorum ac ligamentorum motu, per eam partem, per quam venit, revertit, vel manu chirurgi, vel etiam per varia genera machinamentorum, compellitur. Si illud his dirigitur, videndum est, ut semper in suam sedem, per eam viam, per quam venit, revertatur.

§. 1114.

Os loco suo esse, scire licet, si tumor (1105.) desidit, dolor levatur, & membrum ab eo, quod integrum est, haud differt. (1106.) Manere solet tumor dolorque, qui non a prolapsio ossis, sed ab ictu illato, orti sunt. (1109.)

§. 1115.

Ubi os in suam sedem repositum est, in junioribus robustioribusque illud solis ligamentis & musculis continetur. Articulus tamen per aliquot dies potest injecta fascia pannisque deligari,

ne is, si forte laceffitur, iterum a fede sua excidat. Ob id etiam debet membrum, vel mitella, vel canaliculo, excipi & contineri. Ita vero collocandum est, ne vis in ligamenta musculosque fiat. Oportet autem, ubi membrum, levata omni inflammatione, per aliquot dies conquievit, id quoque ad usus suos promoveri. Hic motus, qui urgente dolore ac inflammatione, pestifer esse potest, his discussis, necessarius est, quippe qui prohibet, quo minus axungia in articulo cogatur, & is rigidus fiat. (1004.) Medicamenta, quæ vulgo adhibentur, fere supervacua sunt.

§. III6.

Ubi autem metus est, ne infirmatis ligamentis articulo imbecillitas maneat, ei, antequam deligatur, superinjiciendus est pannus compositus, ex vino austero, rubro, calido, vel etiam aceto cum aqua, expressus. His commode incoquantur radices tormentillæ, bistortæ, bryoniæ, sigilli Salomonis, herbæ agrimoniæ, absinthii, alchimillæ, majoranæ, serpilli, rutæ, lavendulæ, & adjicitur sal ammoniacus, vel sal communis. Nec corporibus plenis inutilis est spiritus marricæ, serpilli, lumbricorum terrestrium, formicarum. Hæc omnia etiam ob id in his casibus proficiunt, quod iis & novum robur additur ligamentis musculisque, & quod quoque inflammatio levatur. Qui emplastris fidem suam addixerunt, illi, si nulla, vel exigua inflammatio membrum tenet, imponere possunt illud, cujus compositionem WURTZIUS dedit, & quod defensivum viride nominant. Emplastrum autem injici debet, ne totum membrum comprehendat. Quandoque, si hæc medicamenta ab initio neglecta fuere, articulo imbecillitas manet, & dolores oriuntur, qui sub tempestatibus variant, interdum urgent, interdum se prorsus remittunt.

§. III7.

Si vero major infirmitas post hanc curationem in articulo est, præter hæc medicamenta, conveniunt etiam emplastra, ex quorum numero oxycroceum, nec non saponatum Barbette, ceteris præferri debent. Multum proficit fricatio, & si membrum crebrius ac diutius, si potest, per se, sin minus, per alium, movetur agiturque, ut ad consuetudinem redeat. Infricari possunt modo dicti liquores chemica arte parati, seu spiritus. Hæc tamen spirituum infricatio junioribus plenisque corporibus magis

idonea est, quam gracilibus, tenuibus, senectute emaceratis, quibus opportunitiora sunt unguenta. Unctioni aptissimum est unguentum, quod nervinum nominatur, oleis destillatis caryophyllorum, origani, serpilli, rosmarini, absinthii, & balsamo Peruviano, admixtum. Nec inutiles sunt suffusiones, (1072.) & si hæ laneis pannis exceptæ infricantur. Dolenti parti admovendæ sunt cucurbitulæ. In his vero infirmorum membrorum curationibus diu perseverandum esse, apparere cuilibet potest.

S. 1118.

Gravibus inflammationibus exposita sunt luxata, (1109.) quæ quandoque ab ictu casuve excitantur, quandoque autem ab osse moto, quo venæ comprimuntur. (1101.) Scire hoc possunt, qui grandium venarum per membra procedentium sedes perspectas habent. Etiam aliud ejus rei indicium est. Si os majori vi expulsum fuit, & inflammatio a vexata cute carnibusque orta fuit, ea maxima illa parte consistit, quæ ictum exceperat; si autem venæ premuntur, intumescit extremum membrum & inflammatio increfcit, & versus articulum procedit. In priori casu, si inflammatio a vi extrinsecus illata orta est, eaque vehemens articulum occupat, ille laceffendus non est, sed oportet prius eam levare, & ob id sanguinem mittere, ac quietem imperare, & imponere, quibus tumor dolorque tolluntur. (79. 80. 81. 1115.) Si etiam febris accessit, huic idoneis medicamentis & abstinentia occurrendum est. Inflammatione se remittente, vel finita, os reponitur. Ubi autem inflammatio ossis emori venasque comprimentis vitio orta fuit, oportet festinare, & os quam primum in locum, unde id lapsum est, restituere. Si vero, reposito osse, nihilominus tumor & inflammatio manent, timeri debet gangræna, quod rupta est arteria, vel vena, quæ sanguinem fundit ^a.

^a Hoc aliquando curantis, & brachium nimium extendentis, culpa factum esse, novi. (423.)

S. 1119.

Si corpus valens est, idque sanguine tumer, requiritur, ut, reposito osse, sanguis mittatur. Si febris accedit, illam causæ æstimatio, cui accommodanda auxilia sunt, solvere potest. Si febris cum dolore increfcit, interdum pus oritur, abscessus fit, qui, cum articulum ejusque ligamenta afficere possit, præcipue,

si suppuratio alius condita est, etiam crudus, & non expectata maturitate, incidi debet. (96. 993.)

§. 1120.

Multo gravius est, si ossi luxato etiam fractura accessit. In hoc casu opera danda est, ut prius emorus articulus, post vero ossis fragmenta, in suas sedes reponantur. Majoribus periculis membrum expositum est, si os prope articulum, qui excidit, fractum fuit. Os enim tractari & satis extendi nequit. In hoc casu fracta inter se committenda sunt, expectandumque, donec ea callus firmaverit. Tunc tentandum est, an etiam diducta ossa rursus inter se jungi possint. Interea, ne rigor articulo accedat, is calida aqua oleoque foveri potest. Hoc, si verus res est, raro feliciter cedit. (1109.)

§. 1121.

Caput super cervicem continetur duobus processibus depressioribus, vel condylis, qui ad latus foraminis magni positi sunt, per quod in occipite spinæ medulla cerebro commissa descendit. Hi condyli oblongi, cartilagine molliti, parte media gibbi, & linea transversa divisi, oblique in exteriorem partem inclinati, dum versus anteriora procedunt, sibi appropinquantur. Pars illorum anterior elatior est & paulo amplior, pars posterior depressa & angustior. In his tamen & aliis nihil perpetuum esse, deprehendo. Hi condyli excipiuntur duobus oblongis, etiam obliquis, & media transversa linea divisi, sinibus, qui sunt in superioribus processibus obliquis, vel articularibus, vertebræ primæ. Sinus illi modo descriptis condylis, quos excipiunt, respondent. Quare etiam processus articulares superiores, qui illos sinus habent, in parte posteriori exstantiores sunt, in parte media plurimum depressi & sinuati, in parte anteriori minus desidentes, ceteroquin interiora versus oblique inclinati. Hic articulus, & tum occipitis condyli, tum vertebræ articulares processus, continentur ligamenti validis, qui eos, manticularum in modum, comprehendunt. (1096.) Id, ne sæpius dicendum sit, omnibus, & vertebrarum etiam, articulis commune est. Alia ligamenta sunt, quæ ab occipite incipiunt, & summæ exstantiorique oræ primæ vertebræ inferuntur. Etiam valida membrana est, quæ intrus vertebris perviis ab occipite ad os sacrum usque cum spinæ medulla deducitur. Hac enim, & medulla contegi-

tur, & ossa, quibus adhæret, continentur. Nec omittenda est membrana, ligamento similis, qua antè vertebra omnes earumque corpora conteguntur. Hic articulus sustinet caput, idque flecti, non vero in latera moveri finit.

§. 1122.

Prima cervicis vertebra, quam Atlantem vocant, deorsum versus etiam exigit duos minores processus articulares. Hi parum desidentes sinus habent, vel plana obliqua, quæ ab interiori parte versus exteriora & inferiora porriguntur. His respondent alia plana, paululum gibba, quæ sunt in alterius vertebrae processibus articularibus superioribus, quæ oblique exteriora versus inclinantur. Inter cartilagineas, quibus harum vertebrarum extremi processus molliti sunt, interdum alia distincta & in medio posita minores reperiuntur. (1098.) Ex hoc articulo facilis vertici mobilitas in utrumque latus est.

§. 1123.

Quo vero cervix melius inter varios motus flexusque caput sustinere posset, ex anteriori & pleniori alterius vertebrae parte consurgit major, crassior & procerus processus, quem dentiformem, vel odontoideum vocant, quia nonnullis dentem representare visus est. Is valido ligamento, quod ex ejus summo apice educitur, super occiput hujusque processum sphenoideum extremamque & anteriorem oram majoris foraminis illigatur. Vertebrae autem prioris & supremæ anterior pars quasi excisa est & sinuata, etiam cartilagine mollita, quæ hunc processum odontoideum molli cartilagine quoque lævigatum e latere recipit. Hic vero processus valido ligamento constringitur, quod post hunc processum transversum in prima vertebra ex una laterali parte in alteram porrigitur. (1092.c)

§. 1124.

Caput igitur per articulum, qui inter occiput & primam vertebra est, levatur & inclinatur, per articulum qui inter primam & secundam vertebra est, in latus vertitur. Quo minus occiput a prima vertebra recedat, prohibent processus ille odontoideus ejusque ligamenta, quæ ex genere valentiorum sunt, & quæ caput ultra prolabi non patiuntur. Caput igitur si luxatur, inter se recedunt prima secundaque vertebra, in quo articulo major mobilitas est. Hoc incidere potest, si ligamenta sub oc-

capitio majori vi extenduntur, & eodem temporis momento caput in latus movetur. Haud crediderim, hujus rei aliquam curationem esse, cum sub tali motu spinæ medulla comprimatur, qua compressa omnes nervi, qui a cervice descendunt, resolvuntur *a*.

a PETITUS c. I. T. I. p. 66. historiam prodidit de puero, quem vir, prehensio duabus manibus capite, in altum sustulerat. Cum puer reniteretur, & corpus in aere suspensum multum agitarer, vertebrae inter se diductæ atque emotæ fuerunt, & puer momento extinctus fuit. Aliquam medendi rationem proposuerunt PETITUS, aliique, nullam vero hujus rei curationem esse, ex ea ipsa illius historia intelligitur. Vertebrae, quintam sextamque, vehementiori ictu inter se dehiscences, & spinalem medullam per transversum disruptam in cadavere viderunt Auctores Selectorum Medicorum Francofurtensium. Homo adhuc ad decimam tertiam horam post acceptum ictum vixisse dicitur. Vol. I. Obs. 2.

§. 1125.

Cervicem distorqueri, & caput obstipum vitio musculorum cutisque fieri, jam alii animadverterunt *b*. Si cutis ambusta est, & cum hac platysmamyodes musculus, & mala cicatrix caput obstipum reddit, adhibenda sunt fomenta, (226.) vel cutis incidenda est. Tunc plaga diduci, & in eam plumbea lamina imponi debet, quo cicatrix latior arque locum implens nascatur. (581.) Si vero musculus mastoideus rigidus contractusque factus est, nonnulli tendinem illius musculi præcidere ausi sunt, qui caput protinus erectum, vulnusque sine noxa glutinatum, fuisse prodiderunt *c*. Minus ardua est curatio, si unus musculorum mastoideorum resolutus est, & ob id alter adducitur. Quia vero musculo mastoideo dextro caput in sinistram partem, sinistro autem illud in dextram movetur, musculus resolutus est in illo latere, in quod caput inclinatur. Huic musculo adhibenda sunt remedia, quæ membris resolutis idonea sunt, infractiones supra propositæ. (1072. 1115. 1116.) Prodest etiam, torpentis musculi summam cutim exasperare, impositis cantharidibus, vel admoto sinapi, aliisque acrioribus. Maxime necessaria est fascia, qua pederentim caput reducit. *d* Id, quod vero mastoideis incidit, evenire etiam potest aliis musculis, spleniis complexis, rectis, ceterisque quibus caput continetur *e*.

b Vid. BOOTH Obs. de Affectibus omissis C. V. p. 14.

c Vid. hanc Observ. in TULPIO L. IV. C. 56. p. 371. in MEEKREN Obs. 33. p. 136. c. fig. & ROONHUYSEN Obs. 22.

^d Hujus curationis exemplum nobis proposuit Cel. WINSLOVIUS in Quaestione medica: An in cognoscendis morbis errores funestos vitare possit Anatomes parum dumtaxat gnarus, Lutetiae, Anno MDCCXXXII. proposita §. 3. & in Comment. A. R. Sc. Anno MDCCXXXV. p. 409. in quibus vide etiam figuram fasciæ.

^e Confer Dissert. Celeb. MAUCHARTI de Capite obstipo, Tubingae MDCCXXXVII.

§. 1126.

Maxilla inferior habet duos processus, seu condylos superiores, largos, in anteriora oblique inclinatos, qui subire videntur illos sinus, qui in osse temporum juxta auris foramina sunt, Committuntur vero rotundi condyli cum processibus transversis, qui in parte anteriori ossium temporum sunt, ubi ossa jugalia incipiunt. Inter illos condylos & modo commemoratos sinus media cartilago ^a est. (1098.) Articulum comprehendit ligamentum valens, seu mantula, quæ ex illo ossis temporum sinueducta mediæ cartilagini arctius inhaerescit, & tandem condylum maxillæ comprehendit. Ligamenta fere duo esse videntur. Illud, quod cartilaginem ossis temporum adstringit, laxum est, magis vero adstrictum, quod e cartilagine descendit & condylum comprehendit. Hæc res efficit, ut, dum aperto ore maxilla deprimitur, hæc cartilago, condylo juncta, super illum transversum processum ossis jugalis moveatur & major mobilitas articulo præstetur. Huic articulo in posteriori parte annexa est glandula, (1099.) quæ in parotidem fere implicita axungiam fundit. Maxillam utrimque validis musculis, crotaphitæ, massetere, & duobus pterygoideis adduci & contineri, notum est. Musculi pterygoidei externi portio illi ligamento atque mediæ articuli cartilagini innexa est ^b.

^a Vid. fig. in MORGAGNI Advers. II. fig. 1. 2. 3.

^b Vide accuratam hujus articuli descriptionem a Cl. MONRO proditam in the Medical Essays Vol. I. Ob. XI. p. 131. & Vol. III. Obf. XIII. p. 261.

§. 1127.

Maxilla non in aliam, quam priorem, partem propellitur, id quod incidit, dum ejus condyli super illum transversum ossis jugalis processum promoventur. Nam in posteriorem & dextram sinistramque partem excidere non potest, quia oppositi sunt processus mastoidei & styloidei. Nec, vel propter illos ipsos maxillæ condylos, ea in latus moveri potest.

§. 1128.

Si maxilla utraque parte ex sede sua excidit, totum mentum inclinatur, & in exteriorem partem promovetur. Si vero una parte procidit, illud semper in contrariam partem inclinatur & dentes paribus non respondent, sed sub his, qui secant, canini sunt. Os in utroque casu hiat, & claudi nequit, ex quo multa saliva effertur. Homo, nec loqui, nec mandere, & vix deglutire potest. Prolapsæ enim maxillæ anteriores coronoidei processus, quibus muscoli crotaphites innexi sunt, sub ossibus jugalibus conduntur, & prohibent, quo minus maxilla attolli queat.

§. 1129.

Maxilla e sede sua propelli non potest, nisi aperto hiantequæ ore, & si illo tempore ei ictus infertur. Rarum non est, maxillam excidere sub oscitatione, magnoque & soluto risu, id quod iis evenire solet, quibus ligamenta imbecilla sunt.

§. 1130.

Si maxilla in sedem suam compellenda est, homo collocari debet in sedili, sic, ut minister caput ejus a posteriore parte contineat, vel, ut is juxta parietem sedeat, subiecto inter parietem & caput ejus scorteo pulvino duro. Caput eo urgendum est, quo sit immobilius. Tum chirurgus digitos pollices linteolis, vel fasciis involutos, in os, super dentes posteriores molares conjicit, & ceteros digitos, ipsamque palmam, extrinsecus iramento admover, ut mentum maxillamque vehementer apprehendat. Digitis in os demissis maxillam deprimit, palma vero eam eodem momento, quo depressa fuit, retro agit. Si una demum parte illa prorupit, difficilius reponitur. Non, nisi ea parte, qua excidit, maxilla deprimenda, oblique vero ex opposita parte mentum apprehendendum, & sic illa retro agenda est.

§. 1131.

Sunt, qui, ut maxillam in sedem suam compellant, homini colaphum ducunt, alii bacillum durum inter dentes demittunt, quo, veluti veste, maxillam deprimunt; quas curationes graviores offensæ sæpe sequuntur. Ubi maxilla in sedem suam collocata est, fascia injici potest, vel longior habena, utrimque in longitudinem ad medium fere incisa, cujus medium mentum complectitur, caput vero duo hominis caput; reliqua duo su-

per cervicem, & ab hac supra frontem, adducta, ibi ligantur. Alibi hanc fasciam fundam nominavi. (13. b).

§. 1132.

Cervicis & dorsi ac lumborum vertebræ dividuntur in partem anteriorem ac pleniorē, quam corpus vocant, & in processus, quorum quælibet vertebra, (si supremam & alteram cervicis, de quibus dictum (1120.) est, excipias,) septem habet. Sunt enim quatuor obliqui, vel articulares, duo transversi, & unus postremus, cui a spina nomen est. Articularium duo sursum, duo deorsum, spectant. Hæ articulares apophyses inter se committuntur structura quadam, ita, ut altera alterius planities sit. Si spinam a parte posteriori contueamur, deorsum spectantes superioris vertebræ processus feruntur super processus articulares ex inferiori vertebra confurgentes. Horum processuum extrema planities cartilagine mollita in cervicis vertebra oblique inclinata est. In vertebra dorsi autem & lumborum ea planities recta sursum & deorsum spectat, & anterior posteriori adversa est. In vertebra lumborum hi articuli fere e latere positi, & sursum spectantes processus sinuati sunt, qui accipiunt deorsum spectantes processus superioris vertebræ. Infimæ vertebræ lumborum processus inferiores inhærent aliis sinuatis, qui ex osse sacro excrefcunt.

§. 1133.

Multis validisque ligamentis vertebræ continentur. Durum & cartilaginofum est elasticum & flexile, quo vertebrarum corpora constringuntur. Constat ex pluribus in orbem ductis mollioribus & flexilibus cartilaginibus, quarum exteriores ampliori circuitu internas minores comprehendunt. Hæ corpora etiam aliis pluribus brevioribus ligamentis continentur, quæ se in speciem litteræ X decussant, ab infima ac exstantiori ora supremæ vertebræ incipiunt, super modo commemoratum ligamentum cartilaginofum oblique feruntur, & oræ supremæ infra sitæ vertebræ illigantur. Hæ ligamenta comprehenduntur illo, quo vertebrarum corpora contegi dixi. (1120.) Accedit illud, quod intus in vertebra perviis eum spinæ medulla deducitur. (1120.) Cum hoc cohæret aliud, quod per cava in posteriori spina inter vertebra relicta processus spinosos eorumque bases inter se connectit. Processus articulares ad similitudinem aliarum, quæ in ar-

ticulis sunt, comprehendunt manticulæ. (1090. 1120.) Alia ligamenta sunt inter processus spinosos, alia inter processus transversos, quæ musculis potissimum sedem præstare videntur. Sunt quædam inter processuum spinosorum extrema, quæ, si homo ad necessaria opera curvatur, eum ultra prolabi haud patiuntur.

Vid. WINSLOVV *des Os frais* §. 314.

§. 1134.

Costæ, & contra vertebrarum corpora, & contra earum processus transversos, sitæ, prima sua parte rotundæ & leniter quasi capitulatæ sunt. Hæc capitula duo minora plana habent, quæ committuntur cum aliis minoribus parum exstantibus tuberculis, etiam depressis, planis, vel leviter sinuatis, & in cartilaginem versis, quæ in parte posteriori & extrema duarum super se positarum vertebrarum harumque corporum conspiciuntur. Est tamen discrimen. Nam prioris & duarum ultimarum spuriarum costarum capitula non cum duabus vertebris, sed una saltem ejusque corpore, committuntur. Et hi articuli suis ligamentis comprehenduntur. Prope costarum capitula etiam minores glandulæ, quæ axungiam dant, reperiuntur. (1099.)

§. 1135.

Costæ vero tuberculis aliis, inhærent transversis processibus paululum sinuatis vertebrarum inferiorum, & validis ligamentis connectuntur. Duo ultimæ costæ spuria non cum illis processibus committuntur, sed, ab his disjunctæ, solis ligamentis continentur. Spina igitur ex pluribus ossibus composita est, & ita aptata, ut homo & rectus insistere & ad necessaria opera possit curvari. In latus etiam aliquantum inflecti potest, non vero motu supino curvari. Gesticulatores hanc corporis habilitatem consequuntur multa exercitatione, qua ligamenta, præcipue illa cartilaginosa, in flexibilibus puerorum corporibus tandem infirma reddunt atque laxant extenduntque.

§. 1136.

Raro vertebræ excidunt. Nam propter illa validissima cartilaginosa ligamenta, quibus mediis corpora illarum constricta sunt, (1132.) inter se recedere haud queunt. Nec id potest fieri, nisi medulla, quæ per mediam spinam fertur, compressa, rupta ve. Hoc si incidit, partes inferiores, ad quas nervi ex medulla educti pertinent, resolvuntur, alvus & urina supprimuntur,

& tandem sine voluntate prorumpunt, homo vero intra paucos dies moritur.

§. 1137.

Interdum tamen, manentibus vertebrarum corporibus, earum articulares processus suis sedibus ita excidunt, ut processus, qui ex inferiori vertebra confurgunt, posteriora versus moveantur, & super processus deorsum spectantes superioris vertebræ efferrantur. Hoc incidere solet in vertebra inferioribus dorfi & lumborum, si homo eo tempore, quo is magno flexu in primum, vel in latus, datur, ictu vehementiori concutitur. Et quidem processus illi in utraque parte excidunt, si is pronus fuit, in una, & semper contraria parte, si is fuit in latus inclinat. Plerumque non una, sed etiam altera, & plures vertebræ sic elabuntur.

§. 1138.

Hujus rei indicium est, si homo, qui inclinat ictum accepit, erectus esse nequit, sed, vel in anteriora, vel in latus, nititur. Prius incidit, si processus articulares utrimque exciderunt, in latus vero inclinat est, si id in uno latere evenit. Cum his dolor est, qui paululum levatur, si homo in primum datus caput, quantum potest, attollit. Fere facilius articuli illi reponuntur, si utraque parte exciderunt, quam si una.

§. 1139.

Falsa veterum opinio fuit, vertebrae ex toto inter se diduci, & ex toto etiam restitui posse. Quare etiam supervacua sunt omnia genera machinamentorum, quæ ad extendendam spinam vertebraeque compellendas repperunt. Hominem primum super scamnum collocaverunt, & altera habena pectus circumdederunt, altera lumbos. Utramque habenam in diversa adduxerunt, quas, ut valentius spinam intendere possent, etiam ad valida bacula deligaverunt, quorum imas partes oppositæ moræ objecerunt. Alii etiam habenarum capita ad axes utrimque in extremo scamno positos deligaverunt, & hos torcularibus converterunt. Ligamentis, uti opinati sunt, satis extensis, ii jusserunt ministrum super spinam hominis consistere & calce vertebra in exteriorem partem prolapsam intus impellere. Alii, homini insidentes, suis natibus, vel etiam affere in transversum posito & utrimque compresso vertebrae retro agere voluerunt. Verum enim vero id frustra est, cum sic articulares processus haud satis inter se

diduci & prius fere omnia ligamenta, si quis in hac ligamentorum ac musculorum intentione perseveraverit, rumpi, vertebrarum quoque spinosi processus frangi, queant.

* Vide Figuram in CHARTERII Edit. HIPPOCR. T. XII. p. 38. Tab. IV.

S. 1140.

Ergo, ubi processus articulares exciderunt, illi inter se commode diducuntur, si homo super rotundum aliquod dolium, subiecto prius pulvino, pronus collocatur, & a ministris, tum ejus pectus, tum nates, deprimuntur atque urgentur. Ubi sic fatis inter se recesserunt articuli, illi modico corporis flexu, dum homo iterum erigitur, restituntur, si ex una demum parte articulus distractus fuit, ita, ut homo, non tam pronus, quam in contrarium latus, inclinatus sit, is etiam in id latus, in quod is nititur, oblique dandus est. Restitutis in sedem suam articulis, medicamentis iisdem opus est, quæ, imbecillis ligamentis convenire, supra dixi. (1115.) Injicitur fascia, quæ vix non omnibus noxis, quæ in pectore ac imo ventre sunt, communis est, quæ dicitur mantile cum suspensorio. (693. 700.)

S. 1141.

In spina etiam interdum ligamenta valentius intenduntur, quamvis vertebræ & earum etiam articulares processus loco suo maneant. Hoc evenire potest pueris, si horum imbecilla corpuscula sub vario motu flexuque concutuntur, & adultis, si illi gravi opere funguntur, grande pondus sub vario corporis flexu tollunt, movent, feruntque, vel inflexi totius corporis nixu in aliquid incumbunt. His dolor exoritur, qui a tergo ad præcordia tendit, & quia cum peritonæo etiam transversum septum afficitur, supervenire potest imbecillitas, nausea & crebrior vomitio. Vulgus existimat, aliquid in spina esse emorunt, & id, quod elapsum esse putant, varia ratione, ut restituant, enituntur. Si homo adultus est, eum in pavimento, vel sedecula, suum vero genu contra ejus tergum collocant, & ipsius brachia super pectus decussata apprehendunt & valentius adducunt. Infantum autem, quos sic affectos esse credunt, umbilico cucurbitulam aptant atque imprimunt, & interea totum corpus perfricant.

S. 1142.

Ipsa evidentia vulgi opinionibus repugnat, qui, cum veras morborum causas nosse non possit, sibi plerumque frustra hanc ver-

æbrarum distortionem fingit, & huic etiam aliena ineptaque auxilia invenit. Nam illi dolores cum languore atque nausea crebrius incidunt, præcipue infantibus, si in ventriculo plus est, quam, quod concoqui possit, si alvus adstricta & inflatio in intestinis est. His etiam levamen adferre quandoque fricatio potest, quam adhibere consueverunt, cum ea flatus discutiantur. Si autem ex certis indiciis, & præcipue ex causæ æstimatione, cognoscitur, aliquantum intenta fuisse spinæ ligamenta, illa per se tempore ac quiete confirmantur. Non inutiles vero sunt frictiones, illaque medicamenta, quæ infirmatis articulis idonea supra (1116.) proposui. Cucurbitula autem proficere potest, si ictu, casu, in posteriorem partem inclinata est cartilaginosa & xiphoides apophysis, quam os pectoris habet, & quæ, cum ei stomachus subjectus sit, hunc offendere potest. Illa vero non umbilico, sed illi defidenti sinui, qui sub præcordiis est, accommodari debet.

§. 1143.

Vulgare vitium est, vertebrae, quamvis non exciderint, tamen in aliquam partem prominere, & pueros gibberosos fieri. Observatio docuit, hoc præ ceteris evenire pueris, ex imbecillis parentibus natis, teneris, gracilibus, molliter educatis curatisque. Hujus vero vitii plures modi sunt. Nam, si spina in posteriorem partem curva est, *κύρωσις*, vel *κύρλωσις*, dicitur. Huic contraria est *λόρδωσις*, in qua spina in priorem partem proumpit, in posteriori quasi lunata & excavata est, ita, ut sternum multum promineat. In *σκολιώσει* spina tortuoso flexu in laus inclinatur *a*. Etiam in his considerari oportet omoplatas, quarum sæpe una eminet, altera depresso est. Quandoque etiam omoplata a costis multum recedit, & in posteriorem partem projicitur *b*. Si vero omoplatæ suo loco non sunt, etiam spinam in variam partem inclinari & intorqueri oportet. Nonnumquam in gibberosos ossa coxarum suo loco non sunt, sed unum depresso est, alterum exstat, ex qua re etiam spina in contrariam partem promouetur & distorquetur.

a Vide GALENUM in Comment. III. in Librum HIPPOCRATIS de Articulis Text. II. T. XII. p. 368. qui vero his modis addidit *τιν ὄσιν, ὅταν ἀκκιναῖται, πᾶς αἱ ἀμυνίαι, κατὰ χάριν δὲ οἱ σπόνδυλοι μένονται*. Videretur esse illa conditio, quando infirmata sunt omnia ligamenta, ita, ut spina sine negotio in omnem, etiam posteriorem, partem inflecti possit. (1134.)

6 Tales GALENO dicuntur *εξερυσσόμενοι*, quibus, alarum in modum, omoplatae exstant.

§. 1144.

Quod si vero medendi ratio maxime ex horum vitiorum cognitis causis ducenda est, scire licet, ea raro ab una, sed plerumque plurium consortio, oriri, & id pro causa apprehendi, quod contrulisse plurimum videtur. Inter evidentiores vero est, si casu, ictu, vehementique motu, ligamenta infirmantur, & ipsa ossa, atque etiam epiphyses, molles commissuras habentes, non quidem ita suo loco moventur, ut excidant, sed tamen in aliquam partem inclinatae promineant: Hoc evenire potest infantibus, si eos sub partu per obstetricias manus dirigi, quandoque replicari & manibus educi oportet. Etiam nutrices illud efficiunt, si pueros labantes & ab alto cadentes manibus violenter invadunt apprehenduntque, & artus, praecipue spinam, violenter adducunt atque intorquent. Pueri etiam in ludis, variisque corporis exercitationibus, luctatione inprimis, & si humi prosteruntur, vel de alto praecipitantur, his, aliisque, membrorum pravitatibus obnoxii redduntur.

§. 1145.

Experientia vero in ipsis his curationibus docuit, longe frequentius pueros gibberosos fieri, si eorum corpus sub variis exercitationibus continenter multumque in aliquam partem flectitur. Id & jam accidit teneris a feminis alitis, quae iis non nisi unam mammam dare possunt. Nam his necessitas est, ut, obliquo corpore, crebrius uni lateri incumbant. Etiam infantibus id evenire solet, qui non alternis, sed uno brachio gestantur & gerularum lateri valde multumque apprimuntur, qua re, & spina flectitur, & omoplata etiam projicitur. Id quoque experiuntur pusiones sedeculis suis adfixi, qui corpus multum & semper in unum latus inflectunt, in alterum vero, quod ibi paries est, flectere non possunt. Nec non pueri in ludis litterariis scripstantes, si tabulas, vel alteri genu, vel etiam elatiori mensae, imponunt. Puellae, quae pannum tendicula diductum acu pingunt, & obstituto capite altero humero cum omoplata demisso, altero elato porrectoque, sedent. Bajuli & geruli, qui merces ex cer vice pendentes venum exponunt & his onusti per vias & compita errant, ut alios taceam. Nam ex his & pluribus occasionibus,

invalescente tandem assidua consuetudine, spina, omoplaræ humerique, immo etiam quandoque coxæ, a naturali sua sede & habitu recedunt, atque illæ membrorum pravitates nascuntur.

§. 1146.

At enim non parum confert corporis habitus. De pueris rachitide laborantibus jam supra (1067. 1070.) retuli. Etiam ostendi, musculorum vitio ossa inclinari posse, id quod accidit, si illi una parte rigidi sunt & adducti, altera resoluti. (1070. 1124.) ^a HIPPOCRATES animadvertit, pueros ex asthma & tussi, nec non ex tuberculis juxta pulmones ortis ^b, gibberosos fieri: id quod accidit, si mala morbi cujusdam materia per *μελίσσιν*, non tam in pulmones, quam in pleuram, &, quibus vertebræ inter se continentur, ligamenta, fuit inclinata. Hæc enim a coeunte mala materia, &, si ex hac tubercula nascuntur, multum adducuntur, ita, ut iis tenerior spina inflectatur ^c.

^a Confer Obf. de GOVEY P. II. p. 165.

^b Sect. VI. Aphor. 46. & de Articulis Sect. xxxvii. T. II. p. 794. cum quo confer GALENI Commentarium, SEVERINUM de Abscessibus Lib. VI. meamque Diss. de Thoracibus, Lipsiæ Anno MDCCXXXV. Possideo sceletum pueri duorum circiter annorum, in cujus spina *νεκρωσις* est. Ea vero vertebra, quæ in posteriora potissimum projecta fuit, intus carie exesa est.

^c Commemorabilis est historia Celeberr. CHICOTNEAU de puella gibberosa, cujus spina fere ad naturalem positum rediit post superatam febrem & plures dejectiones purulentas. H. A. R. Sc. MDCCXXXI. p. 724. conf. Diss. de Thoracibus.

§. 1147.

Hæc vitia non, nisi in pueris, nascuntur, atque etiam in his solis, & inter initia curationem recipiunt. Primum vero oportet diligentius considerare illas jam propositas aliasque occasiones, ex quibus illa orta fuere, a quibus etiam medendi via trahenda est. Si enim intus tubercula sunt, vel, si corporis habitus corruptus est, raro illa emendantur. Summa in omnibus moderatio adhibenda est, cum nihil magis perniciosum sit, quam festinatio, &, si qui curaturi sunt, adhibita majori vi, rigidis, immo ferreis etiam, loricis ossa, quæ exstant, ut retro cogant, valentius & continuo premunt. Si enim his austeris curationibus pueri excarnificantur, viscera abdominis & ligamenta premuntur; quare alii mali, immo interdum funesti morbi nascuntur. Et quia, tum omne corpus, tum ligamenta, magis infir-

mantur, sæpe membrorum pravitates propter hanc malam curationem increbescunt *a*.

a Hæc medendi ratio tanto magis pestifera est, si tales etiam totum pectus & abdomen quotidie multo oleo pinguique materia perungunt, qua re omnis humor per cutim exire solitus coercetur. Vidi adolescentulum, cui cum sic per plures menses curatus esset, tandem digitorum ossa intumuerunt.

§. 1148.

Igitur pueri & adolescentuli, quibus spina aliqua parte eminet, amiciendi sunt thoracibus, non nimis duris & rigidis, nec ferreis, sed, qui ex balanariis virgis sibi afsutis struuntur & corpori recte accommodantur. Illi ita aptari debent, ut altius ascendant & pectus, omoplatas, & summos etiam humeros, comprehendant. Etiam thoracibus recte & majori diligentia aptari debent analectides, ex corio, vel ex illa materia, quæ ex lanis pilisque coactis parari solet, quibus paulo durioribus extantiora ossicula paululum premuntur. In tenellis corporibus magis commoda est fascia, qua totum pectus continetur *b*. Interea, dum corpus sic semper amictum, vel fascia involutum, naturaliter increscit, illæ membrorum pravitates penitus tolluntur, vel multum emendantur.

b Dicitur hæc Cataphræta, vel aliis, Quadriga. Fascia in duo capita glomerata media injicitur sub ala. Capita fasciæ caput humeri illius lateris comprehendunt & per pectus atque scapulas ad alteram alam tendunt, super hanc quoque feruntur, quam comprehendunt & per pectus atque scapulas revertunt. Si id necessarium videtur, adhuc aliquoties ad eandem rationem fascia per asciam sursum serpendo circumagi potest. Ubi vero tandem iterum capita sub alam, cui prius injecta fuerat, venerunt, ea circa totum corpus deorsum versus, quasi in cochleam, serpendo feruntur, ita, ut pectus atque abdomen involvant, in quo ultimo tandem capita finiuntur & acu sistuntur. Huic fasciæ etiam subijci ossibusque prominentibus superdari debent panni, vel analectides, quibus ossa pedetentim retro coguntur.

§. 1149.

Parum tamen hæc omnia proficere solent, nisi etiam harum valetudinum causa finiatur. Morbis, qui in toto corpore consistunt, veluti rhachitidi, & aliis, ex quibus illa membrorum ligamentorumque imbecillitas enata fuit, idoneis medicamentis, salubri victu, & moderata ac ipsi morbo accommodata exercitatione, medendum est. Præcipue vero opus est diligenti atque assidua observatione, ut, vel ab adolescentulis, quibus hoc imperari potest, vel etiam vi adhibita, corpus membraque in contrariam partem, & contra malam consuetudinem inclinentur. Quia etiam præ omnibus scapulæ considerandæ sunt (1142.) pueri,

inter ambulandum illa manu, qua humerus depresso est, inniti debent altiori baculo, altera vero, qua humerus elatior extat, ferre pondera. Si scapulæ nimis a costis recesserunt, illæ injecta fascia, qua utrimque humeri capita comprehenduntur, commode retro aguntur. Scapula quoque cum humero deprimitur, si pondera ex eo suspensa gestantur. Quæ medicamenta musculis ac ligamentis, tum rigidis, tum resolutis & imbecillis, admo- veri debeant, alibi exposui. (1072. 1115.)

§. 1150.

Costæ longe frequentius franguntur, quam e sede sua mo- ventur. Non possunt in exteriorem partem excidere, cum oppo- siti processus transversi vertebrarum summam illarum partem con- tineant. Nec facile sursum, vel deorsum versus, promoveri pos- sunt. Igitur, si moventur, in interiorem partem propelluntur, quam rem, cum pleura prematur, gravis inflammatio & spiran- di difficultas sequitur.

§. 1151.

Si in superiorem, vel inferiorem, partem costæ exciderunt, imperandum est homini, ut illud brachium, quod super eas co- stas est, quantum potest, attollat, & interea costæ in sedes suas chirurgi digitis compelluntur. Ubi autem costæ in interiorem partem elapsæ fuerunt, casus asperior est. Homo ea ratione, quam supra de emotis processibus transversis vertebrarum propo- fui, super rotundum dolium in latus contrarium collocatur in- clinaturque, ut costæ revertant. Plurimum juvat, si manu ali- quantum comprimitur sternum. Quod si vero hac ratione costæ reduci non possunt, necesse est, ut super summam costarum emo- rarum & hujus supremam oram plaga fiat, & ut demisso in hanc digito costæ in suam sedem restituantur. Quæ vero ad sangui- nis missionem & abstinentionem attinent, servanda sunt eadem, quæ servari oportet, si magnæ inflammationis periculum est. Alii incisa cute vertebram in elapsam costam agunt. Hoc ve- ro genus curationis variis asperioribus casibus patere, facile in- telligitur.

§. 1152.

Os coccygis cartilago, qua media id cum osse sacro commit- titur, & valida ligamenta continent. Præter ea ligamenta, qui- bus id cum osse sacro connectitur, id deligatur alio, quod sa-

cro ischiadicum minus appellant anatomici *a*. Etiam intestino recto ejusque sphincteri aliisque musculis inhærescit.

a Vid. WINSLOW *des os frais* §. III.

§. 1153.

Id e sede sua promoveretur, si valenter premitur & rupta media cartilagine a sacro diducitur. In priorem partem illud propellitur, si homo, supino motu humi prostratus, hanc partem rei alicui duræ atque extantiori impingit. In posteriorem vero partem illud plerumque ab exeunte partu, vel manu obstetricis, promoveretur. Ejus rei notæ sunt dolor, qui intenditur, si æger graditur, urinam alvumque reddit. Supervenire solet inflammatio, & pus etiam concitatur, quod quandoque intestinum rectum perrumpit. Ex his abscessibus mala ulcera fistulæque, quæ interdum hominem tollere possunt, nascuntur.

b Vid. PETIT l. c. T. I. p. 132.

§. 1154.

Os, si in posteriorem partem excidit, imposita manu facile in sedem suam compellitur, & reconditur. Quo vero in ea contineatur, contra illud imponendi sunt plures ac densiores gradatque panni, & hi illa fascia adstringendi, quæ in fistulæ curatione (696.) necessaria est. Si vero in anteriorem partem procidit, illud digito, qui oleo perunctus sit, (1006.) in anum demisso retro cogitur. Tum necesse est, ut homo super sellam sedeat, in medio excisam, & quiescat. Metus enim est, ne id quod per quietem cum sacro coire debet, motu iterum in anteriora promoveatur.

§. 1155.

Juguli superior pars committitur cum majori scapulæ processu, qui acromium vocatur, & qui ea parte parum defidentem sinum habet. Inter cartilagine, quibus utrumque os mollium est, reperiri interdum solet alia minima media. Inferius caput juguli plenius est, & fere triangulum, quo id in exiguo sinu ossis pectoralis insidet. Semper in hoc articulo cartilago est, ab aliis, quibus ossa finiuntur, distincta, notabilis & conspicua. Uterque articulus arthrodia genus est. Jugulum, & cum acromio, & cum sterni, connectitur validioribus ligamentis. A parte posteriori sterni, inter utriusque juguli extremum, medium est ligamentum. Etiam jugulum processui coracoidi omoplata in-

fidet, & valido ligamento deligatur. Nec his ossibus ea parte, qua super se moventur, cartilagine defunt. Super consistens jugulum latum scapularum os & ipse humerus moventur. Id enim prohibet, quo minus hæc ossa anteriora & pectus versum promoveantur.

§. 1156.

Crebrius jugulum frangitur, raro ex fede sua movetur. Hoc si quandoque incidit, id multo frequentius a sterno recedit, rarissime ab acromio. Id vero duobus modis fieri potest. Nam frequentissimum est, jugulum in priorem partem promoveri & super sternum efferri, si scapula vehementiori ictu, vel casu, anteriora versum propellitur. Interdum tamen juguli inferius caput in posteriorem partem inclinatum est, & sub pectoris osse conditum. Hoc evenire solet, si, dum omoplata jam in priorem partem promota est, jugulum valentius feritur & deprimitur. A jugulo vero, si id in posteriorem partem conversum & sub sterni conditum est, premitur, & stomachus, & aspera arteria.

§. 1157.

Potest tamen etiam alter juguli articulus excidere. Si enim os ictum excipit, ejus vero infimum caput propterea, quia scapula demissa est, non potest e loco suo propelli, jugulum nonnumquam super acromium fertur. Sub acromio vero conditur, si id ea parte, qua cum hoc committitur, valentius ictu aliquo deprimitur.

§. 1158.

Sine negotio reponi solet, difficilius vero repositum in fede sua contineri. Collocatur homo in fedecula, minister contra ejus tergum collocat genu, & apprehensum utrimque supremum humerum manibus retro dat. Hac enim ratione articuli inter se diducuntur. Interea chirurgus, qui homini adversus stat, os in sedem suam restituit, & illud, vel deprimit, vel adducit.

§. 1159.

In jugulo vero ad rem potissimum pertinet, illud rite deligari atque contineri. Dissimilis enim casus etiam dissimilia quædam requirit. Ubi jugulum a pectoris osse diductum super hoc effertur, postquam repositum est, illi ejus inferiori capiti multi denisque panni, & quidem duo, se ad similitudinem literæ X decussantes, & alius latus, opponi debent. Humerus vero non

nimis valenter in priorem partem attrahendus est. Hoc vel alia habena fit, qua humeri capita anteriora versus aguntur, vel illa fascia, qua etiam os emotum deligatur. Hæc, si dextrum jugulum luxatum fuit, recte collocato prius humero & brachio, sub ala sinistra obvolvi, per scapulas ad humeri caput ascendere, hoc comprehendere, & super emoti juguli caput per pectus iterum sub alam sinistram revertere, & ter ad eandem rationem per orbem, aliquoties cochleæ vel ascia in modum ascendendo, circumire debet, ita, ut spicam describat. Finitur vero fascia per orbem acta in pectore. Nec minus etiam idoneum est aliud fasciæ genus, quod capitalem reflexam vocant, *la Capeline*. Hæc fascia in duo capita voluta, quorum, id quod chirurgi dextra apprehenditur, altero minus est, si dextrum jugulum emotum fuit, sub ala sinistra incipit, fertur per pectus atque scapulas super humerum dextrum, quem amplectitur. Ubi sic iterum ad summum humerum venit, majus fasciæ caput iterum sub alam sinistram fertur, interea vero minus caput super emotum claviculæ caput consistit & a priori, quod per pectus agitur, sistitur. Hoc si factum est, minus caput retro datur & per summum humerum ad ejusdem lateris scapulam fertur, atque iterum ab hac per summum humerum ad juguli caput. Interea vero, dum sic hæc fascia reflectitur, ab alio ministro longius caput super scapulas pectusque ad summum humerum agitur, quod, dum sic circumit, minoris capitis plicas comprehendit atque contegit. Longius caput prius ter per orbem fertur, & toties etiam alterum minus caput ita retro datur, ut semper a priori penitus contegatur. Post vero utrumque caput, quasi per cochleam, descendit. Fasciæ longius caput tandem utrumque humerum comprehendit, anteriora versus agit, ac in pectore finitur. Si hæc fascia injicienda est, ea duos requirit, quorum alter majus, alter minus, caput movet ac dirigit. Quæcumque fascia adhibita fuerit, ea maxime cura adhibenda est, ut totum brachium, antequam deligatur, sic inclinatum sit atque figuratum, ne postea illud vinctum aut suspensum aliter, atque cum deligabatur, inclinari oporteat.

§. 1160.

Quod si autem jugulum a sterni ita recessit, ut illud sub hoc conditum sit, prior fascia (1158.) sub ala sinistra orsa, non

per scapulas, sed per pectus, ad humeri caput ferri, & ita circumagi debet, ut utriusque humeri capita, quæ comprehendit, retro dentur, & ut illa, descendendo, quasi in cochleam, ferpat. Prius etiam summo juguli capiti, quo id cum acromio committitur, densiores panni objiciendi sunt.

§. 1161.

Si quando vero juguli supremum caput super acromium prorupit, impositis illi loco densioribus pannis, humeros in priorem partem dari, & sic contineri, fasciam autem deorsum ferri oportet. Si vero jugulum ita sua sede morum est, ut id in sinum, qui sub acromio est, delapsus sit, ejus capiti inferiori, quod a pectoris ossæ est, objiciendi sunt illi densiores panni. Utriusque autem humeri caput retro agi oportet, ita, ut fascia sursum feratur.

§. 1162.

Etiam humeri utriusque caput retro dandum & fascia continendum est in omnibus casibus, in quibus jugulum, vel a sternone, vel ab acromio, diductum super hæc ossa effertur, illudque, quamvis densioribus pannis objectis, satis contineri nequit. Adduci possunt humeri, tum in priorem, tum posteriorem, partem, vel ea fascia, qua & jugulum continetur, vel alia, cui a stella nomen est, quæ sub ala obvoluta, vel per pectus, vel per scapulas, ad dextri lateris summum humerum adscendit, hunc complectitur, & ad eandem rationem iterum ad sinistri lateris humerum tendit & hunc etiam comprehendit. Hæc fascia plerumque bis, vel ter, ita circumagitur, donec bene teneat. Illud vero ante omnia observari oportet, recte collocandum esse humerum, ita, ut is satis attollatur, & ut, pro dissimili casu, dissimili ratione ejus caput, vel in priorem, vel posteriorem, partem adducatur, id quod fit, si inferius ejus caput, quod secundum brachio præstat, in contrariam partem inclinatur. Etiam necesse est, humerum immobilem præstari, quare is fit, ut decet, inclinatus fasciaque circumdatus ad latus deligari, & canaliculo, qui ex cervice suspenditur, vel habena, ex ipsius fasciæ retro datæ capite facta, vel etiam mitella, excipi debet. Deligari in omnibus casibus brachium debet, ut pollex ad pectus inclinatus sit, siquidem is brachii naturalis habitus est. Ne æger membrum, dum aliquid prehendere vult, nocenter

moveat, is rotundum aliquid manu continere potest. Ob id quietem valde necessariam esse, intelligitur. Si homo gracilis est, antequam panni fasciaque injiciuntur, sinus profundiores, qui supra infraque jugulum sunt, commode linamentis, albo ovi madidis, implentur.

§. 1163.

Humeri summo capiti rotundiori & tumido sedem præstat parum desidens sinus, vel γλῆμη, quæ in scapularum osse est. Continetur non alio ligamento, quam, quod articulum, manticulæ in modum comprehendit, quod vero validioris generis est. Per illud ligamentum, & per oblongum in osse finum ac nervosam vaginam, fertur alter tendo musculi bicipitis, vel coracodiæ, qui in suprema ora illius γλῆμης finitur, qua humeri rotundum caput excipitur. Articulum tuentur, tum ille superior, tum alter, omoplatae processus, quorum prior acromium, posterior coracoides vocatur, & validum ligamentum, quod inter hos duos processus medium est. Haud ignorari oportet, sub ala, præter majores arterias venas nervosque, qui ad brachium feruntur, esse etiam glandulas; quæ partes omnes variis offensis obnoxia sunt ^a. Arthrodia est lubrica & in omnem partem mobilissima.

^a Igitur, ne sæpius dicendum sit, ubi fascia quædam sub ala fertur, oportet semper prius molliores pannos imponere, ne hæ partes offendantur.

§. 1164.

Humerum in superiorem partem moveri, prohibent illi duo processus, &, quod inter eos medium est, ligamentum. (1162.) Nec, si is deorsum versum motus est, rotundum caput diu super angustam scapulæ oram consistere potest. Si excidit in partem posteriorem, ejus caput sub spinam omoplatae venit. Frequentissimum vero est, humerum in alam & in partem priorem promoveri. Raro incidit, ut is super coracoidem processum feratur, & inter hunc atque jugulum sub pectorali musculo consistat.

§. 1165.

Non aliæ, quam communes, causæ sunt, quæ efficiunt, ut humerus excidat, id vero, quia articulus ceteris omnibus mobilior est, frequentius evenire solet. In variam autem partem expellitur, pro varia & contraria vi, quæ adhibita fuit.

Quædam tamen propria signa sunt. Si humerus delapsus est, & ejus caput super oram scapulæ consistit, brachium longius videtur, & porrigitur. Magni dolores sunt, qui intenduntur, si brachium deprimitur, parum levantur, si id attollitur. Humerum diu hoc loco consistere posse, supra (1163.) negavi. Si humeri caput in posteriorem partem motum fuit, cubitus in pectus inclinatus est, & dolor increbrescit, si is a pectore abducitur. Si vero caput in alam delapsus est, prominet acromium, sub quo etiam sinus est. Si caput sub musculo pectorali est, in posteriorem partem inclinatur cubitus, qui, si extenditur, magnos dolores movet, & membrum altero brevius est. Si vero caput humeri in partem priorem propulsum inter jugulum ac processum coracoidem hæret, cubitus posteriora versus spectat, & membrum altero brevius est, & quoniam tumor esse solet ea parte, in quam os prorupit, (1105.) coracoides processus ab humero haud facile discerni potest.

§. 1066.

Plerumque non difficillimum est, humerum, si is excidit, iterum in sedem suam compelli, id tamen expeditius fieri solet, si humerus in alam delapsus est, nec non, si is super scapulæ oram consistit, difficilior, si is in partem priorem incidit & sub musculo pectorali hæret.

§. 1167.

Igitur, si corpus puerile est ac molle, ligamentisque imbecilibus intentum, satis est, humerum manibus adduci. Homo in sedili collocatur, & chirurgus ex duobus ministris alteri imperat, ut suis lacertis, & pectus, & collum hominis, comprehendat, & caput lari scapularum ossis leniter reducat, alteri vero, ut unum humerum apprehendat & extendat. Ipse autem chirurgus ad latus est, & ubi deprehendit, satis intentum esse humerum, ita, ut spatium inter ossa liberum sit, is humerum manu allevat, dirigit, & in sedem suam compellit. Fere melius res succedit, si chirurgus ipse humerum extendit, & eum habena, quæ, & suam cervicem & emorum humerum, comprehendit, attollit, manibus vero dirigit.

§. 1168.

At, si vastius corpus & ligamenta robustiora sunt, necessariae sunt habena, aut fasciæ, valentiores. Duabus fasciis, quæ dua-

bus transversis lineis super pectus & scapulas ad similitudinem litteræ X. feruntur; circumdatur & hominis cervix & ejus sub ala pectus, atque ea ratione scapulæ caput comprehenditur. Hilarum fasciarum capita ministro post caput hominis traduntur; vel etiam ad uncum parieti exadversum infixum deligantur. Alia habena ab alio ministro injicitur imo humero. Omnibus sic dispositis, chirurgus, qui ad latus est, præcipit, ut duo ministri in diversa contendant, vel, si illæ habenæ, quæ cervicem & pectus comprehendunt, ad uncum deligatæ sunt, ut habena, qua imus humerus circumdatus est, adducatur & membrum extendatur. Chirurgus, qui ad latus est, ea ratione, quam proposui, (1166.) humerum attollit, & in sedem suam compellit.

§. 1169.

Hæc humerum reponendi ratio usu maxime comprobata est. Sed sunt multæ aliæ ab auctoribus propositæ. Sunt, qui hominem supinum collocant super pavimentum, & alæ, qua humerus emotus est, subjiciunt lanam, pannos densiores, vel aliud quid mollius. Is, qui curaturus est, homini obversus ad latus, in quo membrum excidit, humi affidet, & manu sua hominis brachium apprehendit, atque hoc, dum calce pedis sub ala humerus elapsus cogit, intendit. Sed hac ratione membrum non satis & ita extendi potest, ut spatium inter ossa liberum sit, nec humeri & scapulæ articulus diducitur, sed cubiti. Magis etiam adducuntur muscoli extensores, quam flexores.

§. 1170.

Alii homini præcipiunt, ut in sedeculam conscendar, alæ etiam lanam, vel pannos plures densos mollesque subjiciunt, brachium vero super ostium, vel super scalæ gradum, trajiciunt, quod minister apprehendit &, quantum potest, adducit. Interæa alius sedeculam hominis pedibus subducit, ita, ut is consistere non possit. Dum vero intento brachio corpus in alteram partem demittitur, caput humeri ab ostio, lignove, in suam sedem compellitur. Chirurgus elatiori loco ad latus stat & os manibus suis, si necesse est, dirigit. Non multum ab hac ratione differt alia, qua emotum humerum super longurium, seu perticam, trajiciunt, quem minister, dum duo viri longurium attollunt, adducit. Eriam nonnulli humerum super alam hominis robusti ac proceri in genua procumbentis trajiciunt, qui hunc manu

prehendit, & dum se erigit, ea ratione membrum intendit, & humerum cogit. Magnum vero periculum est, ne ostio, vel scapulae, aut longurii, ligno, sub ala glandulae, arteriae, venae atque nervi laedantur, & inflammatio moveatur. Nec his rationibus membrum, ut decet, sed, vel nimium, vel nimis parum, intenditur, nec humerus recte dirigitur, praecipue, si is in posteriorem, vel priorem, partem, & non deorsum in alam, excidit.

§. 1171.

Alii hominem in fedecula demissiori collocant, hujus brachium inter sua femina trajiciunt, & ut minister hoc intendat, & alius scapulam reducat, praecipunt, interea vero brachium manibus suis, sibi etiam super cervicem injecta habena, (1166.) dirigunt ac compellunt. Sed non, nisi in valde infirmis corporibus, ita reponi poterit humerus, cum articulus non satis possit diduci.

§. 1172.

Nec desunt, qui hanc curandi viam ingressi sunt. Homo in fedecula demissiori collocatur, &, qui curaturus est, ei adversus ad latus in alia fedecula affidet, atque super suum genu posito suo brachio nixus, manu, quae hominis alae subjicitur, humeri luxati caput attollit, sinistra vero imum humerum depri- mit. Raro tamen sic rem bene cedere, ex prioribus intelligitur.

§. 1173.

HIPPOCRATES ad reponendum humerum machinamentum reperit, quod *ἀμβν* *a*, CELSUS vero *b* spatham ligneam, vocat. Hoc machinamentum quandoque idoneum esse potest, quo tamen etiam humerus non satis extendi & abduci videtur *c*.

a De Articulis Sect. IV. T. II. Edit. Lind. p. 760. conf. GALENI Comment. in Edit. Chart. T. XII. Text. XIX. p. 300.

b L. VIII. C. xv.

c PETITUS hoc machinamentum propter hanc rationem rejicit l. c. T. I. p. 186. sed illud defendit NICOLAUS ANDRY in Quaest. med. chir. *An in humeri luxatione Ambae potius, quam scala, janua, polyspastusque iterato renovata?* Parisiis, Anno MDCCXXXII. proposita. Conf. Scriptum HUNAUULTI contra PETITUM p. 290.

§. 1174.

Etiam polyspasto utuntur, quo articulus satis diduci potest. Ubi vero humerus satis recessit, is manu chirurgi, adhibita etiam, si is deorsum versus in alam delapsus est, habena, (1166.) dirigitur, attollitur, & in sedem suam compellitur.

Ex ambe vero, five spatha, & ex polyspasto, composita a variis varia machinamenta fuere, his longe aptiora. Illud, quod PETITUS ^a invenit, & operose factum, & mole ac pondere molestum est. Etiam ejus retinaculum, vel habena, quæ ex molli aluta confuitur, ac super humerum inducitur, retro cogere videtur tendines musculorum, pectoralis, & latissimi dorsi ^b.

^a Vid. fig. in C. A. R. Sc. MDCCXVI. p. 334. & *des Maladies des Os* T. I. p. 198.

^b Hoc mox (1172.) citati Auctores, qui contra PETITUM scripserunt, potissimum urgent.

§. 1176.

Fere frustra esse opinor, tot generibus machinamentorum ad extendendum humerum uti, qui laqueis ac habenis in diversas partes adductis satis intendi, atque etiam, modo omnia observentur, reponi potest. Ubi autem machinamenta necessaria videntur, fere reliquis præferri debet illud, quod nostratibus in usu est. Ferreus, vel ex alio metallo factus, bacillus habet in parte suprema scutulum, quod alæ subjectum contra hominis latus nititur. Cavendum est, ne hoc carnes, præcipue in feminis mammas, nocenter comprimat. Membrum bacillo imponitur ei, que alligatur, habena autem, quæ imo humero injicitur, ad axin torculari motam, vel ad trochleam, orbiculumve, deligatur, quibus circumactis, membrum sine negotio intenditur. Necessè vero est, ut inter illud scutulum ac inter bacillum articulus sit in omnem partem mobilis. Nam membrum, bacillo ferreo impositum, si illud satis diductum fuit, hoc articulo, dum extremum machinamenti semper in contrariam partem inclinatur, in sedem suam restituitur.

^c Nostri chirurgi hoc Glossocomium vocant. Veteribus γλωσσόκομος fuit organum tractorium. Vide ORIBASIIUM de Machinamentis Cap. xxiv. Aliis vero fuit capsula, in quam tibia fracta, fuit, ut videtur, ita reposita, ut oblique fractum os habenis in diversa diductum fuerit. Vide GALENUM in HIPPOCRATEM de Fracturis Comment. II. in Textu LXV. T. XII. p. 218. Hoc, quod ego descripsi, machinamentum jam olim adhibuerat PURMANUS in Chirurgia curiosa p. 692. Id vero magis perfectum vide in fig. xviii. Si de machinamento judicium ferendum est, observari debent, quæ supra generatim de reponendis ossibus præcepi. (1110. ad 1113.)

§. 1177.

Reposito humero, panni molles alæ subjiendi sunt. (1162.) Dum alius longiorque pannus sub ala ita injicitur, ut summum humerum amplectatur, & unum ejus caput super alterum esse-

ratur. Injicitur fascia, quæ sub altera ala incipit, per pectus ad humeri caput tendit, illudque amplectitur, per scapulas ad priorem alam fertur, revertit, & sic ter, vel quater, per orbes circumagitur. Tum sursum tendere debet cochleæ vel ascie in modum, ita, ut spicam in summo humero describat. Antequam vero fascia caput humeri ultima vice comprehendit, ea prius bis ipsum humerum sub illa spica circuire debet, quæ tandem ad alam, à qua orsa fuerat, revertit, & in pectore finitur. Humerus etiam recte collocari, mitella excipi, atque sic ex cervice suspendi debet.

§. 1178.

In cubito tria ossa coeunt, humeri, radii & ipsius cubiti. Humerus inferior duos habet processus, vel orbiculatos & cartilagine mollitos condylos, inter hos vero parte posteriori profundiorum sinum. Inter duo brachii ossa radius superior est, cubito brevior: is capite rotundo & leviter cavo recipit orbiculatum humeri condylum externum. Cubitus inferior longiorque in summo capite habet duos processus, seu extrantiores vertexes, inter quos quasi lunatus atque excisus est. Alter vertex ex summo cubito, vel olecrano, confurgit, atque, ubi brachium extenditur, illo humeri posteriori sinu recipitur. Alter atque anterior processus, sive vertex, qui coronoides dicitur, contra anteriorem humeri condylum situs super hunc, cardinis modo, movetur. Olecrani vertice prohibetur, ne brachium, si id extenditur, retro dari possit; altero vero, coronoides, ne illud nimium possit adduci & inflecti.

§. 1179.

Cubitus etiam annexus radio est. Radii rotundum caput excipitur parum desidente sinu, quem cubitus habet in parte sua extrema radio obversa. Hæc ossa etiam super se moventur, si manus convertitur, ut illa, vel prona, vel supina sit. Tria ossa validis ligamentis continentur. Totum articulum cum utroque processu cubiti & capite radii (1177.) comprehendit mantica. (1096.) Super hanc feruntur alia ligamenta, quorum alterum ex condylo humeri externo educitur & super radium finitur, alterum, a condylo humeri interno orsum, ad cubitum procedit, & in hoc definit. Præterea caput radii confictum est validissimo & cartilaginoso ligamento, quo illud totum fere com-

prehenditur & cum ulna ejusque parvulo sinu junctum est . Inter hæc duo ossa, quæ juxta humerum juncta in medio paulatim dirimuntur, rursusque ad manum coeunt, etiam medium ligamentum validum est, quo illa, ne diduci possint, continentur. Est in hoc articulo ginglymi genus, quod angulare vocant. Articulum tuetur, & ut membro majora pondera levare possint, efficit supremus cubiti processus, seu olecranium.

§. 1180.

Cubitus in tres partes excidere potest, in partem anteriorem, posteriorem, ac posteriorem. Nam, quo minus in partem anteriorem propellatur, prohibet olecranium. Hoc tamen frangi posset, & humerus etiam, eo fracto, in anteriorem partem emoveri. Si cubitus in partem posteriorem excidit, cubiti processus coronoides hæret in posteriori humeri sinu, in quem naturaliter olecrani vertex insinuat. Brachium curvum est & porrigi nequit. Si vero in anteriorem partem brachium excidit, radius contra internum humeri condylum situs est, brachium paululum in eam partem, a qua os recessit, recurvatum & pollicem versus inclinatum est. Si vero brachium in posteriorem partem prolapsum est, cubiti lunatus profundiorque sinus excipit humeri condylum externum, brachium etiam in contrariam partem paululum recurvatur, multumque flectitur. Frequentius evenire solet, ut brachium in posteriorem partem moveatur, id quod fieri non potest, si brachium porrectum, sed ubi id flexum est. Crebrius illud incidit, si homo, qui pronus humi prosternitur, brachium incurvatum, ut se eo sustineat, aliquantum porrigit & in illud procidit.

§. 1181.

Quoniam hic articulus valentioribus ligamentis intentus est, is non sine periculo, dolore atque inflammatione excidere potest. Etiam aliud periculum est, ne, quæ per cubitum feruntur, arteriæ, venæ nervique offendantur, & ne articulus, etiam recte repositus, ex coacta axungia rigidus maneat. In quamcumque partem prolapsum sit brachium, reponendi ratio una est. Utrumque membrum a duobus robustis hominibus per manus, interdum etiam adjectis habenis, in diversas partes ita extenditur, ut brachium, quod juxta manum, apprehenditur, antequam adducitur, prius modice flectatur. Ubi membrum satis intentum

est, quæ exciderunt, ab ea parte, in quam prolapsa sunt, in contrariam impelluntur.

§. 1183.

Extendendi alia ratio est. Brachium super aliquid rotundum, columnellam, vel lecti fulcrum, ponunt, illud super hoc manu, vel injectis etiam habenis, adducunt, & a posteriori parte in sedem suam impellunt. Sed hac ratione membrum non satis extenditur.

§. 1184.

Reposito articulo, medicamenta valde necessaria sunt, non solum, quibus inflammatio levatur, sed etiam, quæ infirmatis ligamenti mederi possunt. (1114. 1115. 1116.) Et, cum in hoc articulo axungia celerius coire, ac per quietem coacta brachii flexum prohibere soleat, quam primum id per dolorem licet, membrum exerceri, & ad usus suos promoveri, etiam articulus idoneis medicamentis & asperioribus pannis frequentius perfricari oportet. Si is deligandus est, injicitur pannus utrimque in longitudinem incisus, cujus media pars olecranon complectitur, quatuor vero capita super cubiti internam partem adducuntur. Fascia ab humero incipit, super internam cubiti partem ad brachium oblique tendit & hoc comprehendit. Sic vero a brachio ad humerum, ab humero ad brachium, super articulum ita volvitur, ut hæc membra circumeundo amplectatur, & ut tandem, dum deorsum sursumque versum, quasi in cochleam, ferpit, totum articulum comprehendat, contegat & adstringat.

§. 1185.

Radius & cubitus ea ratione, quæ supra scripsi, in parte suprema inter se committuntur, & medio ligamento, quod inter utrumque est, continentur, quod ligamentum etiam variis musculis sedem præstat. (1178.) Hæc ossa, quæ in medio brachio paulatim dirimuntur, rursus ad manum coeunt, modo crassitudinis mutato. Siquidem hic radius plenior est, & e latere cubito obversus finem habet parum desidentem, qui cubitum in extremo tenuem & rotundum excipit. Inter hæc ossa cartilago singularis est. In utraque igitur parte, ad humerum, & ad palmam, hæc ossa super se moventur, quando manus convertitur, ut, vel prona, vel supina sit. Sunt, qui putant, etiam hæc ossa vi inter se distrahi posse, id quod vero non patitur illud,

quod inter ea medium est , validum ligamentum . Forte tamen paulatim hoc fieri potest , si in articulo humor confluit , & axungia coacta fuit .

« Vid. WINSLOVV *des os frais* §. 271.

§. 1186.

Radius in caput plenius confurgit , quod extrema sua parte sinuatum est . Ille vero sinus cartilagineus media linea divisus excipit gibbosiore palmæ officula , præcipue naviculare & lunatum . Hic articulus etiam manticula & aliis validis ligamentis constringitur , quorum unum ex processu acuto stiloide cubiti educitur & carpo atque hujus officuli cuneiformi ac uncinato innectitur . Cubitus enim cum carpo non committitur , sed solis ligamenti deligatur . Aliud ligamentum a processu acuto atque extantiori extremi radii incipit & offi naviculari hujusque tuberculo adnectitur .

§. 1187.

Frequentius manus in priorem ac posteriorem partem excidit . Raro illa ad minimum digitum , multo rarius , ut videtur , ad pollicem , convertitur , quia hoc ille extantior radii processus prohibere videtur . Evenire id solet hominibus , qui subito casu super porrectam manum corruunt .

§. 1188.

Scire licet , in quam partem manus promota sit , si ejus habitus consideratur . Digni enim semper in contrariam partem convertuntur . Si illa in posteriorem partem excidit , digni porrigi non possunt , si vero illa in priorem incidit , ii haud flectuntur . Accedit gravis dolor , & homo quoque manum , nec in volam vertere , nec resupinare potest . Etiam hic articulus per quietem rigidus fieri potest .

§. 1189.

Intendi ex altera parte manus , ex altera brachium , debet . Id etiam fieri potest super mensam , vel alium locum durum ac renitentem , ita , ut manus prona sit , si in posteriorem partem excidit , supina , si in priorem . Ubi satis ossa inter se diducta sunt , illa manibus in contrariam partem repelluntur . Ubi articulus deligatur , ei , si manus in priorem posterioremque partem prolapsa fuit , opponitur ferula ex charta densiori coacta atque conglutinata .

§. 1190.

In palma , vel carpo ac metacarpo , si officula sedibus suis , moventur , id quod modo in priorem , modo in posteriorem , partem fit , ab ea parte , in quam venerunt , tumor est . Hæc officula , sine intentione , digitis tantum bene pressa , in suam sedem retro dantur .

§. 1191.

At , inter officulum carpi , quod trapezium majus vocatur , & pollicis primum os , singularis commissura est . Nam in trapezio osse , super quod pollex movetur , in parte anteriori atque posteriori duo obliqui , & quasi lunati , sinus sunt ; in media autem parte illud officulum gibbum est , in parte vero externa & interna habet tubercula . Contra hoc vero primum os pollicis situm est , quod per totidem similesque sinus prioris processus accipit , & ejus tubercula ejusdem sinibus excipiuntur . Quoniam hic articulus , quamvis & ligamentis & pluribus musculis contineatur , valde in omnem partem mobilis est , os facile elabitur . Non alia cum reponendi ratio est , quam , qualem in aliis proposui . Si vero officulum iterum in suam sedem promotum fuit , circa articulum duo minores panni oblongi , seu splenia , ita circumdantur , ut articulum comprehendant . Fascia , quæ ab extremo brachio incipit , super articulum , quem ter comprehendit , datur , qua emotum os adducitur . In digitis nihil ultra fieri debet , quam , quod in aliis faciendum esse posui .

§. 1192.

Femur parte sua suprema habet magnum teretemque processum , qui oblique ad os coxæ procedit , quem cervicem appellant . Hæc cervix , intus rara & cavernosa , desinit in magnum & rotundissimum caput , cartilagine etiam mollium , quod in sinum rotundum coxæ conjicitur . Sinus Anatomicis *κοτύλη* , vel acetabulum , vocatur , qui in junioribus ex tribus ossibus , quæ media cartilagine inter se committuntur , constat , ex ilio , ischio , & osse pectinis . Etiam is cartilagineus est . Cartilago tamen in parte ejus infima & externa deficit , quo loco sita est major glandula , ex qua axungia in articulum fertur , & ubi etiam huic sinui inferitur illud validum ligamentum , quod ex medio femoris capite educitur *a* . Sinus ille , in summa parte profundior , in inferiori minus desidens , habet oram superius valde extan-

tem, e latere autem, & foramen ovale versum, excisam, qua re efficitur, ut femur melius interiora versum & ad coxam adduci possit. Super hanc oram incisuram transversum ligamentum est, quod infra haud inhærescit, sed lato cavo pervium est. Sub hoc arteria venaque ex cruralibuseductæ in acetabulum ad ligamentum illud internum eamque glandulam feruntur. Per illud etiam cavum effertur glandula illa major, in propinquo sita, si hæc a capite femoris premitur, id quod incidit, si femur exteriora versum movetur, & ab altero abducitur *b*. Ora illius sinus, vel acetabuli, cartilaginosa est, cum qua committitur ligamentum in toto corpore validissimum, quod, manticulæ in modum, articulum comprehendit. Ubi vero in ora incisuram & ligamentum transversum esse dixi, ibi & manticula, & ora cartilaginosa, illi ligamento transverso inhærescit, ita, ut hoc infra, prout dixi, pervium sit. Aliud ligamentum valens & durum, quod vulgo teres vocant, fere ex medio femoris capite eductum, sinui inseritur, quo etiam articulus multum adstringitur. Validissimis etiam musculis hunc articulum contineri, nemo ignorat.

^a V. CHESELDENS Osteographia Tab. XVIII. Fig. I. D. & Tab. xxxix. Fig. 2. 3.

^b Est observatio Cl. PETITI in C. A. R. Sc. MDCCXXII. p. 164.

S. 1193.

Quoniam hic coxæ sinus adeo profundus, & articulus tam validis ligamentis, plenisque etiam musculis, comprehenditur, difficile est, femur vi & aliquo casu in adulto robustoque corpore semel atque omnino expelli. Cum vero olim auctoribus visum fuerit, femur crebrius ex sinu suo excidere, post tamen deprehensum est, eos non satis os fractum a luxato distinxisse. Nam illa femoris cervix, quæ intus cavernosa ac rara, tenui admodum bracteola circumdata est *c*, longe frequentius frangitur, quod fracturæ genus pluribus opinionem fecit, caput ossis ex acetabulo suo excidisse. In junioribus illud etiam caput epiphysis est, quæ media cartilagine cum cervice committitur, atque ob id longe facilius diducitur *d*.

^c Vid. RUYSCHII Thesaur. V. Tab. II. Fig. 1. & 2.

^d Se in hunc errorem inductum fuisse, & fractam cervicem pro luxato femore habuisse, profitetur PARAEUS L. XIV. C. XXI. p. 416. quam historiam

repetitam a SCHENCKIO lege in hujus. *Observ. Med. L. V. p. 333.* Illa vero res fere neglecta a RUYSCHIO iterum proposita & figuris illustrata fuit in *Thef. VIII. Tab. III. Fig. I. p. 61.* & in *Thef. IX. p. 29. & p. 57. Tab. I. Fig. 1.* Etiam id repetit RAVIUS in *Orat. de vera methodo discendi & docendi anatomen.* Confer. CHESELDENS *Anatomy of the human Body* Cap. V. p. 35. Tab. VI. Fig. G. & H. Observationem DOUGLASSII in *Transact. Angl. No. 349. p. 501. in the Abridgement* Vol. V. p. 388. *Ephem. Nat. Cur. Cent. II. Obs. 20. p. 218.* RUD. PHIL. BEURLIN *Diff. de luxatione & fractura femoris*, Altd. MDCCVIII. & JOH. SALTZMANNI *de Luxatione ossis femoris rariore, frequentiore colli fractura*, Arg. MDCCXXXIII. Novas SALTZMANNI Observationes, præcipue unam, ubi, & caput femoris luxatum, & cervix quoque fracta, fuit, vide in *Actis Petropolitanis* Vol. III. p. 275. Possideo femur, cujus cervix, olim fracta, omnino deficit, caput femoris autem, quod adhuc in sinu suo hæret, etiam multum detritum est.

S. 1194.

Quamvis vero hoc rarius evenire existimem, observationibus tamen compertum est, nonnumquam femoris rotundum caput ex profundiori coxæ sinu semel & omnino casu quodam atque vi fuisse expulsum. A vero autem propius videtur, hoc fieri disrupto illo interiori valido ligamento, quare ob id, & cum etiam illud, quod articulum comprehendit, seu manticula, multum infirmari sub his casibus soleat, os, quod sic vi emotum fuit, quamvis reponatur, non continetur, sed mox iterum erumpit.

Vid. *Acta Med. Berolinensia* Vol. X. p. 107. Ubi legitur, homini adulto femur vi distractum ac emotum, post feliciter repositum, fuisse, ita, ut homo perfecte, & sine claudicatione, fuerit sanatus. Hic Lipsiæ ante aliquot annos accidit, ut homo operarius ex contignatione rueret. Chirurgus vocatus femur emotum esse ex omnibus collatis indiciis deprehendit, quod is etiam restituit. Homo vero cum brevi post ex gravi capitis vulnere obijisset, ejus corpus ab Illustri WALTHERO, Ordinis nostri Decano, mihi summa semper observantia colendo, incisum est, qui invenit, os ex sinu suo in anteriorem inferioremque partem & os pubis versum promotum, a Chirurgo vero iterum conditum. Vidit enim ossis, quod exciderat, sedem in vexatis inflammatisque musculis. Illud vero sine negotio ex acetabulo expelli potuit, cum disruptum esset, tum internum ligamentum, tum alterius, quod articulum comprehendit, sive manticulæ, pars anterior, per cujus plagam caput femoris promperat. Igitur fere crediderim, vix hunc articulum in adultis vi casuæ & omnino posse promoveri, nisi ligamento interno disrupto. In vetulæ utroque femore defuisse hoc medium ligamentum, prodidit SALTZMANNUS in *Decade Observationum illustrium anatomicarum*, Arg. MDCCXXV. Obs. VII. p. 10.

S. 1195.

At crebrius femur excidere solet, si id ab humore, qui in acetabulum confluit, promovetur, quo illa ligamenta, vel laxantur, vel distenduntur, vel vorantur. Varia hujus rei occasio causaque est. Nonnumquam febris, variolarum, morbillorum

rumque, nec non scabiei, aliarumque valerudinum, mala materia in articulum conversa & *μετάστασις* facta fuit. (1104.) Sæpius autem, ictu, casuve, femoris coxæque ossa colliduntur, & illa articuli ligamenta, atque etiam glandula, (1192.) vehementius comprimuntur lædunturque. Nam, hoc si incidit, multus humor in articulum confluit, (1105.) vel etiam in illis partibus inflammatio, & tandem suppuratio, concitatur. Hic autem humor, qui in articulum confluit, diu paulatimque increfcit, & tandem os sub vehementioribus & incrementibus doloribus ex sedē sua propellit. Etiam pueris hoc evenire solet, dum labant, atque ab alto ex gerularum brachiis cadunt. Dum enim hæ pedem manu invadunt, articulumque violenter adducunt, ligamenta etiam violant atque infirmant. Si internum ligamentum rumpitur, in sinum coxæ effluit sanguis, aliusque humor. Si vero ligamenta valde adducta fuerunt & laxata, sub ipso motu & ingressu illa paulatim magis infirmantur, donec tandem os ex sinu suo prorumpat.

a Hoc vitium jam cognovit HIPPOCRATES Sect. VI. Aphor. LIX. Ὁλόσιον ὑπὸ ἰσχυρῶς ἐνοχλημένοις χρόνις ἐξίσταται τὸ ἰσχίον, καὶ πάλιν ἐμπίπτει, τοτέοισι μὲν ἐπιγιγνῆται. Et Aphor. XL. Ὁλόσιον ὑπὸ ἰσχυρῶς ἐνοχλημένοις χρόνις τὸ ἰσχίον ἐξίσταται, τοτέοισι πικνέται τὸ σκέλος, καὶ χαλάνται, ἢ μὴ καὶ ὥσιν. Confer GALENUM in Comment. in hos Aphorismos T. IX. p. 289. Multa etiam habet FALLOPIUS de Luxationibus Cap. XIII. T. II. Operum p. 85. conf. del PAPA *Consulti Medici* conf. 50. p. 244. & PETIT in Comm. A. R. Sc. MDCCXXII. p. 159. & quæ contra hunc scripserunt ANDRY & HUNAULD, quibus is etiam respondit.

§. 1196.

Hæc verò vitia, quæ varii generis sunt, certis quibusdam indicibus distinguuntur. Ante reliqua consideranda est causa, ex qua articulus, osve, noxam acceperunt. Os ligamentorum & humoris in acetabulum confluentis vitio emotum iri, scire licet, si membrum juxta articulum, casu, ictuve, percussum, dolet, dolor vero indies magis intenditur, atque etiam minor membri usus relinquitur, donec tandem illud excidat, & claudicatio appareat. Os, si illud e loco suo motum est, membrum in contrariam partem converti, non patitur.

§. 1197.

Ubi autem cervix fracta est, hoc ictu, casuve, semel fit, & ab initio homo, nec pedi insistere, nec commode ingredi, potest. Quoniam muscoli os adducunt, crus altero brevius &

valgius est : extra enim pes ultimus spectat , & calx ingressu terram non conringit . Si membrum sic fractum convertitur , aure summo femori admota audiri quandoque potest sonitus , vel strepitus , qui fit , si ossa fracta super se moventur . Inter certiora vero signa est , si , levato dolore solutaque inflammatione , pes sine magno negotio & extra , & intus , converti atque inclinari potest . Nam hoc , osse fracto , fieri potest , non vero , si id integrum ex sinu suo excidit . (1195 .)

S. 1198.

Si vero femur , vel vi , vel etiam paulatim , ex sinu suo expulsum fuit , illud in interiorem inferioremque partem promoveri , frequentissimum est . Nam ea parte , & acetabulum minus profundum , & ora ejus excisa , & ligamentum illud internum prope est . (1191 .) Quoniam etiam femur musculis glurais , qui magnum robur habent , adducitur , illud plerumque , si ligamenta se remittunt , in interiorem inferioremque partem excidit . In hoc casu caput hæret in foramine ovali , cujus ligamentum etiam pedem paulum , non vero prorsus , in interiora converti sinit . Crus valgius est , alteroque longius . Extra enim pes ultimus spectat . Quia crus longius est , genu plerumque , si homo incedit , flectitur . Ceteroquin etiam in inguine tumor , in nates sinus esse solet . Quia acetabulum suprema parte profundius est , in superiorem internamque partem os prolabi non facile potest . Illud tamen , postquam per inferiorem partem promotum fuit , nonnumquam , si illud foramini ovali non insidet , musculis sursum versum adducitur . In hoc casu pes brevior magis in exteriorem partem inclinatus est , qui nullo modo in interiora converti potest . Major etiam tumor in inguine esse solet , a quo quandoque majores arteriæ atque venæ comprimuntur , quæ per ligamentum *POUPARTII* (792 .) descendunt .

S. 1199.

Femur interdum etiam in posteriorem partem , & , ut videtur , semper in inferiorem , excidit , quo vero loco consistere nequit , sed musculis sursum fertur . In hoc casu crus brevius est , ita , ut pes summis digitis terram contingat , crus varum est & pes intus inclinatur . In nate tumor , in inguine sinus esse solet .

§. 1200.

Femur, ex quacumque causa prolapsum fuerit, interdum reponi potest, illud tamen repositum semper iterum excidit. Rarius evenisse crediderim, ut illud, si vere luxatum fuit, fuerit ex toto, & sine deformi claudicatione, restitutum. Etiam, si femur loco suo non est, in membro fit macies, & caro emacrescit. Si pueris femur excidit, membrum minus, quam cetera, crescit. Si in sinu coxæ inflammatio fuit, & pus coit, illud tandem ligamenta vorat, supernascuntur mala ulcera atque fistulæ, & homines tandem rabidi moriuntur.

§. 1201.

Si tamen vero femur aliquando vi expulsum esset, experientum foret, num illud possit reponi. Eger collocandus est super scamnum, ita, ut ea pars, in quam os prorupit, superior sit. Membrum valentius intendi debet duabus habenis, altera ab inguine, altera a genu. Commode hoc fieri potest, mediante polyspasto, si prius illa habena, quæ per inguina trajecta fuit, unco illigata est. Ubi ossa satis diducta sunt, femur manu chirurgi, adhibita etiam habena, (1166.) cogitur, & in sedem suam conditur. Scire licet, illud loco suo esse, si homo membrum movere potest. Superimponitur pannus, & injicitur fascia, quæ, spicam describit, & quasi per cochleam, adscendit, atque sic femur adducit. In obesis parum continere fascia potest.

§. 1202.

In illo vero casu, ubi femur percussum fuit, & dolor, qui in articulo sævit, ac indies magis intenditur, metum facit, ne a confluyente in sinum humore os tandem promoveatur, experiari licet quædam alia auxilia. Alvus crebrius ducenda est satis valentibus, & sanguis etiam mittendus, quo humorum aditus avertatur, adhibito simul victu idoneo, qui sustinet, non nimium alit. Extrinsecus adhiberi possunt infrictiones cum liquoribus arte chemica paratis, (1115.) impostis etiam discutientibus. Fascia, (1200.) quantum potest, articulus adstringendus est, & quies servanda *a*. Sunt, qui corporibus siccioribus macilentisque, altius demisso scalpello, ligamentum, vel manticulam, incidere, & humorem evocare, ausi sunt *b*, ex qua tamen curatione rigidus manere potest articulus.

* Ex HIPPOCRATE c. I. & AEGINETA discimus, veteres in his casibus

super articulum ferrum candens imprimere, & magnam suppurationem concitare, solitos fuisse. Confer §. 935. (1194. a)

^b Hanc viam aliquando SENFFIUM, inter Berolinenses Chirurgiæ doctorem clarum, ingressum esse, ab eo ipso accepi.

§. 1203.

Femur inferius intumescit, & habet duo majora capita; sive condylos, cartilagine mollitos, qui aliquantum in anteriorem; magis in posteriorem partem prominent. In posteriori parte inter eos medius profundiorque sinus est, per quem majores arteriæ ac venæ ad pedem feruntur. Condylus interior paulo plenior est & magis rotundus, quam exterior. Hæc capita excipit tibia, cujus caput supremum plenius duos parum desidentes sinus habet, qui illos femoris condylos excipiunt. Ille sinus, qui internum femoris condylum accipit, altero paulo major ac profundior est. Inter hæc ossa, quæ, ut cetera omnia, etiam cartilagine molliuntur, sicut sunt duæ cartilagine lunatæ, sibi obversæ, versus interiora tenuatæ & excisæ, quæ, dum femur sustinent, faciliorem articulo motum præstant, & sinus etiam illos, quibus femoris condyli excipiuntur, profundiores reddunt. Hæ cartilagine, quæ in parte anteriori sub patella ligamento deligantur, quod semilunare vocant, quasi in ligamenta brevia & valentiora degenerant, inhærescuntque tuberibus, quibus supremæ tibie medium exasperatum est. His tuberibus supremi capitis innectuntur duo alia valentiora ligamenta, ex eorum numero, quæ manculis continentur. Illorum alterum incipit ab illo profundiori sinu, quem in femore posterius inter utrumque condylum esse dixi, & ab ipso condylo interno, fertur super illum sinum, & inseritur supremæ tibie, hujusque parti posteriori, in qua illa post tubera incisuram habet, ita, ut ligamentum paulatim exteriora versus procedat. Alterum, ex eodem femoris sinu & condylo externo eductum, finitur super tibie supremæ, tuberibus exasperatæ, partem anteriorem exteriorumque. Hæc valentiora ligamenta, quæ se decussant, & quasi figuram Græcæ litteræ X accipiunt, comprehenduntur valida mannicula, quæ etiam illis supra descriptis cartilaginibus lunatis inhærescit. Super hanc feruntur alia duo ligamenta. Alterum, quod amplum est, incipit a condylo interno femoris, hujusque latere, & finitur in capite tibie, hujusque parte interna.

Alterum vero, ab exteriori parte articuli positum, & a condylo femoris externo orsum, tendit, partim ad tibiam, partim ad suram, horumque ossium summa capita. Aliud ligamentum latum addunt, quod ex femore posteriori super condylum externum incipit, super illum sinum procedit, & summo capiti tibiæ, ejusque parti postremæ, inferitur.

§. 1204.

Hunc articulum, qui etiam pluribus musculis continetur, tuetur os parvum, patella dictum, quod, nulli ossi inhærens, superius musculis extensoribus, recto, cruræo, & vastis, tum externo, tum interno, inferius autem, validissimo ligamento deligatum, super juncturam quasi innatat. Ligamentum illud, quod alii ad tendines illorum musculorum referunt, inferitur tuleri, quod in tibia anteriori sub ejus supremo capite est. Patella, parte posteriori cartilaginosa, in medio gibba, utrimque paululum sinuata, responder ossi femoris, quod inferius inter duos condylos sinuatum est. Patellæ sinus externus, quo externus femoris condylus excipitur, amplior & profundior est, quam internus. Præter illos musculorum tendines, & ligamentum, quo patella tibiæ adstringitur, illa innectitur sinuato inferiori femori, medio alio ligamento, quod ex ejus parte posteriori extantiorique educitur. Præterea oræ patellæ circum circa innectitur mantacula, qua totus articulus comprehenditur.

§. 1205.

Genu ad ginglymi genera referri debet. Non facile excidere potest, quod ossa ea parte, qua inter se committuntur, lata admodum sunt & ampla, & quod illa pluribus & validis ligamentis constringuntur. Si vero ossa vi expelluntur, hoc fieri nequit, nisi læsis, vel valde infirmatis, illis ligamentis. Quod etiam ex his, si violata fuerunt, humor effertur in articulum, is intumescit rigescitque, de quo morbi genere protinus dicam. Si tibia ex sede sua moveretur, necesse est, etiam patellam distrahi. Hæc vero quandoque excidere potest, remanente in sede sua tibia. Genu autem in exteriorem & interiorem & in posteriorem partem excidere potest, non vero in priorem prolabi, quod ibi opposita patella est. Nonnumquam, si patella transversa inferius juxta illud majus ligamentum fracta fuit, illa, dum musculis

furfum verfus attrahitur, minus peritis opinionem offis luxari & in partem fupremam promori facere poteft.

§. 1206.

Non alia, quam ceterorum articularum, curatio eft. Oportet membrum per vim extendere & tibiam in diverfas partes compellere. Si ex fede fua promota eft patella, oportet genu fuper fcamnum ponere, atque, adducta depreffaque tibia, articulum intendere, patellam vero manu in fedem fuam cogere. Genu luxato imponendus eft pannus, utrimque ad medium fere incifus, feu funda. Fascia, a femore orfa, circa quod illa bis volvitur, descendit per poplitem ad tibiam, quam etiam circumit. Illa deorfum furfumque, quafi in cochleam, ferpit, & totum articulum ea ratione, ac de cubito dictum, (1183.) comprehendit. Patellæ, fi fola emora fuit, ea parte, in quam illa excidit, objicitur denfior pannus, & circumdatur fascia, quæ *uniens* dicitur. (515.) Eft habena in duo capita voluta, per quam, medio in longitudinem incifam, alterum caput trajicitur, ita, ut, dum capita in diverfas partes adducuntur, habena valentius articulum comprehendat. Iterum fascia ad eandem rationem articulum complectitur.

§. 1207.

Sura, quam etiam fibulam vocant, fupra infraque tibiæ juncta media dehifcit. In fupremo furæ capite parvus & parum defidens finus eft, cui refpondet tuberculum, quod fummum tibiæ caput e latere parteque externa habet. Hic articulus brevibus validisque ligamentis adstringitur. Ligamento furam cum externo femoris condylo connecti, fupra retuli. (1202.) Suræ etiam caput tendine mufculi bicipitis illigatur. Sura intumefcit ad ralum, & e latere in finu, qui, tum in tibia, tum in talo, eft, infidit. Hoc furæ inferius caput, vulgo malleolum externum vocant, quod majorem partem extra hæc offa fitum eft, illis & offi calcis pluribus brevibus & validis ligamentis constrictum, inhærefcit. Etiam media parte, ubi tibia & fura, infra fupraque junctæ, dehifcunt, hæc offa alio valido ligamento, quod inter ea medium eft, continentur.

§. 1208.

Incidere poteft, ut etiam fura diducatur, & e fede fua moveatur, quæ fine intentione digitis tantummodo bene preffa in

sedem suam revertitur. Quia vero plerumque vis illis ligamentis destituta est, os, quod expeditius reponitur, minus fideliter continetur, & multo facilius excidit, si membrum vel parum movetur. Igitur os, admotis utrimque densioribus pannis, fascia comprehendendum est, & æger diu lectulo detinendus, ne, si membrum moveat, sura, laxioribus adhuc ligamentis, rursus erumpat.

§. 1209.

Pes ex septem ossibus tarfi, quinque metatarfi, & digitis constat. Pollex in pede duo ossa habet. Tibia atque sura, sibi inferius junctæ, extrema sua parte sinum profundum habent, quo excipitur astragalus, vel talus, qui, superius cartilagine mollitus, quadam parte parum sinuatus, quadam excessus habens, illis ossibus respondet. Hanc juncturam utrimque ruerentur sic dicti malleoli. De externo supra (1206.) relatum est. Internum exigit inferior tibia, qui processus e latere cum talo committitur, & pluribus ligamentis continetur.

§. 1210.

Talus super os calcis situs est, & parte inferiori ac posteriori sinuatus, medium tuber hujus ossis recipit. Os calcis parte anteriori & superiori excisum recipit anteriorem tali partem. Hic, parte anteriori gibbus, conjicitur in parum desidentem sinum ossis navicularis. Os calcis antierius cum osse, quod, a figura, cuboides dicitur, committitur. Hæc ossa omnia pluribus validissimisque ligamentis connectuntur. Glandula major mucosa (1099.) hæret in profundo magnoque sinu, qui in pedis parte exteriori inter talum & calcem est, ex qua glandula humor, vel axungia, in articulum deffillat.

§. 1211.

Talus in omnes quatuor partes prolabi potest. Ubi autem in anteriorem pedis partem excidit, necesse est, suræ inferius caput, vel frangi, vel, infirmatis ligamentis, ab ossibus, quibus illud adjunctum est, distrahi, & e fede sua moveri. Nec talus facile in posteriorem partem incidere potest, nisi tibiæ processus, seu malleolus internus, fractus fuerit. Si talus in anteriorem partem prorupit, calx tibiam sustinet, & pene conditur, plantaque porrigitur. Si vero talus in posteriorem partem excidit, tibia su-

per tali processum, qui antèrius ab ossè naviculari recipitur, fita est, & catx longior, pesque brevior est.

§. 1212.

Quoniam hic articulus non solum validioribus ligamentis tendinibusque, pluribus etiam arteriis, venis nervisque, comprehenditur, &, quoniam præter hæc omnia plures membranosa vaginæ in propinquo sunt, per quas tendines trajiciuntur, is non, nisi majori vi & majori etiam periculo, expellitur. Oritur enim gravis inflammatio, quæ interdum cogit pedem præcidere, vel, quod is gangræna periclitatur, vel, quod levata inflammatione majores abscessus & fistulæ fiunt, arque etiam ossa vitium contrahunt. Articulus sæpius intumescit, cui callus circumdatur, qui per quietem increfcit, & flexus ejus prohibet. Longe-frequentius ligamentorum imbecillitas efficit, ut ossa, majori vi diducta, quamvis iterum in sedem suam compellantur, parum fideliter contineantur, sed iterum excidant. Si alteruter malleolorum fractus est, & ab ossè recessit, callus superincrefcit, ex quo aliquid decoris eo loco amittitur.

§. 1213.

Ut articulus reponatur, necesse est, eum satis extendi, id quod fit, pede & crure in diversa diductis. Chirurgus, qui talum in sedem suam compellere vult, debet, & calcem, & pedem, manibus complecti, & sic majori vi adducere. In hoc articulo diligenter est agendum, ut ligamenta confirmentur, & avertatur, (1115. 1116.) quo minus, & articulus nimium intumescat, & callus per quietem increfcit. Ita vero vinciendus est articulus, ut, si os in anteriorem, vel posteriorem, partem emoritur, linteolum, vel pannus quadratus, utrimque incisus & quatuor capita habens, (*funda*) mediâ parte, qua is integer est, ossi, quod excessit, objiciatur, & ut ejus capitibus articulus comprehendatur. Si vero os in anteriorem, vel interiorem, partem fuit prolapsum, panno-oblongo, qui calcem quoque comprehendit, conteguntur malleoli. Injicitur fascia, quæ, a tibia orsa, & crus, & pedem, comprehendit, & circumcundo, cochleæ in modum, descendit ascenditque. Facienda omnia, ut articulo, quæ saltem esse in ejusmodi re sanitas potest, reddatur.

§. 1214.

Etiā plantarum ossa inter se, & cuboides ac naviculare, a calce & talo diduci possunt, id quod fit, si pes aliqua re, veluti cancellis ferreis, irretitus, majori vi adducitur. Pes ita emotus in contrariam partem convertendus est, id quod difficilius fieri solet. In metatarsi digitorumque ossibus nihil ultra fieri debet, quam, quod in his, quæ sunt in manu, positum est. Si ligamenta disrupra, vel iis adeo exiguum robur relictum est, ut confirmari satis nequeant, præstat quandoque pedem protinus præcidi.

Α Γ Κ Υ Λ Ω Σ Ι Σ.

§. 1215.

Articuli etiam ex varia occasione rigescunt, ita, ut eorum flexus prohibeatur, quæ vitiorum genera *ἀγκύλας*, vel *ἀγκυλώσεις* veteres appellaverunt *a*. Siquidem interdum ossa, eorumque epiphyyses, circa articulos intumescunt, id quod in corporibus, quorum humida vitata sunt, præcipue puerorum, rhachitide ægrorum, fieri, alibi dictum est. (1065. 1066. 1071.) Etiā, si os juxta articulum fractum fuit, callus nimium superincrescit, quo articulus impletur, & ossa ita junguntur, ut unum super alterum moveri nequeat. Interdum incidit, ut, si ligamenta ictu, vel vulnere, graviter læsa sunt *b*, ossa per quietem inter se coherescant. Nam ligamenta ex vulneribus, magnisque suppurationibus, præcipue, si postea male inducta cicatrix fuit, rigescunt contrahunturque & membrum contractum curvumque reddunt. Hoc etiam musculorum vitio, quibus crux flectitur, in genu accidisse legimus, cum illi ex nervorum distentione distracti obri- guissent *c*.

a Vide CELSUM Lib. V. c. 18. §. 28. PAULUM Lib. IV. Cap. 55. p. 71.

b Vid. CHELIDENS Osteographia Tab. XLVII.

c Vid. H. A. R. Sc. MDCCXXVIII. p. 283.

§. 1216.

Crebrius autem in variis articulis, præcipue in cubito genu- que, hoc incidit, ut ex intus increcente coactaque axungia, seu illo humore, intumescant, quem in omni articulo esse, su- pra ostendi. (1099.) Hujus rei initium esse solet ex ictu atque

vulnere, quoniam major illius humoris vis in articulum defluit. (485. ad 487.) Etiam ex offis fractura, & si membrum diutius sine motu in canaliculo, vel lectulo, continendum fuit, illudque post curationem non protinus exercitatione ad usus suos promoveri potuit, hoc incidere solet. Si articulus excidit, & ligamenta nimium fuerunt violata adductaque, vel, si is neglectus & non protinus repositus fuit. Etiam, si ligamenta ex alia occasione immodico diuturnoque flexu & pressu, vel inflammatione, quæ ex varia occasione nascitur, violata infirmataque fuerunt. Morbus frequens est metallicis, qui, genibus, quibus saxum frigidum contingunt, nixi, opus faciunt. Nam hac ratione, & ligamenta infirmantur, & frigore humores densantur, quod illas expirationes, quæ ex omni corporis parte efferuntur, coercet.

§. 1217.

Si os in articulo fractum fuit, & hic ex callo incrementum rigido factus est, vitium nullam curationem recipit. Si per nimiam quietem obrigit articulus, membrum motu flexuque iterum ad antiquos usus reducendum est. Motus enim in dolore nocet, quod humor semper in sedem, quæ dolet, evocatur, hoc vero se remittente, exercitatio saluberrima est. Si ligamenta ex vulnere per cicatricem contracta sunt, illa foveri oportet ex aqua, vel oleo calido, adhibita infractione. (226.) Superimponi possunt epithemata ex herbis, quæ emolliendi relaxandique vim habent. (91.) Si autem nimium ligamento deest, nulla id curatione restituitur. Egro, (1214.) cui muscoli contracti erant, profuerunt balnea, cui herbarum decoctæ fuerant, quæ roborant. Utiliter etiam illi muscoli unguento nervino (1116.) perunguntur.

§. 1218.

Si autem tumore, aliisque indiciis, cognoscitur, intus humorem coxisse, ab initio plurimum proficit ipsa articuli exercitatio. Motu enim concretus humor tenuatur & discutitur. Si malum autem vetus est, experiri licet medicamenta. Super articulum prius imponi debent cataplasmata, quæ emolliunt. (19.) Quæ tanto magis necessaria sunt, si tumor durus est, & qui, digito pressus, renititur. Post autem quandoque proficiunt emplastra, de galbano, de ammoniaco, cui diaphoreticum Mynsichti & oleum tartari foetidum adjici potest, nec non epithemata ex

falsiflagine, vel murica, qua haleces conditæ sunt, & ex qua herba fabinæ, rutæ, coquuntur, addito aceto, vitriolo & alumine. His enim alterna vice superhabitis, cutis exasperatur, pustulæque excitantur, quibus quandoque humor evocatur & discutitur. Prodesse etiam solent thermæ, si in eas membrum demittitur, & si in hoc illæ ex alto destillant. In his curarionibus per multum tempus perseverandum est ^a.

^a Vid. LE DRAN *Observ.* 93. & 94. p. 254. Qui non thermas naturales, sed alias, arte compolitas, aquas, articulo crebrius & per longum tempus instillavit (Galli vocant *les Douches*) & post superhabuit vesicas calida plenas. Tandem linteis calidis operuit articulum & ægrum in lectulo continuit. Duos ægros is hac ratione restituit.

§. 1219.

At, si tumor vetustior est, & ex eo his nihil minuitur, scalpelli opera necessaria est. Nec tamen ad hanc festinare convenit, si corpus mali habitus, vel senile est. Incidendus est tumor e latere, magna cura habita, ne ligamenta, quibus e latere articuli continentur, (1178. 1202.) præcidantur. Emitteritur humor, pressio etiam parum tumore. Nec alienum est, per plagam calidum liquorem, veluti decoctum agrimonix, cum aqua vulneraria, (222. 295.) in articulum compellere, ut humor, qui sæpe, juris gelati instar, coit, crassusque est, discutiarur. Plaga demissis linamentis claudenda est, ut per insequentes dies id quod humoris reliquum est, emittatur. Si nullum ejus vestigium apparet, recipienda sunt linamenta, & vulnus, observatis omnibus, quæ supra exsecutus sum, curandum. (485. ad 487.) Etiam videndum, ne ex cicatrice articulus rigescat, (1214.) neque is laxioribus ligamentis erumpat. (1104. 1115. 1116.)

F R A C T A.

§. 1220.

Ossa interdum ex humidorum vitio fragilia fieri, supra retuli. (1032.) Quod morbi genus, nec efficacior, nec alia medicina, subrahare potest ^b. Senibus, & qui scorbuto morboque venero ægri sunt, præcipue, si malum vetus, & iis omnis fere medulla exhausta, vel vitiata & corrupta est, (1031.) frequentius, quam ceteris, ossa franguntur. Etiam id crebrius hyme, quam ætate, fieri, pervulgata opinio est.

^b Vide, inter plures observationes in Auctoribus supra (1032. b) citatis, commemorabilem historiam SAVIARDI *Observ. chirurg. Obs.* 62. p. 274.

§. 1221.

Crebrius autem ossa finduntur, franguntur, collidunturque, si injuria extrinsecus accessit. Illud omnibus ossibus commune est. Nam, id in capite fieri, supra executus sum. (509. ad 513. 523. ad 568.) In ceteris ossibus fractis communes quædam curationes sunt, quædam in singulis generibus propriæ. In quibusdam membris, quandoque alterum os, quandoque utrumque, imo nonnumquam plura, contracta sunt. Os, vel transversum, vel obliquum, fractum est, atque id ipsum interdum retusa, nonnumquam acuta, capita habet, quæ carnem aliasque partes vulnerant. Etiam aliquando plura fragmenta a fragmento sunt, quæ inter se coherent, interdum etiam recedunt. Ossa fracta aliquando in suis sedibus remanent, multo sæpius excidunt. Non raro ossis fracturæ, vulnus, tumor, inflammatio, abscessus, accedit, vel ossis, quod fractum collisumque est, articulus etiam excidit. (1103. 1119.) Raro evenire solet, ut os rectum, veluti lignum, in longitudinem fissum sit.

§. 1222.

Fracta curaturum scire oportet ossium numerum, figuram, firmitatem, ordinem, nexum, commissuras, raritatem, molliorem, raritatem, lavorem, nec non eorum medullam, excessus, sinus, appendices, cum his musculos, quibus conteguntur, & qui super iis finiuntur, & arterias, venas, nervosque, qui in propinquo sunt.

§. 1223.

Os fractum esse, scire licet, si illud graviter percussus fuit, vel ei alia injuria accessit, cui resistere non potuit. Si fracta suis sedibus mota sunt, aliudque super aliud effertur, membrum altero brevius est, & muscoli tument. Nonnumquam ossium fractorum & inter se recedentium capita, & oculis, & tactu, cognoscuntur. Fracta enim tactu inæqualia sunt, & multum etiam, moto membro, indolescunt. Ea quoque, si membrum intenditur, inter se diduci sæctique possunt. Quandoque fragmentorum, si alterum super alterum movetur, asperitudo auribus percipitur. (1197.)

§. 1224.

Si os in longitudinem fissum est, (1220.) quod in calvaria (530.) frequentius, in ceteris ossibus rarius, evenire arbitror, id, etiam si is casus totum os perripuerit, ab initio, & post illatum ictum, vix certa nota explorari potest. Nam, nec membrum altero brevius esse solet, nec os tactu inæquale. Locus etiam nihil, vel parum, intumescit, & dolor, qui a periostio carnibusque vexatis nascitur, opinionem fracti fissique ossis frustra facere potest. Ex notis vero, quæ sequenti tempore oriuntur, commune est, membrum dolere, qui dolor vero, in hoc casu, nec per se conquiescit, nec impositis medicamentis submoveretur, sed verustate fere asperior fit. Ossis etiam membrana tactu magis indolescit, eo loco, ubi os fissum subest, si illa digitis pertractatur. Dolor in ipsis medullis vehementius crescit, si membrana, qua ossa interius cinguntur, (1030.) fissio ossis, violata inflammataque est. (1065.)

§. 1225.

Numquam vero convenit, fracturam tactu explorari, nisi æger in lectulo, vel loco collocatus sit, ubi fracta in sedem suam compelli & membrum deligari commode potest. Quare, si id in cruribus femoribusque incidit, ante omnia homo super lectulum collocandus est. Etiam, ubi ossa, quæ inter se recesserunt, iterum reponenda sunt, necesse est, ut unus, vel plures, ministri hominem, qui curabitur, contineant, eumque immobilem præstent, ne agitatione, & dolor intendatur, & major moveatur inflammatio.

§. 1226.

Melius coeunt ossa, quæ transversa fracta sunt, quod alterum alteri innititur. Pejus est, quod obliquum fractum est, præcipue, si non retusa, sed acuta, habet capita, quæ etiam ossis membranam carnesque vulnerant. Ossia etiam collisa, & si eorum plura fragmenta sunt, difficilius committuntur. Si hæc fragmenta non inter se coherant, sed undique resoluta, non suo loco sunt, illa cum ceteris non glutinabuntur. Etiam in his casibus, & ubi fragmentis, veluti aculeis, membrana carnesque urgentur, gravis inflammatio & febris & suppuratio sequitur, atque nonnumquam gangræne periculum. Fragmenta vero, si res bene cedit, emoriuntur, & suppuratione orta, excidunt. Si jam

vetustas fracturam occupat, & ossa, quod, vel non reposita, vel sæpe soluta motaque, sunt, non conferbuerunt, illa vix sanescit ^a. Difficilius etiam ossa in senibus, gravidis, lue venerea, scorbuto, cachexia, laborantibus glutinantur.

^a Vid. JOHANNIS SALTZMANNI Diss. de Articulationibus analogis, quæ fracturis ossium superveniunt, Arg. c1010ccxviii. & figuram vide in Act. Erud. Lips. Anno MDCLXXXV. p. 513. Tab. xiii. Fig. 4.

§. 1227.

Gravius multo est, cum ossis fracturæ carnis quoque vulnus accessit, maxime, si ex his ossis membrana inflammatur. Nam ejusmodi inflammationis majus periculum est, quæ, vel ad supurationem spectat, vel promptiorem gangrænam habet. Si os juxta articulum fractum est, ἀγνώστῳ manere, supra reruli. (1214.) At, si os ea parte fractum est, per quam arteriæ venæque majores ad intima, ipsamque medullam, tendunt; (1031. 1033.) si ossium fragmentis arteriæ, venæ, nervi, tendines, pleura, medulla spinalis, violantur, id periculosum est. Si os in longum fissum est, id difficiliter cognoscitur, (1223.) & metum facit, ne medulla vitium contrahat. (1065.) Humerus brachiumque citius, quam femur & crus, sanescunt.

§. 1228.

In fractis curandis tria observanda sunt. Oportet ea, quæ suo loco non sunt, committere, atque fragmenta in suas fedes compellere, membrum impositis pannis & superaccommodatis ferulis deligare, & pericula, quæ incidere possunt, avertere.

§. 1229.

Si ossa fracta in suis sedibus remanent, & non excidunt, non opus est, ut committantur. Si vero suis sedibus mota sunt, oportet protinus membrum extendere, observatis omnibus, quæ supra præcepi. (1110. ad 1113.) Ossa loco suo non esse, deprehenditur, si membrum altero latere brevius est, musculi tument, os tactu inæquale est, & æger dolorem punctiōemque sentit. Si membrum, quod extendi debet, valentius est, id duobus eger, qui in diversa contendunt. Raro opus est, habenis, vel fasciis, capita ossium deligari, & membrum per plures, vel etiam adhibito polyspasto, intendi. (1110. 1111. 1173.)

§. 1230.

Fracta, si loco suo mota sunt, oportet ante inflammationem

reponi. Si vero hæc jam membrum occupavit, difficile & periculose vis musculis adhibetur, quare membrum lacepsendum non est, sed post levatam inflammationem, id quod exciderat, reponendum. Igitur expedit, sanguinem mittere, atque imponere epithemata, quæ adversus inflammationem maxime valent, donec hæc ab iis solvatur, & post ossa committere. Sanguinem detrahi semper fere necessarium est, ubi cum ossis fractura vulnus accessit, vel, ubi majori vi vexatæ carnes collisæque ossa sunt. Nam membrum ex inflammatione variis periculis expositum est, præcipue, si hæc periostrium occupat, quare pericula, sanguinis missione, etiam si res postulat, iterata, avertenda sunt.

§. 1231.

Si plura ossis fragmenta sunt, ea, si membrum intenditur, manu digitisque in sedem suam dari oportet. Casus asperior est, ubi fragmentum deorsum insedit, idque medullam urget. Excitari illud debet, etiam foramine facto & demisso vecte. (508.) Si qua fragmenta eminent, quæ in suas sedes compelli commode nequeunt, ea, si longiora sunt & valde acuta, ferrula, vel forcipe, præcidenda, & scalpro lavanda committendaque sunt. Ne fragmenta undique resoluta emoriantur, & pus moveant, (1126.) protinus incidi contra cutim oportet, & ea, quæ haud glutinabuntur, volsella extrahi. Relictus enim sinus callo implebitur. Si fragmentum parum cum membranis cohæret, id scalpello, vel forcipe, præcidi potest.

^a Forcipem delineavit GARENGEOT *des Instr. T. II. p. 233.*

§. 1232.

Indicium ossis repositi est dolor & punctio sensus sublatus, atque, si membrum alteri æquale est.

§. 1233.

Nec vero, si membrum deligandum est, adeo necessaria sunt medicamenta, nisi inflammatio, vel alia noxa, accesserit. Veteribus in more erat imponere emplastrum, præcipue, id quod, ad hos usus compositum, catagmaticum vocatur. Illud vero minus opportunum esse, scire licet, quod nimis resinosum expirationes cohibere, & carnes nimium mollire, ad glutinanda vero ossa haud quidquam facere, potest. Qui emplastris suam fidem addixerunt, illi uti possunt compositione FELICIS WÜRT-

z11, defensivum viride vocant Chirurgi ^a. Emplastra non totum membrum debent circumire, sed necesse est, ut in membro aliquid, quod iis non contegitur, relinquatur. Fere melius est, si os fractum involvitur linteolo simplici paulo latiori, in vino, vel spiritu vini, tincto, quod ex altera parte in longum sectum, ea, qua integrum est, fracturæ injicitur, ita, ut capita & priorem ac integram linteoli partem atque membrum circumceant & comprehendant.

^a FELIX WURTZENS *Practica der Bund-Arney* p. 425. No. I. Dispensator. Argentorat. p. 75.

§. 1234.

Super hoc linteolum injiciuntur fasciæ. Prima, brevissima, circa fracturam ter voluta, sursum versum, cochleæ in modum, fertur. Altera, priori adversa, etiam super fracturam incipit, deorsum tendit, atque iterum ad fracturam reversa, circa eam semel atque iterum volvitur, & in superiori parte ultra priorem fasciam finitur. Superaccommodantur ferulæ, quibus submittuntur oblongi densique panni, vel splenia, & omnia vinciuntur fascia, vel, id quod magis opportunum est, angustioribus valentioribusque ligulis.

§. 1235.

Ita vero circumponendæ sunt ferulæ, ne venas majores comprimant. Nam, hoc si incidit, tumor nascitur. (728. 729.) Nec fasciæ, nec ferulæ, nimis adstringendæ sunt, quia, id quod nimis adstrictum est, alienatur, & gangrænæ opportunum est. Si vero fascia non satis continet, ossa iterum e sede sua elabuntur. Si ligulæ & fasciæ laxæ visæ sunt, oportet illas iterum attrahere. Membrum, vero, præcipue brachium, cum id deligatur, protinus ita inclinandum est, ut ante figuratum sit, ne postea suspensum, aliter, atque cum deligabatur, inclinari oporteat, & ne quidam musculorum violenter, & magis, quam alii, adducantur, (1111.)

§. 1236.

Quomodo agendum sit, si, cum ossis fractura, articulus excidit, qui casus ex difficilioribus est, supra (1119.) retuli.

§. 1237.

Membrum deligarum continendum est, ut per quietem ossa fracta, crescente callo, glutinentur. Igitur, si, vel jugulum,

vel humerus, vel brachium, vel ipsa manus, fracta fuit, brachium suspenditur, & vel mirella, vel canaliculo, excipitur. Necesse est, brachium suspensum, ad latus leniter, pollice paululum ad pectus inclinato, deligari, qui naturalis brachii habitus est. Per hæc enim fit, ut membrum minime moveatur. Ne etiam hoc fiat, dum homo forte digitis aliquid prehensurus est, manus pilam contineat. Etiam pes conjicitur in canalem ligneum excisum, cuilibet homini ejusque membro accommodandum *a*, in arculam *petiti* *b*, vel in linteum valens, quod urrimque duo bacilla habet, stramine linteoque obvoluta *c*. Habere debent hæc omnia a planta moram, quæ pedem sustineat, cui, ne offendant, internendus est densior molliorque pannus. Calci submittitur culcitellus in medio depresso & futura divisus, vel habena mollior in duo capita, parum adstrictæ, sed remissius, glomerata. Nam necesse est, ut calx molliter cubet. Super membrum collocatur arcum, quo stragula, ne membrum premant, sustentur. Alia membrum vincendi ratio est, si fracturæ vulnus accessit, de qua infra dicam.

a Excidendus est ligneus truncus, ita, ut is membro fasciis suis & ferulis involuto respondeat, & hoc commodè excipiat. Talis canalis fere necessarius est, ubi fracturæ vulnus accessit, & ob id fascia adhiberi debet, quæ duo de viginti capita habet, quippe quæ non satis fracta continet.

b Vid. Hist. A. R. Sc. MDCCXVIII. p. 396. *des Maladies des Os* p. 285. GARENGEOT *des Instrumens* T. II. p. 324.

c Gallis *les Fanons*, Germ. *die Stroblade* vide BASSII Tab. XV. p. 239.

§. 1238.

Deligato collocatoque sic membro, sanguis longius inde, ubi noxa, & metuenda inflammatio est, mitti debet. Primis diebus fames imperanda est, vel abstinencia a fame propior. Ubi autem, levata inflammatione, increfcere coepit callus, liberalius alimentum commodum est. Nec tamen hoc junioribus adeo necessarium, quam senectute confectis. Fascia ante decimum quartum diem non resolvitur, nisi aliquod ex inflammatione periculum sit. Ossa tamen, quorum magna varietas est, citius tardiusque faneſcunt & callo firmanur. Quod si autem fascia solvi debet, opus est duobus ministris, qui ea ratione, quam supra (III. 1228.) præcepi, in diversa contendunt, & ossa non tam extendunt, quam in sede sua continent.

§. 1239.

Ubi suspicio est, os in longitudinem fissum esse, (1124.) protinus plurimum sanguinis incisa vena subtrahi debet. Imperanda est quies & abstinencia, pro vi corporis, longissima. Vinum, & valentioris generis potio, per omne tempus aliena est. Non, nisi sublata inflammatione, & conquiescente dolore, victus paulo plenior dari debet. Parum proficiunt medicamenta, quæ discutiendi vim habent, si superdantur.

§. 1240.

Si autem os cum vulnere fractum est, & sanguis ex hoc cum impetu ruit, is protinus suppressendus est. Conquiescente sanguine membrum extendendum, ossaque reponenda sunt. Omnia curiosius agere oportet, ne vulneri nova injuria accedat. Postquam huic, quæ idonea sunt, imposita fuerunt, membrum prius linteo involvendum est lato, quod fasciæ responderet, & utrimque semel ad medium fere in longum incisum est. Confert, hunc pannum in liquore (1232.) tinctum esse. Superinjecitur fascia ad id aptata, quæ duo de viginti capita habet. Hæc capita ita collocantur, ut utrimque non solum membrum vulnusque comprehendant, sed etiam unum caput alterum, quod oppositum est, contineat. Superaccommodandæ ferulæ sunt. Quoniam autem illa vinctura, quam hic propter purgandum nutriendumque vulnus adhiberi convenit, fere laxior est, & propter id etiam fascia quotidie resolvenda est, cura adhiberi debet, ut membrum recte collocetur. Id optime fit, si in canalem ligneum excisum (1236. a) conjicitur. Ubi fascia resolvitur, membrum a duobus extendi & ita contineri debet, donec, id impositis etiam ferulis, deligatum fuerit. (1234. 1237.) Id tanto magis necessarium esse solet, si obliqua fracta nulli reposito innituntur, & metus est, ne, contractis, musculis, unum os super aliud efferatur. In hac curatione perseverandum, donec vulnus glutinatum & os callo firmatum fuerit.

§. 1241.

Si super fracturam inflammatio oritur, & hanc suppuratio sequitur, cura habenda est, ut puri exitus detur. Pus enim adipem & cellulosa tunicam, quæ inter musculos est, perrumpit, & oriuntur fistulæ. (944.) Id averti potest, si membrum ita collocatur, ut pus efferri queat. Etiam hoc exprimitur, si prin-

cipio sinus ; vel fistulæ prius purgatæ , imponuntur panni densi gradatique (24.) & fascia adstringuntur . (18.) Ubi jam sinus altius penetravit , commode , demisso specillo , ad ultimum ejus caput inciditur cutis , (478. 953.) ut pus exitum habeat.

§. 1242.

Ossa vero confervent illo succo , quo aluntur , qui in callum duratur , & quasi ossis cicatrix est . Callo etiam rimæ & foramina inter ossa , quæ inter se non cohærent , implentur & glutinantur . Callus autem interdum nimius , & non ad sanitatem tantummodo , sed etiam ad tumorem , increfcit , ita , ut locus tumeat , & membrum indecorum fiat . Hoc junioribus præ ceteris incidit , qui victu pleniori humidoque utuntur , si laxior vincitura adhibetur . Quare in his fascia , quantum potest , adstringenda est , & imperandum , ut plurimum cibo dematur . Ubi callus vetustate confirmatus est , is raro extenuatur . Num hoc sperari possit , si emplastrum oxycroceum , vel Vigonis , cum mercurio , imponitur & adstrictius alligatur , experiri quilibet potest .

§. 1243.

Adversus dolorem , (447. ad 453.) inflammationem , (28. ad 101. 156. ad 168.) gangrænam , (169. ad 203.) spasmus , nervorumque distentionem , (455.) ea proficiunt , quæ alibi præcepi . Si hæc ab acutioribus fragmentorum caputibus & pungentibus aculeis profecta sunt , oportet protinus ossa committere , & omnia , observatis iis , quæ supra (1231.) comprehensa sunt , recondere . In his magnus inflammationis & suppurationis timor , atque ob id nihil magis necessarium est , quam , ut sanguis protinus , & iterum , mitratur . (1237.)

§. 1244.

Interdum membrum non tam dolet , quam prurit , id quod oritur , si emplastra superdata fuerunt , vel unguenta adhibita , nec non , si impositi panni sordidi & pure ac sanie obliti sunt . Etiam illud incidit , si ferulæ nimis coarctantur . His , si origo non ignoratur , facile occurrere potest . In omnibus adhibenda munditia est . Sordes commode absterguntur liquore , qui aquam habet & alcohol , vel aqua vulneraria . (480.)

§. 1245.

Si in membro , quod deligatum est , œdema (729.) oritur ,

vel gangrænæ (182. 1235.) timor est, ferulæ & fasciæ resolvendæ, &, si ossa recte reposita fuerunt, aliter superaccommodandæ sunt.

§. 1246.

Membrum tenuius, quam ex consuetudine fieri potest, si id adstrictius vinctum fuit. Hoc si post fracturam sanatam deprehensum est, convenit balneis uri, & membrum etiam plurimum perfricare. (conf. 1116.) Multum juvat exercitatio, & si membrum, quod extenuatum est, si potest, per se, sin minus, per alium, movetur. Multum etiam proficit thermarum stillicidium, (1217.) &, si cutis urticis cæsa exasperatur. Etiam utiliter admoventur cucurbitulæ. Veteres candens ferramentum impresserunt. Experimentum fieri potest, & membrum in animalis vivi, vel recens mactati, incisum ventrem demitti atque foveri per hujus naturalem vaporem, id quod recenti re prodesse potest. Hæc non statim, sed paulum saltem, juvant, & profectus tempore expletur, quare diu in his curationibus perseverandum est.

§. 1247.

Ubi ossa etiam conforbuerunt, locus diu perfricandus est liquore, qui alcohol habet. Imponi etiam per tempus potest emplastrum oxycroceum.

§. 1248.

Hæc communia sunt, alia vero propria. In naribus ossa frangi solent, modo adversa, modo e latere. Crebrius vulnus accedit, & fragmenta, quæ defecerunt, urgent læduntque membranam, qua nares intus cinguntur, quam gravibus inflammationibus afficiunt. Ex hac re suppurationes, ulcera, polypi, (776.) nascuntur, & ossa etiam vitium contrahunt. (1032. 1046.) Expedita hujus fracturæ cognitio est. Nam si adversa fracta sunt, ea utrimque desidunt, & difficulter spiritus trahitur.

§. 1249.

Qui curabitur, in adverso sedili collocandus est, ut a posteriori parte minister caput contineat. Specillum, vel aliud ferramentum paulo plenius, mollioribus linamentis cinctum, in nares demittitur, &, eo subjecto, atque extrinsecus digitis prementibus, quicquid desedit, excitatur & in sedem suam reponitur.

§. 1250.

Pejus est, ubi, aut cuti, aut interiori membranæ, vulnus ac-

cessit. Hoc curare oportet medicamentis, non aliis vero, quam, quæ ossibus inimica (523.) non sunt, quæ plerumque in his casibus nudata esse solent: Optime liquori illi, vel aquæ vulnerariæ, pauciores guttulæ essentia myrrhæ & mastichis adjiciuntur. Hoc medicamentum, vel essentia vulneraria Stahlî, (387. 592.) in nares conjicitur, id quod specillo linamentis involuto fit, vel etiam spiritu attrahitur. Si os jam vitiatum est, adjici potest parum olei caryophyllorum.

S. 1251.

Quidam consueverunt pinnas, vel fistulas plumbeas, mollibus linamentis, emplastrove, circumdatas, intus in nares injicere, quæ desidere ossa non desinunt. Hæc vero raro necessaria sunt, quod ossa, si in sedes suas excitata sunt, plerumque consistunt, & non facile iterum excidunt: Fistulæ etiam & pinnae, quamvis intus cavæ sint, spiritum fere intercludunt, & membranam etiam offendunt. Extrinsecus utrimque naso imponuntur panni, & his superaccommodatur charta densior glutinata, ita, ut hæc paululum emineat. Omnia continentur circumdata fascia *a*.

a Hujus etiam varii modi sunt. Fere commodissima est, quæ ex habena fit, & quæ, in medio & utrimque in longitudinem scissa, fundam repræsentat. A media fascia, quæ ibi in longum secta est, incipiendum est, ut pars suprema injiciatur inferiori naso, pars inferior supremo labro. Sic enim aditus ad nares manet. Quatuor, quæ habet, capitum duo superiora ad cervicem, & ab hac, per utramque genam & nasi radicem tendunt, ubi unum super alterum fertur, utrumque vero caput caput hominis circumeundo finitur. Reliqua duo capita per cervicem, & ab hac, per supremum hominis caput, circumaguntur, & priora comprehendunt. Alia fascia, quæ accipitur MENECRATIS (15. d) appellatur, est linteolum, aut panniculus triquetrus, qui infra duo foramina habet, quæ naribus respondent. Supra ei affusa est habena brevior, ab utroque vero latere alia longior. Superior per nasum frontemque ad cervicem datur, illæ vero, quæ a latere sunt, utrimque ad cervicem, & ab hac per genas ad nasi radicem, non aliter procedunt, ac de prioris fasciæ capitibus dictum est, & tum hominis caput, tum supremam illam habenam, amplectuntur. Habena, quas oportet angustiores esse, ita super genas volvi debent, ne iis oculi contendantur.

S. 1252.

Proprie etiam quædam de maxilla inferiori dicenda sunt. Nam & hæc interdum vehementiori ictu, præcipue calcitrantis equi, frangitur. Plerumque ossa etiam fracta non inter se recedunt, sed consistunt. Ubi autem ossa vehementer vexata & e sedibus suis mota sunt, casus multo asperior est, quia nervus, qui a quinto pari ad maxillam inferiorem, omnesque in ea dentes,

pertinet, distenditur, quam rem magni dolores, nervorum per universum corpus distentiones, cum aurium sonitu, sequuntur. Eriam rupta illa arteria, quæ per maxillam discurrit & dentibus alimentum subministrat; (1086.) sanguinis profusio oritur, quæ difficiliter supprimitur. (248. 543.)

§. 1253.

Si fracta maxillæ ossa in suis sedibus remanent, protinus accommodari vinctura potest. Si vero exciderunt, illa prius in suam sedem recondenda sunt. Homo ea ratione, ac supra de luxata maxilla scripsi, (1129.) collocatur. Chirurgus digitos utriusque manus, vel pollices, vel indices, linteolis involutos, in os demittit. His ab ore, aliis extrinsecus a mento prementibus, fragmenta reponuntur. Superinjiciendum est linteolum spiritu vini madens & pannus densior cum charta glutinata, quæ circum maxillam posita, ei superaccommodatur & fascia continetur.

^a Fascia, quæ capistrum, Gallis *le Chevestre*, dicitur, in unum caput glomerata, & a summo capite orla, ad capitis tempus dextrum deorsum & super fractam maxillam, & ab hac sursum versum per tempus sinistrum ad summum hominis caput, fertur, ubi ea primum fasciæ caput sistitur. A summo capite illa retro ad cervicem datur, & ab hac ad maxillam reversa, hancque amplexa, cochleæ in modum, per tempus dextrum ad summum caput, & ab hoc iterum ad cervicem, fertur. Ubi ab hac ad maxillam ventum est, iterum sursum tendit; Retro data per cervicem ad maxillam antrosum fertur, & super anterius mentum bis agitur, ita, ut hoc comprehendat, & posteriora versus agat. Tandem, postquam iterum deorsum sub maxillam venit, hanc & caput cervicemque priori ratione amplectitur, & utrimque sursum verum, cochleæ in modum, seu per fasciam, ascendit, & postquam aliquoties caput circuiit, in fronte finitur. Eidem vincturæ etiam apta est habena, in duo capita glomerata, quæ media sub maxilla incipit.

§. 1254.

Eum, cui maxilla fracta est, oportet primis diebus, nec loqui, nec esse, cum metus sit, ne, agitata maxilla, e sedibus suis moveantur fragmenta. Diu itaque assumendus est humidus cibus, veluti lac, jura, ova forbilia, jura gelata, atque in hoc victu & quiete perseverandum, donec maxillam callus firmaverit. Si cum fractura vulnus est, hoc non aliam, quam, qualem dixi, fasciam desiderat. Nam hæc ossa, si semel reposita sunt, etiam, resoluta fascia, plerumque in suis sedibus manent. Sanguinis missio necessaria est, si ictu nervus affectus fuit.

^b Vid. LE DRAN T. I. Obf. 8.

§. 1255.

Etiā jugulum, ictu, casuve ab alto, vel transversum, vel obliquum, frangitur. Id scire licet, si humerus, quem jugulum sustinet, in pectus inclinatus est, & si homo humerum levare non potest. Etiā illa juguli fracti pars, quæ a pectore, & immobilis est, in sede sua manet, & super alteram, quæ ab acromio est, & quæ cum humero descendit, effertur. Res etiā oculis tactuque deprehenditur.

§. 1256.

Jugulum, si fractum est, nec alia ratione, nec majori negotio, reponitur, quam luxarum, (1157.) difficilius vero in sede sua continetur. Pejus est, si os obliquum fractum, vel collisum, est, & fragmenta a fragmentis recedunt, quæ, si acuta sunt, incisa contra cute extrahi debent. Nam in hoc casu, præcipue ea parte, quæ a pectore propior est, metus esse solet, ne major arteria venaque, quæ subclaviæ dicuntur, vulnerentur. Ubi ossa inter se committenda sunt, non, id quod a pectore est, & immobile, deprimi, sed humerum attolli & retro dari oportet.

§. 1257.

Repositis omnibus, in illos sinus, qui in macilentis supra infraque jugulum sunt, commode conjiciuntur linamenta ex albo ovi expressa, quæ, ubi arida facta sunt, ad jugulum in sede sua continendum plurimum faciunt. Opponitur ossi fracto pannus densior, & super hunc, præsertim, si quid ab aliqua parte eminet, injiciuntur duo splenia, quæ transversa posita figuram literæ X accipiunt. Ubi vero jugulum deligandum est, dissimilis casus quædam dissimilia requirit. Nam, si os transversum fractum idque repositum est, in priorem partem humerus adducendus, cubitus autem in posteriorem propellendus est. Si vero os obliquum fractum est, humerus retro dandus, & brachium paulo magis in priorem partem promovendum est. Et fasciæ injiciendæ, & eadem faciendæ, quæ supra (1158.) comprehensa sunt. Major cura adhibenda est, ut humerus recte collocatus sit. Quare brachium non solum mitella, vel canaliculo, suspensum, sed humerum etiā ad latus adductum, arque ad id fasciā deligatum & immobilem esse oportet. (1161.)

§. 1258.

Latum os scapularum etiā ictu frangitur colliditurque. Si
M m m

spina, quam id habet, transversa fracta fuit, fragmenta in suis sedibus manent. Si vero ossis tenerior pars collisa fuit, sæpe aliud fragmentum super aliud effertur. Minus periculum hujus fracturæ esse solet. Ubi vulnus accessit, aliquando supervenit emphysema. (519. 621. c 644.)

§. 1259.

Fragmenta suis sedibus mota digitis prementibus recondenda sunt, ad quod necessarium est, ut, quantum fieri potest, humerus in partem priorem inferioremque porrigatur, ita, ut hominis cubitus naso adversus sit. Minister ita continere debet humerum, quo chirurgus ea, quæ emota sunt, in sedes suas dare possit. Interdum vero res cogit, incidere scalpello cutim, & fragmenta extrahere. Superimpositis idoneis densioribusque pannis fascia injicitur, & brachium ita ad latus deligatur, ut humerus supremus in priorem partem adducatur, cubitus vero retro detur.

* Si dextra omoplata fracta est, fascia primum sub ala sinistra obvoluta, per pectus super humeri dextri caput fertur, quod comprehendit, & per pectus eadem ratione ad alam sinistram tendit. Bis ita circumagitur, & humeri in priorem partem attrahuntur. Tandem vero, fascia humeri sinistri caput amplexa, ad omoplatas tendit, circa quas eadem ratione & paulo laxior circumagitur, ut eas contegat, & pannos impositos contineat. Humerus autem fascia ad latus, & brachium mitella ad cervicem, deligari oportet, ut membrum sine omni agitatione contineatur.

§. 1260.

In scapula etiam ictu illato frangitur ille major & latefcens processus, quem acromium vocant. Tactu id cognoscitur. Si humerus parum levatur, fragmenta quidem facile committuntur, multo facilius vero iterum excidunt. Fascia injicienda est, quam supra luxato humero (1176.) idoneam dixi. Ad cervicem brachium paulo adstrictius & ita deligandum suspendendumque est, ut illud minime moveatur.

§. 1261.

Costæ vel media gibbaque parte ita franguntur, ut fragmenta, in interiora inclinata, pleuram offendant. Nonnumquam illæ totæ perfractæ sunt, sæpe autem non suprema, sed interior, earum pars, quæ rara est, læditur, & exasperatur. Quod ubi incidit, gravis movetur inflammatio, quam febris sequitur, cum spirandi difficultate, dolore, suppuratione, & aliis periculis. Etiam sanguis exspuitur, & emphysema (519. 619. 644. 1257.)

oritur, maxime, si fractura cum vulnere est ^a. Evenire etiam potest, ut a fragmentis lædantur arteriæ venæque intercostales, quæ res interdum mortem maturat. (643.)

^a Vid. LE DRAN T. I. Obs. 29.

§. 1262.

Si igitur costæ perfractæ & intus datæ sunt, interdum licet eas in suas sedes restituere, si illæ & ea parte, qua cum spina, & altera, qua cum sterno, committuntur, multum premuntur. Imperandum est ægro, ut is, dum sic costæ utrimque premuntur, spiritum contineat, id quod propter dolorem difficile est. Interdum, si costæ in antiquum statum haud revertunt, res cogit, cutim, musculos, pleuramque incidere & demisso digito costas in sedem suam excitare. (650.) Ubi deliganur, costarum extremis imponuntur multi densique panni, & injicitur fascia, quam mantile cum suspensorio vocant. (623. 700. 1139.) Sanguinis detractio, fames, quies, & alia, quæ adversus inflammationem maxime valent, in aliis utilia, in hoc asperiori casu, valde necessaria sunt. (626.)

§. 1263.

Raro costæ ita franguntur, ut in exteriorem partem & cutim versum erumpant. Hoc accidere potest, si pectus utrimque valentius comprimitur. Hoc fracturæ genus minus periculi habet. Manibus digitisque costas ea parte, qua perfractæ sunt, interposito utrimque pollicis spatio, deprimi oportet, & in suas sedes compelli. Objicitur ea parte, qua costæ fractæ eminebant, pannus densus, & super hunc duo splenia, quæ, transversa posita, figuram litteræ X accipiunt.

§. 1264.

Si arteria, venave intercostalis, rupta fuit, & ex ea sanguis cum magno periculo fluit, nova plaga facienda, & arteria, vel lino vincienda, vel digito & admotis linamentis ex alcohol expressis comprimenda est, eademque facienda, quæ supra (643.) comprehensa sunt.

^a Novum ferramentum mihi oblatum est, ad comprimendam arteriam intercostalem aptatum, cujus iconem vide fig. XIX.

§. 1265.

In vertebrae interdum illi processus spinosi, quos in posteriorem partem exigunt, (1131.) franguntur. Quæ res etiam fa-

cit, ut homo in anteriorem partem subinde nitatur. Si illi aliquo modo effracti cum vertebribus cohærent, oportet eos excitare, & ad latus ponere pannos densiores, & superinijicere fasciam. (1261.) Si processus torus perfractus labat, fere melius est, curtim contra incidi & eum educi.

§. 1266.

Casus multo asperior est, si ipsæ vertebræ perfractæ & medulla violata est. Ea enim pericula sequuntur, quæ supra (1135.) retuli. Nec ulla plerumque hujus rei curatio est ^a. Idem casus manet eos, quorum os sacrum transversum perfractum est. Exteriores partes, si fractæ sunt, non tamen valde collisæ, vinciendo servataque quiete glutinari posse existimo. De coccyge supra (1151. ad 1153.) dictum est.

^a Commemorabilem historiam de viro cum vertebræ fractura per octo annos superstitæ vid. in Ephrem. Nat. Cur. Cent. I. Obs. 1.

§. 1267.

Quod si ex pectoris ossæ quid fractum sit, is locus majoribus periculis expositus esse solet. Nam, si id totum casus perripit, gravis pleuræ & mediastini inflammatio & suppuratio, & vitæ periculum, sequitur. (717.) Etiam os illo loco valde rarum aliis injuriis sub tenui cute expositum est, & hac occasione vitium contrahit. Hoc si incidit, tumores supernascuntur, qui ad suppurationem spectant, & mala ulcera cum carie relinquunt. Si aliquid ex ossæ insedit, illud incisa cute excitandum est, observatis omnibus, quæ supra (558.) præcepi. Si os confractum, nisi alio foramine facto excitari nequit, illud modiolò excidi potest: quæ curatio necessaria est, ubi sub ossæ in mediastino, quod hoc loco cellulosam tunicam inter duas membranas mediam habet, pus, vel alius humor, confluit ^b. Cetera eadem sunt, ac de ossibus vitiatis præcepi. (1046. ad 1064.)

^b Hoc morbo laboravit ipse AVINZOAR, qui eum diserte describit Lib. II. Cap. VI. de *Apostematibus, quæ sunt in panniculo, quod dividit pectus in longitudinem in duo*. Vid. plura in FREIND'S *History of Physick* T. II. p. 91. & in *Operibus* p. 494. De perforato sternò vid. *Observ. in Commenc. Liter. MDCCXXXI.* p. 281. & *MDCCXXXIII.* p. 410.

§. 1268.

Nec multa de humero, si is fractus est, proprie dicenda sunt. Homo collocatur in alto sedili, & membrum, quod parum attollitur, lentius intenditur a duobus, qui humerum comprehen-

dunt & in diversa contendunt. Raro necessarium est, ut hoc habenis fiat, quibus humeri superius inferiusque caput deligan-
tur. Si os transversum & ita fractum est, ut unum os super al-
terum consistat, necesse est, ut brachium, quod vel mitella,
vel fascia, vel canaliculo excipitur, adstrictius & ita suspensum
sit, ut paulo magis attollatur. Ubi autem os obliquum fractum
est, hæc vinctura laxior esse debet, ut membrum magis depen-
deat. Si juxta superiorem articulum fractura est, illa opinio-
nem luxati ossis facere potest, & articulus in periculum venit,
ne rigescat. (1214. 1226.) Illi loco non satis apta est habena,
quæ circa membrum volvitur, quare adhiberi potest fascia, quæ
duo de viginri capita habet. (1239.)

§. 1269.

At, si brachium fractum est, inprimis considerari oportet al-
terum os, an utrumque conminutum sit. Quod enim integrum
est, alteri auxilio esse potest. Illud cognoscitur, si membrum
manu comprehenditur & altera manu hominis palma in primum
atque supinum convertitur. Nam os, quod integrum est, sub
prementibus digitis consistit, & renititur, fractum iisdem cedit.
Illud ligamentum, quod inter ossa medium est, (1184.) os fra-
ctum ad alterum adducit.

§. 1270.

Valentius extendi oportet membrum, si utrumque os fractum
est. Si vero radius solus perfractus est, membrum parum, &
ita, intenditur, ut manus inclinetur ad minimum digitum, ad
pollicem vero, si id cubito accidit. In continendis ossibus omnia
curiosius & paulo magis adstrictis fasciis ferulisque fieri oportet,
si duo ossa, eaque obliqua, fracta sunt. Nam, ubi alterum in-
tegrum est, plus opis in hoc, quam in fasciis ferulisque, esse
solet. Panni valde angusti, sed densi ac multiplices, nec non si-
miles ferulæ, utrimque inter duo hæc ossa super ligamentum,
quod inter ea medium esse dixi, imponenda sunt, nihil vero ho-
rum supra infraque & super ipsa ossa dandum est.

§. 1271.

Quod si ex palma, manu, digitisque, aliquid fractum sit,
nihil novi aliud curatio requirit. Ferulæ digitis accommodandæ
sunt, quæ ex charta coacta glutinataque fiunt.

§. 1272.

Ex summo femore cervicem frangi, supra retuli, (1192.) & notas etiam, quibus id scire possumus, exsecutus sum. (1196. 1197.) Numquam os ea parte vinciendo glutinari & membrum in antiquum statum reverti potest. Fascia (1210.) primis diebus injicitur. Nec ignorari oportet, medium femur, maxime si illud obliquum fractum est, brevius fieri, quia id plenioribus & validioribus musculis adducitur. Si in femore cum ossis fractura carnis quoque vulnus accessit, id magnis periculis expositum esse interdum solet. Os enim, nec recte tractari, nec facile committi, nec satis contineri potest. Curiosius magnaue adhibita diligentia omnia agenda, & ferulæ valentiores adhibendæ sunt.

§. 1273.

In patella quadam quoque sunt, quæ notemus. Quibus musculis ligamentisque illa contineatur, alibi (1203.) dictum est. Ea super femur tibiamque innatans, nulli ossi inhærens, si articulus flectitur, sursum versum, si extenditur, deorsum, movetur. Plerumque transversa frangitur, id quod incidit, si homo, flexo articulo, lapsus, patellam saxo, vel alii duro, impingit *a*. Protinus fragmentum, quod supra est, contractis plenius validisque musculis sursum movetur, & ab eo, quod infra est, multum diducitur. Hoc vitium difficilem curationem habet, quia illud superius fragmentum non sine negotio adduci, & alteri inferiori, quod in sede sua manet, jungi atque multo difficilius contineri potest. Majus periculum est, si patella a parte infima frangitur, vel rupto illo ligamento, (1203.) distrahitur *b*. Proximus etiam articuli contracti rigescentisque metus est, si plura fragmenta sunt, quod ubi incidit, superincrescit patellæ nimius callus, qui flexum postea prohibet. Maxime tolerabilis fractura est, si hoc parvum os in longum fissum fractumque est.

a RUYSSCHII Obs. Anat. chirurg. III. patellam a sola valentiori extensione musculorum sub flexu articuli fractam vidit. De fracta patella vid. PARRÆUS de fracturis Lib. XIV. Cap. 22. & HILDANUS Cent. V. Obs. 88. TURMANNUS in Chirurg. P. III. Cap. 21. p. 858.

b Vid. *Transact. Angl. No. 365. p. 44. & in the Abridgement Vol. VII. p. 678.*

§. 1274.

Patellam transversam esse fractam, deprehenditur, si medius

locus inter fragmenta, quæ inter se dehiscunt, cavus est, id quod, & oculis, & tactu, cognoscitur. Quo vero patella iterum in sedem suam reponatur, & fragmenta inter se jungantur, necesse est, membrum collocari in scamno, arque, quantum potest, extendi, depresso etiam ministro manibus femore, adductoque ab alio ministro crure. Hominem planta pedis contra parietem niti oportet. Interea Chirurgus fragmentum superius manibus digitisque leniter reducit, pertractatis etiam illis, quibus adhæret, musculis, (1203.) donec hoc cum inferiori possit committi.

§. 1275.

Ut vero patella sic recondita possit coire, a variis varia excogitata sunt *a*. Optimum est, si fascia adhibetur, & patella vinciendo glutinatur *b*.

a PURMANNUS orbem, quem ex filo ferreo & linamentis struxit, adhibuit v. l. c. MASIERO *Opere Chirurgico Ragionamento V. p. 198.* usus est duobus coriis valentioribus, quæ membrum supra infraque comprehendunt. Addidit figuram; quæ coria post ab aliis mutata fuerunt. GARENGEOT *des Instrumens T. II. p. 300.* machinam proposuit ferream. Sed his omnibus præferenda est illa vinciendi ratio.

b Popliti submittitur linteum, quod utrimque duc bacilla paulo pleniora habet, quæ stramine linteoque obvoluta sunt. (1236.) Ferula & splenium multiplex densumque proxime popliti submittitur, interque illum & linteum ponitur, quo arteriæ venæque, quæ per popliteum descendunt, custodiantur. Inter membra & bacilla vero ad latus ejus poni debent multiplices panni, vel, quod fere melius est, plures, sed minores ac tumentes, pulvilli. Super patellam conjicitur linteolum, quod, quadratum, sed vero & utrimque, & in medio, in longum, fundæ in modum, incisum est. Nam in medio etiam linteolum incisum esse oportet, ut, quamvis deligato membro, patella oculis pateat. Super supremam patellæ oram transverse collocatur pannus valde densus & multiplex, angustus vero & paulo adstrictius convolutus. Super hunc injicitur fascia, pollicem lata, valentior, medio orâ, quæ & ille densior pannus & illa duo bacilla cum linteo circumdantur. Fasciæ capita, ubi ex poplite supra illum densiorem pannum reverterunt, dexterius sinistra, sinisterius dextra, procedunt, utrimque autem sub poplite tendunt, ita, ut ille densior pannus, & cum hoc patellæ fragmentum, deorsum inclinentur & alterum fragmentum versus adducantur. Sub poplite iterum alterum fasciæ caput super alterum fertur, & interea infra patellam super tibiæ caput collocatur alius pannus, æque densus, quam fascia, quæ a poplite venit, simili ratione amplectitur. Fascia ter ad hanc rationem per popliteum illosque duos pannos circumagitur & adstringitur. Tandem super illud in medio incisum linteolum, ipsamque patellam, imponitur aliud duplex, quo os nudum contegitur. Illius vero prioris linteoli quatuor capita, & per hæc etiam ille superior densiorque pannus ipsaque patella trahuntur, quæ linteoli capita sistuntur eo, quod fasciæ reliquum est, dum hujus alterum caput a media patella versus, alterum deorsum, cochleæ in modum, serpit, tandemque finitur.

§. 1276.

In crure æque ad rem pertinet, alterum os integrum manere. Ubi tibia fracta est, id tactu cognoscitur, ubi autem sura, id scitur, si, ea digitis pressa, pes in interiorem exterioremque partem convertitur. (1268.) Sura si fracta est, etiam recte reposita, difficilius continetur, quare ejus majorem curam haberi convenit. Quoniam hoc membrum inæquale est, fasciæ, dum illud circumcunt, invertendæ sunt, (16.) vel, id quod cavum est, impleri potest densioribus gradatisque pannis. In planta digitisque nihil ultra fieri debet, quam, quod in his, quæ sunt in manu, positum est.

SANGUINIS DETRACTIO PER VENAS.

§. 1277.

Incisa vena sanguinem mittere, expeditissimum videtur, quod tamen aliquando, si venæ latent, neque facile reperiuntur, difficile, & non sine gravi periculo est. Venis enim junctæ sunt arteriæ, nervi, tendines, & aponeuroses, quas partes omnes, si scalpellus attigit, plura genera sequuntur, in quibus noxa corpori est. (428. 448. 449. 426.) Etiam metum facit, si scalpellus altius demissus alteram partem venæ perrupit, ita, ut ex plaga, quæ subtus patet, sanguis feratur, & ἐκχύμωσις oriatur. (712.) Chirurghum, qui sanguinem mittendo curaturus est, oportet vel maxime talem esse, qualem CÆL S U S ^a requirit.

^a Lib. VII. Præfat. (vid. II. ^a)

§. 1278.

Ad id utuntur hodie scalpello ancipiti, quem *Lanceolam* vocant. Hoc genus ferè commodissimum est, quod id manu stabili recte demitti & ita dirigi potest, ut illo vena, non tam pertundatur, quam inclinata paulum manu, incidatur. Commode etiam, si hoc genus adhibetur, vena sine periculo majori plaga aperiri potest, quæ necessaria esse interdum solet, ubi sanguis crassus coactusque evocandus est.

§. 1279.

Aliud genus ferramenti, minus opportunum est, quo veteres usi sunt. (Germ. *eine Fliere*) Bacillum paulo longius in extremo latefcens & in aciem tenuatum est. Id recipiunt inter duos digi-

tos, aciem venæ imponunt & digito alterius manus in eam sic depriment, ut simul cum cute etiam vena aperiatur.

§. 1280.

Alii vero huic ferramento accommodaverunt elaterem, & præter hunc, eidem adjecerunt minorem laminam, quæ axim habet, quo, ut in torcularibus per cochleam, converso, illa lamina attollitur & deprimitur. Lamina enim in extremo inflexa & in angulo incisa est, per quam incisuram descendit acies. Lamina ea parte, qua incisa est, imponitur venæ, qua prohibetur, quo minus acies elatere mota altius in venam descendere & eam altera etiam parte percurrere queat. Hoc ferramento minori dolore aperiuntur venæ in pede. Fig. XX. Eo ferramento utatur chirurgus, cujus usum habet.

§. 1281.

Si vena latet, digitus illi loco prius admovendus est, cognoscendumque, an in propinquo sit arteria, quam cordis motu sub digito attolli nemo ignorat. Quo vero vena, quæ incidi debet, infletur, & se ostendat, oportet illam super locum, quo aperienda est, deligare, & digito comprimere. In pede hæc vincitura fere supervacua est, qua non tam venæ, quam tibia, sura, & major ille tendo Achillis, premuntur. Si id necessarium videtur, super venam densior pannus poni, & fascia adstringi, potest. Commodius est, pedem in aquam bene calidam demitti. Etiam, ubi venæ in brachio se non satis ostendunt, spongia calida madens super illum locum, qui incidendus est, collocatur.

§. 1282.

Venæ in longum inciduntur, non ita bene transversæ, cum sic incisæ non tam facile coeant. Venas tamen exiles obliquas incidi interdum oportet, ut crassior sanguis exire possit. Ob id etiam expedit, venam infra cicatricem aperiiri. Igitur, quibus sanguis primum mittitur, iis vena, veluti mediana, in suprema & a corde propiori parte incidenda est. Vena, ex qua sanguis detractus fuit, digito infra plagam comprimitur, plagæ imponitur panniculus quadratus, & injicitur fascia. Panniculum ex variis liquoribus exprimere solent, reliquis omnibus vero præstare videtur frigida aqua.

§. 1283.

Sanguinis detractionem requirunt potissimum tria. Si ejus co-

N n n

pia male habet, illa demitur. Interdum vero hac detractio sanguinis cursus avertitur, & in aliam partem evocatur. Observatione enim compertum est, ex ulterioribus locis sanguinem in eam partem, ex qua is missus est, aliquantum quasi trahi.

« Sanguis mittitur propter evacuationem, derivationem & revulsionem. De priori nemo dubitat. Derivationem & revulsionem plures cum sanguinis vitali motu & circuitu consistere posse negant. Sed vero vena, ex qua incisa sanguis effluit, minus sanguini in eam per arterias influenti resistit, quam, si illa integra est, & sanguine plena. Ipse enim in vena contentus & compressus sanguis aliis succedenti moram ponit. Igitur, quia major in vena incisa facilitas est recipiendi sanguinem, major hujus vis in eam influit, quam in ceteras, quæ integræ sunt. Et hæc est derivatio. Dum vero plus sanguinis in venam incisam, & prius in arterias, fertur, ex quibus venæ, quæ ad incisam venam pertinent, educuntur, illud detrahitur sanguini in alias arterias fluibundo, quæ res efficit revulsionem. Plurimum etiam confert illud vitale robur fibrarum, quod, tum arteriæ, tum venæ, tum etiam muscoli, aliæque partes, per quas hæc dividuntur, habent. Quemadmodum enim omnis corporis vivi pars, quæ dolore, veluti admotis acrioribus, afficitur, in tumorem levare & inflammari solet, id quod accedit, quia major sanguinis vis fertur ad eas arterias, quas pars, quæ laborat, habet; ita, si sanguini nimia copia peccanti vel propter perniciosum motum in febre aliisque occasionibus turgenti exitus incisa vena datur, is in eam ipsam partem, ex qua is effusus fuit, evocari videtur. Nam ille motus, quo plus humoris per unam arteriam ac per aliam fertur, a solo corde proficisci nequit. (31.) Vid. GORTERI Compend. Tr. XLVI. §. VIII. p. 235. Per omnem vero ætatem maxima controversia de eligenda vena in variis morbis, præcipue in curanda pleuritide, fuit, de qua vide RENATUM MOREAU de Missione sanguinis in pleuritide, qui, dum PETRI BRISSOTI Apologiam vitamque ederet, omnium medicorum sententias de hoc argumento exiecutus, dedit succinctam, sed doctissimam, Medicinæ historiam. Hæc controversia quanta contentione VESALII tempore agitata fuerit, discitur ex litteris SIMONIS PIETREI ad GUERINUM in Vita BRISSOTI l. c. p. 115. VESALIUS scripsit Epistolam ad NICOLAUM FLORENATEM, Caroli V. Imperatoris Medicum, de Vena axillari dextri cubiti in dolore laterali secanda, Montisferati MDXXXIV. Libellum ideo adduco, quod a Celeberrimis Viris BOERHAAVIO atque ALBINO, qui VESALII Opera ediderunt, is fuit omisus. VESALIUS ejus mentionem facit in Epistola de radice chynæ, in Operibus T. II. p. 672. quædam etiam habet DOUGLASSIUS in Bibliogr. Anat. p. 72. Confer, quæ in doctissima commentatione de pleuritide habet Celeberrimus mihiq; amicissimus TRILLERUS Cap. II. §. 30. p. 28. Inter recentiores, qui de hoc argumento scripserunt, invenio HECQUETUM, SILVAM, MEURISSEUM, CHEVALIERIUM, MORISSONUM, QUESNAIUM, MARTINUM, omnes Gallos, & BUTLERUM, Britannum.

§. 1284.

Igitur, si totius corporis & demendæ materiæ causa sanguis mittendus est, id commode ex brachio fit. Si vero sanguinis cursus avertendus est, confert, eum quam longissime, ubi lædit, mitti. Nec tamen hoc perpetuum est. Nam interdum, in

casibus repentinis, &, si gravis noxa timetur, veluti, si calvaria fracta fuit, vel etiam in ipsa pleuritide, satius est proximum locum prius exhauriri, & post in ulterioribus locis iterum sanguinem detrahi. Si vero sanguis propius a loco, qui gravatur, emittitur, ejus plurimum, & quantum ægri vires sustinere possunt, detrahendum est.

§. 1285.

Etiā sanguis, si aliqua parte cum periculo prorumpit, in corporibus plenioribus alia parte mittitur, ut, alio dato itinere, definat fluere, qua nolumus. Hæc res prudentiam medentis exigit, ne æger, quem vult levare, effusa omni vi præcipitetur.

§. 1286.

Etiā in aliis casibus nocet, si nimium, multo sæpius vero, si nimis parum, detrahatur. Non raro præstat, ubi hæc medicina necessaria est, illam in biduum dividere, quam nimia detractio-
ne corpus repente exhaurire & imbecillum reddere.

§. 1287.

Raro mittitur sanguis ex venis, quæ per frontem, tempora, & per oculi angulum, qui naribus propior est, feruntur. Ex fronte eum mittere nonnulli jubent animo desipientibus. Illa vero, quæ in cantho interno inter nasum & oculum est, inciditur, ubi diutius perseverat lippitudo. Venas, quæ per oculi tunicam externam decurrunt, aliquando præcidendas esse, alibi (299. 312.) docui *a*.

a Ubi ex fronte detractus fuit sanguis, plaga deligatur fascia, quam *scapham* vocant. In oculi angulo illa fascia opportuna est, quæ aliis oculorum morbis & fistulæ lacrymali accommodata est, & quæ dicitur *monoculus*. De temporibus protinus dicam, ubi docebo, qua ratione vinciendo glutinanda arteria sit.

§. 1288.

Etiānum venæ aperiuntur, quæ sub lingua sunt, si in variis anginae generibus fauces cum inflammatione intumescunt, & spiritus intercluditur. Parum tamen in hoc genere auxilii est, si minori plaga venæ inciduntur. Si vero majori, vel, si illæ præciduntur, nasci potest ex sanguinis profusione periculum. Sanguis enim non facile supprimi potest. Nec enim efficacius auxilium est, quam, si acetum, alcohol, vel alius liquor, ad sanguinem supprimendum valens, (410. 411.) ore continetur.

§. 1289.

Valentior autem medicina adversus varia morborum genera est, ubi sanguis ex venis colli, seu jugularibus, emittitur. Quo illæ se ostendant, colli inferior pars fascia deligatur. Vena in longum inciditur. Sine negotio sanguis imposito panniculo & injecta fascia supprimitur. Usus hujus medicinæ præcipuus esse solet, si præceps periculum est, velut perfracta calvaria, in phrenitide, inflammationibus gravioribus oculorum, (305.322.) nec non in angina (1287.) Semper vero, incisa jugulari, sanguis etiam juxta talos mitti debet *a*.

a Vid. Doctissimi Viri TRALLES Comment. de Vena jugulari.

§. 1290.

Ex brachio si mittendus est, inciditur frequentius mediana. Huic subjecta est aponeurosis bicipitis, quam, si scalpellus attigit, inflammationes sequuntur. Basilicæ, quam in dextro brachio hepaticam, in sinistro splenicam, appellant, juncta est arteria & nervus. Cephalica tenuis, conditaque ut plurimum esse solet.

§. 1291.

In corporibus plenis rarisque brachii venæ interdum lateat, quare aperienda alia est in manu. Ea, quæ, ex vena basilicaeducta, ad minorem digitum pertinet, dicitur salvatella, altera, a cephalicæ incipiens, ad metacarpum tendit, & inter hunc & pollicem descendit. Omnes hæ venæ frequentius inter se per alias medias committuntur. Tenuis sunt, &, quo magis prod-eant, oportet manum in calidam demitti.

§. 1292.

Crebrius autem juxta talos inciduntur venæ, & minori periculo illa, quæ, ex cruralieducta, ad malleolum internum fertur & saphæna vocatur. Si vero res cogit, alias magis conspicuas aperiiri, cura adhibenda est, ne tendo lædatur. Quies imperanda est agro, ne, vel sanguis iterum erumpat, & ne, id quod crebrius incidere solet, plagæ inflammatio superveniat *b*.

b Hoc etiam ex aliis occasionibus fieri compertum est. Si acies scalpelli retusa, vel, si aqua, in quam pes demittitur, impura est, vel si plaga spongia abstergitur, cui arena, aliæque fordes, adhærent.

§. 1293.

Major illa vena, quæ ad colem per hujus supremam partem

descendit, interdum, si membrum magna inflammatio cum ténigine tenet, aperiri potest. Magna cura habenda est, ne nervus & arteria, quæ etiam huic venæ junctæ sunt, lædantur. Vena detumescente membro coit, & comprimitur imposito pannelulo atque injecta fascia, illi simili, quam *unientem* vocant, de qua supra dictum est. (515. 1205.)

§. 1294.

Qualis curatio esse debeat, si scalpello arteria incisa, (446.) vel nervus tendoque violatus, (448. 449.) vel ex vena ecchymosis orta fuerit, alibi dictum est. (446. 454. 723. 724.)

§. 1295.

Solent etiam sanguinem mittere ex arteriis, præcipue iis, quæ per tempora discurrunt. Nam, quoniam arteriæ non facile coeunt, non alia arteria temere incidenda est, quam, quæ subiectum os habet, &, quæ ob id valentius potest comprimi ^a. Utilis hæc sanguinis detractio esse solet, ubi majus periculum ex apoplexia nascitur, vel, ubi major oculi inflammatio, & ex magna lippitudine exulceratio corneæ, timetur. Etiam illa in hominibus plenioribus quandoque adversus amaurosin potest, & fuerunt, qui sine manifesta causa subito obcæcati hac ratione lumen receperunt.

^a MARTINUS, Medicus Monspelienfis, jubet etiam in desperatis pectoris morbis arteriam, quæ ad manum fertur, & cui subiectus radius est, incidere. *Traité de la Phlebotomie & Arteriotomie*, p. 481.

§. 1296.

Homo in sedili collocandus est, sic, ut caput in alterum latus inclinatam sit. Is, qui curaturus est, digitum admovere debet, ut arteriam se attollentem, nec nimis magnam, nec nimis tenuem, inveniat. Locum notare potest atramento. Demittitur in arteriam scalpellus, vel anceps, vel, qui fere magis aptus est, alius. Transversa non tam inciditur, quam præciditur, arteria. Plurimum sanguinis ex ea detrahi debet.

§. 1297.

Sanguis vero, qui cum impetu erumpit, (353.) ubi satis fluxit, supprimendus est. Super ipsam plagam ponitur charta masticata, ex alcohol expressa, superimponuntur panni minores valde densi atque gradati. In inferiorem pannum conjicitur nummus, faba, vel aliud quid durum. (24.) Ex fa-

sciis vero non alia idonea est, quam ea, quæ *nodosa* appellatur *a*.

a Hæc, quam etiam *solarem* vocant, parum differt ab ea, quam M E E-
K R E N Obl. XXXVIII. p. 165. delineatam dedit. Habena valentior, sed
angusta, pollice lata, in duo capita glomerata, a medio & super plagam
oria, caput amplectitur. Ubi duo capita iterum super plagam, & huic im-
positos pannos, venerunt, unum super alterum, & superius super verticem,
alterum deorsum, super maxillam inferiorem, ad alterius lateris tempus fer-
tur, & ibi hæc capita aliquantum, sed parum, simplici nodo, adstringun-
tur. Ab eo vero tempore duo capita iterum super locum veniunt, in quo
plaga est, & super hanc inter se vineta & paulo valentius adducta nodum
accipiunt. Iterum hæc capita caput hominis circumeunt, atque, ubi super
plagam venerunt, alterum nodum super priorem accipiunt. Eadem ratione
tertius nodus necitur, ita, ut nodus super nodum collocetur. His autem
fascia adstringitur & panni, aliaque, quæ plagæ imposita sunt, valenter
apprimuntur.

§. 1298.

Sanguis etiam mittitur, si cutis scalpello conciditur, & ei
cucurbitula ita imponitur, ut, dum ea inhærescit, sanguis ex-
trahatur. Cutis conciditur, vel scalpello ad id aptato *b*, vel
machina, in qua plures scalpelli elatere moventur *c*. Super con-
cisam cutim cucurbitula aptatur, & ut ea recte impressa in-
hærescat, prius in illam linamentum ardens conjicitur. Diduci-
tur post cucurbitula, & ubi sanguis nondum fluere desinit,
spongia ex calida expressa exterguntur plagæ & nova imponitur
cucurbitula. Plures, & diversis partibus, & non solum cuti con-
cisæ, sed etiam integræ, aptantur imprimunturque cucurbitulæ,
si materiæ cursus a nobili parte averti debet.

a Vid. figura in HEISTERI Chirurg. Tab. XII. fig. 2.

b c. l. fig. 4.

§. 1299.

Antiquissimum hoc medicinæ genus est, & quod sæpe in mor-
bis longis, præcipue oculorum, capitis, aurium, plurimum pro-
fuit. Ad id quoque confugiendum est, ubi in corporibus ple-
nis rarisque nullæ venæ parent & sine periculo incidi nequeunt.
Etiam hæc sanguinis detractio remedium est adversus magnos la-
terum dolores, præsertim si his nulla febris accessit *c*. Observa-
tione compertum est, cucurbitulas, concisa prius cute, occipitio
utiliter admoventi, si in capite acutus ac pestifer morbus est, vel-
uti cephalæa, apoplexia, nervorum resolutio, marcor, & inex-
pugnabilis dormiendi necessitas, præcipue, si hæc vitia *a* sangui-
ne, non ab alio humore, nascuntur *d*.

^c Vid. Diff. de Vena sine pari in MORGAGNI Advers. V. p. 83.

^d Vid. Illustris AUGUSTINI FRIDERICI WALTHERI Diss. de scarificatione occipitis, Lipsiæ Anno MDCCXLI.

§. 1300.

Quoniam sanguinis profluvium, quod ex naribus contingit, sæpe alios morbos levat, non pauci, ut eum ex naribus detraherent, varias machinas adhibuerunt.

^a Vid. ARETÆUS, de Cephalææ curatione, in Morborum Chron. Curat. Lib. II. Cap. 2. p. 128. ALPINUS c. l. Lib. III. Cap. II. p. 168. Dissert. mea de Scarificat. oculorum.

§. 1301.

Alia ratione veteres, concisa cute, sanguinis magnam vim, præcipue ex pedum malleolis, extrahere soliti sunt. Hoc auxilio, nisi id pluribus crudele videretur, plures morbi tolli levatique possent, præcipue, ubi non tutum videtur, sanguinem ex vena mitti.

^b Vid. GALENUS de Hirudinibus Cap. IV. T. X. Edit. Chart. p. 455. ANTILLUS & APOLLONIUS in ORIBASIO Lib. VII. Cap. XIX. & XXI. in Collect. H. STEPHANI p. 315. & 317. Etiam ÆTIUS distinguit τὴν σκωδῆν ἀπὸ τῆς ἐγγυρᾶς Lib. III. Cap. 20. & 21. p. 50. Edit. Ald. Hanc medendi rationem in usu esse apud Ægyptios, discimus ex ALPINO de medicina Ægyptiorum Lib. III. p. 166. seqq. qui iconem addidit, & ex MANNO, qui epistolam de hoc argumento dedit ad HIERON. FABRICIUM AB AQUAPENDENTE. Hic enim, hanc medicinam in peste, & aliis gravissimis ac desperatis morbis, saluberrimam esse, experientia edoctus, profitetur. Eam autem, ut crudelem, repudiavit CORTESIUS Misc. Med. Decade VII. p. 381. Conf. FREINDS History of Physick P. I. p. 16. in Opp. p. 379. & Dissert. mea de Scarificatione oculorum.

S U F F U S I O.

§. 1302.

Suffusio, Græcis ὑπόχυσις, vel ὑπόχυμα, aliis Cataracta, dicitur, si vel lens κρυσταλλῶδης, vel ejus velamenta, tunica ὁραχνοῦδης, qua includitur, & ὑαλώδης, qua vitrei humoris finis, cui lens insidet, cingitur, quas naturaliter perlucens esse oportet, opacæ factæ se luci opponunt, & hanc per sui medium haud transmittunt.

Nemo ignorat controversiam de hoc, quod ex frequentioribus est, oculorum vitio, & vera ejus fede. Historiam post Celeberrimum HEISTERUM in Diss. de Cataracta & Glaucomate & PETITUM Medicum in C. A. R. Sc. MDCCXXV. p. 8. singulari studio conquisivit Doctissimus Vir MORGAGNUS in Epistolis Anatomicis XVIII. & XIX., quibus in VALSALVÆ Dissert. II.

Anatomicam commentatus est. Veteres enim, & inter hos CELSUS, Lib. VII. Cap. VII. GALENUS Definit. Med. §. 363. T. II. CHARTERII p. 271. & in Introductione, quæ ei vulgo tribuitur, Cap. XVI. c. I. p. 392. PAULUS Lib. III. Cap. 22. p. 35. & L. VI. Cap. 21. p. 83. Ed. Ald. aliique fere omnes, existimaverunt, in humore aqueo inter uveam & lentem crescere humorem, eumque paulatim indurescere. GALENUS & PAULUS distinguunt *απο τῆς ὑποχύματις τῆς γλαυκώμας*, in quo, naturalem lentis colorem in glaucum mutari docent. Hæc sententia per plura sæcula omnium medentium animis infedit, tum, quod illa auctoritate GALENI, quam maximam fuisse novimus, confirmata esset, tum, quod existimarent, omnem videndi facultatem a lente potissimum proficisci. Præterito autem sæculo, iussufionis veram sedem lentem crystallinam esse, primus demonstrasse videtur FR. QUARREUS, Medicus & Chirurgus Parisiensis clarus, a quo illud CHRISTOPHORUS SCHELHAMMERUS, & ab hoc GUERN. ROLFINGIUS in Dissert. Anat. L. I. Cap. XIII. p. 179. acceperunt. Alii hujus rei inventorem ac principem REMIGIUM LANIERIUM, Chirurgum & Lithotomum Parisiensem, fuisse prodiderunt, id quod GASSENDUS confirmare videtur, qui hoc ab eximio Parisiensi Chirurgo, cujus nomen haud addit, observatum demonstratumque fuisse docuit in Physica Sect. III. Membro II. L. VII. Operum T. II. p. 371. Confer. BRISSEAU in Præfat. & PALFIN Anat. Chirurg. T. II. p. 386. *Les Remarques sur le Cours des Opérations de M. DIONIS par DE LA FAYE*, p. 554. Etiam id præterito sæculo a multis aliis, & inter hos, a ROHAULTIO Tr. Phys. P. I. Cap. XXV. §. 7. PETRO BORELLO in Append. ad Cent. III. Observ. med. p. 279. fuit propositum. Vide MORGAGNUM l. c. Plures tamen maluerunt veterum sententiam conquisitis rationibus tueri, quam rem experimentis investigare. Tandem ab initio hujus sæculi BRISSEAU, Medicus, & ANTONIUS MAITRE JEAN, Chirurgus, fere eodem tempore, incilis post mortem oculis, cognoverunt, in ea chirurgia, qua iussufioni mederi solemus, ex sede sua moveri & deprimi lentem. Mathematicorum etiam, & præ ceteris VOPISCI FORTUNATI PLEMPII in Ophthalmographia L. III. Cap. XIV. p. 107. observatione, jam dudum probatum erat, lentem ad cogendos sibi & axi appropinquandos lucis radios, præter id vero ad videndi facultatem, nihil facere, hominem etiam sine lente videre posse, præcipue, si oculi acies vitro adjuvetur gibbo. Egregie hoc confirmaverat curatio Cl. PETITI, Chirurgi. Hic lentem opacam ex oculo per inciliam corneam extraxit in homine, cui iussufio bis acu deducta totidem redierat, & tandem per pupillam in partem, vel vulgo sic dictam cameram, anteriorem transierat. Nam homo eo oculo videre potuit, & vitro adjutus, etiam unciales litteras legere. Vide BRISSEAU de la Cataracta pag. 167. & ex hoc HEISTERUM de Cataracta §. 19. p. 57. Confer. H. A. R. Sc. MDCCVIII. p. 47. Cum Celeberrimus HEISTERUS in Libro de Cataracta hanc novam sententiam de hujus vitii sede & natura singulari studio confirmasset, pluribus tamen vetusta & plane insita opinio evelli non potuit. Ab hac enim ideo deduci non potuerunt, quod minores tunicæ, vel pelliculæ, interdum in oculis eorum, qui iussufione laboraverant, post mortem essent repertæ, quarum exempla vide in PALFIN *Anatomie Chirurgicale* T. I. p. 387. Etiam ii, qui admota acu iussufionem curaverant, sæpe illud, quod se intus pupillæ opposuerat, sine negotio non solum poterant diducere, sed etiam lacerare & in partes conscindere. Nam tenuem & ex crasso humore concretam tunicam, vel pelliculam, acu facilius ita lacerari posse, quam ipsam, quæ majorem duritiem habet, lentem, omnibus sine ambitione verum quærentibus visum fuit. Interea vero, cum hæc controversia in magna inconstantia apud medentes versaretur, æcerrimus prioris opinionis &

veterum defensor fuit WOOLHOUSIUS, Ophthalmiater Doctissimus, quo olim magistro in his rebus usus sum. Hic enim, lentem vitium contrahere & lumen amittere, non negavit; illud tamen valetudinis genus, cum veteribus, in quorum lectione multum veritus erat, glaucoma dicendum esse voluit. Vid. *les Dissertations sur la Cataracte & le Glaucome*, quibus Celeberrimus HEISTERUS & Apologiam & Vindicias sententiae suae opposuit. Excitati fuerunt doctissimi & tum in secandi, tum medendi arte exercitissimi viri, qui novam diligentiam investigandis his rebus adhibuerunt. Principes sunt SALVATOR MORANDUS, Chirurgus Parisiensis, & doctrina, & arte clarus, & prae ceteris omnibus, qui haud ita pridem obiit, FRANCISCUS PETITUS, Medicus, quorum prior in Hist. A. R. Sc. MDCCXXII. p. 21. ostendit, interdum non tam lentem, quam aliquam tunicam, se pupillae opponere. Hanc vero non a coacto humore proficisci, sed a tunicis illis, qua lens cingitur, & quas supra descripsi. Alter vero, PETITUS, exploratis summa diligentia omnibus oculorum partibus, etiam hanc sententiam amplexus est, & ab ea novam medendi viam traxit. De nonnullis tamen cum MORANDO dissentire videtur. Negat enim, id quod prior affirmaverat, lentis exteriorem oram cum velamento, quo includitur, seu cum tunica, cohaerere; sed multis docet, hanc lentem, in suo velamento, sine nexu liberam, quasi fluctuare, & singulari ratione humore, qui inter eam & velamentum reperitur, ali. C. A. R. Sc. MDCCXXX. p. 624. In qua re PETITUS cum ANTONIO MAITREIAN concinere videtur, qui idem Cap. XII. p. 14. declaraverat. Negat etiam PETITUS, opacum fieri hoc velamentum, qui etiam variis experimentis didicit, nec illud facile fieri, si ei, ex oculo extracto, varii liquores, quibus lenti pelluciditas auferatur, superfundantur. Etiam asseverat, se semper in oculis cum suffusione mortuorum reperisse lentem opacam, hanc vero tunicam perlucens c. l. MDCCXXX. p. 634. Interdum quidem hanc tunicam obscuram videri, id vero incidere a corrupto eo, qui inter eam lentem est, humore, & hunc tunicae illi inhaerescere. Alii tamen PETITO contradicunt, qui saepe hanc tunicam crassam turgidamque & opacam invenerunt, & hoc probabiliter ex inflammatione fieri, demonstraverunt. Praeterea PETITUS, illam tunicam *visuale*, qua sinus vitrei cingitur, duplicem esse, ostendit, & in ea invenit canalum humore plenum, quo lens comprehendi dicitur. Vid. H. A. R. Sc. MDCCXXVI. p. 111. Medendi vero viam, quam ab his observationibus traxit, nullibi satis dilucide, optime tamen, quantum novi, in Epistolis, declararam invenio, quarum duas priores Anno MDCCXXIX contra HECQUETUM, tertiam Anno MDCCXXXII. contra WINSLOVIUM edidit. Conf. C. A. R. Sc. MDCCXXV. p. 8. & MDCCXX. p. 320. Jubet enim eos, qui suffusionem curaturi sunt, non totam lentem cum velamento suo ex vitrei sinu excutere & deducere, sed illam tunicam, seu velamentum inferius, in posteriori parte acu aperire, & post per hanc factam plagam lentem ita exprimere, ut tunicae illius pars anterior integra maneat. Addit, sic hominem melius visurum esse, si, emotae depressaeque lente, velamentum illud a parte anteriori integrum, iterum, vel aqueo, vel vitreo, humore impleatur, gibbumque fiat, & hominem post curationem vitro fere non indigere. PETITUM secutus est temerarius ille & famosus JOHANNES TAYLOR, qui ceteroquin omnibus, quae PETITUS, alique, de oculorum natura morbisque proposuerunt, iudicis subtilitatis affectione & circulatoria jactatione tenebras magis obduxit, quam lucem attulit. Accepi tamen, eum hanc a PETITO inventam medendi rationem satis feliciter imitatum fuisse. Hic duo genera cataractae statuit, alterum verum appellat, alterum spurium. Prius natci ceniet, si illa nihilque mutato velamento lens ex aliqua sua parte

alienetur, & mutato ejus naturali habitu, colore, pelluciditate, situ, figura, & magnitudine, magis contrahatur. Alterum vero genus dari, si, cum lente, vel tota, vel aliqua ejus parte, resoluta & intumescens, etiam velamentum vitium contrahat, & utraque pars obscuretur. Superaddit his glaucoma, cujus sedem etiam in lente ponit. In hoc totam lentem cum velamento ita intumescere, dicit, ut tandem pupilla diffundatur, & dilatetur, atque *μυδρίτης* cum *αμυρώσει* sequatur. Veram cataractam oriri, addit, a valentiori lentis, atque ejus velamenti, pressione. Hanc fieri a musculis oculi moventibus, & eam ob causam, illos, præ aliis, hoc vitio laborare, qui, vel assidua lectione, vel alia ratione, acrem oculorum aciem in aliquam rem intendere soliti sint. Etiam quandoque incidere, ut, ictu illato, musculi lædantur, convellanturque, ita, ut, iis contractis, adeo prematur lentis velamentum, ut id valde tenerum rumpatur, & illud spatium, quod pelluciditatem amittat, atque in humorem aqueum, & illud spatium, quod naturaliter inter lentem & vneam est, cameram posteriorem vocant, transseat. In pedetentim vero nascente vitio, etiam, si id adoleverit, hominem quædam, e latere posita, melius videre, quam, quæ pupillæ recta sint opposita. Juber TAYLOR eos, quibus huius morbi metus est, vitare assiduam lectionem, omneque aliud opus, quod intentam oculorum aciem requirit. Illius vero generis, quod cataractam spuriam vocavit, notitiam, peti posse ab ipsa causa, ostendit, cum post oculi gravem inflammationem & *φλεγμονή* nasci soleat. Nam etiam lentis velamentum, in quo jam a RUYSCHEO Thef. II. Tab. I. fig. VIII. p. 78. arteriæ fuerunt repertæ, aliquid inflammationis habere, si reliquæ oculi tunicæ, præcipue choroidea, ea correptæ fuerint. Confer PETITUM in C. A. R. Sc. Anno MDCCXXX. p. 226. Inflammatione autem soluta, aciem pedetentim hebecere, atque indies magis caligare, ita, ut homo ea, quæ e latere posita sunt, non magis videat, quam quæ ex adverso. Illud, quod intus in horum oculo cernitur, a pupilla propius esse & colorem habere albidum ac fere cæruleum. Nam lentem ipsam, eamque omnem, dissolvi ac liquefieri. Igitur, cum sub velamento, atque inter hoc & lentem, humor subesse soleat varie crassus atque coloratus, plerumque albidus, has cataractas a nonnullis cisticas, cum velamento suo contineantur, & ab humore, lacteas, vel purulentas, fuisse appellatas. De glaucomate vero TAYLOR contendit, illud nasci a totius corporis malo habitu, vel cachexia, & præcipue a redundante in humidis pituita. Corruptos enim humores, in lentem transfusos, efficere, ut illa tota cum duritia intumescat: Ob id plerumque graves diuturnoque, tum capitis, tum oculi, dolores antecedere glaucoma, eoque, intumescens lente pressisq; interioribus oculi partibus, augeri, donec, ut tandem omne lumen amittatur, & *αμυρώσει* sequatur. Nam tandem illam oculi tunicam, quæ videndi facultatem præstat, quam TAYLOR, cum MARIOTTO, choroideam, alii, & quantum opinor, rectius, retinam esse, existimant, ab indurata lente pressam sentiendi facultatem amittere. Eandem ob causam etiam diffundi dilatariq; pupillam. In his oculis ab initio lentis colorem parum mutari, cum vero tandem glaucum fieri, vneam autem a lente pressam multum anteriora & corneam versus promoveri addit. Vid. TAYLOR's *Treatise on the Diseases of the crystalline Humour*. Hæc ideo adduxi, non, quod illi homini magnam fidem habendam esse existimem, sed, quod his ea, quæ PETITUS proposuerat, paulo magis patefieri ac illustrari, crediderim. Alia plura & egregia addiderunt VALSALVA & MORGAGNUS c. I. Ex his enim non pauca, & illud præcipue, discimus, suffusionem etiam nasci ex vitata illa tunica, quæ sinus vitrei, cui lens insidet, cingitur, & quæ ab *υαλόδε* proficitur. Uterque enim hoc observatione ex incisis post obitum oculis

confirmavit . Igitur , si suffusio , quæ prius acu curata fuit , non repente , sed post aliquod tempus , & pedetentim , revertit , id vitio hujus velamenti , quod , ex observatione MORGAGNI , mucum quoque exsudat , incidere potest . Vid. VALSALVA Dissert. Anat. II. §. XVII. T. I. p. 146. & MORGAGNUS Epist. XVIII. §. 23. T. II. p. 334. Nisi me omnia fallunt , illud jam certi habemus , veræ cataractæ sedem esse eam , quam dixi . Et quamvis nec MORGAGNUS Ep. XVIII. §. 13. XIX. §. 8. illud omnino negare noluerit , dari suffusiones in humoris aquei parte , seu sic dicta camera posteriori , illæsa lente , ex coacto crudoque humore natas , illud tamen compertum est , nec hanc pelliculam sine lentis ipsius læsione posse acu deduci . Lentem vero , si affecta fauciatæque est , obscuram fieri , aliis observationibus discitur . Vid. Observ. PETITI de magnitudine duarum sic dictarum camerarum oculi in C. A. R. Sc. MDCCXXIII. p. 54. & MDCCXXVIII. p. 295. & 408. Videntur etiam melius curari posse suffusiones , ubi velamentum pellucidum & integrum est , quam , ubi illud etiam vitium contraxit , & ubi , morbo per vetustatem confirmato , omnia multum inter se coherent . A vero enim propius est , illas suffusiones , quæ , quamvis acu iterum atque iterum , & quoque valentius , pressæ , infra pupillæ regionem deduci nequeunt , vel , quæ etiam deductæ , mox iterum redeunt , & quæ , si tandem inferiori parte insidunt , magnam inflammationem movent , tales esse , in quibus lens vitiatæ cum suo velamento concrevit , & cum processibus ciliaribus cohaeret , a quibus sine negotio & gravi eorum offensione , hypopyi etiam metu , non potest deduci . Hoc enim in earum suffusionum curationibus , quibus vetustas accessit , potissimum fieri , novimus . Vide de la FAYE c. l. & BENED. DUDELLS *Treatise of the Diseases of the Horny-Coat of the Eye, and the various Kinds of Cataracts* . Cap. III. p. 107. Hæc paulo fufius & uberius exsequi volui , cum ex his peripicuum sit , jam melius exploratam esse suffusionis sedem atque naturam . Et omnes , qui artem faciunt , monendi sunt , ut per ea , quæ experientia in ipsis curationibus docebit , hæc vel resellant , vel magis confirmant , & ut indicia , non solum communia , sed variis suffusionibus propria , simulque , quid de singulis , vel sperari , vel timeri debeat , atque etiam his omnibus accommodatam curationem , ostendant . PETITI supra commemoratam medendi rationem , quam TAYLOR , more suo , verbosius exposuit , describere non audeo , quare me in ea suffusionem curandi ratione , quæ jam olim , cum morbi natura nondum satis perspecta esset , in usu fuit , continebo .

S. 1303.

Ex nascente recentique suffusione oculus caligare incipit , ut ægro quasi nubecula obversetur . Hæc indies , mox celerius , mox tardius , crassior apparet , & tandem se interiori potentia ita opponit , ut illa etiam extrinsecus alius intuentis oculis pateat . In veterascente suffusione acies magis & magis heberatur , tandemque omnis amittitur ^a .

^a Monendi sunt tirores , ea , quæ oculis sic obversantur , non semper suffusionem indicare . Nam id ex aliis causis incidere potest , veluti , si in cornea ex inflammationibus pustulæ & ulcera oriuntur , vel , his curatis , cicatrices manent . Etiam si crudus succus , vel pus , ex choroidea & processibus ciliaribus inflammatis in humore aqueo coit ; & si in vitreo , nec non in retina , vitium est ; & præcipue , si sub hac in choroidea arteria venæque , quæ , vel sanguini , vel lymphæ , accommodata sunt , intumuerunt ,

ex quibus non raro *ἀμύμησις* sequitur. Vide in PITCARNII Diff. Med. Theoriam morborum oculi p. 206. Ipse homo melius has maculas cernere potest, si is cælum serenum, per chartam acu minori perforatam, cui niger, vel viridis color inductus est, contuetur.

§. 1304.

Est tamen differentia. Interdum enim suffusio pedetentim nascitur, & oculi inter initium parum, tandem vero magis caligant. Alii vero ex ea subito, & intra paucos dies, obcæcantur; id quod incidere potissimum solet, si ictus oculum graviter læsit, & rupta, vel inflammata, fuit illa *ἀπαχνώδης* lentis tunica.

§. 1305.

Ipse etiam suffusio varie colorata est. Habet enim colorem lacteum, cinereum, glaucum, aureum, plumbeum, raro cæruleum, viridem & rubicundum. Quid de singulis sperari possit, protinus dicam.

§. 1306.

Si sola lens opaca fit & contrahitur, illa vero tunica *ἀπαχνώδης* integra est & pellucens, homo inter initia melius videt ea, quæ e latere posita sunt, quam, quæ ex adverso. Etiam fere noctu & in tenebris, quibus pupilla diffunditur, is melius videt, quam interdiu & in magna luce. Tunicam vero *ἀπαχνώδη* corruptam esse, cognoscitur ex prima origine, & morbo, qui hoc vitium attulit. Nam nasci solet ex inflammatione, qua etiam discussa, longe celerius acies hebescit, ac caligat, ita, ut brevi omne lumen amittatur. In hoc suffusionis genere nullus sensus lucis relinquitur, nec homo in tenebris, & si pupilla dilatata est, melius videt. Ipsa autem suffusio, quæ intus conspicitur, albicans est; & quasi rugosa.

§. 1307.

Primum genus cataractæ nasci videtur, si ille succus, qui naturaliter inter lentem & ejus velamentum est, & a quo illa alimentum accipit, deficit. Lens enim contrahitur, arida fit & opaca. Id, præ ceteris, iis incidit, qui dies noctesque legunt, scribunt, vel aliud opus, veluti cælatur, intentis oculis perficiunt. Dum enim muscoli oculorum recti valentius adducuntur, (id quod fieri necesse est, si ea, quæ coram sunt, & propiora, contueri volumus) lenti apprimitur velamentum, quæ res prohibet, quo minus ille humor ex ipso velamento exire & secer- ni possit. Dum vero lens non recte alitur, illa, prout dictum

est, corrumpitur. Interdum, si oculus extrinsecus percussus est, id etiam contractis valentius per inflammationem musculis incidere solet.

§. 1308.

Lentis autem velamentum, vel tunica ἀραχνώδης, vitatur, si illa repente rumpitur, ita, ut interdum lens, quam etiam corrumpi necesse est, in anteriorem oculi partem, quæ inter corneam vueamque est, transeat. Hoc vero oculo vehementer percussio incidere, mox retuli. Ceteroquin ex variis occasionibus in choroidea atque processibus ciliaribus inflammatio movetur, quæ oculi φλεγμῶν (281.) dicitur. Nam hæc, si magna est, etiam in illud lentis velamentum evocatur, & huic vitium adfert. Interdum inflammatio movetur, si in humidis corrupta crudaque materia est, quæ, dum in omne corpus diducitur, etiam in oculorum teneriores partes, atque hanc tunicam venit, in arterias lymphæ accommodatas, transfunditur, subsistit, & itinera intercludit. Huic periculo ii subiecti sunt, quibus corporis habitus corruptus est, & præcipue, quos catarrhus diu multumque vexat, nec non alii, qui non humenibus, sed ficcescentibus, naribus sunt, vel qui earum emunctionem negligunt. Nam pituita, quæ per nares excerni nequit, in oculum converti quandoque potest. Etiam itinera illa, per quæ humor ferebatur, si vexata laxataque sunt, excæcantur, id quod incidere potest, si ictus oculum extrinsecus graviter læsit. Periclitantur etiam ii, quibus venereus morbus mercurio fuit curatus, & ii, quibus in capite alii pestiferi morbi, & vehemens præ ceteris dolor, fuit. Nec minus alii, quibus corpus imbecillum, rarum atque obesum est, & qui illud ignavia, somno, satietate, vengre, hebetant atque solvunt, vel, qui ex loco salubri in gravem veniunt, aut corpus calore relaxatum subito frigore excipiunt ^a.

^a Vitata hac tunica, necesse videtur, etiam lentem vitari. Est tamen observatio commemorabilis SANTORINI, qui lentem diaphanam invenit, membranam vero, quæ candidas strias, radiorum in modum compositas, habuit. *Obs. Anat. Cap. IV. §. 4. p. 82.* Confer MORGAGNUM c. 1. Ep. XVIII. §. 19. p. 329.

§. 1309.

Scire etiam necessarium est, ex inflammata illa tunica χροσαλῶδες interdum pus inter eam & lentem coire, quod genus suf-

fufionis, cum humor in hoc velamentum contractus inveniatur, cataractam cyfticam, alii purulentam, alii, quod ille humor lactis cremori fimilis effet, lacteam, appellaverunt *a*. Etiam ipfa lens liquefcere nonnumquam videtur, & in fimilem humorem verti *b*. Interdum ea contracta atque opaca & aliter colorata illo corrupto humore comprehenditur *c*.

a Vid. TAYLOR'S *Treatise on the Diseases of the Crystalline humour* Cap. V. p. 23.

b Vide Obferv. HEISTERI in oculo canis in Ephem. N. C. Cent. IV. Obf. 198. aliam VALSALVÆ in homine in MORGAGNO c. I. Ep. XVIII. §. 17. p. 326.

c In vetula inveni hoc cataractæ genus, in qua multus humor lacteus in lentis velamentum, vel tunicam *αποκαθάρσις*, contractus erat, in ipso vero humore lentem opacam, luteolam, & quæ vix majoris lenticulæ efculentæ magnitudinem habuit. Vid. Programma, quo Anno MDCCXXXVI. d. XVII. Martii sectionem publicam cadaveris indixi, ex quo hanc observationem etiam adduxit Celeberr. MORGAGNUS c. I.

§. 1310.

Proximum his vitium in lente crystallina est, si ea cum suo velamento multum & ita intumescit, ut reliquæ oculorum partes ab ea premantur. Hoc his indiciis cognoscitur: Oculus datus, digito renitens, attollitur, & magis, quam naturaliter consuevit, prominet. In eo gravitatis quidam & doloris sensus est. Intus in oculo illud, quod se opponit, colorem habet marinæ aquæ. Tandem, si malum inveteravit, pupilla dilatur, & accedit *μυδίασις*. Quoniam vero, & vitreus humor, & retina, a lente, quæ multum intumescit, premuntur, perit omnis videndi facultas, & oritur *ἀμυδίασις*. Glaucoma hoc vitium vocant. Aliud vero glaucomatis genus est, si vitreus humor intumescit, corrumpitur & obscurus fit. Is tamen longe frequentius dissolvitur, & oculus, qui caligat, concavus fit atque flaccidus, qui prementi nihil renititur. Neceffe vero est, corrupto vitreo humore, etiam lentem vitari.

§. 1311.

Primum genus suffusionis quandoque victus ratione & idoneis medicamentis averti potest, atque etiam, ubi illud jam ad maturitatem pervenit, manu curari. Pejus videtur alterum, quod in eo non sola lens, sed etiam hujus velamentum, cum illa quandoque tunica, qua vitrei humoris sinus cingitur, vitium contraxit, & acu deduci debet. Spem etiam felicitis curationis facit ipse suffusionis color, quem ex albedo cæruleum, vel pa-

rum flavescentem, esse oportet, & si oculus, nec durus est, nec nimis mollis, & si ei sensus aliquis lucis relictus est, ita, ut in tenebris pupilla aliquantum contrahatur, in luce vero dilateretur. Vix sanabilis est suffusio, quæ colorem habet, auro, aëri, vel ferro polito, similem, si illa ex graviore & diuturno morbo, maioribus capitis doloribus, vel ictu vehementiori, atque oculi phlegmone, orta est. Nec fere ulla spes iis est, qui sine hoc vitio, & ante nascentem suffusionem, aciem hebetem habuerunt, in quibus plerumque amaurosis accedit. Hoc magis timeri debet, ubi pupilla, amissa naturali figura, in aliam se vertit, si illa multum diffusa & immobilis, oculo vero nullus sensus fulguris relictus est. Neque oculus exiguus, neque concavus, neque durus atque prominens, curationi opportunus esse solet. Neque idonea est senilis ætas, ac ne puerilis quidem, sed inter has media. Etiam considerari oportet corporis habitum, qui, si corruptus, & aliquod vitium in humidis est, mali morbi & minus prosperæ curationis periculum facit. Glaucoma inter initia per victus rationem & medicamenta, quæ noxiam materiam digerunt, & in inferiora depellunt, discutitur. Si vero adolevit, nullam curationem recipit.

S. 1312.

Si oculi caligant, & suffusionis metum faciunt, experiri licet auxilia per victum & medicamenta. Medendi vero rationem ab evidentibus causis instrui oportet. Qui igitur ex suffusione caligare coeperunt, eos numquam oportet, oculos ad scribendum legendumque, vel aliud opus faciendum, frequenter intendere, sed ab omni negotio, quod firmam oculorum aciem exigit, abstinere. Observatio major necessaria est rerum communium, ad sanitatem vero necessariorum, veluti, ut alvus, & in feminis menstrua, respondeant, ut, si in viris hæmorrhoides sanguinem fundere solitæ sunt, illæ non supprimantur, cum oculorum imbecillitas, suffusio & glaucoma, sæpe ex his oriri soleant. Si sanguis copia peccat, is detrahendus est, tum incisa vena, tum concisa cute, admotisque cucurbitulis. Interdum, si ejusmodi vitia hominem celerius corripiunt, eo maturius auxilia efficaciora rapienda sunt. Igitur, si phlegmone oculum tenet, sanguis ex jugulari vena, imo etiam ex arteria, mittendus, & palpebris crebrius adhibenda est *ἑλὼς*, (298.) admotis & impositis

omnibus, quæ adversus oculorum φλεγμονήν possunt. (292. 305.) Si in humidis pituita abundat, oportet eam expellere, & curioſo victu cavere, ne inutilis materia corpori superſit. In his caſibus, & in corporibus adſtriſtis, plurimum proficere ſolent minerales aquæ, quas diu & iterum potare oportet. Etiam profunt, quæ urinam movent, & ex his, præ ceteris, ſucus millepedarum ſylveſtrium, quarum viginti, triginta, & ſub finem plures, vivæ ex vino in mortario teruntur. Vinum autem horis matutinis per plures dies bibendum eſt. Etiam utile eſt, curim exulcerari, vel admotis cantharidibus, (937. 938.) vel fonticulis, (926. ad 934.) vel, id quod maximam efficaciam habet, ſeraceo, (939.) ut malæ materiæ exitus ſit. Si aliud vitium in humidis eſt, danda ſunt decocta & medicamenta ex mercurio, purgandis humidis apta: ſi poſt gravem ſanguinis profuſionem oculi hebeſcunt, & harum valetudinum metum faciunt, danda ſunt jura, ex quibus radices & herbæ, quæ aperiendi vim habent, decoqui poſſunt. Ubi vero oculus, qui caligat, intumeſcit, duruſque fit, non inutilia ſunt fomenta ex herbis emollientibus, a quibus ſub finem, ſi aliquid ex tumore & duritia minuitur, ad diſcutientia tranſcundum eſt. Sæpe enim vitium his tollitur, ſi prius adhibita fuerunt auxilia, quæ mox præcepi, & quæ noxiam materiam depellant. Nam ſine his fomenta pernicioſa eſſe quandoque poſſunt.

S. 1313.

Si vero hac medendi ratione illa vitiorum genera non inter initia diſcutiuntur, videndum eſt, num manus curatio adhiberi poſſit. Hæc poriſſimum locum habet in primo genere ſuffuſionis, ſi non multum inveteravit. Nam ultimum genus, ubi, & lens, & ejus velamentum, vitium contraxerunt, curationi non ita idoneum eſt. Etiam ſupervacua, imo non ſine periculo, eſt curatio per manum, ſi ea adhibetur glaucomati, vel ſuffuſioni, cui μυδρυσίς & ἀμυδρυσίς acceſſerunt. Atque ipſius quoque ſuffuſionis quædam maturitas eſt. Exſpectari igitur oportet, donec ſuffuſio duritiem aliquam non nimiam habere videatur, cujus rei indicium eſſe ſolet, ſi homini lucis & rerum, quæ oculis obverſantur, aliquis ſenſus relictus eſt; is vero, nec has, nec colores, ſatis diſcernere poteſt. Si tempus eligere licet, curatio, vere, eſſe debet, vel autumnæ, nondum ortis, vel jam fra-

Atis æstibus : Etiam ratio servanda est menstruorum & hæmorrhoidum, quarum venæ, si sanguinem fundunt, curationem minus expectari debet, si humor in nares, fauces, vel pulmonem, destillat, & frequentes tussis, secretus atque sternutamenta, vel in capite dolorem, in corpore febrem, mover. Necesse etiam est, ut eo die, quo æger curabitur, cælum apertum sit, serenum, haud nubilum, vel caliginosum. Et eum, qui curaturus est, recte valere oportet, cum ad hanc rem, & oculorum acies clara atque acris, & manus strenua ac stabilis, requiratur.

S. 1314.

Ante curationem alvus aliquoties ducenda, & homo per aliquot dies modico atque minus valenti cibo alendus est. Portioni vero præstanda est aqua, vel prisana, aut alia ex potionum generibus imbecillissima. Quæ omnia plurimum ad avertendam inflammationem facere possunt, cujus quandoque metus esse potest. Eo ipso die ante curationem iterum alvus lotionem immissa solvi debet, ne desidendi necessitas ægrum surgere cogat.

S. 1315.

Acu res agenda est, non tamen nimis acuta, nec nimis tenui. Si enim nimis acuta est, lædi possunt minores arteriæ atque venæ in uvea & processibus ciliaribus. Si autem nimis retusa est, ea ægrius, & non, nisi premendo, demittitur. Optima esse videtur, cujus mucro paululum tenuatus, latior, non vero nimis acutus est. Habere debet manubriolum, & in hoc signum, ut, si acus demissa fuerit, sciri possit, qua parte ea plana sit, qua tenuata. Fieri potest acus ex ferro, satis duro, non vero fragili. Fere tamen melior est, quæ ex auro fit, quod crebrioribus mallei ictibus duratur. Si ex ferro est, magnam curam adhiberi oportet, ut omnis rubigo exteratur. Ob id illa, priusquam oculo admoveatur, trajici potest per pannum laneum densum, qualis purpureus esse solet, & hujus fricatione lævigari. Etiam, antequam demittitur, per labra, saliva madida, duci potest.

^a Veteres usi sunt acu rotunda valde acuta. Vide figuram in BARTSCH P. V. p. 65. qui ceteris argenteas præfert. TAYLOR, qui novam illam mendendi rationem proposuit, acu utitur paulo latiori, cujus vero mucro, altera parte gibbus, altera planus est. Vid. l. c. Cap. XI. p. 33. Eam delineasse videtur SHARP Tab. X. p. 169. Is vero mediante phlebotomo prius scleroticam incidit, viamque facit, per quam acum demittit. Etiam utitur ferramento, quod speculum oculi vocant. Sed hac ratione vix prohiberi potest.

erit, quo minus per plagam hiantem, si oculus illo ferramento premitur, efferatur aqueus humor. Hoc vero si incidit, collabitur, & cornea, & vnea, & vix sine noxa deduci potest suffusio. Hoc notatum quoque invenio in *the Supplement to KENNEDYS Ophthalmographia*, quæ acerbior censura est in varios auctores, præcipue CHESELDENUM p. 97.

§. 1316.

Opus est medicamento ad coercendam inflammationem opportuno. Optimum est, quod componitur ex alumine usto, saccharo Saturni, vel æris flore, quem tutiam vulgo appellant. Hæc excipiuntur ovi albo, &, adjecta aqua rosarum, spatula agitantur miscenturque. Ex hoc autem liquore exprimitur panniculus, qui protinus ante curationem superdatur alteri oculo, injectaque fascia adstringitur.

§. 1317.

Locus lucidus esse debet, ut chirurgus ferramentum in hominis oculo cernere possit. Nimia tamen lux, si oculo aliquis ejus sensus relictus est, efficere potest, ut pupilla se nimium contrahat. Quare homo non lumine adverso sedeat, sed, ut lux e latere in oculum, qui curabitur, admoveatur. Adverso sedili, paulo altiori, insideat chirurgus. Caput a ministro continendum & immobile præstandum est. Etiamnum duo alii a lateribus objiciuntur, qui hominem labare non sinunt. Levi enim motu eripi acies in perpetuum potest. Linamentis igitur & pannis super alterum oculum impositis, eoque deligato, oculus, qui curationem ex manu postulat, digitis super palpebras collocatis, leniter perfricandus est, ut minores venæ, quæ acu lædi non debent, inflentur & se magis ostendant. Homo vero monendus est, ut oculum nasum versum moveat & immobilem faciat. Tum chirurgus altera manu palpebras diducit, altera acum admovet. Curari vero sinister oculus dextra manu, dexter sinistra, debet. Acum, quam ea rationeprehendit, qua scribentes calamus solemus, ita in oculum demittit, ut digitus minimus, & alter, huic proximus, hominis tempori & angulo oculi huic propiori innitatur.

§. 1318.

Demittenda est acus, recta, per tunicas, loco fere medio inter corneam & angulum tempori propiorem, ita, ut nulla vena lædatur. Is locus opportunus est, qui a cornea spatio duarum

linearum distat *a*. Quamprimum acus in oculum penetravit, ea inclinanda ad ipsam suffusionem est, & vertendo altius imprimenda. Ubi ad suffusionem ventum est, ita inclinari debet manubrium, ut mucro acus, & ejus pars plana, supremæ suffusioni admoveatur. Hæc paulatim deprimi & infra regionem pupillæ deduci debet. Ubi hanc tranſiit suffusio, ea paulo vehementius acu imprimi debet, ut inferiori parte sub humore vitreo insidat. Si hæſit, & homo ea, quæ ante oculum obverſantur, videre poteſt, curatio expleta est. Protinus vero oculus obductis palpebris contegendus est, ne nova lux eum offendar. Acus educi debet, commillis prius palpebris. Omnia curioſius agenda ſunt, ne interiores oculi partes lædantur.

a Per quam partem acus in oculum demitti debeat, ſingulari ſtudio excuſtus eſt PETITUS, Medicus, in Comm. A. R. Sc. MDCCXXVI. p. 370. qui oſtendit, lædi proceſſus ciliares, ſi ad unam lineam oculum perforetur. Si vero hoc fiat ad tertiam, quartamve, lædi aponeuroſin muſculi abducenſis. Hujus autem læſionem ſequi vomitum, nauſeam, aliaque mala. Igitur concludit, aptiſſimum locum eſſe, qui a cornea aliquid ultra duas lineas diſtat. TAYLOR l. c. Cap. XI. p. 33. acum ita demittit, ut inter corneam & locum, quo oculus perforatur, ſpatium ſit unius lineæ cum dimidio.

§. 1319.

Post hæc linamenta ex illa miſtura (1315.) expreſſa imponi, & oculus devinciri debet. Primo die, tertia quaque hora, linamenta, cum inaruerunt, iterum madefacienda ſunt, ut inflammatio coërceatur. Si hujus major metus eſt, ſanguinem mirri oportet. Numquam vero ante ſeptimum diem palpebræ diduci debent, cum inſueta lux oculum concitare poſſit, & efficere, ut ſuffusio redeat. Quiete opus eſt & abſtinentia. Homo ſupinus cubet, ita, ut caput excitatum ſit. Cibus primis diebus non alius aſſumendus eſt, quam liquidus, ne maxillæ laborent. Ultimis diebus linamenta ex aqua tepida, cui parum ſpiritus ardentis admifceri poteſt, exprimi poſſunt, & ſuper oculos dari.

§. 1320.

Septimo circiter die relevandus eſt homo, reſolvenda facſcia, aperiendufque oculus in loco obſcuro. Ubi is vider, neceſſe eſt, ut clauſis feneftris ſe in tenebris contineat, quo oculus pedetentim luci adueſcat; ob quam rem etiam oculus panniculo quadrato, quod viridem, vel cœruleum colorem haber, commode contegitur, qui vero non facſcia adſtringitur, ſed ita accommodatur, ut præ oculis pendeat.

§. 1321.

Incidere potest, ut sub hac curatione vitiata & e sede sua mota lens per pupillam in illum locum, qui inter corneam & vucam est, veniat. In hoc casu præcipiendum est ægro, ut supinus & in tenebris jaceat, quo lens iterum per pupillam in antiquam sedem revertat, quæ deinde demissa in oculum acu infra regionem pupillæ deduci & imprimi potest, ut inferiori parti infidat. Si vero illa manet, & dolorem movet atque inflammationem, protinus incidenda est cornea, & lens per hujus plagam vofella, vel minori hamulo, educenda. In hac curatione omnia similia debent esse iis, quæ in hypopyi curatione præcepi. (321. ad 323.) Nec alia adhibenda est, si ex læsa arteria, venave, major sanguinis modus in oculum effusus est, quem protinus, & antequam is inflammationem concitat, evocari oportet. (321. ad 323.)

§. 1322.

Est quoddam suffusionis genus, quod, cum nullam curationem recipiat, exposuisse satis erit. Suffusio suo loco est, quæ vero, quasi tremula, semper labat. Hoc accidit, si processus ciliares, quos cum velamento lentis cohærere supra retuli, fuerunt aliqua parte disrupti & a ligamento ciliari diducti. Aliud genus est, quod non solum labat, sed huc atque illuc ita movetur, ut lens opaca, qualis in suffusione esse solet, pupillæ opposita, mox cernatur, mox iterum quasi evanescat. Oculus est concavus & sine duritia, pupilla vero diffusa, & quæ naturalem figuram amisit. Nascitur hoc genus vitii, si vitreus humor colliquefactus est, cui arida lens innatat. Nec hoc ulla arte eliditur.

A M A T P Ω Σ I Σ.

§. 1323.

Caligare nonnumquam oculi consueverunt, sine lippitudine, aut suffusione, si nervus opticus, & illa tunica, a qua videnti potestas proficiscitur, resolvuntur. Quibusdam acies sensum pedetentimque hebescit, ac tandem caligat, aliis vero ea repente eripitur, qui subito occæcantur. Si uterque oculus lumen amisit, vel si vetustas accessit, accedit *Μυδρίασις*. (1307.)

§. 1324.

Hæc oculorum resolutio ex variis causis nascitur, veluti si in oculos hominis, qui diu in tenebris omni luce orbatus fuit, repente corusca & splendens omnemque visum præstringens lux admittitur, vel si in febre ardente, huiusque ipso imperu, sanguis ex talo mittitur. Quandoque hæc vitia post comitalem morbum relinquuntur: In quibus casibus omnibus vix umquam opitulari possumus. Eandem vero imbecillitatem quandoque facit humor, quo cerebrum & optici nervi premuntur. Iidem resolvuntur interdum ex ictu, vel, si podagra, aliufve morbus, male, & reprimentibus, curatus fuit. Adversus hos morbos, si ii oculum non nimium occupaverunt, experiri licet ea, quibus malæ materiæ exitus datur. Ferramentis candentibus exulcerari debet summum caput, & cutis post aurem. (938.) Utiliter etiam, præcipue, si homini, cum his, continens somnus, nulla vero febris est, admoventur cervici & tergo cantharides. (937. 938.) Ulcus etiam, vel sic dictum setaceum, fieri potest in nucha; (939.) quæ ulcera diutius fervanda sunt.

§. 1325.

At, si *ἀμύρωσις* orta fuit post magnam sanguinis profusionem, vel post concubitum, qui frequentior, vel numero, vel natura, ratione ætatis & corporis, fuit, optima præsidia sunt, quæ a victus ratione petuntur. Dari debent jura carniū, observatis iis, quæ alibi (418.) præcepi. Etiam prodest gelatina, & potio, quæ ex nucleis cacao paratur. Post venerem, & si post sanguinis profluvium verendum non est, ne sanguis iterum erumpat, dari etiam potest vinum meracius. Extrinsecus caput, & hujus futuræ, omne etiam corpus, linteis asperioribus affidue & frequenter perfricari debent. Proficiunt etiam thermæ, vel naturales, vel arte compositæ, si ex alto in caput destillant. (1217.)

§. 1326.

Interdum iis, qui ex hac imbecillitate caligare solent, nulla pituita ex naribus fertur. His proficit, si subinde vapor aquæ calidæ, ex qua etiam herba majorana commode coquitur, naribus subjicitur. Tenacior pituita sternutamentis elidi debet.

§. 1327.

At enim, si id est ex malis ulceribus, si *ἐπρῆς*, (919.) por-

rigo, (922.) scabies, aliaque ulcerum genera, extrinsecus ad-
motis reprimendis prohibita, fuere, proficere possunt curatio-
nes, quibus humida purgantur, & sudor etiam evocatur. Alii,
qui ex morbo venereo lumen amiserant, illud receperunt, con-
citato per mercurium salivæ profluvio. Hoc fieri potest, si ossa,
in posteriori orbitæ parte, vel horum membrana, ex vitio intus
orto, intumuerunt, quod vitium illa curatione dissipatur.

§. 1328.

HIPPOCRATES dixit, ex vulneribus, quæ superciliis infe-
runtur, lumen amitti. Et VALSALVA aliquando mederi potuit
oculo, qui a rostro galli Indici eo loco percussus, & protinus oc-
cæcatus fuerat. Perfricuit supercilium ea parte, ubi ex orbita
nervus, qui ramus nervi ophthalmici est, educitur.

Nervus ophthalmicus est prior trium ramorum majorum, in quos nervus
quinti paris dividitur, qui etiam, ubi hi nervi in orbitam feruntur, cum
nervo tertii paris committitur. Ab hoc autem musculi oculum moventes ner-
vos & movendi potestatem accipiunt. Musculi nervum opticum comprehen-
dunt, quem, si convelluntur, valentius comprimere possunt. Hæc causâ ef-
fere videtur illius caliginis, ex vulnere superciliorum ortæ, quam HIPPOCRA-
TES animadvertit. Nam, nervorum inter se junctorum implicationes quan-
doque maximas commotiones in corpore præstare, vel sternutamenta probant,
quæ etiam ex affecto minori nervo, qui ab eodem nervo ophthalmico ad na-
res pertinet, moventur. Vide locum HIPPOCRATIS in Coacis Prænot.
Sect. III. n. 391. T. I. Edit. Lind. p. 573. VALSALVAM Dissert. Anat. II. &
in hunc Celeb. MORGAGNI Epistolam XVII. & XVIII. Confer programma de
Vulneribus superciliis illatis, curæ cæcitatem adferant, quo Anno MDCCXLI.
Panegyris medicæ indixi.

ΣΤΡΑΒΙΣΜΟΣ.

§. 1329.

Strabones dicuntur, quibus oculi distorti sunt, & inæquali-
ter moventur. Hoc interdum fit mala consuetudine, si pueri
aciem diu multumque in ea, quæ a latere, vel propius ab ocu-
lis, sunt, oblique flectunt. Vel, si unus oculus, morbo quo-
dam affectus, diu opertus fuit. His lux & omnia, quæ con-
tueri cupiunt, ex adverso & magis remota esse debent. Ubi
puer adolevit, eradicanda est consuetudo, alia, & priori contra-
ria; ad quam rem plurimum facere potest, si puer in speculo
diu & sæpe obrutum in proprios oculos figit, & quidem, ut re-
ctum recto, lævum lævo, oculo acriter & diu consideret. Hoc
fere melius est, quam, si in oculos illigantur juglandium puta-

mina, quæ parte anteriori, quæ pupilla obversa est, foramen habent, quibus etiam efficitur, ut oculus, si homo eo videre cupit, recte vertatur ^a. Nonnumquam intus in oculo processus ciliares, qui ex ligamento ciliari educuntur, & qui lentem cum suo velamento in sede sua continent, atque etiam, si ea, quæ coram sunt, intueri volumus, illam ad corneam adducunt, ex aliqua parte resoluti sunt, & vi sua destituti. Nam, sequitur, ut ex altera parte, ubi fibræ integræ sunt, illæ contrahantur & adducantur, atque ut ipsa lens cum suo velamento in eam partem vertatur & adducatur. Quo vero, si talis homo ea, quæ coram sunt, videre cupit, pupilla ex adverso oblique collocatæ lentis sit, oculus musculis suis paulo in eam partem contorquendus est. Hoc etiam fieri solet, si oculus ex alio vitio, veluti corneæ ulceribus & cicatricibus, caligat, quare ille musculis in eam partem vertitur, per quam melius homo cernere potest. Vel, si omnis acies erepta in amaurosi fuit, is quasi negligitur, & non movetur. Si, id quod in pueris rhachitide ægris frequens est, inæqualiter intumescunt ossa, & præcipue sphenoidæum, per cujus foramina nervi ad oculos feruntur, premi solent nervi, qui ad musculos pertinent, & resolvantur. Quæ nervorum resolutio ex aliis quoque causis fieri potest. Plerumque tamen oculi ita distorquentur, si orta a vulnere, vel variolis, aliisque occasionibus, magna suppuratione, musculi læsi sunt & contracti. Quibusdam hoc vitium a nativitate est, quibus in partu ab obstetrice oculus vexatus fuit. Aliis illud hæreditarium est, quorum parentes etiam oculis obliquis & distortis fuere. Si ab his causis hæc imbecillitas relicta fuit, nulla ope adjuvari potest. Ea tamen foedior esse solet, ubi fortunæ hominis negligentia quoque accessit ^b.

^a Vid. BARTISCH P. II. p. 13.

^b Vid. PORTERFIELD in the Medical Essays Vol. III. Obs. XII. p. 160.

URINÆ REDDENDÆ DIFFICULTAS.

S. 1330.

Venio ad ea, quæ circa urinæ itinera & vesicam oriri solent. Urina interdum non redditur, cujus rei plures causæ sunt. Quandoque vitium est in renibus, vel in ureteribus, per quos

urina in vesicam destillat. Id vero ex dolore intelligitur, qui lumbos, & id quod super inguina est, occupat; accedit frequens vomitus. Locus vero sub pectinis ossibus, quæ vesicam tuentur, nec tumet, nec dolet. Hujus vitii curatio a Medicis requirenda est. Ubi vero vesica a suo humore distenditur, eo loco sub pectine & tumor est, & dolor. Tumor etiam digito occurrit, in viris, si in anum demittitur. Ubi valde intenta est vesica, inflammatio cum meru gangrænæ excitatur, & æger inter miseros cruciatus etiam cibum & bilem per os reddit. Interdum sibi urina in vesicæ cervice viam facit, & per ulcus, ex gangrænâ, vel suppuratione, natum, erumpit.

S. 1331.

Si vesicam inflammatio tenet, id quod ex dolore, febre, & aliis indiciis, (1329.) sciri potest, protinus sanguis mittendus est ex brachio, dandaque sunt, quæ leniunt. Proficat decoctum radices althææ, hordei, fl. verbasci, papaveris rhœados; vel componi potest ex seminibus papaveris & amygdalis cremor, quibus omnibus parum nitri adjicitur. Homo etiam in balneum demitti, vel ejus abdomini oleum anethi illini, potest. Balneum vero nocet, ubi jam inflammatio adolevit, & in scroto gangrænâ metus est. Nec illa decocta utilia sunt, ubi vesica jam multum distenditur. Si vero malum his vinci non potest, oportet urinam manu emoliri, vel demissa in urinæ iter & vesicam fistula, quam Græci *κατεσθήρα* vocant, vel, si hæc demitti non potest, facta plaga & perforata extrinsecus vesica. De quibus curationibus protinus dicam.

S. 1332.

Nec urina efferri potest, si ejus iter collapsum est, id quod senectute fit, vel, si medulla, quæ per spinam fertur, & ex qua nervi ad vesicam pertinent, læsa, & nervi resoluti sunt. In hoc casu sæpe res postulat, quoties urina urget, eam toties demissa in vesicam fistula evocare. Ex hoc vitio fere semper contrarium nascitur, ut post homini urina sine voluntate destillet. Auxilio eodem etiam quandoque egent, quibus, quod diu continuerunt, vesica multum intenta, & ob id ejus tunica laxata fuerunt. Fistula in vesica relinqui potest, & in eam etiam immitti decoctum, quod in vesica aliquem sensum excitare potest. Cum hordeo coquitur ex aqua herba hyssopi, marrubii,

majoranz, ruta, alchymilla, & adjicitur parum, octava circiter pars, aquæ vulnerariæ. Ubi vesica iterum ad consuetudinem suam & pristinum robur rediit, id quod interdum post plures dies accidit, recipitur fistula. Oportet vero hominem monere, ut frequentius mingat, ne vesica multa urina in eam contracta iterum distendatur laxeturque *b*.

a Urinæ suppressionem ex luxatis vertebrae lumborum vide in Eph. Nat. Cur. Dec. III. A. IV. Obs. 126. p. 257.

b Catether, ubi is in vesica relinquitur, septimo circiter quoque die educendus atque purgandus est, cum is ea materia, quæ ex urina defecit & ei inhaerescit, asperior fieri, & urinæ iter offendere possit. Etiam ad id idonei sunt catheteres flexiles, quos infra describam, vel, qui ex plumbo facti sunt, parum incurvi, nec valde longi.

§. 1333.

Observatione compertum est, laxata intusque vesica, aliquando super pectinis ossa tumorem manere, quamvis urina provenire videatur. Hæc res nonnullis opinionem fecit, ibi suppurationem futuram esse, qui etiam ad aperiendum tumorem consilia dirigere non dubitaverunt. Ubi vero tandem fistulam in vesicam recte compulerunt, magna vis urinæ profusa est, & omnis tumor defecit. Non difficile est, abscessum a tumore, qui ex levata vesica nascitur, discernere. Abscessus durior est, vel in parte media mollior, hunc vero tumorem sibi ex omni parte æqualem esse oportet.

c Vid. qui omnium optime de urinæ reddendæ difficultate scripsit, FRANC. COLOT de l'Operation de la Taille p. 264. Conf. DE LA FAYE in notis in DIONYSII Librum p. 202. Si vesica multum intenditur, oriri potest hernia vesicæ, de qua §. 794. 851.

§. 1334.

Urinam etiam naturaliter reddi, prohibent quædam, quæ se intus opponunt. Interdum cruenta, vel purulenta, ex renibus descendunt. Incidere potest, ut sanguis in vesica cogatur & post laboriosos nixibus magnisque doloribus excernatur, qui, sic per urinæ iter expressus, lumbrici figuram accipit *d*. Raro alii verique vermes hoc iter intercludunt *e*. Longe frequentius calculus prolabitur. In omnibus his casibus fistula demitti, & id quod se opposuit, emoveri debet.

d Vid. Eph. Nat. Cur. Dec. I. A. VI. Obs. 46. p. 88.

e Vid. JO. RHODII Obs. Med. Cent. III. Obs. 36. p. 157. Eph. Nat. Cur. Dec. II. A. I. Obs. 77. p. 183.

§. 1335.

Casus asperior est, si vesicæ varii generis tumores increverunt. Hoc plerumque in parte interiori incidit, si vesica exulcerata, vel asperiori calculo, etiam medicamentis valentioribus, urinam moventibus, agitata fuit. Tumores interdum duri sunt, sine dolore, alii molles, carni putri similes, qui tactu dolorem excitant. Et hæc tubercula prohibent, quo minus vesica se contrahere & urinam exprimere possit. Hujus virii hæc curatio est. Vesica ea ratione, qua iis, quibus calculus eximendus est, inciditur, & illa tubercula medicamentis lenioribus, quæ pus movent, in plagam demissis, in pus vertuntur *a*.

a V. COLOUT. p. 274. qui etiam, carnem putrem & tubercula exteriori vesicæ increfcere, ostendit, quod vero morbi genus nullam curationem recipere potest.

§. 1336.

Vulgatissimum vero vitium est, quando in urinæ itinere tumores nascuntur, qui illud præcludunt, & nec urinam efferri, nec fistulam demitti, sinunt. Homini urinæ crebra cupiditas, sed magna difficultas est, quæ guttatim, sub acerbissimis doloribus, redditur. Hæc res, & summa illa urinæ difficultas, plures fefellit, & opinionem fecit, in urinæ itinere, ex putri carne, natas esse carunculas; id quod vel ideo a vero propius visum fuit, quod hoc valetudinis genere iis præceteris conflictandum est, quibus diu purulenta sanies ex cole effluxit, & quibus hæc maligna & venerea gonorrhœa alienis reprimentibusque medicamentis fuit tentata. Igitur, hac conjectura ducti, præsidium petierunt a medicamentis rodentibus adurentibusque, quæ in urinæ iter, vel per fistulam argenteam, ad id accommodatam, bacillo, vel etiam cereo, illita, dimiserunt, ut tumores illos tollerent *b*. Sed non raro curatio minus feliciter cessit, & illorum valentiorum medicamentorum usu, omnia exasperata, & graves etiam inflammationes concitatae fuerunt. Incisa autem cadavera ostenderunt, id, quod urinæ iter præcludit, non putrem carnem, vel carunculam esse, sed frequentius callum & cicatricem ex malo ulcere, post gonorrhœam, relictam *c*. Nonnumquam intumescit ille eminentior locus in urethra, carunculam seminalem, vel caput gallinaginis, vocant, ubi & vesiculæ seminales & glandula prostrata, per minores fistulas, exitum habent *d*.

Interdum vero alia itinera, præcipue ea, quæ ex glandulis, quas COVPERUS delineavit, & mucosas vocavit, educuntur, a mala materia intumescunt, & cum ea ad urinæ iter pertineant, hoc præcludunt *e*. Nec a vero alienum est, quod alii prodiderunt, laxari intus in urinæ itinere, interiorem tunicam, & venas præter modum intumescere ac varicofas fieri *f*. Incidere tamen potest, ut, quæ olim plurimorum fuit sententia, jam vero vix non ab omnibus relicta, ulceribus, in urinæ itinere serpentibus, purris caro supercrescar, vel ut alia nascantur tubercula, quæ medicamenta requirunt, ad continendum exedendumque putrem carnem idonea *g*.

b Jam GALENUS Lib. I. de Locis affectis Cap. I. T. VII. Edit. CHARTE-RII p. 381. tria potissimum esse scripsit, quibus urinæ iter præcludi soleat. Aliquando corpus ipsum (urethræ) intumescere, ut nullum iter relinquitur, idque fieri, vel ex inflammatione, vel scirrho, vel abscessu, vel alio tumore. Nonnumquam carnem ex ulcere, callosum corpus (cicatricem) ex crasso lentoque humore nasci. Interdum vero se opponere, vel calculum, vel cruentum, vel pus, vel crassum lentumque humorem. Dicit, se vidisse aliquando hominem, cui caro, urethræ innata, cathetere demisso, fuerit rupta, ita, ut urina & cruenta & carnea traxerit. Cum vero sæculo decimo-sexto in Europam advenissent venerei morbi contagiones, ab India occidentali profectæ, illæque latius manarent, & totam fere Europam afflictarent, longe plures a medentibus opem adversus hanc valetudinem petierunt. Horum non pauci, circa medium illius sæculi, excitati fuerunt, & inter hos principes ANDREAS LACUNA, Segoviensis, & ALPHONSUS FERRIUS, quorum prior Anno MDLI. Romæ; alter Anno MDLIII. Lugduni, singulari industria, de hac caruncula scripserunt. Hi autem, & fere omnes, qui eos secuti sunt, medicamenta rodentia, medio cereo, in urinæ iter demittenda præceperunt. Vide variorum medicamentorum ab Auctoribus adhibitorum compositiones, in FRANCISCO RONCALLO, qui etiam novum inventum superaddidit. Proposuit enim fistulam flexilem, vel, ut vocat, vermicularem, ex argento factam, & fascia tenui sericea super eam confuta, comprehendendam. Hac fistula media, caruncula melius admoventi medicamenta, & ipsam etiam fistulam, si res illud postulare videatur, per plures dies in urinæ itinere atque vesica relinqui posse, ostendit. Vid. FRANCISCI RONCALLI Exercitat. Med. Chirurg. de nova methodo extirpandi Carunculas & curandi fistulas urethræ. Brixie MDCCXX.

c In cadavere hominis, qui hoc morbo, quo per longum tempus confictus fuerat, invenit JOANNES CONRADUS BRUNNERUS nihil aliud, quam in medio urethræ insignem fibrillarum & coarctationem, veluti ex adustione, circa prostates mira cicatricum ex ulceribus antiquis, inveteratis, nunc peranatis, facies fuit conspicua, & summa meatus angustia, quæ catheterem ulterius progressu prohibuit. In Ephem. N. C. Cent. I. Obi. XCVII. p. 200. & in alio homine ex Empyemate mortuo, qui vivus etiam eodem morbo vexatus fuerat, reperta fuit, hinc inde mera angustia & coarctatio urethræ, qualis in vasis umbilicalibus, post partum occalescentibus, obtingere solet. Vid. c. l. Obs. LXXI. p. 143. DIONIS in Chirurgia Demonstr. III. p. 271. se numquam in corporibus carunculam, sed cicatricem & callum invenisse asseverat. Is ve-

ro etiam medicamentis rodentibus ad callum excidendum utitur, quæ mediante cereo admovere jubet. Hæc vero medicamentorum genera interdum graves inflammationes movisse mortemque attulisse probat SAVIARD *Obs.* 74. p. 324. Vid. plura lectu digna in NOTIS, quas DIONIS *Libro adjevit* G. DE LA FAYE p. 199. *sq.*

d Hoc pluribus observationibus probant ANTONIUS BENEVOLI p. 19. & GIROLAMO MARINI in *Pratica delle Operazioni di Chirurgia* Cap. IV. p. 58.

e Vide *Glandularum harum Descriptionem* COVVERI Tab. I. l. 5. Tab. II. G. & hujus iter a retenta materia ampliatur Tab. III. H. 1. Confer quæ habet TERRANEUS de *glandulis urethrae virilis* p. 112. 130 additam iconem.

f Hæc defendit GARENGEOT des *Operations* T. II. p. 21.

g Hoc propriis & aliorum Observationibus probat JOHANNES ADAMUS GENSELIUS in *Ephem. Nat. Cur. Cent. VI. Obs.* 84. p. 349. cum quo sentit Celeb. ASTRUC de *morbo Venereo*, Lib. III. Cap. IV. p. 310.

S. 1337.

Ab his observationibus vero nova medendi ratio ducenda fuit. Aliena sunt & urinæ difficultatem augent omnia acriora, quæ ore sumpta, urinam movent. Nam, & hæc, & omnia, quæ rodunt aduruntque, in urinæ iter, varia ratione, eum in finem, demissa, ut putrem carnem ac carunculas exedant, pessima sunt, quæ malum concitare possunt, & mora inflammatione, accendere. In urinæ iter conjiciantur cerei minores, vel bacilla, quæ ex carbaso, panno lineo tenuissimo, certa ratione contorto fiunt, Gallis *Bougies*. Hæc oportet, nec nimis plena esse, nec nimis tenuia, & parte sua extrema, paulo magis tenuata. Ea oleo uncta, in urinæ iter, intorquentur, & in eo relinquuntur. Necesse vero est, ut ab initio ex his bacillis tenuiora adhibeantur, post paulo pleniora. Si urinæ iter adeo coarctatum est, ut illa demitti nulla ratione possint, non desistendum, sed res experienda est, adhibita chorda chelys ex animalis intestino parata. Ubi tenuior intorqueri in urinæ iter potuit, post paulo plenior adhibenda est, & post bacillum inferendum. His vero inungenda sunt medicamenta lenia, adeps liquata, oleum, butyrum sine sale, quibus, si ulcus est, modice reprimentia adjici possunt, & variis misturis temperari. Hæc vero in urinæ itinere contineri debent, id quod magis necessarium est, si illud valde angustum, callusque, qui ei increvit, durior est. His enim bacillis ea, quæ se apposuerant, & comprimuntur, & molliuntur, ut humor possit transfluere. Homo, si vesica exoneranda est, bacillum debet recipere, & iterum unguento illitum, inferere, atque etiam illud fascia, quæ ventrem circumit, alligare a. Au-

xilio quoque est balneum, ut homo sæpe in aqua calida, super herbas, quæ molliendi vim habent, desideat.

a Hanc curandi viam prius ingressus esse videtur Medicus, cujus *Observationes RIVERII Operibus adjectæ sunt*, *Obs.* 22. p. 695. Is vero bacillo ex plumbo usus est, quo urinæ iter dilatavit. Bacilla plumbea illis cereis præfert ASTRUCCIUS *c. l. Lib. III. C. IV. p. 320.* qui jubet, ab initio tenuissima, mox pleniora, oleo illita, immittere, & sic viam aperire.

§. 1338.

Sunt alia quædam, quæ prohibent, quo minus urina reddi possit. Id incidit gravidis, si intrus a partu, aliter collocato, urinæ iter comprimitur. Et hæc res illam curationem per fistulam argenteam desiderat. Nec difficile est huic vitio mederi in viris, si alvus adstricta est, & rectum stercore duro plenum. Interdum magni acerbique dolores, quibus ii excruciantur, quibus hæmorrhoides ex inflammatione tument, excitatis spasms, urinæ iter præcludunt. His ea auxilia opitulantur, quæ adversus hos tumores alibi proposui. (1016. 1017.) Etiam abscessus fiunt ex variis causis, in perinæo & circa anum, cum quibus, nisi vetustas accesserit, magnus dolor gravisque inflammatio esse solet. (991. ad 993.) Casus asperior est, si tales abscessus viam in vesicam reperiunt, ut multum pus cum urina exeat. His pus evocandum est, observatis omnibus, quæ supra (994. ad 997.) præcepi. Interea vero, si ex urinæ difficultate periculum imminere videtur, etiam fistula argentea adhiberi potest.

Κ Α Θ Ε Τ Η Ρ Ι Σ Μ Ο Σ .

§. 1339.

Si vero in his, aliisque, casibus necessarium est, manu, & demissa in vesicam, argentea æneave fistula, catheterem vocant, urinam emoliri eum, qui curaturus est, oportet habere illarum fistularum plures, ut omni corpori, ampliori, minorique, aptæ sint. Viris incurvæ & longiores, feminis vero rectæ & breves sunt idoneæ. Oportet eas læves esse, neque nimis plenas, neque nimis tenues. Parte extrema, qua in vesicam inseruntur, clausæ atque retusæ, utrimque vero ad latus perforatæ sunt. Habent etiam ex eodem metallo filum, quod in eas conjicitur, ut, si forte se aliquid in fistula apposuerit, id eo possit emoveri.

§. 1340.

Alia genera fistularum sunt, quæ jam olim PETRUS FRANCUS delincavit *a*. Extrema parte non, ut priores, ad latera perforata sunt, sed infra aperta. Nam incidere solet, ut in urinæ irinere, illa interior tunica, quod, vel laxata est, vel inflammata, intumescat, utque ea, si illi catheteres demittuntur compellunturque, illis foraminibus recipiatur & graviter offendatur. Igitur in his, a FRANCUS excogitatis, extremo ori adaptata est glebula, quæ illi argenteo filo, quod per fistulam trajectum fuit, ita ferruminata est, & accommodata, ut hanc claudat, atque ut fistulæ extremum sit clausum, nullamque asperitatem habeat. Ubi hoc catheteris genus in vesicam demittendum est, adducitur illud argenteum filum cum sua glebula & fistula clauditur. Ubi vero in vesicam ventum est, filum cum glebula per fistulam intro compellitur, ut urina per hanc exire possit.

a Vid. *Traité des Hernies Chap. 31. p. 115.* GARENGEOT *des Instrumens T. I. C. VIII. Art. 3. p. 259.* & *fig. p. 278.*

§. 1341.

Etiam in illis catheteribus, vel fistulis, quæ mulieribus aptatæ sunt, aliquid fuit mutatum. Habent enim, quibus sulcus impressus est, super quem, si fistula in vesicam coniecta fuit, demitti potest stilus, vel etiam, si res cogit, sectione urinæ iter aperire scalpellus *b*.

b Vide Iconem in HEISTERI *Chirurgia Tab. 32. fig. 7. p. 1016.*

§. 1342.

Sine negotio in mulieribus, quibus urinæ iter breve rectiusque est, catheter in vesicam conjicitur. Hoc vero in viris, quibus id longius est & incurvum, non raro etiam intus ex inflammatione aliisque occasionibus (1336.) extrumidum, vel coarctatum, plus difficultatis habet. Nam summum periculum est, si catheter adhibita vi promovetur, ne eo urinæ iter, vel vesica, convulserentur, ex qua re gravis inflammatio atque gangrænæ metus oriri potest. Hæc catheterem demittendi ratio non nisi usu discitur: quare tirones se in hac re sedulo exercere, tam in demortuorum quam viventium corporibus, oportet, ut sibi exercitatione facilitatem pariant.

§. 1343.

Dux vero sunt catheterem demittendi rationes, quarum prior,

quæ non, nisi frequenti usu & exercitatione, addiscitur, majorem securitatem præstat, quamvis altera minorem curanti difficultatem facere videatur. Qui priorem rationem ineunt, hominem resupinum, super subsellium aut lectum, collocant, chirurgus altera manu colem masculi continet, altera fistulam, oleo perunctam, in urinæ iter demittit, ita, ut hujus pars gibbifior pubi hominis obversa sit. Eam leniter premendo promover; ubi vero ad vesicæ cervicem ventum est, colem paulo magis super fistulam adducit, hujus autem manubrium, quod jam perinæo obversum erat, ita flectit, & quasi in gyrum vertit, ut illud jam exadversus umbilicum sit, qua motione fistulæ extremum in vesicam compellitur.

§. 1344.

Altera vero ratio curationis ejusmodi est. Collocato, ut dictum est, homine, fistula ita demittitur, ut ejus manubrium umbilico admoveatur, & ut pars gibba perinæo hominis obversa sit. Quando, adducto etiam cole, ad vesicæ cervicem ventum est, fistula, simul cum cole antrorsum inclinata, in vesicam compellitur.

§. 1345.

Cum sic fistula in vesicam pervenit, educitur ex ea filum, vel in altero genere, quod infra clausum est, promovetur cum filo glebula illa, ut urina per fistulam effundi possit. Si vero, calculi inveniendi causa, catheter demissus fuit, ille curiosius agitandus est, ut calculus, vel tactu, vel etiam, si catheter eum pulsar, auribus percipi possit. Ubi evacuata fuit urina, recipitur fistula, si vero res desiderat, ut illa relinquatur, demittenda est alia flexilis, ex filo argenteo intorto, singulari artificio fabricata, quæ ventri media fascia alligatur.

PARACENTESIS VESICÆ.

§. 1346.

Nonnumquam autem tantum mali subest, ut illud nec hac ratione vinci possit, sed necessarium sit, ut urina exitum habeat, vesicam ferramento, extrinsecus aperire. Igitur, qui curaturi sunt, cervicem vesicæ incidunt scalpello ancipiti, eo loco, ubi plaga sit, si calculus methodo, quam cum apparatu magno vo-

cant, de qua infra dicam, eximendus est. In plagam conjiciunt fistulam paulo pleniorē argenteam, quam tamdiu relinquunt, & ventri alligant, donec, id quod in urinæ itinere inhæserat, fuerit sublatum. Fistula commode panno serico cerato obvolvitur. Præ ceteris aptæ sunt fistulæ argenteæ flexiles, vel plumbeæ. (1344.)

§. 1347.

At vero, cum hæc plaga non facile coire, & sæpe ulcus, vel fistula, manere soleat, per quam humor destillat, quidam acu, seu ferramento, uruntur, ei simili, quo aqua hydropicis emittitur, (756.) quod acutum fistulam, ex argento affabre accommodatam habet (*Troicars*). Necesse vero est, ut ferramentum & longius sit & paulo plenius. Id vero alia & ea parte demittitur, qua vesica aperitur ab iis, qui calculum sectione, quam lateralem vocant, promere solent, qui opportunior esse videtur, quod plaga facilius sanescit ^a, quem infra describam.

^a Ut is, qui curaturus est, scire possit, num ferramentum in vesicam pervenerit, DENYSIUS in *Observ. Chirurg. de calculo* Tab. XI. illud mutavit, & ita accommodavit, ut quamprimum cuspis in vesicam penetravit, per fistulam argenteam, quæ plura in suprema & infima parte foramina habet, urina efferatur. Alii ferramento, seu acu uruntur, cujus fistula sulcum habet. Nam interdum plaga amplianda est, & tunc super illum sulcum commode scalpellus demitti & vulnus incidi potest, donec satis pateat.

§. 1348.

Postquam autem ante aliquot annos, quidam supra pectinis ossa, vesicam incidere, & calculum ea ratione, quam olim PETRUS FRANCUS proposuerat, eximere iterum instituerunt, pluribus ille locus ceteris aptior visus fuit, qui ferramentum illi prorsus simile, quo aqua hydropicis evocatur, supra pectinis ossa, oblique, atque vesicæ cervicem versus, demittunt. Recta enim inferi non debet, ne peritonæum, quod supremæ vesicæ inhærescit, convulneretur. Etiam per hanc plagam evocatur urina. Cum vero vulnus non facile sanescat, & ex urina, si per id effluit, mala ulcera in tunica illa cellulosa, quæ sub peritonæo est, nascantur, oportet hominem supinum cubare. Per naturale autem urinæ iter, si id fieri potest, in vesicam demittenda est fistula, ut per hanc urina exeat. Rarius evenire poterit, ut in femina urinæ iter ita interclusum sit, atque, id quod se opposuit, aliter tolli nequeat. In eo vero casu hac ratione aperi

posset vesica. In viris magis tuto id fieri solet, inciso eo loco, per quem calculus sectione, ut vocant, laterali expellitur.

S. 1349.

Emissa urina, & iis, quæ se intus opposuerunt, remotis, vulnus glutinandum est. Plurimum confert, si æger junctis & inter se devinctis cruribus cubat, & si fistula in naturali urinæ itinere relinquitur, ut per hanc urina exeat.

SECTIO PERINÆI.

S. 1350.

Interdum in perinæo ex inflammatione abscessus fiunt, id quod accidere solet, si minor calculus ei loco inhærescit partesque offendit, ac indies ex materia, quæ ex urina defidit, increfcit; vel, id quod frequentissimum est, si gonorrhœa virulenta, sumptis medicamentis calidis, acrioribus, purgantibusque, vino, venere, agitata, vel reprimentibus cohibita fuit. Hoc si incidit, quod ex cognitis suppurationum notis sciri potest, ab initio diligentia adhibenda, ut avertatur inflammatio, cum tales abscessus difficilius ad sanitatem perveniant. Sanguis mittendus, alvus ducenda est lorionibus, & danda sunt omnia, quæ adversus inflammationem possunt. Si vero nihilominus tumor ad suppurationem spectat, extrinsecus imponenda sunt, quæ molliunt, & pus maturant. Hoc vero inciso tumore mature evocandum est, ne ulcus, quod intus est, serpat, & in plures sinus dividatur. Si inflammatio a calculo mota fuit, is evellendus est, ceteroquin vero ulcus purgandum, & observatis iis, de quibus proterius dicam, glutinandum est.

S. 1351.

Longe frequentius, in urinæ itinere, ex abscessibus, qui intus rumpuntur, ulcera manent & fistulæ, quæ etiam nascuntur, si adversus illas, sic dictas, carunculas (1335.) adhibita fuerint adurentia medicamenta, vel adversus gonorrhœam, acriora. Etiam calli nascuntur, vel calculi inhærescunt; qui urinæ iter præcludunt. Et hæc res, si aliter succurri non potest, quandoque perinæi sectionem postulat. Ad hanc tamen nemo præceps propeare debet, cum non pauca sint, quæ curationi difficultatem facere possunt.

R r r

S. 1352.

Ubi urinæ iter incidendum est, in id, si via patet, prius conjicitur catheter, qui sulcum habet, & super quem, etiam in calculi curatione, vesica inciditur. Si vero illud ferramentum demitti nequit, res scalpello agenda est, vel in eum locum, incisa prius cute, conjiciendum est illud ferramentum, quo aqua hydropicis emititur, seu acus triquetra, cujus fistula sulcum habet. (1346.) Super hunc enim, educto ferramento, scalpellus demitti, & plaga latius aperiri potest.

S. 1353.

Cum via sic perfecta est, singulis vitiorum generibus propria curatio adhibenda est. Si calculus inhaeret, eum oportet evelle-
re. Si ulcera, aut fordida, aut vetera, callosa, aut supercre-
scencia, in urinæ itinere sunt, vel, si aliquid durius & asperius
ibi natum est, id, quod exulceratum est, circumpurgandum, du-
rum vero emolliendum, &, tum scalpello, tum medicamentis,
tollendum est. Medicamenta melius ulceri admoventur, si lin-
teolum castitum, cujus ora in fila resoluta est, mediante spe-
cillo, in plagam conjicitur, & per glandis naturale foramen edu-
citur. Linteolum enim, quod medicamento, ad exedendum cal-
lum purgandumque ulcus idoneo, illinitur, in urinæ itinere re-
linquitur, & bis de die adducitur, ut pars novo medicamento
illita subeat. Inter medicamenta fere optima sunt: unguentum
Arcaei, cui aliquid mercurii dulcis adjicitur. Si autem ulcera,
vel fistulae, in plures sinus dividuntur, necesse est, hos omnes in-
cidi. Callus commode scalpello præciditur, vel exasperatur.

S. 1354.

Sunt aliæ observationes necessariae. Ulcera, quæ, ex gonor-
rhoea, in urinæ itinere relinquuntur, interdum tolluntur, si ex-
trinsecus curi mercurius, illaque compositio, quam Neapolita-
nam vocant, perinæo illinitur. Si malo vetustas accessit, & ul-
cus callosum est, atque plures sinus, qui altius penetrant, ha-
bet, id nullam curationem recipit. Si vitium ex morbo venerico
natum est, huic morbo ante omnia, & antequam locus incidi-
tur, medendum est. Sæpe incidit, ut inflammatio, quæ peri-
næum tenet, etiam in scrotum evocetur. Protinus illud incidi
oportet, & ulcus, altius concisa tunica, purgari. Nec magnum
periculum est, si scrotum corrumpitur. (134.) Ubi non solum

urinæ iter, sed etiam cervix vesicæ, majori plaga, incidi debet, in hanc prius ferramentum compelli debet excavatum, (*Gallis Gorgeres*) & super hoc fistula plenior ex argento, demitti. Interea autem lotiones ex decocto hordei, addita pauca aqua vulneraria, vel, si aliquid digerendum est, adjecto melle cum rosa, in eam immitti possunt.

§. 1355.

Si incisa vesica fuit, omnia auxilia adhibenda sunt, quæ inflammationem avertere possunt. Sanguis multus detrahendus, abdomen oleo inungendum, & cum huic, cum vulnere, adhibenda fomenta sunt. Ægrum oportet ab omni fere cibo abstinere, porioni autem uti non immodica, ex prisana. Nam, si plus æquo bibitur, vesica impletur, si nimis parum, vulnus urina acri irritatur. Nec vulnus prius medicamentis rodentibus agitando, aut callus scalpello exasperandus est, quam, ubi, levata inflammatione, se suppuratio ostendit. Illi superdari debent ab initio linamenta sicca, post vero balsamum *ARCÆI*. Si ulcera ac fistulæ omnes incisæ, dura autem in pus versa fuerunt, illa fistula argentea, & lintecolum etiam castitium, si id adhibendum fuit, recipi possunt; per naturale vero urinæ iter, alia fistula, minus plena, seu catheter flexilis, in vesicam demitti, & ibi relinqui debet, ut urinæ per hanc, non per plagam, exitus detur. Vulnus alendum est, glutinandumque, quod sæpe difficilius curationem recipit, ita, ut nonnumquam, præcipue in corporibus siccioribus gracilioribusque, fistula maneat. Necesse est, ut æger, & extentis, & junctis feminibus ac cruribus, iis etiam inter se fascia devinctis, jaceat. Summa cura providendum est, ut urina per argenteam fistulam, quæ semper in vesica relinquenda est, non per vulnus, destillet. Fascia vulnere idonea est, quæ ventrem comprehendit, duas alias habenas, ei a tergo, ad similitudinem litteræ π assutas habens. Habenæ ad perinæum, ubi vulnus, & quæ ei imposita sunt, contegunt, & ab hoc ad ventrem ita dantur, ut dexterior sinistra, sinisterior dextra, procedat, & utraque cum alia, qua venter circumdatus est, deligetur. Hac fascia etiam, ne id sæpius dicendum sit, utendum, si vesica propter calculum incisa fuit. Ne scrotum a destillante urina irritetur, ea, quæ per fistulam, in vesica relictam, effluit, vasculo excipi, ipsum vero scrotum panno se-

rico cerato contegendum, involvendumque est, & suspendendum *a*.

a Hanc medendi rationem, ut vanam, repudiavit ASTRUCIUS l. c. Lib. III. Cap. IV. p. 318. Addit enim, se novisse plures, quibus, diu a Chirurgis excarnificatis, ex hac curatione, longe gravior *σπυγγώσις* fuerit relicta, etsi ceteroquin illa feliciter cesserit, & vulnere cicatrix induta fuerit. Urinæ enim iter ex cicatrice multum coartari, & fere intercludi. Sed illud, ut videtur averti potest, si argentea, vel plumbea fistula in vesica relinquitur, donec omnia ad sanitatem pervenerint, & si etiam, post finitam curationem, illa bacilla, ex panno cerato, in urinæ iter conjiciuntur, & in eo continentur, quibus illud ampliatur. Pluribus exemplis hanc curandi rationem confirmavit supra laudatus COLOT l. c. Eam vero, neque omni tempore, neque in omni ætate, neque in omni corpore, neque etiam in omni vitio, experiendam esse, quilibet videt. Interdum vero, ubi aliter homini succurri nequit, etiam temeraria medicina profuit.

FISTULA PERINÆI.

§. 1356.

Quandoque in perinæo fistulæ relinquuntur, si magna suppuratione, vel etiam gangræna orta, multa exciderunt, vel, si necessarium fuit, plagam diu patere, cum tardius purgari poterit vesica & urinæ iter. Etiam id incidere solet, si major calculus, inciso perinæo evulsus, & vesicæ cervix majori vi rupta, vel, si vulnere non idonea curatio adhibita fuit. In hoc casu orę ulceris concidendę & exasperandę, vulnus vero impositis medicamentis, quę carnem nutriunt, (338.) implendum est. Ad id vero necessarium est, ut eger semper extentis cruribus, feminibus inter se deligatis, jaceat, & ut urina per fistulam, in vesica relictam, evocetur. Ubi orę ulceris purgatæ fuerunt, & vulnus impletum, raro id deligari oportet. Si autem fistula ex toro claudi nequit, opera danda est, ut coangustetur. Si vero his curationibus prohiberi non potest, quo minus per plagam urina exeat, auctores quædam machinamenta invenerunt, quibus ulcus fistulaque comprimitur.

a Vide NUCKIUM fig. XL. HEISTERUM Tab. xxvi. fig. 10.

VARIÆ, QUÆ CALCULOSIS
ADHIBENTUR, CURATIONES.

Monendus est Lector, omnia, quæ ad variam calculosorum curationem, & hujus historiam attinent, debere studio Doctissimi Viri JUSTI GODOFREDI GÜNZII Anat. & Chirurg. Prof. Publ. Extr. in hac Academia celeberrimi. De singulari benevolentia, quam mihi, hoc labore, præstitit, dicta sunt quædam in Præfatione.

S. 1357.

Corpora, calci similia, in omni fere corporis humani parte, ex succis nostris concrefcunt, veri calculi ex lotio tantum, cum in rene, tum in vesica. Solent autem ex hac tantum sectione eximi, si ægris aliter succurri non potest, neque certæ notæ interitus sunt *a*. Nam, qui renibus inhærent, eos fini oportet, nisi lumbos in tumorem attollant, in quò casu, vel rupto abcessu, vel inciso, educi debent *b*.

a Calculus ex iis morbis est, qui, cum omnes homines eorum in se causam habeant, & perpetuo alant, sine dubio nullo non tempore cogniti fuerunt. Perardua esse debet & anceps omnis Chirurgia, quæ hoc morbo laborantibus adhibetur. Tamen & nullum malum est, cum quo acerbior dolor conjunctus sit, quodque, longius trahendo, hominem quotidie jugulet. Et hæc effecisse videntur, ut antiquissimis etiam temporibus, calculosi non dubitarent, se crudeli & valde ancipiti curationi subicere. Nemo ignorat, HIPPOCRATIS ætate inventos fuisse, qui audebant calculum e vesica evelere, & ægros a certissima aliter morte liberare. Is enim & medicæ & chirurgicæ artis parens discipulos jurejurando obstrinxit, ut a calculosorum curatione abstinerent. Debebant autem viris in hac re exercitatis relinquere. Quod multi interpretati sunt, ac si HIPPOCRATES letiferam eam, aut crudelem, & ab humanitate alienam, habuisset. Posse etiam hoc per AVINZOARIS verba confirmari, qui calculi sectionem, tam turpem rem, & abominabilem miseramque, esse dixit, ut non tantum non exerceri, sed ne adipici quidem, ab honorato viro debeat. Vid. JO: HENR. MEIBOMIUS in *Comment. ad Jusjur. Hippocr.* p. 162. Arabes irreligiosum habebant naturalia intueri, a quo Græci alienissimi fuerunt. Alia vero letalitatis ratio est, quam HIPPOCRATES putaverit cum calculi sectione conjunctam esse. Nam in *Aph.* 18. *Lib.* 6. ait: *ὁ ὅστις ἐκκενῶντι σπυρτῶδες*, vesicam convulneratam habere, mortem asserit, qui Aphorismus ex *Lib.* 1. *de morbis* desumptus est. Sed quid clarius est hoc, HIPPOCRATEM in *Jurejurando* non ad interitus periculum reperiisse, quod cum vesicæ læsione conjunctum sit, verum ad difficultatem curationis. Nimirum addit, debere ipsam iis committi, qui omne studium in ipsa exercenda posuerint. Quo videtur discipulos monere voluisse, nolint hanc ancipitem Chirurgiam temere suscipere, sed debeant sibi eam artem longa exercitatione comparare. Conf. JO: HENR. MEIBOMIUS *loc. cit.* *Cap.* XVI. p. 153. *segg.* & aptissima est interpretatio, quam dedit LAUREMBERGIUS in *Porticu Æsculap.* *Cap.* 9. Existimat enim in eorum republica ministros aliquot Medicorum publice constitutos fuisse, qui

calculi curationem perficerent. Itaque HIPPOCRATEM voluisse, medentes deberent his ministris suis, publice constitutis & conductis, eam faciendam relinquere. Veteres autem existimasse videntur, in ea curatione, quam artifices calculosis adhibebant, urinæ iter, carneamque vesicæ partem, patescere, non corpus vesicæ, quod putabant membraneum esse. Vid. CELSUS *Lib. VII. Cap. XXVI.* & *Auctor. Isagog. Cap. XIX.* Ex quo patet, quomodo accipi debeant, quæ HIPPOCRATES de letifero vesicæ vulnere habet. Et si ea sic quoque interpretari licet, ut, HIPPOCRATEM, credamus, neminem vidisse, qui ex vulnere vesicæ servatus sit, aut voluisse, ut plurimum eos decedere, qui vesicam percussam habebant. Recentiores vero viderunt, ac frequenti observatione confirmatum est, non semper mortem sequi, si vesica vulnus accepit. Vid. supra §. 679. Præter ibi citatos auctores, observationes de perianatis, gravioribus præcipue, vesicæ vulneribus habent FRANC. ROSSETUS in *Part. Cæs. Assert. Historiol.* p. 256. seqq. Par. MDXC. C. STALPART VAN DER WIEL *Cent. I. Obs. LXXXI.* & quos ibi citat, DIONIS in *Cours des Opér. Demonstr. III.* p. 243. Ed. MDCCXL. Amyandus apud DUGLASS. in *Lithotom.* p. 42. FRANC. COLOT. in *Tr. de l'Operation de la taille* p. 48. seqq. & alii permulti. Quis autem dixerit, qua curandi via illi Medici usi sint, qui, HIPPOCRATIS ætate, calculosorum curationes peragebant? Non improbabile est, eam viam tenuisse, quæ a CELSO patefacta fuit. Est enim, quod quam maxime antiquitatem probat, simplicissima. Post HIPPOCRATEM, nullus ex medendi artis scriptoribus de calculi curatione quædam proposuit, aut videtur in hac Chirurgia egregie versatus fuisse, præter AMMONIUM, quem CELSUS scribit *Lib. VII. Cap. XXVI.* eo nomine *ἀμμόνιον* cognominatum fuisse, quod ferramentum repererit, calculo majori in vesica findendo aptum. Est autem probabile, AMMONIUM non alio modo, quam, qui a CELSO propositus est, viam ad vesicam aperuisse. Eandem viam etiam MEGEM tenuisse, qui junior AMMONIO fuit, & Romæ vixit, (CELSUS in *Præf. ad Lib. VII.*) ex eodem CELSO *Cap. XXVI. Lib. VII.* planum est. Docet enim, quale ferramentum excogitaverit, ad calculum spinosum eximendum; quanto magis indicasset, quam curationem calculosis in universum adhibuerit, si diversa fuisset a Cellica? Calculum vero sectione curare non infrequens res fuisse videtur, cum HEROPHILI, tum quoque CELSI, atque GALENI, ætate. Ut enim hoc omitam, quod GALENUS, vel qui alius Auctor est, in *Isagog. Cap. XIX.* memorat, ferramentum, quo ad explorandum calculum vesicæ utimur, ab ERASISTRATO *ἀνδραγόμενον* nominatum fuisse, FLORUS in *Epit. Liv. Lib. LV.* ait: Alexandri filium, regem Syriæ, decem annorum puerum, occisum fuisse corruptis Medicis, qui eum calculi dolore consumi, ad populum mentiti, secaverunt. GALENUS autem cum in *Isagog. l. c.* tum in *Comment. ad Aph. 18. Lib. VI. Hippocratis*, ac præcipue HELIODORUS apud GALENUM de *Fasciis C. XVI.* de hac Chirurgia, tamquam vulgo nota, scripserunt. CELSUM igitur, qui *loc. cit.* primus ex veteribus, quorum nempe scripta ad nos pervenerunt, quæ curatio calculosis adhiberi debeat, longa oratione exposuit; non, quam ipse repererit, declarasse, verisimile est, sed quæ fortassis jam inde ab HIPPOCRATIS ætate perfecta fuit. Qui, a CELSI usque ad PAULI ÆGINETÆ tempora, in medendi arte incluserunt, si a GALENO recedas, etsi de calculosis aliqua, de curatione tamen nihil dixerunt. PAULUS vero in omnibus CELSUM secutus est. Vid. *Lib. VI. Cap. LX.* Neque Arabes Medici ab hac via deflexerunt, quod ex AVICENNA *Lib. III. Fœn. XIX. Cap. VII.* & ALBUCASI *Part. II. Cap. LX. & LXI.* dici potest. ALBUCASI tamen aliquid mutasse dicitur, quod ad latus natis sinistrae, & in feminis, ad radicem coxæ, voluit plagam fieri. Fortassis vero hic locus idem fuerit, quem

CELSUS imam sinistriorem oram dixit, & sub qua virgini incidere sic iussit, ut plaga transversa sit. *loc. cit.* ALBUCASIS etiam scalpelli non incipit iconem dedit, quod hodie plerique credunt ab ipso repertum esse, & parum ab eo diversum, quo CHESELDENUS utitur. Plurimum Medicorum, qui inter Arabes, in manu medendi arte, præclare versati sunt, memoria intercidit. Neque inter eos, qui sæculis XIII. XIV. & XV. in Italia & Gallia hanc artem exercuerunt, aliquis esse dicitur, qui de calculosorum curatione dignum quid memoria proposuerit; præter GUIDONEM, qui a CELSO monstratam, neglectamque eo tempore, viam quasi iterum aperuerit. *Tract. VI. Doctr. II. Cap. VII.* Factum est, ut, quia plerique, quod ea ætate frequentissimum fuit, a CELSI lectione abhorrebant, calculosorum curatio, qualem GUIDO proposuit, *Guidoniana* nominaretur. Eam tamen ipse sine dubio non perfecit. Dicit autem, quomodo fieri debeat secundum BRUNUM, THEODORICUM, ROLANDUM, ROGERIUM, aliosque Magistros. Hi ipsi, si a ROGERIO secesseris, æque ample, ac GUIDO, de calculi sectione dixerunt. Hæc veterum curatio, Apparatus parvi nomen accepit, paulo post, quam JOANNES DE ROMANIS aliam invenerat, cui, ob fermentorum numerum, Apparatus magni nomen impositum fuit; quasi solis ferramenti differrent. CELSUS eam voluit in eo tantum corpore experientiam esse, quod jam novem annos, nondum quatuordecim excessit. Et nemo, præter audacissimos homines, vel nebulones aliquot, inventus est, qui ausus sit, eam curationem adultis adhibere; non, quod non possit, sed, quod non tuto possit. Præterito sæculo circa A. MDCLXIII. homo aliquis in Gallia existit, RAOUX nomen, qui se dicebat hac via, quæ, quod paucissimis ferramenti perficitur, minus, quam illa, quæ cum magno apparatu est, terrere debet, cum pueros tutius curare, tum ex adultorum etiam vesicæ, calculum evellere posse. Burdigala Lutetiam venit, ut calculosos ibi curaret. Deprehensus autem fuit, in puerorum curatione, non plus præstare posse, quam, qui ex Chirurgis, cum minore fermentorum apparatu, calculum evellebant. Adultos etiam plerisque ita secuit, ut vesicam non aperiret. Habebat autem tam expeditum manuum usum, ut facile calculum supponeret, quod, ubi vidit aliquando cognitum fuisse, fuga sibi consuluit. Vid. de MINGELOUZEUX *Comment. sur la Chirurgie de CHAULIAC T. II. p. 739. seqq. Burdig. MDCLXIII.* CAROLUS DRELINCURTIIUS in *Legende du Gafcon. Paris. MDCLXVI.* FRANC. COLOT. *l. c. p. 28. seqq. FRANC. TOLET in Tr. de la Lithotomie p. 146. seq. Paris. MDCCVIII.* Nostra ætate paucissimi medentium sunt, qui hac via perfecta, vel pueros tuto a calculo liberari posse, existimant. Est autem princeps GIROLAMO MARINI, qui imperitiæ accusat, quicumque teneræ ætatis pueris a JOANNE DE ROMANIS propositam curationem adhibere velint; in *Pratica delle principali operazioni di Chirurgia*, cap. XI. Alia argumenta, quibus utilitas hujus curationis confirmari posset, adducta sunt a Cel. HEISTERO in *Instit. Chirurg. p. 902. & 979.* Vid. etiam DENYSIUS in *Observ. Chirurg. de Calculo p. 95.* Si a sectione calculi recedamus, qui in itinere urinae hæret, unicus casus est, in quo eam, cum pueris, tum adultis, adhiberi oportet. Est autem is casus, si calculus collo vesicæ ita insidet, ut perinæum in tumorem attollat. G. DE LA FAYE in *Notis ad Dionysii Chirurg. p. 221.* Huic curationi tum demum nomen parvi Apparatus (*petit appareil*) impositum fuit, ubi, prout supra dictum est, alia a JOANNE DE ROMANIS reperta fuerat, quam magnum Apparatum (*le grand appareil*) nominabant, propter fermentorum numerum, quibus perficitur. Hactenus a plerisque creditum fuit, laudem hujus inventionis Italici, ac sigillatim JOANNI DE ROMANIS, deberi. Nuperrime autem hanc ipsi gloriam detrahere, & suæ genti tribuere voluit, levissima

conjectura ductus, qui originem Artis Chirurgicæ in Gallia exposuit in Libro, qui inscribitur: *Recherches critiques & historiques sur l'origine, sur les divers états & sur les progrès de la Chirurgie en France*. Paris. MDCCXLIV. p. 258. seqq. Vult autem latronem illum, cujus historiam, præter alios permultos, AMBROSIVS PAREVS habet Lib. XXIV. C. XIX. & cui hætenus fere creditum fuit, calculum ex renibus extractum fuisse, vesicæ calculo laborasse. Esse vero hunc hominem a GERMANO quodam COLOTO liberatum, qui ipsi eandem curationem adhibuerit, quæ vulgo *Mariana* nominetur. Puto equidem nihil magis his opinionibus de COLOTI curatione repugnare, quam quod FRANCISCUS COLOTUS ipse, qui ultimus ex ea familia fuit, gloriam inventionis ejus curationis ad JOANNEM DE ROMANIS refert *loc. cit.* pag. 20. 64. JOANNES DE ROMANIS, qui Patria Cremonensis de Casali majori erat, artem suam Romæ exercuit. Vid. MARIANUS SANCTUS in libello aureo, de lapide ex vesica per sectionem extrahendo Cap. XVIII. & JOANNES ipse in Epistola ad MARIANUM, quæ ad calcem hujus libelli est. Nihil ipse de hac nova curandi via scripsit; sed fuit ipsa a discipulo ejus MARIANO SANCTO, Baroli in Appulia nato, in libello jam allegato, aperta. Tamen ex hoc etiam libello non apparet, quo tempore JOANNES hanc viam repererit. Alii initio sæculi XVI. factum fuisse dicunt, alii MDXXV. ut COLOTUS *loc. cit.* p. 64. plerique circa ann. MDXX. DUGLASSO probabile vilius est, An. MD. propius id factum esse, quam An. MDXX. & MARIANI libellum, non, ut vulgo putatur, Venet. MDXXXV. sed MDXXII. in lucem prodixisse. MARIANUS, qui Medicæ Artis Doctor fuit, vivo JOANNE, suum libellum edidit, in quo aliquot in locis fatetur, se esse in hanc curandi viam a JOANNE ductum. Tamen factum est, ut non a JOANNE, qui reperit, nomen acciperet, sed a MARIANO, qui descripsit, & fortassis ornavit, MARIANA vocaretur. Nomen vero magni apparatus a ferramentorum numero habet. CELSI curatio, præter scalpellum, solo unco, vel etiam interdum digito, perficitur, quo calculum promimus. Contra in MARIANA adhibebantur olim, præter scalpellum, specilla incurva, quæ sulcum in longum ductum habent, & vulgo itineraria, vel fistula, nominantur, exploratorium, seu aliud specillum rectum, ductores duo, aperiens, seu dilatatorium, forceps, specillum globulo instructum, (*Bouton*) quod MARIANUS verriculum dixit, cochlear, & interdum peculiare ferramentum, quod MARIANUS duo latera nominavit. Præter hæc omnia, loco forcipis, sæpe unco dentato usi sunt. Putant omnes, si a FALCONETO recedimus, hanc MARIANI curationem præter hoc quod ferramentis, loco etiam sectionis, quam maxime a CELSI curandi via differre. De qua re commodior dicendi locus erit, ubi ad lateralem sectionem, pervenerimus. Exsequamur jam breviter MARIANÆ historiam. Inter MARIANI discipulos Romanus aliquis Chirurgus fuit, OCTAVIANUS DE VILLA nominatus. Nam hunc solum a MARIANO artem calculos curandi accepisse, nullo argumento probari potest. Ab hoc demum Gallo-Franci Chirurgi eam acceperunt, etiam fortassis & Italos eandem docuerit, ex quibus NURSINOS, qui scilicet herniarum curatione excellebant, hanc curationem per Europam sparsisse, JO: RIOLANUS Filius & CAMILLUS FALCONETUS, nescio, qua auctoritate, affirmant; ille in *Enchirid. Anat. Pathol. Lib. II. Cap. XXXI.* hic in *Quæst. an educendo calculo, ceteris antefereendus apparatus lateralis?* p. 6. Ille autem OCTAVIANUS, cum sapius Parisios evocaretur, quia per Trefnel, oppidulum prope Tricastum, iter facere debebat, artem suam dicitur cum LAURENTIO COLOTO communicasse, qui, etsi Medicus erat, tamen manu etiam medendi artem exercebat. Ab eo tempore, ut Medicam artem olim ÆSCULAPII, sic calculi curationem COLOTI familiæ, saltem in Gallia, propriam mansisse, Vid. FRANC.

COLOT *loc. cit.* p. 66. *seqq.* COLOTUS hanc ab OCTAVIANO acceptam artem, tanta cum dexteritate, exercebat, & tam prosperos etiam successus habebat, ut Henricus II. Rex ipsum Lithotomum Regium constitueret, quod An. MDLVI. factum est. Quem titulum COLOTI servarunt uique ad FRANC. COLOTUM, qui ultimus ex ea familia fuit. Hujus loco TOLETUS Lithotomus Regius factus est. Obiit COLOTUS An. MDCCVI. & egregias observationes de calculi, aliorumque morborum vesicæ, curatione fecit, quarum libellus An. MDCCXXVII. *Parisiis* prodiiit. In hoc legi potest brevis historia COLOTORUM p. 67. *seqq.* Plura tamen de COLOTIS lithotomis habentur apud PAREUM *L. XVI. C. XLVII. & L. XXIV. C. XIX.* GUIDON. PATIN *Lettres choisies* Tom. I. p. 284. 335. 372. Tom. II. p. 107. 248. Tom. III. p. 339. *Nouvel. Lett.* Tom. II. p. 213. 231. 314. *Recherch. sur l'Orig. de la Chirurg.* l. c. Vid. etiam JO. VANHORNE *Microtechn.* p. 451. *Lips.* MDCCVII. A COLOTIS auxilium petiit, quicumque fere & in Gallia, & extra eam calculo vesicæ laborabat. Et probabiliter ad hos etiam pertinet, quod de COLET aliquo apud GROENEVELTUM in *Diff. Lithol.* p. 53. Ed. MDCLXXXVII. habetur, nisi forte TOLETUM voluerit, cujus eo jam tempore aliquod nomen erat. Item, quod de CALLOT quodam apud TOLETUM *l. c.* p. 157. & apud TITSINGH in *Heelkund. Verbandeling over den Steen en het Steen-snyden* p. 95. *Amst.* MDCCXXXI. legitur. PHILIPPUS COLOT, avus FRANCISCI, duos sibi Chirurgos adjuvit, RESTITUTUM GYRALTUM, & SEVERINUM PINÆUM, quorum hic Regis iussu, decem alios Chirurgos illam calculosis mendi artem docuit. FRANCISCUS autem COLOTUS ait, neque hoc, neque, quod Nosocomiorum Parisiensium Chirurgi COLOTOS in his adibus viderint calculosis curare, hanc vim habuisse, ut *Mariana* curandi via plane aperiretur. *loc. cit.* p. 72. *seqq.* Et si vero COLOTI secreta artis non aperiebant, tamen jam inde a medio sæculo decimo-sexto in Gallia Chirurgi fuerunt, qui, CELSI via relicta, ad *Marianam* transibant, vel ex parte etiam, aliam reperiebant, quæ ad *Marianam* accedere videbatur; sive ab OCTAVIANO, vel alio quodam MARIANI discipulo, instructi fuerint, sive didicerint ex MARIANI libello. Exemplo potissimum PAREUS esse potest, qui hanc curandi rationem satis accurate exposuit *Lib. XVI. Cap. XLII. seqq.* atque perfecisse etiam videtur. Vere enim a se perfectam esse, nullibi ab ipso propositum esse invenio. Laudem vero dexterrimorum Chirurgorum sibi compararunt, qui *Marianam* curandi viam ingressi sunt, ex superioris sæculi Chirurgis Gallo-Francis JOANNES BONNET, FRANCISCUS THEVENIN, RUFFINUS, *Pater & Filius*, JACOBUS HARAN, JONNOT, GOVINUS & pauci alii. Vid. DEVAUX in *Ind. funer.* GUIDO PATIN *Lett. Nouvell.* Tom. II. p. 63. 213. *seq.* TOLET *l. c.* *Præf.* & p. 33. 155. 179. Nostra ætate plurimi ex Gallo-Francis Chirurgis, qui calculosis curant, hanc potissimum Chirurgiam exercent, quæ cum magno apparatu fit. Extra Galliam paucissimi Chirurgi fuerunt, vel nunc etiam sunt, qui *Marianam* curationem ita calculosis adhibuerunt, ut famam sibi aliquam parerent. Expolita vero fuit, idque primo loco a Germano homine GUALTER. HERM. RYFF in libello, quem Germanice scripsit, *de calculi renum ac vesicæ curatione* *Arg.* MDXLIII. 4. deinde a GOURMELENO *Operat. Lib. II. p. 178. seqq.* PAREO *loc. cit.* HILDANO in *Lib. de Lithomia Vesicæ Basil.* MDCXXXVIII. 4. qui liber in Operibus multo auctior habetur. JOSEPHO COVILLARD in *Chirurg. Operateur Lib. II. Sæcl. I. Chap. X.* JO. GROENEVELT in *l. c.* de LANAY in *Dissert. sur les maladies & sur les Operations de la pierre. Paris.* MDCC. TOLET *l. c.* ALGHISI in *Lithomia ovvero del cavar la pietra*, in Firenze, MDCCVII. LE DRAN in libro, quem inscripsit. *Parallèle des différentes manières de tirer la pierre hors de la vessie.* Par. MDCCXXX. & aliis nonnullis,

qui de Operationibus Chirurgicis scripserunt, maxime DIONISIO, GARENGEOT, & HEISTERO. Afirmare nolo, omnes, quos hactenus dixi, *Marianam* curationem, vel exercuisse, vel descripsisse, plane eam, quam *Marianus*, viam ingressos fuisse. Sufficit, vetricam sub ossibus pubis patefecisse, & loco calculi, super quo, medio digito, ad perinæum adducto, olim secabant, itinerario, aliisque ferramentis, vios esse, quæ, ut magnus apparatus esset, efficiebant. Nam in hoc credebant *Marianam* curationem consistere. Hac ætate jam factum est, ut medentium plures scalpello ancipiti utantur & ductore canaliculato (*Gorgeret*). Super hoc non dilatatorium, sed indicem potius dextræ manus, ita demittunt, ut, eum lente promovendo, collum vetricæ aperiant. Calculo evulso, plures etiam fistulam, præcipue flexilem, plagæ imponunt, quo, quod e calculo, vel arena, in vetrica superat, commode effluere possit. Præter hæc recentioribus hoc potissimum laudi dandum est, quod de concinne magis & ad curationem tuto perficiendam aptioribus parandis, ferramentis solliciti fuerunt, quod satis patet, si icones apud *PAREUM* cum illis apud *TOLETUM* compares. Nuper vero *LE DRAN*, cum in modo ligandi ægrum, tum in scalpelli figura aliqua, immutavit. Utitur autem scalpello acutiore reliquis, & cujus alter margo, siquidem anceps est, rectus est. *l. c. Tab. III. Fig. 4. & p. 55.* Ad hæc, si major calculus sit, quam, ut promi post primam sectionem, sine metu magnæ ruptionis ac lacerationis partium, non possit, dilatare priorem plagam a latere jubet. Excogitavit etiam ad hanc sectionem faciendam novum scalpellum, cum specillo fulcato, & ductore canaliculatum, qui in dorso sulcum in longum ductum habet. Vid. *Observ. nostras de Calcul. curandi viis pag. 69. seqq. & Tab. I.* Novissime tamen & in his denuo aliqua mutasse videtur. Vid. *LE DRAN Operat. de Chirurg. p. 304. Paris. MDCCXLII.* Jam olim tamen hanc plagæ dilatationem proposuit & cultellum curvum ad eum finem reperit *TOLETUS l. c. p. 115. seq.* Conf. etiam de *LAUNAY l. c. p. 105.* *ALGHISI l. c. p. 81.* & *SCHAEFER in Dissert. de variis lithotom. gener. pag. 21. Argentor. MDCCXXIV.* Reliqui fere omnes *Marianam* curationem ita perficiunt, ut infra docebitur. Ad hanc calculosorum curationem ea pertinet, quam *PETRUS FRANCUS* primum descripsit *loc. cit. Cap. XXXIII.* & quæ propterea ab *HILDANO loc. cit. Cap. XVI.* & *GROENEVELTO l. c. p. 52.* *Franconiana* nominatur. Est autem hæc. Plaga facta, si calculus in eam incidit, unco extrahendus est, si vero non, turunda immitti potest, qua vulnus per aliquot dies apertum servetur, ex quo deinde calculus vel sponte exit, vel facile eximitur. Post *FRANCONEUM* proposuit hanc curationem *DE LEAUSON loc. cit. Cap. X.* & præcipue *HILDANUS l. c.* qui eam vehementer laudat. Laudarunt etiam, idoneisque exemplis ejus utilitatem comprobarunt *FR. COLOT. l. c. p. 182. seqq.* & *TOLET. l. c. Cap. XX.* sic tamen, ut indicarent, raro accidere, ut hanc curationem adhiberi oporteat. Alia calculum curandi via est, quam vulgo apparatus altum (*le haut appareil*) nominant. In hac enim calculus evellitur, vesica super ossibus pubis patefacta. Etiam casu a *PETRO FRANCONE* reperta est, quare a plerisque *Methodus Franconica* appellatur, ab aliis apparatus vel sectio hypogastrica. Refert autem *PETRUS FRANCO l. c. p. 139.* accidisse sibi aliquando, annum enim non addit, & falli adeo videntur, qui *An. MDLX.* ponunt, ut, cum infanti bimulo *CELSI* curationem adhibuisset, non posset calculum, qui nimis magnus esset, protrahere. Quare, ne sibi exprobari posset, nesciisse calculum evellere, digitis sinistrae manus, quos in anum miserit, se calculum sustulisse, dumque minister anum ventrem, proxime sub umbilico, compresserit, ut calculus super ossibus pubis prominere, abdomen cum vesica super calculo incidisse, quem feliciter extraxerit, & vulnus sanaverit. Tamen *FRANCO* medentes monet, ne, quod ipse coactus

fecerit, imitentur. HIPPOCRATIS enim auctoritate obsecutus, existimabat, vulnera, quæ corpori vesicæ infligantur, mortem asserere. Primus probabiliter post FRANCONEM hanc Chirurgiam proposuit & laudavit, ac nomen *haut appareil* dedit ROUSSETUS in libro, quem inscripsit *l'Enfantement Césarien* p. 77. & qui prodiiit *Parif.* MDLXXXI. 8. Iterum eandem proposuit, & tres perficiendi modos adjecit in libro *Part. Cæsar. Assert. Historiol.* inscripto p. 266. *seqq.* Correxerit autem eam, præcipue in hoc, quod vesicam non super calculo aperire docuit, contra iussit vesicam sive lotio repleti finire, sive liquorem idoneum immittere, quo se super ossibus pubis, tumore aliquo, prodens, tuto incidere possit. Et non solum ipsæ experimenta in mortuorum hominum corporibus cepit, p. 266. verum etiam vivo adhibita ab aliquo curationis exemplum habet, p. 282. quod adeo primum eam omnium fuerit, quæ de illa curatione, consulto instituta habentur. Post ROUSSETUM, mentionem hujus curandi viæ fecerunt HILDANUS *loc. cit.* primum, ut rejiceret, deinde, ut laudaret, RIOLANUS in *Anthropogr. Lib. II. Cap. XXVIII.* & in *Animado. in Veslingum*, GROENEVELTUS *loc. cit.* BARBETTE in *Chirurg. C. XXVI.* TOLETUS *loc. cit. Chap. XV. p. 137.* DIONIS *loc. cit. Demonstr. III. p. 230.* & alii. Majori studio eandem olim laudavit, & Chirurgo ad eam exercendam excitare voluit Parisiensis Medicus, NICOLAUS PIETREUS. In schola enim Medicorum *An. MDCXXXV.* questionem proposuit: *An ad extrahendum calculum dissecanda ad pubem vesica?* Hæc dissertatiuncula, quod inter rarissimos libellos est, iterum impressa fuit in DOUGLASSI *Lithotom. Douglass.* pag. 121. *Lond. MDCCXXIII.* & in CHESELDENS *Treatise on the High Operat. p. 141. Lond. MDCCXXIII.* Conf. de hac dissertatiuncula GUID. PATIN. in *Lettres choisies Tom. I. XX. p. 61.* Cum PATINUS scribat, PIETREUM hanc curationem pluribus & viris & feminis adhibendam curasse, probabilia utique sunt, quæ de BONNETO, Parisiensi Lithotomo, habentur apud TOLETUM *loc. cit. p. 139.* & DIONIS. *loc. cit. p. 230.* & qui *An. MDCLI.* obiit. Vid. DEVAUX c. l. Confer. tamen PATINUS in *Epist. ad Bartholinum*, quæ est inter *Bartholinianas XX. Cent. III.* GROENEVELTUS etiam se coactum hanc curationem aliquando calculoso adhibuisse memorat *loc. cit. p. 152. Ed. Lond. MDCCX.* DIONIS, etsi descriptionem dedit curationis, quam non tentavit, eam tamen perficiendi talem modum proposuit, qualis fere a DOUGLASSO etiam adhibitus fuit. Non dubitavit quoque eam reliquis calculum curandi viis præferre, *l. c. p. 231. seqq.* Ante DIONYSIUM experiri eam SOLINGENIUS sic voluit, ut vesica non liquore idoneo, verum aere immisso, distenderetur. *Chirurg. Part. III. Cap. XX.* Circa *An. MDCC.* COLOTUS a Magistratu Parisiensi iussus est, urgente fortassis FAGONIO, vid. DIONIS. *loc. cit.* experimenta in cadaveribus instituere. Vid. FR. COLOTUS *loc. cit. p. 43. seqq. & Auctor Pref. ad COLOTUM p. XV.* Ita vero de iis ad Magistratum retulit, ut nullo modo in viis tentandam, sed periculi plenissimam esse, diceret. Eo ipso tamen tempore PROBY, Dublinensis Chirurgus, puellæ calculo laboranti, hanc curationem adhibuit. vid. *Transact. Phil. MDCC.* Inde utique ad *A. MDCCXVIII.* neminem invenio, qui ejus vel mentionem tantum fecerit. Nam hoc anno JACOBUS DOUGLASS Medicus de hac, tamdiu neglecta, curatione, coram Societate Regiæ Londinensi, ita exposuit, ut non solum eam tuto fieri posse, per Anatomen ostenderet, ROUSSETI præcipue argumentis usus, verum etiam præstantiam ejus, præ ceteris omnibus, confirmaret. *Transact. Phil.* Altero anno MDCCXIX. exeunte & MDCCXX. Jacobi frater, JOANNES DOUGLASSUS, Chirurgus Londinensis, quatuor ægros hac via curavit. Servavit etiam eorum tres, quatuor per nervorum distentiones sublato. Vid. JOHN DOUGLASS *a new Method of cutting for the stone Sect. XI.* DOUGLASSUM plures ex An-

gis secuti sunt, PAULUS MACCILL, BAMBER, THORNHILL, & præcipue CHESELDEN, de quibus legimus CHESELDEN *Treatise on the High Operat.* Lond. MDCCXXIII. 8. quem nimis acriter, sine causa, taxat HUSTON in *Lithotomus Castratus.* Lond. MDCCXXIII. 8. Vid. etiam ANONYMUS in *the Method of performing the High Operation.* Lond. MDCCXXIII. 4. MIDDLETON in *a Short Essay on the Operation of Lithotomy, as it is performed by the new method about the os pubis.* Lond. MDCCXXVII. 4. SAMUEL PYE *Obs. on the several methods of Lithotomy.* Lond. MDCCXXIV. 4. Proxime post, quam in Anglia restituta hæc curatio fuerat, tentaverunt eam in Germania Cl. HEISTER vid. *Diff. de alt. apparatu.* Helmst. MDCCXXVIII. PROEBISCH Chirurgus Borussiae in *Tract. de alta operatione* germanice scripto. *Regiom.* MDCCXXVII. & RUNGIUS, Chirurgus Bremenensis. Vid. HEISTER l. c. p. 49. Tribus calculosis hanc curationem etiam adhibuit SENFFIUS, Chirurgus Berolinensis, eorumque duo servati sunt, unus mortuus est. Vid. ELLER in *Obs. Chir.* p. 209. seqq.

Inter hæc Parisiis in cadaveribus experimenta capta sunt, auctore potissimum WINSLOVIO, quæ tamen adducere Chirurgo non poterant, ut in vivis tentarent, donec Cl. MORANDUS & BERRIERUS hanc curationem duobus calculosis adhiberent. Vid. MORANDUS in *Tr. de la Taille au haut appareil.* Par. MDCCXXVIII. Ab hoc tempore neminem fere scio inventum esse, qui hanc Chirurgiam perficeret, maxime, postquam CHESELDENUS eam exercere cœpit, quam vulgo sectionem lateralem nominant. Et dixit contra Hypogastricam sectionem LE DRAN *loc. cit.* p. 95. seqq. & DENYSIUS *loc. cit.* defendit contra; & reliquis præfert MATTHIAS ERNEST. BORETIUS in *Diff. de Operatione alta Anglis High Operation dicta.* Regiomonti, MDCCXXIII. MIDDLETONUS, qui ab initio improbaverat, *loc. cit.* Præf. DE BREVILLE, Medicus Parisiensis in *Qu. an educendo calculo ceteris anteposendus altus apparatus?* Paris. MDCCXXXIV. Demum vero, ante tres annos, eam instauravit quasi, & quo cum facilius, tum tutius perfici posset, nova aliqua ferramenta reperit Cl. LE CAT, cujus curandi viam inferius proponam. Dignum vero animadversione est, cum omnes fere vesicam aqua repletam incidere voluerint, PIETREO itinerarium demittere, & super hoc aperire vesicam placuisse *loc. cit.* quod operosius imitatus est SERMESIUS, Medicus Amstelodamensis. Vid. *Lithotomia Douglassiana. ofte een nieuwe wijze van steen-snyden, te Utrecht.* An. MDCCXXXVI. Pertinet autem huc, si TIMMIO fides haberi possit, HENRICI HESSI, Chirurgi Hafnienensis, inventum. Excogitavit scilicet fundam, cujus iconem dedit TIMMIUS, quam, loco forcipis, per plagam, super osse pubis factam, in vesicam demitteret. Impedire autem eo voluit, ne vesica contunderetur. Et fertur a TIMMIO MDCCXXV. calculum hac funda protraxisse; sed, quia plures calculi in vesica laterent, oportuisse ipsum reliquos forcipe evelere. Vid. TIMMIUS in *Anglorum & Gallorum observ. de sectione Hypogastr.* germanice. Brem. MDCCXXXI. & confer Aß. *Erudit.* MDCCXXIX. *Mens. Aug.* pag. 347. Tab. IV. vid. etiam COLOT. *loc. cit.* in fine. Veniamus ad illam calculosis curandi viam, quam lateralem nominant, quia plaga a latere cum perinæ tum itineris urinæ & vesicæ sit. Ad hanc referuntur vulgo Raviana, Cheseldeniana, Lecatiana duplex, Fulbertiana, & quæ a FRATRE JACOBO reperta est, quamque omnium primam esse existimant. Nemo ignorat, FRATREM JACOBUM de BEAULIEU, in oppidulo Beaufort, in Burgundia natum, An. MDCXCVII. Parisios venisse, ibique, cum Medicis & Chirurgis Regiis suam curandi rationem exposuisset, eam permultis calculosis, præsentibus etiam Medicis, adhibuisse. Vid. MARTINUS LISTEVS in *the Journey to Paris.* Lond. MDCIC. 8. BUSSIERIUS in *Transact.*

Phil. An. MDCIC. MERYI Observ. sur la maniere de tailler dans les deux sexes pour l'extraction de la pierre pratiquée par Frere Jacques, à Paris MDCC. 12. DIONIS loc. cit. Demonstr. III. p. 239. seqq. Cum hoc, quod ex monachorum ordine erat, esseque sibi artem, quam exercebat, quasi divinitus revelatam, non obscure indicabat, tum, quod aëris gratis opem ferebat, effecisse videtur, ut bene omnes de JACOBO ab initio sentirent. Adeo Magistratum quoque iussu factum est, ut Frater JACOBUS An. MDCIIC. in Nocomiis Charitatis & Domus Dei Parisiis calculosis curaret. Brevi autem post plures ex Chirurgis Parisiensibus JACOBI curandi rationem ita damnarunt, ut, eam, ne emendatam quidem, tuto adhiberi posse, contenderent. Quod præcipue MERYUS, DE LAUNAY & COLOTUS fecit. Quare, ut JACOBUS eo tempore nondum sciverit, curationem suam recte perficere, eam tamen existimo non dijudicari ex iis debere, quæ Chirurgi Parisienses de ipsa scripserunt. Ut vero nullam dubitationem videtur admittere, FRATREM JACOBUM, primis temporibus, multa pericula per mortes egisse, sic MERYUM quoque aliosque ipsum docuisse, certissimum est, quæ ratione pluram saltem incommoda evitare posset. Fertur autem Jacobum in rectam viam duxisse HUNOLDUS, Medicus Andegavensis, qui librum scripsit, cui titulus: *Histoire du procédé de Frere Jacques, & cujus, nondum impressi, mentionem fecerunt Cl. FALCONET loc. cit. p. 8. & MORAND. in Mémoir. de l'Acad. R. des Sc. A. MDCCXXXI. p. 217. seqq.* Imo ipse JACOBUS An. MDCCII. brevissimum libellum edidit, quem inscripsit: *Nouvelle méthode de tailler, & tirer la pierre de la vessie*. 4. Ex his libris Cl. MORANDUS patere contendit, JACOBUM jam hoc tempore, eam curationem exercuisse, quæ nunc a CHESELDENO nomen habet, vel, quam certum est An. MDCCXII. Argentorati, a Fratre JACOBO, adhibitam fuisse. Tamen in hac altera periodo historiarum Fratris JACOBI multa nondum expedita sunt. Exposuit eam, sed breviter tantum, MORANDUS in *Comment. A. R. Sc. A. MDCCXXXI.* Sed fusius contra eum dixit Cl. HEISTERUS in *Institut. Chir. p. 988. seqq.* quam litem nostram facere nolumus. Ad historiam JACOBI, præter antea allegata, pertinent ea, quæ DE LAUNAY loc. cit. p. 130. seq. COLOT. loc. cit. p. 82. & FILGUS in *Dis. de variis lithotomiæ administrandi modis & Ravianæ præstantia. Giessæ, MDCCXXVII. §. 24.* contra JACOBUM dixerunt. Conf. etiam JAC. DOUGLASS. *History of the lateral Operat. Chap. I. seqq. Lond. MDCCXXVI. 4. ELLER. loc. cit. p. 195. seqq. & SCHAEFER in Dis. de Variis lithotom. gener. Argent. MDCCXXIV.* Vulgo habetur, neminem JACOBI curandi viam ingressum esse: accepti tamen ab amicis, Argentoratensium Chirurgum, LE MAIRE, JACOBUM secutum esse. Post JACOBI curationem de RAVIANA dicendum est. Hanc ex illa quasi natam esse, nemo negat. RAVIUS secanti JACOBO adstitit, ægros post sectionem mortuos secavit. Deprehendit igitur curationem, si partes sanctas consideres, optimam esse, errores vero, quos JACOBUS committebat, evitari facile posse, modo in ferramentis aliqua mutantur, & curatio perficiatur a Medico, Anatomes gnaro. Confirmantur hac eo, quod, cum RAVIUS *Marianam* curationem pluribus calculosis non infeliciter adhibuisset, hac relicta, ad JACOBI curationem transibat, quam plus, quam 2000. hominibus adhibuisse fertur. Plures sunt, qui RAVIUM non ipsum emendasse *Jacobianam* curationem volunt, sed usum esse MERYI consiliis & Cl. HEISTERUS *Ravianam Meryanæ* esse dicit, in *Dis. de Appar. alto p. 11.* Sed primum RAVIUS jam MDCIIC. hanc curationem perfecit. Vid. FALCONETTUS loc. cit. p. 8. Deinde, si RAVII scalpellus, qui non multum ab illo differt, quo medentes in *Marianam* utuntur, cum eo comparatur, quem MERYUS reperit, quanta diversitas! quanta etiam in sectione ipsa, ac probabiliter etiam in partibus sectis!

Nam RAVIUS cum proflata vesicam incidit, MERYUS proflatam solam, neque eam, ut videtur, totam discindi voluit. Nam, quod nonnulli contendunt, RAVIUM proflatam non convulnerasse, non possunt tamen aliquem adducere, qui in mortui corpore viderit, quæ partes in hac curatione inciderentur. Descriptionem vero *Raviane* curationis dederunt Cel. ALBINUS in *Ind. supellest. Anat.* præter quem vid. ALBINI Patris *Orat. in obitum RAVII*, ERNDTL in *Itin. Angl. & Bat.* p. 119. *seqq.* JAC. DOUGLASS *loc. cit. Chap. VI.* FEHR in *Dissertat. de calculo vesicæ* pag. 17. *seqq.* Baf. MDCCXVI. FILGUS *loc. cit.* §. 29. *seqq.* SCHAEFER *loc. cit.* p. 7. & 25. §. BORETIUS *loc. cit.* p. 11. §. *Auctor Præfat. ad COLOTUM* p. 48. *seqq.* ELLER *loc. cit.* p. 195. *seqq.* LE DRAN *Parallele* p. 109. *seqq.* præter HEISTERUM & GARENGEOTUM. Dicunt autem, se hanc rationem vivis adhibuisse HEISTERUS *loc. cit.* p. 966. *seqq.* & FILGUS *loc. cit.* p. 44. itemque LE DRAN, etiam aliud itinerarium adhibuit. *loc. cit.* pag. 118. Narratum mihi etiam fuit a Chirurgo, harum rerum perito, SENEFIUM RAVII curationem imitatum esse, quod videtur etiam HEISTERUS confirmare *loc. cit.* p. 984. *seqq.* In Belgio vero a variis Chirurgis exerceri, habet SCHAEFERUS *loc. cit.* p. 26. DENYSIUM parvum calculum promere vidit, sic tamen, ut is maximam vim adhibere deberet, BORETIUS *loc. cit.* p. 13. DENYSIUS ipse libellum edidit sub nomine *Observ. Chirurg. de calculo*, Lugd. Bat. MDCCXXXI. in quo hoc unum agit, ut *Raviane* præstantiam præ ceteris omnibus asserat, ac se solum scire *Ravianam* curationem exercere. Scripsit contra DENYSIUM TIT-SINGH *Heelkundige Verhandeling over den Steen en het Steen-Snyden*, Amst. MDCCXXXI. Sed plerique affirmant, post RAVII mortem, magni huius Medici curandi viam neglectam in Belgio iacuisse, donec CHESELDENUS de illa paranda iterum & restituenda cogitaret. Factum hoc est An. MDCCXXVI. idem opus eodem tempore suscipiente D. BAMBER. Uterque, ut in *Hypogastrica* sectione, vesicam aqua replebat, & CHESELDENUS præcipue alia quædam mutabat, quæ expolita sunt apud JAC. DOUGLASS. *loc. cit.* in *Postscript.* Cum vero ex ægris primum scitis aliquot, ex putridis ulceribus, morentur, quæ in cellulosa membrana nascebantur, quæ circa anum est, CHESELDENUS aliam viam ingressus est. Aperuit eam in *the Appendix to the fourth Edition of the Anatomy* MDCCXXX. & clarius exposuit DOUGLASS in *the Appendix to the History of the lateral Operas.* Lond. MDCCXXXI. 4. Vid. etiam MORAND. *Mém. de l'Acad. des Sciences.* An. MDCCXXXI. CHESELDENUS vero, etiam iisdem ferramentis utitur, quibus in *Mariana* utuntur, tamen in itineralio, scalpello, qui dorsum habet, in ductore canaliculato & forcipe, aliqua sapienter mutavit. Vid. DOUGLASS. in *Append.* ubi ferramentorum icones habentur. In hac via progressus est, ut ex viginti septem, quos continuo curavit, nullum, ex quadraginta sex, duos tantum perderet, de quibus sperari vix poterat, ut curarentur. Nihil etiam adhuc perdidit de præstantia sua CHESELDENI Chirurgia, sed ab aliis etiam Chirurgis Angliis exercetur, ex quibus imprimis Cl. SHARP est, qui elegantem descriptionem cum iconibus ferramentorum dedit in *Treatise on the Operation of Surgery.* Successus vero, quem CHESELDENUS habuit, Cl. MORANDUM movit, ut An. MDCCXXIX. Londinum peteret, quo posset ab ipso CHESELDENO in hanc viam duci. Vid. MORANDI *Epist. ad SENACUM in Mercure de France Dec.* MDCCXXIX. MORANDUS post reditum An. MDCCXXX. in noloquio Charitatis pariter ac in urbe, cum PERCHETO, sedecim calculosos ita hac ratione curavit, ut uterque septem servaret, inter quos ille puer fuit, cuius historiam habet GARENGEOT in *Op. T. II.* p. 198. *seqq.* & de qua conf. his, quæ dixi in *Obs. de calc. curandi viis* p. 41. *seqq.* Eodem tempore de CHESELDENI curatione egit LE DRAN, cumque

plures ejus utilitates esse animadverteret, hoc maxime fecit, ut eam vix differre a Mariana probaret *loc. cit.* p. 139. Magis autem se ceteri Chirurghi huic curationi opposuerunt. Contra eam reliquis omnibus præstare egregie probat FALCONETTUS in *Quæst. citata*. Quod enim de sectione laterali in univertum dicitur, idem esse, ac si de *Chefeldeniana* diceretur, inferius docebitur. Cl. MORANDUS cum exercere eamdem non destitit, neque Regis jussu ea interdictus est, quod in suo Operationum libello SHARPIUS posuerat, tum plures etiam discipulos habuit, quos hanc Chirurgiam docebat. Vid. *Refut. d'un passage du Traité de Mr. Sharp sur la taille laterale*. Paris. MDCCXXXIX. Quam multi vero calculosi per lateralem sectionem in Gallia servati sint, videre licet in *Hist. A. R. Sc. An.* MDCCXXXI. MDCCXXXIV. MDCCXXXVII. MDCCXXXVIII. sq. Exercuerunt autem hanc Chirurgiam in Gallia, Rupellæ LA FAYE, Rothomagi LE CAT, Gadibus in Hispania VIRGILI. Inter hos magnum nomen sibi peperit LE CAT, qui, cum primum iisdem ferramentis uteretur, quibus MORANDUS, alia deinde reperit, quibus curationem tutius perficeret. Vid. de LA FAYE *Remarques sur Dionis* p. 251. & *Tab. adj. II.* Ferramenta autem sunt itinerarium, & duo scalpelli, quibus peculiare fasciæ genus addi debet, ad ligandos calculolos, quod ceteris omnibus præstat. Olim in ante allegato libello *Obf. IV. hanc amicissimi* LE CAT curationem descripsi, qualem ab aliis acceperam. Post hæc tempora ipse LE CAT, me humanissimis literis docuit, pleraque in ea descriptione falsa esse, quod cum gratus agnosco, tum Lectores moneo, ne se descriptione illa in errorem induci patiantur, proximeque talem ejus descriptionem exhibebo, qualem me integerrimus amicus LE CAT per litteras docuit. Indicavit etiam, quam prosperos successus sua curandi ratio haberet. Retulit tamen mihi amicus, qui ipsum LE CAT fecare vidit, & cui hac in re plenam fidem habere possum, ipsum An. MDCCXLI. novam curationem tentasse. Excitatus enim per prosperrimos successus, quos *Raviana* habuit, & per famam, quæ ferebat, RAVIUM, illæsa prostatica, lateralem vesicæ partem incidisse, itinerarium aliquod, peculiaris formæ, ingeniosissime excogitavit, cujus iconem dedit MONROUS in *Med. Ess. of Edimb. Vol. V. Tab. VI. Fig. IV.* verius autem descriptum est in *Actis Eruditorum Lips.* MDCCXLV. mense Febr. Præter hoc scalpulum quoque addidit, ancipitem quidem, diversum tamen a reliquis, & speculo ani, quod jam antea invenerat, utitur, ad intestinum rectum ad latus ducendum, vesicæ vero lateralem sinistram partem aliquantum deprimendam. His novis ferramentis An. MDCCXLI. sapienter excogitatam, & sæpius in cadaveribus tentatam, curationem tribus ægris ita adhibuit, ut vesicam in aliis, inter utrumque ureterem, in aliis, inter prostaticam, & ureterem sinistram, ac super receptaculo seminis, ejusdem lateris, patefaceret. Sed nullum ex iis, quos curavit, servare potuit, & cum sectionem difficillimam esse cognovit, tum prostaticam præcipue se forcipis immisioni extractionique calculi, opponere. Quæ vero fama de RAVIO, vesicam solam aperiente, *Albiniana* descriptione confirmata, LE CAT excitavit, ad hanc curationem reperendam, ea jam ante octodecim circiter annos, FULBERTUM, Chirurgum Parisiensem, movit, ut pariter nova quædam ferramenta excogitaret, quibus posset ad lateralem vesicæ partem, illæsa prostatica pervenire. Prima experimenta in cadaveribus cepit An. MDCCXXVII. in vivis vero An. MDCCXXXI. Vid. *Mémoires de l'Acad. de Chirurg. Tom. I. p. 664. & 673.* Nemo adhuc inventus est, qui hanc curationem imitaretur. Confer. de hac curatione KESSELRINGIUS in *Dissert. de Methodo Foubertiana*, Hale, MDCCXXXVIII. Ego in *Obf. Chirurg. citato libro Obf. I. & FULBERTUS* ipse in *Mémoires de l'Académie de Chirurg. Tom. I. p. 650. seqq.* ubi animadversione dignum est, FULBER-

TUM non, ut alios, quot ægris hætenus suam curationem adhibuerit, indicasse. Ferramenta, quibus FULBERTUS utitur, primum KESSELRINGIUS *loc. cit.* deinde ipse FULBERTUS *loc. cit. Tab. I.* iconibus expressit. Utilissimæ etiam eo loco habentur, partium sectarum icones, quæ viam curandi planissimam faciunt, & quæ in hoc genere, quantum equidem novi, primæ sunt. Commoda & incommoda hujus curationis breviter a me exposita sunt *loc. cit.* fusius a KESSELRINGIO. Comparavit eadem inter se etiam G. DE LA FAYE *l. c. p. 254. seqq.* Contra hunc directæ est epistola, quæ sub titulo: *Lettre de Mons.***. Chir. de Province à Mons.***. Maître Chirurgien de Paris.* Parisiis MDCCXL. prodit. Acriter tamen perstrinxit ea, quæ in hac epistola pro FULBERTO dicta sunt, COGHLANUS in *Observ. critiq. sur la lettre d'un Chirurgien de Province à Mons.***. Chirurgien de Par. MDCCXLI.* cui libello addi potest utriusque scripti recensio critica, in *Actis Erudit. Lips. MDCCXLV. Mens. Febr.* Hætenus brevem historiam dedimus curationum calculosorum, quæ adhuc innouerunt; superest, ut ex partibus sectis, constituamus, cum, an omnes vere diversæ sint, tum, quo, quæque tempore, reperta sit. Primum igitur omnis calculosorum curatio in eam dividi potest, in qua vesica super ossibus pubis inciditur, & eam, in qua sub his ossibus, via ad vesicam paratur, per quam calculus evelli possit. Deinde hæc curatio, quæ in perinæo fit, vel mediam vesicæ, aut potius urethræ, partem afficit, vel lateralem. Ad harum alterutram, omnes curandi rationes pertinent, de quibus hætenus dictum est, præter *Franconianam*, quæ ideo a reliquis quam maxime distincta est, & a PETRO FRANCONI reperiata. Nemo fere ignorat, vulgo in *Mariana* eam itineris urinæ partem incidi, quæ ante proflatam est; & plagam, qua cutis inciditur, suture, quæ in perinæo est, a latere sinistro, respondere. Ut forceps immitti, & calculus promitti possit, os vesicæ, in iter urinæ patens, vehementer dilatari, ac sæpius cum proflata, rumpi debere. Bene autem omnia cedere, si hæc partes ita findantur, ut ruptio plagæ, scalpello factæ, respondeat. Vid. COLOT. *l. c. p. 84. 86.* & præcipue LE DRAN *l. c. p. 153. seqq.* De illa vero curatione, in qua a latere plaga fit, diviis sententiæ sunt. Volunt enim in *Raviana* vesicam solam, post proflatam, a latere aperiri, quam sectionem FULBERTUS & LE CAT imitari voluerunt. Multi tamen RAVIUM contendunt, vesicam non alia via, quam *Chefeldenianam* patefecisse, in qua iter urinæ in membrana parte, proflata tota, cum adjacente vesicæ parte, a latere inciditur, quod radicem coxæ sinistra respicit. Ut hæc interna plaga recta fere retrorsum eat, tamen externa aliquantum oblique deorsum ducitur. Eaque musculus bulbocavernosus ut plurimum a latere tantillum convulnertur. Sed lateralem sectionem ponamus *Chefeldenianam* curationem esse; hæc enim propemodum ab omnibus exercetur, qui se dicunt calculosos laterali sectione curare. *Chefeldenianam* vero a *Jacobiana* non differt, nempe ea, quam FRATER JACOBUS, vel Argentorati, ut hoc exemplo utar, calculosis adhibuit, vel, quam MERYUS laudavit *loc. cit. Cap. I. II.* Vid. Cl. MORAND. in *Mem. de l'Acad. loc. cit. pag. 216.* Pervulgata res est, RAVIUM, de sua curandi ratione quæsitum, respondisse: legas CELSUM; & MERYUS suspicatus est, JACOBUM hanc curandi rationem ab aliquo accepisse, cui per CELSI sectionem, in mentem venerit, ejusmodi curationem excogitare. *loc. cit. p. 64.* MORANDUS vero planissimum fecit *loc. cit. p. 222. seqq.* lateralem sectionem, quantum ad partes sectas attinet, ipsissimam CELSICAM, omniumque adeo antiquissimam, esse. Videtur autem hæc sententia & GALENI aliquo loco confirmari posse, qui in *Introd. loc. cit.* ait, Chirurgos, ut possint calculum promovere, carnem cervicis vesicæ partem incidere. Quare sectio lateralis debet ita dividi, ut alia cum parvo apparatu, alia cum magno fieri dicatur.

Illa *Celsica* foret, hæc adhuc *Jacobiana* nominata est. Ut hæc in universum FALCONETO etiam probari videantur, tamen sententiam proposuit, per quam lateralis sectio, cum magno apparatu facta, *Jacobiana* multo antiquior fuerit. Ante FALCONETUM communis opinio erat, JOANNEM DE ROMANIS, quando novam calculos curandi viam excogitabat, hoc sibi propositum habuisse, ut masculorum urinæ iter, muliebri simile faceret, ac brevior in vesicam viam pararet. Contra FALCONETUS existimat, JOANNEM DE ROMANIS probabiliter credidisse, se, quam repererat, viam, æque facile, ac *Celsica* curatione, ad vesicam pervenire posse l. c. p. 9. Quicumque JOANNIS animus fuerit, certum mihi est, inter eos, qui ante JACOBI tempora, aliam calculosis curationem adhibebant, quam, quæ vel cum parvo apparatu, vel in hypogastrii ima parte fit, permultos fuisse, qui vel data opera, cervicem vesicæ, super itinerrario aperiebant, vel in ea opinione constituti, se *Marianam* curationem perficere. Conf. FULBERT. l. c. p. 660. Inter hos primus est PETRUS FRANCO, cujus verba apponam: *Essant le rasoir à l'endroit de la dite canule (sic vocat itinerarium) il faut couper le col de la vessie sur la cavité d'icelle. La fait, on tramera le dit rasoir par dedans icelle, le quel comme avons dit par cy devant coppa des deux cestez, selon qu'il est figuré: ayant fait assez bonne ouverture vers la capacité de la vessie &c.* Et paulo ante dixerat, plagam in latere sinistro faciendam esse, quo loco in *Celsica* fiat l. c. p. 130. Reliqui quos novi, sunt: JOANNES ANDREAS A CRUCE l. c. Lib. VII. p. 23. qui vult, totam cervicem ita aperiendam esse, ut calculus in conspectum prodeat, quod certe in *Mariana* non potest. FRIDER. DE LEAU-SON in latere sinistro, duos treise digitos ab ano, incisionem vult fieri l. c. C. IX. DURANTES SCACCHUS in extremitate natis sinistrae, plagam fecit, ut cervicem vesicæ aperiret loc. cit. p. 187. Vid. etiam HILDANUS loc. cit. cap. IV. COVILLARD loc. c. p. 101. Hos omnes, si non plane *Chefeldenianam* curationem adhibuerunt, proxime tamen ab ea abfuisse oportet. Post JACOBI tempora, præcipue post RAVII & CHESELDENI prosperos successus, plerique, qui *Marianam* exercebant, hanc ita sensum mutarunt, ut novam curationem facerent, quæ dici possit media inter *Marianam* & *Chefeldenianam* esse. An hæc fortassis causa est, quod tanta sit diversitas in numero calculosorum, qui in nosocomio Domus Dei Parisiis An. MDCCXX. seque & An. MDCCXL. servati sunt? de qua re vid. MORAND *Traité de la Taille au haut appareil* p. 263. & COGHLANUS loc. cit. p. 35. Conf. etiam de recentiorum ratione *Marianam* curationem exercendi DE LAUNAY loc. cit. p. 99. au coté de l'urethre. TOLET loc. cit. p. 173. LE DRAN *Parallele* p. 59. KOENE loc. cit. p. 19. 21. G. de la FAYE loc. cit. pag. 223. vid. etiam ex veteribus PAREUS loc. cit. Cap. XLII. Curationum igitur, quæ calculosis adhibentur, duo summa genera sunt. Promittitur enim calculus, vesica vel super ossibus pubis, incisa, vel sub illis. Sed hoc quidem tribus modis fit. Iter enim urinæ, vel recta plaga aperitur, quod in antiqua *Mariana* fit, vel obliqua, qualem recentiores faciunt, qui recedere a *Mariana* non volunt, vel trans-versa a latere. Hæc antiquissima est, & cum aliqua in ferramentis varient, quæ sine itinerrario adhibetur, *Celsica* nominatur; quæ cum ipso, quamvis vulgo *Jacobiana* nominetur, deberet utique *Franconiana* appellari. Fateri tamen oportet, hanc potissimum in eo a prioribus differre, quod, cum in hac cervix vesicæ & hæc ipsa aperiatur, in illis iter urinæ solum.

b Inter curationes, quæ manu fiunt, paucissimi medentium calculi extractioni ex renibus, nephrotomiam vocant, locum concedunt. HIPPOCRATES, ubi renum morbos recenset, primo loco calculum nominat. Cui, cum dolor accesserit, superdanda esse, quæ tepefacere possint. Si sub his tumor ortus fuerit, cui pus subest, juxta renem secandum esse, & calculo vel arena

exemta, vulnus curandum. In libro de Intern. affection. p. 539. Hanc curandi rationem improbarunt ex veteribus AVINCENNA Lib. III. Fen. 18. Trad. 2. Cap. 18. & SERAPION in Prax. Trad. IV. Cap. 22. Forte, quod aliqui aui sunt, etiam ubi ren non intumuerat, & pus conceperat, calculum excindere. Talis debuit sectio esse, qua arcigero Parisiensi calculus exemptus esse dicitur, modo vero renum calculo laboraverit. Vid. PAREUS Lib. XXIV. Cap. XIX. & MEZERAY loc. cit. ROSSETUS contendit, hanc curationem sine presentissimo mortis periculo, adhiberi posse; debere tamen non in dorso, sed circa ilia, fieri, in *Enfant. Cesar. p. 78.* & *Part. Cesar. Assert. p. 222. seqq.* Eadem fere RIOLANI mens fuisse videtur, in *Anthropogr. Lib. II. Cap. XXVI.* Vult autem, si tumori pus subit, causticum imponendum esse, in *Enchir. Anat. Pathol. Lib. II. Cap. XXIX.* Hujus curationis, a DOMINICO MARCHETTIS aliquando feliciter perfectæ, exemplum habetur in *Transact. Philos. No. 223. p. 340.* Improbat eam, & varia argumenta in eam rem adducit NICOLAUS TULPIUS in *Obs. med. Lib. IV. Cap. 27.* A TULPII sententia hodie ex medentibus paucissimi recedunt. Vid. ex recentissimis scriptoribus JOANNES DOUGLASS. in *Med. Essays of Edinb. Tom. I. Obs. XXI.* sed pauci, etiam ubi calculus abcessum formavit, plagam facere audent. Vult enim non coire dicunt, sed perpetuam fistulam manere. Nolo negare cum renes profunde sub musculis, in dorso siti sint, & magna pinguedine vis circumfusâ, non levem fistulæ metum esse debere. Sed, si sponte tumor ortus est, iique pus concepit, quis ruptionem tumoris prohibeat, quin se a internas partes puris materia convertat, & hominem tollat? Quare, ut opera danda sit, ne inflammationi occasio adferatur, prudentis tamen Medicæ esse puto, non tam expectare, donec abcessus rumpatur, sed maturum protinus incidere. Quo enim diutius pus intus continetur, eo major fistulæ metus esse debet. Et varia hujus curationis exempla habentur. Vid. de *Nephrotomia* GEORG. WOLFFG. WEDEL in *Diss. de Lithotomia Jen. MDCCIV.* CL. HEISTER in *Instr. Chir. p. 903.* JACOBUS MERY loc. cit. p. 2. seqq. & FRANC. COLOT. loc. cit. p. 36. seqq.

§. 1358.

Omni tempore vulgo crudelis ac temeraria curatio habita fuit quæ calculosis adhibetur. Neque negari potest, Medicinam in hoc, etiam nunc sæpius fallere, quamvis in nulla fere chirurgia tam multum elaboratum sit. Igitur, quo plura in hac & genera & tempora periculi sunt, eo minus ad eam festinare convenit. Et qui eam experiri volunt, ante in pluribus mortuorum corporibus se exercere debent.

§. 1359.

Calculus, qui vesicam infestat, nullam ætatem magis exercet quam puerorum. Inimicior etiam ex his illis est, qui ab humilis fortunæ parentibus nati sunt. Ex quo conjicere licet, calculo ut plurimum cibum potionemque occasionem adferre, ex cruda acida & viscida materia paratum. Probabile tamen est, aliquando etiam ex naturali aliquo renum ac vesicæ vitio, nasci. Permulta enim calculosorum exempla habentur, qui, cum puer

secti fuerint, tamen adolescentes ac viri facti, iterum tertiumque calculum in vesica aluerunt *a*. In adultis contra raro calculus in vesica nascitur, sed tantum increfcit. Ut plurimum enim, vel parvus lapillus, vel arenulæ aliquot, quæ cum puris vel sanguinis particula, concreverunt, cum lotio, ex renibus, in vesicam devolvuntur. Ex quo simul constare debet, quam variæ possint calculorum in adultis causæ esse. Ubi ejusmodi lapillus in vesicam descendit, super eo, ex tartareis particulis, quæ in lotio sunt, plures crustæ concrefcunt, nisi mollis & arenosus calculus sit. Sæpe fit, ut, si talis calculus confringitur, is, qui renibus descendit, exiliat. Ut vero tartarea materia super lapillo, concrefcere potest, sic etiam super omni corpore, quod quacumque via, in vesicam delarum est. Et hic verus vesicæ calculus est. Inventa vero sunt in calculis, sive ex vivis, sive ex mortuis extractis, ferraamenta varia, acus, bacilli, glandes plumbeæ, pilorum fasciculi, pennæ, turundæ, cerci, & alia per multa *b*. Nullam ramen dubitationem admittit, calculum in vesica, etiam ad puris sanguinisque particulam, & forte etiam muci, qui vesicam oblinir, adnasci posse, præcipue, quando vesica intus pluribus cellulis inæqualis est, in quibus lotium aliquamdiu retinetur *c*.

a Ex pluribus exemplis, quæ afferri possent, aliquot tantum allegabimus. FRANC. TOLETUS *loc. cit.* p. 256. virum habet, cui, cum admodum puero, calculus sectione extractus fuerit, quinquagesimo tandem ætatis anno, iterum calculus in renibus nascebatur. Aliud exemplum memorat de LAUNAY *loc. cit.* p. 40. seq. quod eo maxime memorabile est, quod, cum a prima sectione fistula remanserit, calculus tamen XVII. unciarum, in vesica concrevit. Bis etiam a calculo liberatus fuit RIOLANUS, quod ipse testatur in *Animadv.* in SPIGELIUM, ter ELLAIN, Medicus Parisiensis apud GOURMELENUM in *Operat.* p. 185. & alius apud COLOTUM *loc. cit.* p. 15. Plura exempla hominum, qui ter, quater, immo quinques, secti fuerunt, vid. apud HEISTERUM in *Inst. Chir.* p. 1003. & in *Mem. de l'Acad. de Chir.* Tom. I. p. 415. seqq.

b Multa exempla collecta vide in PLATNERI *Diss. de calculo ad Vesicam adhaerente* §. X. quibus addi possunt JOSEPH. COVILLARD in *Obs. Jatrochir.* p. 39. qui calculum extraxit, circa glandem plumbeam concretum, quale exemplum DIONIS quoque memorat *loc. cit.* p. 243. vid. etiam COLOT. *loc. cit.* p. 48. Pilorum fasciculum, circa quem calculosa materia coivit, OL. BORRICHIVS vidit. confer. ACT. HAFN. Vol. II. *Obs.* LV. Acus furoris, calculo inhaerentis, historiam vide sis in *Zod. Med. Gallic. Ann.* IV. p. 29. Duos calculos super fistulæ, ex quibus tabaci fumum iugimus, frustis, concretos habet KOENE *loc. cit.* p. 8. Homo, ex quo hi calculi extracti sunt, ante calculo sectus fuit: cumque in vulnere pruritus haberet, qui ipsi molestus erat, illa fistulæ frusta immisit, quibus vulnus fricaret; cum-

que nimis brevia essent, in vesicam illapsa sunt. Turundam ex linteo factam, & calculo obductam, quæ ante triginta quatuor annos, in abscissu super osse pubis, perdita fuerat, ex vesica matronæ eduxit COLOT. *loc. cit. p. 49. seqq.* Claviculam in calculo inventam memorat MATTHÆUS in *Obs. adi. Ejusd. Quæst. Med. p. 128.* Aciarium, quod puella pruriens in vesicam intruserat, & super quo calculus concretus erat, ex LUISIO BORETIUS habet *loc. cit. p. 18.* Vid. VALLISNIERI *Oper. Tom. III. p. 310. seqq.* Hæc docent, si ob quodcumque vitium, fistula in vesica relinqui debet, per quam urina evocari possit, non nimis diu relinquendam esse, ne, si arenulæ adhæserint, non possit sine itineris urinæ graviore noxa recipi.

c Conferri meretur HOUSTETI *Commentatio de calculis tunica inclusis in Memoir. de l'Acad. de Chir. Tom. I. p. 395. seqq.*

S. 1360.

Transcamus vero ad ea, ut, quæ aliquis in calculo habere possit notas, indicem. Earumque ut permultæ sint, tamen unica tantum certa calculi indicia præbet. Quorum igitur vesicam calculus infestat, frequens urinam mittendi cupiditas est, & gravitatis in perinæo ac circa pubem sensus. Dolor etiam in his partibus fere perpetuus est, & ad morum in equo & rheda increfcit. Augetur etiam, ubi urina mittenda est, quæ sæpius, vel intercipitur, vel, quasi tenuiore filo fluit. Redditur autem vel aquosa urina, vel, quæ mucum, aut quasdam quasi squamulas, secum trahit. Ubi motus præcessit, etiam sanguis fluit inter maximos dolores, aut cruentum. Urina etiam non in omni ægri positu profluit. Solent vero ægri, præcipue pueri, partim scalpere colem, partim extendere. Frequenter etiam contra voluntatem, accum molestia, arrigunt. Vehementissimus dolor est, ubi novissimæ lotii guttæ exprimendæ sunt, tumque & desidendi cupiditas est. In his omnibus signis est, quod fallat. At fidem calculi faciunt digitus in anum demissus, & ad vesicam datus, maximeque fistula, quæ per urinæ iter, in vesicam compellitur. Tamen ne cum hac quidem in omni casu satis certi medentes sunt. Nam, si parvus calculus est, effugere fistulam potest; si mollis & arenosus, vel tunica inclusus, suspicionem carunculæ facere, quales sæpius vesicæ increfcunt, vel indurati interni vesicæ velamenti. Quare medentes non satis habere debent, fistulam semel in vesicam demississe; Et, ubi demissa est, huc illuc moveri oportet, quo, si forte calculus aliquo in loco lateat, vel maximam partem, tunicis vesicæ inhæreat, per longam tamen & curiosam inquisitionem inveniatur. Certo autem indicio, calculum intus esse, cognoscitur, si fistula in calculum

incidens sonum edit. Multum etiam juvat cognovisse, num unus, an plures calculi in vesica sint, mobilesne sint, an adhaerescant, magni, an parvi, & num vesica sana sit, an vitium in velamentis habeat. Sed in hæc expedit, saltem in pueris, tam digitis, in anum conjectis, inquirere, quam fistula, in vesicam compulsa.

§. 1361.

Neque vero tutum est, omnes calculosos curare. Secari igitur non debet, cui vesica intumuit, & callo indurata est, cujus vesicæ velamentis calculi increverunt, cum cujus urina purulentum quid, & mali odoris excernitur, maxime, si æger ex lumbis dolet, & vitii renis indicia habentur. Senium quoque absterre medentes potest, ac si valde corruptus habitus est. Etiam omne nervorum vitium inutilem ægris hanc chirurgiam facit, & vita periclitatur, si vel nimis magnus calculus est, vel tunica quadam inclusus: Quod si eger ac necessarii tamen hoc auxilium adhiberi malint, quam nullum, proposito metu, nullam fere spem superesse, indicandum est. Et numquam licet certam salutem promittere. Plurimum tamen spei facere potest ætas juvenilis, corpus robustum, ac in ceteris sanum, calculus, qui nec nimis magnus, nec nimis parvus est, qui aliquem levorem habet, ac moderatam duritiem, neque ad vesicam adhaerescit. Videtur etiam curatio prosperos successus habitura esse, si id, quod cum urina excernitur, neque cruentum, neque purulentum est.

§. 1362.

Igitur, ubi ultima experiri statutum est, omnia circumspicienda agenda sunt. Neque enim id in omni tempore experendum est, sed vere atque autumno. Nam internas præcipue partes, cum solis ardor, tum frigus, lædit. Videndum tamen, an non ex mora periculum futurum sit. Quare, si porrigi eger in illud tempus non potest, quod curationi commodiorem locum præbet, arte subveniendum est, ut, siue caloris siue frigoris, nimia vis avertatur. Ad hæc numquam tutum est, crudum corpus curationi subicere. Præstat vero illud victu, quam medicinis, præparare. Et assumere æger cibos boni succi debet, ex quibus chylus parari possit facile meabilis. Neque concedendum est, ut æger ventriculum multis cibis oneret. Proximis

diebus ante curationem, sanguis, incisa vena, mittendus est, nisi, vel summa debilitas, vel aliud quid obstitit. Hinc utile etiam est, alvum solvere, quæ potissimum, quo die curatio adhibenda est, clysmate injecto elui debet. Nam extrema alvus, si a duris fecibus distenditur, facile, cum scalpello, tum calculo, ubi evellitur, lèdi potest. Præter hæc, ubi ad extrema perventum est, Medicus exire jubeat, cum omnes, quibus opus non habet, tum præcipue cognatos egri, qui sermonibus, lacrymis, aut vultu tantum, flectere ejus animum possent. In qua re tantum discriminis est, ut robustissimis hominibus eo aliquando ita solutæ vires fuerint, ut, calculo feliciter exempto, tamen, interposito aliquo spatio, decederent.

§. 1363.

Cum nostra ætate tam multum in calculosorum curatione elaboratum sit, ut plures viæ habeantur, quibus ad vesicam perveniri & calculus promi potest, convenire inter medentes debet, quam ex his curationibus egro adhibere expediat. Neque enim omnibus eadem convenire potest. Quare, si calculus insolitæ magnitudinis est, neque vesica multum vitata, & parva, oportet super pubis ossibus secare; contra, si vesica vehementer adstricta ac pene scirrhusa est, cervix vesicæ a latere aperiri debet. Eandem *Franconianam* curationem, vel etiam, si puer est, *Celsicam* adhiberi oportet, ubi calculus vesicæ cervici ita infedit, ut repelli, ac fistula in vesicam conjici, non possit. Etiam in natura calculi multum discrimen est. Igitur, si magna ejus aspritudo est, & si quasi ramos habet, turissimum est, *Cbesfeldenianam* curandi viam eligere. Si mollis & arenosus, & urina multas arenulas secum trahit, præstat eadem via, vel etiam *Marianam*, incedere, modo non plures calculi sint. Nam molles calculi magni non sunt. Interdum tunica inclusi calculi sunt, vel fungi & carunculæ vesicæ increverunt. In quo casu, vel a *Franconiana*, vel a *Cbesfeldeniana* sectione præsidium petendum est; ab hac, si calculus, aut fungus, inferiori vesicæ parti inhaeret, ab illa, si superiori. Requiritur tamen, ut Medicus in his omnibus curandi rationibus exercitatus sit, vel, ut saltem in mortuorum corporibus sæpe tentaverit. Aliter adhibere convenit, in qua se exercuit, & quæ per plures ægros respondit, quamvis altera præstaret.

§. 1364.

Qui nostra ætate calculosos curant, plerique *Marianum* sequuntur, vel cum magno, quem vocant, apparatu secant. Quo major apparatus est, eo curiosius omnia agenda, & quorum vel incidere tantum usus possit, ante curationem, ita disposita, in promptu habeantur, ut curatio nullo casu turbari queat. Feramenta igitur sunt 1) Specilla ex durissima chalybe parata, & magis, quam fistulæ, quibus urinam emolimus, incurva. Debent etiam longius, quam hæc fistulæ, rostrum, & in dorso, qua parte incurvum specillum est, sulcum in longum ductum habere, & in extremo rostro apertum, quo factum esse videtur, ut itineraria nominarentur. Qua parte a Medico teneri oportet, plena esse debent, ne facile vacillent. Necessè est etiam, ut, qui calculosos curare vult, cum, quia ætas variat, tum, quia in itinere urinæ quædam diversitates sunt, varie magna ac plena, varieque incurva specilla habeat. 2) Scalpelli latum & anceps, quod cum fixum non sit, fasciola, ex linteo secta, circumligari oportet, quo non solum fixum sit, verum etiam sine læsionis metu, firmiter a Medico teneri possit. Præstat tamen, ut per pollicem tantum, versus apicem, acutum sit. Sunt etiam, qui fixum esse malunt, & ex acutis labris, quod perinæo obvertitur, parum incurvum, quod sursum conversum est, fere rectum. Expediit vero ad minimum duo ejusmodi scalpella parata habere, in quibus primum hoc sit, ut probe acuta sint. 3) Ductor canaliculatus, (*Gorgeret*) super quo forcipes in vesicam conjici debent. Requiritur, ut ex averfa parte lingulam habeat, ex adverfa, manubrium paulo plenius & sinistrorsum conversum. Hujus loco etiam duo ductores adhiberi possunt, quorum alterum feminam, alterum marem appellant. Ille, ut canaliculatus ductor, lingulam & manubrium habet, prætereaque cristam, quæ per totum ductorem, in longum ducta, in medio eminere. In altero ductore hæc crista deest, isque non in lingulam, sed quasi in furcam terminatur. 4) Forcipes aliquot, quibus calculus evelli debet; In quibus primum fere esse oportet, ut ex chalybe paratæ sint, probe indurata, ne, cum interdum vis adhibenda est, frangantur. Deinde aliæ magnæ esse debent, aliæ parvæ, & ex utrisque, aliæ rectæ, aliæ incurvæ. Qua parte calculum mordere debent, dentatas esse oportet, & tantillum

excavatas. 5) Uncus ex chalybe factus, qui interdum in veficam conjici debet, vel ad parvos calculos promendos, vel ad majores etiam, si in vulnus inciderunt, ut prehendi forcipe non possint. Oportet hunc uncum, fere ut forcipes, dentatum esse. 6) Ferramentum, quod, cum in altero extremo cochlear referat, in altero nodum, (*Bouton*) in dorso autem cristam habeat, plane, ut ductor, femina dictus, triplicem usum habet, ut infra ostendam. Præter hæc vas aliquod ad manus esse debet, oleo tepido plenum. Nam, quæcumque ferramenta in veficam immittuntur, oleo tepido inuncta esse oportet. Præstat etiam quasi bursa quadam præcinctum esse, cui ferramenta ita inhæreant, ut manubria promineant *a*, quam ipsa in patina disponere, quæ a ministro teneatur. Is enim ut plurimum minus sua curat, quam ad ea attentus est, quæ Medicus curans facit. Denique habere etiam Medicum fascias, seu ligamina decet, quæ, sic ægro injicienda sunt, ut immotus præstetur.

a Figura tales bursas expresserunt ALGHISI l. c. Tab. VII. & HEISTERUS l. c. Tab. XXX. Fig. VI.

S. 1365.

Hæc omnia ad curationem necessaria sunt. Oportet vero etiam de positu ægri sollicitum esse. Optimum est, mensam param habere, quæ non facile dimoveri possit, super hac, vel scdile inversum, ponitur, ut dorfi summum duas, vel tres, latas manus a margine mensæ absit, vel latus aliquis asser, eadem a margine distantia, mobili junctura firmandus est. Isque fulcro mobili in dorso instructus sit, cui in media mensa, in longum ductæ, aliquot incisuræ respondeant, quo asser modo altior statui, modo demitti possit *b*. Inter asserem vero & marginem mensæ, saccum stramine plenum, vel culcitam, imponi oportet, quæ resistere possit. His deinde linteum infertur, &, qua parte æger super asserem collocatur, pulvinaria subjiciuntur. Tum æger his ita imponitur, & figuratur, ut coxæ super marginem mensæ collocentur, &, cruribus diductis, calces ad coxas, manus demissæ ad malleolos externos, dentur. Interdum tamen manus ad genua tantum adduci queunt. Ut vero contineri possint, deligari inter se debent. Crudele esse videtur, & cum terrore, ægris incusso, mortem ipsam aliquoties induxit, longam fasciam;

quæ quatuor capita habet , ita cervici injicere , ut inde variis ductibus , ad manus pedesque descendat , quibus aliquoties circumducitur . Præstat igitur manui laqueum injicere , eamque & pedem , vel genua , inter se deligare .

« Figuram talis mensæ vide apud ALGHISI l.c. Tab. VIII.

§. 1366.

Quæ ubi hoc modo ordinata sunt , curandum est , ut ministri , suo quisque officio , recte fungantur . Quinque autem ministris opus est , qui omnem curationem scire debent , & animo intrepidi esse . Tres prævalentes ægrum continent , quorum unus , qui post ægrum mensam conscendit , super humeros ejus jugulumque incumbit , duo a lateribus objiciuntur , qui altero cubito inter crus cubitumque ægri immisso , laqueum quasi tendunt , & ægrum eo certius immotum præstant , altero cubito , seu manu potius , extremum crus , circa malleolos , comprehendunt . Quartus , a dextro ægri latere , post eum , qui crus dextrum continet , altum sedile conscendit , & corpus ita inclinat , ut super abdomen calculosi , incumbere videatur . Hunc æque peritum ac circumspectum esse oportet , ac eum , qui curare vult . Debet enim dextra manu scrotum ægri dextrorsum molli-ter continere , simulque utriusque manus indicem digitorum , reliquis in volam contractis , ita versus anum protendere , ut , dextro futuræ perinæ , sinistro sinistræ perinæ parti , imposito , cutis in contrarias partes tendatur . Quo fit , ut proxime ad futuram perinæ , in latere sinistro , locus inter utrumque indicem pateat , qui recta fere plaga incidi possit . Ad hæc omnia quinti ministri partes sunt , latum illum scalpellum , quo plaga fit , medico curanti ita porrigere , ut in se ejus aciem convertat . Ac nisi Chirurgus manu sinistra plagam faciat , quintus minister semper a dextris ejusdem stare debet .

§. 1367.

Ubi hæc ordinata sunt , Medicus ex incurvis & sulcatis specillis id , quod maxime convenire itineri urinæ existimat , leniter prius oleo tepido unctum , sic , ut præceptum est , (§. 1339.) circumspice admodum , in vesicam demittit , & calculum quærit . Qui ubi repertus est , manubrium specilli sinistra fortiter apprehendit , idque altius in vesicam demissum , sic recipit , ut cum ægri jacentis corpore , angulum fere rectum faciat . Post

hæc necesse est, specillo quasi manu inniti, quo iter urinæ aliquantum deorsum urgeatur; Eique dorsum specilli, qua parte fulcum habet, debet intus sic apprimi, ut inter quarti ministri digitos, (§. 1366.) cutem perinæ, paululum oblique deorsum, in tumorem attollat, quod desiderat, ut manubrium specilli tantillum ad inguen dextrum inclinet.

§. 1368.

Chirurgus deinde scalpellum apprehendit, quod quintus minister, linteo obvolutum, tenebat, transversumque ori tenendum dat. Antequam enim cutis incidi possit, in positum specilli, dextræ manus indice, denuo curiosius inquirendum est. Ubi cognitum est, sulcum specilli illi perinæ loco subesse, qui inter ministri digitos patet, scalpellum, ex ore receptum, tamquam calamus tenet, quo ad scribendum utimur. Hinc acies scalpelli latum digitum sub scripto, perinæo objicitur, & cutis fere usque ad anum, profunda plagâ, inciditur. Protinus autem manubrium scalpelli ita sursum attolli debet, ut apex recta fere sulcum specilli spectet, ad quem etiam demittendus est, ut depresso iterum manubrio, sursum agi possit, & iter urinæ patefieri. Hoc sufficere potest, si calculus parvus est. Ut plurimum vero necesse est, specillum ad cartilaginem, qua ossa pubis continentur, apprimere, in ejusque sulcu, scalpellum deorsum agere; Quo autem & intus ad prostatam usque, iter urinæ nova plaga diduci possit, manubrium specilli aliquantum ad anum inclinatur, & scalpellus ita demittitur, ut altera acies sursum, alterâ deorsum, conversa sit. Plaga facta, dum specillum restituitur, debet etiam scalpellus recipi. Nam hæc duo ferramenta ita agi oportet, ut non, nisi unum, & juncta inter se, esse videantur. Atque in plaga faciendâ, præcipue magnitudinis calculi ratio habeatur, quo facile promi possit.

§. 1369.

Scalpellum vero non, nisi ita, recipiendum est, ut ad superiorem plagæ angulum adducatur. Tum is, qui scrotum continet, hoc sinistrâ tradit, dextrâ scalpellum prehendit, apicemque sulco specilli leviter apprimat. Inter hæc Medicus ductoris canaliculati lingulam, a latere scalpelli, in sulcum specilli conjicit; In eoque ut eam vere esse intelligat, ductorem aliquoties sursum deorsumque, & in utrumque etiam latus,

movet. Ubi sic ejus rei fides facta est, jubet scalpellum tollere, dumque manubrium specilli ad anum inclinat, ductorem alie in vesicam demittit: quo facto, ejus rei certum indicium urina præbet; quæ effluit, specillum sinistra recipit, ac ministro dat. Deinde, mutatis manuum vicibus, ductorem sinistraprehendit, ut tamen elabi e vesica non patiatur. Sed indicem dextræ manus canali ductoris imponit. Eam vero, deorsum nitendo, non tam recta intrudi oportet, quam per vices elevando deprimendoque, paulatim promoveri, quo via aperiatur. Recepto digito, super eodem ductore, forceps, sive recta, sive incurva, in vesicam compellenda est, subitoque hæc ferramenta ita invertenda, ut ductor superior sit. Isque eodem pene momento extrahitur. Qui duplici ductore utuntur, ubi is, quem marem nominant, in vesicam demissus est, simili ratione specillum recipiunt: deinde ejusdem ductoris existæ, fissuram alterius, qui femina dicitur, imponunt, ut super ea in vesicam compelli possit. Plerique hos ductores aliquoties diducunt, ut vulnus amplient, tumque eos sinistra manus digitisprehendunt, ut, inter ipsos, forceps immitti possit, quo facto ductores recipiendi sunt.

S. 1370.

Cum jam eo venit, ut calculus protrahatur, & forceps immitti sine vi quadam non potuit, convenit, forcipem lente aperire, atque huc illuc inclinare, ut vulnus aliquantum dilatetur. Quo facto, claudere denuo forcipem oportet, & calculum quarere, ut, cum super eo forceps diducta fuerit, ipse, sine metu attrahendæ vesicæ, commode prehendi possit. Debet autem ea parte prehendi, qua angustissimus est, cavendumque etiam, ne, cum adduci forceps coeperit, calculus intus effugiat. Quare, nisi specillo capitato, (*Bouton*) quod, inter brachia forcipis, immitti debet, calculus aliter collocari queat, præstat ipsum cum forcipe quasi demittere, eaque tantillum diducta, iterum ita prehendere, ut facile promi possit. Ubi igitur satis teneri calculum patet, non recta protinus attrahendus est, sed forceps torquendo, sic tamen, ut leniter id fiat, in utrumque latus, per vices, moveri debet, ultimoque ad anum deprimi, ut calculum eo facilius producat. Sed interdum major calculus non videtur, nisi ruptis nimium laceratisque partibus, extrahi

posse. Illi alii ita curare volunt, ut, firmiore aliqua forcipe immissa, frangant ^a. Etsi vero magna cura habetur, tamen non semper satis caveri potest, ne vesica convulneretur. Et cum opus sit, quo singula frustra protrahantur, forcipem sæpius in vesicam immittere, possunt facile mortiferæ inflammationes excitari. Quare præstat, vel inter forcipis brachia, scalpellum, quod apicem obtusum ac dorsum habet, immittere, & vulnus ampliare.

^a Talis forcipis iconem dederunt PÉTRUS FRANCUS *loc. cit.* p. 137. ex veteribus, ex recentioribus autem ALGHISI *loc. cit.* Tab. XV. Fig. I. & II. vid. etiam HEISTERUS in *Instit. Chir. Tab. XXVIII. Fig. 7.*

§. 1371.

Sed aliæ etiamnum varietates sunt, quæ animadversiones quasdam desiderant. Sæpius enim plures calculi sunt, quod, cum ante curationem, saltem non semper, cognosci possit, ubi primus evulsus est, isque aliqua parte lævorem habet, necesse est, specillum capitatatum injicere. Super hujus crista, si plures calculi sunt, forceps caute immittitur, & singuli protrahuntur. Quod tamen, si arenosi calculi sunt, semper necesse non est. Cum enim forcipe apprehensi ut plurimum dilabantur, recepto specillo, vel uncus, vel cochlear, injicitur, quo frustra calculi majora eximantur. Nam, si quædam exigua, vel arena, superfunt, potius relinquuntur, siquidem facilius per urinam elui possunt.

§. 1372.

Ad hæc, calculus etiam nonnumquam vesicæ adhærescit, quod non uno modo fit. Nam vel tunicis vesicæ, modo fere totus, modo aliqua spina, inhæret, vel quibusdam quasi carunculis mediis, adglutinatur. Qui tunica inclusus est, non, sine ingenti periculo, forcipe prehenditur, & attrahitur. Vesicam enim a ferramento sic lædi necesse est, ut numquam fere non letifera inflammatio consequatur. Contra frequentii observatione comperitum est, fervari posse, quibus calculus, vel aliqua spina, vel media caruncula, vesicæ adhærens, evellatur. Maxima tamen cura habenda est, ne calculus, cum deducitur, vesicam duplicatam, vehementer agitet. Quare, ubi teneri ejusmodi calculum patet, opera danda est, ut, forcipe, in utrumque latus, leviter mota, a vesica diducatur. Si ne sic quidem sequitur, videndum est, an, super digito immisso, tunica, qua calculus retinetur,

rantillum incidi possit, quod tamen temere faciendum non est. Sæpius enim calculum finire præstat, & vulnus glutinare *a*.

a Calculum & vesicam inter se glutinari posse, a multis exercitatis Chirurgis negatum est, a pluribus tamen, luculentis exemplis, confirmatum. Negavit autem jam olim ROSSETUS in *Part. Cas. Assert. p. 239.* ex recentioribus autem RUYSCHIUS in *Thes. Anat. II. p. 30. seq.* COLOTUS *loc. cit. p. 117. seqq.* TOLETUS *loc. cit. Cap. VIII. pag. 44.* ALGHISI *loc. cit. p. 24.* MARINI *loc. cit. Cap. VIII. p. 142.* & DOUGLASS in *Lithotom. Sect. II. p. 6. seqq.* Contra id confirmasse invenio, præter CELSUM *l. c.* & ARETÆUM, GALENUM in *Isagog. Cap. XIX.* Plenius hanc rem exposuit PETRUS FRANCO *loc. cit. p. 117. seqq.* & ex recentioribus permulti. Conf. PLATNERI *Diss. de Calculo ad vesicam adhærescente*, LE DRAN in *Tr. des Operat. p. 271. seqq.* & HOUSTETI *Commentatio de Calculis tunica inclusis*, in *Memoires de l'Acad. de Chir. Tom. I. p. 325. seqq.*

§. 1373.

Ubi jam calculus evulsus est, latum aliquod & crassum calidumque splenium super vulnus imponitur, quo frigus & aer arceatur, &, vinctura soluta, æger resupinus in lectum collocandus est. Sanguis enim rarissime ita fluit, ut supprimi debeat. Neque expedit eos sequi, qui, ut calculi reliquias eo certius excidere possint, vel turundam, vel amplam & flexilem fistulam *b* vesicæ per vulnus imponi volunt. Ea vero, præter hoc, quod nihil proficit, si via satis patefacta, etiam nocet porius, si plaga angusta est, ac vulnus vexando, graves inflammationes movet, quas ut non raro mors, sic frequenter fistula, excipit.

b Flexilem ejusmodi fistulam primus adhibuisse videtur TOLETUS. Vid. ipsum *l. c. p. 117. Fig. 9.*

§. 1374.

Cum æger paululum quievit, interposita una alteraque hora, vulnus obligari oportet. Convenit autem, antequam æger in lecto collocatur, huic aliquot laneos pannos, hisque linteum ceratum, internere, quo possit id, quod ex vesica profluit, excipi. Deinde alia fascia, quam collare (*Collier de misère*) vocant, collo ita injicitur, ut tamquam ansa quædam, ad umbilicum usque propendeat, alia, quæ latinorum T assimilatur, ægri lumbis subjienda. Ejusque transversa pars altero extremo per prioris fasciæ ansam dato, ventrem cingat, altera inter crura dependeat. Quo facto, naturales partes atque abdomen oleo rosaceo inungi debent, & huic linteum duplex imponi, scrotum vero alio linteolo subjecto attolli. Tumque alterius vincturæ transversa pars, a latere umbilici, nodo constringitur. Post hæc

etiam vulnere prospiciendum est, quod hoc modo fere optime fit. Splenio. (§. 1373.) ablato, quia sanguinem ac lotium excepit, aliud simile imponendum est. Super hoc autem pars alterius fasciæ, inter crura dependens, sic adducitur, ut, cum fissæ sit, decussim posita, per utrumque inguen, ad alteram huius vincituræ partem, quæ ventrem cingit, in utroque latere detur. Præter hæc, ne vulnus, vel eo, quod femina diducerentur, irritari possit, genua etiam, quibus pulvinar aliquod substernitur, vincitura quadam inter se colliganda erunt.

§. 1375.

Nemo dubitat, gravissimum vulnus esse, quod urinæ itineri ac vesicæ infligitur, ut calculus promi possit: Neque sanescere potest, quia etiam collisum est, nisi prius fuerit purgatum. Ergo diligens observatio inflammationis habenda est. (391.) Plurimum etiam ad felicem curationem confert victus & aëris, aliarumque non naturalium rerum, curiosa observatio. (400. 401. 402. 403.) Itaque primis diebus nihil omnino super vulnus imponi debet. Id tantum curare juvat, ut pura & calefacta splenia vulnus custodiant. Ubi vero inflammatio se inclinavit, & ad suppurationem spectat, idonea sunt medicamenta, quæ digerunt. (385.) Quæ tamen ita adhiberi oportet, ut, transitu ad ea facto, quæ carnem alunt, vulnus brevi glutinetur.

§. 1376.

Veniam ad eam calculosorum curationem, in qua cervix vesicæ, a latere, aperitur. Cumque in ea plures varietates sint, protinus de illa curatione dicamus, quam RAVIUS, a FRATRE JACOBO repertam, emendavit. Eamque sic a RAVIO ordinatam esse habetur. Æger in tabula minus alta, quam in *Maryana* solet, resupinus collocatur, ut tamen caput & nates, pulvinari supposito, paululum excitatæ sint, scapulæ contra deprefæ. Vincitur etiam laqueo, quo, carpo injecto, manus, ad externam genuum partem datæ, alligantur *a*. Deinde ea specilli sulcati varietas est, ut, cum profundior sulcus sit, tum in parte tantum incurva specilli ductus. Ubi hoc in vesicam conjectum est, manubrium ad ventrem, ac dextrum ægri inguen, inclinatur, eoque fit, ut medio fere loco, inter anum & sinistri ossis ischiî tuber, curvatura specilli sentiatur. Medicus deinde, dextro genu submisso, sinistra manubrium specilli firmiter tenet,

dextra scalpellum, quod anceps est, & in hoc a vulgari recedit, quod cum torum minus larum est, tum in tenuem angustumque apicem terminatur *b*. Quo, antequam cutis incidatur, dextræ manus pollice, curvatura specilli quærenda est, ut, an recte positum sit, constet, &, an præter vesicam, nihil specillo, velamentisque communibus, intercedat. Ejusque rei fidem facit specillum, quod duos circiter latos digitos, ab ano abest, etsi in hac re etiam quædam variat ætas, statura & plenitudo corporis.

a Vide figuram laquei apud HEISTERUM *l. c. Tab. xxix. Fig. 10.*

b Figuras fermentorum, quibus RAVIUS usus est apud ALBINUM in *Ind. supellest. Anat.*

S. 1377.

Super specillo igitur, quod firma admodum manu teneri debet, cutis subjæctæque partes, profunda plaga, sic inciduntur, ut ab eo loco orsa, in quo sectio, quæ in *Mariana* fit, terminum habet, usque ad tuber ischii procedat. Hinc indice sinistræ manus, modo in vulnus, modo in anum, demisso, sulcus specilli quæritur; Qui, si non suo loco esseprehenditur, quam accuratissime potest, restituendus erit, dumque altera plaga fit, ne anus lædatur, interdum hic quoque ad latus deprimatur. Simul etiam æger monetur, ut corpus nullo modo agitet, ministri autem, ut ad id, quod cuique injunctum est, animo attento sint. Tumque idem scalpellus ita immitti debet, ut apex sulco inhæreat, super quo vesica sursum deorsumque potissimum, incidenda est. In reliquis, quæ ad ductorum, forcipumque immisionem, evulsionemque calculi attinent, hæc tantum animadversionem desiderant. Ductores, quia altior & aliquantum obliqua plaga est, magna cum circumspectione, immitti debent, ne a vesica aberrant, ac peritonæum aliasque vicinas partes, convulnere. Neque etiam digitus, ad dilatandam plagam, demittitur, sed forceps, quæ in brachiorum longitudine, a vulgaribus discrepat, dum in vesica hæret, aliquoties diducitur. Cetera omnia, etiam in vulneris curatione, eadem sunt, ac, quæ supra proposui. (1374. 1375.)

S. 1378.

Sequitur alia curatio, quæ ab eo, a quo reperta est, *Cbesel-daniæ* nominatur. Eaque dicitur ex *Raviana* orta esse, nisi po-

rius, quantum ad plagam attinet, ipsa fuerit. Fuerunt tamen aliqua, in hac curatione, ab auctore ipso, mutata, quod facit, ut vulgo plures *Cbesfeldenianæ* curandi viæ esse habeantur ^a. Quam vero ipse nunc sequitur, hæc est ^b: Æger in mensa, quæ trium pedum altitudinem habet, & cui pannus infernitur, resupinus sic collocatur, ut solum caput, pulvinare subiecto, paululum excitetur. Deinde vinciri ac teneri debet, plane, ut diximus vulgo in *Mariana* fieri. Eodemque modo specillum incurvum sulcatumque in vesicam conjiciendum est, quod aliquanto longius, minusque incurvum esse oportet. Idque ubi sic, ut in *Raviana* præcipitur, collocatum est, illi ex ministris dextra manu tenendum datur, qui sinistra bursas colligit, & quem, ut manum firmam, sic animum ad ea, quæ ipsi facienda sunt, quam maxime attentum, habere decet.

^a Vid. JACOBUS DOUGLASS in the *History of the lateral Oper. Postscript*, & in the *Appendix to the History*. item HEISTERUS l. c. p. 970. seqq.

^b Dedit ejus descriptionem SHARP in the *Treatise on the Operations of Surgery*. Cap. XXI.

§. 1379.

Cum jam ita specillum firmatum est, ut ejus incurva pars, cutem a latere ani, inter perinæi futuram, & os ischii ac pubis, oblique attollat, curans Medicus, dextro genu submisso, cutem subiectumque adiposum velamentum, longa plaga incidit, quæ a latere perinæi, juxta anum, ad ruber ossis ischii pertineat. Deinde sinistra manus indice, in vulnus imposito, sulcum specilli quærit, idque, ubi dimotum est, ita restituit, ut possit super ejusdem sulco, membranea itineris urinæ pars, cum prostata, a latere, & vesica ipsa, aperiri. Quæ plaga sic facienda est, ut, membranea parte itineris urinæ patefacta, dorsum scalpelli specilli sulco imponatur, acies vero coxam sinistram respiciat. Cum in hac plaga metus sit, ne subiectum intestinum lædatur, duo digiti sinistrae manus in vulnus demitti debent, qui scalpelli ictum avertant. Magnumque etiam momentum ad felicem curationem habet, adipem neque nimis profunda plaga incidere, neque ictus quasi repetere, quoniam ex his pessima ulcera fiunt, quæ in habitu celluloso latius serpunt.

§. 1380.

Ubi via patefacta est, scalpellum recipitur, & qua strictior summa plaga est, unguis indicis sinistrae manus in sulcum spe-

cilli demittitur, in eumque, super hoc, ductor canalicularis conjiciendus est, cujus manubrium in latus sinistrum procedit *a*. Ut hic certo in vesicam demitti possit, curans medicus, cum dextra manu ministri, qui specillum tenet, hujus manubriumprehendit, idque ad se oblique inclinando, curvaturam a vulnere quasi in vesicam recipit, super qua ductor canalicularis tuto in vesicam pervenit. Quo facto, specillum recipiendum est, ac forceps, quæ paululum longiora brachia habere debet *b*, in vesicam compellitur, calculusque protrahitur. Quæ res nullam plane varietatem habet. Habet tamen sanguinis fluxus, qui in hac curatione ut plurimum major, quam in *Mariana* est. Is solet a duabus arteriis provenire, quæ a pudendis ortæ, ad bulbum, quem vocant, urethræ, & ad prostatam, pertinent *c*. Quæ ex his læsa sit, videndum est, quanta vi sanguis profluat, antequam supprimatur. Ergo, si tam magna profusio est, ut curationem turbare possit, statim prima plaga facta, cohiberi oportet; si contra, fini, donec calculus evulsus sit. *CHESELDENUS* autem, si patet arteria, filo injecto, eam ligare jubet *d*; si contra, ellychnium vulnere imponit, quod medicamentum, ad sanguinem supprimendum idoneum, exceperit. Reliqua curatio a *Mariana* non differt.

a Conf. JAC. DOUGLASS in the *Append. fig. V.* SHARP. *l. c. Tab. VI. A. B.* & HEISTERUS *l. c. Tab. XXXI. fig. 8.*

b Vide iconas apud eosdem auctores. Legi etiam merentur, quæ SHARPIUS de apertura brachiorum forcipis, ac de ejusdem dentibus proposuit *l. c. Explicat. Tab. VII.*

c Vid. WINSLOVV *Tr. du Bas Ventre no. 577. 578.*

d Figuram acus, admodum incurvæ, habet JAC. DOUGLASS *l. c. Fig. XII.* & HEISTERUS *l. c. Tab. xxxi. Fig. 14.*

S. 1381.

Et hæc quidem curatio a multis, & Anglis, & Gallo-Francis Chirurgis, calculosis adhibetur. Contra FULBERTUS neminem adhuc invenit, qui ipsius curandi rationem imitaretur. Hæc autem FULBERTI curatio sic ordinatur: Cum vesica ipsa, inter prostatam sinistrumque ureterem, perforari debeat, primum est, ut æger ante curationem, quam diutissime possit, urinam contineat. Quod ut eo facilius possit, prisana liberalis portio danda est, quæ ex radice dentis canini, liquiritiæ ac semine lini, paretur. Fere etiam major, quam in *Cheseldeniana*, metus est, ne intestinum, quod rectum vocant, lædatur. Qua-

Xxx

re FULBERTUS aliquoties alvum solvit , ne retentæ faeces intestinum dilatent , & , proxime ante curationem , clysmate infuso , subducit .

§. 1382.

FULBERTI autem curatio , cum in loco , in quo plaga fit , tum etiam in ferramentis , a ceteris differt . Sunt igitur ex ferramentis : 1) Machinula , qualem NUCKIUS primum , ad viam urinæ intercludendam , reperit , molli alura obducta , quæ gossypio facta est ; 2) Acus triquetra , suæ fistulæ inhærens , minus plena , quam , quæ ad aquam ex ventre evocandam , adhiberi solet , sed multo longior , atque , ut eo firmitus teneri queat , in fistulæ manubrio , annulo instructa . Fistula etiam in summa parte sulcum in longum ductum habet . 3) Scalpellus longus , acutus , angustus , non anceps , & in manubrio ad angulum obtrusum fixus . 4) Ductor canaliculatus , qui duabus partibus inter se junctis constat , ut , si opus sit , plaga ampliari possit : 5) alius scalpellus falcatus , qui nonnumquam , ad ampliandum vulnus , inter crura forcipis , demitti debet . Hæc ferramenta *Fulbertianæ* propria sunt *a* .

a Vide horum figuras in FULBERTI *nouvelle methode de tirer la pierre de la vessie* l. c. Tab. I. Ductor canaliculatus pene idem est , ac dilatatorium , quo PETRUS FRANCO ad feminarum calculosarum curationem , usus est , & cuius figuram dedit l. c. p. 144.

§. 1383.

Ubi ad curationem ipsam perventum est , æger plane , ut in *Mariana* , collocatur , & vinctus continetur . Tumque , ut urinam non mittat , coli machinula ante dicta injicienda est , qua iter urinæ intercipitur . Ex ministris vero , is , qui bursas colligit , pilam , sinistra manu , imo abdomini imponit , quo vesicam deprimat , & ad sinistrum latus urgeat . Inter hæc curans Medicus indicem sinistræ manus , oleo prius unctum , in anum demittit , quem adeo a vesica deducit , & cogit in latus dextrum cedere . Quod eo nomine opus est , ne ipse lædatur , tum etiam , ut cutis tensa & vesica depressa eo certius perforari queant . Deinde pollicem dextræ manus coxæ sinistræ admovet , ut internum marginem tuberis ischii inveniat . Prope hunc , & pollicem ab ano circiter , non tam atramento , aut molybdoide lapide , quam oculis , punctum designatur , ab eoque linea sur-

sum ducitur, quæ cum ramis ossium pubis ischiique ductum parallelum servat, & proxime sub scroto, duas tresve lineas, a perinæi futura, terminatur.

§. 1384.

Cum jam locus sectionis designatus est, quem tamen ætas, statura, aliaque, variare debent, acum triquetram arripit, ac per punctum, quod prope coxam est, alte in ipsam vesicam adigit *a*. Acus ita tenetur, ut in nullam partem inclinet, nisi, quod sulcus, qui in summa fistulæ parte est, ad scrotum conversum est. Ubi acum in vesicam pervenisse judicatur, neque tamen urina per sulcum, fistulæ impressum, profuit, acus intra fistulam recipienda est, quo major urinæ profluendi libertas datur. Ubi hoc indicio cognitum est, mutatis manuum vicibus, scalpellus rectus dextra prehendi debet, ejusque dorsum sulco, quem in fistula esse dixi, ad acutissimum angulum imponitur. In vesicam quoque, super hoc sulco, adigitur, quod ubi factum est, lotii major vis effluit. Ut vesica, quantum necesse est, longa, plaga aperiatur, manubrium scalpelli deprimi, & ipsum totum sursum movendo, *a* sulco removeri oportet *b*; contra, ubi protinus recipitur, attolli, quo cutis etiam satis pateat *c*.

a Hoc expressum est a FULBERTO loc. cit. Tab. VI.

b Vide ibidem Tab. VII.

c Vide hoc in Tab. VIII.

§. 1385.

Protinus igitur scalpello recepto, ductor canaliculatus, quo FULBERTUS utitur, media lingula, in sulcum fistulæ conjiciendus est, cui acus triquetra inhæret, & super hoc, in vesicam demittendus. Ubi demittitur, sulcus ductoris debet deorsum conversus esse. Quare, cum in vesicam pervenit, cujus rei indicium præbet lingula ductoris, in extremo sulco hærens, qui clausus est, protinus acum recipi oportet, eodemque pene momento, sulcum ductoris inverti. Super hoc, Medicus digitum indicem dextræ manus in plagam demittit, potius, ut, num satis patefactum sit, quærat, quam, ut plus patefaciat. Ubi igitur satis patere viam deprehendit, forcipem in vesicam compellit, & calculum promit. Sæpius accidit, ut se forcipi inferior plagæ angulus opponat. Idque cum *a* cure esse potest,

tum a musculo transverso & parte levatoris ani. Nullam difficultatem habet scalpellum falcatum, inter brachia forcipis, demittere & has fibras diducere. Aliæ observationes necessariae non sunt, præter hanc, ut plenior aliqua fistula, quæ flexilis sit, & carpto, aut alio molli linteo, obvoluta, vulneri imponatur. Metus enim est, cum quia profunda, tum quia obliqua plaga est, qua vesica patet, ne, quod effluit, in vulnere hæreat, & sordida ulcera faciat, quæ in his partibus purgare difficillimum est. Ut hæc averti, fistula demissa, possunt, sic quoque sanguis supprimi, si cum arteria aliqua læsa fundit *a*.

a De his observationibus vide, quæ dicta sunt a FULBERTO *loc. cit.* p. 678. *seqq.*

§. 1386.

Supra (1357. *a*) de nova quadam curatione diximus, quam LE CAT, ante quatuor annos, reperit, & quæ, quantum ad partem vesicæ attinet, quæ aperitur, proxime a *Fulbertiana* abest *a*. Non licet eam plenius exponere *b*, contra, ac illam, cujus descriptio nuper a LE DRAN data fuit, ad quem etiam auctorem refertur *c*. Quilibet videbit, eam curationem, ex *Mariana*, *Cbeseldenianaque* veluti composita esse. Cumque, in paucissimis, a *Mariana* differat, qualem supra descripsimus, satis habebimus, ea, in quibus vere differt, exposuisse. Ea vero hæc sunt. Primum, abrogato ligaturarum usu, quibus vulgo utuntur, & quæ ægrum non leviter terrere debent, LE DRAN alias excogitavit, quæ duas ansas habent, quarum uni manus, alteri pes immititur, quæ duæ partes inter se colligari debent *d*. Deinde Chirurgus ipse bursas colligit, ac ministro, utraque manu, quam mollissime potest, continendas dat: simulque ejusdem ministri indices extendit, sic, ut dexter futuræ perinæ, sinister adverso margini ossis ischii sinistri, usque ad ejus tuber, imponatur. LE DRAN nullibi dixit, quali scalpello, ad primam plagam faciendam, utatur. Utebatur autem, ante aliquot annos, rigido, & cujus scapus quoque ex chalybe factus *e*. Cutis longissima plaga incidenda est, quæ ab ea perinæ parte orsa, quæ ossum pubis ischiique unionis loco responderet, usque eo producat, ut finis unum pollicem cum dimidio, inferior eo loco sit, a quo specillum, quod in itinere urinæ est, intus ad vesicam in-

curvatur. Ubi hac plaga, qua, quem dicunt, bulbus inciditur, iter urinæ patefactum est, loco ductoris, specillum aliquod rectum, quod, cum ampliore sulco, in averfa extremitate, linguulam habet *f*, in catheteris sulcum conjicitur. Eoque in vesicam compulso, cum in calculum ipsum, tum in ejus magnitudinem, aliaque, curiosius inquirendum erit, ut, qualis forceps demitti debeat, intelligi possit. Post hæc rectum illud specillum intrus itineri urinæ apprimitur, sic, ut sulcus illud spatium respiciat, quod anum & tuber ischii intercedit. Oporteret, in hoc sulco, alium scalpellum intus compellere, quo prostata, cum ostio vesicæ findatur. Non anceps scalpellus est, acies vero, quæ, qua parte longissima est, septem aut octo, qua latissima, sex lineas æquat, incurva. (*en rondache*) Atque, ubi receptus scalpellus est, Medicus, super inverso specilli sulco, vulgarem ductorem (*Gorgeret*) in vesicam conjicit. Reliqua, ut in *Mariana*, perficiuntur.

^a Vid. FULBERTUS *loc. cit.* Tab. IV. & V.

^b Descriptio curationis, quam LE CAT reperit, in proximo fortassis Commentariorum Academiæ Reg. Scient. Paris. habebitur, cum qua ipsam communicavit.

^c Conf. LE DRAN in *Tr. des Operat.* p. 304. *seqq.*

^d Figuram hujus ligaturæ dedi in *Observat. Chirurg. de Calculo* Tab. I. Fig. I.

^e Vide *easdem* *Observ.* Tab. I. Fig. III.

^f Icon *ibidem* est Fig. V. & apud LE DRAN *l. c.* p. 272. Fig. I.

S. 1387.

Sunt tamen & aliæ quædam observationes necessariae, quæ potissimum calculi apprehensionem extractionemque spectant. Cum, inter secandum, urina omnis effluerit, quod facit, ut vesica in se coëat, eaque per morbum sæpius multum adstricta sit, numquam tutum est, forcipem incautius intus compellere. Nullum periculum habere debet injicere sic, ut clavus, quo brachia forcipis intrer se juncta continentur, usque ad oram externi vulneris, promoveatur. Ubi calculus non satis tenetur, ut etiam intus effugiat, aperta forcipe, ejus utrumque brachium, invicem, huc illuc, super infima vesicæ parte, moveri oportet. Eoque sæpe fieri dicitur, ut, qui effugerat, calculus, adductis brachiis, satis teneatur. Plures animadversiones ii calculi desiderant, qui, quod admodum magni sunt, omnem vesicam implent, aut, qui in aliqua quasi cellula hærent. Sua-

det LE DRAN, ubi calculus promi debet, forcipem vertere sic, ut ex annulis, quibus tenetur, alter os pubis spectet, alter anum. Finita curatione, plenior illa fistula in vesicam demittitur, si hæc ex calculo adstricta est, aut calculus intus mansit, quem promere non licuit, vel, si, in ipsa curatione, sanguis sic effluit, ut terrere possit. In hoc casu fistula linteolo obvolvenda est, cui colophonii pulvis inspergatur.

§. 1388.

Supereft, ut de illa calculosorum curatione, quam vel *Celsificam*, vel cum parvo apparatu, nominant, aliqua ex *CELSO* proponamus. Homo prævalens ac peritus in sedili alto confidit, supinumque puerum & aversum, super genua sua, coxis ejus collocatis, comprehendit, reductisque ejus cruribus, ipsum quoque jubet, manibus ad suos poplites, vel malleolos datis, eos, quam maxime possit, attrahere, simulque ipse sic eos continet, ut super humeros ejus, suo pectore, incumbat. Huic homini etiamnum a lateribus duo valentes objiciuntur, qui circumstantes labare eum, qui puerum continet, non sinunt. Puerum tamen super genua hominis collocari, semper necesse non est, atque potest etiam fere commodius certiusque in mensa figurari.

§. 1389.

Medicus deinde, diligenter unguibus circumcisus, sinistræ manus duos digitos, indicem & medium, leniter prius unctos oleo, simul in anum ægri demittit, dextræque digitos, super anum abdomen, leniter imponit. Calculus igitur digitis, ano subiectis, quæritur, atque, ubi repertus est, curiose ad cervicem deducitur. Cum jam super vesicæ cervicem est, juxta anum incidi cutis, longa plaga, usque ad cervicem vesicæ, debet, & hæc deinde alia transversa aperiri, quo iter urinæ pateat, sic, ut plaga paulo major, quam calculus, sit. Nam, qui parum patefaciunt, ægrum in certissimum periculum conjiciunt, quod calculus iter, cum vi promitur, facit, nisi accipit. Ex quo, & sanguinis profusio, & distentio nervorum, inflammationesque, fieri possunt.

§. 1390.

Cum via patefacta est, in conspectum calculus venit. Qui, nisi excidit, lævæ manus digitis sic ad vesicam datis, ut retro recedere, aut aliter effugere, non possit, dextræ index, super calculum, in vesicam conjicitur, & ipse protrahitur. Si major calculus est, injiciendus ei uncus est, inter ferramenta, ad *Marianam* curationem necessaria, propositus. Hunc numquam adducere tutum est, nisi calculum satis teneri pateat, ne, si hic intus effugiat, is in oram vulneris incidat, eamque convulceret. At, si plures calculi sunt, digitis sinistræ manus, ad ultimam vesicam datis, ad plagam deduci ac protrahi debent. Incidere vero potest, ut digitis conquiri non possint. Ergo specillum, & super hoc forceps, in vesicam conjicitur, quo calculi certius promi queant. Aliæ varietates hujus curationis non sunt.

§. 1391.

Ab his curationibus, quæ sub ossibus pubis sunt, traseundum ad eam est, in qua summa vesicæ pars, in imo abdomine, aperitur. Præcedere hanc curationem ea fere debent, quæ *Fulbertianam* præcedere diximus. Si æger non satis urinæ continere didicit, primum oportet vesicam, in curatione ipsa, aqua, lotioneve alia, tepida implere. Quibus hoc placet, ægrum in mensa, vel, quod præstare debet, in lecto, collocant ante, quam aqua in vesicam conjiciatur, quod optime fit, si fistulæ, qua urinam emolitur, siphon vulgaris accommodatur. In modo autem lotionis, quæ immitti debet, aliqua varietas est. Nam, ut immitti debeat, donec se vesica super ossibus, aliquo tumore manifestet, ramen & magnopere cavendum est, ne, quod nervorum distentiones facere solet, vesica, nimia vi aquæ subito infusa, distendatur. Non exiguam spem prosperi successus facit vesica sana & spatiosa. Si vitiosa est, præcipueque adstricta, vel alia curandi via eligenda est, vel jubendus æger, ut, post liberalem portionem, etiam ferratarum aquarum, quam diutissime possit, urinam contineat. Quo, quia asperior vesicæ ad calculum attritus avertitur, vesica interdum iterum ampliatur. Cum jam satis aquæ immissum est, necesse est, fistula recepta, colem ministro tenendum dare, cum, ut urinæ iter intercludatur, tum, ut, depresso cole, cutis tendatur, quæ in imo abdomine incidi debet.

§. 1392.

Dixi, ægrum, five in mensa, five in lecto, collocandum esse, præstat vero in lecto. Est autem, tum in lecto, tum in mensa, aliter figurandus, quam in alia curatione quacumque: Coxæ elatiores sint, pectore & capite. Si in lecto collocatur, crura, quæ supra spondam inferiorem propendent, fulcris alliganda sunt, manus vero ab utrimque adstantibus ministris firmandæ. Neque hæc res varietatem aliquam habet, si æger in mensa collocatus fuit, præter hanc, quod genua, vinctura quadam, ad fulcimenta mensæ, adstringi debent.

§. 1393.

Veniam ad ipsam curationem, quæ hoc modo ordinatur. Chirurgus a dextris ægri stat, &, dum alter ex ministris, qui prope stant, manu proximæ sub umbilico imposita, cutem sursum tendit, cutem imi abdominis, tam longa plaga recta, incidit, ut ad radicem colis pertinens, quatuor latos digitos impleat. Utitur Chirurgus vulgari scalpello, eumque indice sinistræ manus sequitur. Deinde, eodem scalpello, linea alba, aliquantum brevior plaga, incidenda est, ne peritonæum aperiatur, donec vesica sese ostendat. Quæ, indice lævæ manus, in angulo plagæ superiore, posito, alio falcato & rigido scalpello, pubem versus, aperienda est. Statim ac tantum patefactum est, ut digitus immitti possit, index ejusdem manus in vesicam conjicitur, quam, ipso quasi in uncum flexo, suspendi oportet, ut ad duorum digitorum latitudinem, commode aperiri possit. Superior angulus hujus plagæ digitum circiter, infra urachi exortum, esse debet, inferior alte post ossa pubis descendere. Parefacta vesica, vel digiti, vel forceps, aut etiam uncus, immittitur, & calculus promitur.

§. 1394.

Commodissimum est, statim ac æger calculo liberatus fuit, vulnus sic obligare. Linteolum molle ac purum injicitur, quodque multo latius plaga sit. Super hoc tantum lintei carpi ponitur, ut totam plagam impleat. Idque spleniis aliquot, sensim majoribus, contegi oportet, abdomini vero mantile circumdari, quod fascia, aliquoties circumducta, firmandum est. Cum sic vulnere prospectum est, æger in alium lectum collocatur, qui sic paratus sit, ut alibi dixi. (1374.) Urina vero, quæ

profuit, quoniam lintea injecta humectat, sæpius nova imponenda sunt. Ac, interpositis aliquot diebus, ellychnia & plumacoli quoque superhaberi debent, qui filo firmati sint, & unguentum exceperint, quod pus movet. Vulnus, quo vesica patet, multo citius glutinatur, si post certum tempus, fistula brevior, per urinæ iter, in vesicam conjicitur, ut ibi maneat.

S. 1395.

Omnes fere Chirurgi hanc a FRANCONI repertam, & a DOWGLASSO instauratam curationem, jam inde a sedecim pene annis neglexerunt. Fuit tamen, ante tres annos circiter, a LE CAT quasi restituta. Qui etiam multa, præcipue in ferramentis, mutavit. Eaque hæc sunt. 1) Scalpellus fortis rigidus, illi similis, quem HEISTERUS a habet, præter hoc, quod in dorso obrusam eminentiam habet. 2) Ferramentum, unco non ab simile, ex chalybe torum paratum (*Suspensor*). 3) duo alia, uncis similia (*Dilatato suspensurs*) quorum dorsum, proxime ab incurva parte, quæ lata, paululum excavata est. 4) Cochlear ex chalybe factum, quod in altera extrema parte potest unum cum referre.

a In *Inst. Chir. Tab. XXX. Fig. 8.*

S. 1396.

Sequitur ipsa curatio, quam LE CAT hoc modo ordinat: Ager in lecto collocatur, plane, ut supra (1392.) dictum est, præter hoc, quod caput, subiecto pulvinari, tantillum excitatur. Neque cutis imi abdominis alia ratione a Chirurgo inciditur, qui ad ægri dextram est. Ubi via ad vesicam satis patet, scalpellus inverri debet, & post ossa pubis, in vesicam adigi. Quæ, cum umbilicum versus aperiatur, periculosus alias collapsus hujus visceris avertitur, qui debet in vulgari curatione contingere, profluente lorione, quæ injecta fuit. Cum vesica satis patefacta est, scalpellus protinus sic convertitur, ut, quæ pars in dorso eminet, vesicam sustineat. Tumque scalpello sinistrae tradito, dextra uncus suspensorii, a latere scalpelli, in vesicam demittitur, quæ, illo recepto, suspensa tenenda est, & ad plagam externam apprimenda. Sub hoc ferramento reliqua duo, unum post alterum, in vesicam conjiciuntur, sic, ut vulnus, vesica utrimque, ad extremam plagam adducta, amplie-

zur. Horum ferramentorum finistrum, ab adstante ministro; renendum est, ut Chirurgus dextra possit, vel cochleare, vel forcipe, aut digitis quoque ipsis, in vesicam coniectis, calculum, inter hæc ferramenta, protrahere. Quod hanc vim habet, ut vesica, ab asperiore nonnumquam calculo, lædi non possit.

S. 1397.

In quo ægro LE CAT prima hujus curationis experimenta fecit, eum, cum ante curationem, adversa admodum valetudine conflictaretur, febrisprehendit, in qua LE CAT, propter frigus, non audebat venam sæpius secare. Quare balneum aliquoties adhibuit, ut aqua per vulnus in vesicam intraret, & plagam elueret. Jussit quoque ægrum in ventrem decumbere, quibus effectum est, ut, lotio naturale iter ingrediente, plaga citius coiret.

S. 1398.

Ab aliquo tempore disputatum fuit, quæ, ex his omnibus, optima calculosorum curatio sit; Videtur etiam eorum, a quibus ipsæ repertæ sunt, is animus fuisse, ut excogitarent aliquam, quæ ceteris præstaret. Quod potissimum CHESELDENI exemplo clarum est, qui, cum plurimos eorum restitueret, quibus, vesica super pube incisa, calculum exemit, tamen, nova curandi ratione inventa, illam neglexit. Et hanc, de aliqua optima calculosis medendi ratione, opinionem existimo plures ad mortem deduxisse. Nempe nulla est ex iis curationibus, quas supra proposui, quæ non aliquando debeat reliquis præferri. Quo tamen negare nolo, *Cheseldenianam*, aut, quæ lateralis in universum appellatur, plerisque calculosis convenire. Sæpius tamen præstat, eam, in qua vesica, in imo abdomine, aperitur, ceteris anteferri. Quod eorum potissimum exemplo potest clarum reddi, qui eximie magnitudinis calculo laborant, vel, quibus tam spatiosa vesica est, ut, pauxillo urinæ retento, ossa pubis superemineant. De ceteris supra quædam proposita sunt. (1363.)

S. 1399.

Sæpius fit, ut calculus, si urina magnis nixibus redditur, in iter urinæ prolabatur, in quo inhærescit. In qua re plures varietates sunt. Si æger recens calculosus est, & calculus parvus,

in omni parte itineris urinæ hæere potest, sæpius tamen non longe ab exitu, ubi amplior fistula urinalis est, fossam navicularem nominant, vel in membranea etiam itineris urinæ parte, cui extus perinæum respondet. Quibus olim calculus, per *Marianam* præcipue curationem, exemptus fuit, cum cervix vesicæ & illa membranea itineris urinæ pars vehementer distenta sit, parvi calculi, qui iterum nascuntur, urina postea promovente, solent in his potissimum partibus inhærescere. Quod etiam in eo casu fit, in quo exiguus calculus, vel arenosi ac mollis quædam reliquiæ, intus manserunt. Sunt etiam calculi, qui, cum nimis magni sint, prolabi in iter urinæ non possunt, quæ parte tamen, ad modum coni, angusti sunt, cervicem vesicæ subeunt. Hi calculi deberent omne iter urinæ intercludere, nisi ut plurimum aliquo canali pertusi essent, aut a latere quasi incisus, ut lorio aliqua via pateret.

§. 1400.

Hæc omnia curationem permultum variant. Parvus calculus, in quacumque parte itineris urinæ hæreat, non protinus ferro res agenda est, sed colis lacte calido diligenter fovendus, in quo mollientes herbæ, radices ac semina, decocta sint. Possunt quoque panni, ex ejusmodi lacte expressi, coli ac pubi superhaberi, & si calculus, non longe a cervice vesicæ, hæret, spongia subjici, quæ similem decoctionem exceperit. Juvat etiam balneum, sive ex aqua fluviali, sive ex ea, cui mollientes herbæ incoctæ sint. Lotiones, quæ in alvum immittuntur, non raro calculum promovent, idque etiam olea repida præstant, si ex mollientium genere sunt, & in iter urinæ immittuntur.

^a Commodum erit, hoc loco, aliqua de iis curationibus subijcere, quæ inde ab antiquissimis temporibus, calculo in itinere urinæ inhærescenti, adhibita fuerunt. CELSUS duas curandi rationes proposuit, alteram, ut, calculus specillo oriculario evellatur, alteram, ut cole, a latere incilò, extimatur. Desiderat autem, ut, antequam plaga fiat, cutis extrema attrahatur, quo, ubi calculus protractus fuerit, integra pars cutis plagam contegat. *Lib. VII. Cap. XXVI.* Sequuti sunt CELSUS PAULUS *Lib. VI. Cap. LX.* ALBUCASIS *Lib. II. Cap. LX.* GUIDO DE CÆULIACO *loc. cit.* FRANCO *loc. cit. p. 116.* GOURMELENUS *loc. cit. p. 183.* PAREUS *Lib. XVI. Cap. XL.* DE LEAUSON *l. c. Cap. VII.* HILDANUS *l. c. Cap. XXVI.* GROENEVELTUS *l. c. p. 57.* TOLETUS *l. c. p. 99. seqq.* DIONIS *loc. cit. p. 234.* SHARPIUS *loc. cit. Cap. XXII.* LE DRAN *Operat. p. 351. seqq.* ac recentiores pene omnes. Plures tamen ex his specilli oricularii, vel uncinuli usum non commendaverunt,

nisi, ubi calculus, non longe ab exitu, inhærescit. Si id fieri non poterit, exitum fistulæ sive forficis, sive scalpello diduci debere, & calculum promi. Vid. imprimis TULPIUS *L. III. Obs. C. VIII.* Figuras variorum specillorum vel uncinulorum dederunt PAREUS *l. c.* HILDANUS *l. c.* MARINI *l. c. Fig. I.* Sunt etiam varietates quædam in ea curatione, quæ cum sectione fit. Maxima est, quam THIBALTUS fecit. Is enim iter urinæ a cole separat, quo loco calculus intus hæret, ut ea parte aperiri fistula possit, qua coli subjicitur. Vid. GARENGEOT *Operat. Tom. II. p. 289.* Neque non in vulneris curatione variant. Cum enim plerique, calculo exempto, nihil in fistulam demittant, alii specillum, ex plumbo aliave materia paratum, injiciunt. Sunt & aliæ curationes ab auctoribus propositæ. ALBUCASIS *l. c.* terebram proponit, qua in fistulam demissa, calculus perforari ac frangi debeat. Ad hanc terebram tuto demittendam, fistulam reperit FRANCO *l. c. p. 114.* Vid. etiam PAREUS *l. c. Cap. XXXIX.* & HILDANUS *l. c.* quæ curandi ratio hodie nemini probatur. PAREUS *l. c.* experiri ante medicamenta & manum jubet, scilicet, ut oleo amygdalarum dulcium e. g. infuso, calculus digitis ad exitum propellatur, idque a recentioribus quoque multis propositum est. Quia vero calculus, nisi graviter læsa fistula, expelli hac ratione sæpe non potest, plures Medici non sine causa existimarunt, modo dilatetur fistula, eam curationem succedere debere. Operosius hoc Ægyptii recentiores & Arabes fecerunt, de qua re expositum est apud ALPINUM in *Lib. de Medic. Ægypt. Lib. III. Cap. XIV.* qui refert, voluisse ipsos ex vesica etiam, flatu immisso, calculos protrahere. Qui hoc ex nostris Medicis & Chirurgis imitati sunt, inter quos est HILDANUS *l. c. p. 187.* VAN HORNE *Microtechn. p. 457.* PURMANNUS in *Chirurg. Part. II. Cap. 14.* calculo sive ligatura sive compressionem firmato, ne recedere posset, per fistulam aliquam, flatum lente in iter urinæ immiserunt, idque, ne exire aer posset, caute constrinxerunt. Cum satis dilatarum erat, calculum sensim versus exitum propellebant. Commodum esse videtur, antequam infletur fistula, oleum tepidum immittere. Ubi prope exitum inhærescit, FRANCONI aliisque visum est, posse sugendo extrahi, quod tamen rejectum fuit ab HILDANO. *l. c.* SOLINGENIUS, ut dilataret fistulam, turundas, ex charta pergæna confectas, adhibuit sensim majores, ne nimius dolor moveretur. *l. c.*

§. 1401.

Alia medendi ratio est, si calculus, non longe ab exitu, inhærescit. Sunt, qui exiguam forcipem immittunt, & calculum extrahere tentant, quod magnos dolores movere debet. Quare præstat, antequam forceps in iter urinæ compellatur, oleum tepidum immittere, &, dum extrahitur, colem post calculum constringere, ne recedere possit. Aliquando & illos sequi licet, qui flatu immisso ampliare iter urinæ jubent, & tunc extrahere. Quæ si nihil proficiunt, optimum est, ostium fistulæ urinæ sectione tantillum diducere, & calculum, specillo aliquo demisso, ejicere.

§. 1402.

Qui calculi in his partibus subsistunt, quia, cum urina, re-

cens ad has partes promoti sunt, iter urinę ut plurimum parum lædunt. Contra cum iis est, qui inter bulbum ac cervicem vesicę hærent. Sæpius enim incidere solet, ut arenulę, quę cum urina promoventur, sive nimis angustus ille locus sit, sive nimis amplus, qualis in iis est, quibus olim calculus, per iter urinę, exsectus fuit, in membranea ejus parte hæreant. Nihil attinet dicere, debere eas quotidie nova incrementa capere, quod efficit, ut, dum iter urinę dilatatur, perinæum intumescat; Calculus vero, qui sibi hoc modo viam parat, ulcus simul facit, quod se ut plurimum in plures sinus diducit, & in fistulam degenerat.

§. 1403.

Contra hunc morbum, a solo ferro, præsidium petendum est. Est autem eadem curatio necessaria, ac, quę *Celsica* nominata fuit. Tamen non oportet digitos in anum demittere, & antrorsum ad calculum dare. Prima plaga, quę longior esse debet, cutis tantum inciditur, altera ipsum iter urinę. In eaque cavendum est, ne, inciso, super aliqua eminentia, itinere, quæ cavum subest, relinquatur, quod, dum calculus promitur, vi adhibita, rumpi necesse sit. Quare præstat, itinere urinę aliquantum patefacto, specillum immittere, & super hoc tantum aperire, ut calculus possit, levi pressione, eximi. Interdum etiam sponte excidit. Ubi calculus protractus fuit, præcipue fistulę ratio habenda est. Ad eamque curandam necesse est, quidquid induruit, per ea, quę pus movent, tollere, de qua re alibi dictum est.

§. 1404.

Neque alia ratione curandi illi calculi sunt, qui, cum parvi erant, magnam partem in cervicem vesicę prolapsi sunt, & in hac, a continuo profluente urina, multum increverunt. Oportet tamen totam cervicem, ac vesicam ipsam a latere aperire, quo promi talis calculus, sine graviore vesicę læsione, possit. Possent tales calculi incuneati appellari, magis tamen illi, qui cervici ad coni modum inhaerent; Atque hi alia quoque ratione curantur. Si recens malum est, tentare licet, an calculus, per fistulam demissam, repelli queat. Sæpius vero non potest. Tumque a *Franconiana* curatione præsidium petendum est. Ubi evulsus fuit, etiam cervicem vesicę negligere haud licet. Quę cum

a calculo induruerit, adhibenda sunt, quæ molliunt, ac pus movent.

§. 1405.

Supereſt, ut de ea curatione dicam, quæ calculo adhiberi debet, qui, cum brevi ante, ad medium urinæ iter deſcenderit, iis, quæ ſupra (1399.) propoſita ſunt, ejici non potuit. Medium urinæ iter appello, quod extrus a bulbo, uſque ad frenulum pertinet. Ante omnia cutis colis, quantum maxime poteſt, attrahitur, atque condita glande, lino vincitur, vel, ſi hoc non licet, glande nudata, faſciola poſt calculum injicitur, quæ cutem retractam firmet. Tum colis ſiniſtræ manus digitis continetur, ſic, ut citra calculum pollex, ultra index ſit, & cute ad latus ducta, ita urinæ, qua parte coli ſubjectum eſt, a latere, recta plaga, ſuper calculo, inciditur. Iſque vel ſponte excidit, vel parvo aliquo unco eximitur. Ubi exemtus eſt, integra pars cutis remittitur, quæ, quia plagam contegit, glutinationem vulneris multum accelerat. Obligandum vero eſt plumaceolo, ac faſcia, quæ colem in orbem ambit. Tumque raro opus eſt fiſtulam, ex plumbo paratam, in urinæ iter conjicere, ne lotium per vulnus profluat.

§. 1406.

Feminis etiam, ſed rarius, calculus cum in renibus, tum in veſica concreſcit. Nam renum fiſtulæ, per quas urina deſtillat, ampliores, quam in viris ſunt. Neque ſeminarum corpora tanto ut plurimum motu exercentur, ut magna viſ terrearum particularum, a corpore detrita, ad renes cum ſanguine promoveri poſſit. Raro quoque evenit, ut calculus, qui ex renibus in veſicam deſcendit, ad inſignem aliquam magnitudinem perveniat, quod videtur ab itineris urinæ amplitudine ac brevitate provenire. Efficiunt enim, ut parvi calculi facile cum urina promoveantur.

§. 1407.

Quæ efficiunt, ut calculus raro ad aliquam magnitudinem in feminis excreſcat, per ea etiam ſit, ut ſæpius ſine ſeſſione promi poſſit. Olim multi fuerunt, quibus hæc curandi ratio placebat: videtur tamen præcipue a LE DRAN ita propoſita eſſe, ut calculus, cum majori ſecuritate, protrahi poſſet. Curatio autem hæc eſt. Femina reſupina ſuper menſam, aut lectum collocanda

est, diductisque cruribus, & calcibus ad nates datis, a duobus ministris continenda. Medicus deinde, partibus naturalibus diductis, ostium itineris urinae quaerit, per quod fistula, quali in feminis urinam emolitur, & quam sulcatam esse oportet, in vesicam conjicienda est. Super hac fistula ductor canaliculatus (*Gorgeret*) in vesicam compellitur, quo jam incipit iter urinae dilatari *b*. Tum fistula recepta, forceps immitti debet, quali ad calculum, in tenellis pueris, protrahendum, utimur. Hæc duo ferramenta paululum diduci oportet, ut iter urinae ampliatur. Hæc sufficere possunt, si calculus parvus est. Si major, quam ut sine metu ruptionis cervicis vesicae educi possit, prima forcipe recepta, necesse est, aliam majorem injicere, immo, si iter urinae parum cedit, plures sensim majores, donec & via factis aperta, & forceps in vesica sit, qua calculus commode promi possit. Si plures calculi sunt, singuli eodem modo protrahendi sunt.

a Placet heic aliqua de variis calculi curationibus subicere, quæ feminis adhibentur. CELSUS voluit, si calculus in itinere urinae inhæreat, unco educendum, si major, ad scalpellum deveniendum esse sic, ut vesica alio loco aperiatur, si ægra virgo sit, alia, si mulier. Mulieri enim, digitis per naturalia subiectis, inter urinae iter & os pubis, super calculo, incidendum esse, virgini sub ima sinistiore ora, digitis, tamquam maculo, in anum demissis. Utroque tamen loco plagam faciendam esse, quæ transversa sit. In *Lib. VII. Cap. XXVI.* Sequitur CELSUM ALBUCASIS in hoc, quod digitos demittendi rationem attinet. Quod vero locum attinet, de virgine non dicit, ubi incidendum sit, contra in muliere jubet calculum, ad radicem coxæ, deducere, ac super eo incidere. Addit etiam animadversiones quasdam de sanguinis profusione, quam in tam profundo vulnere magnam esse oportet. In *Lib. II. Cap. LXI.* Vix tribus verbis hanc curationem attingit GUIDO DE CAULIACO *loc. cit.* PETRUS FRANCO eandem proponit sic, ut digitorum quidem, prout mulier vel virgo est, modo per anum, modo per naturalia subijciendorum, aliquam varietatem esse ponat, nullam vero loci, qui extus incidi debet. *loc. cit. Cap. XXXIV.* Ad hæc monet, cavendum esse, ne uteri vagina incidatur; Hanc curationem recentiores Chirurgi solis virginibus adhibendam esse dixerunt, nominaruntque cum parvo apparatu. Videtur eam SHARPIUS commendare, si calculus insignis magnitudinis sit. *l. c. Cap. XXIII.* Aliam curationem mulieribus convenire dicunt, quam cum magno apparatu vocant. Fit autem, si calculus parvus est, sine scalpello, si magnus, iter urinae sectione ampliandum est. Oportet illam curandi rationem jam FRANCONIS ætate cognitam fuisse, qui eam rejicit *loc. cit.* Neque vero fuit ab omnibus eodem modo adhibita. HILDANUS jubet primo specillum parum incurvum, & sulco instructum, in iter urinae conjicere, super hoc autem ductorem, eoque medio forcipem. Vult tamen, ut calculus eo certius prehendi possit, duos sinistræ manus digitos in vaginam demitti debere, & ad vesicam dari. In *Lib. de Lithot. Vef. Cap. XXII.* Ab eaque curatione parum ea differt, quam TOLETUS descripsit, & cum parvo

apparatu nominavit, quem scilicet putavit inde nomen habere, quod digitif
 vesicæ subijciuntur, & calculus unco educitur *loc. cit. Cap. XVII. Vid. etiam*
MARINI loc. cit. Cap. XII. p. 200. Curatio vero cum magno apparatu TO-
 LETO hæc est. Super specillo ductores demittuntur, & inter hoc, ubi di-
 ducti fuerunt, & iter urinæ ampliatur, forceps in vesicam conjicitur, qua
 calculus, ut in maribus, promitur. Hanc curationem propositam invenio a
 THEVENINO *loc. cit. Cap. XLIX.* GROENEVELTO *loc. cit. p. 53. seq. DE*
LAUNAY loc. cit. Cap. X. p. 128. seq. SAVIARD Observ. de Chirurg. LXXII.
DIONIS loc. cit. p. 236. ALGHISI loc. cit. Cap. XVIII. p. 89. seq. GAREN-
GEOT Tr. des Operat. Tom. II. p. 83. Plerique ex his auctoribus suadent, si
 calculus major sit, quam ut videatur, sine ruptione cervicis, evelli posse,
 vel ipsum in vesica frangere, vel iter urinæ tantillum incidere. Hanc pla-
 gam jam olim PAREUS faciendam esse duxit, si ipsum recte capio *loc. cit.*
Lib. XVI. Cap. XLVII. nam obscura præcipue ea sunt, quæ de COLOTIS ha-
 bet. Neque clariora sunt, quæ apud DE LEAUSON de calculo feminarum
 invenio *loc. cit. Part. II. Cap. XII.* Alia curatio est, quæ feminis adhibe-
 tur, & quæ deberet lateralis nominari. Eam propositam esse invenio a MA-
 RIANO, et si ipse non videtur exercuisse. *loc. cit. Cap. XXII.* Eadem forte
 fuerit, quam tribus tantum verbis proposuit GOURMELENUS *loc. cit. 182.*
seq. Vere eam exercuit FRATER JACOBUS, quod per plura a MERYO &
 NOELLO proposita exempla clarum est. Vid. MERY *loc. cit.* & post hunc
 RAVIUS, qui tamen virginibus tantum convenire existimavit. Vid. HER-
 TIUS *loc. cit. p. 50.* MERYUS autem, hac curatione rejecta, aliam excogi-
 tavit, quæ sic ordinatur. Specillum sulcatum in vesicam compellitur, sed
 aliquanto magis incurvum, quam quo vulgo utuntur. Hoc cervix vesicæ in
 vaginam deprimitur, ut simul cum hac incidi possit. *loc. cit. Cap. IV. p. 30.*
 Hujus curationis utilitatem probare videntur earum mulierum exempla, qui-
 bus calculus in fistulam delapsus, vagina intus incisa, extractus fuit sic,
 ut etiam lotium continere possent. Denique & hoc addendum est, HILDA-
 NUM aliquando mulierem, quæ calculo laborabat, vesica in imo abdomine
 aperta, curasse. *Vid. Obs. Chir. Cent. I. Obs. LXVIII.* Eademque curatio, si
 calculus magnus sit, a JOANNE DOUGLASSO proponitur. *l. c. Sect. X.* Ne-
 que dubitare licet, debere tutius, quam in maribus, adhiberi posse, quoniam
 vesica feminarum & spatiosior, & altius posita.

b Videtur nullam controversiam recipere debere; satius esse, ut calculus
 promi possit, iter urinæ ampliare, quam sectione aperire. Nemo enim igno-
 rat, quam facile partes nostræ corporis, ubi vehementer extensæ fuerunt,
 sese restituant. Neque fieri potest, ut itinere urinæ patefacto, calculus, qui
 non admodum parvus est, evellatur, quin iter urinæ etiam dilatetur. Ha-
 bentur quoque multa exempla calculorum, qui, cum tam magni essent, ut
 itinere urinæ, etiam per sectionem, ampliato, non viderentur, nisi rupta
 cervice, educi potuisse; tamen vel sponte sibi viam fecerunt, vel, sensum
 ampliata urinæ via,educti fuerunt sic, ut urina pro voluntate reddi ac con-
 tineri posset. Vid. CL. HEISTERUS *l. c. p. 1029. seqq.* Est tamen magna cu-
 ra adhibenda, ut iter urinæ lente ampliatur. JOANNES DOUGLASSUS vult,
 si calculus parvus sit, turundas, quæ ex spongia præparata, vel ex radice
 gentianæ factæ sint, in urinæ iter demittendas esse sic, ut sensim majores
 immittantur, donec tantum hæc via pateat, ut forceps per eam immitti
 queat, & calculus protrahi. Crediderim in ea curatione, quæ a LE DRAN
 proposita fuit, satius futurum esse, ut sensim majores forcipes, sic ductores
 quoque majores immittere, atque ab illo incipere, quem LE DRAN reperit,
 ad parvum illum scalpellum, ad prostatam, demittendum, quo in ea calcu-
 losorum curatione utitur, quam supra exposui. (1386.)

§. 1408.

Calculo evulso, nisi ægra aliquo morbo tenetur, nihil attinet, eam multis medicamentis vexare; tamen quietam eam esse, & genua inter se colligata habere, alienum non est, ut spatium detur itineri urinæ, quo possit iterum ad priorem angustiam redire. Quod si merus est, ut id satis cito fiat, sequi LE DRAN consilium oportet, & vaginam intus multa aqua calida fovere, cui aliquot herbæ & radices ex adstringentibus incoctæ sunt. Videtur etiam commodum esse, spongiam per naturalia subjicere, quæ ex ejusmodi lorione, cui & aceti paululum accedere potest, expressa sit.

§. 1409.

Cum vero eo perventum est, ut res scalpello agenda sit, hæc curatio necessaria est. Femina non alio modo, quam quo mares in calculi curatione figurantur, super mensam collocandæ sunt. Neque supervacuum est, manus & crura ægræ inter se deligare, & a lateribus duos valentes objicere, qui ipsam contineant. Tumque ductor (*Gorgeret*) in viam urinæ conjiciendus est, qui ante, quam in lingulam terminatur, quasi specillum affixum habet, quod longitudine latum pollicem æquat, & sulco, profunde excisso, instructum est. Ab initio ductor, non ultra hoc specillum, in urinæ iter demittitur. Eoque ita converso, ut sulcus femem sinistram respiciat, scalpellus eodem modo, quo id dictum est, a LE DRAN fieri, (1386.) impellendus est, & urinæ iter, plaga a latere facta, patefaciendum. Cum via patefacta est, & scalpellus receptus, digitus dextræ manus index sulco ductoris imponitur, quo iter urinæ lente aperiatur. Tumque via sic patet, ut cum forceps apta facile immitti possit, tum calculus educi.

^a Fuit hæc curandi ratio a Cl. LE CAT reperta, qui me eam per literas docuit, ac simul ferramenta misit, quibus perficitur. Scalpellus in multis illi similis est, quem cystitotomum vocat, & in ea curatione adhibet, in qua in maribus, cervicem vesicæ aperit. *Vid. Observ. nostræ de Calcul. Cur. Tab. II. Fig. I. & DIONIS loc. cit. Tab. II. K.* Differt tamen in his. Totus scalpellus rectus est, & aciem habet, quæ, longitudine duos circiter latos digitos æquat, ubi latissima est, 8. vel 9. lineas implet. Apex acutissimus est, & a latere sulcus in longum ductus, qui quam utilitatem habere debeat, non indicavit.

§. 1410.

Non multum dissimilis est ea curatio, quam LE DRAN feminis

adhibet, si calculus major est, quam ut possit, per ampliata[m] urinæ viam, educi. Cum enim specillum fulcatum in vesicam conjectum est, & sulcus ad coxam finistram conversus, parvus ille scalpellus, qui supra (1386.) descriptus est, super sulco demittitur sic, ut iter urinæ, usque ad cervicem vesicæ, incidatur. In qua plaga tamen facienda monet, digitum per naturalia subjiciendum esse, ne vagina lædatur. Medicus deinde, ubi scalpellus receptus est, ductorem, & super hoc digitum, forcipemque demittit, & calculum promit.

^a LE DRAN, quo loco hanc curationem exponit, peculiarem quoque plagæ factæ medendi modum proponit. Ait enim cellulosum habitum, qui vesicam ambit, facile inflammationem concipere. Fistulam igitur pleniorē demittendam esse, donec inflammatio ad suppurationem spectet. Tum enim turundam imponi debere, & cum hac unguentum, quod pus movendi virtutem habeat. Turundæ quoque tenuiorem fistulam immitti posse, ne urinæ fluxum supprimat. Vid. LE DRAN *Tr. des Operat.* p. 335. Subjecta ibi observatio est, quæ LE DRAN movit, ut hanc medendi rationem excogitaret. Ipsam enim tentasse non videtur.

§. 1411.

Ante dictum est, aliquos voluisse, si magnus calculus sit, vesicam, super osse pubis, aperiendam esse. De qua curatione, in feminis quoque simili, proprie hoc unum videtur dicendum esse, ubi lotio idonea in vesicam immissa fuit, ac fistula recepta, aliquem ex ministris duos digitos per naturalia subjicere debere, quibus itinere urinæ compresso, lotioni exitum præcludar. Posset etiam pessus supponi, ex fubere paratus, & cera obductus. Hæc tamen efficiunt, ut in iis, quæ virum nondum passæ sunt, hanc curationem adhibere non liceat. In his ergo videtur utile futurum esse, fistulam, quæ illi quam LE CAT reperit, similis sit *b*, per iter urinæ, in vesicam conjicere, & incurvam partem, in qua sulcus in longum ductus est, intus adversæ vesicæ parti apprimere, quæ hoc modo, etiam vacuata urina, tuto incidi posset.

^b Vid. in *Medic. Essays* Vol. V. Tab. VI. Fig. 4.

DE PARTU SECUNDUM NATURAM
ET DE EMBRYULCIA.

§. 1412.

A Chirurgo sæpe auxilium requirunt parturientes, quibus, si opem ferre vult, necesse est, ut habeat notitiam muliebrium, uteri, qualis est in omnibus feminis, maxime autem in gravidis, parturientibus, puerperis. Nosse debet hujus ligamenta, ejus os, quod internum, vel os tincæ, vocant, & hujus, quæ in uterum gerentibus parturientibusque vario tempore incidunt, mutationes conversionesque. Ossa etiam, ex quibus pelvis componitur, & quæ a virorum ossibus differunt, consideranda sunt, & noscenda etiam, quæ ad foetum pertinent, secundæ, umbilicus, & quas hic habet, arterias, venamque, placenta, velamenta, & humor, qui his continetur. Omnium harum, aliarumque, rerum notitia se instruere potest, cui frequens occasio est gravidarum parturientiumque & puerperarum corpora post obitum incidendi.

§. 1413.

Sed, quamvis hæc omnia scientia comprehenderit chirurgus, vix opitulari poterit feminis, nisi usu etiam exercitus sit. Oporteret igitur eum prius adesse parturientibus, quæ facili naturali partu prolem edunt, & tandem etiam aliis, quibus, seu vivus, seu mortuus, infans manu atque ferramentis excutendus est.

§. 1414.

Graviditatis plures notæ sunt, quas omnes conferri oportet, cum singulæ fallaces sint, & decipere possint. Nam & in his fere nihil perpetuum est. Femina itaque partum alvo continet, cui catamenia non respondent, mammae turgent, & glandulæ in areolis mammarum, quas sebaceas vocant, magis inflantur, cui solitus cibus fastidium creat, vomitumque mover, quæ insueta appetit, atque in ea insuperabili desiderio, quod picam appellant, fertur. Gravidæ etiam frequentius dentium dolore fatigantur. Tertio circiter mense inflatur venter, qui, durior, digito magis renititur, prominente aliquantum umbilico. Hoc vero minus in primiparis, magis in aliis, quæ sæpius pepererunt, de-

prehenditur. Tandem, quarto, quintove, circiter mense, percipitur, tum a matre in ipso utero, tum, si extrinsecus manus ventri imponitur, motio vivi, & quasi gesticulantis, infantis. Hæc foetus agitatio ab aliis motibus discernenda est, qui a spiritu, ad inferiora devoluto, & intestinum inflante, nec non a spasmis, quibus intestina interdum quasi vertuntur, proficiuntur.

S. 1415.

Certiores vero notam habere potest obstetrix, si illa digitos, iadicem mediumque, oleo illitos, in pudenda mulieris demittit, & os uteri internum attrectatu explorat. Hoc enim, quod uterum non gerentibus pudendis obversum, tangenti digito, prominentiori ora vel quasi corona cinctum constrictumque, obvium est, intumescere utero, inferiora anumque versus inclinatur, ut etiam ultimis mensibus, difficilius digito explorari queat. Illud vero istis temporibus paulatim ampliatur, prominentior ejus ora depressior fit, tandemque & hæc & ille sinus quasi complanantur. Cui obstetriciam artem exercere animus est, eum oportet hæc discrimina, quæ variis, tum gestationis, tum partus, temporibus in hoc interno uteri ore incidunt, in pluribus feminis, studiosius indagare.

S. 1416.

Gravidis nihil nocentius est, quam, si vario genere medicamentorum abutuntur, & in secunda valetudine, adversæ præsidia consumunt. Caveant sibi, ne vehementioribus corporis exercitationibus, cujus insuerunt, animique repentinis commotionibus, partum nondum maturum elidant. Hoc etiam fieri potest, si, thoracibus, aliisque adstrictioribus vestibus, amictu, ventrem comprimunt, vel eum, projectiorem, altiusculis calceamentis usæ, rectorum musculorum intentione urgent. Ultimis mensibus plus esse convenit, inde vero ingens male interpretantibus natus est error, gravidam se nullis obligare debere legibus, sed omni ciborum genere, etiam valentissimo, uti posse. Ex cibo enim, qui in stomacho non concoquitur, cruditas, & ex hac plures, & feminæ, & partui, perniciosissimi morbi nascuntur. Confert, sæpius cibum, sed exiguum aliquid, assumere, & dilutius bibere; corpus vero, citra defatigationem, præ ejus natura, & pro ipsa consuetudine, diligenter exercere. Qui-

bus sanguis abundat, & quibus eum mittendi jam consuetudo facta est, iis, vicesima circiter hebdomade, & iterum expletis mensibus, mox ante partum, aliquid ejus detrahi potest. Æstimandæ vero sunt vires, ut, post sanguinis detractionem, superfit, quo, in una muliere, duo corpora simul sustineri queant. Optime etiam gravidis succurritur, præcipue iis, quæ, pleniori cibo usæ, corporis exercitationem negligunt, si illis sæpius, interposito tamen tempore, alvus ducitur, & noxia materia in inferiora depellitur. Substante tamen cruditate, hoc alienum est, quæ abstinencia & modico victu tollitur. Intus medicamenta lenia danda sunt, inter quæ, rheum ceteris omnibus præferendum esse, usus docuit. Nec, ubi alvus non respondet, alienæ sunt lotiones, quæ in illam immittuntur, modo nec acres sint, nec nimis calidæ. Plures se ultimis diebus in calidam demittunt, balneoque utuntur, ut iis muliebria relaxentur, quæ res utilis esse potest iis, quæ adstricto corpore sunt, & quibus primus partus instat, non æque aliis, in quibus id magis supervacuum, quam necessarium est.

S. 1417.

Sunt, qui negant, infantem in utero secundum naturam certa ratione collocatum esse *a*, id quod primis mensibus a vero propius videtur. Sed tamen, plerumque ultimis mensibus, infans ita compositus est, ut quasi erecto corpore sedeat, & faciem abdominis musculis gravidæ obversam habeat *b*. Ultimis diebus inclinatur caput, ad os uteri descendit, idque urget. Hoc dum incidit, in imo ventre, etiam extrinsecus mutatio percipitur, quippe qui alius descendit, & in iis, quæ numerosum partum ediderunt, propender. Hic infantis positus, si naturalis non est, est tamen frequentissimus. Explicandæ etiam sunt notæ, quæ ostendunt, partum instare, de quibus illud, quod de graviditatis signis retulimus, repetendum est. Femina, ut modo diximus, plerumque, ventrem deorsum versum devolvi, sentit, illi crebra urinæ cupiditas est, quæ aliquando vix, & non sine difficultate, redditur. Ex naturalibus fertur humor mucosus, cui interdum sanguinolenta admixta sunt. Tandem in lumbis dolor exoritur, qui per intervalla increfcit. Sub finem illi dolores ad femora pedesque descendunt, qui etiam, ubi illi magis intenduntur, contremiscunt. Differt igitur hic dolor a

ventris torminibus, & intestini coli morbo, in quibus dolor vagus est, vehementisque, non per intervalla se remittit, nec ad inferiora tendit, & sæpe admotis calidis fomentis, & devoluto ad inferiora ventris sonitu, discutitur. Certissimum vero indicium est, si, inserto in muliebria unctæ manus digito, circumcissisque unguibus, obstetrix cognoscit, urgentibus illis doloribus, os uteri adaperiri, & in illo tunicam, humore distentam, digito obniti. Hujus velamenti æqualis rotundusque tumor plerumque, caput proximum, atque naturalem partum futurum esse, significat.

^a Vid. LA MOTTE *Traité des Accouchem.* L. I. Cap. XXI. p. 119.

^b Vid. MAURICEAU L. II. Cap. III. p. 215. r. fig.

§. 1418.

Ubi tandem os uteri satis adaperitum est, oportet, mulierem recte, & vel in sedili ad id aptato, vel resupinam, transverso lecto, sic collocari, ut ejus feminibus ilia comprimentur. A lateribus aliæ feminae debent assistere, quæ parturientis femora inter se diducunt, & si illa in lectulo supina jacet, cum pedibus continent. Quæ in sedili pariunt, illarum pedes subjectis fulcimentis innituntur, & ob id valentioribus nixibus partum juvare possunt. Num femina in sedili, num in lectulo, collocanda sit, sæpe disputari solet. Si, nec foetus, nec uterus, aliter, quam naturaliter esse solent, compositus est, fere magis opportunum videtur sedile, in quo mulier illa futura sustinetur, ut, collectis magis viribus, partum elidere possit. In aliis casibus præferri lectulus debet, de quibus infra dicam. Nihil vero magis alienum ac pestiferum est, quam, si ab obstetricibus femina compellitur, ut laboriosis nixibus partum festinet, antequam os uteri satis patet, & antequam certo constet, infantem recte compositum esse. His enim intempestivis laboribus franguntur vires, & non raro, si infans transversus est, & aliter compositus, brachium, aliæque partes, per os uteri altius descendunt, ut post illa membra nec possint replicari, nec infans queat dirigi, nec facile manibus extrahi. Sub illis nixibus os uteri magis adaperitur, quod oleo, aliove blando pingui perfundendum est, ut partus facilius exire possit.

§. 1419.

Dum vero sic dolores magis & magis intenduntur, tandem

rumpuntur velamenta, effluit humor, qui iis continetur, quo etiam partes illæ lubricæ redduntur, caput infantis descendit, atque magis os uteri urget, quo tandem id comprehenditur. Tunc mulier non mediocriter sibi opitulatur, si illa viribus ad foetum excludendum connititur, cui plerumque, ubi humeri ad os uteri compelluntur, nova mora impedimentumque inficitur, auctis nixibus doloribusque superandum. Eo ipso tempore obstetrix manibus comprehendit infantem, eumque educit.

§. 1420.

Quoties autem infans protractus est, umbilicus ad alterum transversum digitum a ventre lino constringitur paulo pleniori, & præciditur, ligata etiam illa umblici parte, quæ a secundis dependet. Sequuntur plerumque secundæ, quæ vero, si utero nimium inhærent, extrahendæ sunt. Ob id obstetrix præcisi umblici finem sinistra prehendit, & hujus digitis circumdat, dextra autem umblicum ad secundas usque sequitur, atque eum leniter trahit, concutitque, donec tandem secundæ excidant. Si majori vi adducitur umbilicus, nonnumquam fit, ut is rumpatur, & periculosa sanguinis profusio concitetur, vel, ut, cum secundis, ipse uterus invertatur, provolvaturque. Interea, dum obstetrix hoc molitur, imperandum est mulieri, ut animam comprimat, ruffiatque, quod, pressis a diaphragmate abdominis visceribus, secundæ melius eliduntur. Nec alienum est, interea alicujus feminæ manu parturientis ventrem, multa tamen adhibita moderatione, premi atque fricari.

§. 1421.

Ubi autem, id quod crebrius incidit, secundæ non sequuntur, sed penitus ad uterum adhærescunt, ea dissensio inter mēdentes est, quod alii necessarium esse contendunt secundas protinus, demissis in uterum unctæ manus digitis, diduci atque protrahi, alii vero hoc naturæ committunt, qui afferant, illas ab utero se contrahente, nulla alia vi adhibita, expelli, ut sponte excidant. Pro utraque sententia experimenta adferuntur, quibus id probatur. Igitur hi, qui, festinandum esse, volunt, necessarium esse proponunt, ut obstetrix, protracto infante, manum protinus in uterum, hiante adhuc ejus ore, demittat, & digitos inter uterum & secundas, harum videlicet extremam oram, ita inferat, ut molles digitorum apices utero, duri un-

gues secundis, obversi sint, utque has sic glubendo quasi ab utero diducat, & cum coacto sanguine, aliisque, quæ intus sunt, eximat. Addunt eo tempore sine molestia totam manum intus esse posse, contracto autem utero, ejus os ita rursus arctari, ut manus in eum inferi nequeat. Jubent etiam, si secundæ, vel omnes, vel earum disrutarum partes, a minus perita obstetrice in utero relictæ fuerint, unctæ manus digito indice os uteri iterum adaperire, rursusque alterum demittere, & per has easdem occasiones alios, donec tota esse intus manus possit, atque sic omnia, quæ utero inhaerent, educere. Probant enim, ex disruptis, & in utero relictis, secundis, sæpe sanguinem cum periculo ruere, & hunc vix conquiescere, nisi utero contracto, nec vero uterum contrahi posse, nisi ille vacuus fuerit. Addunt, si nullum ex sanguinis cursu oriatur periculum, illa, quæ utero inhaerescunt, tandem corrumpi, ita, ut vitium etiam ad uterum, & ab hoc ad totius corporis humida transeat, vel ea in carnes informes, quas molas vocant, verti, non raro cum muliere senescentes. Has vero non prohibere tantum, quo minus femina iterum concipere possit, sed etiam alia gravissimorum morborum genera parere *a*. Alii vero, qui, contrariam viam ingrediendam esse, volunt, probant, hanc secundas avelendi rationem valde periculosam esse, violari enim uterum, & in hanc inflammationem concitari, relinqui non raro exulcerationes, ac varii generis tumores, immo carcinomata. Minus periculi esse, si, contrahente sese utero, sponte secedant secundæ, hoc vix non semper fieri, cum ipse uterus in ima internaque sua parte musculum habeat fibrasque in orbem ductas, quarum actione illæ excutiantur *b*.

a Vid. JO. VARANDÆUS *de Affectionibus Mulierum Lib. II. Cap. XI.* Inter alios plures LA MOTTE *Traité des Accouchemens L. V. Cap. I. p. 725.* & Doctissimi Viri mihi quæ amicissimi Dr. D. JO. VALENT. HARTTRANFFT *Diff. de non differenda Secundinarum adhaerentium extractione. Lips. MDCCXXV.*

b Inter hos princeps est FRID. RUYSCHIUS *Advers. Decad. II. Obs. X. p. 30. & in Traët. Anatom. de Musculo in fundo uteri observato. Amstelod. Anno MDCCXXVI.*

§. 1422.

Si vero de his, quæ per magnæ contentionis disputationes a medicis tractata fuerunt, atque tractantur, dicendum, quæ proxima vero videntur, res non sine periculo est, si secundæ non

protrahuntur, vel omnes vel earum partes, in utero relinquuntur. Dum etiam manus in uterum demittitur, cum secundis excuti possunt alia, quæ sæpe intus sunt, coactus sanguis, molæ, quæ nisi eximantur novis doloribus, post partum sævientibus, exturbantur. Sed vero multa etiam genera & tempora periculi sunt, si secundæ valde inhærescentes vi adhibita diducuntur. Quare magis tutum omnino videtur, si, protracto infante, sine mora educi possunt secundæ. Sed vero, cum id sæpe non, nisi ægerrime, fiat, nec ad eas eximendas adeo properandum esse, plures in arte exercitati viri præcipiunt, qui jubent, ut, nisi aliud quid, veluri gravior sanguinis profusio, id exigat, feminae temporis parum detur, quo a laboribus respirare possit, virefque colligere. Eam quoque, si in sedili partum ediderit, resupinam in lectulo collocandam esse, cum sic non tam facile ipse uterus secundas manu tractas sequatur. Sæpe enim fieri, ut, contracto paulatim utero, secundæ quæ ab initio non, nisi vi adhibita, diduci potuissent, sine negotio, tracto concussioque paululum umbilico, excidant *a*.

a Hanc sententiam proposuit præ ceteris ALEX. MONRO in *the Medical Essays*, Vol. II. Obs. XI. p. 220.

S. 1423.

Edito infante, educisque secundis, mulieris pudenda panno repecto operienda sunt, ne aer uterum, tunc apertum, offendant. Femina in lectulo collocanda est, & illi si jam numerosum partum edidit, fascia, qua venter paululum adstringitur, injicienda. Hæc supervacanea plerumque esse solet in femina, quæ primum partum enixa est, cum illa tantum infirmitatem relaxati uteri, peritonæi, atque musculorum abdominis, si qua est, adjuvare possit. Ea vero, si arctius circumdatur, & nimium, præcipue uterum, premit, omnibus valde nocitura est.

S. 1424.

Gemellorum quilibet habet suum velamentum, suumque umbilicum. Illa vero secundarum pars, quam recentiores placentam vocant, interdum divisa, interdum autem ita concreta est, ut dirimi sine laceratione non possit. Si, post editum partum, deligatumque umbilicum, mulieri venter non detumescit, sed durus manet, atque impositæ manui renititur, obstetrix debet, antequam secundas diducat, umbilicum sequi, & manu in uterum

demissa, num alius infans intus sit, experiri. Si infans in utero est, is doloribus parturientisque nixibus etiam ad inferiora compellitur, & si recte compositus est, excluditur. Præstat vero, si, talem intus esse, certo constat, ipsum partum accelerare, & ob id etiam velamenta, si adhuc integra sunt, digitis rumpere, & infantem extrahere. Si gemelli in utero, & eorum velamenta rupta, sunt, illi commode, prehenfis pedibus, extrahuntur, ea vero sedulitas necessaria est, & cautio, ne chirurgus utrumque infantem, correpto uno, utriusque pede, simul adducat. Ex secundis gemellorum, illas, quæ ad priorem partum pertinent, prius extrahi oportet.

§. 1425.

Jam vero ad eos casus veniendum, ubi partus, qui per se excludere haud potest, manu chirurgi dirigendus, eximendusque, vel etiam ferramentis excutiendus est, cujus rei plures causæ atque occasiones sunt, quæ summam prudentiam moderationemque desiderant. Ante omnia vero hoc exploratum esse debet, num partus vivus sit, num jam in utero materno extinctus, cujus rei plura habemus indicia: quæ vero etiam, cum, ut supra, occasione graviditatis, retulimus, omnes fallere possint, sedulo conferre, & certo judicio ponderare debet Chirurgus.

§. 1426.

Partum itaque emortuum esse, interdum ex evidentibus causis cognoscitur. Si mulieris venter, ictu illato, casu ab alto, facto, vel alia ratione, vehementer commotus, violatusque fuit, vel, si aliud quid incidit, veluti, si mulier subito terrore, metuve injecto, commota fuit, si illa post aliquot dierum languorem inhorruit, nullo insequente calore, si crebrius animo linquitur, si faciei color novo pallore mutatus est, ac luridus, si oculos habet graves, livenres labentesque, si os olet, mammæ emacuerunt, venter desidit, & in eo non moti infantis, sed gravitatis aliquis sensus est. Certiores notæ sunt, postquam sub ipsis doloribus uteri os apertum est, & corpori mortuo injecta manus frigus, nullos vero arteriarum ictus, sentit, & si ab illo epidermis secedit, si foedi humoris sanies, & cum illo humido, quod naturaliter amnio continetur, etiam stercus, vel, ut vocant, meconium, profluit. Incidere tamen potest, ut, vivo etiam infante, nullos arteriarum ictus percipiamus in membro, quod ab

uteri ore interno valenter comprimitur, a quo membro etiam, si illud gangræna affectum est, epidermis separari potest. Si infantis etiam vivi, clunes, obversi sint eosque, & infantis ventrem, dum hic replicatus descendit, os uteri comprehendit atque urget, meconium etiam ex vivo partu exprimitur, & cum illo humore effertur.

§. 1427.

Partus vero emortuus, si recte compositus est, eadem via, qua vivus, excidere solet. Interdum, si is transversus, vel aliter collocatus est, is optime in pedes convertitur, & manu chirurgi extrahitur, de qua partum dirigendi ratione mox dicendum. Si vero caput ad os uteri hæret, & per illud, vel propter magnitudinem, vel membrorum conformationem, vel etiam propter muliebrium angustias efferri nequit, res ferramenti agenda est. Jam vero ab aliquot annis inventæ fuerunt majores amplioresque forcipes, quæ ita adaptantur, ut illarum laminæ caput infantis comprehendant, quibus non solum emortui, sed vivi etiam, partus extrahuntur. His enim ferramenti non solum infans prehendi, sed os uteri etiam ampliari, aliquantum potest ^a. Alii genere quodam laquei utuntur, quem certis accommodatisque ferramenti super infantis caput injiciunt, & sic illaquearum adducunt, totumque corpus extrahunt. Etiam, vivos sic eximi posse infantes, scribunt ^b. Frequentissimum vero est, in his casibus, si certo constat, partum emortuum esse, eum nunc excuti.

^a Figuram hujus forcipis, vel, ut vocant, *Extractoris*, vide in WILLIAM GIFFARD'S *Cases in Midwifery*, quem hoc ferramento crebrius usum fuisse illæ ejus observationes docent. Aliam figuram dedit ALEXANDER BUTTER, Chirurgus Edinburgensis, in *the Medical Essays Vol. III. Obs. XX. p. 320.* Confer. EDMUND CHAPMAN'S *Essay on the improvement of Midwifery* Cap. I. p. 13.

^b Hujus laquei (*Fillet*) mentionem facit CHAPMAN l. c. p. 12.

§. 1428.

Hoc vero recenti re fieri oportet, ne aliquam, quæ per se moritura erat, occidisse videamur. Manus enim admoveri non debet mulieri, quæ plurium dierum laboribus vigiliisque exhausta confecta que est, quæ febricitat, cujus arteriæ æquis intervallis non moventur, sed subeunt, atque interdum quiescunt, quæ somno ultra debitum urgetur, cujus venter atque genitalia, quod inflammationem acceperunt, intumuerunt.

Si vero partum ferramenti evellere statutum est, ante omnia mulier urinam reddat, vel hæc, si aliquid, eam reddi naturaliter, prohibet, demissa in urinæ iter (1339.) argentea fistula evocetur. Oportet vero resupinam mulierem transverso lectulo subiecto inter corpus & lectum scorteo pulvino, ita collocari, ut imus venter in conspectu sit, & ut mulieris feminibus ilia comprimantur. Ad latus duo valentes assidere oportet, qui femora cruraque continent, & alius minister a tergo toti corpori incumbit, atque prohibet, quo minus id, dum partus adducitur, sequatur. Tum chirurgus diligenter, unguibus circumcisis, digitos, leniter oleo unctos, in pudendum demittit, ut emortui partus habitum, positumque, sentiat, & inveniat, ubi uncus demitti possit. Antequam vero hoc fit, si caput proximum est, sed vero majus, verticem aperiri, & cerebrum eximi, oportet. Foratur membrana, quæ in puerorum summo capite est, fontanellam vocant, vel forfice, vel alio ferramento, cujus varii modi sunt ^a. Tandem vero cerebrum, vel nudis digitis, vel alio ferramento, cochlearis instar formato, evellitur. Cavendum vero sedulo, ne calvaria ossa mulieris genitalia asperitudine sua lædant. Tandem uncus, undique lævis, & acuminis brevis, demittitur, &, vel oculo, vel auri, vel ori, vel occipiti, vel majori etiam in calvaria foramini, per quod spinalis medulla descendit, injicitur. Optime autem uncus pone aurem, ubi in adultis apophysis mastoidea est, desigitur. Cura enim habenda est, dum uncus adducitur, ne ejus acumen in os uteri, vel in muliebria, delabatur, ex qua re ingens mortis periculum oriri potest. Unci manubrium notam habet, quæ ostendit, cui parti ejus acumen obversum sit.

^a Varia ad id excogitata sunt ferramenta a MAURICEAU, a Celeberr. FRIEDIO, Argentoratensi, aliisque in quibus scalpelli acumen, vagina inclusum, elatere, vel cochlea, vel alia ratione, movetur.

Defixo sic unco, is a chirurgo, mediante dextra, leniter adducendus est, sinistra intus posita, quæ infantem simul, quantum fieri potest, dirigit. Sed vero hoc, quod in omnibus his curationibus perpetuum est, sedulo teneri debet, ubi manum, vel ferramenta, in uterum demittere, aliquid in eo moliri chi-

rurgum oportet, is ut, compresso per dolores utero, quiescat, hiantem vero utero, desinenteque dolore, procedat, & id, quod propositum est, efficiat, necesse est. Qui enim, urgentibus doloribus, manus intus dare, vel fœtum dirigere, aut aliquod membrum replicare, audent, iis evenire potest, ut uterus rumpatur, mulierque subita morte rapiatur, cujus parrus post obitum in ventre reperiri solet *a*. Ubi vero partus unco protractus fuit, cetera agenda sunt, ut jam superius exposui *b*.

a Vid. HILDANUS *Cent. I. Obs. 64. Cent. IV. Obs. 57. Ephem. Nat. Cur. Cent. IX. Obs. 19. p. 21.* & *Obs. HEISTERI in Aët. Nat. Cur. Vol. I. Obs. 186. p. 397.* & EJUSD. *Dissert. de Fœtu ex utero materno excindendo & de ruptura uteri. Alid. MDCCXX.*

b Partum alii aliis ferramentis excutere voluerunt. Machina a FRANCISCO MAURICEAU inventa (*le Tire-tête de MAURICEAU*) artificiosius efficta est, qua vero partus vix tuto prehendi potest. Vid. MAURICEAU *loc. cit. Lib. II. Cap. XXXII. p. 367.* JO: PALFINUS, Gandavensis Chirurgus, proposuit duas laminas, satis amplas, recurvas, quibus infantis caput utrimque prehendere & educere voluit. Vid. *Cel. HEISTERI Institut. Chirurg. P. II. Sect. V. Cap. 152. p. 1046.* & *Tab. XXXIII. Fig. 16.* Hæc PALFINI ferramenta eo lubentius adduco, quod mihi persuasum est, illa inveniendis illis forcipibus, quarum superius mentio facta est, occasionem dedisse. Aliud inventum est Celebrissimi Viri, apud Argentoratenses Obstetricii, Dn. D. JO: JAC. FRIEDII, qui aliud κεφαλολύκον, vel *Tire-tête*, reperit. Vid. *Acta Erud. Anno MDCCXXIX. Mens. Aug. p. 347. Tab. IV. fig. 1.* Alibi (§. 12.) dictum est, paucioribus ferramentis uti debere chirurgum, id quod vel maxime obstetricium decet, qui, ubi rem manibus agere potest, merito negligit ferramenta.

S. 1431.

Si parrus emortuus in transversum jacet, medentis propositum esse debet, ut, conquisitis adductisque pedibus, eum protrahat. Incidere vero potest, ut, attracto sic infante, avulsam caput in utero maneat. Hoc sine mora auferendum est, vel digito in os inserto, vel forcipe, vel illis, modo descriptis, ferramentis, ex quibus forceps, & id, quo *Cel. D. FRIEDII* utitur, aptiora ceteris videntur. PETRUS AMANDUS, Chirurgus Gallus, reticulum invenit, quo caput, sic avulsam, extrahere instituit *c*.

c Vid. *Les nouvelles observations sur la Pratique des Accouchemens, Observ. LXXIII. p. 235.*

S. 1432.

Quoties autem partus emortuus transversus, ejus vero manus, vel alia pars, in propinquo est, & per os uteri prominens; infans autem, id quod interdum incidere solet, dirigere, ac in

pedes converti non potest; quod, quia os uteri inflatum inflammatumque est, manus intus dari nequit, & quod ipse parrus, ejusque pars, quæ proxima est, intravit, ac replicari nequit: tum hæc difficultates faciunt, ut is, qui solidus non exit, concisus eximi debeat. Conciditur autem infans alio unco, qui in interiore parte per totam aciem exacuitur. Hoc unco, vel, id quod magis tutum videtur, scalpello incurvo, falcato, cujus mucro glebulam habet, præciduntur carnes prominentis humeri prope articulum cum omoplata, & humerus rotando magis, quam trahendo, ex sinu suo evellitur. Jam vero chirurgus enitendum est, ut manum inferat, & pedes conquirat. Si vero nec tunc os uteri manum admittit, corpusculum illo unco forandum, effuso humore exemptisque visceribus, extenuandum, atque sic, vel manu, vel alio unco, etiam duplex acumen habente, extrahendum est ^a. Magna diligentia adhiberi debet, ne uncus, putri corpusculo injectus, elabatur, in quo, quid periculi sit, supra positum fuit. Non temere ad hanc horrificam medendi rationem festinandum est, quæ sæpe vitari potest, si chirurgus opportuno tempore accersitur, & si is, rerum suarum peritus, partum non recte compositum in pedes dirigere, & per hos eum protrahere potest.

^a Aliud ferramentum, vel scalpelli, genus, quod annulum habet, quo id digito indici aptatur, delineatum vid. in the Medical Essays Vol. V. Observ. XXXIX. p. 445.

§. 1433.

Atque vero hoc non de emortuis tantum infantibus, sed etiam de vivis, intelligi debet. Partum vero, quamvis adhuc velamentis suis inclusus sit, modo adaperitum os uteri fuerit, transversum esse, sciri potest, si, urgentibus doloribus, illud velamentum non globosum, quale ab insequente capite redditur: digito obnititur, sed fere æquale est & flaccidum. Ruptis vero his tunicis, habitum infantis digito sentire potest chirurgus, cui infantis pollices indicio sunt, cujus lateris manus, vel pes, in propinquo sit. Partus vero, qui sic compositi sunt, nisi convertantur, edi nequeunt; id quod, ut ex hæcenus dictis intelligi potest, mox ab initio fieri debet, quo tempore mulier nondum adeo oppressa doloribus est. Quare, si ex velamentorum habitu sentit chirurgus, partum recte compositum non esse, expedit:

ea sine mora digito forare, atque rumpere, infantem vero dirigere atque extrahere. Infans dirigitur, si chirurgus, ut supra reruli, unctam manum in uterum inserit, id quod, se remittentibus doloribus, fieri oportet, cum, iis substantiis, ut jam retulimus, quiescendum sit. Ubi tota manus, per has occasiones demissa, intrus est, debet digitis pedes conquirere, & his apprehensis, infantem educere. Sic enim non difficulter protrahitur, modo is, ubi ad nates usque eductus est, injecto prius tepefacto linteo, duabus manibusprehendatur, & ita convertatur, ut ejus vultus perinæo mulieris obversus sit. Brachia, si obnitiuntur, digitis adduci possunt. Si non uterque pes inveniri potest, adducendus est unus, qui proximus, quem alter sequitur. Omnes igitur in pedes convertuntur, & vivi protrahuntur, quorum cervix, facies, aures, pectus, tergum, abdomen, in propinquo est, nec minus illi, qui, in pedes conversi, Agripparum more, descendant, quos convertere non opus est. Nec oportet, si manus in uterum inseri, & pedes inveniri possunt, membrum quod proximum est, & jam in uteri ore hæret, replicari, cum illud adductis pedibus, sponte sequatur.

§. 1434.

Non raro infantes obversis clunibus utero emergunt. Hoc si tempestive deprehendit chirurgus, eum oportet nates paululum retro repellere, atque sic corpus rectius reddere, post pedes conquirere, & his partum educere. Sed vero, ubi retropelli clunes commodè nequeunt, chirurgus inguinibus infantis utriusque manus digitum indicem injicere, & sic eum complicarum protrahere potest, ad quam rem magnitudo genitalium plurimum facit.

§. 1435.

Solet etiam evenire, ut umbilicus, dum infans adhuc in utero est, foris sit, & ex eo propendeat, quæ res summum, mortisque periculum infanti asferre potest. Ante omnia, digitis umbilico admotus, experiendum est, num arteriæ in eo moveantur, ex quo intelligitur, vitam nondum deseruisse infantem. Huic autem sine mora succurrendum, isque, conquisitis pedibus, celerius protrahendus est. Nam, si maternis, lentisque, nixibus eliditur, comprimitur umbilicus, sistitur in ejus arteriis venaque sanguis, & infans, quasi strangulatus, antequam lucem aspicere potest, vitam amittit.

S. 1436.

Nec ignorari oportet, difficultates, quibus parturientes affliguntur, non semper a partu male composito oriri, sed etiam ab utero, si is aliter collocatus est, quam naturaliter esse debet, & in obliquum flexus. Nonnumquam, præcipue in feminis obesis, quibus venter, & ipse uterus, cum suis ligamentis, frequenti partu jam relaxatus est, is super pectinis ossa anteriora versus inclinatus propendit. Hoc si incidit, infans ita devolvitur, ut suo capite offi sacro mulieris innitatur. Ex qua re sequitur, ut eidem & coccygis offi etiam os uteri obversum sit. Hoc igitur difficiliter digito potest explorari, cujus superior saltem ora sentitur. Hæc omnia sub primis doloribus optime cognoscuntur, & tunc confert, mulierem non in sedili, sed in lectulo, resupinam, coxis etiam elatioribus, collocari. Chirurgum oportet, altera manu mulieris sic jacentis ventrem paulatim, & multa adhibita moderatione, deprimere, alterius manus digito, sub ipsis etiam doloribus, quantum fieri potest, ori uteri inserto, hujus cervicem paululum levare, ut sic uterus rectior fiat. Aliquid conferre potest, si coccygis os in junioribus aliquantum deprimitur.

S. 1437.

Vitium huic contrarium est, si uteri ima pars, fundum vocant, nimium resupinata, tergo mulieris quasi affixa est. Nec in hoc casu os uteri loco suo, & digito tangenti obstetricis obvium esse potest, quod sub ossibus pectinis urinæ itineri proximum latere solet. Infans autem, si is ceteroquin recte compositus est, dum exitum molitur, ab obliquo utero se contrahente ad ossa pectinis propellitur, quibus, capite innixus excludi nequit. Ad hanc rem aliquid conferre videtur, si mulieri pelvis angustior est, & si illa tempore, quo uterum gerit, frequentius supina cubat. Frustra autem sunt omnes mulieris labores, nixusque, nisi prius, & uterus, & ipse infans, recte compositus sit. Antequam in hoc casu hoc molitur chirurgus, mulier urinam reddat, & tum ille digito unctæ manus, sub pectinis ossibus, os uteri, inserto in hoc, quantum fieri potest, digito, explicare, illud, sub ipsis etiam doloribus, paulatim deorsum, & perinaeum versum, premere, alteram autem manum ventri super pectinis ossibus imponere, & hunc, summa adhibita moderatio-

ne, aliquantum deprimere debet. Interea, ubi digitus in os uteri inferi potuit, caput, quod ossibus pectinis innititur, etiam expediendum & deorsum versum ducendum est. Omnia hæc modice molliterque tractanda esse, nemo non intelligit. Sub his expedit, mulierem non supinam cubare, sed erecto corpore, & capite in priora magis inclinato, esse, genubusque inniri. Ubi, tum uterus, tum partus, recte compositus est, mulier doloribus jungat suos etiam nixus, quibus infans exturbatur. Si tamen manus in uterum inferi potuit, fere & heic commodius est, partum, prehensis pedibus, extrahi.

S. 1438.

Etiā in latus inclinatur uterus, id quod interdum in pusillis feminis fit, in quibus uterus, quod cum, plenior, pelvis satis comprehendere nequit, supra illam assurgit, qui facile in latus detorquetur. Longe frequentius hoc fit, si intestina, in latere dextro cœcum, in latere sinistro colon, quod ibi replicatum est, flatibus, vel stercore plenum vicinum uterum urgent, & in contrariam partem propellunt. Plurimum confert, si mulier tempore graviditatis frequentius in unum latus cubare solita est. Hoc vitium cognoscitur, si venter non æqualis est, sed in uno latere magis, quam in altero, tumet. Os uteri in opposita parte, plerumque sub osse ischio, vel etiam sub altero osse pectinis, delitescit, quod ultimum incidit, si uterus ita obliquatus est, ut ejus fundus non solum in unum latus, sed etiam in partem posteriorem, inclinatus sit. Si vero uterus in latus, v. g. dextrum, deflexus est, atque simul propendet, os uteri, quod, ut supra retuli, intestino recto incumbit, in sinistro latere reperitur. Etiā in his casibus recte collocari femina debet, & os uteri, quantum fieri potest, dirigi. Sæpe ante cetera necessarium est, alvum lorionibus ducere, si, ante partum venter suppressus, parum reddidit. Plerumque etiam heic optime res geritur, si, adaperto ore interno, partus, conquisitis prehensisque pedibus, protrahitur. Nam, in omnibus his casibus priora tempora opportunissima curationibus esse, hisque intermissis, sæpe, & mulierem, & partum, mortis periculo subjici, usus docuit.

S. 1439.

Minime distantem curationem etiam requirit sanguinis profu-

Bbbb

sio, quæ, antequam partus exclusus est, interdum incidere solet. Nam de ea, quæ abortus periculum facit, heic agendum non est. Si parum fluit sanguis, imperanda est quies, aliaque adhibenda auxilia sunt, quæ alibi (418. 419.) exsecutus sum. Si vero cum impetu ruit sanguis, intelligitur, secundarum aliquam partem ab utero avulsam esse, & ex hujus vasorum hianribus osculis sanguinem ferri. Hoc ipsum comprobatur, si evidens causa fuit, & uterus ictu, extrinsecus illato, casu, saltuve, aliaque corporis exercitatione, vel animi perturbatione, commotus. Interdum etiam partus, umbilico suo irretitus, & quasi illaqueatus, est, quem, dum exitum molitur, trahit, & secundas ab utero diducit. Reperiuntur etiam feminæ, quibus secundæ, & id, quod placentam vocamus, ipsi ori uteri inhærescunt, quæ, dum illud os doloribus ampliatur, diducuntur, ut ex patentioribus arteriarum osculis, vel iis etiam disruptis, sanguis cum periculo profundatur. Unicum præsidium adversus hoc sanguinis profluvium est, infantem protinus, & festinanter, etiam aliqua vi adhibita, protrahere. Digitus, oleo unctus, inferi debet in os uteri, quamvis hoc etiam parum dehiscat, qui, si in eo continetur, alius digitus debet demitti, & per has occasiones alius. Dum vero sic digitis adaperitur os uteri, dolores concitantur, quibus infans propellitur. Data intrus manu, ipsæ, si eas appositas sentit, secundæ digitis forandæ sunt, & rumpenda velamenta, atque infans, conquisitis pedibus, sine mora protrahendus est. Invenio tamen recentiore scriptorem, qui, aliam curandi viam ingressus, jubet, excitatis doloribus, naturalem partum celeriores facere. Dolores movet, dum, inserto in os uteri digito, illud paulatim dilatat. Ostendit enim, irritato sic ad sui contractionem utero, ora vasorum sanguinem fundentium adstringi, & sanguinem suppressi, ipsumque partum expelli. Ob id, ut uterus se melius possit in angustum adducere, ampliato uteri ore, rumpenda esse velamenta, ut humor affundatur. Sic enim, id quod experimentis probat, minori periculo mulieres, etiam jam sanguine fere exhaustas, partum edere potuisse, & omnem profusionem conquievissæ a. Experiendum erit, quæ medendi ratio miseris feminis majorem securitatem præstare possit.

a Vid. *Comment. de Hæmorrhagia uteri gravidarum in Acad. Chirurg. Vol. I. p. 358. Edit. in 4.*

S. 1440.

Gravis & miserabilis casus est, si per naturales vias partus excludi nequit, id quod ex variis causis incidere solet. Interdum verendorum, ossiumque, conformatio & figura, nimiaque angustia, id prohibet *a*. Nonnumquam oræ naturalium inter se a nativitate glutinatae sunt, aliquando vero, exulceratione facta, per malam curationem fanescendo junctæ. Quomodo, his incisus atque diductis, iis, quæ inter se cohærent, succurrendum sit, protinus, ubi de atretis dicitur, (1444.) exponam. Infans si humore distenditur, id quod fieri interdum solet, & si chirurgus certus est, eum emortuum esse, oportet ejus corpus digito indice forari, ut, effuso humore, extenuatum, manibus, vel etiam unco, possit extrahi. Nam vix sperari potest, superstitem futuram esse parturientem, si scalpello os uteri incidatur, ampliaturque, id quod Clarum Professore ausum esse legimus *b*. Si naturalibus, quorum nimia angustia est, frustra admota fuerunt fomenta, aliaque, quæ maxime ad emolliendum possunt, superest auxilium, quod, quamvis incertum temerariumque sit, adhiberi oportet, cum sit unicum. Sectionem Cæsaream vocant hanc chirurgiam, qua, inciso parturientis ventre, uteroque partus protrahitur. Numquam hoc negligi, sed protinus, & sine mora, fieri debet, si puerpera, antequam partum enixa est, morte occubuit, & vel exploratum, vel probabile est, infanti vitam suppetere *c*. Multa tamen prudentia adhiberi oportet, ne feminam, quæ, sanguine exhausta, viribus defecta, vel gravitate morbi, dolorisque acerbitate, oppressa, animo linquitur, atque quasi exanimis jacet, superstite vita, nulla adhibita moderatione, incidamus *d*. Jam vero plurium observatione compertum, & ita comprobatum est, ut nulla dubitatio relicta sit, non raro feliciter cedere hanc mendedi rationem, si illa etiam vivis feminis adhibeatur, & ex earum inciso utero partus, vel vivus, vel mortuus, eximatur *e*. Immo, fuisse dicuntur feminae, quibus hæc anceps & periculosa curatio iterum, & aliquoties, adhibita fuit *f*.

a Vide Casum in *Comment. Acad. Chirurg.* p. 646.

b THOMAS SIMSONIUS, Clarus Professor Scotus. Vid. *the Medical Essays Vol. III. Obs. XIX.* p. 315. os uteri callosum incidit, femina post viginti & quatuor horas obiit, quamvis ex illis plagis nulla secuta fuerit sanguinis profusio.

c Vide HEISTERI *Dissert.* supra ad §. 1430. *a* citata.

d Senatus Venetus legem tulit, qua cavit, ne puerperæ mortuæ, quarum partus adhuc vivus educendus est, decussata sectione incidantur, sed simpli-

ci, quæ alias utuntur chirurgi, qui vivæ matri hanc chirurgiam adhibere solent. Hoc me docuit Celeberr. WINSLOVIUS in *Quæst. med. Chirurg. An ad servandam præ fetu matrem obstetricum hamatile minus, anceps & æque infons, quam ad servandum cum matre fatum Sectio Cæsaria?* Lutetia, Anno MDCCXLIV. proposita.

Omnia fere, quæ ad Sectionem Cæsaream attinent, congeffit Chirurgus Gallus SIMONIUS in *Comm. Acad. Chir. Vol. I. p. 623*. Jam veteribus a cælo utero Cæiones dicti fuerunt. Vide PLINIUM *Hist. Nat. L. VII. C. IX. T. I. Edit. HARDUINI p. 378*. vel Cæsares v. eundem c. l. De Origine tamen hujus denominationis multis disputat ÆLIUS SPARTIANUS in Vita Ælii Veri in *Hist. Augustæ Scriptor. T. I. p. 224*. conf. SEXTUS POMPEJUS RESTUS de *Verb. Signif. Lib. III. p. 61*. qui Cæsares a cæsarie appellatos fuisse prodidit. Qui inter recentiores primus hanc curandi viam ingressus esse videtur, fuit HELVETIUS Helverus, qui anno circiter MD. propriam uxorem curavit tam feliciter, ut ea post gemellos, & quatuor adhuc infantes, enixa fuerit. Vid. RAUHINUS in *Append. ad ROSSETUM p. 162*. Hanc vero chirurgiam post singularem studio exposuit, & medentibus commendavit FRANCISCUS ROSSETUS in *Traité nouveau de l'Hyfperotomotomie ou Enfantelement Cæsarien, à Paris, MDLXXXI*. quem libellum modo laudatus CASPARUS BAUHINUS in latinum sermonem vertit, eique alias observationes addidit. Latine eum edidit & multum adauxit ipse ROSSETUS Anno MDXC. cui titulus: *Tesoro-pæ-matris, i. e. Cæsarei Partus Assertio historiologica, & eodem anno Carmen scripsit, cui Titulus: Dialogus Apologeticus pro Cæsareo Partu in malevoli cujusdam Pseudoprotei dissertia*. Plures enim habuit adversarios, de quibus vide modo dictam Commentationem. PAREUS, cujus magnum illo tempore nomen fuit, de hac medendi ratione & ejus successu dubitavit in *Lib. XXIII. Cap. XXXI. p. 702*. Variæ in illis Commentariis hujus curationis feliciter peractæ leguntur historie, partim ex Auctoribus exscriptæ, partim quæ haud ita pridem Lutetia animadversione diligenti plurimum Chirurgorum notatæ fuerant, quibus addimus Observationes in *the Medical Essays Vol. V. P. I. Obs. XXXVII. p. 439*. & XXXVIII. p. 444. Non vero hac Chirurgia tantum partus in utero hærentes protrahuntur, sed etiam aliis, qui forte, tubæ Fallopiæ, vel alii visceri, adherentes, extra uterum, solo abdomine conclusi, aliquando per plures annos circumferuntur. Talis fuit, ut alias observationes jam mirramus, foetus Mussipontanus a LAURENTIO STRAUSSIO singulari studio descriptus in *Resoluzione Casus Mussipontani, Darmstadtii, Anno MDCLXII*. Confer THOMAM BARTHOLINUM de *Insolitis Partus Viis Cap. XI. p. 74*. nec non ille foetus a RUDOLPHO JACOBO CAMERARIO descriptus & delineatus in *Diss. de Fetu XLVI. annorum, Tubingæ, MDCCXX*. Alii casus plures in hac Dissertatione allegantur. Nonnumquam hi partus, in abdomine fenescientes, sibi viam, per peritonæum & abdominis musculos, concitata magna suppuratione, aperiunt. V. BARTHOLINUS l. c. Cap. V. ex ROSSETO & aliis Auctoribus. Conferatur *Istoria d'un feto estratto felicemente intorno dalle parti de-sterane scritta da GIOVAN DOMENICO SANTORINI, in Venezia, MDCCXXVII. §. XXX*. ubi etiam plura exempla ab Auctoribus proposita leguntur. Offa corruptorum foetuum per intestinum rectum extracta fuerunt a LITTRIO, Academico Gallo, Vid. *Comm. Acad. Reg. Sc. Anno MDCCII. p. 313*. & ex muliere alia, præsentæ Celeberr. SANTORINO, a Chirurgo NICOLAO PATUNA, qui eundem casum, de quo SANTORINUS in mox citato Tractatu egit, libello quodam descripsit, edito *Venetis, MDCCXXVII*. In alia muliere alter infans per ulcus umbilici extractus fuit, alterius ossa per alvum exturbata. Vid. *the Medical Essays l. c. Obs. XXXVIII. p. 441*. Partum vero talem, inciso abdomine, extraxit ABRAHAMUS CYPRIANUS Professor Franequeranus quæ

edidit de hoc casu *Epistolam*, Lugd. Bat. MDCC. Mulier, postquam hanc curationem sustinuerat, iterum filium, & post etiam gemellos, peperit l. c. p. 14. Confer de Sectione Cæsarea, præter ROSSETUM, *Traité de l'Operation Césarienne* par JEAN RULEAU, à Paris, MDCCIV. & *Voorstelling van de Noodzaakelijkheid der Keiserlyke Snee* door DIONISIUS VAN DER STERREN, tot Leyden, Anno MDCLXXXII.

f Vid. *Comment. Acad. Chirurg. l. c. p. 637.*

S. 1441.

At enim, si, ubi aliter succurri non potest, hanc sectionem experiri vult chirurgus, oportet, mulierem supinam jacere, ita tamen, ut illud latus, quod secari debet, superius sit. Incidantur, juxta lineam albam, plaga majori, quæ ab umbilico ad ossa pubis fere descendit, tum abdominis muscoli, tum peritonæum, ubi tamen virandum, ne violetur arteria epigastrica. Hac plaga facta, uterus conspicitur, qui alia plaga, magis in cervice, quam ejus ima parte, vel fundo, aperiendus est, quod imo utero secundæ adhærent, quas vulnerari periculosum est. Arteriis, si ex iis sanguis profunditur, vinciendo prospiciendum est. Educuntur per plagam, & infans, atque etiam secundæ, quæ ab utero diducendæ sunt. His peractis, plerumque vulnus futura adducitur, & imponuntur medicamenta, quæ putredinem avertunt. Nam plaga tandem cicatrix inducitur, cui pannum objici, vel super eam aliud quid deligari oportet, quo illa reprimatur. Nam ex hac curatione frequentius hernia relinquitur a.

a Vide MICHAELIS DOERINGII *Epistolam ad GUILIELMUM FABRICIUM*, HILDANUM, de *Hernia uterina*, *Witteb.* MDCXII. prostat etiam in HILDANI *Operibus* p. 893.

S. 1442.

Pudenda mulieris, post difficilem partum nimium vexata, sæpe intumescunt, quibus admoveri debent fomenta repida ex emollientibus herbis, quæ, vel ex aqua, vel lacte, coquuntur. Si perinæum ruptum fuit, vulnus colluendum est vino calido, & mulier extentis compressisque in unum feminibus cubare debet, quæ, ne sub somno diducantur, fascia deligari queunt. Sunt, qui, plagam in perinæo suendam esse, volunt b.

b Vid. *Ephem. Nat. Cur. Cent. VII. Obs. 44. p. 90.*

S. 1443.

*Ατρητοι α, Atretæ, dicuntur feminae, quarum naturalia præclusa sunt, ut concubitus non admittant. Vel membrana pudendo opposita est, vel ejus oræ inter se glutinatae sunt, id quod, vel ex utero materno esse solet, vel incidit, dum, exulceratione in his partibus facta, illæ oræ atque tunicae per malam curationem sanescendo junguntur. Si in puellis, quibus catamenia instant, sanguis in hæc loca confluit, & ei nullus exitus datur, eas non raro nervorum distentio, febris, cum inflammatione, aliaque gravissimorum atque pernicialium morborum genera male habent. Membrana, si opposita est, sine negotio inciditur, si vero caro pudendum replevit, idque protinus in utero matris evenit, malum sæpe nullam curationem recipit. Nec minorem difficultatem illud habet, si tunicae, post exulcerationem sanescendo, in unum junctæ, coiverunt.

α. *Ατρητοι κατὰ τὰ γυναικῶν μέλη. PAULUS L. VI. C. LXXXI. p. 92. Edit. Aldi.

S. 1444.

Femina resupina, eo modo, quo in partu difficili figuratur, super lectum ita collocatur, ut verenda in conspectu sint. Membrana, si adest, scalpello inciditur, & exitus datur sanguini, alique humori, qui retentus fuerat. Si vero per cicatricem oræ inter se junctæ sunt, suspensa manu illæ incidi, & inter se diduci, debent, diligentia adhibita, ne urinæ iter violetur. Aperto igitur pudendo, demittenda est turunda major, pleniorque, etiam aliquo medicamento, ad sanguinem sistendum, vel cicatricem inducendam, idoneo respersa, vel madefacta. Sunt, qui ad id utuntur ampliori fistula, ex ebore facta, & crebrioribus majoribusque foraminibus pertusa, ut effluere possit omnis humor. Turunda, vel fistula, non prius recipi debet, quam, donec, perfanatis omnibus, cicatrix sit.

UTERI PROCIDENTIA.

S. 1445.

Et ipse uterus, & illa pudendi pars, quam vaginam appellant, procidere solet α. Uterus, aperto post partum ore interno, quandoque inversus procidit, maxime, si valenter inhærescunt secundæ, & umbilicus multum trahitur, vel, si obstetrix manu non

secundas, sed uterum,prehendit, & adducit. Raro sic uterus per dolores, qui vehementer post partum feminam excruciare solent, ita devolvitur. Hoc vitii genus cognoscitur ex ipso tumoris habitu, & si is globosus propendet *b*. In hujus mali curatione properandum, & protinus uterus manu recondendus est. Femina quietem servare, & non aliter cubare, debet, quam extensis cruribus, & compressis in unum, etiam fascia deligatis, feminibus. Ubi devolutus uterus non protinus repositus fuit, isque contrahente se ore interno, premitur, sæpe feminæ cita, & fere inopina, morte rapiuntur, vel iis magna inflammatio atque gangræna nascitur.

a Magna controversia aliquando fuit, num ipse uterus procidere possit. Vid. DAV. VAN DER BECKE *de Procidentia uteri*.

b Vid. Obf. & figuram in RUYSHII *Obf. Anat. chir. Obf. X. p. 16. fig. 12.*
S. 1446.

Totus autem uterus cum ore interno descendit, & ex naturalibus partibus prolabitur, si ejus sic dicta ligamenta, quibus uterus in sede sua continetur, cum ceteris partibus relaxata sunt *c*, vel, si uterus ipse, scirrhus similis, induratus est, & tumidus, atque sic ponderosior, delabatur *d*. Nec hoc malum semper tolli potest; ubi enim vetustas accessit, parum spei superest, & ubi in utero scirrhus, vel carcinoma est, omnia curationibus irritantur. Si relaxata sunt ligamenta, vitium recenti re tolli potest. Resupina collocanda est mulier, & id, quod devolutum est, suspensa manu recondendum. Admoveri possunt fomenta ex reprimentibus, etiam suffimenta. Hæc vero medicamenta, si iis nimis valenter retenta fuerit materia, nocere possunt: quare præstat, pessis uti, quæ naturalibus condita, uterum, ne rursus delabi possit, prohibent. Fiunt autem ex subere, & cera obducuntur. Ut menstruis, aliisque humidis, in pudenda confluentibus exitus detur, pessos perforatos esse, convenit, qui etiam magnitudini naturalium aptari debent *e*. Præ ceteris omnibus quies necessaria est, & ut femina resupina cubet. Interdum, si vitium recens fuit, & femina junior est, his pessis per tempus admotis uterus in sedem suam revertit, & in ea manet. Aliis autem pessis auxilium per omnem vitam necessarium est.

c Vid. RUYSH *cit. loc. Obf. ix. fig. 11.*

d *c. l. Obf. vii. fig. 8.* & H. VAN SANDEN *Dissert. de Prolapsu uteri, Reptom.* MDCCXII.

e Pessos delineatos vide in HEISTERI *Inst. Tab. XXXIV.* Alius modus describitur a THOMA SIMSON in *the Medical Essays Vol. III. Obs. XVIII. p. 311.*

S. 1447.

Frequentissimum vero inter hæc vitium est, si pudendi, vel sic dictæ vaginæ, tunica relaxata procidit, cujus rei varius modus atque varia figura est. Interdum ora circum circa resoluta devolvitur, & botuli quasi in modum, ex verendis dependet. Nonnumquam in uno latere id, quod relaxatum est, in tumorem excrescit ingentem, & qui verum atque ingens sarcoma repræsentat. Id, quod descendit non raro inflammationem accipit, quandoque etiam, illud, quoniam vestimentis affricatur, exasperatur, induraturque. Malum plerumque nascitur, si a frequenti laboriosoque partu, vel a nimio humorum profluvio, etiam ab admotis extrinsecus emollientibus, tunicæ relaxatæ sunt.

S. 1448.

Vitio, si recens est, mederi potest Chirurgus, si id, quod devolutum est, recondit, & fomenta & fuffitus, quibus reprimendi facultas est, admovet. Oportet vero, feminam quietem servare, & supinam, compressis adstrictisque femoribus, jacere. Id, quod supra de medicamentis, quæ menstrua suppressere possunt, dictum fuit, etiam heic sedulo tenendum est; quare confert, illo tempore, quo provenire solent, ab omni medicamentorum genere abstinere. Si inflammatio se ostendit, fomenta adhibenda sunt, adversus eam idonea. Ubi autem in illis pudendi tunicis magna imbecillitas est, perfecta curatio sperari nequit; quare, admota fascia id, quod descendit, involvendum est, ne injuriis externis exasperetur. Si autem hoc in magnum tumorem excrevit, & hic ad radicem tenuior est, scalpello præcidi, vel, id quod magis tutum est, vinciendo tolli potest *a*.

a Vide figuram in MECKEREN *Observ. Cap. 54.* Ante plures annos magnus ejusmodi tumor, ex naturalibus propendens, ligatura prius injecta, post, scalpello etiam adhibito, ablatus fuit, & mulier convaleuit.

I N D E X

Institutionum Chirurgiæ . Numerus §. indicat , litteræ a b &c. vero notas .

A

- A** *Abdominis vulnera* caute exploranda 661. seq. quæ iatus penetrant 672. quibus internæ partes læsæ sunt 656. seq. & 662. eorum curatio varia 681. seq. & 701. seq. nova sectione quomodo amplianda 690. eorum futura vel *γαστρίκη* 660. 703. eorum post hanc curatio 706. ex iis sæpe hernia ventris relinquitur 660. 791. 822. linea alba læsa , quæ inde oriarur pericula 658. seq.
- Abcessus* differt a phlegmone 73. non facile 96. interdum tamen crudus incidendus 96. 994. aperitur adurentibus 97. scalpello 98. Abcessus aperti curatio 99. seq. raro solvitur per urinam 88. vid. *Pus* & *Suppuratio*.
- Acchlys* . 311. a
- Adusta* , eorum diversitas ratione causarum & sedis 215. seq. curatio varia . 222. seq.
- Aegilops* , nominis etymon 315. a vid. *Fistula lacrymalis* .
- Amaurosis* . 1310. 1323. seq.
- Amputatio* quando instituenda 229. seq. veterum methodus 231. ejus apparatus 237. seq. digitorum 232. seq. manus 236. brachii 240. seq. membrorum truncatorum curatio 246. seq. amputatio humeri 249. humeri ex articulo 251. cruris 248. Verduini & Sabourini methodus 252. femoris 250
- Anasarca* 734. ejus curatio . 738
- Anchilops* . 970
- Ancyloblepharum* . 331. seq.
- Ancylostis* . 1215. seq.
- Aneurysma* , ejus differentia 420. veri descriptio ibid. notæ 422. seq. causæ 425. seq. exitus 430. curatio varia 432. seq. & 444. spurii descriptio 421. notæ 424. causæ 429. exitus 431. curatio 437. seq. cur gleba ex vitriolo vulneratæ arteriæ non obijcienda? 445. post aneurysmatis curationem relicta membri debilitas qua ratione tollenda? 446
- Angina* . 138
- Ani* musculi & vasa 990. circa illum abcessus , ulcera , fistulæ ; harum noxarum causæ 991. seq. futuri abcessus signa 993. ejus curatio 994. seq. fistularum tria genera 998. seq. illæ quomodo explorandæ 1002. illarum prognosis 1003. curatio 1004. Ani procidentia 1023. seq. Anus præclusus . 1027. seq.
- Anthrax* vid. *Carbunculus* .
- Apbthe* . 924
- Απιχίμα* vid. *Calvaria* .
- Απονεματισμός* vid. *Calvaria* .
- Argemon* . 311
- Arteria* , ejus vulneratæ majoris pericula 353. signa & curatio 447. incisæ aliqua parte quæ superveniunt 354. quomodo vincienda 242. seq. ad cruralem arteriam comprimendam machina 244. a arteriæ intercostalis præcisæ signa 629. curatio 644. quomodo hæc comprimenda . 1264
- Arteriotome* . 1295. seqq.
- Articulorum* varia genera 1093. axungia 1100. seqq. eorum vulneribus , quæ accidunt? 357. 486. seq.
- Ascitis* 734. ejus causæ & curatio . 756. seqq.
- Atheroma* . 760.
- Atreta* . 1443
- Aurium* vulnera . 597

B

- Bothrion* . 311. a
- Brachii* amputatio vid. *Amputatio* . fractura . 1269. seq.
- Bronchotomia* 614. seq. aquis submersis & præfocatis an adhibenda? 619
- Bubo* , ejus & bubonocæles signa 123. venereus 124. seq. pestilens 127. ex

Cccc

- lymphæ redundantia vulgo *Bach-beulen*. 128
Bubonocoele. vid. *Hernia*.
- C
Cæcitas ex vulneribus superciliarum. 1328.
Calculi sub lingua 609. renum an educi possint 1357. Nephrotomiæ historia 1357. *b* calculorum vesicæ causæ 1359. notæ 1360. illi sectione eximendi 1357. Lithotomiæ historia 1357. *a* ea est periculosa 1358. 1361. ad eam æger quomodo præparandus 1362. diversa ratione debet fieri in variis ægris 1363. & 1398. ejus quæ magno apparatu fit methodus 1364. seq. sectio lateralis secundum Ravium 1376. seq. *Chefeldenum* 1378. seqq. *Fulbertum* 1381. seq. *le Dran* 1386. Sectio *Cellica*, vel cum parvo apparatu 1388. seq. Sectio quæ fit alto apparatu, vel hypogastrica 1391. seq. Calculorum in urinæ itinere in hærescentium curatio 1399. seqq. Calculo feminae rarius laborant 1406. in his extrahitur sæpe sine sectione 1407. is quomodo sectione tollendus. 1409. seq.
Callus in fistula quid sit, & quomodo tolli possit. 944. 950. seq. 956
Calvaria peristio suo nudatæ quæ applicanda auxilia? 525. seq. ea percussa tribus modis violatur 528. hujus læsionis varia genera: *εδρη*, *εμμεσι*, *διμεσι*, *παροκεκρυμμεσι* 529. *Calvaria* depressio, *θλασις* 530. ejus curatio 557. *εσθλασις* vel *εσθλασις* 530. 558. seq. *εμμεσις* 530. *εγγισσις* & *κεμμεσις* 530. *Calvaria* fissuræ seu *ρῆγμα* 531. *ρῆγμα* ibid. *τριχησις* 531. 549. *επὶ ρῆγμα*, *contrafissura* vel *relonitus* 531. *c* hujus varii modi 532. non facile curatur 549. sub *calvaria* humor extra vas missus, quæ habeat pericula 536. hic quomodo educendus 562. seq. *Calvaria* modiolio excisæ curatio 574. ejus futuræ percussæ periculum adferunt 546. fracta vel fissæ *calvaria* non semper modiolium requirit 553. *Calvaria* extrinsecus, & ad diploen, percussa modiolio excidenda, 554
Camarosis vid. *Calvaria*.
Cancer, ejus historia 265. cancer mammarum & ejus curatio 270. labrorum 271. canceri curatio palliativa. 272. seq.
Caput obstipum 1125. capitis contusio sine vulnere 522. seq. ad capitis vulnera quæ referantur? 510. seq. quæ periculosa? 542. seq. ab initio leviora, aliquando mortifera fiunt 513. eorum prognosis incerta 514. capitis externæ partes sæpe non sine periculo læduntur 515. vulneris simplicis in capite curatio 516. seq. vulneris collisi curatio 519. illi sæpe supervenit *Emphysema* 520. & inflammatio & *erysipelas* 521. capitis cum cervice articulus 1121. si hic excidit, quæ sequantur? 1124
Carbunculus. 107. seq.
Caries ossium 1033. ejus signa 1041. & 1047. seq. causæ 524. & 1041. & 1050. prognosis 1051. seq. curatio. 1053. seq.
Caruncula in urethra. 1336
Cataracta vid. *Suffusio*.
Catheteres, eorum varia genera 1339. seq. eos demittendi in vesicam ratio. 1342. seq.
Cauteria 927. eorum usus. 936
Cerebri commotio 512. *a* fungus 572. seq. *ulcus*. 571
Cervicis vulnera. 610
Chalazion. 771
Chemosis. 276
Chirurgia 1. ejus usus, 2. divisio in medicam & manualementem 3. seq. ejus cum medicina nexus 61. quomodo discenda 8. ejus scriptores optimi. 28
Chirurgus qualis esse debeat 11. ejus suppellelex. 12. seq.
Cicatrix 352. quomodo inducenda 397. eam deformem quæ faciunt 398. quomodo hæc possit averti. 399
Cirrhocele vid. *Hernia*.
Clavus. 891. seq.
Coccyx, ejus cum osse sacro commissura & hujus emotio. 1152. seq.
Collum, ejus vulnera. 611. seq.
Collyria aquosa sæpe nocent. 313. *a*
Condylomata in intestino recto. 1020. seq.
Contrafissura vid. *Calvaria*.
Cornea humore turgida & opaca 316. ejus cicatrices 317. harum recentium cu-

- ratio 318. crassæ & splendentes num
tolliqueant 319. Ulcera. vid. *Ulcus*.
Cortex peruvianus laudatur ad gangræ-
nam ex imbecillitate ortam. 205
Cestæ, harum cum vertebis articuli
1134. seq. luxantur 1150. earum repo-
sitiō 1151. fractura 627. & 1261 seq.
Crotaphites musculus, ejus læsio. 545
Crus ejus amputatio. vid. *Amputatio*, ejus
fractura 1276. crurum ulcera. 913
Cubitus, ejus articulus cum humero &
radio 1178. seq. luxatur 1180. reponi-
tur 1181. & 1183. fascia huic articu-
lo luxato idonea 1184. cubiti fra-
ctura. 1270
Cystocele vid. *Hernia*.
- D
Dentes, eorum historia 1075. seq. Den-
titionis dolores quomodo mitigandi
1078. seq. Dentes quæ laedunt 1080.
seq. quæ eos tuentur 1082. dentium
dolor 1083. caries 1084. evulsio.
1085. seq.
Diacoep vid. *Calvaria*.
Diaphragmatis vulnerati symptomata
663. pericula. 673
Dolor 48. acutus a læsio nervo 449. seq.
Dentium vid. *Dentes*; gravis in vul-
neribus periculum significat 451. ejus
causæ 448. adversus eum auxilia.
452. seq.
Ductus salivaris Stenonis vulneratus &
ejus curatio. 595 seq.
Dura mater quando incidenda? 568 seq.
patetectæ alienatæque curatio. 570
- E
Ecchymosis 713. ejus curatio. 724 seq.
Ectrope vid. *Calvaria*.
Ectropium vid. *Calvaria*.
Ectropium. 583 seq.
Emollientia sunt duplicis generis. 91
Empysemata capitis vulnere 520. pecto-
ris vulnere superveniens 622. c. ejus
curatio. 645
Emplastrum. 23
Empyema. 311 a
Engisoma vid. *Calvaria*.
Enterocoele vid. *Hernia*.
Enteroraphe. 694 seq.
- Entblasis* vid. *Calvaria*.
Epicauma. 311 a
Epiplocele vid. *Hernia*.
Epulis. 1090
Erysipelas 156. ejus notæ 157. differt a
phlegmone 73. & ab herpete 920. il-
lius causæ 157. & 159. seq. tria ge-
nera 158. sedes 157. & 160. progno-
sis & curatio per remedia interna
162. & externa 163. seq. & quæ fu-
gienda 167. post illud remanens tu-
mor durus atque ulcus quomodo tra-
ctandum 168. illud aliquando capitis
vulnere supervenit. 521
Esphlasis vid. *Calvaria*.
Exfoliatio. 1036
Exomphalos vid. *Hernia*.
Exostosis 1033. benignæ causæ 1042.
seq. malignæ causæ, indicia & cu-
ratio. 1044 seq.
- F
Facies vulnera. 577
Faciæ. 14 seq.
Faucium ardor, ejus curatio 137. in-
flammatiō, ejus curatio. 138
Febris vulneraria vel symptomata.
49 seq.
Femur, ejus cum coxa articulus 1192.
cum crure & patella 1203. seq. ejus
fractura 1272. raro luxatur, sæpius
frangitur 1193. quæ occasione illud
luxetur? 1194. seq. signa, illud lu-
xatum esse vel fractum 1196. seq.
quibus modis illud laxari possit 1198.
seq. luxati femoris symptomata 1200.
ne ex articulo excidat interdum pot-
est averti 1202. reponitur 1201. femo-
ris amputatio vid. *Amputatio*.
Fibula cum tibia & talo commissura
1207. illa luxatur 1208. frangitur.
1276.
Fistula 943. fistularum sedes & varia
genera 945. eas explorandi ratio &
illarum signa 946. seq. causæ, pro-
gnosis, curatio, 948. seq. Ani fistu-
la vid. *Anus*. Lacrymalis fistula,
vid. *Lacrymæ*.
Fonticulus 927. varii cum excitandi mo-
di 929. seq. quænam sedes fonticu-
lo opportune sint 928. in summo ca-
pite 931. in nucha 932. in brachio.

femore, crure 933. eum conservandi ratio 934. ejus usus. 935
Fraſſa, eorum cauſæ 1220. ſeq. ſigna 1223. ſeq. prognofis 1226. ſeq. ad horum curationem quarum rerum cognitio neceſſaria 1222. ipſa curatio 1228. ſeq. aliquando luxatum os etiam fractum eſt 1120. ſingulorum offium fracturas vide ſuo loco.
Frigus, ejus effectus in corpus 207. eo rigentium membrorum curatio. 208. ſeq.
Fungus cerebri vid. *Cerebrum*.
Furunculus. 102 ſeq.

G

Ganglion. 773. ſeq.
Gangrena 169. ejus ſedes frequentiffima 56. & 170. cauſæ 55. varia diſcrimina ratione cauſarum, quæ etiam variæ ſunt 178. ſeq. ſigna 171. ſeq. prognofis 189. curatio varia & cautelæ in ea obſervandæ. 191. ſeq.
Gaſtroraphia vid. *Abdominis vulnera*.
Gemellorum partus. 1424
Genitalium ulcera venerea. 918. ſeq.
Gibber, ejus varia genera 1143. cauſæ 1144. curatio. 1147
Glandulæ, earum tumoribus non ſunt imponenda reprimentia, ſed emollientia 113. Vulneribus quæ ſuperveniant ? 356. glandulæ lacrymalis indurata curatio 303. glandularum Meibomii exulceratarum cura. 307
Glaucoma. 1310. ſeq.
Gonorrhœa ſuppreſſa, interdum revocanda 124. ex ea repente cohibita ophthalmia venerea. 283. a
Gravidarum regimen. 1416
Graviditatis notæ. 1414. ſeq.

H

Hæmatocèle vid. *Hernia*.
Hæmorrhagia vid. *Sanguinis profuſio*.
Hæmorrhoides cæcæ earumque cauſæ & curatio 1016. earum fluxus nimius. 1015
Hedra vid. *Calvaria*.
Hepatis vulnerati ſymptomata 666. prognofis. 676
Hernia vera, ejus deſcriptio 796. 789.

a bubone differt 123. ejus varia genera 790. ſeq. in ea peritonæum raro rumpitur, ſed tantum diducitur 795. *ἔξωφθαλός* vel *εμφαλοκύλη* 790. 802. ſeq. *Hernia ventralis* 791. 822. ſeq. *βασανική* 792. 825. ſeq. *εχέουήλη* hernia ſerotalis 792. 843. ſeq. *ἐντερική*, *ἐπίπλοική* 792. *μυρική* hernia femoralis vel cruralis 793. 849. ſeq. *κυστική* hernia veſicæ 794. 851. *Herniæ ſpuria* 853. *ὀδονοειδής* 797. 853. *σπασμοειδής* 797. 854. *πνευμοειδής* 797. *ὕδρική* 798. 862. ſeq. *σπινική* 799. 855. ſeq. *κιστική* 800. 876. ſeq.

Herpes 166. ejus varia genera & ab eryſipelate differentia 920. curatio. 921. ſeq.

Hirudines. 1018

Humerus, ejus amputatio vid. *Amputatio*: ejus articulus cum ſcapula 1163. cum radio & cubito 1178. ſeq. luxatur 1164. ſeq. reponitur varia ratione 1166. ſeq. fractura. 1268

Hydrocele vid. *Hernia*.

Hydrocephalum 734. ejus duo genera 745. ſigna 746. ſeq. cauſæ 749. curatio. 750. ſeq.

Hydromphalos vid. *Hernia*.

Hydrophobia. 501. ſeq.
Hydrophthalmia 734. ejus cauſa & curatio. 755

Hydrops ſerotus, ejus differentia ab hydrocele 864. & 734. curatio. 874. ſeq.

Hyperoſtoſis. 1033

Hypopion. 320. a

Hypopyon 320. a ejus ſigna, cauſæ & curatio. 321. ſeq.

I

Inflammatio 29. ſeq. ejus notitia neceſſaria 38. vera & ſpuria 33. ſedes 34. ſeq. cauſæ 35. 37. ſeq. notæ 48. prognofis 60. exitus varios 52. curatio 53. 61. ſeq. illius diligentior obſervatio in vulneribus neceſſaria. 391

Inſtrumentorum chirurgicorum apparatus neceſſarius. 12. ſeq.

Inteſtina, horum vulnera 665. periculola 674. ſuuntur 694. ſeq. eorum vulneratorum curatio 699. per ab-

dominis vulnus prolapsa reponenda sunt 687. seq. intestini recti vasa & musculi. 990
Jugulum, ejus cum scapula & sterno articulus 1155. excidit 1156. seq. reponitur 1158. seq. fractura. 1256. seq.

L

Labrorum vulnera 598. labrum leporium. 599. seq.
Lac reprimentia. 115
Lacrymalis glandulæ induratæ curatio 303. lacrymarum viæ ex oculo ad nares 959. sæpius angustantur occludunturque 960. & inflammatione intumescunt 961. idque a variis causis accidit 962. ejus rei notæ 963. seq. recentis & simplicis obstructionis curatio 965. seq. lacrymalis faciei tumor, hernia, hydrops 970. seq. caruncula repleti curatio 973. ulceris exploratio 974. fistulæ veræ lacrymalis curatio 975. seq. lacrymalia puncta præclusa. 988
Lagophthalmus. 581. seq.
Leucoma. 319
Leucoplegmatia. 734
Linamenta carpta. 19
Lingua, ejus calculi 609. resolutio 608. ulcera 916. vulnera. 607
Lintheola varie figurata. 22
Lippitudo 275. vid. *Ophthalmia*.
Lithotomia vid. *Calculus*.
Luxata & quæ ad eorum cognitionem necessaria 1091. seq. & 1102. in pueris rariora 1103. luxatorum discrimina varia 1104. causæ 1105. signa 1106. seq. quæ ex iis oriuntur pericula 1110. eorum repositio 1111. seq. reliqua curatio 1115. seq. singulos articulos luxatos vid. suis locis.

M

Malarum vulnera. 595
Mamma, ejus extirpatio 270. inflammatio 114. & 117. quomodo hæc avertenda 115. quæ in ea fugienda 116. curatio. 117. seq.
Manus luxatur. 1187. seq.
Maxilla inferior, ejus articulus 1126. excidit 1127. seq. Maxillæ fractura. 1252. seq.

Medici in casibus chirurgicis officium. 7
Medulla ossium varia. 1032
Melicera Celsi. 357. & 487.
Meliceris tumor. 760. seq.
Mesenterii vulnus. 668. & 677
Meracele vid. *Hernia*.
Moxa. 937
Mydriasis. 1310. & 1323

N

Nares, earum polypus, vid. *Polypus*, scarificatio 1300. vulnera 593. curatum narium curatio 594. ossium nasi fractura. 1248. seq.
Natura, quid per eam intelligat auctor. 32. a
Nephelion. 311. a
Nephrotomia vid. *Calculus*.
Nervorum diffentio vulneribus superueniens. 355. & 456

O

Obstructio, ejus causæ 37. seq. cur ea data augeantur motus vitales, & exciretur febris? 32. est inflammationis causâ. 35
Occipitis vulnera periculosa. 548
Oculi variis humidis lubricantur 958. igne læsi quomodo curandi? 228. tunica externæ 275. a custodiuntur in variolis, si palpebræ inter se glutinatæ sunt 285. a oculorum vulnera 587. phlebotomia 299. in illos quomodo unguenta conjicienda. 313. a
Oedema 728. seq. præputii. 882
Omentum, illud vinciendo ratio 685. ex vulnere prolapsi corruptique curatio. 684. seq.
Onyx. 320
Ophthalmia 275. seq. ejus causæ 284. seq. in ea nocent quæ refrigerant, reprimunt, & spirituosa 286. ejus prognosis 287. seq. in illa quæ observanda 290. singulorum ejus generum curatio 291. seq. acutæ & longæ discrimen 282. arida vid. *Xyrophthalmia*. epidemica 283. humida 277. hujus curatio 295. seq. periodica & scorbutica 283. venerea ibid. ejus curatio. 308
Ophthoecele vid. *Hernia*.

Ossa, eorum articuli & commissurae 1093. seq. cartilagines 1099. ligamenta 1097. seq. medulla 1032. membrana seu periostrium externum 1030. internum 1031. eorum structura 1029. morbi 1033. seq. morborum horum comparatio cum quibusdam morbis molliorum partium 1035. seq. super illis nascuntur saepe varia tumorum genera 1037. horum curatio 1038. seq. Fracturae vid. *Frastra*, *Luxata*, vid. *Luxata*.

P

Pædarthrocace 1033. ejus causæ 1066. 1072. ejus historia 1067. curatio 1074.
Palati ulcera. 917
Palpebrae superioris casus 578. seq. futura 586. icarificatio vid. *Scarificatio*.
Panaritium vid. *Paronychia*.
Panni ex linteis. 24
Panniculus in oculo. 325 seq.
Paracentesis abdominis 756. seq. vesicae vid. *Vesica*.
Paraphimosis. 883 seq.
Paralampsis. 319
Paronychia vel *Panaritium* 141. seq. quatuor ejus genera & horum curatio. 144. seq.
Parotidum tumor & inflammatio. 119. seq.
Parturientium situs. 1418
Partus, ejus, si instat, indicia 1417. ejus historia 1418. seq. post cum femina venter falcia vincendus 1423. difficilis si ab obliquo uteri situ 1436. seq. gemellorum 1424. qui obversis clunibus utero emergit 1434. transversus vivus quomodo extrahendus 1433. cur per naturales vias aliquando excludi nequeat 1420. mortui indicia 1426. hic quomodo extrahendus 1427. seq. post partum pudeas vixat & perinæ rupto quomodo succurrendum. 1442
Partilis. 1088 seq.
Patella, ejus cum femore & tibia nexus 1204. luxatur 1205. seq. saepius frangitur. 1273
Pectoris vulnera, eorum exploratio 621. seq. externorum curatio 623. seq. his inherens plumbea glans quomodo extrahenda 646. eorum quæ in cavum penetrant indicia 628. seq. prognosis 635. curatio. 636 seq.
Pes inferior, ejus articulus cum talo 1209. luxatur. 1211 seq.
Penicilli. 21
Perinæi abscessus 1350. sectio 1351. seq. ulcera 1353. fistula 1356. ruptura in partu difficili. 1442
Periostrum externum 1030. internum 1031. quibus efficitur ut illud renascatur. 525 seq.
Perizonata. 808. 834
Perniones. 209 seq.
Phimosis. 878 seq.
Phlasis vid. *Calvaria*.
Phlegmone 72. differt ab erysipellate & abscessu 73. ejus causæ 74. pericula 75. curatio 76. seq. phlegmone oculi 281. hujus curatio. 305
Phlyæna. 310
Pile seu *glomi*. 21
Pladarotis. 772
Pollex, ejus articulus cum osse trapezio luxatur. 1191
Polypus narium. 777 seq.
Proptosis. 281
Pterophthalmia 280. ejus curatio. 304
Pterygium. 320. a & 324. seq.
Pulmonis vulnerati signa 628. seq. 632. 634. curatio. 642 seq.
Pulvillorum varia genera. 19 seq.
Pus 54. quæ movent medicamenta 385. seq. ejus in vulnere differentia 348. 351. mutatur ab asumptis 100. a vid. *Abscessus*, *Suppuratio*.
Purcedinis ratio, & quæ eam in nostro corpore faciunt. 169 b

R

Rabies animantium causæ. 502
Radius articulus cum humero 1178. cum cubito 1179. cum carpo 1186. fractura. 1270
Renum calculus vid. *Calculus*, vulnere. 667. 679.
Reprimendum noxæ 77. inprimis glandularum inflammatione. 113
Resolutio inflammationis. 53
Resonitus vid. *Calvaria*.
Rhabditis. 1068 seq.
Rima vid. *Calvaria*.
Rhyas. 329

S

- Sanguis*, causæ quibus is per vasa propellitur 31. ejus profusio ubi toleranda, ubi supprimenda? 404. sistitur variis modis 238. d. 242. seq. 405. seq. ubi timetur, quale regimen servandum, & quæ remedia adhibenda? 418. post eam quomodo vires reficiendæ? 419. ex utero ante partum 1439. sanguinis extra vasa missi & in pectore hærentis concretique signa 631. quando ac quomodo hic evocari queat. 636 seq.
- Sarcocoe* vid. *Hernia*.
- Sarcomphalos* vid. *Hernia*.
- Scapula*, ejus articulus cum humero 1163. & jugulo 1155. ejus fractura. 1258. seq.
- Scarificatio* cutis 1298. seq. malleolorum 1301. narium 1300. palpebrarum. 298
- Scirrhus* 58. 254. ejus sedes 254. causæ 59. 255. seq. prognos 259. seq. scirrhi duo genera 262. benigni curatio 267. seq. malignus oritur sæpe ex benigno 263. maligni notæ 264. exstirpatio. 269
- Sclerophthalmia* 279 ejus curatio. 302
- Scorpionis* virus. 491
- Scroti* hernia vid. *Hernia*, hydrops vid. *Hydrops*. ejus inflammatio. 134
- Sectio cæsarea*. 1440 seq.
- Secundarum extractio* 1420. de ea controversia. 1421 seq.
- Sedes* vid. *Calvaria*.
- Setaceum* 940. seq. laudatur ad ophthalmiam chronicam. 306
- Siphones*. 25
- Sphacelus* 57. 169. ejus signa 175. seq. pericula 190. curatio 214. conf. *Gangrena*.
- Spina bifida* 748. ventosa vid. *Pædaribrocæ*.
- Staphyloma*. 588 seq.
- Steatoma*. 760 seq.
- Sterni fractura* 1267. trepanatio. 655
- Stomachi vulnera*. 620
- Strabismus*. 1329
- Suffusio* 1302. hujus historia & de vera ejus sede controversia ibid. a ejus indicia 1303. varia genera 1305. seq. 1309. 1322. causæ 1307. seq. prognos 1311. curatio per victum & medicamenta 1312. chirurgia. 1313. seq.
- Suppuratio* 54. eam quæ juvant & faciunt 89. seq. futuræ notæ 84. præsentis indicia 85. seq. ex ea noxæ 87. sæpe cohibetur in vulnerum curatione, & unde 392. hujus rei signa, eventus &c. 393 seq.
- Synovia* vid. *Melicera*.

T

- Taraxis* 276. ejus curatio. 291
- Temporum vulnera* periculosa. 544
- Tendo*, ejus præcisi sutura 457. seq. & quæ eam sequitur reliqua curatio 460. leviter vulnerati symptomata & adversus hæc auxilia 462. Tendinis Achillis rupti, suti, curatique exempla. 461
- Testiculorum inflammatio*. 129 seq.
- Thlasis* vid. *Calvaria*.
- Tibiæ articulus* cum femore & patella 1203. seq. cum fibula 1207. & talo 1209. luxatur 1205. seq. Tibiæ fractura. 1276
- Tonsillæ*, earum inflammatio 135. seq. suppuratio 139. exulceratio. 915
- Torcular*. 237. 240
- Trepanatio* ubi instituenda 565. ad eam instrumentorum apparatus 563. seq. eam perficiendi ratio 566. seq. sterini. 655
- Tumor crystallinus* 882. Tumores cystici, qui sua tunica includuntur. 759. seq.
- Turundæ* 20. nocent in pectoris vulneribus. 640 a

V

- Vari*. 105 seq.
- Venæ sectio* aliquando periculum adfert 1277. instrumenta quibus perficitur 1278. seq. quomodo instituenda 1281. seq. triplicem in finem celebratur 1283. seq. in variis corporis sedibus fit. 1287 seq.
- Ventriculi vulnera* 664. quæ periculosa 674. eorum sanatorum exempla 674. curandi ratio. 700
- Verruca*. 887 seq.
- Vertebrae* primæ colli cum occipite ar-

- ticulus 1121. hujus cum secunda vertebra commissura 1122. seq. vertebrarum omnium cervicis, dorsi & lumborum articuli 1132. & ligamenta 1133. Vertebrae luxantur 1136. hujus rei indicia 1138. Vertebrae emotas reponendi modus a veteribus traditus 1139. vera curatio 1140. ligamentorum nimis distentorum causae 1141. & curatio 1142. vertebrarum fractura . 1265. seq.
- Vesica*, ejus calculus, vid. *Calculus*, hernia vid. *Hernia*. paracentesis 1346. seq. vulnus 670. hoc non semper lethale. 680
- Vesicatoria*. 938. seq.
- Vexata*. 707. seq.
- Viperæ* venenum 490. morsus, hujus symptomata & curatio. 493. seq.
- Ulcus* 893. differt a vulnere 337. ejus sedes 894. causae 895. seq. genera varia 897. varius ex iis effertur humor 898. notæ 899. prognosis 900. curatio varia 901. seq. ulcus cerebri vid. *Cerebrum*. ulcerum corneae varia genera 311. eorum causae 309. seq. & curatio 313. seq. Ulcerum venereorum in genitalibus curatio 918. seq. eorum quæ arte fiunt historia . 927. seq.
- Umbilicus* in partu ligandus 1420. si ex utero propendet quid faciendum 1435. Umbilici hernia vid. *Hernia*.
- Unguis* vid. *Onyx*. 815
- Volvulus*. 815
- Urinæ* reddendæ difficultas 1330. hujus curatio. 1331. seq.
- Uterus*, ejus procidentia 1445. seq. ejus vaginæ procidentia 1447. seq. Uterus oblique situs, partus difficilis causa 1436. seq. uteri vulnus 669. periculofum 678. vid. *Sectio Cæsarea*.
- Vuae* inflammatio. 135. seq.
- Vulnus* 335. differt ab ulcere 336. ejus sedes, causae, signa 337. seq. vulnorum varia genera 341. vulnura partium internarum ex quibus signis cognoscenda 361. vulnorum lethalitas 362. seq. vulnura explorandi ratio 358. seq. ad eorum curationem quæ chirurgus confert 372. vulnus debet ab inhzrentibus purgari 373. & quomodo ? 373. vulneris purgati signa 396. vulnus carnibus implendum 396. eique cicatrix inducenda 397. in omni vulnere fere necessaria febris & inflammatio 349. seq. in ejus curatione victus & medicamentorum ore sumendorum ratio 400. seq. etiam aeris & animi pathematum venerisque ratio habenda 403. vulnura aliquando sui debent 377. & quomodo 378. seq. contineri multum possunt imposito emplastro glutinante 381. Vulneris simplicis recentis historia 346. seq. curatio 376. 382. 384. vulnus collisum 710. moto pure purgandum 375. ejus curatio 385. seq. raro, sed aliquando hoc sui oportet 383. Vulnura iclopeto illata 462. seq. Vulnura quæ virus habent, periculosa sunt 489. quæ venenatorum & rabidorum animalium morfu inferuntur, aliquando sine noxa sunt 495. eorum prognosis 494. curatio 496. seq. 506. singularum partium vulnura . Vid. suis locis.

X

Xyrophthalmia 278. ejus curatio. 301

Z

Zona vid. *Herpes*.*Zoster* vid. *Herpes*.

JOANNIS ZACHARIÆ PLATNERI

DISSERTATIO

De Chirurgia artis Medicæ Parente.

Chirurgia eadem cum Philosophia fata obtinuisse videtur, quod utraque a suis filiabus temporum successu neglecta, & a matris dignitate ad servile munus ablegata fuit. Hanc omni enim scientiarum & liberalium artium generi ortum pariter & incrementa dedisse, inter omnes constat, quemadmodum & primum in Academia Parisiensi ex tenebris in lucem revocata & culta fuit: Chirurgia vero, si vetustissima historiarum monumenta evolvimus, arti medicæ sua præbuit initia, & inter ceteras, quas medici hodie tractant, disciplinas, prima omnium inventa, atque ab iis, qui *ιατροί* nomine vocabantur, vel sola, vel tamen inprimis exculta fuit. Utraque autem a filiabus, quas quasi enixa fuerat, contempta, & male habita est; ut nunc philosophia & ordine sit posterior, & ancilla reliquarum disciplinarum vulgo appelletur; chirurgia autem a medicis clinicis nunc despiciatur, & ministris quandoque minus rerum peritis relinquatur. Ut tamen relicta philosophia, medicinam ex chirurgia prognatam, eo clarius ob oculos ponam; restatur sane de hujus antiquitate ipsa natura humana, quæ ab initio, ut cum Seneca (a) loquar, *firmis adhuc & solidis corporibus, & facili cibo non per artem voluptatemque corrupto*, reliquis artis nostræ partibus, quæ luxu & intemperantia potissimum nutriuntur, non tam opus habuit, quam chirurgiæ, quæ quascumque læsiones externas, ex labore, itinere, & reliquis, quæ accidunt hominibus, vix evitandas, sanare aggressa est. Quid? quod ira, invidia, rerumque aviditas, vitia, quæ rixis, litibus & bellis occasionem dederunt, animos hominum longe prius infecisse videntur, quam mollities, luxuria & libidinis immoderata cupido. Criticis relinquimus excutiendum, quo jure nonnulli vocabulum *ιατρίη* vel *ιατρός ἀπὸ τῆ ἰσ*, quod

(a) Seneca Epistol. V.

relum significat, derivant; (a) opinionem tamen firmare posset liber Hippocratis titulo *ἱητρειῆς*, sive de *medici officina* insignis, in quo nihil, nisi quod ad chirurgiam pertinet, conspicitur, ut sic *ιατρικὴ* origine vocis, magis medendi artem, quæ manibus, quam quæ diætâ & remediis pharmaceuticis, perficitur, designare videatur. Verustissima ætas varios artis medicæ auctores recenset, qui tamen præter herbas, quas, ut vulneribus mederentur, applicare poterant, nihil fere in reliquis ejusdem partibus præstiterunt. Ut taceamus CHIRONEM CENTAURUM, qui, cum semetipsum sagitta Herculis vulnerasset, herba, quæ ideo sequenti tempore centaurea & chironia vocata fuit, vulnus curasse dicitur, (b) quemadmodum & ulcera chironia, quæ alias ancipitis curationis existunt, quod illa peculiari dexteritate primus perfanaverit, ab eo nomen acceperunt. (c) Inter reliquos vero, qui medicinæ prima posuerunt fundamenta, AESCULAPIUS celebratur, qui & eam ob causam in numerum Deorum relatus est. (d) Cicero tres ejusdem nominis fuisse tradit Aesculapios, quorum primus, Apollinis filius, specillum invenisse, arque vulnera obligasse; secundus a Jove fulmine percussus & Cynosuris humatus; tertius vero dentes evulsisse dicitur. (e) Parris Aesculapii vestigia presserunt filii PODALIRIUS & MACHAON, qui in bello Trojano magnam sibi nominis famam & artis peritiâ & bellandi gloria comparaverunt, testantur id verba Homeri: (f)

(a) Sextus Empiricus adversus Mathematicos: Καὶ ὅν τὸ πρῶτον ἱατρικὴ εἴρηται μὲν τῷ παλαιῷ ἀπὸ τῆς τῶν ἰῶν ἐξαρτήσεως, ἐπιματηροῦνται καὶ νῦν καὶ τῆς τῶν ἄλλων παλαιῶν ἀνασκευῆς, πολλὰ τεχνικὰ τέμματα ἔστιν. Equidem Hervetus *ιατρικὴν ἀπὸ τῆς τῶν ἰῶν ἐξαρτήσεως* a succis venenosis eximendis deducit, sed recte ex Ægidii Menagii *Amœnitatibus Juris Civilis* cap. 35. Hervetum emendavit Fabricius, ut *ἐξαρτήσεως ἰῶν* per telorum evulsionem interpretanda sit. Vid. Edit. Genev. adversus Mathematicos p. 10. & Editionem Lipsiensem Fabricii L. I. cap. 2. p. 225.

(b) Vid. Plinii Hist. natur. L. XXV. Cap. VI.

(c) Vid. Paulus Ægineta Lib. IV. Cap. 46. & Meibomii Comment. in jusjurandum Hippocratis Cap. 16. p. 154. de Chirionio ulcere Celsus Lib. V. Cap. 28.

(d) Celsus L. I. Præfat.

(e) Cicero de natura Deorum L. III. p. 22. confer le Clerc Histoire de la Médecine T. I. L. I. Cap. 14. pag. 41.

(f) Homerus Iliad. L. IV. v. 217.

Ἀυτὰρ ἐπεὶ ἶδεν ἔλκος, ὃς ἔμπεσε πικρὸς οἷσός
 Ἄϊμ' ἐκμυζήσας, ἐπ' ἄρ' ἤπια φάρμακα, εἰδὼς
 Πάσσε, τὰ οἱ ποτὲ πατρὶ φίλα φρονέων πόρε χεῖρων.

Quo & PATROCLUS referendus est, qui cum Medicus Podalirius esset vulneratus, Eurypylum sanavit. (a)

Ἐνθά μιν ἐκλάνυσας, ἐκ μηρὸς τέμνε μαχαίρῃ
 Ὅζυ βέλος περιπευκὲς. ἀπ' αὐτῆς δ' αἷμα κελανόν
 Νίξ' ὕδατι λαρῶ. ἐπὶ δὲ ῥίξαν βάλει πικρὴν
 Χερσὶ διατρίψας, ὀδυνήφατον, ἣ οἱ ἀπάσας
 Ἐσχ' ὀδύναι. τὸ μὲν ἔλκος ἐτέρπετο πάντατο δ' αἷμα.

Præterea etiam Podalirium primum phlebotomiam exercuisse quidam tradiderunt, (b) ut sic liquido pateat, & horum cognitionem in chirurgia maximam partem substituisse. Quæ infecuta sunt tempora, Plinio teste, nocte densissima latuerunt, (c) quibus tamen & reliquæ artis medicæ partes in lucem vocari, & a successoribus Æsculapii in scholis, quas variis in locis instituerunt, tradi cœpere: (d) hinc etiam titulus medici, *ιατρός*, a chirurgo, quem ab initio designabat, in clinicum transiisse videtur, ut eodem quilibet medelam corpori humano afferens fuerit insignitus. Omnes tamen, qui hoc eo tempore tentarunt, empirici fuere, sola experientia contenti, qui ideo etiam nihil literis consignarunt, nisi quod philosophi, & inter eos maxime PYTHAGORAS, EMPEDOCLES ET DEMOCRITUS rationibus & philosophia conquistis, medicinam illustrare aggressi fuerint; quo successu, nunc non dispiciamus. (e) De iis vero, quæ propius ad chirurgiam spectant, usque ad HIPPOCRA-

(a) Ibid. L. XI. v. 843.

(b) Vid. le Clerc. l. c. L. I. P. I. Cap. 17. p. 50.

(c) Hist. Nat. L. XXIX. Cap. I.

(d) Celebres fuerunt præ aliis Rhodia, Cnidia & Coa. Vid. le Clerc. loc. cit. T. I. P. I. Cap. II. Galenus de methodo medendi L. I. Cap. I. Edit. Charter. T. X.

(e) Vid. Celf. L. I. Præfat. conf. le Clerc. l. c. L. II.

TEM nihil fere memoriæ proditum est. Is autem, qui a majoribus relicta artis monumenta sedulo collegit, & propria observatione auxit, summam exinde in gloriam venit, ceterosque omnes longe superavit. Quod vero chirurgiam intactam haud reliquerit, sed eam potius vario modo illustraverit, non solum liber de *Medici officina* supra memoratus, sed & reliqui, qui de capitis vulneribus, fracturis, articulis & aliis chirurgiæ partibus agunt, satis testari poterunt: (a) Sunt autem multæ enchyreses, quæ apud magnum hunc auctorem occultæ latent, usu satis egregiæ, quas temporum sequentium injuria obliteravit, vel delicatior & mollior ætas neglexit. (b) Ipse quoque plurimas operationes chirurgicas instituisse videtur, (c) ut merito

(a) Libros de articulis & fracturis tribuerunt nonnulli Hippocrati Gnosidici filio & magni Hippocratis Heraclidæ filii avo, teste Galeno Comment. in L. I. de ratione victus in morbis acutis Text. 17. Tom. XI. Edit. Chart. p. 15. Insignem errorem commisit Bernier, qui ex hoc loco male intellecto Gnosidicum, præter Hippocratem, de articulis & fracturis scripsisse allegat. *Essais de Medecine* P. I. C. IV. p. 50.

(b) Hippocrates in omnibus fere morbis chronicis nultum tribuit cautærio actuali. Vid. le Clerc *Hist. de la Medecine* P. I. L. III. cap. 28. Huc referri potest ustio venarum in dorso, pro gutta serena tollenda, etsi verba ista multa obscuritate adhuc laborant. Vid. Librum de Vitis T. II. Edit. Lindenian. (nam in Charteriana libellus, qui a nonnullis etiam suspectus habetur, plane omisus est.) Nostra ætate Celeberrimus Ophthalmiater de Woolhouten, quem honoris causa nomino, feliciter in scenam reduxit ἐξουσιᾶν oculi & palpebrarum, in eodem libello ab Hippocrate, sive quocumque alio auctore commendatam, etsi instrumentum & methodum aliquo modo correxerit, & immutaverit. Hippocrates usus est ἀτράκτω juxta verba loc. cit. ὅταν δὲ ζῶας βλέφαρα ἐφθάλμῳ, ζῶον εἶναι μάλιστα ἔλω καὶ τῷ, περὶ ἀτράκτων περιεχθῶν ἀντι, &c. Lindenius alique sine dubio Foesium in *Oeconomia* Hippocratis pag. 106. secuti, vocabulum ἀτράκτω communi significatione per fuscum explicuerunt: Woolhousius vero primus observavit, illud & speciem cardui notare, quæ tali operationi inservit. Datur species Cnici silvestris a Mathiolo *Atractylis* dicta. Vid. Bauhini *πίνυα* Theatri Botanici L. X. Sect. II. p. 378. Tabernemont. L. II. p. 1066. ex ea olim mulieres fuscum, sive colum parabant, vid. Plin. *Hist. Nat. Lib. XXI. Cap. XV. & Cap. XXXII.* Sic & rectius intelligitur locus de Calculo L. V. *Epidemiorum* Text. XX. Edit. Chart. T. IX. pag. 340. de ancilla, cui ἐτέρη γυνὴ καθέστω τὸν χεῖρα ἐξέσπερε λ/δε, ὅσα ἀποδύλον ἀτράκτω πρὶν ὅτι σπένδυλος ἀτράκτω non fuit verticillum, uti in omnibus versionibus legitur, sed caput cardui fativi, sive hujus fructum capiatum denotat. Confer, quod omnium manibus teritur, Scapula Lexicon, sub vocabulo σπένδυλος.

(c) e. g. Fistulam ani, quam ligatura curabat, Lib. de fistulis, Trepano perforabat cranium, Lib. de Capitis vulneribus. Paracentesi & ex thorace & abdomine pus & aquam evacuavit. Vid. le Clerc. l. c. L. III. Cap. XXVIII. p. 221. lithotomiam vero interdixit discipulis in jurejurando: causas vide in Meibomio l. c. ut alia taceamus.

dubitandum, utrum maiorem laudem morborum accurata descriptione, an chirurgiæ exercitio meruerit. Post huius medicorum principis obitum, reliqui, qui aliquam ex arte celebritatem consecuti sunt, semper quoque chirurgiæ magis ac magis perficiendæ operam dederunt. Vel unum nunc nominasse sufficiat DIOCLEM CARYSTIUM, a Celso sæpius laudatum, qui instrumentum pro telo extrahendo, Græcis Διοκλῆες γραφίσκον appellatum, (a) nec non varia deligationum genera invenit. (b) Tandem vero nonnulli chirurgiam a reliquo artis corpore avellentes, hanc solam artem professi sunt: id quod in Ægypto primum factum fuisse, Celsus testatur. (c) Primus etiam qui medicinam Romæ exercuit, ARCHAGATUS nomine, chirurgus fuit, qui ideo & latino sermone *vulnerarius* vocatus est; (d) quamvis si Plinio, acerbissimo alias medicorum obrectatori, fides habenda est, *propter urendi secandique scviriæ nomen mox in carnificem transferit*. Hoc vero Romanorum molli elatiorique animo, qui nihil quidquam barbaris acceptum ferre voluerant, tribuendum esse, admodum probabile est; indicasse hec satis est, & Romæ artem medicam a chirurgia suas traxisse origines. Quamquam vero, uti ex Celso patet omnibus, medicina in tres maxime partes fuerit divisa, in diætericam, pharmaceuticam, & chirurgicam; (e) id quod Herophili & Erasistrati temporibus accidisse, nonnulli perhibent (f): tamen, ut idem Celsus memorat, (g) omnes ejus partes ita connexæ sunt, ut ex toto separari non possint. Multa quoque quæ hodie chirurgis relinquuntur, olim ad medicos, proprie sic dictos, pertinerunt, qualia sunt ulcerum, vulnerum, tumorum, fistularum, & quæ oculos infestant, vitiorum curationes, ut sic chirurgia solis operationibus exercendis fuerit contenta. (h) Mittimus nunc hunc

(a) Vid. ejus Descriptionem in Celso L. VII. Cap. V.

(b) Vide Galen. de fasciis Cap. XV. & XIX. Edit. Chart. De aliis scriptoribus antiquis chirurgicis vid. Celsus L. VII. Præfat.

(c) Præf. L. VII.

(d) Vid. Plinii Hist. Nat. L. XXIX. Cap. I. Emplastrum ab eo compositum describit Celsus L. V. Cap. XIX. confer. Reyes in Campo Elyfio jucundarum quæstion. Quæst. I.

(e) Celsus Præf. L. I.

(f) Ibid. Confer. le Clerc. l. c. P. II. L. I. Cap. IX. p. 45.

(g) Præfat. L. V.

(h) Celsus chirurgiæ tractationem libro septimo incipit, postquam libro quinto & sexto omnes supra dictas species exposuit. Galenus omnes hos af-

ipsum sæpius laudatum CELSUM, nec non GALENUM, qui non minus artem chirurgicam variis modis illustraverunt; præ reliquis posterior multa morborum & læsionum genera, hætenus nondum satis distincta, clarius exposuit, & nomine peculiari designavit; qui & ipse operationes chirurgicas exercuisse traditur. (a) Nec fufius persequi placet, quæ Arabes, ad quos, ingruente in Europa barbarie, uti reliquarum disciplinarum, sic & medicinæ cognitio transit, ad chirurgiam illustrandam contrulerunt. (b) Brevissimis potius addere licebit, qua ratione exorris publicis academiis, & medicina in illis recepta, se illa ars habuerit. Omni prorsus dubio caret, Lutetia Parisiorum primam scholam publicam, ubi opinio invaluit (c), a Carolo M. fuisse constitutam, in qua tamen ab initio præter artes liberales & theologiam, nihil aliarum rerum doceri consuevit. Accessit autem post Decretalium & Juris doctrina; & tandem Græcorum medicina, quam nonnulli ex schola Salernitana & Montepessulana Parisios detulerunt, in nova, ut dicebatur, Universitate locum invenit, quartamque facultatem constituit: (d) Chirurgiæ vero exercitium & tractatio, his novis Doctoribus ideo minus convenisse videtur, quod Clerici erant, quos Ecclesia manus sanguine conspur-

fectus ad libros de methodo medendi retulit. Vid. L. III. & XIV. Edit. Charter. T. X. & ad Glaucum L. II. Hodie apud Gallos chirurgis etiam curatio interna morbi veneri permittitur, conniventibus magis, ut videtur, quam consentientibus medicis. Quare & chirurgus quidam, qui ex eo vitam & maximum lucrum quærebat, statum Caroli VIII. Galliarum Regis, genibus flexis honorasse dicitur, quod ejus copiae, ex expeditione Neapolitana hunc morbum tam fecundum reportaverint. Vid. Bernier l. c. Tom. III. Cap. III. p. 18.

(a) Vid. Vitam Galeni a Charterio compositam T. I. p. 73. le Clerc. l. c. P. III. L. III. Cap. I. p. 110.

(b) Vid. Goelicke Historiam Chirurgiæ.

(c) Probat hoc Buzæus Hist. Acad. Parisiens. T. I. p. 91. sq. in dubium vocat Pajquier Recherches de la France L. III. p. 261. sq. & L. IX. Cap. IV. p. 800.

(d) Carolus M. obiit anno 814. Buzæus T. I. p. 145. Quarto post universitatis foundationem sæculo, anno circiter MCL. quo Gratianus Decretorum collectionem absolvit. Vid. Thomaf. Cautelas circa Præcognita Jur. Eccles. Cap. XXI. p. 232. & jus canonicum Parisiis invaluit. Buzæus T. II. p. 580. Pajquier vero probare conatur, anno MCCXV. in litteris publicis nullam mentionem præter Magistrorum artium & Theologiæ fieri l. c. p. 812. ut probabile sit Decreta simul a Theologis, ut Medicina a Philologis tradita fuisse. Anno MCCLXX. Medicina suos Magistros & peculiare corpus habuit. Vid. Buzæum T. III. p. 396.

care, vetuit. Omne enim eruditionis & scientiæ genus ea ætate solis Clericis relictum fuisse, nemini ignotum est: quare & ab initio Medicinæ Professores, & sic dicti Regentes, vitam cælibem vivere, necesse habebant; qui tamen mos deinde peculiari Decreto sublatus fuit. (a) Quod vero chirurgia nihilominus magno ubique in pretio habita fuerit, vel ex fabulis romanensibus antiquioribus colligere possumus, quæ morum & ætatis imagines, nobis feminas principes ante oculos ponunt, vulnera heroum amatorumque deligantes, sanantesque, ut sic ex chirurgia exercitio magna ipsis gloria tribuatur. Tandem vero ii, qui hanc artem præ aliis exercebant, in corpus peculiare coa-luerunt, & hoc pro istius temporis more & religione S. Cosmo & Damiano sacrum esse voluerunt; id quod nonnulli Ludovico S. alii vero Philippo Pulchro imperante, factum fuisse contendunt. Leges vero & Statuta, quæ hodie supersunt, Anno MCCLXXVIII. sancire sibi coeperunt chirurgorum magistri; quo circiter tempore medicina, quæ antea a magistris artium ad physicen relata, aliquo modo exponebatur, facultas ab aliis separata, constituta fuit. Chirurgos vero eo tempore medicis nullo modo subiectos fuisse, eosque, si quid forte imperaverint iis medicis, omne recusasse imperium, verisimile est. Ipsorum autem medicorum auspiciis postmodo factum est, ut novum genus chirurgorum exurgeret, caputque deinde altius efferrer, inprimis cum illorum imploraret operam, seque ab ipsis instrui, formarique pateretur. Tonsores enim, alias barbæ & capillorum curam gerentes, forficulæ novaculæque usum ad chirurgiam trans-tulerunt, hancque intercedente facultatis auctoritate ubique exercuerunt, qui ideo & nomine chirurgorum tonforum, vel elegan-

(a) Nec Presbyteris nec uxoris medicinam legere integrum erat, absque dispensatione: & Baccalaurei, antequam ad legendum cursum admittebantur, jurare debebant, se non uxoratos esse, nec Chirurgicos manualiter operantes. Sed anno MCDIII. facultas dispensavit. Vid. Bulæum T. IV. p. 91. & p. 542. Reformatione vero Universitatis a Cardinale Tutavilleo anno MCDLII. Instituta, verus hoc statutum, quo conjugati a regentia in facultate Medicinæ prohibebantur, impium & irrationabile reputatum fuit, l. c. p. 568. Uxorati autem Magistri in facultate artium privati sunt adhuc anno MDLXXXVII. omni jure suffragii & omni magistratu. Nec non Decretalium Doctoribus anno MDLXXXIX. a facultate artium & Theologiæ, ut & Rectore matrimonium interdictum fuit, dissentientibus tamen medicis. p. 797. & 803. Obiter notamus medicos & hec primos fuisse, qui a præconceptis opinionibus & conditione Clericorum defecerunt.

tiæ causa, chirurgorum a tonstrina superbiebant. (a) Alii vero chirurgi, qui Anno MDXVI. post multas, quas cum ordine medico agitaverant, controversias, tandem communi & solenni omnium consensu, horum *discipuli & Scholastici* declarati, & in *academia gremium recepti* fuerant, tandem Anno MDLI. a medicis deficere, & magnam denuo sibi auctoritatem conciliare studuerunt, quintam in Universitate Parisensi facultatem formaturi: Res quoque eo pervenit, ut Anno MDLXXXII. litteras a Pontifice Romano Gregorio XIII. exhiberent, quibus hoc suum institutum probare & confirmare conabantur. Rectorem quoque aliquoties eorum conventibus, & promotionibus interfuisse, certum est. Medici ut hos conatus everterent, omnes artes machinasque adhibuerunt, & quemadmodum de quodam du Four Medico & Rectore Academiæ testatur *Bulaus*, *tantum laboris sumserunt, quantum si de propria salute, de vita, de fortuna ageretur.* (b) Veritati consentaneum est, hanc causam non plane dijudicatam fuisse: Chirurghi tamen ad hanc usque ætatem, chirurgiam & anatomen, non solum in theatro ad S. Cosmum, sed & in nosocomiis, publice docendi libertatem conservarunt, etsi ut cum medicis, quos omnino magistros venerantur, pari passu ambulant, & iisdem in academia juribus fruerentur, impetrare non potuerunt. Ii vero, quibus a tonstrina nomen erat, nunc cum reliquis, nisi fallor, in eandem societatem coaluerunt; cum jam anno MDCX. quidam ex illorum numero a chirurgis fuerint recepti. Quod vero hujus artis magistri adhuc magno in pretio habeantur, vel exinde colligere possumus, quod in nova scientiarum Academia a Ludovico XIV. fundata, locum non infimum occupent. Chirurgia itaque, si illius antiquitatem, dignitatem, cum reliqua medicina nexum, & quam toti generi humano impertitur, utilitatem, spectemus, non contemnenda nec flocci habenda videtur.

(a) Vid. Pasquier l. c. L. IX. Cap. XXX. p. 859. seq.

(b) Vid. Pasquier loc. cit. Bulaus Tom. VI. pag. 70. 447. 752. 757. 767. 803.

JO: ZACHARIÆ PLATNERI

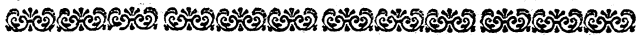
D I S S E R T A T I O

DE FISTULA LACRYMALI.

CHURCHMAN, A. J. & CO. NEW YORK

NEW YORK, N. Y.

CHURCHMAN, A. J. & CO. NEW YORK

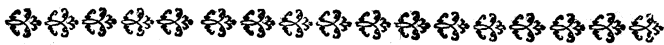
EXPLICATIO FIGURARUM.

- Fig. I.* Syrinx Anelliana. (*a*) Orificium minimum. (*b*) Epistomium, in hac figura non nihil retractum.
- II. Specilla Anelliana, quorum extremitates (*a*) globulis exiguis munitæ sunt.
- III. Instrumentum ferreum, quod comprimendo facco lacrymali inservit. (*a*) Nodus qui proxime tumori incumbit. (*b*) Verticillum (*c*). Trochlea, qua nodus (*a*) fortius admoveretur. (*d*) Crus superius quod in frontem adfurgit. (*e*) Uncus cum quo ligamentum (*f*) ex corio confectum connectitur, ut sic instrumentum in capite firmeretur. (*g*) Fascia ferica qua corium circumvolurum est.
- IV. Scalpellum falcatum.
- V. Scalpellum, quo Petitus utitur. (*a*) Scalpellum anceps myrtiforme. (*b*) Scalpellum rotundum & obrusum, ad removenda integumenta, & dilatandum vulnus. (Gallis Dechauffoir.)
- VI. Instrumentum quo os lacrymale pertundi potest. (Pouffoir.)
- VII. Specillum fulcatum, (fonde creuse) quo commode os lacrymale perforatur. (*a*) Cuspis & latera cultellata.
- VIII. Cannula argentea, ora (*a*) instructa, qua foramen apertum tenetur.
- IX. Tubulus plumbeus, qui in naribus relinquitur, & integumentis faciei obtegitur. (*a*) Orificium superius quo lacrymæ ex meatibus lacrymalibus excipiuntur, (*b*) inferius, quo lacrymæ ad nares vehuntur.
- X. Lamina argentea, qua oculus munitur, quando os cariosum aduritur. (*a*) medium ejus quod cavum est, pro excipiendo bulbo oculi (*b*), foramen quod angulo interno oculi responder, & per quod cauterium adplicatur.
- XI. Infundibulum ferreum (entonnoir) quo ferramentum ignitum excipitur.

Fig. XII. Ferramentum ; quo ignito os aduritur .

XIII. Scalprum ad rodendam cariem .

XIV. Novum instrumentum , a Woolhoufio inventum , quo cornea in chirurgia hypopii commode perforatur . Mentionem ejus facit Celeberr. Heisterus in Chirurgiæ Edit. Nov. pag. 526. Figura vero desideratur. (*a*) Culpis triangularis & ad superiora paululum reflexa , ne iridi vis inferatur .

Q. D. B. V.

P R O O E M I U M.

NUlla forte externarum, quibus corpus nostrum animale affici solet, læsonum, tot & tantis implicita fuisse dubiis, & tam multas inter eos, qui rerum harum periti sunt, lites excitasse videtur, quam theoria & curatio fistulæ lacrymalis, morbi non adeo infrequentis & valde molesti, & qui sæpe refractaria admodum naturæ esse solet. Ortum vero sine dubio traxerunt hæ, quibus laborat, difficultates, præcipue a minus sufficienti cognitione partium anatomica, harumque structura, & usus, cui in œconomia animali inserviunt; ad quæ accessit, quod varia denominatio morbis natura sua multum inter se discrepantibus, imposita, illa tamen mox confusa fuerit, ut indistincte omnibus ulceribus & læsionibus, quæ interstitium, quod inter oculos & nares positum est, occupant, idem nomen vulgo convenire crederetur. Haftenus tamen viri celeberrimi, & inter hos omnium princeps Excellentissimus HEISTERUS, Professor olim Altdorfinus, nunc Helmstadiensis doctissimus, in eo desudarunt, ut ea, quæ ad fistulam lacrymalem referuntur, clariora redderent, & distinctius explicarent, cui rei novum, quod Anellianum celebratur inventum, occasionem dedisse videtur. Et merito Celeberrimo HEISTERO acceptum ferre debemus, quod hanc, quæ elegans admodum est & utilis encyresis, qua ductus lacrymales specillo explorantur, & liquore conveniente per syringam, ad hunc usum accommodatam, irrorantur, omnium primus apud nos exposuerit, propriisque observationibus illustraverit, id quod tum in Dissertatione de Nova methodo curandi fistulas lacrymales, Alt-

dorfii Noricorum anno MDCCXV. ventilata, tum in Chirurgia, nunc altera vice edita, quæ in omnium chirurgiæ studiosorum manibus versatur, saltem versari debet, ab eo factum esse constat. Cum vero Celeberrimus & Doctissimus Ophthalmiater, JOH. THOMAS de WOOLHOUSEN, modum excogitaverit, quo fistulæ lacrymales veræ, quæ ab aliis completæ dicuntur, in quibus ductus lacrymales aliæque vicinæ partes omnino erosæ & destructæ sunt, ita ut Anelliana methodus in curatione minus efficax deprehendatur, persanari queant; rem non ingratham fore harum rerum peritis existimo, quando illam, quam a laudato WOOLHOUSIO accepi methodum, quæ reliquarum omnium, quæ hætenus in usu fuerunt curationum, & certissima & constantissima est, nunc pace & consensu ejus, publici juris facio, & illam chirurgorum ulteriori experientiæ magis ac magis perficiendam commendo. Necesse etiam fore videtur, ut ea, quæ ad harum rerum cognitionem spectant, paulo altius repetantur, & iis, ad quos non omnia, quæ hic usque evulgata sunt scripta pervenerunt, distinctius exponantur. Illam tamen culpam quam longissime a me remotam cupio, qua crambem bis coctam apposuisse videar, aut plagii, quod itidem procul esse volo, temere accuser. Quod si vero necessitate adductus ab aliis Celeberrimis Viris, quos de reliquo omnino veneror, dissenferim, illud certe non contradicendi aut laceffendi, sed veritatis studio fieri, omnibus erit perspicuum, ut ideo & id mihi pollicear, eos pro sua humanitate meum, quo ab iis secedo, dissensum eodem animo laturus, quo aliorum, qui eos antecesserunt opiniones reliquerunt, cum & ego nihil humani a me alienum existimem. Det Deus omnia feliciter!

D I S S E R T A T I O

De Fistula Lacrymali.

§. I.

CUM itaque de fistula lacrymali agere instituimus, scopus quidem, quem nobis præfiximus omnino postulare videtur, ut quid per fistulam in genere sic dictam intelligi debeat, studiosius exponamus. Nomen latinum, græce dicitur σίγξη, a cavitatibus istis oblongis & induratis, quæ in longum magis quam in latum serpunt, & aliquo modo cum arundinum, & aliis proprie dictis fistulis conveniunt, originem suam sine dubio traxit; unde & nonnulli, quibus Germanica civitate donatum vocabulum *die Fisteln*, minus placet, illud per *Robr-Schaden*, explicuerunt. Est vero fistula ulcus manans & fordidum, quod sinu vario & multiplici, profundo, calloque obducto ab aliis distinguitur ulceribus. Hoc quidem extra omnem controversiam positum est, fistulam ad ulcerum genus referri; quæ ulcera, quomodo a vulnere, abscessu & aliis partium læsionibus differant, prolixè excutere, hujus loci non est. Id scire sufficiat, ulcus esse solutionem continui, per corruptelam lentam & saniosam, qua non solum textura partium solidarum sensim ac sensim destruitur, & in mucosum squalorem convertitur, sed & humorum crasis circa confinia, in saniem ichorosam, acrem ut plurimum ac rodentem, mutatur. Oriuntur vero ulcera maxime in partibus, quæ minori sanguinis crudioris affluxu gaudent, unde membranæ & glandulæ frequentius iisdem subjiciuntur quam muscoli; nisi quod contusiones, abscessus, immo & vulnera negligentius & perversè tractata, etiam in partibus carnosius, aliquando ulcera, & ex his successu temporis ortas fistulas relinquunt.

§. II.

Differentia, qua fistulæ ab aliis ulceribus distinguuntur, non antiquitus solum, sed & his nostris temporibus, communi con-

senfu, vix paucis exceptis, in sinibus & callo posita fuit. Per sinus autem ulcerum cavitates denotamus, quæ in profundum reprant, ut orificium ut plurimum angustius, interiora vero ampliora deprehendantur, in quibus humores acres & ichorosi diutius subsistere solent. Hoc vero sinu, fistularum naturam nondum absolvi, sed & callum ad eandem requiri, nunc propter ea, quæ inferius exinde probare volumus, & quia a nonnullis in dubium vocari videtur, paulo rectius explicabimus. Est vero callus, qualis in fistulis conspicitur, concretum quoddam præternaturale, durum, membranaceum, aliquando ad cartilaginis naturam accedens, maximam partem doloris expers, quo superficies ductuum sinuosorum in fistula induitur, quod vel a colluvie humorum acriorum fibras partium continuo vellicantium, vel a perversa chirurgorum tractatione oriri solet. (a)

(a) PAULUS ÆGINETA Lib. VI. Cap. 77. pag. 204. Edit. Bas. 1538. ὁ δὲ τύλος καὶ πρὸς τὴν ἑστὴν καὶ δευτέραν καὶ τρίτην στήθεξ, διὰ καὶ ἀνώδυνος, μὴτε φλεβὸς μὴτε νεύρου διαπεύσιντος εἰς αὐτήν.

S. III.

Callum vero universi fere ab omni ætate auctores, qui de re chirurgica scripserunt, fistulæ tribuerunt, & eo ipso illam ab alio ulcere & sinu simplici, quem Græci κόλπον appellarunt, (a) distinxerunt. HIPPOCRATES in libro de fistulis, illud modo fistularum genus, quod ad sedem oritur, & frequentissimum est, in animo habuit, hoc tamen postquam, quomodo ligatura extirpandum sit, edoctus est, æris florem per septem dies, (ἐν πύστι γὰρ μέλῃ οὗ χιτῶν τῆς σφύγγος σήπεται) ut fistulæ tunica, per quam callum designare voluit, consumatur, adplicandum suadet. (b) CELSUS, qui suam in his rebus diligentiam omnibus probavit, hanc fistulæ dedit descriptionem: *Nonnumquam autem ex ejusmodi abscessibus, & aliis ulcerum generibus, fistulæ oriuntur: id nomen est ulceri alto angusto calloso.* (c) Cum eo convenit GALENUS, (d) qui præ aliis hoc egisse videtur, ut omnia morborum genera distincte proponeret & ab aliis separaret, nec non qui hunc in plurimis secutus est, PAULUS ÆGINETA. (e) AETIUS accurate satis fistulas ani ab ulceribus proferpentibus & depascentibus, quæ illas prægrediuntur, & quidem per callum illis proprium, separavit. (f) ORIBASIIUS spondylii radicem ad callos fistularum tollendos commendat: (g)

ita nullum ex veteribus artis medicæ doctoribus invenire licet, qui callum non pro essentiali fistulæ proprietate habuerit.

(a) GALENUS Comment. II. in Hippocratem περί ἰντερίου Text. 27. T. XII. Edit. Charter. pag. 64. ἄχρι μὲν ἐν ἀκρομύων ἢ πρὸς τὴν ἐκτὸς ἐπιφανέσκον τὸ ὕπο διακρίμενον μύριον, ἀφαιρῶμαι μὲν γὰρ αὐτὸ λέγεται, τὸ δὲ κατ' αὐτὸ πᾶθος ἀπόστημα καλεῖται. συμφορὴντος δὲ αὐτὸ κατὰ τι μέρος, ὡς ἐκκριθῆναι τὸ περιεχόμενον ὀγγόν, καὶ ἐκτὸς ἀποκριμῆτος πᾶθος, ἀλλ' ἢ καὶ κελπος ὀνομάζεται. Et clarius Libro de Tumoribus præter naturam Cap. IV. Tom. VII. Edit. Chart. pag. 316. Ὅταν, ἀποδοίῃ τὰ σώματα τὸ πῶον, ἀπορροή τε καὶ διασπῆ τῶν ὑποκείμενων τὰ περιέχοντα, κατεστῇ κενωθέντος αὐτοῦ κατ' ὅντινα ἢ τὸ πῶον ἀδυνατήσει τὰ διασπῆναι τὴν ἀρχαίαν ἀποδομένην κατέσταιν, ὀνομάζεται τὸ πᾶθος κελπος. & de Methodo medendi, ad GLAUCUM Lib. II. Cap. X. T. X. p. 385. Ὅταν δ' ἐπὶ πλεον ἀκόλητον ἢ τὸ δέρμα τῆς, ὑποκείμενους σῶμασι, κελπον ὀνομάζωσι τὸ τοιοῦτο πᾶθος quæ verba GALENI κατὰ τὴν αὐτὴν sequitur ÆGINETA Lib. IV. Cap. 28. p. 151. Ὅτε τὸ περιεχόμενον δέρμα τῆς ἑλκεσιν ἐπὶ πλεον ἀκόλητος ἢ τῆς ὑποκείμενους σῶμασιν κελπον τὸ τοιοῦτο πᾶθος ὀνομάζωσι.

(b) Τὸ σῶμα Hippocrati non fateri putrefactionem, sed & concoctionem & quamlibet confectionem significare annotavit FOESIUS Oeconom. Hippocratis pag. 562.

(c) CELSUS Lib. V. Cap. 28.

(d) In Definit. Medic. Def. 421. Tom. II. Edit. Chart. pag. 275. σύριγξ ἐστὶν ὑποφορὴ πυλῶδης, ἐνὶ καὶ ἐπίμυος. ἐστὶν ἵνα καὶ σκολιῶμενη ἀνταπώληται ἔχματα τὸ εἶμιον, δι' ἃ ὀγγόν κατὰ τινος κωπῆς ἐκκρίνεται.

(e) Lib. IV. Cap. 4. pag. 152. Edit. Basil. ἡ σύριγξ κελπος ἐστὶν τετυλωμένος, ἐξ ἀποσπῆτων τὰ πολλὰ συνιστάμενος ἐκ μεταφορῆς τῶν καλαμίνων σύριγγων ὀνομασμένος. & Lib. VI. Cap. 77. pag. 204. σύριγξ κελπος ἐστὶ τετυλωμένος πῶτος ἀνώδυνος, ἐν τοῖς πλείστοις τῶν μυρίων συνιστάμενος.

(f) AETIUS Tetrabiblo IV. Serm. II. Cap. 10. & II. pag. 687. Edit. Stephan. Artis Medicæ scriptorum Principum.

(g) ORIBASIIUS Synopseos L. VII. Cap. XXX. pag. 113. Edit. Steph.

§. IV.

Inter Arabes principem quasi locum tenet AVINCENNA (a) quem unum ideo etiam ex omnibus nominamus. Hic de ulcere generatim locutus, fistulæ mentionem facit his verbis: *Ulcus quod profunditatem habet, non evacuatur, quin aut jam indurata sit caro circumdant ipsam, & nominatur fistula, & est sicut canna penetrans in membrum, aut non induratur aliquid, & nominatur abscessio & caverna.* Ex iis autem, qui propius nostra tempora attingunt scriptoribus, omnibus notus est GUIDO a CAULIACO Montepesulanus, (b) qui fistulam esse contendit: *Ulcus profundum, cavernosum, cum callosa duritie a parte interiori, a qua procedit ut plurimum sanies virulenta.* Cum his conveniunt verba BRUNI LONGOBURGENSIS: (c) *Fistula est ulcus profundum, angustum cum nodositate & duritie carnis ipsam circumdantis, & est sicut canna vel*

penna anseris penetrans in membrum. Ipsa hæc verba fere retinuerunt FRATER THEODORICUS, (d) LANFRANCUS MEDIOLANUS, (e) LEONHARDUS HERTAPALIA (f) aliique. Adhuc JOH. TAGAULTIUS, (g) qui ulcerum differentias & naturam studiose fatis persecutus est, audiri debet: Cavernosum ulcus appellant, cujus orificium strictum est atque angustum, profunditas vero latior, & sensum effugiens, siue occulta, multosque anfractus habet, & cuniculos, siue vias hinc inde discurrentes, citra tamen callositatem & duri-
tiem. Atque hoc uno ulcus cavernosum a fistula diffidet, quamvis promiscua turba ejusmodi ulcera omnia cuniculosa fistulas nominent, cum tamen fistula proprie ulcus sit altum, angustum & callosum Galeno, Celso, Aetio & Paulo: itaque quod profundum & cavernosum ulcus recentiores chirurgi appellant, id latini apposite sinum, greci colpon nominant. & alibi (h): Callositas cum forma fistulari est differentia essentialis fistulae; ut nunc MARIANUM SANCTUM BAROLTANUM, (i) JACOBUM GUILLEMÆUM, (k) PAREUM, (l) THEVENINUM, (m) aliosque taceamus. Ex multis recentiorum nominamus saltem VERDUCCIUM, (n) CLERICUM, (o) JOSEPHUM de la CHARRIERE, (p) & MURALTUM; (q) reliquos omnes, ne nimis prolixi simus, silentio prætermittimus.

(a) L. IV. Fen. IV. Tr. III. pag. 875.

(b) In Chirurgia, quam Anno 1363. primum evalgavit, olim in Academia Parisiensi sola hæc digna judicabatur, quæ Medicinæ & Chirurgiæ studiosis prælegeretur.

(c) In Chirurgia Magna L. I. Cap. XV.

(d) Episcopus Cervienfis Ordinis Prædicatorum in Chirurgiæ Lib. III. Cap. I.

(e) In Chirurgia Parva Cap. XII. & in Chirurgia Magna Cap. XII.

(f) De ulceribus Cap. X.

(g) Institut. Chirurgicar. L. III. Cap. IV.

(h) Eod. libro Cap. XVIII.

(i) In Libello Quidditativo de modo examinandi Chirurgos.

(k) JAC. GUILLEMEAU Oeuvres de Chirurgie L. VIII. p. 191.

(l) Lib. XII. Cap. XXI. in Uffenbachii Thesouro Chirurgiæ pag. 292.

(m) Oeuvres de Thevenin pag. 82. & p. 495.

(n) Pathologie de Chirurgie T. I. Chap. I. Art. III. p. 20. & Chap. XVII.

p. 237.

(o) Le Clerc Chirurgie complete Chap. XVIII. p. 267.

(p) Traité des Operations de Chirurgie Chap. XX. p. 149.

(q) Anleitung zur Bund-Ärtzney, Cap. XXXIV. p. 44. Handberckungen der Bund-Ärtzney, p. 164.

S. V.

Illi itaque, qui callum in fistulis requiri negant, has aliis ulcerum generibus commiscant, cum tamen omnino e re esse videatur, ut hæc omnia bene discernantur, quia plane aliis remediis in fistularum, quæ callo obstitæ sunt, curatione opus est, quam in cujusvis ulceris simplicis, vel sinuosi tractatione. Nec illo se excusare poterunt, quod per fistulam ani vulgo quodvis ulcus, partes istas occupans, designari soleat; quia non solum hæc ulcera raro sine callo, quo ipso jam ad fistulas referri debent, reperiuntur, tam propter loci naturam, & humorum, ex quibus is facile generatur copiosum adfluxum, quam agrorum intempestivam verecundiam, qua non nisi summa necessitate coacti, ad auxilia chirurgorum confugiunt. Præterea etiam in rebus hisce, quæ quoad indolem suam adeo differunt, accuratior paulo distinctio, & nominum a longo tempore illis impositorum usus, non adeo contemnendus videtur; & mallet fane cum veteribus artis salutaris statoribus, quam cum vulgo loqui. Nec facile paulo exercitior chirurgus, abscessum simplicem, vel in ano, vel in quacumque corporis parte ortum, fistulæ loco habebit, nisi vel lucro vel famæ inhians, aliis morbi gravitatem persuadere velit, ut sic, si omnia bene perpendimus, extra omne dubium sit positum, fistulæ naturam callo absolvi, & a reliquis ulceribus distingui.

S. VI.

Hoc vero etiam in fistulæ lacrymalis theoria, ad quam nunc propius accedimus, obtinebit; necessitas vero postulare videtur, ut succinctam istarum partium, quæ hoc morbo afficiuntur, delineationem præmittamus. Equidem nos hoc labore commode superfedere posse, forte aliquis existimaverit, cum illud jam prolixè & satis accurate ab aliis factum videamus; (a) attamen, quia ante aliquod tempus novæ de his partibus controversiæ exortæ fuerunt, non adeo incongruum erit, si & illas paucis attingimus, & in gratiam eorum, qui his auctoribus destituuntur, brevem descriptionem præmittimus. Omnibus cognitum est, oculos humore aliquo indigere, quo, ut eorum motus faciliior sit, irroretur, secernitur hic ex glandula illa, quæ ad orbitæ limbum, in superiori oculi parte, prope angulum externum sita est, & sub palpebra superiori ductus aliquot excretorios emit-

rit. Aliquid etiam conferre videntur copiosæ istæ minores glandulæ, sebaceæ dictæ, quas HENRICUS MEIBOMIUS primus detexit & descripsit, a quo & Meibomianæ ab anatomicis vocari solent: (b) Palpebrarum extremitatibus adjacent illæ, ut ex iisdem humor facile exprimatur, qui tamen in cadaveribus spissior observatur quam in vivis, & nuper admodum demortuis. Nonnulli his organis addiderunt tertiam glandulam, quam lacrymalem minorem appellaverunt, propter minorem ejus molem, quæ in majori sive interno oculi cantho conspicua est. Sed recentiores observarunt, eandem molem potius carnosam esse, & in homine alii, quam secretionis negotio inservire; ut mox ostendemus. Isti autem humores, quorum magna portio calore naturali dissipari videtur, ut rursus absorbeantur, natura provida viam ad nares patulam construxit, subtilem admodum & artificiosam, quæ propria fistulæ lacrymalis sedes est. Conspiciuntur ad extrema tarsi utriusque palpebrarum, prope angulum majorem oculi, exilia duo foraminula, quorum principia subtili admodum, ad cartilaginis naturam accedente annulo cinguntur; sunt vero orificia ductuum minorum, qui ex utraque palpebrarum, ad angulum internum oculi, nares versus, concurrunt, & ibi in unum truncum coeunt. Vocantur vero hi tenues admodum canales vulgo ductus lacrymales, ab aliis, propter figuram, quam referunt, cornua limacum, ab aliis meatus lacrymales, & ab aliis denique canales lacrymales laterales: parum tamen ad rem facere videtur, quo nomine aliquis istos insignire velit. Quando in unum coaluerunt canalem, qui deinde amplior fit, & saccum lacrymalem constituit, angulum cum ductu nasali describunt, qui acutus magis, in situ suo naturali, quam rectus deprehenditur. Saccus enim lacrymalis, qui ab ANELLO infundibulum vocatur, ad interiora narium, perpendiculari fere meatu descendit, ita tamen, ut sensim ac sensim angustior fiat, donec circa ossa narium, quæ ab anatomicis turbinata appellantur, inseritur.

(a) V. la Nouvelle Methode de guerir les fistules lacrymales par MANEL. à Turin 1713. pag. 27. quem secutus est Celeb. HEISTERUS in Dissert. c. Cap. II. pag. 10. MORGAGNI Adversaria Anatomica I. p. 29. & quæ nuper accessit JOH. BAPTISTÆ BIANCHI Dissertatio Epistolaris de ductuum lacrymalium novorum anatome, usibus, morbis, ac curationibus ad JOSEPHUM LANZONI, Prof. & Medicum Ferrariensem. Vide hanc in MANGETI Thea-

tro Anatomico T. II. L. IV. Cap. III. pag. 351. & prolixam in hanc BIANCHI Dissertationem censuram in Morgagni Adversarius Anatom. VI. Animadvers. XXXIII. p. 40. seqq.

(b) Vid. HENRICI MEIBOMII Epistolam ad Joëlem Langelotrum de Vasis Palpebrarum novis, Helmstadii 1666. edicam. Obiter notamus, has glandulas frequentius, in primis post variolarum decursum, refractariis valde exulcerationibus tentari, ut limbi palpebrarum rubeant, doleant non raro, & perpetua sanie ulcerosa mædiant.

S. VII.

Notari adhuc mereretur, humorem huncce, qui, si copiosior fit, limites palpebrarum transcendit, & per genas lacrymarum nomine delabitur, in motu suo per has vias variis adjuvantiis organis minutissimis. In hominibus enim, nam in brutis rem se aliter habere constat, ista caruncula, quæ inter orificia ductuum lacrymalium posita est, & quam alii falso glandulam esse crediderunt, nulli alii usui inservit, quam ut conica sua, qua gaudet, figura, fluidum illud ad ista orificia semper hiantia depellat; cui usui etiam pellicula carnosa, quæ semilunaris figuræ est, & ante modo dictam carunculam in albo oculi conspicitur, destinata videtur. Ipsarum etiam palpebrarum, perpetuo nictantium, motus, multum ad hunc fluidi lacrymalis descensum confert. De sacco lacrymali vero notandum, quod ejus fibræ cum pericranio & tunica adnata arcte cohæreant, ut ab his ortus videatur: quare etiam hæ partes ex mutuo hoc consensu facile afficiuntur, ut sic ex ophthalmiis viæ lacrymales lædantur, quemadmodum & harum inflammationes in oculis exquisitum doloris sensum excitant. Cl. BIANCHI quidem nova quadam ligamenta, quibus saccus in situ suo naturali contineatur, sibi invenisse visus est: Celeberrimus tamen MORGAGNI monet, has non nisi periostrii propagines esse, quæ ideo peculiarem denominationem haud mereantur. Saccus vero, qui harum partium cavarum amplissimus est, tandem in canalem angustiores definit, qui ductus nasalis vocatur, quia liquidum lacrymale ad nares vehit. De hujus vero structura novæ lites inter supra laudatos auctores actæ fuerunt. BIANCHI enim vult, hunc canalem in medio suo decursu angustari, & denuo juxta suam in nares insertionem ampliari, ut sinum quemdam & pelvim quasi constituat. Prope ejus extrema valvulam quoque semilunarem se deprehendisse contendit, quæ quidem ductum illum totum non occludat, cum unica saltem sit, & ejus magnitudo cavitati illi ca-

nalis nasalis rursus dilatati non exacte respondeat, qua ex causa etiam stilum per nares immissum facile ad superiora adigi, & reliqua: quæ figuris æneis illustrat & lectorum oculis ficit: MORGAGNI vero hæc omnia, haud immerito, in dubium vocat. Illam enim novam, quam BIANCHI canali nasali tribuit, expansionem, prorsus negat, quare nec facile stilus per inferiora, in statu quidem naturali, urgeri queat. De valvula vero monet, se illam numquam invenisse, quamvis in quibusdam cadaveribus, prope orificium inferius ductus nasalis, minorem aliquam membranarum, quibus nares vestiuntur, duplicaturam offenderit, quæ tamen pro vera valvula non sit habenda: nobis tempus, & frequentior cadaverum dissectorum copia maiorem certitudinem promittit, qui & hæc BIANCHI inventa nos numquam vidisse, ingenue fatemur. Quidquid autem horum sit; ductus nasalis se immergit in canalem osseum, in quovis cranio facile conspicuum, qui in animalibus brutis, quibus facies oblonga est, & in rostrum desinit, etiam in maiorem longitudinem porrigitur. Componitur vero ex osse unguis, sive lacrymali dicto, & ex osse maxillæ superioris, cui a principio totus insculptus deprehenditur. Magna tamen ductus nasalis, & quidem inferior ejus portio, sola interiori narium tunica contegitur, superior vero & exterior, non nisi communibus faciei integumentis, cute & pinguedine, occultantur, quibus fibræ quædam obtingunt, quæ a musculo orbiculari oculi, qui juxta hunc locum tendinosus fit, procedunt. Alia, de quibus copiose satis & subtiliter inter hos anatomicos disputatum est, nunc, quia nostro scopo, & usui chirurgico minus inservire videntur, studio prætermittimus.

S. VIII.

Has vero partes veteribus quidem cognitæ, & a pluribus etiam recentiorum descriptas fuisse, omni prorsus dubio caret, quamvis, quod sæpius fieri dolemus, cognitio hæc anatomica, per longum tempus inutilis, & chirurgicæ curationi fistularum, aliorumque morborum, quibus hæ partes tentantur, parum lucis ante STAHLII & ANELLI inventum attulerit. Locus equidem, quem MORGAGNI (a) ex ARISTOTELE allegat, obscure de cognitione harum viarum testatur. Luculentiora sunt verba GALENI (b) & VEGETII (c) quos earum structura minime latuit.

FALLOPIUS. (*d*) vero longe accuratius earum texturam delineavit, nec non ejus discipulus, JOH. BAPTISTA CARCANUS. (*e*) Alios, quos ab auctoribus hisce passim allegatos legimus, nunc mittimus (*f*). Celeberrimus vero STAHLIUS. primus fuisse videtur, qui harum partium structuram meditatus, ex cognitione anatomica viarum lacrymalium morbis praesidium, & novam curandi methodum invenire studuit. (*g*) Chordam enim chelyos, cujus apicem cera imbuerat, per punctum lacrymalem immisit, quamvis, id quod & HEISTERUS & MORGAGNI (*b*) notarunt, illud non ideo egerit, ut infarctum horum ductuum tolleretur, sed ut incisionem juxta chordae decursum dirigeret. Hanc tamen methodum ulterius perfecit DOMINICUS ANELLUS, Chirurgus Gallus, qui & ideo multam laudem meretur. De ejus vero inventis, & novis quibus usus est instrumentis, mox uberior dicendi erit occasio.

(*a*) MORGAGNI Advers. Anatom. VI. Animadvers. 65. p. 83. allegat Aristotelem de Generat. Animal. L. II. C. V. Fecundarum mulierum probationem fieri etiam illitu, ut colores oculis impositi salivam colorent oris; nam nisi haec ita fiant, meatus corporis, per quas excrementum decedit, confusos, obseptos & obcecatos esse significantur. Verba haec loco quidem citato haud reperiuntur.

(*b*) GALENUS de usu partium L. X. Cap. XI. T. IV. Edit. Chart. p. 545. καὶ πρὸς ταῖς οὐκ ἐστὶ τὰ κατ' αὐτὰ τὰ βλέφαρα λεπτὰ πάλιν τρέμματα μικρὰ ἐξωστὴν τὰ με-
γάλῃ κινήσει. περιμένοντα γὰρ ἄχρι τῆς ῥινὸς καὶ ὑγρότητα λεπτὴν ἐν μέρει διδούσι τε καὶ λαμβάνει.

(*c*) Vegetius in Mulo Medicina L. II. Cap. XXI. pag. 63. Aliqui Auctores dixerunt: si dexter oculus suffusionem acceperit, vel album incurrerit, dextram partem naris, si sinister, sinistram diligenter inspiciet. In ipsa callositate narium foramina subtilia inveniet, quibus tenuis inferenda est fistula, per quam ille, qui curare debet, os plenum vino insufflet, ut merum per foramen illud penetret, quo facto oculus incipiet lacrymare.

(*d*) FALLOPIUS Observat. Anatom. pag. 426. Anatomici praetermissere duo foramina parva, in angulo interno posita, quorum unum est in palpebra superiori, alterum in inferiori, in viventibus adhuc hominibus, si quis inspicere voluerit apparentia. Quae foramina habent meatus, qui sub caruncula ἐγκυανθίδος vel ἐπικυανθίδος dicta uniuntur in quemdam communem sinum, in narium cavitatem desinentem, per canalem proprium in os squamoso, quod internum angulum occupat, inculcrum. Per hos meatus major lacrymarum pars, ut ego in fletibus mulierum observavi, ad oculos emanat, ipsorumque sinus aliquando exulceratur, fitque, collecta sanie, species illa ulceris, quae fistula lacrymalis dicta est. Haec sanies, si dum collecta est, exprimitur sinus, ita manifeste excernitur per meatus dictos in internum oculorum angulum, ut nihil manifestius conspici possit. Confer. ejusd. Tract. de Vulneribus peculiaribus Cap. VI. p. 243.

(*e*) Vid. MORGAGNI loc. cit. p. 82. Carcani Opuscula valde rara esse indicat.

(f) v. g. BERENGARIUS cujus verba vide in Morgagni Advers. I. §. 22. p. 27. Fabricius ab Aquapendente in Oculi Historia P. II. Cap. XIII. pag. 197. Edit. Lips. Ejuld. Observat. Chir. pag. 18. Edit. Patav. de anno 1647. & Edit. Lugdunens. nov. p. 434. NICOLAUS STENO in Observat. Anatomicis de glandulis oculorum novis p. 91. nec silentio prætereundus est HENRICUS MEIBOMIUS, qui in Epistola supra dicta, & in Dissertat. de Fluxu humorum ad oculos naturali ac præternaturali, hujusque curatione, has partes accurate descripsit, & his & aliis auctorum locis illustravit.

(g) In Programme de Fistula lacrymali, Dissertationi de Affectibus oculorum annexo & Anno 1702. edito.

(h) HEISTERUS in Dissert. f. c. p. 7. & 8. MORGAGNI Advers. Anatom. VI. p. 82.

§. IX.

Fistula vero lacrymalis, cujus heic sedes est, ita considerari debet, ut ab aliis affectibus, quibus ductus lacrymales affliguntur, qui tamen proprie ad fistulam nondum referri debent, caute distinguatur. Quod vero de fistula generatim dicta præmissimus, nullum ulcus ad fistularum genus referri debere, nisi jam callo induratum sit, & heic de fistula lacrymali obtinebit locum. Hactenus quidem, quod negandum non est, omnes fere valetudines, quæ meatus lacrymales obsident, promiscue fistulæ fuerunt appellatæ, quas, ut confusio aliquam medelam afferrent, in completas & minus completas, aliasque species rursus diviserunt; naturam vero fistulæ lacrymalis in exulceratione horum ductuum, in primis vero sacci lacrymalis posuerunt. Nobis vero est fistula lacrymalis, ulcus manans, sinuosum & callosum, quod canales lacrymales, & sic dictum saccum, una cum partibus, quæ his proxime adjacent, occupat. Sic enim distinguitur a simplici, quæ ut plurimum fistulæ principium est, obstructione, & levi exulceratione sæpius dictarum viarum lacrymalium, quam alii jam fistulis adnumerare solent; nec non ab anchilope, qui tumorem designat quemlibet, inter oculum & nares conspicuum, qui pro diversa, quam in se continet materia, vel ad melicerides, vel atheromata vel steatomata refertur. (a) Aliquando hic diutius durat, aliquando vero mox, superveniente inflammatione, rumpitur, & pus evacuat. Est vero & aliud tumoris genus, quod his locis observatur, & cum illo, quoad externam figuram, proxime convenit: consistit in expansione præternaturali sacci lacrymalis, vel ex humore viscoso stagnante, vel ex aëre contento; qui, quando tumor comprimitur, sæpe ex punctis lacrymalibus per sibilum explo-

ditur. (b) Aliquando etiam paralyſis & atonia fibrarum huius ſacci, quacumque ex cauſa orta, ejuſmodi tumorem & inſarctum producere ſolet, qui commode hernia ſacci lacrymalis appellari poteſt, quamquam & hoc tumoris genus a plerisque ad anchilopes referri ſolet. Ægilops (c) eſt anchilops, exteriora verſus apertus, nondum tamen callo obductus: hic vero, ſi vias lacrymales ſimul affligit & deſtruit, commode, ut videtur, exulceratio externa viarum lacrymalium appellari poteſt, quæ proximum veræ fiſtulæ conſtituit principium. Accidere tamen poteſt, ut ſub reliqua ἀποφύει anchilopis, ſaccus lacrymalis intactus relinquatur, ut ſic talis abſceſſus, ut & anchilops, morbis, qui vias lacrymales obſident, plane non adnumerari debeant. Aliquam etiam convenientiam cum iis habent alii affectus, qui & ideo ab imperitis facile confunduntur. Oculus enim variis ex cauſis lacrymis ſtillar. Nonnumquam nimia moles carunculæ lacrymalis, oriſſicia ductuum lacrymalium obtegit, & lacrymas ab iis prohibet, quem affectum veteres *Ecanthidema* appellarunt. (d) Diminutio vero præter naturam *Rbaas* dicitur. Caruncula vero, ſi ulcere maligno abſumitur, *Teribroſis* morbo nomen eſt. *Epinyſtis* totum oculi cantum arrodit, (e) & quandoque in abſceſſum, qui *vermicularis*, propter tortuoſam ejus exulcerationem dicitur, abire ſolet; ut alias læſiones, quibus & palpebræ ſubjiciuntur, nunc non attingamus.

(a) AETIUS Tetrabibl. II. Serm. III. Cap. 335. Circa prædictum locum, ubi ægilops fit, colligitur etiam lentus humor, melleus ac pultaceus, plerumque in tunica contentus, dolorem non inducens paulatimque augetur.

(b) ANELLUS ex hac obſtructione ſacci lacrymalis novum genus morbi, novamque ex inventionem gloriam ſibi finxit. Dedit ejus deſcriptionem in peculiari ſcripto, Pariſiis anno 1716. edito, cui titulus: *Diſſertation ſur la nouvelle decouverte de l'hydropſie du conduit lacrymal, ſur les cauſes qui la produiſent, & ſur les avantages que l'on retirera de cette nouvelle decouverte*, préſentée à l'Académie Royale des Sciences de Paris le 26. Septembre l'an 1717. Libellum Duci Aurelianenſi Gallias Regenti dicavit. Hic vero hydrops, cum ſpecies obſtructionis fit, id quod ipſe pag. 16. fateari videtur, quando obſervat in hydropſe tali ut plurimum ductum naſalem eſſe oppilatum, peculiarem denominationem, quæ præter neceſſitatem multiplicari non debet, vix meretur. Illum vero oculi affectum, quem pag. 9. recenſet, admodum rarum eſſe fateatur. In femina tumor ejuſmodi conſpiciebatur, qui digito compreſſus ſerum limpidum per nares ſtillabat; tumor

etiam mox prorsus evanescere, brevi tamen tempore serum hoc aquosum rursus colligebatur, & tumor de novo apparebat. Puncta vero lacrymalia in tarsis palpebrarum nulla plane conspiciebantur, ut ita mirum sit, per quas vias humor talis ad saccum lacrymalem ferri potuerit, cum de reliquo oculi hujus femina nec ploraverint, nec alio vitio afflicti fuerint. Communi- cavit historiam morbi cum Celeberr. DU VERNAY, mirum tamen videri posset, cur non ipsam ægram hujus sagacissimi viri oculis exhibuerit. Nec ullam, an hic affectus curatus fuerit, mentionem facit Anellus.

(c) Ἀγρίωψ vulgo derivatur ab ἀγρὸς capra, & ὤψ oculus, quia, ut nonnulli credunt, capræ frequentiore exulceratione anguli interni oculorum patiuntur. confer HARDUINI notas ad PLINII Historiam Naturalem L. XX. Cap. 56. T. II. p. 212. Edit. Novis. Alii vero nomen deducunt ab herba quadam, quæ itidem ἀγρίωψ dicitur, & pro præsentissimo contra hunc morbum remedio habetur. Vid. DIOSCORIDEM L. IV. Cap. 39. GALENUM de Remediis parabilibus L. II. Cap. IV. Edit. Chart. T. X. p. 610. & PLINII Histor. Natural. L. XXV. Cap. 13. T. II. pag. 382. Hanc vero denominationem variis herbarum generibus convenire, idem PLINIUS testatur. Mox enim ἀγρίωψ ad arbores glandiferas, L. XVI. Cap. VI. & VIII. Tom. II. pag. 4. & 7. confer notas HARDUINI; mox ad festucas, quæ hordeum enecant, L. XVIII. Cap. XVII. Tom. II. pag. 121. confer. GALENUS de Alimentorum facultatibus L. I. Cap. 37. T. VI. pag. 333. mox vero ad bulborum genera refert, L. XIX. Cap. V. & L. XXI. Cap. 17. confer. de primo & altero genere τινὰς BAUHINI pag. 10. & 420. HESYCHIUS illam describit, quod sit πικρὰ πικρὰ ἐμφερὲς σπικὰ herba similis spicæ, id quod de festuca intelligi debet. Dubium itaque est, cui præ reliquis harum herbarum virtus curandi ἀγρίωψ sit tribuenda, quamquam ex DIOSCORIDE loc. cit. colligere possumus, illam festucæ propriam esse debere. Veritati autem magis consentaneum videtur, herbam, quæ specificam in curando aliquo morbo virtutem possidet, hujus nomine appellari, quam ut morbus a remedio nomen adsciscat. Melius vero τὸ ἀγρίωψ derivari posse videtur a vocabulo ἀγρὸς. Hoc enim non solum proprie pellem caprinam, nec non re quoddam contextum, vel scutum pelle caprina obductum, vel etiam τὸ ἐγκάριον sive cor & medullæ interiori proximum in arbore (vid. PLINIUM L. XVI. Cap. 39. p. 32. Tom. II. qui hæc ex Theophrasti Historia Herbarum hausit) denotat, sed & nomen est peculiaris in oculo morbi. HESYCHIUS in voce ἀγρὸς: ἀγρὸς ὄψιν πικρὰ, καὶ ἢ λιβύστου φέρει δερμίν, καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ. ἀγρὸς est acer halitus, & quam Libyæ ferunt pellis, & splendor oculorum. HIPPOCRATES Coac. Prænot. No. 219. Tom. VIII. pag. 864. Τὸ ἀγρίωψ jungit τὰς δάμνας sordibus: καὶ τὰ τὰς δάμνας πικρὰ διακρίπτει, ἢ δάμνα μικρὰ περὶ ἀντὶς, ἢ ἀγρίωψ κατὰ τὸν ὀφθαλμὸν περιέχει. Et L. II. περὶ ὀφθαλμῶν Cap. XII. T. VIII. p. 821, ἀγρίωψ reliquis pupillæ vititiis adnumerat ἀχλὺς καὶ νεφέλαι, καὶ ἀγρίωψ ἐκλαύνεται τε, καὶ ἀφανίζεται ἢ μὴ τὸ μᾶτι ἐκπύρηνται ἐν τῷ τῷ χαρίῳ, ἢ ἀπὸ τοῦ τυχὸν ἄλλιν ἔχον, ἐν τῷ χαρίῳ τῷ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ τῷ. V. plura in FŒSII Œconomia Hippoc. p. 8. Est itaque ἀγρὸς humor lentus & albicans, pupillæ sive corneæ inhaerens, qui ex sordibus in ophthalmiis, oculi ulcerationibus, & aliquando ex collyriis pulverulentis coalescit, & corneæ inducitur: unde apud Aetium collyrium quoddam contra hunc affectum dicitur ἀγρίωψ. Vid. GORRÆI Defin. Medicas. Forte idem, morbus est, quem GALENUS ἀγρίωψ nominat, in Explicatione linguarum Hippocratis T. I. p. 81. & ex Hippocrate allegat, de quo vide FŒSIUM loc. cit. qui locum GALENI corruptum putat. Sufficit nobis tale concretum pituitosum, seu

τῆς ἀγίδας, quæ quandoque calida simplici eluitur, vel calamo acciso, (*ein Zahnflocher*) vel quocumque instrumento ratorio tollitur, non facilius oriri, quam in oculis eorum, qui fistula lacrymali laborant. Tunica cornea enim, quando puncta lacrymalia materiam tantolam & purulentam perpetuo fundunt, inprimis si hæc acris sit, facile tegitur, afficitur, & quandoque ejus superficies excoriatur. Unde a veritate non prius alienum esse videtur, ἀγίλωμα nomen ab effectu, nempe ἀπὸ τῆς ἀγίδας duxisse, ut sic ἀγίλωμα oculus sit, qui materia viscosa scaret & obtegitur, id quod in affectibus viarum lacrymalium, & ægilope, latius accepto vocabulo, fieri, nemini est ignotum.

(d) PAULUS ÆGINETA L. III. Cap. 22. p. 74. Ἡ ἐγκυρδία ὑπερχύσις ἐστὶν τὰ φιστῆα κατὰ τὸν μέγαν καρδὸν σαρκίᾳ. ἢ δὲ ῥυτίς ἐν τῷ τοῦ μείωσις. GALENUS in Defin. Medic. ἐγκυρδία ἐστὶν ὑπερχύσις σαρκὸς ἐν τῷ μεγάλῳ καρδὸν φιστῆα. ἐστὶ τῆς ἐγκυρδίας σαρκὸς διαπύσις ἢ τὸ δάκρυον ἀπορῆναι.

(e) Vid. PLINII Histor. Natur. Lib. XX. Cap. IX. T. II. pag. 200. & passim.

§. X.

Quod vero a descriptione fistulæ lacrymalis hætenus a nonnullis recepta, secessum fecerimus, multa permoverunt. Non solum enim obstructio & excoriatio sacci lacrymalis nihil prorsus cum fistulæ natura commune habent, cum omnes proprietates, quæ generi competunt, etiam speciebus tribui debere, apud Philosophos sit res extra dubium posita. Nec facile quisquam infarctum vel exulcerationem aliorum meatuum, qualis œsophagus, tractus intestinorum, ureteres, urethra, alique in corpore animali existunt, fistulam nominabit. Veteres autem quando minus accurati in his affectibus distinguendis fuerunt, illis ideo condonandum videtur, quod multi eorum strueturam viarum lacrymarum ignorarunt, ut sic in chirurgia ægilops, canales, & saccum lacrymalem loco sinus inderati ipsius fistulæ, quam sibi imaginabantur, habuerint; quamquam etiam plures, & inter hos PAULUS ÆGINETA (a), GALENUS (b), ejusdem liber suppositivus de oculis (c), JESU HALI (d), GUIDO a CAULIACO (e) simplicem abscessum a vera fistula lacrymali sedulo distinguant. Diversam etiam horum affectuum naturam, diversam medelam postulare, mox docebimus, propter quam distinctio eorumdem valde necessaria est.

(a) Lib. III. Cap. 22. p. 73. Ὁ μὲν ἀγίλωμα ἀπὸ τῆς ἀγίδας μεταξὺ τοῦ μεγάλου καρδὸς καὶ τῆς ῥυτίδος, ῥυτιδωμένον πο καὶ εἰ ἀμελῶς αὐτὸν συνηγμένον ἀπὸ τοῦ ὁσίου. ἐπὶ δὲ ἐστὶν ἔλκος ἐκ τῆς ἀγίδας, ἀγίλωμα (falso legitur ἀγίλωμα) λέγεται.

(b) Eadem verba leguntur in GALENO de remediis parabilibus L. II. T. II. pag. 611.

(c) Cap. XX. Tom. X. pag. 513. *Ægilops* est ulcus inter oculos & nares, quod si fuerit neglectum, fit ex eo fistula putrefaciens.

(d) Tractat. de Oculis Cap. XXXII. *Garab* exit inter lacrymalem maiorem, & multoties aperitur a parte versus oculum, & est difficilis curationis, propter subtilitatem carnositatis, quæ est in eo, & multoties aperitur juxta lacrymalem, & forte aperitur versus de foramine, quod est inter eum & oculum, & exit ex eo sanies fœtida, & forte aperitur sub cute unius palpebræ, & ambarum, & corrumpit cartilagine earum, & quando imprimatur palpebræ, defluit sanies, & si negligatur, fit fistula, & corrumpit os.

(e) Tractat. IV. Doctrina II. Cap. II. Fistula in lacrymali fit ut plurimum ex apostemate parvo dicto *garab*. Et paulo post: significatur fistula ex apostemate quod præcessit, & ex duritie, & forma callosa & profunda.

§. XI.

Hi vero affectus, qui, ut supra ostendimus, gradu fere inter se differunt, variis ex causis oriri solent. Homines qui depressiori, circa radicem, gaudent naso, etiam frequentius his incommodis vexantur, quam reliqui. *Æstus* solaris, si facies huic magis exponitur, quod rusticis, & qui iter faciunt, solenne est, sæpius viis lacrymalibus vim intulisse, harumque inflammationem excitasse, observatus est. Sic etiam aliæ læsiones externæ, vulnera vel ictus his partibus inflicti, nec non inflammationes erysipelatodes, quæ totam faciem aliquando occupant, texturam illarum viarum turbare possunt, & solent, ut vitiosam, quam infantes a natura quandoque fortiuntur, structuram ræcamus. In naribus polypi generantur, ozæna aliæque ulcera hinc inde serpentina ductum nasalem rodunt, vel sanie ulceroſa implent, & serum lacrymale exitu prohibent, quod in in his partibus stagnans, facile partes arrodit, corrumpit & exulcerationes relinquit, aliquando etiam mucus narium spissior obstructionis causa est. Iis etiam, qui lue venerea vel scorbutò ægri sunt, propter humorum, in universo corpore, acrimoniam, facilis via panditur ad horum meatuum ulcera & destructionem. Omnium tamen frequentissime hæc vitia ab ophthalmia & variolis relinquuntur. Variolæ enim horum meatuum orificia, vel in naso, vel in palpebris, vel mole sua aut sanie claudunt, & seri excretionem consuetam impediunt. Cum oculo vero, ductus lacrymales magnum semper habent commercium, quia proxime, non solum cum perioſtio, sed & ipsa tu-

nica adnata cohærent, ut sic in ophthalmiis, cephalalgiiis & hemicraniis, ex consensu facile patiantur. Lacrymæ etiam sæpe in ophthalmia tam acres deprehenduntur, ut genas, per quas defluunt, arrodant; quare nec mirum est, si viæ lacrymales ex iis ad nares delapsis afficiuntur. Hoc etiam prætermitti non debet, obstructionem, ut ex jam dictis patet, occasionem præbere exulcerationi, mox hanc principium esse obstructionis, & impediti lacrymarum decursus. Sic etiam levior excoriatio tunicæ internæ sacci lacrymalis, quando ejus parietes comprimuntur & coalescunt, lacrymisque affluenribus transitum denegant, veram fistulam parere potest, quæ ex his affectibus levioribus, quando ii negliguntur, ortum capefit. Sanies enim ulcerosa stagnans canales hosce, & præ reliquis saccum lacrymalem, & quod proxime subjacet periostrium, erodit & prorsus destruit, novos etiam sinus format, qui succedente tempore callo investiuntur, & hic morbus saltem fistula appellari meretur. Quandoque hi sinus longius procedunt, & maxillam superiorem vel ipsam orbitam occupant, variaque nova incommoda, inter quæ abscessus orbitæ maximam attentionem meretur, causantur. Novum etiam vitium, & nova in cura difficultas, fistulæ accedit, quando humores caustici ossa exedunt, id quod, quia quod subest os unguis valde rarum ac spongiosum est, & facile corrumpitur, subinde accidere solet. Nonnumquam hæc ulcera & fistulæ carcinomatis naturam induunt, ubi quidem tritum illud proverbium: manum de tabula, obtinere solet.

§. XII.

Horum affectuum indoles vero a perito chirurgo facile discernitur; hoc autem melius fiet, si specillo minimo Anelliano vias lacrymales exploraverit, materiam vero purulentam, quæ ex his, vel oculum versus, vel nares, exprimitur, accurate inspexerit. Quando enim saccus lacrymalis in angulo interno oculi elevatior conspicitur, viæ vero utrimque patulæ sunt, ut serum viscidius, albicans tamen, & nullum spirans odorem, facta exterius digito compressione, & per nares & per puncta lacrymalia excernatur, lymphæ peccare creditur, quæ spissior facta, difficilior per hos meatus, angustos valde, movetur. Su-

pra notavimus Anellum peculiari, minus tamen convenienti, hydropis viarum lacrymalium nomine, hunc affectum appellasse. Hoc autem vitium, vel a reliqua humorum in corpore *διεσπασία*, vel ab atonia glandulae lacrymalis, huiusque ductuum excretoriorum, qui humorem crudum & nondum depuratum fecernunt, ortum capeffit. Humor vero lacrymalis, per superna orificia expressus, si magis purulentus, materiae coctae, benignae tamen, similis est, de obstructione ductus nasalis testatur, quod serum hoc, si diutius in his angustiis moratur, tandem in pus quasi coctum abire solet: specillum autem immisum, & ab obstaculo in itinere prohibitum, hanc obstructionem luculentius probat. Quando viae lacrymales jam ulceribus tentatae, vel exscae sunt, materia tenuis & serosa, acris autem & cum sanie ulcerosa, aliquando & sanguine permixta est. In omnibus tamen his vitiis humores, pro ratione quae ipsis in his meatibus conceditur morae, variam indolem, variumque colorem induunt. Illi etiam acriores facti, fibras aliquando sacci lacrymalis stimulant, & molesto sensu afficiunt, quo crispaturam his inducunt, ut sic humores sponte per puncta lacrymalia erumpant. Os vero, quod subest, denudatum esse, docet inaequalis, qui mediante specillo percipitur, ejus contactus; materia etiam copiosior, pro ulceris ambitu, excernitur. De carie vero nos convincit os, quod mediante specillo tangitur, valde scabrum, materia purulenta, foetidi odoris, viridescens, ac ut plurimum nigricans, qualis materiae indoles & in reliquis, in corpore, ulceribus, quibus ossa vitiantur, a chirurgis agnoscitur. Calli autem duritiem vel nada, vel specillo armata manus sentit, is etiam in fistulis, quae exteriora versus apertae sunt, in oculos incurrit, materiae etiam saniosae & ichorosae peculiaris indoles, callum & veram fistulam indicat. Ulcus vero & fistulam in carcinoma abiisse, reliquae *περσίδες*, color partium vicinarum luridus, & lividus, contractus durior, quandoque etiam mollior, venarum inflatarum, & turgescensium varices, quandoque caro fungosa luxurians, manifestum reddunt: de quibus CELSI (a) iudicium, tales *ἀνέλεστος* curare periculosum esse, quia mortem maturant, tristi experientia comprobatur. Hernia sacci lacrymalis tumorem facit, qui digito pau-

lo fortius compressus, evanescit, & humorem quem continet evacuat, mox tamen rursus apparet, remoto digito, quia fibræ nimis laxæ, & tono naturali destitutæ, antiquum rursus obtinent situm, id quod tunc in primis fieri solet, quando earum vis a causa externa soluta fuit. Quandoque etiam sacculus lacrymalis a subjacente perioſtio separatur, & avellitur, quamquam in reliqua sua structura integer prorsus & sanus sit, nisi quod succedente tempore durior & scirrhosus fieri solet; vasa etiam illi vicina non raro distendantur & varicosa fiunt.

(a) Lib. VII. Cap. 7. §. 7.

§. XIII.

Ulcerationes vero viarum lacrymalium, & veræ fistulæ, si neglectæ fuerint, partibus quæ proxime illis adjacent, multum detrimenti inferre solent, sinus enim fistularum nonnumquam longe lateque serpunt, & sub integumentis ac musculis genarum descendunt, aliquando etiam versus oculi orbitam pergunt, in quam si pertigerint, bulbum oculi aggrediuntur, & acerbissimos cruciatus, sæpius etiam affectum graviorem, quo universus oculus inflammatur, abscedit, ac in pus abit, caulantur. Caries vero, quando incrementum tapeſcit, longe lateque gliscit, & majorem ossibus labem, ac ruinam infert, in naribus autem ossibus turbinatis & squamosis inimica valde est. Ozaenam enim relinquit, id quod tunc eo facilius fit, quando reliquum corpus humoribus corruptis, scorbutico vel lue venerea infectis, scateret, quæ vix ulla arte perſanatur, sed radicem nasci, quod venerei non raro experiuntur, deprimit & destruit: naribus etiam sub ipsa chirurgia, quando fistulæ ex utroque latere fortius, & non cum debita circumspectione aduruntur, non raro vis infertur. Sanie ulcerosa oculus etiam valde affligitur; hanc enim acriorem, si puncta lacrymalia fundunt, oculi tunicæ externæ punguntur, vellicantur & debilitantur: quare in adnata & palpebrarum cartilaginibus rubores & squalores, in cornea vero nebulæ, sordes & lamellarum externarum exco-riationes conspiciuntur in iis, qui tempestivam fistulæ & ulceris lacrymalis curam recusant, aut negligunt.

§. XIV.

De his affectibus vero ita statuendum, ut ex majori vel minori harum partium læsione, etiam judicium & prognosis formetur. Levis enim sacci lacrymalis obstructio & exulceratio facilem admodum medelam admittunt: majoribus difficultatibus implicita deprehenditur cura herniæ sacci lacrymalis, maxime, si hic præter naturam induratus, vel rotus a perioftio avulsus est: fibræ enim relaxatæ & scirrhosæ ægre ad pristinum & debitum tonum reducuntur. Ulceratio vero profundior, & vera fistula, ab omnibus medicis & chirurgis, gravis valde, & difficilis curationis habita fuit, cum propter illam, quam postulant chirurgiam, & qua sola, ut ex mox dicendis perspicuum erit, curatur, & propter exquisitum partium harum sensum, teneram earundem texturam, quæ novis facile læsionibus, sub ipsa enchyresi, obnoxia fit, remediorum vero applicandorum acerbiteriam & imperum, lubrica valde & plena periculorum existat. Ægrius vero fistulæ perfanantur, quando ossibus injuria, & vitium illatum est, nisi enim totum, quod vitiatum est, eradicetur, malum numquam propulsatur. Illa enim quam ANTONIUS MAITRE JEAN (a) allegat, experientia, fistulas veras, & carie infectas, sponte curatas fuisse, valde ambigua vel insolens admodum, & singularis videtur. Carcinomate laborantibus, nulla spes, nisi cruciatuum & mortis, tandem, omnis calamitatum finis, relinquitur.

(a) Traité des maladies de l'œil P. III. Chap. V. p. 468.

§. XV.

Therapia tamen fistulæ lacrymalis, tam a veteribus artis medicæ statoribus, quam a recentioribus, variis modis tentata, nobisque relicta & commendata fuit: Quas vero methodos fufius recensere, vel ideo inutile existimamus, quod idem ab aliis proluxe factum fuerit. (a) Obiter notandum, GALENUM, (b) TRALLIANUM (c) & alios ex veteribus, magnam ut plurimum remediorum farraginem, quæ ætatis illius indoles fuisse videtur, congeffisse, quæ tamen, si rem paulo curatius examinemus, indistincte prorsus commendantur, quæ vel saltem dissipandis & resolvendis tumoribus, vel purgandis & consolidan-

dis abscessibus, aliquo modo inservire possunt; rem vero minime perficiunt. Ex recentioribus THEVENINUS, (d) ut sibi eorum, qui ignem & ferrum horrent, gratiam conciliaret, cum remediis causticis & septicis idem tentavit, quod alii a chirurgia exspectarunt; ejus vero modus agendi multis difficultatibus premitur, quare & chirurgicum ipse præfert. Omnes vero hactenus medici & chirurgi, qui has viarum lacrymalium læsiones sanare voluerunt, cum verā viarum lacrymalium structura & usus, nec non læsionum quibus afficiuntur, indoles & differentia ignorata fuerit, sæpius curandi methodum atrocem & arduam, leviori malo applicuerunt. Ante aliquod tempus vero factum est, ut leviori morbo etiam proclivius, & dolorum acerbitate minus horridum remedium pararetur: id quod a celeberrimo STAHLIO inchoatum, ab ANELLO vero perfectum fuisse, supra indicavimus.

(a) Vid. Celeb. HEISTERUS in Dissert. sæpius allegata.

(b) GALENUS de remediis parabilibus Lib. II. Cap. IV. p. 610. T. X. Edit. Chart. & L. III. p. 640. & 660. Chirurgiam brevibus exposuit in Introductione sive Medico Cap. XIX. p. 394. Tom. II. HIPPOCRATES differentiam quidem fistulæ lacrymalis nullam fecit mentionem; probabilitati vero non adeo forte contrarium videtur, si locum, qui in Coacis Prænotionibus §. 511. T. VIII. p. 882. legitur, de fistula lacrymali interpretemur. Αἱ σὺρριγγες χυλαιοῦται εἰς αὐτὴν, ὅσα ἐν τοῖσι χυλιδροσὶ τε καὶ ἀσκήρυσσι τὴν αὐτὴν πεφυκασί, εἰσὶ τε κίχλαι, μέλαιναι τε, καὶ ἰχθυόρουσαι αἰεὶ, σαρκίναι τε ἐκ τῆς σάρκατος ἔκτασις αὐτῆς. Hæc enim descriptio non solum optime cum fistula lacrymali convenit, sed & mox in antecedenti paragrapho indicaverat, vulnera, quæ superciliis infliguntur, sæpe amaurosin relinquere, ita ut ex harum partium propinquitate, fistula lacrymalis, quam forte observaverat, ipsi facile in mentem venerit.

(c) Lib. II. Cap. VIII. Edit. STEPHANI Medicæ artis principum T. I. p. 180.

(d) THEVENIN Traité des Operations de Chirurgie Chap. 106. p. 126.

§. XVI.

Hoc vero luculentius patebit, si methodum Anellianam paulo curatori examini subjiciamus, & ad veritatem revocemus, cum illa ab omnibus fere, qui rebus medicis & chirurgicis student, laudibus in cælum quasi fuerit elata. Anellus enim, cum ipsi aliquando tale vitium in viis lacrymalibus obvium esset, bene perspexit, illas, quæ ante eum in usu fuerunt, methodos, harum læsionum naturæ & indoli minus convenire, &

Gggg

de novo modo agendi cogitavit. Illi enim, cui, hac nostra ætate, illarum partium textura multo notior esset, quam maioribus, in mentem venit, exulcerationem & obstructionem ductuum lacrymalium vulgari, quæ nimis atrox est, chirurgia ideo opus non habere, cum & aliæ meatuum in corpore oppilationes variis instrumentis facile tollantur. Ideo specilla excogitavit minima, quæ exiguis admodum ductuum lacrymalium orificiis quadrarent, ex argento, quod præ reliquis metallis flexibile satis est, & ab acrioribus humoribus non facile labem contrahit, nec rursus vulneribus & ulceribus infert, fabrefacta, quibus in puncta lacrymalia immisiss, materiam tenacem, & sacco lacrymali inhærentem e loco movere, viasque rursus patefacere studuit; ut vero etiam ulcerationi mederetur, liquore, quo ulcuscula hæc interna purgarentur & implerentur, faccum lacrymalem irrorare allaboravit; quam ob rem subtilem syringem diligenter faciendam curavit, quæ huic usui idonea esset. In plurimis ægris etiam, in primis in Serenis. Regis Sardiniae matre, quæ haud ita pridem obiit, rem ex sententia confecit, magnamque nominis famam, huiusque inventionis primam sibi gloriam paravit, cum ante eum nemo tale quid tentaverit. (a)

Vid. Fig.
1. & II.

(a) Quamquam enim STENO in *Observat. Anatomicis, de Vasis Oris, Oculorum & Narium* pag. 90. & 100. Fig. IV. specillo, & STAHLIUS in *Programmate* f. c. chorda chelyos has vias exploraverint, illud tamen a priori in cadaveribus saltem, & ut videtur, brutis, ab altero vero eam ob causam factum est, ut incisionis, quam in sacco lacrymali meditabatur, directionem inveniret; ut ideo huius inventi laus ANELLO denegari non debeat. Contra BIANCHI *Dissert. f. c.* defendit eum MORGAGNUS l. c. *Advers. VI. Animadv.* 64.

§. XVII.

Id, quod vero sæpius fieri solet, ut ii, qui aliquid novi in lucem edunt, non mediocrem de foetu suo spem & voluptatem concipiant, idem etiam Anello obtigisse videtur. Non solum enim magno studio illud egit, ut a viris celeberrimis, propter hanc, qua sibi placebat, inventionem, litteris & encomiis decoraretur, quæ in unum volumen congesta, propter magnam earundem copiam, & propriam, qua fordere videntur laudem, non possunt non cuilibet ad nauseam usque molestæ ef-

se; sed etiam mox sibi & aliis persuasit, hac nova enchyresi, si non omnia, plura tamen viarum lacrymalium viria, quæ communi fistulæ nomine minus recte appellavit, sanari posse. Negat quidem sapius, callum & cariem, si profundiores egerint radices, hac enchyresi tolli posse, quamquam, in quo & celeberrimum HEISTERUM (a) consentientem habuit, de illa speret fore, ut hoc remediis magis idoneis, succedente tempore adhuc inveniendis, tandem perficiatur, cum jam levior callus & caries iisdem resolvi & auferri queat. (b) Hoc tamen experientia indubia comprobatum nondum videtur. Nam, si dicendum quod res est, illa quam ANELLUS primum in Abbate Fieschi curavit læsionem, ne quidem ulcus profundum, ne dicam fistula vera, fuit, sed obstructio saltem sacci lacrymalis, & quod adhuc valde dubium est, levis exulceratio: quare etiam cuidam mirum videri possit, cur materia ex punctis lacrymalibus expressa, adeo foetidi fuerit odoris, cum hoc non nisi in profundioribus exulcerationibus, & ipsa carie observari soleat. Illa vero sic dicta fistula, qua Serenis. Regis Sardiniae mater laboraverat, sinus fuit minoris ulceris, vel sacculus quidam, qui ex meatu lacrymali palpebræ inferioris, inter duplicem hujus membranam progressus, nihil commercii cum sacco lacrymali & angulo interno oculi habuit (c): quare & hic morbus non commode ad fistulas lacrymales referri posse videtur. Hæc omnia ergo, si quis bene pensaverit, facile manifestum erit, cum jam in superioribus quoque extra dubium positum sit, ad reliquarum, & lacrymalium fistularum naturam, callum requiri, vix veram fistulam methodo ANELLIANA, cui de reliquo nihil laudis suæ derogatum volumus, curari posse: sed ad aliam chirurgiam esse recurrendum. Si quis enim, cuius animus studio partium infectus non est, paulo attentius consideraverit, quam acria & violenta ista sint remedia, quibus callus & caries vincuntur, facile largietur, tam levem injecti liquoris copiam, in partibus sensu exquisitissimo præditis, hoc minime absolvere posse, cum & ipse oculus, qui, quod vulgo notum est, vel rerum minus acerbarum impatientissimus est, facile his remediis offendatur. Cum præterea hoc nulla hætenus indubia experientia confirmatum fuerit, & celeberr. HEI-

STERUS (*d*) ipse a sua sententia aliquo modo destitisse videatur, clarum erit methodo ANELLIANA fistulas lacrymales fanari non posse.

(*a*) Dissert. f. c. p. 26. leviolem callum, & cariem hac methodo extirpari posse asserit, quamvis hoc de leviori saltem callo dictum velit in Chirurgiæ Edit. noviss. p. 493.

(*b*) Vid. la Suite de la Nouvelle Methode p. 24.

(*c*) Vid. in ANELLO passim, & in HEISTERI Dissert. f. c. p. 63. Eadem confirmavit quondam Parisiis Dn. VERNE Junior, Chirurgus Regis Sardiniae, cujus pater in consilium vocatus fuerat.

(*d*) In Chirurgiæ editione nova l. c.

S. XVIII.

Hæc vero ANELLIANA methodus, quæ elegans de reliquo est, & in aperiendis viis lacrymalibus, iisque a levi excoriatione repurgandis valde utilis, quomodo exerceri debeat, nunc tradendum est. Eger in sella paulo demissiore collocatus, ex omni parte luce serena irradietur; optime vero id fiet, si non obversus soli, sed paululum ex illo latere, quod oculo affecto respondet, ponitur. Diducuntur palpebræ, manus sinistra pollice & indice, ita tamen, ut altera harum, in cuius punctum specillum vel syrinx immitti debet, quodammodo versus oculi canthum externum retrahatur, & simul paululum inflectatur. Dextra vero specillum leviter incurvatum, per puncta & meatus lacrymales immittitur, ita ut sensim ac sensim, suspensa manu, & terebrante quasi motu urgeatur. Facilius hoc ex puncto superiori succedit, quam ex inferiori, quia descensus ad saccum lacrymalem minus obliquus existit; quare etiam pus per punctum superius sæpius, & copiosius exprimitur. Ægrius specillum admittunt nares depressæ ac repandæ, quam aduncæ; quare in illis provide agendum, ne ex violentia læsionem pariantur. Specillum etiam, si ejus motus cum debita modestia, paulo diutius continuatur, viam facile & per materiam spissiorrem transitum invenit. Has vero vias referatas esse, certior fit chirurgus, quando materia cum tantillo sanguinis mixta, per nares ejicitur. Hanc vero enchyresin diutius, & per aliquot dies continuari, necesse est, quod alias ex levi vulnere, aut ulcere, latera viarum facile coalescunt: quare & hoc in primis observari debet, quando ulcera in sacco lacrymali carnem ale-

re , & consolidari incipiunt ; cavendum tamen , ne nimis frequenti exploratione partes plus justo irritentur . Ad ulcerationes vero sanandas syrx etiam in usum vocari debet , qua mediante per utrumque orificium liquor conveniens injiciatur . Talem vero quilibet chirurgus facile seligere poterit , qui huic scopo inserviat . Tenuis & limpidus esse debet , nec nimium acris , quare etiam remedia , quibus alias vulnera glutinantur & quæ digestiva appellari solent , abesse debent . Optime conducit solutio salis sic dicti neutrius , vel acidularum , & thermarum , quali etiam ANELLUS usus est , & qualis nobis est Sal Ebshamensis , aut novus Sedlicensis , cujus uncia j. cum aquarum destillatarum unciis iij. commode miscentur ; liberum etiam erit , si quis tantillum myrrhæ aut aloës addere velit . Hac autem chirurgia , quando iteratis vicibus , per aliquod tempus continuatur , oppilationes , & leviores exulcerationes facci lacrymalis curantur . Monendum tamen , quando partes hæ vel ab erysipellate , vel a violentia externa inflammatae sunt , specillorum usum non prius valere , quam inflammatione soluta aut remittente . In ophthalmiis etiam acrior humor , & feri lacrymalis affluxus , corrigi prius , & derivari debet , nisi hanc ANELLIANAM methodum inefficacem prorsus experiri velimus .

§. XIX.

Serum lacrymale , si vel nimis abundat , vel propter suam vitciditatem difficiliter per hos arctos valde meatus transit , præter jam recensitam chirurgiam , etiam alia remedia in auxilium vocanda sunt . His ægris enim alvus hydragogis sæpius moveri , ac decocta & infusa resolventia propinari debent . WOODHOUSIUS millepedarum silvestrium , quæ triginta duobus pedibus instructæ , a domesticis distinguuntur , usum valde laudat , quarum viginti , vivas adhuc conquassatas , cum haustulo vini sumendas suadet . Vesicatoria , fonticuli in nucha , vel quod optimum est , setaceum , hunc nimium humorum affluxum impediunt , quemadmodum etiam sternutatoria , quibus aliquando levior & recens obstructio viarum lacrymalium unice tollitur , in hoc morbo multum proficiunt .

S. XX.

Vid. Fig.
III.

Aliis remediis opus est in restituenda hernia facci lacrymalis. Vitium si faltem in aliqua fibrarum atonia consistit, ita ut exterius nulla vel levior accesserit læsio, compressione curatur, quæ vel peculiari, ad hunc usum accommodato instrumento ferreo, vel facta deligatione cum fasciis, & subiecto multiplici panno, in cuius vicem nonnulli charta bibula masti-
cata, utuntur, fieri solet: ferreum tamen compressorium aliis merito præfertur. (a) Cavendum tamen, ne iusto fortior compressio inflammationem excitet: Via etiam libera & patula servanda est, quare & hic specillorum, frequentius immittendorum, usus negligi non debet, liquor moderate adstringens, mediante syringe, injici, & exterius emplastrum contra hernias, vel aliud virtute tonica pollens imponi potest. Hæc vero methodus, si felici eventu destituitur, ad incisionem recurrendum est: illa autem antequam suscipitur, saccus lacrymalis in situ suo ad angulum internum, & progressu ad nares, mediante specillo explorari debet. Nam sectio juxta specilli descensum, in longitudinem fiat. Vulnus enim, transversim infictum & ægrius coalescit, & cicatricem relinquit, quæ reliquæ structuræ facile nocet. Ex remediis, huic ulcusculo imponendis, illa seligenda sunt, quæ sine prævia digestionem vulnera cito replent, quæ sunt balsamica, & ex his optimum balsamum verum de Mecha, cujus guttula una vel altera immissa, vulnus cito curat, & sacco lacrymali pristinum robur reddit. A vasis autem varicosis cavendum, ne illa incidantur, sanguinis enim profluvium difficilium, & aliquando non nisi adustione coërcetur. Si itaque illa majora, & cum reliquis partibus nimium indurata, & scirrhusa fuerint, nisi externis emollientibus & resolutivibus, pristinæ integritati & tono restituantur, nullam aliam, quam facci lacrymalis extirpationem, & quam vera fistula exigit curationem admittunt.

(a) Inventio hujus tribuenda videtur HIERONYMO FABRICIO ab AQUAPENDENTE, vid. ejus Chirurgiam P. II. Cap. XXII. & Tabulam B. Vide etiam figuram in HEISTERI Chirurgia Tab. XI. pag. II. Edit. novæ.

§. XXI.

Ad hanc vero ut tandem accedamus, nolumus varias chirurgorum, quas commendarunt, methodos recensere. (a) Cuncti in eo laborarunt, ut ulcus & fistula aperirentur, vel si exterius aperta jam fuerint, nova sectione diducerentur, caries vero, vel rasorio, vel causticis, vel ferramento ignito tolleretur, parum de lacrymarum ad nares transitu, qui ipsa hac sectione, & adustione impeditur, solliciti. Illud enim foramen, quod perfosso osse unguis, nares versus aperuerunt, ideo nullius prorsus utilitatis esse poruit, quia hoc sub reliqua ulceris & vulneris curatione, mox rursus clauditur. Nec sacci lacrymalis, qui penitus & cum cura eradicari debet, ullus rationem habuit; in quo ramen, nisi prorsus eximatur, & quando cum vulnere quoquo modo coalescit, lacrymæ per puncta lacrymalia perpetuo affluentes, subsistunt, & oculum plorantem relinquunt. Humor etiam stagnans rursus mutatur, acris fit, ac tandem novum ulcus, & recrudescentem fistulam parit. Et plures non solum auctores probe annotarunt, hanc ossis unguis pertusionem, propter carnem, quæ mox interstitium rursus occupat, supervacaneam & inutilem esse; (b) sed experientia etiam edocuit, plurimas fistularum curationes, dubii plane & infelicitis fuisse eventus. Hac quidem nostra ætate, nonnulli chirurgorum huic incommodo medelam allaturi, suadent, ut turundis foramen tamdiu parulum serveretur, donec ejus ambitus callo investitus fuerit, nec nova per carnem oppletio metuenda sit. (c) Illam vero quam WOOLHOUSIO debemus enchyresin, & cujus celeberr. HEISTERUS (d) aliquam, quamquam non disertam, mentionem fecit, & huic, & reliquis merito præferendam judicamus.

(a) Vid. HEISTERI Dissertationem f. c.

(b) GUIDO de CAULIACO in Chirurg. Tract. IV. Doctr. II. Cap. II. pag. 37. Modum autem curandi, & perforandi cum subula, ad calamos narium, non laudat HEBEN MESUE, neque ego in eo inveni effectum. Nam satis cito, post impletum foramen ossis, nihil est, quod currere possit ad nares. Vide & locum ex PETRO de MARCHETTIS in HEISTERI Dissert. f. c. p. 41.

(c) Vid. St. YVES Traité des maladies des yeux pag. 74. & ex eo HEISTERUS in Chirurgiæ edit. nov. pag. 491. Quam vero GARENGEOT Traité des Operations de Chirurgie T. II. Chap. XXXVIII. p. 81.

& ex hoc HEISTERUS loc. cit. recenset methodum celebris apud Parisienses chirurgi, PETITI, illam adhuc valde obscuram, & ambiguius videri, fateatur. Posthabita enim pertusione ossis unguis, cereum minorem (une bougie, ein Schneider-Kerzen,) per orificium fistulæ exterius in sacculum lacrymalem immisit, & hanc tam diu in eo servavit, donec partes superiores pristinae integritati restitutæ fuerunt. Hic vero modus agendi in ulceribus profundioribus, & in quibus major portio sacculi lacrymalis exesa, vel callo indurata est, minus sufficit, & nullum invenire potest locum: in ductus nasalis vero simplici obstructione, specilla Anelliana eundem, & magis fidem præstabant effectum.

(d) In Chirurgiæ edit. nov. pag. 494. Sine dubio, id quod tamen pace Viri Celeberrimi dictum sit, ipsi hæc inventio, quæ WOOLHOUSIO unice debetur, ex huius scriptis ineditis cognita fuit. Illa enim ipsi non prius obscura fuisse, forte illi suspicari possent, qui nonnulla ex Chirurgia capita v. g. de hypopio, staphylomate &c. cum WOOLHOUSII dictatis contulerunt, Antiquæ vero, quæ animos fatis inter eos agitatae fuerunt controversiæ, sine dubio, impediverunt, quo minus WOOLHOUSII nomen adponeretur, cum tamen St. YVES, non solum sæpius valde laudetur, sed & error, in quem definitione hypopii & unguis lapsus est, forte nimia modestia excusetur, Vid. HEISTERI Chirurg. p. 523, & St. YVES p. 222.

§. XXII.

Illam enim sequentem in modum a chirurgo adornari debet: quando chirurgus de morbi natura, sæpius facta exploratione, certior factus est, ad reliquum corporis habitum in ægro respicere debet. Qui enim morbis serosis inquinati sunt, ab his prius liberentur, necesse est, quia in iis ulcera & vulnera, propter humorum acrium & saniosorum affluxum difficiliter sanantur. Ætate provectiores, infantes, & qui corpore valde infirmo & sensibili præditi sunt, hoc auxilii genus non facile sustinent. Plethoricis vena incidenda est aliquoties, vel si una saltem sectio celebretur, illa largior esse, & post fistulæ sectionem iterari debet. Robustioribus alvus paulo valentiori medicamento ducenda est, vesperi vero ante chirurgiam, rursus intestina clysmate a fecibus repurgentur; de reliquo æger optimo cibo, faciliiori tamen ad concoquendum, nutriatur: Nec nocet, si mox ante quam ipsa sectio fit, aliquo cardiaco vel haustu vini generosi muniatur. Collocari debet in sella minori, ita ut dorsum & caput vel crepidine, vel famulo fortiori sustineatur. Manus a famulis adstantibus utrimque cohibeantur, ne impediant; chirurgus vero, in sella paulo elatiori, ante ægrum, constitutus, genibus suis ægri pedes contineat, qua-

lis alias situs in deponenda cataracta observari solet. Hoc tamen discrimine, quod in hac nostra fistulæ chirurgia, æger ex adverso; in cataracta, ex latere a luce irradietur. Alter oculus sanus, imposito collyrio, ex aquis rosarum, plantaginis & foeniculi, albumine ovi, cum sacchari saturni & aluminis paulillo, deligari solet. Reclinato capite sectio instituitur. De huius vero directione, etiam variæ apud auctores reperiuntur sententiæ: illud maxime cavendum esse videtur, ne nova læsio inducatur palpebræ inferiori, quæ aliquando invertitur, cui morbo nomen est *ectropium*. Plurimi omne momentum in eo ponunt, ut tendinea moles musculi orbicularis, quæ in angulo interno oculi conspicitur, integra & illæsa servetur; hanc enim solam, si vitiata fuerit, *ectropium* relinquere. In aliam tamen alii abeunt sententiam, & ex his imprimis ARNOLDUS, Chirurgus Gallus, qui cutis portionem, qua exterius palpebræ in angulo interno junguntur, accusat: quare illius potius habendam esse rationem suadet, quam tendinis mox nominati. Hanc suam sententiam etiam ratione, quod orbicularis ex omni parte ossibus orbitæ adhæreat, & propria etiam experientia firmat. (a) Hoc etiam veritati valde consentaneum videtur: quare chirurgus, cum unius rei plures causæ esse possint, utriusque, & tendinis & cutis integritati prospicere potest. Incisio fit scalpello leviter falcato, vel, quali PETITUS utitur, a GARENGEOT (b) delineato, myrtiformi, quod, quia anceps^{IV.} est, & mucrone fortiori munitum, & in opposito sine scalpelli hebetius rotundum habet, quo integumenta & carnes commodè ab ossè removeri possunt, illi præferendum videtur. Sectio dirigitur in semicirculum, cujus principium fit in radice nasi, juxta processum, quo ossibus narium, coronale jungitur; continuatur per medium fistulæ tumorem, ut pars convexa nares, concava vero, orbitam respiciat; terminatur juxta radicem palpebræ inferioris, huiusque circiter medium. In ipsa sectione instrumentum paulo fortius adigendum est, ut statim ad os usque pertingat: adjuvat etiam sinistra, quæ cutim utriusque palpebrarum ad oculi canthum externum retrahit, & oculum propter formidinem obtegat. Post hæc scalpello obtuso (Gallis *dechaussoir*) vulnus dilatatur, & periostium a subjacente ossè re-

H h h h

movetur. Quia vero sanguinis profluvium chirurgum multum impedire solet, non immerito nonnulli suadent, ut quod superest huius, quæ manibus fit, curationis, in crastinam differatur; sanguinis vero profusio, nisi valde impetuosæ sit, facile reprimitur, imposito panniculo cum spiritu vini, vel aqua sclopetaria madefacto, & adhibita cum fabris delegatione. Arteria autem læsæ impetus, quandoque ferramento ignito, optime fortiori, assidua & aequali manuum compressione cohibetur.

(a) Vid. GARENGEOT. loc. cit. Idem jam suo tempore observavit GALENUS de Usu partium L. X. Cap. X. T. IV. p. 544. Τὰ μὲν δὲ περὶ τὴν θλάσιν τέχνην οὗτος φησὶν, ἐξουκινῆσαι τε, καὶ καλῶς ἐκφυλάσσειν οἱ ἄρσοι τὸν ἀντορμικόν, ὡς εἴρηται τῶν. ἐγὼ δὲ ἐπειδὴ μὲν αὐτοῖς ἔδει τὸ σῶματι εἰ τὸν πᾶν τῶν μεγάλων καὶ τῶν μικρῶν ἐπεὶ οὐκ ἀκριβὲς ἐπαρκεῖναι, νομίζω δὲ αὐτὸ τε γὰρ ἐκείνων εὐδαιμονίας εἶδος, ἐν γὰρ τῇ ἐκφυλάσει κατεργασίας, ἐν δὲ τῇ μίανον ἐκκέντηται τοῦ σώματος, ἔλθου καὶ καλῶς σῶματι ἐκείνῳ τὸ κορίον, ὡς ἐνίστο δεικνύει τὸν ὑποκαταμένον οὖτον ἀφίσσασθαι, μηδὲν ἐν τῇ κίνησιν ἐμποδίζοντα τὸ θλάσθαι.

(b) V. le Nouveau Traité des Instrumens de Chirurgie Tom. II. p. 11.

S. XXIII.

In eo vero omnes hæcenus auctores, qui de fistula lacrymali egerunt, lapsos esse observamus, quod quidem pertusionem ossis lacrymalis commendaverint, sacci lacrymalis autem exstirpationem plane neglexerint. Hæc vero ideo necessaria omnino existit, quod, si chirurgus minus pensi est, lacrymæ, quæ semper ad has partes destillant, denuo subsistunt, putrescunt, & novam sæpe fistulam generant. Evellitur vero ejus superior portio, transversum facta incisione, ad locum, quo meatus lacrymales in eum terminantur, specillo per hos immisso, quod chirurgum, ne callo fistulæ decipiatur, de sacci lacrymalis firmiorem reddit. Ut vero lacrymis etiam, per novam viam ad nares deducendis prospiciatur, os unguis perterebrari, & novus canalis non solum formari, sed & servari debet. Fit autem pertusio hæc a nonnullis ferramento ignito, quod vero tunc saltem, quando os viciatum est, admittitur. Alii utuntur repano acuto, alii instrumento in hunc usum fabrefacto (Gallis *poussoir* dicto). Optime convenit specillum fulcatum, (*sonde creuse*) cujus latera & cuspis paululum cuneolata sunt. Perfo-

Vid. Fig.

VI.

Vid. Fig.

VII.

ratio vero ita dirigenda est, ut & orbitæ, & radices narium ratio habeatur; illam vero ad pares transivisse, sanguinis spatum, & ex naribus profluvium indicant. Specillum fulcatum in novo foramine paululum rotatur, ut hoc, quantum fieri potest, rotandum fiat. Vultus vero ab ossium squamulis studiose repurgandum, & calida eluendum est; quod vero festuçarum reliquum est, succedente tempore abscedit. Ante omnia vero turunda paulo fortior immitti debet in foramen, ne rursus mox claudatur. Imponuntur remedia, quæ inflammationi resistunt; ex his optime paululum theriacæ in spiritu vini solutæ, quo linteam carptum irroretur, oculo vero conducant imposita lintecola, supra dicto collyrio, vel, si valde inflammatur, decocto herbarum quæ resolvunt, & tonum augent, cum vino rubro madefacta: emollientia, & quæ suppurationem augent, vitanda sunt, nisi major jam durities his partibus ex inflammatione accesserit. Ex fasciis convenit quæ monoculus dicitur. Hæc vero pannulis tabularim sibi impositis paulo fortius adstringitur, quia alias turunda facile elabietur.

S. XXIV.

Succedente tempore, hæmorrhagia ac inflammatione prorsus sedatis, fordes a vulnere detergantur, & sinuum fistulosorum callus extirpatur, quod vel scalpello sit quo is inciditur, aut saltem scarificatur, vel fortioribus remediis. Hæc autem, si opus est, talia seligi debent, quæ oculum non nimis offendunt, nec statim colliquantur, & eundem ingrediuntur, multa tamen in earum adplicatione cautio & diligentia adhibenda est. Celerrimæ efficaciz est lapis infernalis: carne loco affecto, vel per calamum, vel per emplastrum, quod in medio perforatum est, applicatur. Ossis etiam, ut abscedat, & ab inhaerentibus festucis liberetur, ratio haberi debet, & cavendum est turunda imposita, ne vulnus coeat, sed ut foramen potius callo obducatur. Postquam autem vulnus, ab inquinamenti & callo repurgatum est, illud agendum, ut nova lacrymis efficiatur via. In hunc finem sæpius laudatus Dn. de WOLHOUSEN, qui in *ὁφθαλμικὰ* omnium facile prin-

Vid. Fig.
VIII.

ceps est, fistulam minorem excogitavit, qua illud foramen apertum tenetur. Hæc ex auro, argento vel plumbo fabrefacta, duplex est. Prima, quæ callo formando saltem inseruit, in parte externa oram habet, qua carnes paululum reprimuntur; magnitudo & extensio, præ diversa narium conformatione, variat. In hoc vero totius rei cardo vertitur, ut mediantibus specillis minimis, & frequenti per syringam injectione, meatus lacrymales versus hunc novum canalem dirigantur. Interea vulnus externum, remediis carnem rodentibus, tamdiu servari debet, quoad hoc succedat, & deligatione etiam fortiori, & impositis pannulis, & charta masticata, & ipso etiam instrumento ferreo, quod supra ad herniam sacci lacrymalis curandam commendavimus, hic minimus tubulus in situ suo contineatur. Quando vero omnia eo directæ sunt, ut humor lacrymalis per hunc meatum arte formatum ad nares defluere incipiat, reliquum vero vulnus ad consolidationem properet, tubulus mutatur cum cannula minori, aurea vel plumbea, quæ nullam exterius oram habet: hæc ita adaptanda est, ut ejus orificium foramini æquale sit, & ossi bene fulciatur. Post hæc cicatrix exteriori vulnere ita inducenda, ut hæc cannula, supercrescente carne ac integumentis, tegatur, & occludatur; id quod frequenti labiorum vulneris scarificatione, & impositis remediis quæ carnem augent, obtinetur; cavendum tamen est, ne cicatrix exteriora versus inæqualis fiat & deformis. Post curatum vulnus vero, instrumentum ferreum per aliquot menses adhuc gestandum est, quo canalis in loco contineatur. Eger, etiam, quantum potest, a sternutatione & vomitu absteineat. Juxta hanc methodum, si omnia bene observantur, fistula lacrymalis perfecte curatur, nec oculus post curationem lacrymabitur. Quamquam enim post aliquod tempus, quod interdum fieri solet, hæc cannula tandem, ex quacumque corporis & capitis violentiori commotione, per fauces decidat, tunc tamen, quia novus meatus jam efformatus est, & debite induratus, nullus amplius obturationis est metus, & omnia recte se habent, imprimis, si, quod supra monuimus, sacculus lacrymalis debite & radicitus fuerit extirpatus. Qui vero, vel fistula, vel ulceratione ductuum lacrymalium laborantes, hanc

Vid. Fig.
IX.

arduum extimescunt chirurgiam, iis leve quoddam subsidium est, si digito exterius applicito pus frequentius per puncta lacrymalia exprimunt, & ne hoc diutius subsistens acrius fiat, impediunt.

§. XXV.

Jam vero quædam de iis fistulis addenda, sub quibus os carie infestatum reperitur. Illæ autem si vitium profundius hæret, & vel orbitam, vel maxillam superiorem, vel interiora narium occupavit, difficilius, & prorsus non sanantur. Nam ut CELSUS jubet, totum vitium eximendum est. Leviorem vero ossis unguis, & proxime adjacentium cariem, varii variis remediis tentarunt, optime tamen illa aut scalpello raditur, aut ferramento aduritur. Quando itaque illa os unguis obsidet, hoc non pertundi, sed cauterio ad nares usque, aduri debet. Antequam vero ferramentum ignitum admoveatur, oculus splenio madefacto, & imposita lamella argentea, quæ pro bulbo oculi excipiendo aliquantum concava, ad illud vero latus, quo ossi unguis imponitur, foramine pertusa est, muniendus est. Hæc ab adstante famulo firmiter ad oculum tenentur, chirurgus vero sinistra admoveat aliud instrumentum ferreum, Gallis infundibulum (*entonnoir*) dictum, quod proxime ossi carioso, stilo viam monstrante imponit; ferramentum ignitum deinde per hoc immittitur, quæ adustio tamdiu continuanda, donec cariosum deletum est, foramen vero ad nasum usque pertingit. Cavendum tamen, ne interiora narium fortius adurantur, & radix narium ex incauta adustione destruat. Etiam, quia infundibulum mox incalescit, ferramentum vero refrigescit, utrumque duplex ad manus sit. Alterum enim frigida, alterum prunis, quæ suppetant, imponendum est. Si aliquid cariei reliquum fuerit, illud scalpro radendum est. Postquam squama crassior, quam adustio relinquit, abscessit, eadem in curatione observari debent, quæ mox de fistula dicta fuerunt: quando vero caro luxurians chirurgum valde impedit, quæ ossibus carie vexatis familiaris admodum est, hæc lenioribus septicis, inter quæ &

Vid. Fig. X.

Vid. Fig. XI.

Vid. Fig. XII.

Vid. Fig. XIII.

vitrum, in subtilissimum pulverem redactum commendamus, coëreant.

§. XXVI.

Ut vero hæc etiam aliquo exemplo firmentur, nolo nunc experientiam Dn. de WOOLHOUSEN allegare. Sed unicum saltem in medium proferre licitum erit, quo quondam, duce WOOLHOUSEN, cum erudito & rerum chirurgicarum peritissimo Dn. GLADBACH, Regis Magnæ Britanniae Chirurgo, runc laborum socio & amico æstumatissimo, hac methodo fistulam ab aliis sæpius relictam curavimus. Femina XLV. annorum, MARIA CARBON, quam DE St. YVES per decem menses sectione, & ipso cauterio, alius chirurgus per duos menses tentaverant, impostores vero & circulatores, variis adminiculis, incantamentis etiam adhibitis, postquam se tandem subtraxerant, hoc modo agendi, a nobis pristinam ad integritatem perducta est. Nec ullus postea lacrymarum per genas defluxus observari potuit.

§. XXVII.

Brevissimis adhuc indicandum videtur, oculum lacrymantem etiam in iis oriri, quibus orificia, vel puncta meatorum lacrymalium, juxta palpebrarum cartilagine clausa sunt. Iis hoc vitium familiare est, qui igne fortiore metalla propius tractant. Nam calore & æstu tali intensiore humidum lacrymale dissipatur, ut nihil ejus, per vias lacrymales descendere queat: quare hæc tandem collabescunt, & sibi agglutinantur; malum nisi recens sit, & vitæ genus mutetur, largiori simul adhibito potu, non curatur. Ulceratio etiam meatus lacrymales minores aliquando exest, quæ in palpebrarum membranis profundius serpit, & propter materiam, quam in oculum per punctum lacrymale stillat, fistulam mentitur: quo morbo Sereniss. Matrem Regis Sardiniae laborasse, supra indicavimus. Fistulae minores etiam, in ipsis extremitatibus palpebrarum ex glandulis Meibomianis, exulceratis oriuntur, in quibus omnibus ca-

vendum, ne, vel secando, vel rodendo orificium meatuum lacrymalium lædatur, & tonum suum ac robur perdat. Aliquando etiam in his levis sectio locum invenit; alias remedia, quæ ulcera abstergunt, mediante feta porcina immitti possunt. Oculus vero, & inprimis cornea, quando palpebris paulo fortiora adhibentur medicamina, muniri debet instrumento corneo, (Gallis *emboitement* dicto) vel vesica aurifabrorum, axungia quadam imbuta, & bulbo imposita. Reliqua peritum & providum chirurgum harum rerum usus & exercitium facile docebit. Nos, ut tandem huic dissertationi finis constitutur, nostraque conamina justis rerum chirurgicarum æstimatoribus, & cujuslibet lectorum benevolentia committimus & commendamus.

F I N I S .

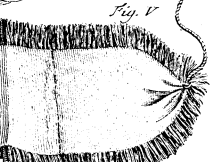
Venditur hoc Volumen Libris 16. Venetis.

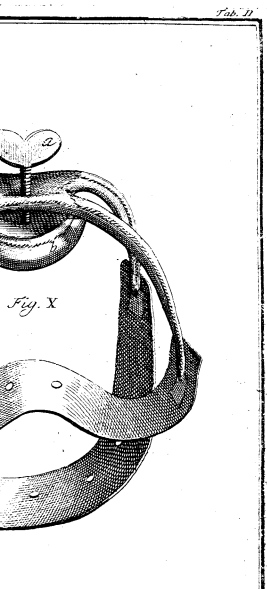
Tab. I.

Fig. III

Fig. V

Tab. III

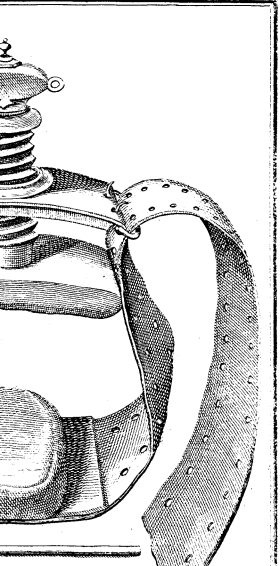
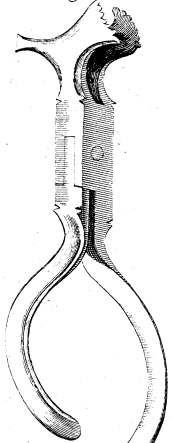
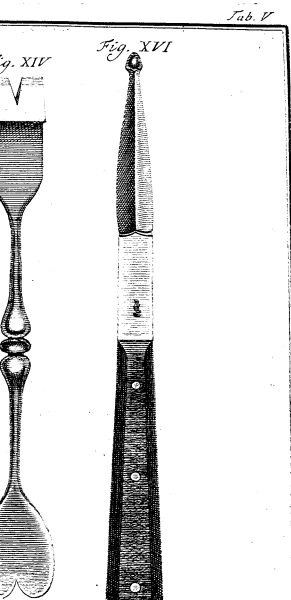

Fig. XII

Tab. VII

